KPSS | 2019

ÖNCE BİZ SORDUK
80 soruda
65
SORU

EĞİTİM BİLİMLERİ

REHBERLİK ve ÖZEL EĞİTİM

VİDEO DESTEKLİ

KONU ANLATIMLI

GET IT ON Google Play

Download on the App Store

pegemkampüs

Video dersler ücretsiz olarak cebinizde

Lütfen detaylı bilgi için ön sözü okuyunuz.

PEGEM AKADEMİ

KPSS | 2019

ÖNCE BİZ SORDUK
80 soruda
65
SORU

EĞİTİM BİLİMLERİ

REHBERLİK ve ÖZEL EĞİTİM

VİDEO DESTEKLİ
KONU ANLATIMLI

PEGEM AKADEMİ

Komisyon

KPSS REHBERLİK VE ÖZEL EĞİTİM

ISBN 978-605-241-268-8

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© Pegem Akademi
Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları
Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir.
Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.
Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.
Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

"Bu kitapta yer alan geçmiş yıllarda ÖSYM'nin yapmış olduğu sınavlardaki **ÇIKMIŞ SORULAR**'ın her hakkı ÖSYM'ye aittir. Hangi amaçla olursa olsun, tamamının veya bir kısmının kopya edilmesi, fotoğraflarının çekilmesi, herhangi bir yolla çoğaltılması ya da kullanılması, yayımlanması ÖSYM'nin yazılı izni olmadan yapılamaz. **Pegem Akademi Yayıncılık telif ücreti ödeyerek bu izni almıştır.**"

30. Baskı: Kasım 2018, Ankara

Yayın-Proje: Ümit Dilaver
Dizgi-Grafik Tasarım: Gülnur Öcalan
Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

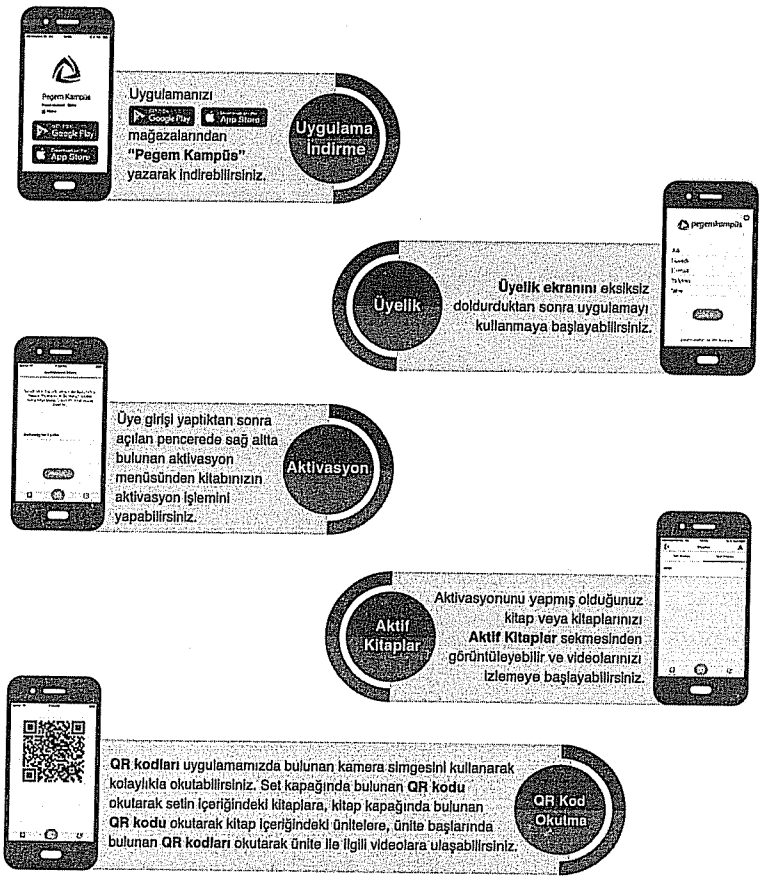
Değerli Öğretmen Adayları;

Bu kitap Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) Eğitim Bilimleri Testinde önemli bir yer tutan "Rehberlik ve Özel Eğitim" kapsamındaki yaklaşık 12 soruyu etkili bir şekilde çözebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır.

Kitabın çalışmalarınızda yararlı olması dileğiyle, KPSS'de ve meslek hayatınızda başarılar.

Komisyon

Uygulamayı Kullanabilmeniz İçin Aşağıdaki Adımları Takip Ediniz:

Aktivasyon kodunuzu kurumunuz veya kitapçınızdan almayı unutmayın.
Aktivasyon Kodu ile aktif ettiğiniz video dersler 31 Temmuz 2019 tarihine kadar geçe

1. BÖLÜM
ÇAĞDAŞ EĞİTİM ANLAYIŞI, ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ VE REHBERLİK HİZMETLERİ

EĞİTİM VE REHBERLİK 1
Eğitimin Amacı 1
Eğitimin İşlevleri 1
Toplumsallaştırma (Toplum için İnsan) 1
Bireyselleştirme (Kendine Yeter, Özerk İnsan) . 1
Eğitim Anlayışları 2
Geleneksel Eğitim Anlayışı 2
Çağdaş Eğitim Anlayışı 2
Çağdaş Eğitim Sisteminin Ögeleri 2
ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ 3
Sağlık Hizmetleri 3
Sosyal Yardım Hizmetleri 3
Rehberlik Hizmetleri 3
Sosyal Kültürel Hizmetler 4
Özel Eğitim ve Özel Yetiştirme Hizmetleri 5
Kayıt Kabul Hizmetleri 5
Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin Amaçları 5
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA NEDİR? ... 6
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti İle İlgili Kavramlar 7
Rehberliğin Amaçları 8
REHBERLİĞİN İLKELERİ 9
Rehberlik Hizmetleri İle İlgili Yanlış (✓) ve Doğrular (✓) 16
İNSANCIL (HÜMANİSTİK) YAKLAŞIM VE REHBERLİK 17
Kendini Gerçekleştirme Sürecindeki Bir Bireyin Sahip Olduğu Nitelikler 20
REHBERLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ 21
ABD'de Yaşanan Gelişmeler 21
Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler 21
Ülkemizde Yaşanan Gelişmeler 22
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİNE KATKI SAĞLAYAN BİLİM DALLARI 22
REHBERLİĞİN TEMELLERİ 23
Psikolojik Temeller 24
Sosyolojik, Toplumsal Temeller 24
Felsefi Temeller 25
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ARASINDAKİ FARKLAR 26
REHBERLİK HİZMETLERİ İLE EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMETLERİ ARASINDAKİ FARKLAR 27
REHBERLİK MODELLERİ 28
Mesleki Yardım Süreci Olarak Rehberlik (Parsons Modeli) 28
Eğitimde Kaynaştırılmış Model 28
Klinik Model (Özellik – Faktör Kuramı) 28
Karar Vermeye Yardımcı Model 29
Gelişimsel Model 29
Geleneksel Modeller ile Gelişimsel Modelin Karşılaştırılması 30
ÖZET 31
ÇÖZÜMLÜ TEST 35
ÇÖZÜMLER 40
CEVAPLI TEST - 1 42
CEVAPLI TEST - 2 46

2. BÖLÜM
ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

Özel Eğitim Nedir?....51
Özel Eğitimde Temel Kavramlar....51
Özel Eğitimin Amaçları....52
Özel Eğitimin İlkeleri....52
Özel Eğitime Kimler İhtiyaç Duyar?....52
Yetersizliğin Nedenleri....53
ÖZEL EĞİTİMDE TANILAMA, YÖNELTME, YERLEŞTİRME VE İZLEME SÜRECİ....53
Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama....53
Yönlendirme....54
Yerleştirme....54
İzleme....55
Özel Eğitim Hizmeti Veren Kurumlar ve Bu Kurumlarda Mevcut Uygulamalar....55
Normal Okullarda Sunulan Özel Eğitim Uygulamaları....55
Diğer Okullarda Sunulan Özel Eğitim Uygulamaları....55
ÖZEL GEREKSİNİMİ OLAN BİREYLER VE ÖZELLİKLERİ....56
1. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER....56
Nedenleri....56
Özellikleri....56
Öğretmenlere Öneriler....57
2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER....58
İşitme Yetersizliği....58
Nedenleri....58
Özellikleri....58
Öğretmenlere Öneriler....59
3. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER....59
Nedenleri....60
Özellikleri....60
Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Eğitim Ortamları ve Sınıf İçerisinde Alınabilecek Önlemler....60
Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Eğitimlerine Yapılabilecek Katkılar....61
Öğretmenlere Öneriler....62
4. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER 62
Özellikleri....62
Nedenleri....62
Öğretmenlere Öneriler....63
5. DİL VE KONUŞMA YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER....63
Konuşma Güçlüğünün Türleri....63
Konuşma Güçlüğünün Nedenleri....64
GECİKMİŞ KONUŞMA....64
Gecikmiş Konuşmanın Belirtileri....64
Gecikmiş Konuşmanın Nedenleri....65
KEKEMELİK....65
Öğretmene Öneriler....66
6. ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN BİREYLER....66
Nedenleri....66
Özellikleri....66
Öğretmenlere Öneriler....68
7. DUYGUSAL, DAVRANIŞSAL VE SOSYAL UYUM GÜÇLÜĞÜ OLAN BİREYLER....69
Özellikleri....69
Nedenleri....69
Öğretmenlere Öneriler....70
8. OTİZM VE OTİSTİK ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ....70
Otistik Çocukların Özellikleri....71
Eğitimde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar....72
9. ÜSTÜN ZEKÂLI VE YETENEKLİ ÇOCUKLAR.74
Özellikleri....74
Sınıflandırılması....75
Öğretmenlere Öneriler....75
10. DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB)....76
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite/ Aşırı Hareketlilik Bozukluğunun Tanı Ölçütleri:....76
KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ....79
Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında İlgililerin Görev ve Sorumlulukları....80
Kaynaştırma Eğitiminin Faydaları....81

Kaynaştırma Kararında Göz Önünde Bulundurulacak Ölçütler 82
Kaynaştırma Eğitiminde Başarının Değerlendirilmesi 83
Kaynaştırmanın Engelleri 83
Destek Eğitim Odası 84
ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI VE EVDE EĞİTİM HİZMETLERİ 85
Özel Eğitim Sınıfları 85
Evde Eğitim Hizmetleri 85
BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI HAZIRLAMA VE ÖĞRETİMİN BİREYSELLEŞTİRİLMESİ 86
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hangi Öğrenciler İçin Hazırlanır? 86
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kimler Tarafından Hazırlanır? 87
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi 87
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının İçeriğinde Neler Yer Alır? 88
BEP'in İzlenmesi, Değerlendirilmesi ve Ailenin Bilgilendirilmesi 88
ÖZET 89
ÇÖZÜMLÜ TEST 91
ÇÖZÜMLER 95
CEVAPLI TEST 97

3. BÖLÜM
REHBERLİK HİZMET ALANLARI

REHBERLİK HİZMETLERİ 101
Rehberlik Hizmet Alanları 101
1. Doğrudan Öğrenciye Sunulan Hizmetler 101
Oryantasyon Hizmeti (Yeni Duruma- Ortama Alıştırma) 101
Bireyi Tanıma Hizmeti 103
Bilgiyi Toplama ve Yayma (Bilgilendirme) Hizmeti 104
Yöneltme ve Yerleştirme Hizmeti 105
Psikolojik Danışma Hizmeti 106
İzleme Hizmeti 109
Sevk (Yardım Almaya Yönlendirme - Refere) Hizmeti 110
2. Dolaylı Olarak Öğrenciye Sunulan Hizmetler 111
Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması 111
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı Hazırlama Süreci 112
Kapsamlı Rehberlik Programları 113
Kapsamlı Rehberlik Programı Ögeleri 114
Yenilenen Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Programı 117
Müşavirlik (Konsültasyon-Danışmanlık) Hizmeti 119
Çevre ve Veli ile İlişkiler 120
Araştırma ve Değerlendirme Hizmetleri 121
ÖZET 122
ÇÖZÜMLÜ TEST 123
ÇÖZÜMLER 127
CEVAPLI TEST - 1 129
CEVAPLI TEST - 2 132

4. BÖLÜM
REHBERLİK TÜRLERİ VE MESLEKİ DANIŞMA KURAMLARI

BİREY SAYISINA GÖRE REHBERLİK 136
Bireysel Rehberlik 136
Grupla Rehberlik 136
Bireysel Psikolojik Danışma 137
Grupla Psikolojik Danışma 137
KURUMLARINA GÖRE REHBERLİK 139
Eğitim Alanında Rehberlik 139
Sağlık Alanında Rehberlik 139
Sosyal Yardım Alanında Rehberlik 139
Endüstri Alanında Rehberlik 139
Güvenlik Alanında Rehberlik 139
TEMEL İŞLEVLERİNE GÖRE REHBERLİK 139
Önleyici, Koruyucu Rehberlik 140
Kriz Yönelimli Rehberlik 141
Uyum Sağlayıcı Rehberlik 141
Yöneltici Rehberlik 142
Geliştirici Rehberlik 142
Ayarlayıcı Rehberlik 143
Tamamlayıcı Rehberlik 144
ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE REHBERLİK 144
Okul Öncesi Dönemde Rehberlik 144
İlkokul Kademesinde Rehberlik 145
Ortaokul Kademesinde Rehberlik 146
Ortaöğretim Kademesinde Rehberlik 147
Yükseköğretim Kademesinde Rehberlik 148
PROBLEM ALANLARINA GÖRE REHBERLİK 149
Eğitsel Rehberlik 149
Kişisel – Sosyal Rehberlik 151
Mesleki Rehberlik 152
MESLEKİ REHBERLİKTE TEMEL KAVRAMLAR 154
MESLEKİ DANIŞMA KURAMLARI 160
Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı 161
Super'in Benlik Kuramı 162
Holland'ın Kişilik (Tipoloji) Kuramı 164
Roe'nun İhtiyaçlar Kuramı 165
Parsons'un Özellik - Faktör Kuramı 167
Psikanalitik Kuram 167
Sosyal Öğrenme Kuramı 167
Karar Kuramları 167
Hoppock'un İhtiyaçlar Kuramı 168
Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı 168
Şans / Kaza / Kader Kuramları 168
ÖZET 169
ÇÖZÜMLÜ TEST 173
ÇÖZÜMLER 177
CEVAPLI TEST - 1 179
CEVAPLI TEST - 2 183

5. BÖLÜM
BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

BİREYİ TANIMA 186
Bireyi Tanımanın Amaçları 186
Bireyi Tanıma İlkeleri 187
BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ 190
TEST TEKNİKLERİ 191
Maksimum Performans Testleri 191
Davranış Testleri 193
TEST DIŞI TEKNİKLER 196
Gözleme Dayalı Teknikler 196
Gözlem Araçları 198
Kendini Anlatma Teknikleri 204
Başkalarının Görüşlerine Dayalı Teknikler 212
Etkileşime Dayalı Teknikler 219
Diğer Teknikler 221
ÖZET 224
ÇÖZÜMLÜ TEST 225
ÇÖZÜMLER 230
CEVAPLI TEST - 1 232
CEVAPLI TEST - 2 236

6. BÖLÜM
PSİKOLOJİK DANIŞMA KURAMLARI

PSİKOLOJİK DANIŞMA KURAMLARI 240
Psikolojik Danışmada Kullanılan Yaklaşımlar 240
1. Güdümlü (Geleneksel) Psikolojik Danışma Yaklaşımı 240
2. Güdümsüz (Demokratik) Psikolojik Danışma Yaklaşımı 240
Varoluşçu Kuram (Existansiyalizm) 241
Hümanistik (İnsancıl) Kuram (Danışandan Hız Alan Yaklaşım) 242
Psikanalitik Kuram 244
Davranışçı Kuram 244
Bilişsel Terapi ve Akılcı - Duygusal Kuram 245
Gestalt Terapisi 247
Gerçeklik Terapisi (Kontrol Kuramı – Seçim Teorisi) 248
Fenomenolojik (Algısal – Görüngüsel) Kuram 249
Transaksiyonel Analiz 249
Eklektik Yaklaşım 251
ÖZET 251
ÇÖZÜMLÜ TEST 254
ÇÖZÜMLER 258
CEVAPLI TEST 260

7. BÖLÜM
OKULLARDA KARŞILAŞILABİLECEK BAZI SORUNLAR VE ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ

OKULLARDA KARŞILAŞILABİLECEK BAZI SORULAR 264
1. Kaygı Bozuklukları 264
2. Anne – Babanın Ayrılması 264
3. Ebeveyn Kaybı, Çocuk ve Ölüm 266
4. Tik Bozukluğu 267
5. Depresyon 267
6. Hırsızlık 268
7. Saldırganlık, Şiddet, Zorbalık 269
REHBERLİK HİZMETLERİNDE ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ 274
1. Öğretmen-Öğrenci İletişimi 274
2. İletişim Engelleri 281
3. Olumlu ve Olumsuz Öğretmen Davranışları 283
ÇATIŞMA ve ÇATIŞMA ÇÖZME YÖNTEMLERİ 285
1. Çatışmaya Gösterilen Tepkiler 286
2. Bir Çatışma Çözme Yöntemi Olarak "Akran Arabuluculuğu" 288
3. Akran Eğitimi 288
4. Akran Danışmanlığı 288
ÖZET 291
ÇÖZÜMLÜ TEST 292
ÇÖZÜMLER 296
CEVAPLI TEST-1 298

8. BÖLÜM
REHBERLİKTE ÖRGÜTLENME SİSTEMİ

ÖRGÜTLENMEDE REHBERLİK MODELLERİ....301

Merkezîleşmemiş – Uzmanlaşmamış Rehberlik Modeli 301

Merkezîleşmiş – Uzmanlaşmış Rehberlik Modeli 302

ÜLKEMİZDE REHBERLİK HİZMETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ 303

1. Bakanlık Düzeyinde Örgütlenme Sistemi 303

2. İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenme Sistemi 304

İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürünün Görevleri 305

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu 305

3. Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) Düzeyinde Örgütlenme Sistemi 306

Merkez Müdürünün (RAM Müdürü) Görevleri 306

Merkez Müdür Yardımcısı/Yardımcılarının Görevleri 307

Merkezin Bölümleri ve Görevleri 307

Okul Müdürünün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri 309

Müdür Yardımcılarının Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri 309

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu 309

Komisyonun Üyeleri 310

Komisyonun Görevleri 310

Koordinatör Psikolojik Danışmanın Görevleri 310

Psikolojik Danışmanın Görevleri 311

Sınıf Öğretmeni / Sınıf Rehber Öğretmeninin Görevleri 312

Diğer Öğretmenlerin (Branş) Görevleri 312

Psikolojik Danışmanların Özlük Haklarına İlişkin Çeşitli Hükümler 312

ÖZET 313

ÇÖZÜMLÜ TEST 315

ÇÖZÜMLER 319

CEVAPLI TEST 321

KAYNAKÇA 325

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 4	2006 / 9	2007 / 5	2008 / 6	2009 / 3	2010 / 6	2010-2 / 5	2011 / 11
2012 / 6	2013 / 2	2014 / 2	2015 / 1	2016 / 2	2017 / 3	2018 / 2	

EĞİTİM VE REHBERLİK

Okullarda gerçekleştirilen eğitim – öğretim faaliyetleri hem öğrencilerin bilişsel becerilerinin artmasına katkı sağlayacak uygulamaları içermekte hem de eğitim – öğretim faaliyetleri ile kazandırılamayan çeşitli becerilerin kazandırılmasında ve bireylerin yaşam içerisinde karşılaştıkları sorunların çözümünde çeşitli uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç, rehberlik hizmetlerini gerekli kılmakta ve rehberlik hizmeti bu özelliği itibariyle eğitim – öğretimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir unsuru haline gelmektedir.

Eğitimin Amacı

Eğitim; bireyi bilişsel, bedensel, sosyal ve duygusal yönden kendisi ve toplum için en uygun biçimde geliştirmeyi amaçlar. Bireyi kendisi için yetiştirme, bireyi bir meslek sahibi yapma, bireyin topluma uyumunu sağlama, bireye kendini geliştirme olanakları sunma anlamına gelmektedir. Bireyi toplum için yetiştirme ise toplumun düzenini ve sürekliliğini sağlamak, kültürel mirasın aktarımını sağlamak, ekonomik yapı için nitelikli insan yetiştirmek anlamına gelmektedir.

NOT

Eğitim, bireyi hem kendisi hem de toplum için yetiştirmeyi amaçlar.

Eğitimin İşlevleri

Eğitimin iki temel işlevi vardır. Bunlar: Bireyselleştirme (kendine yeter insan) ve toplumsallaştırma (toplum için insan) olarak ifade edilebilir.

1. Toplumsallaştırma (Toplum için İnsan)

Toplumsallaştırmanın amacı:

- ✓ Bulunduğu toplumun kültürünü, değerlerini bilen ve benimseyen,
- ✓ Toplumun sorumlu bir üyesi olarak sorumluluklarını bilen ve yerine getiren,
- ✓ İçinde bulunduğu toplumu değerli bulan ve onu ileriye götürmek için elinden geleni yapan,
- ✓ Diğer bireylerle iyi iletişim kurabilen,
- ✓ Toplumdaki diğer insanların ve kendisinin ihtiyaçları için çalışan ve üreten, yapıcı bireyler yetiştirmektir.

Bireyin toplumsallaşmasına, sosyalleşmesine katkıda bulunan ***birincil kaynaklar:***

- ✓ Bireyin ailesi,
- ✓ Akrabaları,
- ✓ Komşuları,
- ✓ Arkadaşları,
- ✓ Öğretmenleri ve çevresindeki diğer kişiler olarak ifade edilebilir.

Bireyin toplumsallaşmasına, sosyalleşmesine katkıda bulunan ***ikincil kaynaklar:***

- ✓ Kitaplar,
- ✓ Gazeteler,
- ✓ Dergiler,
- ✓ Basılı materyaller,
- ✓ Televizyon,
- ✓ Radyo,
- ✓ Bilgisayar ve internet gibi iletişim araçlarıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi, çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunan birincil kaynaklar arasında yer almaz?

A) Okul B) Arkadaşlar C) Aile D) Öğretmenler E) Kitaplar

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sosyalleşme, birincil kaynaklar, kitap

Çözüm: Çocuğun sosyalleşmesine katkıda bulunan birincil kaynaklar: Bireyin ailesi, akrabaları, komşuları, arkadaşları, öğretmenleri ve çevresindeki diğer kişilerdir. Çocuğun sosyalleşmesine katkıda bulunan ikincil kaynaklar ise: Kitaplar, gazeteler, dergiler, basılı materyaller, televizyon, radyo, bilgisayar ve internet gibi iletişim araçlarıdır. Bu bilgiler doğrultusunda soru incelendiğinde, kitaplar ikincil kaynaklar içerisinde değerlendirilir. Cevap E

2. Bireyselleştirme (Kendine Yeter, Özerk İnsan)

Bireyselleştirmenin amacı:

- ✓ Kendi potansiyelinin farkında olan,
- ✓ Kendi ayakları üzerinde durabilen,
- ✓ Karşılaştığı problemleri çözebilen,
- ✓ Kendi kararlarını verebilen,
- ✓ Başkalarına bağımlı olmayan bireyler yetiştirmektir.

NOT

Eğitim; bireyin, içinde bulunduğu topluma etkin uyumunu kolaylaştırırken bireyin kendisine yeter hale gelmesine de yardımcı olur.

Eğitim Anlayışları

Bilim ve teknolojinin hızlı gelişimi, toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikler eğitim bilimleri alanına da yansımış ve eğitim bilimleri alanında çeşitli değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu değişimin en başında geleneksel eğitim anlayışından, çağdaş eğitim anlayışına geçişi ifade etmek mümkündür.

Geleneksel Eğitim Anlayışı

- ✓ ***Öğretmen ve programı*** ön plana çıkartmakta, öğrenciyi pasif kılmaktadır.
- ✓ Bu anlayış, yapısı gereği öğretimi vurgulamış ve öğrenciyi kendisine bilgi yüklenilmesi gereken bir varlık olarak görmüştür.
- ✓ Bireylerin ***daha çok zihinsel ve entelektüel gelişimine*** vurgu yapan bu yaklaşım, bireylerin kendilerine özgü durumlarını da göz ardı etmekte, ***herkes için aynı,*** standart bir yaklaşımı içermektedir.

Çağdaş Eğitim Anlayışı

- ✓ ***Öğrenciyi merkeze alan*** bir yaklaşımı içermekte, öğrenciyi ***bireysel farklılıkları olan değerli bir varlık*** olarak görmektedir.
- ✓ Bu anlayış içerisinde ***öğretmen; öğrenciye rehberlik eden, öğrenciye zengin eğitim ortamları hazırlayan, öğrencilerle bire bir ilgilenen*** bir görevi üstlenmiştir.
- ✓ Bu anlayış içerisinde öğrenciler sadece zihinsel ve entelektüel açıdan geliştirilmeye çalışılmamakta, ***bir bütün olarak (zihinsel, bedensel, ruhsal, sosyal)*** tanınmaya ve geliştirilmeye çalışılmaktadır; çünkü bu şekilde hareket edildiğinde bireylerin kendilerini gerçekleştireceğine ve toplumu geliştireceğine inanılmaktadır.

Geleneksel eğitim anlayışı *"öğretim"* ve *"yönetim"* olmak üzere iki ögeden oluşmaktadır, fakat çağdaş eğitim anlayışı bu iki ögeye ek olarak üçüncü bir ögeyi içermektedir. Bu öge, ***öğrenci kişilik hizmetleridir.***

NOT

Çağdaş eğitim anlayışı ile geleneksel eğitim anlayışı arasındaki en önemli farklılık, öğrenci kişilik hizmetleridir.

Soruda Görelim:

Çağdaş eğitim **sisteminin ilkelerini benimseyen bir öğretmenin, sınıflarda öğretim etkinliklerini yürütürken aşağıdakilerden hangisini yapması uygun olmaz?**

A) Öğretim etkinliklerini yürütürken öğrencileri olabildiğince aktif kılmaya çalışması

B) Yalnızca söz almak isteyen öğrencileri değil, tüm öğrencileri konuşturmaya çalışması

C) Öğrencilerine belirlediği hedefi göstermesi ve her öğrencisinden bu hedefe varmasını istemesi

D) Öğrencilerine tarafsız bir şekilde yaklaşarak öğrenciler arasında ayrım yapmaması

E) Öğrencilerin aileleri ile sürekli bir araya gelerek aileleri yapılan çalışmalar hakkında bilgilendirmesi

Çözüm:

Çağdaş eğitim anlayışı öğrenciyi merkeze alan bir anlayışı içerdiği ve demokratik bir yaklaşımı savunduğu için, bu anlayışı benimseyen bir öğretmenin süreç içerisinde öğrencilerini aktif kılmaya çalışması ve her öğrencisinin kendisini ifade etmesini sağlaması beklenir. Ayrıca öğrencilerine tarafsız bir şekilde yaklaşmak ve öğrencilerin aileleri ile bir araya gelerek iş birliği yapmak da çağdaş eğitim sistemini benimseyen bir öğretmenin sergileyebileceği davranışlardır; ancak öğrencilerine kendisinin belirlediği bir hedefi göstermek ve bireysel farklılıkları dışarıda bırakarak herkesin bu hedefe varmasını istemek, çağdaş eğitim anlayışına değil, geleneksel eğitim anlayışına uygun bir durumdur.

Cevap C

Çağdaş Eğitim Sisteminin Ögeleri

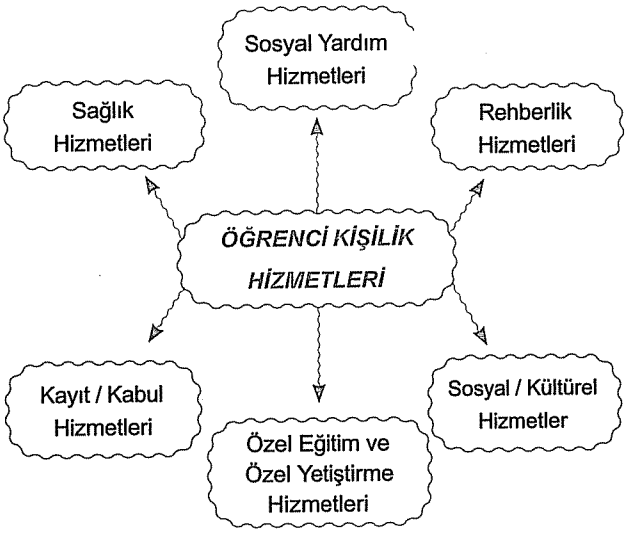
ÇAĞDAŞ EĞİTİM SİSTEMİ

ÖĞRETİM
Öğrencilere belirli bir alanda bilgi, beceri ve tutum kazandırmayı amaçlayan, planlı ve programlı faaliyetlerin bütünüdür.

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ
Öğrencilerin gelişimini her yönü ile destekleyen, öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya ve karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı, öğretim etkinlikleri dışında yer alan hizmetler grubudur.

YÖNETİM
Öğretim hizmetlerinin ve öğrenci kişilik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesinden sorumlu yönetimsel hizmetlerin bütünüdür.

ÖĞRENCİ KİŞİLİK HİZMETLERİ

NOT

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; çağdaş eğitim anlayışı içerisinde yer alan, öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında bir hizmettir.

Öğrenci kişilik hizmetleri, çeşitli hizmet alanlarını içerisinde barındıran bir hizmetler grubu olarak ifade edilebilir. Öğrenci kişilik hizmetleri içerisinde yer alan hizmetler ve bu hizmetler kapsamında yapılan çalışmalar aşağıda ifade edilmiştir.

1. Sağlık Hizmetleri

- ✓ Sağlık eğitimi verme,
- ✓ Çeşitli rahatsızlıkları tanılamak veya çeşitli rahatsızlıkların yaşanmasını önlemek amaçlı kontroller ve taramalar yapma,
- ✓ Sağlığı korumaya yönelik bilgilendirme çalışmaları düzenleme,
- ✓ Sağlık problemlerini tedavi etmeye çalışma.

Örnek

Yaşanan bir grip salgını ile ilgili eğitim – öğretim kurumlarındaki öğrencilere aşılar yapılması, hijyen kuralları ile ilgili öğrencilerin bilgilendirilmesi, okul içerisinde meydana gelen bir kazaya ilişkin revirde ilk müdahalenin yapılması gibi durumları içerir.

2. Sosyal Yardım Hizmetleri

- ✓ Öğrencilerin maddi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik burs ve kredi hizmeti verme,
- ✓ Barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik çalışmalar yapma,
- ✓ Beslenme ve ulaşım hizmeti ile ilgili yardımlar sunma,
- ✓ Öğrencilere yarı zamanlı çalışma imkânı sağlama.

NOT

Sosyal yardım hizmetleri, öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılayarak eğitim-öğretimden en iyi şekilde yararlanmasına yardımcı olmaya yönelik uygulamaları içerir.

Örnek

Maddi durumu yerinde olmayan bir öğrenciye özel bir vakıf tarafından burs verilmesi, ders kitaplarının öğrencilere ücretsiz dağıtılması, taşımalı eğitim sistemi ile öğrencilerin ücretsiz bir şekilde kendilerine en yakın okula ulaştırılması, kaymakamlıklar ve valilikler aracılığı ile imkânı olmayan öğrencilere giysi yardımı sunulması gibi durumları içerir.

3. Rehberlik Hizmetleri: Rehberlik hizmetleri içerisinde çok çeşitli hizmetlerden söz etmek mümkündür. Bu hizmetler:

- ✓ **Bireyi tanıma:** Öğrencinin kendini tanıması veya öğrenciye sunulacak hizmetleri belirlemek amacıyla öğrencilere çeşitli ölçme araçlarının uygulanmasına yöneliktir.
- ✓ **Bilgi toplama ve yayma hizmeti:** Öğrencinin ihtiyaç duyduğu eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal alanda her türlü bilginin toplanması ve bu bilgilerin öğrenci ile paylaşılmasına yöneliktir.
- ✓ **Psikolojik danışma hizmeti:** Bireyin kendini tanıması, geliştirmesi, kendisine ve çevresine uyum sağlaması, sorunlarını çözmesi ve sağlıklı kararlar verebilmesi için uzman kişilerce verilen profesyonel bir yardım hizmetidir.

Psikolojik danışma hizmeti, rehberlik hizmetlerinin kapsamında yer alan özel bir hizmet alanıdır. Bu hizmet, diğer hizmet alanlarına göre daha yoğun bilgi ve beceri gerektirdiği için yalnızca psikolojik danışmanlarca verilmektedir.

Not

Rehberlik hizmet alanları içerisinde yer alan psikolojik danışma hizmeti, diğer hizmet alanlarından daha farklı bir öneme sahiptir. Bu hizmet, rehberlik hizmetlerinin özünü ve asıl işlevini oluşturmaktadır.

- ✓ **Oryantasyon (Duruma Alıştırma) Hizmeti:** Öğrencileri yeni bir duruma ya da yeni bir ortama alıştırmak amacıyla, öğrencilere okulu, çevresini ve yararlanabilecekleri imkânları tanıtmaya yönelik etkinliklerdir.
- ✓ **Yöneltme ve Yerleştirme Hizmeti:** Öğrencinin yönelebileceği bir üst eğitim kurumu ya da iş imkânları konularında öğrenciye bilgi verilmesi, öğrencinin, bu bilgiler doğrultusunda kendisi için en uygun olanı seçmesi, yerleştirilmesi ve başarılı olmasını sağlamaya yönelik hizmetlerdir.
- ✓ **Sevk (Yardım Almaya Yönlendirme) Hizmeti:** Tıpkı hastanelerdeki işleyişte olduğu gibi psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin olmadığı ya da yetersiz kaldığı durumlarda öğrencinin yardım ihtiyacının karşılanabilmesi için okulun psikolojik danışmanının, öğrenciyi, rehberlik araştırma merkezleri, sosyal yardım kuruluşları, psikiyatri servisleri, özel eğitim uzmanı, sosyal çalışma uzmanı gibi diğer kurum veya kişilere yönlendirmesidir.
- ✓ **İzleme Hizmeti:** Yapılan çeşitli rehberlik yardımlarının sonrasında ortaya çıkan durumu görmek, yapılan çalışmalara ilişkin geri bildirim elde etmek amacıyla kullanılan hizmet alanıdır.
- ✓ **Araştırma – Değerlendirme Hizmeti:** Yapılan çeşitli rehberlik yardımlarının sonrasında ortaya çıkan durumu analiz etmek, güçlü ve zayıf yönleri tespit etmek, ulaşılan sonucun öz eleştirisini yapmakla ilgili hizmet alanıdır. Bu hizmet aracılığı ile yapılan yardımların etki düzeyi, niteliği görülmekte ve çalışmaların geliştirilmesi sağlanmaktadır.
- ✓ **Müşavirlik (Konsültasyon):** Bu hizmet, okuldaki psikolojik danışman ile birlikte öğrenciyle ilgili bir ya da daha fazla kişinin (öğretmen, yönetici, veli) iş birliği içinde, öğrencinin gelişmesine yönelik kurdukları yardım ilişkisidir.
- ✓ **Çevre ve Veli İle İlişkiler:** Okuldaki psikolojik danışmanın, hizmetlerinin niteliğini ve etkililiğini artırabilmesi için veli toplantıları düzenlemesi, velilerle olumlu ve anlamlı bir ilişki kurması ve bunun yanı sıra çevresinde bulunan diğer psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ile irtibatta olması, onların çalışmaları hakkında bilgi sahibi olması, kendi çalışmalarından onları haberdar etmesi ve bu servislerde çalışan psikolojik danışmanlarla iş birliği yapmasıdır.
- ✓ **Program Hazırlama ve Geliştirme Hizmeti:** Okullarda öğrencilere uygun, işlevsel ve amaca hizmet eden programların hazırlanması, yapılan rehberlik programlarının geliştirilmesi için ilgililerle iş birliği yapılmasıdır.

"Rehberlik hizmet alanları içerisinde yer alan "Araştırma – Değerlendirme", "Müşavirlik (Konsültasyon)", "Çevre ve Veli İle İlişkiler" ve "Program Hazırlama ve Geliştirme Hizmeti" bireye dolaylı olarak ulaşmakta, diğer hizmet alanları ise doğrudan ulaşmaktadır.

Bu bölümde rehberlik hizmet alanları ile ilgili özet açıklamalara yer verilmiştir. Rehberlikte yer alan hizmet alanları 3. bölümde ayrıntılı bir biçimde incelenecektir.

NOT

Rehberlik hizmetleri, öğrencilere eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal alanda ihtiyaç duydukları konularda sunulan bir yardım olup eğitim-öğretimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır.

4. Sosyal Kültürel Hizmetler

- ✓ Boş zamanları değerlendirme ile ilgili bilgiler verme,
- ✓ Boş zamanları değerlendirmeye yönelik etkinlikler düzenleme,
- ✓ Eğitsel kulüpler kapsamında uygulamalar yapma,
- ✓ Sportif, sanatsal, kültürel etkinlikler düzenleme.

Örnek

Okullarda düzenlenen bahar şenlikleri, okul içinde veya dışında çeşitli alanlarda düzenlenen yarışmalar, il içi ve dışı yapılan geziler bu kapsamda değerlendirilir.

NOT

Sosyal - kültürel hizmetler öğrencilerin sahip oldukları niteliklerin açığa çıkmasına ve öğrencilerin kendilerini geliştirmesine katkı sağlamaktadır.

5. Özel Eğitim ve Özel Yetiştirme Hizmetleri

Özel Eğitim: Akranlarına göre öğrenme güçlüğü çeken, herhangi bir engele sahip bireylere yönelik çalışmalar ile üstün zekâlı veya üstün yetenekli bireylere yönelik uygulamaları içerir. Özel eğitim hizmetleri eğitim sistemimiz içerisinde

- ✓ Kaynaştırma eğitimi,
- ✓ Özel eğitim sınıfları,
- ✓ Özel eğitim okulları,
- ✓ Evde eğitim yoluyla öğrencilere ulaştırılmaktadır.

Örnek

Hiperaktivite, zeka geriliği, özgül öğrenme güçlüğü, otizm veya üstün zekalı olma gibi çeşitli durumlar özel eğitim kapsamında değerlendirilmektedir.

Özel Yetiştirme

Özel bir becerisi olan bireylerin bu niteliklerini geliştirmeye yönelik uygulamalar, sınavlara hazırlık amacıyla düzenlenen kurslar, etütler ile başarısızlığı gidermeye yönelik yetiştirme hizmetlerini içerir.

Üstün zekâlı, üstün yetenekli olma durumu özel eğitim hizmeti ile ilgili olup özel bir alanda yetenekli, becerili olma durumu ise özel yetiştirme hizmeti ile ilgilidir.

6. Kayıt-Kabul Hizmetleri

- ✓ Öğrencilerin okula kabulü ve beraberinde okula, alanlara ve sınıflara kayıt işlemlerini gerçekleştirme,
- ✓ Öğrencilerin devam ve başarı durumlarını izleme.

Soruda Görelim:

Çağdaş eğitim sisteminin temel ögelerinden birisi de öğrenci kişilik hizmetleridir. Öğrenci kişilik hizmetleri içerisinde çok çeşitli hizmetler yer almaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında değerlendirilebilecek uygulamalar arasında gösterilemez?

A) Okul içerisinde rahatsızlanan bir öğrencinin ailesi ile iletişime geçilerek uygun bir sağlık kurumuna yönlendirilmesi

B) Okulda basketbol alanında yetenekli öğrencilere, hafta sonu belirli saatler arasında çalışmalar düzenlenmesi

C) Derslerde dikkati çok çabuk dağılan bir öğrencinin dikkat eksikliği şüphesiyle en yakın Rehberlik ve Araştırma Merkezine sevk edilmesi

D) Öğrencilere verilen projelerin ve performans ödevlerinin değerlendirilmesi

E) Üniversite sınavı sonucunda belirli bölümlere yerleşen öğrencilerden maddi durumu iyi olmayanlara üniversite yurtlarından faydalanmada öncelik tanınması

Çözüm:
Seçenekler incelendiğinde; A seçeneğinde ifade edilen sağlık hizmetleri, B seçeneğinde ifade edilen özel yetiştirme hizmetleri, C seçeneğinde ifade edilen rehberlik hizmetleri kapsamında sevk hizmeti, E seçeneğinde ifade edilen ise sosyal yardım hizmeti ile ilgilidir. Ancak D seçeneğinde ifade edilen, bir ölçme değerlendirme durumu olup öğretim hizmeti kapsamında ele alınacak bir uygulamadır. Bu nedenle bu uygulama öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında değerlendirilemez.
Cevap D

Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin Amaçları

Öğrenci kişilik hizmetleri aracılığıyla ulaşılmak istenen noktaları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- ✓ Öğrencilerin sahip oldukları nitelikleri fark etmelerine yardımcı olma
- ✓ Öğrencilerin bireysel farklılıklarını ortaya çıkararak eğitim uygulamalarını bu doğrultuda yapılandırmaya yardımcı olma
- ✓ Öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olarak onların eğitim – öğretimden en iyi şekilde yararlanmasına katkıda bulunma
- ✓ Öğrencilerin kişilik gelişimine katkıda bulunma
- ✓ Öğrencilerin kendilerini bir bütün olarak tanımalarına ve geliştirmelerine olanak sağlama

NOT

Öğrenci kişilik hizmetleri, çağdaş eğitim sisteminin ögelerinden biri olup öğretim ve yönetim hizmetlerinden ayrı bir hizmetler grubudur.

Çağdaş Eğitim Sistemi

- Birey
- Psikolojik Danışma Hizmeti
- Rehberlik Hizmetleri
- Öğrenci Kişilik Hizmetleri

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi öğrenci kişilik hizmetlerinin amaçlarından biri değildir?

A) Öğrenciler arasındaki ilişkileri geliştirmek
B) Öğrencilerin kişisel gelişim gereksinimlerini karşılamak
C) Eğitim ve öğretimi bireyselleştirmek
D) Bireysel farklılıkları ortadan kaldırmak
E) Eğitimin verimini ve kalitesini yükseltmek

Çözüm: Öğrenci kişilik hizmetleri bireysel farklılıkları ortadan kaldırarak değil, bireysel farklılıkları dikkate alarak, gözeterek ve bu farklılıklara uygun olarak bireye yönelmeyi amaçlar. Bu doğrultuda D seçeneğinde ifade edilen öğrenci kişilik hizmetlerine uygun değildir. Diğer seçeneklerde ifade edilenler ise öğrenci kişilik hizmetlerinin amaçları içerisinde kendisine yer bulur. Çünkü öğrenci kişilik hizmetleri içerisinde yer alan yardımlar ile öğrencilerin ilişkilerini geliştirmek, kişisel gelişim gereksinimlerini karşılamak, bireysel farklılıklarını dikkate alarak bireysel uygulamalar yapmak ve bu sayede eğitimin verimini arttırmak mümkündür. Cevap D

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA NEDİR?

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin ne olduğuna ilişkin çok çeşitli tanımlar yapılabilmektedir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin ne olduğunu tanımlamadan önce özellikle bir noktanın vurgulanması gerekmektedir. Bu alanın geleneksel adı olarak tanımlanan "Rehberlik" ile günümüzde "Rehberlik ve Psikolojik Danışma" olarak kastedilen aynıdır. Rehberlik ve Psikolojik Danışma hizmetinin ne olduğuna ilişkin çeşitli tanımları vurgulamak gerekirse şu tanımlar bize yardımcı olacaktır.

Rehberlik nedir?

Rehberlik, bireye kendisini anlaması, çevresindeki olanakları tanıması ve doğru kararlar vererek kendisini gerçekleştiren bir kişi olabilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardımdır.

Rehberlik, bireyin problemlerini çözebilmesi, bağımsız hale gelebilmesi ve içinde yaşadığı toplumun sorumlu ve üretken bir üyesi olabilmesi için sağlanan bir yardım sürecidir.

Rehberlik, bireye çağdaş dünyanın ihtiyacı olan, mutlu ve üretken insanlar olabilmeleri için gerekli niteliklere ulaşmaları amacıyla uzman kişilerce yapılan yardımları içeren bir süreçtir.

Rehberlik, bireyin kendisini ve çevresini tanımasına ve anlamasına yardım sürecidir.

Rehberlik, bireyin kendisini anlaması, yaşama uyumunu bozmadan kendini yönetebilmesi amacıyla sağlanan bir yardım sürecidir.

Rehberlik, bireyin verimli bir şekilde gelişmesi, topluma uyum sağlamasına yardımcı olan seçimleri, planları yapması ve kendisine uygun kararları vermesine yarayacak bilgi ve becerileri kazanarak bu doğrultuda seçimler yapabilmesi için yapılan sistemli ve profesyonel bir yardımdır.

Verilen tanımlar irdelendiğinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti ile ilgili vurgulanan ortak bazı kavramların olduğu görülecektir. Bu kavramlar: *Birey, kendini tanıma, çevreyi tanıma, uzman, yardım süreci ve kendini gerçekleştirme* olarak ifade edilebilir. Bu kavramların açıklanması, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin ne olduğunu anlamayı kolaylaştıracaktır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi "rehberlik" **tanımlarında vurgulanan ortak ögelerden biri değildir?**

A) Rehberlik ekip çalışması gerektirir.
B) Rehberlik öğrencinin gelişimini ve uyumunu sağlamaya yöneliktir.
C) Rehberlik bir süreçtir.
D) Rehberlik profesyonel kişiler tarafından yapılır.
E) Rehberliğin temelinde öğüt verme vardır.

Çözüm: Rehberlik anlayışı içerisinde bireye nasihatlerde bulunma, öğüt verme, yol gösterme, bireyi ikna etmeye çalışma yer almaz. Rehberlik; bireyi tanıyıp kendisine tanıtarak, bireyin karşılaştığı sorunları çözmesine ve isabetli kararlar almasına yardımcı olarak kendisini gerçekleştirmesini sağlamaya çalışan ve profesyonelce yürütülen bir yardım sürecidir. Seçeneklerde yer alan ekip çalışması gerektirmesi, öğrencinin gelişimini ve uyumunu sağlaması, bir süreç içermesi ve profesyonelce yürütülüyor olması durumları rehberlik tanımlarında vurgulanmaktadır. Cevap E

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti İle İlgili Kavramlar

Birey: Rehberlik hizmeti herkese açık bir hizmet olup rehberlikte birey denildiğinde rehberlik yardımı almak için istekli olan herkes kastedilmektedir.

Kendini Tanıma: Bireyin, sahip olduğu niteliklerin farkına varmasıdır. Bir başka deyişle bireyin özünde var olan ve açığa çıkmamış özellikleri ile eylemlerine yön veren duygu, düşünce ve tutumlarının farkında olmasıdır. Rehberlik yardımı ile sahip olduğu niteliklerin farkına varan bireyden, bu özellikleri ile barışık ve özelliklerini en üst düzeyde kullanarak yaşaması beklenir. Bu durum ise kendini kabul olarak ifade edilir.

Örnek

Yetenek ve ilgilerinin farkında olan ve bu doğrultuda erişebileceği mesleki hedefler oluşturan bir birey için kendini kabul etmiştir denilebilir.

NOT

Kendini kabul, bireyin sahip olduğu niteliklerin farkında olması ve bu niteliklerle uyum içinde yaşayabilmesi durumudur.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir bireyin hatalarından dolayı aşırı derecede suçluluk duymaması, kendinden utanmaması, hatalarını fark edip bunları kişiliğinin bir parçası sayması, aşağıdaki kavramlardan hangisiyle en iyi açıklanabilir?

A) Otantik olma
B) Kendini kabul
C) Öz yeterlik
D) İdeal benlik
E) İçten denetimli olma

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Hatalarından suçluluk duymama, hatalarını kişiliğinin bir parçası sayma, kendini kabul

Çözüm: Bir bireyin yaptıklarından ötürü aşırı derecede suçluluk duymaması, hatalarını fark edip bunları kişiliğinin bir parçası sayması, kendini kabul ettiğini gösterir; çünkü kendini kabul eden bir birey sahip olduğu niteliklerin bilincinde olan ve bunlarla uyumlu yaşayıp sahip olmadıklarından veya yapamadıklarından ötürü kendisini suçlamayan bir bireydir. Otantik olmak orijinal ve doğal olmak ile, öz yeterlik bir işi yapabilme konusunda kişinin kendisine yönelik algısı ile, ideal benlik bireyin erişmek istediği özellikler ile içten denetimli olma ise bireyin harekete geçerken gücünü kendi içerisinden alması ile ilgilidir. Cevap B

KPSS'de Çıkmış Soru

"Kendini tanıma" kavramının anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kendini, başkalarının gözüyle görebilme
B) Kendine tam olarak güvenebilme
C) Kendi gizilgüç ve deneyimlerini doğru değerlendirebilme
D) Başkalarının yönelttiği eleştirilere açık olma
E) Kendine karşı yargılayıcı olabilme

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Kendini tanıma, gizil güç, deneyim, doğru değerlendirebilme

Çözüm: "kendini tanıma", bireyin sahip olduğu niteliklerin farkında, bilincinde olması ile ilgilidir. Seçenekler incelendiğinde öz güven, kendisini diğer insanların gözünden görebilme, eleştirilere açık olma, kendini eleştirebilme bu kavramla tam olarak ilişkilendirilemez. Ancak bireyin gizilgüçlerini, deneyimlerini doğru değerlendirebilmesi, bireyin kendisini tanıdığını gösterir. Cevap C

Çevreyi Tanıma: Bireyin yakın çevresinden başlayarak uzağa doğru kendisinden beklenilenleri fark etmesi, çevresince kendisine sunulan olanakları tanıması, çevresinde kendisi için riskli olacak uygulamaları görmesi, toplumsal kuralları ve değerleri bilmesi durumudur. Bireyin çevresini tanıması, çevresine etkin uyumu ve kendisini gerçekleştirmesinde önemli bir adımdır. Bireyin çevresini tanıması sonucu edindiği bilgileri içselleştirmesi ***sosyalleşmesine*** katkıda bulunur.

Uzman: Rehberlik hizmeti herkesçe yapılabilecek bir hizmet olmayıp uzmanlık gerektiren bir hizmettir. Rehberlik alanında uzman denildiğinde ***"psikolojik danışman"*** kastedilmektedir. Ayrıca belirtmek gerekirse okullarda psikolojik danışman unvanının yanı sıra rehberlik hizmetini yerine getiren uzmanlar için ***"rehber öğretmen"*** veya ***"okul rehber öğretmeni"*** gibi unvanlar da kullanılmaktadır.

Yardım Süreci: Rehberlik hizmeti bir yardım hizmeti olup bu yardım ile kastedilen daha çok psikolojik bir yardımdır. Rehberlik hizmeti bireyin kendisini tanımasını, çevresini tanımasını, karşılaştığı sorunları çözebilmesini ve kendini gerçekleştirmesini sağlamaya çalışarak bireye yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

Kendini Gerçekleştirme: Rehberlik hizmeti aracılığı ile sunulan yardımlar neticesinde ulaşılmak istenen esas nokta bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlamaya çalışmaktır. Kendini gerçekleştirme, rehberlik yardımları aracılığıyla ulaşılmak istenen en üst noktayı ifade etmektedir.

NOT

Okullarda sınıf rehber öğretmenleri, sınıf öğretmenleri, branş öğretmenleri de rehberlik hizmetleri kapsamında çeşitli çalışmalar yürütmektedirler; ancak bu kişiler bu alanda eğitim görmedikleri ve yapabilecekleri sınırlı olduğu için bu kişilere rehberlik alanında uzman denilemez.

Rehberliğin Amaçları

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti aracılığıyla bireye kazandırılmak istenen çeşitli amaçlar söz konusudur. Bu amaçları yakından uzağa doğru ifade etmek gerekirse:

- ✓ Bireyi tanıyarak *bireyin kendisini tanımasına ve anlamasına* yardımcı olmak,
- ✓ Bireyin çevresini tanımasına ve çevresine etkin uyumuna yardımcı olmak,
- ✓ Bireyin problemlerini çözebilmesine yardımcı olmak,
- ✓ Bireyin kendisine uygun seçimleri yapmasına, kararları verebilmesine yardımcı olmak,
- ✓ Bireyin sahip olduğu görünür ya da gizil tüm potansiyellerini en üst düzeyde geliştirmesine yardımcı olmak,
- ✓ Gerçekleştirilen bu yardımlar neticesinde nihai amaç bireyin ***kendisini gerçekleştirmesine*** yardımcı olmaktır.

Kendini gerçekleştirme kavramı, rehberlik ve psikolojik danışma alanında kullanılan önemli kavramlardan bir tanesidir. Kendini gerçekleştirme, bireyin her yönü ile özünde var olan potansiyelini açığa çıkararak bu potansiyeli en üst düzeyde kendisine ve çevresine yararlı bir şekilde kullanabilmesi demektir. Kendisini gerçekleştiren bir birey, kim olduğunu gerçekçi bir şekilde algıladığı gibi kim olabileceği hakkında da tutarlı bir kişiliğe sahiptir.

Rehberliğin amaçları çerçevesinde, bu amaçlara erişmek isteyen bir bireyin kendisine sorabileceği, kendisini bu amaçlara ulaştırabileceği çeşitli sorulardan söz etmek mümkündür. Bu bağlamda bireyin kendisine sorabileceği soruları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- ✓ Ben kimim?
- ✓ Güçlü ve zayıf yönlerim nelerdir?
- ✓ Sınırlılıklarım nelerdir?
- ✓ İlgi ve yeteneklerim ne yöndedir?
- ✓ Çevremdeki olanaklar nelerdir?
- ✓ Ne yapabilirim, gücüm nedir?
- ✓ Amaçlarıma ulaşmak için neler yapmalıyım?

REHBERLİĞİN İLKELERİ

Bireylere rehberlik hizmetleri kapsamında ihtiyaç duyulan çeşitli yardımları sunarken, rehberlik yardımını bireylere ulaştıran ilgililerin dikkate alması gereken ilkeler mevcuttur. Bu ilkeler, rehberlik anlayışının temelini oluşturmakta olup rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşmasını sağlamaktadır. Bu ilkeler aşağıda sıralanmıştır:

✓ Rehberlik hizmetleri ***herkese açık bir hizmettir.*** Bu hizmet, yalnızca sorun yaşayan, eğitim sistemi içerisinde olan ve belirli bir yaş dilimine özgü olmayıp rehberlik yardımı almak isteyen her bireye sunulabilir.

Örnek

Bir öğretmenin sınıfın huzurunu bozan öğrencilere de yardımcı olmak istemesi veya başarısı ile ön plana çıkan ve davranışları ile örnek öğrencilere de ihtiyaçlarına uygun rehberlik yardımı sunması veya eğitim sisteminin dışında olan bireylere de çeşitli kurumlar aracılığı ile rehberlik hizmeti sunulması durumudur.

✓ Rehberlik uygulamalarının amacına ulaşabilmesi için ***ilgililerin iş birliği içerisinde ve ortak bir anlayış çerçevesinde hareket etmesi gerekir.*** Bir kurumda rehberlik yardımını sunan uzmanların sayısı ne kadar fazla olursa olsun, öğretmen sayısı ne kadar fazla olursa olsun, sunulan imkânlar ne kadar yeterli olursa olsun, ilgililer iş birliği içerisinde hareket edemiyorsa ortak bir yaklaşım ve anlayış oluşturulamamışsa rehberlik hizmetlerinden beklenen sonuçların ortaya çıkması zorlaşır.

NOT

Ortak bir anlayış ve iş birliği ilkesi, bir okulda rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşabilmesi ve etkili olabilmesi için en temel ilkelerden birisidir.

Kurgusal Örnek

Ozan, yaşadığı deprem felaketi sonrası ailesi ile birlikte yaşadığı ortamdan ayrılmış ve yeni bir ile taşınarak eğitimine burada devam etmeye başlamıştır. Ozan'ın okula geldiği ilk günlerde kendisine okula alışması amacıyla yardımcı olan sınıf rehber öğretmeni, yaptığı görüşmeler sonucunda Ozan'ın yaşantılarını görme imkânı bulmuş ve edindiği bilgilerden sonra Ozan'ın yaşadığı olayın etkilerini üzerinden atabilmesi için kendisini okul rehber öğretmenine yönlendirmiştir. Okul rehber öğretmeni, Ozan ile çeşitli zaman dilimlerinde görüşmüş, ailesi ile irtibat kurarak davranışları hakkında bilgi edinmiş ve yaşadığı olayın etkisini üzerinden atabilmesine yönelik aileye ve sınıf rehber öğretmenine neler yapabileceklerini anlatmıştır. Okul rehber öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni ve aile ekseninde yapılan çalışmaların neticesinde okula ve çevreye uyum sağlayan Ozan, yaşadığı olayın etkilerini üzerinden atmış, okul yaşantısında daha başarılı olmuştur.

Rehberlik hizmetleri öğrenci ile yakından ilgili kişilerin birlikte hareket etmesini, iş birliği yapmasını, ortak bir anlayışla hareket etmesini gerekli kılar. Yukarıda yer alan ifadede öğrencinin durumuna yönelik olarak ilgili kişiler birlikte hareket etmiş ve öğrencinin sorununu çözmesine, çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmuşlardır.

✓ Rehberlik hizmetlerinin temelinde ***insan hak ve sorumlulukları ile yakından ilgili demokratik ve insancıl bir anlayış yatar.*** Rehberlik hizmetlerinde bireyin durumu her ne olursa olsun, birey her kim olursa olsun, her bireye koşulsuz kabul gereği yaklaşmak, bireylerin tercihlerine ve yaşantılarına saygı duymak, bireylerin seçme özgürlüğüne müdahale etmeyerek bireylere kendi seçimlerini yapma fırsatı sunmak anlayışı hâkimdir.

Soruda Görelim:

"Sınıf rehber öğretmeni Zerrin Hanım, sınıfındaki öğrenciler ile iletişim kurarken onları kendi düşünceleri ve yaşantı deneyimleri doğrultusunda değerlendirmemekte, öğrencilerini yakından tanımaya ve kendi koşulları içerisinde anlamaya çalışmaktadır; çünkü her öğrencinin kendine özgü olduğunu düşünmektedir.

Zerrin Hanım'ın yaklaşım tarzı, rehberlik anlayışını oluşturan temel ilkelerden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Rehberlikte bireyin mahremiyetine saygı esastır.

B) Rehberlik hizmetlerinde ortak bir anlayış ve iş birliği esastır.

C) Rehberlik hizmetleri eğitim - öğretimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır.

D) Rehberlik hizmetleri ayrım gözetmeksizin herkese açıktır.

E) Rehberlik hizmetlerinin temelinde demokratik ve insancıl bir anlayış yatar.

Çözüm:

Öğretmenin yaklaşımı analiz edildiğinde; öğrencilerini kategorize etmemekte, öğrencilerini kendi yaşantıları içerisinde anlamaya çalışmakta, her öğrencisinin kendisine özgü olduğunu düşünmektedir. Bu tarz bir yaklaşım, demokratik ve insancıl bir anlayışın gereğidir. A seçeneğinde belirtilen gizlilik ilkesi, B seçeneğinde belirtilen ortak bir anlayış ve iş birliği ilkesi, C seçeneğinde belirtilen eğitimi tamamlama ilkesi, D seçeneğinde belirtilen herkese açık olma ilkesi bu durumu tam olarak karşılayamamaktadır. Her bireyin kendine özgü olduğunu düşünmek ve her bireyi kendi gerçekliğine göre değerlendirmek, demokratik ve insancıl bir anlayışın gereğidir.
Cevap E

KPSS'de Çıkmış Soru

"Rehberliğin temelinde demokratik ve insancıl anlayış bulunur." **ilkesini aşağıdakilerden hangisi <u>en doğru</u> açıklar?**

A) Okullarda demokratik ortam sağlanmalı, yönetimsel kararlara rehber öğretmenler de katılmalıdır.

B) Demokraside seçimler vardır, rehberlik bireyin kendisi için en uygun seçimler yapmasına yardımcı olur.

C) Rehberlik demokrasiye inanan bireyler yetiştirmeyi hedefler.

D) Demokraside herkes farklı düşüncelere sahiptir, rehberlik bunların içinden en doğrusunu bulmaya yöneltir.

E) Demokrasi bireye özgürlükler verir, bunların yanlış kullanılmaması için bireyin yönlendirilmesi gerekir.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Demokrasi,seçim, yardımcı olma

Çözüm: Demokratik ve insancıl bir anlayış ile kastedilen; insanların duygu ve düşüncelerine saygı göstermek, herkesi koşulsuz kabul etmek, insanlara seçme özgürlüğü tanımak, insanların kararlarına müdahale etmemek, herkesin değerli olduğuna inanmak, farklı düşüncelere hoşgörü ile yaklaşmak gibi durumlardır. Bu bağlamda soru incelendiğinde, ifade edilenlere en uygun seçeneğin B olduğu görülecektir.
Cevap B

✓ Rehberlik hizmetleri, ***öğrenciyi merkeze alan bir eğitim*** sistemi öngörür. Daha önce de ifade edildiği gibi rehberlik hizmetleri çağdaş eğitim anlayışının bir ürünüdür. Bu nedenle rehberlik hizmetlerinden beklenilen verimin alınabilmesi, rehberlik hizmetlerinin etkili olabilmesi için öğrencinin merkeze alındığı bir eğitim ortamı gereklidir. Öğretmenin merkezde olduğu, öğrencinin çeşitli niteliklerinin dikkate alınmadığı bir eğitim ortamında rehberlik hizmetleri amacına ulaşamaz.

Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı ile kastedilen; öğrencilerin ilgilerinin, ihtiyaçlarının, beklentilerinin, problemlerinin, hazır bulunuşluk düzeylerinin dikkate alınması, yapılan çalışmaların öğrencilerin nitelikleri dikkate alınarak ve öğrenci aktif kılınarak gerçekleştirilmeye çalışılmasıdır.

Kurgusal Örnek

Sınıf rehber öğretmeni Kerem Bey, sınıfının rehberlik çalışmalarını planlarken öğrencilerinin istek, ihtiyaç, beklenti ve problemlerini gözetmekte, bunları dikkate alarak rehberlik programını hazırlamak istemektedir. Bu amaçla sınıfındaki öğrencilere bir problem tarama envanteri uygulamış, problem tarama envanterini uygularken de öğrencilerine isimlerini yazmamalarını söylemiştir. İsimleri yazılmadığı için özgürce soruları inceleyen ve işaretleyen öğrenciler, kendilerini uygun bir ortamda ifade ettiklerinden daha gerçekçi cevaplar vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle öğrencilerin neleri ön planda tuttuklarını, hangi problemleri yaşadıklarını, ihtiyaç ve beklentilerinin neler olduğunu gören Kerem Bey, elde ettiği bilgilerden hareketle programını hazırlama yoluna gitmiştir.

Rehberlik hizmetleri öğrenciyi merkeze alan bir anlayışı içermektedir. Öğrenciyi merkeze almak; rehberlik yardımlarının sunulması esnasında öğrenciyi aktif kılmak, çeşitli uygulamaları öğrenciye göre yürütmek demektir. Yukarıda yer alan ifadede öğrencilerin ihtiyaç, beklenti ve problemlerine uygun bir rehberlik programı hazırlandığından, bir başka deyişle öğrencilere göre bir program yapıldığından bahsedilmiştir. Bu durum, öğrenci merkezli bir anlayışla yakından ilgilidir.

- ✓ Rehberlikte ***bireysel farklılıklara saygı*** esastır. Rehberlik hizmetlerinde her bireyin kendisine özgü olduğu anlayışı hâkimdir. Bu nedenle bireyleri birbirleri ile karşılaştırmak veya standart, tek tip bir uygulama yapmak yerine bireylerin kendilerine özgü durumlarını dikkate alarak yapılacak çalışmaları yapılandırmak gerekir.

Kurgusal Örnek

Gülşah, mükemmeliyetçi bir tutum içerisinde yetiştirilmiş bir öğrencidir. Okul yaşantısı içerisinde azimli, başarılı ve çalışkan olarak bilinen Gülşah, sınıfta uygulanan bir teknik sonrası kendisini eksik, yetersiz, pasif olarak işaretlemiş; bu durum sınıf rehber öğretmeninin dikkatini çekmiştir. Sınıf rehber öğretmeni Gülşah ile özel bir görüşme yapmış ve görüşmede Gülşah: "Annem beni her zaman kuzenim ile kıyaslar. Kuzenim çok başarılı, okulda popüler ve güzel bir kızdır. Onunla yarışmak ve onun gerisinde kalmak beni olumsuz etkiliyor. Ne yaparsam yapayım onun gibi olamıyorum. Annem de bunu gördüğü için beni hep eleştiriyor." diyerek kendisini ifade etmiştir. Öğrencisinin durumunu öğrenen sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni ile birlikte hareket ederek öğrencinin kendisini kabul etmesini ve kendi gerçeklerine göre yaşantısını organize etmesini sağlamaya çalışmıştır.

Rehberlik hizmetlerinde her bireyi kendi niteliklerine ve kendi gerçeklerine göre değerlendirmek esas olup bir bireyi başkaları ile kıyaslama gibi bir anlayışa yer verilmez. Yukarıda yer alan ifadede öğrencinin annesinin kıyaslama yönünde eylemlerde bulunduğu ve bu durumun öğrencinin ruhsal durumunu olumsuz etkilediğinden söz edilmiştir. Bu şekilde bir anlayış rehberlik ilkeleri ile bağdaşmaz.

- ✓ Rehberlik hizmetleri, bireyin ***bir bütün olarak bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmesini sağlamaya çalışır.*** Rehberlik hizmetlerinin nihai amacının bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlamak olduğu düşünüldüğünde, bu amaca ulaşılabilmesi için bireyin bir bütün olarak tanınması, kendisine tanıtılması ve bir bütün olarak geliştirilmesi gerekir.
- ✓ Rehberlik hizmetleri ***karar verici değil, karar vermeye yardımcıdır.*** Rehberlikte birey adına karar verme, bireye rağmen karar verme anlayışı yerine bireye karar vermesinde yardımcı olma, bireye uygun alternatifleri bireye gösterme anlayışı hâkimdir. Karar verme hakkı bireyin kendisine aittir.

NOT

Rehberlikte birey adına karar verilmez. Karar verme hakkı bireyin kendisine aittir. Bu durumun nedeni, bireysel sorumluluk ilkesidir. Her birey kendi yaşamının sorumluluğunu üstlenmelidir.

Kurgusal Örnek

İlköğretim 8. sınıf öğrencisi Cem, eğitim – öğretim yılı sonunda gireceği liselere giriş sınavı sonrası hangi okulu seçmesi gerektiği konusunda kararsızdır; çünkü çevresindeki herkes ona farklı şeyler söylemekte, seçmesi gereken okulun hangisi olduğunu belirlemeye çalışmaktadır. Bu durumdan rahatsızlık duyan ve yaşadığı kararsızlığı sonlandırmak isteyen Cem, okul psikolojik danışmanına başvurarak kendisinden yardım ister. Psikolojik danışman, öncelikle öğrencinin sahip olduğu nitelikleri tanımaya ve eğitsel durumunu görmeye çalışır. Elde ettiği bilgilerden hareketle psikolojik danışman, öğrenciye kendisine uygun seçeneklerin neler olduğunu gösterir ve her bir seçeneğin ilerleyen dönemlerde avantajları ve dezavantajları konusunda öğrenciyi bilgilendirir. Yapılan bu çalışmalar sonrası Cem, "liselere giriş sınavı sonrası bir aksilik olmazsa Fen Lisesine gitmek istiyorum; çünkü bu okulun özellikleri benim isteklerime uygun." diyerek kendisini ifade etmiş ve tercihini bu yönde şekillendirmiştir.

Rehberlik hizmetlerinde bireyin yerine karar vermek yerine veya bireye hangi kararın doğru olduğunu söylemek yerine, her bireyin kendisine özgü kararları vermesine yardımcı olma anlayışı yer alır. Yukarıda yer alan ifadede psikolojik danışman, öğrencinin kendisini tanımasını ve mevcut seçenekleri fark etmesini sağlayarak öğrenciye yardımcı olmuş, karar verme noktasında bireye müdahale etmemiştir. Yapılan yardımın sonunda birey, kendisine uygun kararı almıştır.

✓ Rehberlik uygulamaları *kurumların amaçlarına, ihtiyaçlarına, olanaklarına, problemlerine göre farklılık gösterir.* Bu nedenle standart bir rehberlik yaklaşımından veya rehberlik programından söz edilemez.

Rehberlik uygulamalarının farklılık göstermesinin temel nedeni, rehberlik yardımı sunulan bireylerin farklı olmasıdır. Bireylerin ihtiyaçları, beklentileri, amaçları, ilgileri, gelişimsel ihtiyaçları farklılık gösterdiğinden, rehberlik uygulamaları da bu yönde farklılık gösterir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışma ve rehberliğin ilkelerinden değildir?

A) Birey, seçme özgürlüğüne sahiptir.
B) Dini, dili ve cinsiyeti ne olursa olsun her insan saygıya değerdir.
C) Rehberlik faaliyetlerinde gönüllülük esastır.
D) Rehberlik faaliyetleri takım çalışmasını gerektirir.
E) Rehberlik faaliyetleri bütün okullarda aynı şekilde yürütülür.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Bütün okullarda aynı şekilde yürütülür, rehberlik ilkelerinden değildir

Çözüm: Rehberlik anlayışını oluşturan temel ilkeler içerisinde; bireye seçme özgürlüğü sunması, herkese açık olması ve koşulsuz kabulü içermesi, gönüllülük gerektirmesi ve takım çalışması içerisinde yürütülmesi gibi durumlar yer almaktadır; ancak rehberlik ilkeleri içerisinde rehberliğin bütün okullarda aynı şekilde yürütülmesi gibi bir durum yer almamaktadır; çünkü rehberlik uygulamaları okulların amaçlarına, ihtiyaçlarına, problemlerine göre farklılık gösterir. Bütün okullarda aynı şekilde rehberliğin yürütülmesi rehberlik ilkelerine aykırıdır. Cevap E

✓ Rehberlik hizmetleri, ***eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır.*** Bu sebeple rehberlik hizmetleri eğitimin diğer fonksiyonlarıyla ahenk içinde yürütülmelidir. Eğitim - öğretim hizmetleri ile verilemeyen, süreç içerisinde ortaya çıkan çeşitli eksiklikler, rehberlik hizmetleri aracılığıyla giderilerek eğitim - öğretim tamamlanmış, daha nitelikli hale getirilmiş olur. Bu sayede birey, eğitim - öğretimden en iyi, en üst düzeyde yararlanabilir.

Örnek

Okula yeni gelen ve uyum problemi yaşayan bir öğrencinin bu durumu, öğrencinin performansını etkiler. Rehberlik yardımı aracılığıyla bireyin mevcut ortama uyum sağlaması, uyum problemini gidermesi sağlanarak bireyin performansının artmasına yardımcı olunabilir.

Soruda Görelim:

Bir öğretmen, dersini işlerken öğrencilerinin yorulduğu ve dikkatlerinin dağıldığı zaman dilimlerinde ders işlemeyi bırakmakta ve öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlayan açık uçlu sorular sorarak veya öğrencilerinin dinlenmesini sağlayacak yaşam olayları anlatarak öğrencilerinin dikkatini toplamaya çalışmaktadır. Öğretmenin bu yaklaşımı öğrencilerin derse odaklanmasını sağlamakta ve öğrencinin başarısını arttırıcı bir etki yapmaktadır.

Öğretmenin dersini işlerken zaman zaman yaptığı uygulamalar, rehberlik anlayışını oluşturan ilkelerden hangisini açıklar niteliktedir?

A) Rehberlik hizmetleri eğitim – öğretimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır.
B) Rehberlik hizmetlerinde bireysel farklılıklara saygı esastır.
C) Rehberlik hizmetleri karar verici değil, karar vermeye yardımcıdır.
D) Rehberlik hizmetlerinde bireyi özerk kılmak esastır.
E) Rehberlik hizmetleri kurumların amaç ve ihtiyaçlarına göre farklılık gösterir.

Çözüm:

Öğretmenin yaptığı uygulama, öğrencilerin dikkatini toplamaya yardım eden ve sürecin daha iyi işlemesini sağlayan bir uygulamadır. Bu uygulama rehberlik hizmetleri kapsamında yer alan bireyi tanıma ve bilgi verme hizmeti kapsamında değerlendirilebilecek uygulamalardır. Bu çalışmalar neticesinde dikkatini toplayan öğrencilerin başarısı artmaktadır. Bu durum, rehberlik çalışmalarının eğitim – öğretim faaliyetlerini tamamladığını, eğitim – öğretim faaliyetlerinin amacına ulaşmasını kolaylaştırdığını gösterir.

Cevap A

Rehberlikte ***gönüllülük esastır.*** İstemediği sürece, zorlayarak hiçbir bireye rehberlik hizmeti verilmez. Birey, rehberlik hizmetlerinden faydalanmayı istediği sürece rehberlik hizmeti verilir.

NOT

Gönüllülük ilkesi, rehberlik yardımlarının her bir basamağında olması gereken bir ilkedir. Bireyin rehberlik yardımı almaya açık olmaması, rehberlik yardımının sunulması esnasında direnç göstermesi de gönüllülük ilkesi ile ilgilidir.

Kurgusal Örnek

Yılmaz, akranlarına göre fiziksel özellikleri bakımından gelişmiş bir öğrencidir. Bu durumun etkisi ile arkadaşları üzerinde etkili olan ve arkadaşlarını yönlendirebilen Yılmaz, zaman zaman bu özelliğini olumsuz şekilde kullanmakta, dersin işlenişini engellemeye ve arkadaşlarını korkutmaya çalışmaktadır. Yılmaz'ın bu davranışları sınıf öğretmeninin dikkatini çekmiş ve sınıf öğretmeni, Yılmaz'la bir görüşme yaparak: "Bu davranışlarını onaylamıyorum. Bence bu konuda rehber öğretmenle görüşmelisin." diyerek Yılmaz'ı okul rehber öğretmenine göndermiştir. Okul rehber öğretmeni ile görüşen Yılmaz, sınıf öğretmeninin yönlendirmesi sonucu sürece dâhil olduğu için kendisini yeterince ifade etmemiş ve sürece tam olarak bağlanamamıştır. Yılmaz'la bir süre görüşen okul rehber öğretmeni, öğrenciye yardımcı olmaya çalışsa da öğrencinin rızası olmadığından rehberlik hizmetlerinden beklenen etki gözlenememiştir.

Rehberlik hizmetleri bireyin sürece gönüllü katılımını gerektirir. Bireylere rehberlik yardımı zorla verilemez. Yukarıda yer alan ifadede öğrenci, rızası olmadan rehberlik servisine gönderilmiş, öğrencinin konu hakkında kendisini ifade etmesine imkân verilmemiştir. Rızası olmadan sürece dahil olan öğrenci ile yürütülen yardım çalışmaları da beklenildiği üzere etkili olmamıştır.

KPSS'de Çıkmış Soru

İlköğretim 6. sınıf öğretmeni Rukiye Hanım, sınıfa bu yıl katılan öğrencisi Kübra'nın ailesinde şiddet gördüğünü fark eder. Okul çıkışında, Rukiye Hanım Kübra ile konuşur ve okul rehber öğretmeniyle görüşmesini ister. Kübra ise bu konuda konuşmak istemez ve rehberlik servisine gitmek istemediğini söyler.

Rukiye Hanım aşağıdakilerden hangisini yaparsa gönüllülük ilkesine aykırı davranmadan Kübra'ya yardım etmiş olur?

A) Sıra arkadaşına sorunu anlatır, ondan birlikte Kübra'yı ikna etmek için yardım isteyebilir.

B) Rehberlik servisine gitmezse ailesiyle konuşmak zorunda kalacağını söyleyebilir.

C) Rehber öğretmenden öğrenciyle görüşmesini isteyebilir.

D) Kübra'yı rehberlik servisine götürüp rehber öğretmene sorunu anlatabilir.

E) Kübra'yı zorlamaz, sorununu anlatacağı ve rehber öğretmenle görüşmek isteyeceği güne kadar bekler.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Aile içi şiddet, sınıf öğretmeni, gönüllülük ilkesi, okul rehber öğretmenine yönlendirme.

Çözüm: Uzmanlık gerektiren, bireyin yaşamını önemli ölçüde etkileyen konularda sınıf öğretmenlerinin bireye yardım etmeye çalışmak yerine, bireyi uzmana yönlendirmesi gerekir. Soruda önemli ve bireyin yaşamını etkileyen ciddi bir durumdan söz edilmektedir. Bu gibi durumlarda beklenemez çünkü beklemek sorunları arttırabilir. Bireyi zorlamak veya ikna etmeye çalışmak rehberlik anlayışına uygun düşmez. Bu nedenle rehber öğretmenle görüşüp rehber öğretmenden öğrenciye yardımcı olmasını istemek, konunun niteliği ve önemi gözetildiğinde en uygun yol olacak ve gönüllülüğe aykırı bir durum oluşturmayacaktır. Cevap C

KPSS'de Çıkmış Soru

Bu yıl sınıf rehber öğretmeni olarak görevlendirilen Ayşe Hanım, rehberlik saatinde öğrencilere "Kimdir bu?" formlarını dağıtır ve öğrencilerden sıra arkadaşlarına göstermeden bu formdaki sorulara yanıt vermelerini ister ancak bazı öğrencilerin uygulamaya katılmadıklarını görür.

Bu durumda, Ayşe Hanım gönülsüz öğrencilere aşağıdakilerden hangisini yaparsa gönüllülük ilkesine <u>en uygun</u> davranmış olur?

A) Çalışmanın amacına ulaşmayacağını söyleyerek ikna etmeye çalışırsa

B) Uygulama dışında tutup çalışmaya katılmadıklarını uygulama formunda belirtirse

C) Çalışmaya katılmayı isteyinceye kadar bir süreliğine etkinliği ertelerse

D) Gönülsüz davranmalarının altında yatan nedenlerin araştırılması için okul rehberlik servisine sevk ederse

E) Bu uygulamaya katılırlarsa bir sonraki derse kadar bahçede vakit geçirebileceklerini söylerse

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sınıf rehber öğretmeni, rehberlik saati, gönüllülük ilkesi

Çözüm: Kimseye rehberlik hizmetleri zorla verilemez. Eğer öğrenciler rehberlik hizmetleri kapsamında yapılan bir uygulamaya katılma noktasında gönüllü değillerse bu noktada yapılması gereken; gönüllü öğrencilerle uygulamaya devam etmek ve diğer öğrencilerin katılmak istemediklerini forma işlemek olmalıdır. Öğrencileri ikna etmeye çalışmak veya etkinliği erteleyerek gönüllü olanları mağdur etmek, öğrencileri sorunlu addederek rehberlik servisine göndermek veya ders dışına çıkararak sınıfta öğrenciler arasında farklı uygulamalar gerçekleştirmek rehberlik anlayışına uygun düşmez. Cevap B

✓ Rehberlikte ***gizlilik esastır.*** Rehberlik hizmetlerinin verilmesi esnasında danışanın mahremiyetine saygı duyulmalıdır. Çünkü danışan kendisi için önemli ve özel yaşantılarını danışmanla paylaşabilmektedir. Bu yaşantıların danışanın izni olmadan bir başkası ile paylaşılması danışanı mağdur edebileceği gibi rehberlik yardımında olmazsa olmaz bir kavram olan güven kavramına zarar verir.

NOT

Gizlilik ilkesi bireyin veya bir başkasının yaşamını tehdit eden önemli durumlarda ihlal edilebilir; çünkü bu durumlarda gizliliği korumak bireye yarardan çok zarar verebilir. Bu nedenle gizlilik mutlak, değişmez bir ilke değildir.

Kurgusal Örnek

Ortaöğretim 10. sınıf öğrencisi Ekrem, bir grup arkadaşının okul çıkışında kavga edeceğini, okulun yakınlarındaki bir pasajda buluşmak için sözleştiklerini ve birbirlerine ciddi ölçülerde zarar getirecek aletleri de yanlarında bulundurduklarını okul rehber öğretmeni ile paylaşmıştır. Yapılan görüşme sonunda Ekrem, edinilen bilgilerin kendisince aktarıldığını arkadaşlarının ve diğer ilgililerin bilmesini istemediğini ifade etmiş; çünkü aksi durumda arkadaşlarının kendisine zarar verebileceğini söylemiştir. Bu durum üzerine okul rehber öğretmeni, öğrencinin kimliğini saklı tutarak okul müdürü ile görüşmüş ve neler yapılabileceğini konuşmuştur. Yapılan görüşmede öğrencilerin bu eylemi gerçekleştirmemeleri için her iki grupta sözü geçen öğrencilerle görüşülerek ve bu öğrencilerin aralarındaki sorunları konuşabilmesini sağlayarak soruna müdahale edilmesi, beraberinde de okul çıkışında bu tür bir sorunun yaşanma ihtimaline karşı önlemler alınması kararlaştırılmıştır.

Rehberlik hizmetlerinde gizlilik esastır. Danışanın danışmanla paylaştıkları, danışanın onayı olmadan bir başkası ile paylaşılamaz. Aynı zamanda önemli, yaşamsal durumlarda gizlilik ilkesi ihlal edilebilir. Yukarıda yer alan ifadede bir öğrenci, önemli bir durumu aktarmış ve öğrencinin aktardıkları sonrası öğrenciye zarar gelme ihtimalinden ötürü öğrenci ile ilgili herhangi bir kimseye bilgi verilmemiştir. Bunun yanında önemli, yaşamsal risk teşkil eden bir sorundan söz edildiği için bu durum gizli tutulmamış ve duruma yönelik önlemler alınması sağlanmıştır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman), aşağıdaki davranışlardan hangisini gösterirse, psikolojik danışma ve rehberliğin temel ilkelerinden olan "gizlilik" ilkesini ihlal etmemiş olur?

A) Etkili bir öğretim ortamı sağlanması amacıyla öğrencilerin kişisel gelişim dosyalarındaki özel bilgileri okuldaki öğretmenlerle paylaşmak

B) Sınıf rehber öğretmenine, öğrencisini daha iyi tanıyabilmesi için öğrenciyle sürdürdüğü psikolojik danışma oturumlarının içeriğine ilişkin bilgi vermek

C) Uyarıcı madde kullanan öğrencileri önceden bilgilendirerek, durumlarına ilişkin ailelerine haber vermek

D) Şiddete karşı önlem alınması amacıyla mağdur öğrencilerin yazdıkları otobiyografileri müdüre göstermek

E) Güvenlerini zedelememek için hiçbir koşulda öğrencilere ait özel bilgileri başkalarıyla paylaşmamak

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Okul rehber öğretmeni, gizlilik ilkesi, uyarıcı madde kullanımı

Çözüm: Bireyin yaşamını önemli ölçüde etkileyen, bireyin veya bir başkasının yaşamını tehdit eden durumlarda gizlilik ilkesi ihlal edilebilir. Örneğin intihar eğilimi, uyuşturucu kullanımı, istismar durumları gizliliğin ihlal edilebileceği durumlardır. Seçenekler incelendiğinde C seçeneğinde uyarıcı madde kullanan öğrencilerden söz edilmiştir. Uyarıcı madde kullanımı bireyin yaşamını tehdit eden bir durum olması nedeni ile gizliliğin ihlal edilebileceği bir örnektir. Yalnız gizlilik ihlal edilse dahi bireyin özel bilgileri saklı tutulmalı ve birey bu durumla ilgili bilgilendirilmelidir. Cevap C

✓ Rehberlik hizmetleri ***hem bireye hem de topluma karşı sorumludur.*** Rehberlik hizmetleri, bireye kendi istekleri ile toplumun beklentileri arasında bir denge kurabilmesi için yardımcı olmaya çalışır. Rehberlikte yalnızca bireyin isteklerine, düşüncelerine göre hareket etmek veya yalnızca çevrenin beklentilerine bireyin uygun hareket etmesini sağlama anlayışı yoktur. Rehberlik bireye karşı sorumludur; bu doğrultuda bireyin beklentilerinin, ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur. Rehberlik topluma karşı sorumludur, bu doğrultuda bireyin kendisine yönelik beklentileri fark etmesine ve kendi beklentileri ile toplumun beklentileri arasında bir denge kurabilmesine yardımcı olur. Bu sayede bireyin verimli, mutlu olmasına ve sosyalleşmesine katkıda bulunulur.

✓ Rehberlik hizmetleri ***planlı, programlı, organize ve örgütlenmiş bir şekilde, sistemli ve profesyonel düzeyde sunulmalıdır.*** Rehberlik hizmetleri kapsamında ilgililerin görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu hizmet, yalnızca psikolojik danışmanlarca yerine getirilebilecek bir hizmet olmayıp okullarda yöneticiler ve öğretmenlerin de yerine getirmeleri gereken hususlar söz konusudur. Bu doğrultuda ilgililerin görev ve sorumlulukları çerçevesinde hareket etmesi, iş birliği yapması gerekmektedir.

NOT

Rehberlik hizmetlerinin sistemli ve profesyonel olması, yalnızca psikolojik danışmanlar tarafından yapılması anlamına gelmez. İlgililerin görev ve sorumluluklarını bilerek, iş birliği yaparak hareket etmesi demektir.

✓ Rehberlik hizmetleri ***yaşam boyu devam eder.*** Gelişim dönemleri ve gelişimsel ihtiyaçlar düşünüldüğünde, rehberliğin yaşamın her döneminde yararlanılabilecek bir hizmet alanı olduğu görülmektedir. Hangi dönemde, yaş diliminde olursa olsun, problem yaşasın veya yaşamasın, her birey gönüllü olduğu takdirde rehberlik yardımından yararlanabilir.

Kurgusal Örnek

Emine Hanım, emekli olduktan sonra arkadaşları ile zaman zaman bir araya gelmekte ve çeşitli paylaşımlarda bulunmaktadır. Arkadaşları ile toplandıkları bir gün yakın bir arkadaşı Sinem Hanım, bu aralar bir danışmana gittiğinden ve yardımlar aldığından söz etmiş, aldığı yardımların kendisine çok iyi geldiğini söylemiştir. Bu durumu tuhaf karşılayan Emine Hanım, "Biz yetişkin insanlarız. Bir sorun varsa bunu çözebilecek güçteyiz. Bu yaşta bir danışmandan yardım almak bana ilginç geldi. Bu daha çok gençlere göre bir şey." diyerek kendini ifade etmiştir; ancak Sinem Hanım, "Bu konuda yanılıyorsun. Hangi yaşta olursa olsun; herkesin, bir şeyleri konuşmaya ve paylaşmaya ihtiyacı vardır. Bir sorun olması gerekmez, insan bazı şeyleri ifade ederek rahatlayabiliyor." diyerek Emine Hanım'a karşılık vermiştir.

Eve gittikten sonra bir süre bu durumu düşünen Emine Hanım, sonunda Sinem Hanım'dan gittiği danışmanın telefonunu almış ve bir randevu talebinde bulunmuştur. Randevu zamanında danışmana giden ve çeşitli konuları görüşen Emine Hanım, Sinem Hanım'ın ifade ettiği gibi kendisini daha iyi hissetmiş ve yaşantılarını etraflıca değerlendirme imkânı bulmuştur.

Rehberlik hizmetleri yaşamın herhangi bir dönemine özgü bir yardım olmayıp yaşam boyu devam eden bir yardımdır. Yukarıda yer alan ifadede yetişkin bir kişinin rehberlik yardımı için ilk zamanlar şüpheleri olduğundan söz edilmiş ancak sürece dahil olduğunda şüphelerinin yersiz olduğunu gördüğü ve rehberlik yardımlarının her dönemde etkili ve önemli olduğunu fark ettiği belirtilmiştir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Rehberlik hizmetlerinin sunulmasında, ilköğretim ve ortaöğretim kademeleri arasında aşağıdakilerden hangisi açısından bir farklılık gözlenmez?

A) Uygulanan etkinlikler
B) Kullanılan temel ilkeler
C) Uygulanan bireyi tanıma teknikleri ve testler
D) Yıllık ve haftalık planlar
E) Kullanılan psikolojik danışma, yöntem ve teknikler

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Temel ilkeler, öğretim kademeleri, farklılık göstermeme

Çözüm: Rehberlikte değişmez nitelikte olan; ilkeler ve rehberlik anlayışıdır. Bunların haricinde yöntemler, teknikler, kişiler, araçlar, amaçlar, uygulamalar değişebilir. İlkeler: rehberlik hizmetlerinin nasıl ve ne şekilde yapılacağını gösteren esaslardır. Rehberlik hizmetinin amacına ulaşması ve etkili olabilmesi için ilgililerin ilkelere uygun hareket etmesi gerekir. Cevap B

NOT

Rehberlikte yöntemler, teknikler, amaçlar, araçlar, kişiler, uygulamalar, etkinlikler değişebilir ancak ilkeler değişmez. İlkeler, rehberlik yardımını sunan, rehberlik hizmetleri kapsamında görev ve sorumlulukları olan her bireyin dikkate alması gereken esaslardır.

Rehberlik İlkeleri Özet Tablosu

1. Tüm bireylere açıklık
2. İş birliği ve ortak bir anlayış
3. Demokratik ve insancıl bir anlayış
4. Bireysel farklılıklara saygı
5. Öğrenci merkezlilik
6. Bireyi bir bütün olarak tanıma ve geliştirme
7. Karar vermeye yardımcı
8. Eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçası
9. Kurumların amaç ve ihtiyaçlarına uygunluk
10. Gönüllülük, gizlilik, süreklilik
11. Bireye ve topluma karşı sorumluluk
12. Planlı, programlı, örgütlenmiş ve profesyonel

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi rehberlik anlayışının temelini oluşturan ilkelerden biri değildir?

A) Öğrenci merkezlilik
B) Profesyonellik
C) Kurum amaç ve ihtiyaçlarına uygunluk
D) Gönüllülük
E) Koruyuculuk

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Temel ilkeler, koruyuculuk

Çözüm: Rehberlik hizmetleri öğrenci merkezli olup sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir. Bu hizmet, kurumların amaç ve ihtiyaçlarına göre farklılık göstermekte ve gönüllü olan bireylere yapılabilmektedir; ancak rehberlikte bireyi korumak, bireye kol kanat germek gibi bir anlayış yer almaz. Bu şekilde bir anlayış bireyi bağımlı hale getirir, bireyin özerkliğine zarar verir. Cevap E

Rehberlik Hizmetleri İle İlgili Yanlışlar (✗) ve Doğrular (✓)

Rehberlik hizmetlerinin ne olduğuna, rehberlik yardımının neleri içerdiğine dair doğru olduğu düşünülen, ancak rehberlik anlayışı çerçevesinde doğru kabul edilemeyecek bazı anlayış ve inanışlar söz konusudur. Bu yanlış anlayışları ve rehberlik hizmetinin ne olduğuna ilişkin doğru bilgileri şu şekilde ifade etmek mümkündür:

✗ Rehberlik yardımı bireyin yalnızca duygusal yanı ile ilgilenir.

✓ Rehberlik yardımı, bireyin bir yönüne odaklanmaz. Rehberlik yardımlarında amaç: Bireyi bir bütün olarak tanımak ve geliştirmektir.

✗ Rehberlik yardımı bireye tek yönlü olarak ve doğrudan sunulur.

✓ Rehberlik hizmetlerinde yardımı alan (birey, öğrenci, danışan) ve yardımı veren (danışman, öğretmen) arasında karşılıklı güvene ve saygıya dayalı bir ilişki söz konusudur. Ayrıca rehberlik yardımı bireye yalnızca doğrudan verilmeyip ilgililer ve çeşitli uygulamalar aracılığıyla dolaylı olarak da verilebilir.

✗ Rehberlik yardımı yalnızca sorun yaşayan bireylere yöneliktir.

✓ Rehberlik yardımı sorun yaşasın veya yaşamasın, istekli olan her bireye verilebilir. Bireyler kendilerini geliştirmek, çeşitli konularda bilgiler edinmek için de rehberlik yardımı alabilirler. Bu hizmet yalnızca sorun yaşayan bireylere yönelik olmayıp herkese açık bir hizmettir.

✗ Rehberlik yardımı bireyin sorunlarını çözen, bireyi olumsuz durumlardan ve çeşitli sorunlardan koruyan bir yardımdır.

✓ Rehberlikte bireyin sorunlarını birey adına çözmek, bireyin yerine kararlar almak gibi bir anlayış söz konusu değildir. Her birey kendi sorununu kendisi çözer. Bireyin sorunlarını çözmesine, kendisine uygun kararları almasına yardımcı olmak vardır. Ayrıca rehberlikte bireye kol kanat germe, bireyi kollama gibi bir durum olamaz; çünkü bu yaklaşım bireyi güçsüz, çaresiz kılar ve bireyi danışmana bağımlı hâle getirir. Rehberlikte bireyi özerk kılmak esastır.

✗ Rehberlik yardımı disiplini sağlamaya yöneliktir.

✓ Rehberlik yardımı kurumlarda, okullarda bir disiplin görevi gibi görülmemelidir. Rehberlik yardımı bireyde dış disiplini değil, iç disiplini sağlamaya çalışır. Bu yardım, bir disiplin işi olmayıp rehberlikte bireyi yargılama, cezalandırma gibi bir anlayış kesinlikle olamaz.

✗ Rehberlik hizmetleri aracılığı ile bireylerin her türlü sorunu çözülebilir.

✓ Rehberlik hizmetleri aracılığı ile her sorunun çözüleceğini düşünmek ve beklemek gerçekçi değildir. Danışmanın elinde bireyin her sorununu çözecek sihirli bir değnek yoktur. Birey istekli ve kararlı olduğu zaman, sunulacak yardımlar sonucu bireyin çeşitli sorunları çözülebilir; ancak bunlar olmasına rağmen yaşamda çözümü mümkün olmayan sorunların olduğu da unutulmamalıdır.

✗ Rehberlik yardımı herkesçe verilebilir.

✓ Rehberlik yardımı herkesçe verilebilir bir yardım olmayıp bu alanda eğitim gören, bu alanda bilgisi ve becerisi olan kişilerce verilebilir. Okullarda öğretmen ve yöneticilerin de rehberlik hizmetleri kapsamında yapacağı çalışmalar vardır, ancak uzmanlık gerektiren yardımlar yalnızca psikolojik danışmanlarca verilebilir.

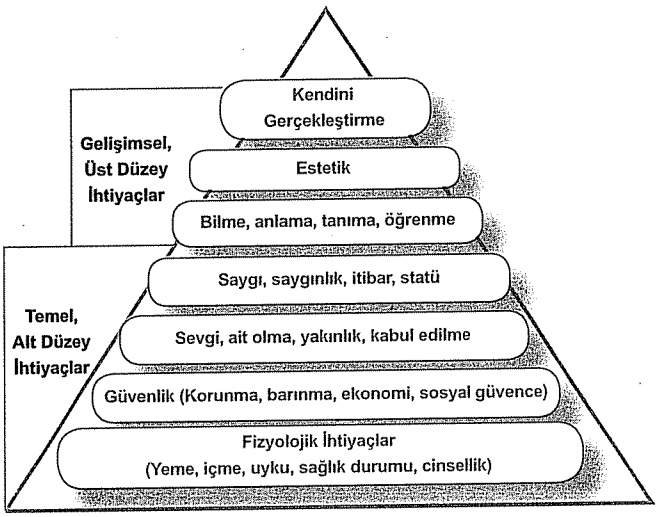
İNSANCIL (HÜMANİSTİK) YAKLAŞIM VE REHBERLİK

Abraham Maslow

İnsancıl yaklaşım, danışandan hız alan, birey merkezli veya danışan temelli yaklaşım olarak da bilinir. Bu yaklaşımın öncüleri A. Maslow ve C. Rogers'tir. Bu yaklaşım insanı doğuştan iyi görmekte ve her bireyin olumlu özelliklerle dünyaya geldiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre her insan kendisine göre bir değerdir ve her insan kendi davranışlarından sorumludur.

İnsancıl yaklaşıma göre her birey, doğuştan kendini gerçekleştirme eğilimine sahiptir. Bu nedenle bireylerin davranışlarının altında yatan esas neden, kendini gerçekleştirme arzusudur. Kendini gerçekleştirme ise bir süreç olup bu süreçte bireylerin bu amacına erişebilmesi için önceden karşılaması gereken ihtiyaçları söz konusudur. A. Maslow bu ihtiyaçları, bir piramit şeklinde ifade etmekte ve ihtiyaçların hiyerarşik bir yapı izlediğini savunmaktadır.

Maslow'a göre: İhtiyaçların bir hiyerarşisi bulunmaktadır. Bunlar aynı zamanda psikolojik sağlığın dereceleridir. Bu hiyerarşide bir üst ihtiyaca geçebilmek için o ihtiyacın altında yer alan ihtiyacın doyurulması zorunludur. Bu yüzden doyurulamayan veya alt düzeyde doyurulan bir ihtiyaç, bireyin "baskın ihtiyacı" olacaktır. Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde yer alan ihtiyaçlar sırasıyla:

1. Fizyolojik İhtiyaçlar

Bunlar: yeme, içme, hava, uyku, sağlık durumu ile ilgili ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar en temel, en gerekli ihtiyaçlardır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadan diğer ihtiyaçlara geçilemez.

Örnek

Dünyaya yeni gelen bir bebeğin karnı acıktığında ağlaması, uykusu gelen bir bireyin çalışmalarını yarım bırakması, tedavi masraflarını karşılamak için bir kişinin iş araması durumlarıdır.

2. Güvenlik İhtiyacı

Her birey, toplumsal düzen içerisinde hem fiziksel hem de psikolojik anlamda kendisini güvende hissetmek ister. Tehlikelerden korunmak, barınmak, kendisine zarar ve acı veren durumlardan kaçınmak, ekonomik anlamda kendine yeter olmak güvenlik ihtiyacı içerisinde değerlendirilen durumlardır.

Örnek

Bir bireyin sosyal güvencesi olan bir işe yerleşmek istemesi, bir miktar birikim yapan bir bireyin kendisine bir ev alması, bir öğrencinin kendisine zarar veren arkadaşlarından korunmak için sınıfta fiziksel olarak güçlü bir öğrenciyle arkadaşlık yapması durumlarıdır.

3. Sevgi ve Ait Olma İhtiyacı

Her birey, temel ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra sevmek ve sevilmek ister. Burada bahsedilen sevgi, her türlü sevgidir. Bir ailenin üyesi olmak, çevresi ile yakın ilişkiler kurabilmek, çevresince kabul edilmek sevgi ihtiyacı içerisinde değerlendirilmektedir.

Örnek

Arkadaş grubuna dahil olmak isteyen bir öğrencinin arkadaşlarının isteklerini yerine getirmesi, bir gencin şartlar olgunlaştıktan sonra evlenip aile kurmak istemesi, bir öğrencinin çevresince beğenilmek için ders çalışması durumlarıdır.

4. Saygı – Saygınlık (Statü ve Prestij) İhtiyacı

Bu düzeyde her birey değerli ve önemli olduğunu bilmek ister, çevresince önemsenmek ister. Bireyin çevresince saygı görmesi, toplumda iyi bir konum elde etmek istemesi saygı – saygınlık ihtiyacı içerisinde değerlendirilmektedir.

Örnek

Belirli bir dönemden sonra kişilerin mesleklerinde bir konum elde etme çabaları, bir meslek sahibi olup toplumda yer edinme durumları, bir bireyin arkadaş grubunda lider olmak istemesi durumlarıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Biyoloji uzmanı Pınar Hanım 38 yaşındadır. Bulunduğu tıp fakültesinde oldukça üretken bir öğretim elemanı olarak bilinen Pınar Hanım, "Emekli olduğumda alanıma önemli katkılar yapmış biri olarak hatırlanmak istiyorum." demektedir.

Pınar Hanım, bu ifadesiyle aşağıdaki ihtiyaçlardan hangisine öncelik vermektedir?

A) Saygı – saygınlık
B) Kendini gerçekleştirme
C) Güvenlik
D) Bilme – anlama
E) Ait olma – sevgi

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Emekli olma, hatırlanmak isteme, saygı-saygınlık

Çözüm: Pınar Hanım'ın ifadesi incelendiğinde, üretken olmasının ve çalışmalar yapmasının altında yatan esas nedenin, emekli olduğunda iyi hatırlanmak istemesi olduğu görülecektir. Birey, bir eylemde bulunurken toplumsal konumunu, statüsünü ön plana çıkarıyor, diğer insanların gözündeki imajını, izlenimi vurguluyorsa bu durum saygı ihtiyacı ile ilişkilendirilebilir. Cevap A

5. Bilme – Anlama – Tanıma İhtiyacı

Birey, çevresinde, eğitim gördüğü alanda, toplumsal yaşamda, evrende olup bitenleri anlamak ister. Bu doğrultuda araştırmalar yapar, sorgulama yapar, kaynakları tarar, çevresinden bilgiler alır. Öğrenme, anlama, tanıma durumları bu ihtiyaç içerisinde değerlendirilmektedir.

Örnek

Bir öğrencinin ödüllü bir soruyu cevaplandırmak için çaba harcaması, bir bireyin eğitim gördüğü bir alanda kendisini geliştirmeye çalışması, bir kişinin yaşamını sorgulaması ve evrende olup bitenleri araştırması durumlarıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

İnsancıl yaklaşımı benimsenmiş bir sınıf öğretmeni olan Akif Öğretmen, kalabalık sınıfındaki bütün öğrencilerin isimlerini bilir ve onlara isimleriyle hitap eder. Öğrencilerinin birbirlerini dışlamasına izin vermez ve sınıfta birlik olmalarına özen gösterir. Derslerinde öğrencilerin soru sormalarını teşvik eder ve konuları kavramalarına yarayacak işlevsel ödevler verir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre Akif Öğretmen, öğrencilerinin hangi ihtiyaçlarını karşılamaya özen göstermektedir?

A) Ait olma ve sevgi - Bilmek ve anlamak
B) Güvenlik - Bilmek ve anlamak
C) Ait olma ve sevgi - Başarı ve kendine saygı
D) Güvenlik - Ait olma ve sevgi
E) Güvenlik - Başarı ve kendine saygı

Çözüm: Soruda iki ihtiyaca yönelik bilgi yer almaktadır. Birinci olarak; sınıfta birlik olmaya özen gösterme, hiçbir öğrenciyi dışarıda bırakmama, öğrencilere isimleriyle seslenme üzerine durulmuş olup bu bilgiler ait olma - sevgi ihtiyacına yöneliktir. Çünkü ait olma - sevgi ihtiyacında bir grubun parçası olma, yakın ilişkiler geliştirme, sosyalleşme, sevme ve sevildiğini hissetme söz konusudur. İkinci olarak; öğrencilerin soru sormasına imkân tanıma ve bilişsel gelişimini destekleyici çalışmalar yapma üzerinde durulmuş olup bu bilgiler bilme - anlama ihtiyacına yöneliktir. Çünkü bilme - anlama ihtiyacında yeni bilgiler edinme, sorgulama ve eleştirel düşünme, bilişsel yönden kendini geliştirme söz konusudur. Cevap A

6. Estetik İhtiyacı

Bireyin yaptığı bir eylemi keyif alarak yapması, yaptığı eylemlerin hem kendisine hem de diğer insanlara güzel görünmesini ve fayda getirmesini önemsemesi, yaptığı işi güzel kılma çabası, sanatsal etkinliklere ilgi duyması ile ilgilidir.

Örnek

Bir öğretmenin yaptığı işi güzelleştirmek ve işine estetik bir değer katmak adına dersini anlatırken şiirlerden ve özlü sözlerden söz etmesi, bir sanatçının herkesin dikkatini çekecek ve insanlarda hayranlık uyandıracak bir eser ortaya koyması, bir otomobil tasarımcısının çizgileriyle insanları büyüleyen bir otomobil tasarlaması durumlarıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Oya Hanım tiyatroyu çok sever ve fırsat bulduğunda sık sık tiyatroya gider. Son zamanlarda işlerinin yoğunluğundan yeni bir oyuna gidememiştir. Bu yüzden, uzun zamandır tiyatroya gidememenin eksikliğini hissetmekte ve tiyatroya gitmenin bir fırsatını kollamaktadır.

Oya Hanım'ın tiyatroya gitme ihtiyacı, hangi türden bir ihtiyaçtır?

A) Rahatlama
B) Bilme, tanıma
C) Yakınlık
D) Estetik
E) Saygınlık

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Tiyatro, tiyatroya gitme ihtiyacı, estetik

Çözüm: Oya Hanım, tiyatroyu çok seven bir kişi olup son zamanlarda işlerinin yoğunluğundan tiyatroya gidememektedir. Bunun eksikliğini hisseden Oya Hanım, tiyatroya gitmek için fırsat kollamaktadır. Bu ifadeler dikkatlice incelendiğinde sanatsal bir etkinliğe duyulan ilgiden, bu etkinlikle ilgilenememenin oluşturduğu eksiklikten söz edilmektedir. Tiyatro, sinema, resim vb. sanatsal aktiviteler; bir gruba ait olmak, saygı görmek, kendini güvende hissetmek gibi ihtiyaçlarla ilişkilendirilemez. Bu aktiviteleri ilgi duyduğu için yapan bir kişi, estetik ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır; çünkü estetik ihtiyacı, yapılan işe güzellik katmak, sanatsal aktivitelerle ilgilenmek gibi durumları içerir. Cevap D

7. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı

Bu ihtiyaç, en üst basamağı ifade etmektedir. Diğer ihtiyaçların karşılanmasından sonra karşılanabilecek en üst ihtiyaç, kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır. Kendini gerçekleştirme; bireyin özünde var olan potansiyelini fark edip açığa çıkarması, bunu en üst düzeyde hem kendisine hem de diğer insanlara faydalı ve güzel görünecek şekilde kullanması ile ilgilidir. Maslow'a göre başarılı insan doğası, üst düzey ihtiyaçları ve kendini gerçekleştirme ihtiyacını karşılamak ister.

Örnek

Bir bireyin dengeli bir biçimde hayatını sürdürmeye çalışması, bir kişinin insanlarla ilişkilerinde olgun ve anlayışlı olması, bir bireyin farkına vardığı resim yeteneğini kendine ve çevresine yarar sağlayacak şekilde kullanması durumlarıdır.

Maslow'un ihtiyaçlar piramidi içerisinde yer alan ilk dört ihtiyaç; temel, alt düzey ihtiyaçlar olarak görülmektedir. Bu ihtiyaçlar, bireyin yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli ihtiyaçlardır; ancak bu ihtiyaçların karşılanması bireyin kendini gerçekleştirmesine yetmez. Kendini gerçekleştirme; temel, alt düzey ihtiyaçların haricinde diğer ihtiyaçların da karşılanması ile mümkün olmaktadır. Alt düzey ihtiyaçlar dışında yer alan ihtiyaçlar ise üst düzey, gelişimsel ihtiyaçlar olarak ifade edilmektedir. Bu ihtiyaçlar; bilme - tanıma, estetik ve kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır.

Maslow, ihtiyaçların üç özelliği olduğunu ve hiyerarşik bir yapı içerdiğini savunmaktadır. Bu özellikler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Bir ihtiyaç belirli bir miktar karşılanmadan bir sonraki ihtiyaç ortaya çıkmaz.
2. Bir ihtiyacın karşılanması için kendisinden sonraki ihtiyaç feda edilebilir ancak kendisinden önceki ihtiyaç feda edilemez.
3. İhtiyaçlar evrenseldir.

Kurgusal Örnek

Mehmet Bey, üç çocuğu olan ve ailesine bağlı bir bireydir. Ailesi, onun yaşantısında en önemli unsur olup aile bağlarına çok önem vermektedir; çünkü kendisi anne ve babasını küçük yaşta kaybetmiş, yetiştirme yurdunda büyümüştür. Bu nedenle aile yaşantısında kendisini huzurlu hissetmekte, aile bütünlüğüne zarar gelmemesi için mücadele etmektedir.

Mehmet Bey'in en büyük çocuğu Ozan, üniversite sınavlarına hazırlanmakta olup kendisine uygun bir meslek arayışındadır. Ozan, mesleki seçimini şekillendirirken daha çok ekonomik faktörleri gözetmekte; çünkü tek maaşlı bir ailede büyüdüğü için ileride daha uygun koşullarda yaşamını devam ettirmek istemektedir.

Mehmet Bey'in ortanca çocuğu Gül, ilköğretim 8. sınıfta öğrenim görüyor olup sene sonunda sınava girecek ve kendisine uygun bir okul seçecektir. Hangi okulu tercih etmek istediği kendisine sorulduğunda çevresince takdir edilmek için fen lisesine gideceğini çünkü insanlarda fen lisesi algısının farklı olduğunu söylemektedir.

Mehmet Bey'in en küçük çocuğu Bilal ise okula yeni başlamış olup ilköğretim 1. sınıf öğrencisidir. Bilal için yaşamda önemli olan şey: Okula ve arkadaşlarına alışmak, derslerinde başarılı olarak ailesini mutlu etmektir. Aksi takdirde anne ve babasının kendisini sevmeyeceğini düşünmektedir.

Mehmet Bey, aile bağlarına önem verdiği ve aile yaşantısı içerisinde kendisini huzurlu hissettiği için SEVGİ – AİT OLMA İHTİYACINI,

Ozan, mesleki kararını verirken ekonomik etkenleri ön planda tuttuğu için GÜVENLİK İHTİYACINI,

Gül, okul seçerken insanlarca takdir edilecek bir okulu seçmek istediği için SAYGI – SAYGINLIK İHTİYACINI,

Bilal ise arkadaşlarına ve okuluna alışmak, başarılı olarak ailesini mutlu etmek, ailesince sevilmek istediği için SEVGİ – AİT OLMA İHTİYACINI ÖN PLANA ÇIKARMAKTADIR.

Soruda Görelim:

Eylül, arkadaşlarını yönlendirebilen, liderlik becerisi yüksek bir genç kızdır. Arkadaşları ile sohbet ettiği bir esnada hafta sonu için arkadaşlarına bir öneride bulunmuş, beraberce bir alışveriş merkezine gidip eğlenmek istediğini söylemiştir. Bu öneriye olumlu karşılık bulan Eylül, ne zaman gideceklerini, neler yapacaklarını ve nerede buluşacaklarını ayarlamıştır. Akşam eve geldiğinde bu durumu annesi ile paylaşan Eylül, annesinden hiç beklemediği bir tepki almış, annesi bu duruma onay vermeyeceğini söylemiştir; çünkü bir grup genç kızın ailelerinden bağımsız eğlenmeye gitmesi önerisi annesine tehlikeli gelmiş ve annesi bu durumdan endişe ettiği için bu öneriye karşı çıkmıştır. Eylül, annesinin bu öneriye olumlu yanıt vermesini istemiş, aksi takdirde kaçarak gideceğini belirtmiştir; çünkü kendisinin sunduğu bir öneriye kendisi gitmezse artık arkadaşları içerisinde pozisyonunu kaybedeceğini düşünmektedir.

Eylül'ün ve annesinin yaklaşım tarzı gözetildiğinde, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre hangi ihtiyaçların karşılanmaya çalışıldığını söylemek mümkündür?

	Eylül	Annesi
A)	Ait olma	Saygınlık
B)	Güvenlik	Bilme / anlama
C)	Bilme / anlama	Fizyolojik ihtiyaçlar
D)	Saygınlık	Güvenlik
E)	Kendini gerçekleştirme	Ait olma

Çözüm:

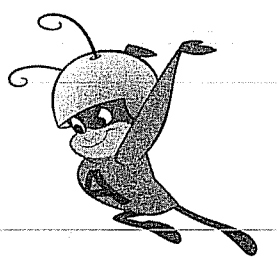
Eylül'ün arkadaşlarını yönlendirebildiği ve arkadaşları üzerinde etkili olduğu bilgisi soruda verilmiştir. Eylül, kendisinin organize ettiği eğlenceye gidemediğinde arkadaşları içerisinde pozisyonunu kaybedeceğini düşünmektedir. Bu durum, arkadaşları içerisindeki konumunu önemsediğini, bunu gözeterek hareket ettiğini gösterdiğinden saygı – saygınlık ihtiyacı ile ilişkilendirilebilir. Annesi ise bir grup genç kızın ailelerinden bağımsız eğlenmeye gitmesi önerisini tehlikeli bulduğu ve bu durumdan endişe ettiği için bu öneriye karşı çıkmıştır. Çeşitli tehlikelerden çocuğunu uzak tutmak, ona zarar gelmesini istemek durumu güvenlik ihtiyacı ile ilişkilendirilebilir.

Cevap D

Kendini Gerçekleştirme Sürecindeki Bir Bireyin Sahip Olduğu Nitelikler

İnsancıl yaklaşıma göre ihtiyaçlar piramidinin en üst basamağında yer alan ihtiyaç, kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır. Kendini gerçekleştirme basamağında olan bir bireye ilişkin tanımlanan bazı nitelikler aşağıda belirtilmiştir:

- ✓ Kuvvetli ve zayıf yönleriyle kendisini ve diğer insanları olduğu gibi kabul eder.
- ✓ Yeteneklerini en üst düzeyde kendisi ve başkaları için kullanabilir.
- ✓ Gerçeği olduğu gibi algılayıp içinde bulunduğu ortama kolay uyum sağlar.
- ✓ Daha derin ve belirgin kişilerarası ilişkiler kurabilir.
- ✓ Düşünce ve davranışlarında özgürdür, neyin doğru neyin yanlış olduğuna kendi özerk değerler sistemine uygun olarak karar verir.
- ✓ Doğal, içinden geldiği gibi davranır; yapmacık davranma gereği hissetmez.
- ✓ Amaçlar ve araçlar arasında uygun ayrımı yapabilir.
- ✓ Üretkendir.
- ✓ Demokratik bir karakter yapısına sahiptir.

- ✓ Daha sık doruk yaşantılar geçirir. Yaşamdan keyif almasını bilir.
- ✓ Zamanı iyi yönetir.
- ✓ Olumlu benlik saygısına sahiptir. Öz güveni ve öz saygısı yüksektir.
- ✓ Kendisine uygun, başarılı bir kimlik edinmiştir.
- ✓ Geçmişten çok geleceğe dönük olup, şimdiki zamanda yaşamaktadır.
- ✓ Kişilerarası ilişkilerde mizahı etkili bir şekilde kullanabilmektedir.
- ✓ Sosyalleşmiştir; ancak toplumdaki yanlış inanış ve anlayışlara, kalıp yargılara da karşı çıkmaktadır.
- ✓ Yalnızlığa tahammül edebilir, yalnızlığı verimli kullanabilir.

✓ Çalışmak için ayırdığı zamanda bu yönde etkinliklerle ilgilenir.

✓ Yaşantılara açık bir bireydir.

NOT

İnsancıl Yaklaşımın temsilcilerinden Rogers'a göre kendini gerçekleştirme sürecindeki bir bireyde şu özellikler ön plana çıkar:

- *Varoluşsal biçimde yaşama*
- *Yaşantılara açık olma*
- *Tam fonksiyonda bulunma*
- *Organizmaya güvenme*
- *Kültürlenmeye karşı direniş*
- *Yaratıcılık*

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi kendini gerçekleştirme sürecinde olan bir bireyin sahip olması gereken özellikler arasında yer almaz?

A) Ceyhun'un güçlü olduğu yönleri kadar zayıf olduğu yönlerini de kabul etmesi

B) Barış'ın olayları değerlendirirken kendi deneyimlerini ön plana alması

C) Deniz'in kendisi ve başkaları hakkında olumlu düşüncelerinin olması

D) Zehra'nın kendisini gerçekçi bir gözle anlamaya çalışması

E) Meriç'in kendine ve çevresindekilere karşı bir mizah anlayışına sahip olması

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Kendini gerçekleştirme, kendi deneyimlerini ön plana alması, yer almaz

Çözüm: Kendini gerçekleştirme sürecindeki bir birey güçlü ve zayıf yönlerini bilen ve kabul eden, kendisi ve başkaları hakkında olumlu düşüncelere sahip olan, kendisini gerçekçi bir şekilde algılayan, mizahı kişilerarası ilişkilerinde etkili kullanan bir bireydir; ancak bu birey, olayları değerlendirirken kendi deneyimlerini ön plana almak yerine, başkalarının deneyimlerini de gözetir; çünkü kişinin deneyimleri ne kadar çok olursa olsun, farklı bakış açılarını ve yaşantıları görmek kişiye zenginlik katar. Bu doğrultuda bu kişi, kendi deneyimleri yanında diğer insanların deneyimlerinden de yararlanan bir bireydir denilebilir. Cevap B

REHBERLİĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Rehberlik hizmetleri 20. yüzyıl başlarında ABD'de ortaya çıkmış ve daha çok bu ülkede gelişim göstermiştir. Rehberlik hizmetlerinin ülkemizde ortaya çıkması ise 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'den etkilenerek olmuştur.

ABD'de Yaşanan Gelişmeler

20. yüzyıl başlarında ABD'de hızla gelişen endüstri ile birlikte yeni iş alanları ortaya çıkmış, bireyleri bu yeni iş alanlarına ve meslek yaşamının koşullarına hazırlamak önemli hale gelmiştir. Bu doğrultuda 1908 yılında F. Parsons tarafından bir mesleki büro kurulmuş ve bu büroda yeni insan gücünü yetiştirmek amacı ile önemli çalışmalar yapılmıştır. F. Parsons tarafından yapılan bu çalışmalar doğrultusunda sanayi – endüstri alanında ve mesleki rehberlik problem alanında rehberlik hizmetleri başlatılmıştır.

Rehberlik hizmetleri önce mesleki rehberlik problem alanında başlatılmış olup daha sonra bu problem alanına sırasıyla eğitsel rehberlik ile kişisel – sosyal rehberlik eklenmiştir.

Rehberlik hizmetleri sanayi – endüstri alanında yaşanan bir ihtiyaç sebebi ile ortaya çıkmış, bu alanda yapılan çalışmaların ardından rehberlik hizmetleri eğitim alanında da kullanılmıştır.

Rehberlik hizmetleri ilk olarak yetişkinlere yönelik sunulmuş olup rehberlik hizmetlerinin eğitim alanında kullanılması ile birlikte önce ortaöğretimde, daha sonra ilköğretimde ve son olarak da okul öncesinde rehberlik hizmetlerine yer verilmiştir.

Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler

Rehberlik hizmetleri Avrupa'da genel olarak 1950'li yılların sonlarında gelişmeye başlamıştır. 2. Dünya Savaşı Dönemi'nde Avrupa'da çocuk ve gençlere yönelik okul dışı kurumlar oluşturulmuş, bu kurumlarda çocuk ve gençlere yönelik sağlık, iş bulma, toplumsal hizmet, suçluluğu önleme, ıslah etme, özel eğitim gibi hizmetler verilmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise okul bitiren gençlerin mesleklere yerleştirilmelerini sağlama çalışmaları önem kazanmıştır. Ancak bu hizmetler ABD'de gerçekleştiği şekliyle rehberlik uygulamaları olarak değerlendirilmez. Çocuk ve gençleri okul döneminde yönelt-menin gerekliliği Avrupa'da 2. Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkış süreci ve işleyişi konusunda Avrupa'nın, ABD'nin gerisinde kaldığı söylenebilir.

Ülkemizde Yaşanan Gelişmeler

Ülkemizde rehberlik hizmetleri 1950'lerde ortaya çıkmıştır. Bir yandan ABD'den eğitim sistemimizi incelemek üzere ülkemize davet edilen uzmanlar, bir yandan da rehberlik ve psikolojik danışma alanında uzmanlaşarak ABD'ye gönderilen uzmanların etkisiyle ülkemizde rehberlik hizmetleri başlatılmıştır.

Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin gelişim süreci şöyle özetlenebilir:

- ✓ 1953 – 1954 eğitim - öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümü'nde rehberlik, bağımsız bir ders olarak programda yer almıştır.
- ✓ 1953 yılında, Amerikalı eğitim uzmanlarının yardımıyla MEB Talim ve Terbiye Dairesine bağlı Test ve Araştırma Bürosu kurulmuştur.
- ✓ 1955 yılında Ankara Demirlibahçe İlkokulu bünyesinde Psikolojik Servis Merkezi adıyla ülkemizin ilk rehberlik merkezi açılmıştır.
- ✓ 1955 yılında İstanbul'da, 1956 yılında Ankara'da Deneme Lisesi'nin ders programları, rehberliği esas alan bir eğitim anlayışı ile hazırlanmıştır.
- ✓ 1951 – 1956 yılları arasında yapılan bu çalışmalar ve hızlı gelişmeler 1956 yılından sonra rehberlik hizmeti ile ilgili bilgi, inanç ve personel eksikliği gibi nedenlerden ötürü yavaşlama eğilimine girmiştir. Ancak 1967 yılında gerçekleştirilen 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte rehberlik hizmetleri tekrar ivme kazanmış ve önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 2. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1967) rehberlik hizmetlerinin okullarda planlı, programlı ve bu işi kendilerine meslek edinmiş kişilerce yürütülmesi gerektiği vurgulanmıştır.
- ✓ Rehberlik konusu ilk olarak 7. Milli Eğitim Şûrası'nda ele alınmıştır. 8. Milli Eğitim Şûrası'nda ise (1970) rehberlik programlarının öğrencileri yükseköğretime, mesleğe ve yaşama hazırlayacak biçimde çeşitlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.
- ✓ Ülkemizde rehberlik konusu somut olarak ilk kez 9. Milli Eğitim Şûrası'nda (1974) ele alınmıştır. Bu şûrada, daha önce pilot okullarda yapılan rehberlik uygulamalarının bütün orta dereceli okullarda yaygınlaştırılması ve 9. sınıfın (Lise 1) yöneltme sınıfı haline getirilmesi kararlaştırılmıştır.
- ✓ 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nda 1981 tarihinde yapılan yeni düzenlemeler sonrasında Rehberlik ve Psikolojik Danışma lisans programları başlatılmıştır.
- ✓ Günümüzde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri MEB'e bağlı kurumlarda 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı Resmi Gazete ile 2001 tarih ve 2524 sayılı Tebliğler dergisinde yayınlanan yönetmeliğe göre planlanmakta, yürütülmekte ve denetlenmektedir.

NOT

Ülkemizde rehberlik hizmetleri, ABD'den gelen uzmanların etkisiyle 1950'lerde ortaya çıkmıştır.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİNE KATKI SAĞLAYAN BİLİM DALLARI

Rehberlikte yararlanılan bilim dalları, kişinin bireysel ve toplumsal boyutlarla incelenmesini kendisine konu edinmiş olan bilim dallarıdır. Rehberlik ve psikolojik danışma alanının ilgilendiği konular gerçekten çok geniştir. Bireyin nitelikleri ve davranışları, içinde bulunduğu toplum ve kültürel çevre, rehberliğin temelini oluşturan kuram, ilke ve kavramlar, kullanılan yöntem ve teknikler geniş bir konu listesini oluştururlar. Bütün bunları tek başına bir disiplin açıklayamaz. Rehberlik ve psikolojik danışma alanında bulunan konulara ilişkin bireylere sunulan yardımlar esnasında kullanılan yöntem ve teknikler, değişik bilim dallarında alınmıştır; çünkü rehberlik ve psikolojik danışma alanı, "disiplinler arası" bir alandır.

Rehberlik ve psikolojik danışma alanına katkıda bulunan başlıca bilim dalları: psikoloji (ruhbilim), sosyoloji (toplumbilim), sosyal psikoloji (toplumsal ruhbilim), ekonomi, antropoloji (insanbilim) ve pedagoji (eğitim

bilimi)dir. Bu disiplinlerin rehberlik ve psikolojik danışma alanına katkıları aşağıda belirtilmiştir:

- ✓ **Psikoloji:** İnsanın iç dünyasını, davranışlarını inceleyen bir bilim olarak rehberlik ve psikolojik danışma alanı ile çok yakından ilgilidir. İnsan davranışlarının türlü yönlerini, rehberliğin temel ilke ve kavramlarını psikoloji açıklamaktadır. Zekâ, yetenek ve ilginin ölçülmesinden, kişilik yapısı ve dinamiği, bireylerin büyüme ve gelişme modellerine kadar rehberlik ve psikolojik danışma alanında kullanılan bilgilerin çoğu, kaynağını psikolojiden alır.

- ✓ **Sosyoloji:** Davranış bilimi olarak, insanın toplumsal yaşamını açıklar. Rehberlik ve psikolojik danışma alanı, sosyoloji biliminin bulgularından faydalanmakla, kişiyi daha gerçekçi bir biçimde ele almış olur. Kişiyi grup içindeki yaşantılarıyla inceleyen sosyoloji; bireyin toplum içindeki rollerini, bireylerin birbirleriyle olan karşılıklı ilişkilerini inceleyerek bireyin davranışlarını etkileyen toplumsal etmenlerin neler olduğunu ortaya koyar. Rehberlik ve psikolojik danışma alanı, bireyin "dış dünyası" ile ilgili olan bilgilerin kaynağını sosyolojiden alır.

- ✓ **Sosyal psikoloji:** Psikoloji, sosyoloji ve antropoloji alanları arası bir disiplin olan sosyal psikoloji; incelediği toplumsal etki ve uyma, tutumlar, grup yapısı ve dinamizm, iletişim, toplumsallaşma, kültür ve kişilik, toplumsal değişim ve kültür değişimi gibi konularda rehberlik ve psikolojik danışma alanına katkı sağlar.

- ✓ **Ekonomi:** Toplumların insan gücü ihtiyacı, iş ve mesleklerin gerekli otomasyon bilgileri, gelecekte iş ve meslek alanında ortaya çıkacak yeni gelişmeler ve eğilimler konusunda geçerli bilgiler, ekonomi tarafından rehberlik ve psikolojik danışma alanına kazandırılır. Kişinin benlik oluşumunda, alacağı eğitimin yönünü belirlemede, yöneleceği iş ya da mesleği belirlemede ekonomik durum önemli olmaktadır. Bu nedenle ekonomi, rehberlik ve psikolojik danışma alanına önemli yararlar sağlayan bir alandır.

- ✓ **Antropoloji:** Toplumların yaşama yollarını, yani kültürlerini inceleyen disiplindir. Bireyin içinde doğup büyüdüğü kültürel çevrenin, insan kişiliği ve benliği üzerinde silinmez izler bıraktığı bilinmektedir. Bu nedenle rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde, kültürü ve oluşum sürecini çalışma alanı olarak seçen antropolojiden, önemli ve anlamlı yararlar sağlanmaktadır.

- ✓ **Eğitim Bilimi:** Eğitim bilimi, toplumun eğitim sistemine göre oluşturulmuş okul örgütüne, programına, amaçlarına, yöntemlerine ve araçlarına ilişkin bilgiyi vererek rehberlik ve psikolojik danışma alanına yardımcı olmaktadır. Türlü nedenlerle eğitimde amaç ve uygulamaların değiştirilmesi, rehberlik ve psikolojik danışma gereksiniminin ortaya çıkmasında önde gelen etkenlerden biri olmuştur. Toplumların yönetimi demokratikleştikçe toplumda insan haklarına saygı, temel ilke durumuna geldikçe eğitim de bu yönde değişme göstermiştir. Rehberlik ve psikolojik danışma alanının eğitim sisteminde yer almaya başlaması, bu değişim ve gelişmelerden sonra mümkün olmuştur.

REHBERLİĞİN TEMELLERİ

Rehberlik ve psikolojik danışma alanı; psikoloji, sosyoloji, felsefe, sosyal psikoloji, antropoloji, ekonomi ve pedagoji (eğitim bilimleri) alanlarından etkilenerek oluşturulmuş, disiplinler arası bir alandır. Bu doğrultuda yukarıda ifade edilen alanlar, rehberlik ve psikolojik danışma alanının temellerini oluşturmaktadır.

Rehberlik alanını en çok etkileyen, bu alanın ortaya çıkmasına ve çağdaş eğitim anlayışının önemli bir parçası haline gelmesine katkı sağlayan temeller psikolojik, sosyolojik ve felsefi temellerdir. Bu temeller içerisinde yer alan konular şöyle sıralanabilir:

1. Psikolojik Temeller

Bireysel Farklılıkların Eğitimdeki Önemi:

- ✓ Her birey kendine özgüdür ve yetenek, ilgi, değer, tutum, kişilik gibi özellikleri bakımından diğer bireylerden farklılık gösterir.
- ✓ Doğuştan farklı özelliklere sahip bireylerin yetiştiği çevrelerin de farklı olduğu gözetildiğinde, bireylerin ihtiyaçları, beklentileri, problemleri de farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda bireylerin kişisel gelişimi için bireylerin kendilerine has özelliklerini dikkate almak ve eğitim – öğretimi bu anlayışla yapılandırmak gerekmektedir.
- ✓ Her bireyden aynı performansı beklemek, her bireyin aynı derecede ve hızda öğrenmesini istemek anlamlı olmayacaktır. Bireyler kendilerine özgü özelliklerini tanıyabilirlerse ve sahip oldukları özellikleri en üst düzeyde geliştirip kullanabilirlerse, o durumda kendilerini gerçekleştirebilirler. Aksi hâlde, bireyleri birbirleri ile karşılaştırmak, bireylerin kendi gerçekliklerini görmezden gelmek yarardan ziyade bireye zarar verir.

Duyguların Yaşamdaki Öneminin Fark Edilmesi:

- ✓ İnsan sadece zihinsel süreçlerden oluşan bir varlık değildir. İnsan doğasında duyguların büyük önemi vardır. İnsanı duygularından soyutlamak mümkün değildir, çünkü duygular insanların düşüncelerini ve davranışlarını etkiler. Örnek vermek gerekirse bir öğrencinin dersi veya öğretmeni sevip sevmemesi, sınıf arkadaşları ile yaşadığı anlaşmazlık ve çatışmalar, dersteki performansını önemli ölçüde etkiler. Bu doğrultuda bireyi anlamak, tanımak ve bireyin kişisel gelişimine katkıda bulunmak için bireyin duygularını dikkate almak gerekmektedir.

Kişilik ve Benlik Gelişimine Verilen Önemin Artması:

- ✓ Eğitimin tek amacı bireye çeşitli bilgileri kazandırmak, öğretmek değildir. Bireye çeşitli bilgileri kazandırmanın yanında bireyin kendisini bir bütün olarak tanıması, bireyin çevresiyle uyumunu güçlendirebilmesi, bireyin yaşamdaki verimini arttırabilmesi de amaçlanmaktadır.
- ✓ Bu amaçlara erişebilmek için bireyin kendine uygun bir kimlik edinmesi, kendini olumlu algılayıp değerlendirmesi önemli bir noktadır. Bu doğrultuda bireylere çeşitli konularda bilgi ve beceriler kazandırılırken bireylerin kişilik ve benlik gelişimini de destekleyecek söz ve eylemlerde bulunmak, çeşitli uygulamalar düzenlemek gerekir; çünkü kendisine uygun bir kimlik edinen, kendisini olumlu algılayan birey, eğitimin hedeflerine daha rahat ulaşabilir.

2. Sosyolojik, Toplumsal Temeller

- ✓ ***Kültür Boşluğu:*** Maddi kültürün hızlı bir şekilde ilerleyerek (sanayileşme, bilim, teknoloji vb.) manevi kültürün önüne geçmesi, manevi kültürün maddi kültürün gerisinde kalması durumudur. Eğer bilim ve teknolojide, sanayide meydana gelen değişim ve gelişmeleri toplumsal değerler, eğitim ve kültür geç takip ediyorsa, arada bir boşluk durumu meydana gelmektedir ve bireyler maddi kültürün etkisine kapılarak manevi kültürden kopmakta, manevi kültürün etkilerini daha az yaşayabilmektedirler. Bu durumun sonucu olarak toplumda çözülme, çatışma, ahlaki yozlaşma, bireyselleşme, yabancılaşma görülebilir.
- ✓ ***Yabancılaşma:*** Toplum, kültür, eğitim ve diğer alanlardaki gelişmelere, var olan unsurlara karşı bireyde görülen kayıtsızlık, ilgisizlik, umursamazlık halidir. Yabancılaşma sonucu birey, kendisinden ve diğerlerinden ayrılır, uzaklaşır. Birey kendisini güçsüz, işe yaramaz, zayıf hisseder; yaşamı anlamsız görebilir.
- ✓ ***Kuşak Çatışması:*** Değer yargılarındaki değişmeler birbirini takip eden kuşaklar arasında anlaşmazlık yaratır. Birey, genç kimliğini kazanma ve kanıtlama sürecine girdiğinde kendisinden 20 ile 30 yıl ileride olan nesille anlaşmakta zorlanabilir. Bu durum kuşak çatışması yaratarak bireylerin birbirlerini anlamaması sonucunu doğurabilir.

Bu konuların haricinde aşağıda verilen konu ve problemleri de sosyolojik, toplumsal temeller içerisinde sınıflandırmak mümkündür:

- ✓ Sanayinin hızla gelişmesi, iş ve meslek sayısının artması,
- ✓ Meslek seçiminin zorlaşması ve bireylerin daha fazla kararsızlık yaşaması,
- ✓ Kalkınmada nitelikli insan gücünün öneminin anlaşılması,
- ✓ Hızlı nüfus artışı, köyden kente göçün artması,
- ✓ Toplumlar arasında kültürel alışverişin artması,
- ✓ Kadının çalışma hayatına katılması,
- ✓ Geleneksel aileden çekirdek aileye, oradan da çocuk merkezli aileye geçiş,
- ✓ Çocuk eğitiminde ailenin rolünü etkileyen çevresel etmenlerin artması,
- ✓ Bilimsel ve teknolojik gelişmeler,
- ✓ İnanç ve değerlerdeki değişmeler, sosyolojik temeller içerisinde yer alan konular olarak ifade edilebilir.

3. Felsefi Temeller

Bir toplumda rehberlik hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için uygun bir düşünsel ortam gerekmektedir. Uygun düşünsel ortamın oluşması rehberlik hizmetlerinin etkili ve verimli olmasında önemlidir. Bu düşünsel ortam ise rehberliğin felsefi temelleri içerisinde değerlendirilmektedir. Rehberliğin felsefi temelleri içerisinde yer alan ve bir toplumda rehberlik hizmetlerinin tam manasıyla yapılabilmesine olanak tanıyan, düşünsel ortamı oluşturan konular şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Demokratik eğitim anlayışının benimsenmesi,
- ✓ Eşit eğitim hakkı, toplu öğretime geçiş, fırsat eşitliği,
- ✓ Öğrenci merkezli eğitim anlayışının benimsenmesi,
- ✓ Bireylere tanınan seçme özgürlüğü,
- ✓ Demokrasinin gerektirdiği insan özelliklerinin kazandırılması için uygun ortam sağlanması gerekliliği, felsefi temeller içerisinde yer alan konular olarak ifade edilebilir.

NOT

Felsefi temel, rehberlik hizmetlerinin etkili ve verimli olabilmesi için gerekli olan düşünsel alt yapı ile ilgilidir.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ARASINDAKİ FARKLAR

Psikolojik danışma, rehberlikteki hizmet alanlarından birisidir; ancak rehberlik ve psikolojik danışma birlikte anıldığı için zaman zaman bu hizmetler aynı hizmetlermiş gibi algılanmaktadır. Oysa biri diğerini içeren bu iki hizmet arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Rehberlik	Psikolojik Danışma
Bilişsel ağırlıklı bir hizmettir.	Duyuşsal ağırlıklı bir hizmettir.
Duruma ve probleme göre konuya hâkim bireyler tarafından verilebilir.	Sadece psikolojik danışmanlar tarafından verilebilir.
Eğitimin tüm kademelerinde önemlidir ve her kademede kullanılabilir.	Okul öncesi ve ilköğretim kademesinde öğrencilerin gelişimsel özellikleri nedeniyle verilemez. Ortaöğretim ve yükseköğretimde önem kazanır.
Süre sınırlaması yoktur. Zaman, verilen hizmete göre değişir.	Hem bireysel (45 – 50 dk.) hem de grupla psikolojik danışmada (90 dk.) süre sınırlaması vardır.
Kişi sayısında sınırlama yoktur. Kişi sayısı verilen hizmete göre değişir.	Kişi sayısı sınırlıdır. Grupla psikolojik danışmada kişi sayısı 8 – 12 aralığındadır.
Hizmetin niteliğine göre farklı ortamlarda sunulabilir.	Gizliliğin korunacağı, danışanın kendisini güvende ve rahat hissedeceği ortamlar gerektirir.

Soruda Görelim:

Aşağıdaki seçeneklerin hangisinde rehberlik ile psikolojik danışma hizmeti kapsamında değerlendirilecek uygulamalar doğru eşleştirilmiştir?

	Rehberlik	Psikolojik Danışma
A)	Öfke ile başa çıkma yollarını anlatma	Etkili iletişim metotları hakkında bilgi verme
B)	Öfke kontrol problemi yaşayan bir bireye yardım etme	Sınav sistemlerini tanıtma
C)	Sınav esnasında yapılabilecekler konusunda bilgi verme	Ailevi problemleri olan bir bireye destek verme
D)	Sınav kaygısı olan bir bireye yardım etme	Mesleki yaşantıda isabetli karar vermenin önemini anlatma
E)	Stresle başa çıkma yollarını anlatma	Ergenlik dönemi hakkında bilgilendirme

Çözüm:

Rehberlik yardımı bilişsel düzeyde sunulan bir yardım olup psikolojik danışma kapsamında değerlendirilen yardımlar daha yoğun bilgi ve beceri gerektiren, üst düzey yardımlardır. Bu bağlamda; anlatma, söyleme, bilgilendirme türünde sunulan yardımları rehberlik yardımı olarak değerlendirmek mümkündür. Duyuşsal nitelikli çeşitli problemlere ilişkin sunulan yardım ve destek çalışmaları ise psikolojik danışma ile ilgilidir. Verilen bilgiler doğrultusunda seçenekler incelendiğinde, "Sınav esnasında yapılabilecekler konusunda bilgi verme" durumu rehberlik yardımı, "Ailevi problemleri olan bir bireye destek verme" durumu psikolojik danışma yardımı kapsamında değerlendirilebilir.

Cevap C

REHBERLİK HİZMETLERİ İLE EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMETLERİ ARASINDAKİ FARKLAR

Rehberlik hizmetleri, çağdaş eğitim sisteminin içerisinde yer alan öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında okullarda sunulmaktadır. Rehberlik hizmetleri, eğitim sisteminin bir parçası olmakla birlikte, öğretimden ayrı olarak düşünülmesi gereken bir hizmettir. Rehberlik hizmetleri aracılığıyla eğitim – öğretim sistemi içerisinde karşılaşılan çeşitli sorunlara çözüm bulunabileceği gibi öğrencilerin kişisel gelişimlerinde de katkıda bulunulur. Bu anlamda rehberlik hizmetleri eğitim – öğretimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır. Ancak rehberlik hizmetleri ile eğitim – öğretim hizmetleri arasına temel bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar:

Öğretim Hizmetleri	Rehberlik Hizmetleri
Öğrencilerin daha çok bilişsel yeteneklerini geliştirmelerine yardımcıdır.	Öğrencilerin daha çok duyuşsal yeteneklerini geliştirmesine yardımcıdır.
Daha çok gruplara yönelik bir hizmettir.	Grup şeklinde yürütülse dahi özünde bireye yardım etmek vardır.
Daha çok bireyin dış dünyasına yöneliktir.	Daha çok bireyin iç dünyasına yöneliktir.
Gönüllülük şartı aranmaz.	Bireyin gönüllü olarak katılımını gerektirir.
Konusu programlarla belirlenmiştir.	Konusu bireyin özel gereksinimlerine yöneliktir.
Nota dayalı ölçme ve değerlendirme vardır.	Bireyin rehberlik hizmetleri yoluyla sağladığı gelişme, yine ölçüt olarak bireyin kendisi alınarak değerlendirilir.
Bir disiplin olgusu vardır, bireyin belirli kurallara uyması beklenir.	Bireyin öz disiplinini sağlamasına yardım edilir. Dış disiplin, ceza ve yaptırım anlayışı yoktur.
Sınıflarda, alanlarında uzman öğretmenler tarafından yürütülür.	Yalnızca psikolojik danışmanlar tarafından değil, ilgililerin işbirliği içerisinde ve ortak bir anlayış çerçevesinde yürütülür.

NOT

Rehberlik ile psikolojik danışma karşılaştırıldığında rehberlik için bilişsel ağırlıklı denilirken rehberlik ile öğretimin karşılaştırılmasında rehberlik için duyuşsal denilmektedir. Bu durum bir çelişki olarak görülebilir; ancak burada bir çelişki bulunmamaktadır. Çünkü rehberlik ile öğretimin karşılaştırılmasında rehberlikten kasıt, alanın kendisidir. Bu açıdan bakıldığında rehberlik alanı, psikolojik danışma hizmetini de içerdiğinden rehberlik için duyuşsal denilebilir. Ancak alanın derinliklerine inildiğinde rehberlik ile psikolojik danışmanın özünde farklı olduğunu söylemek mümkündür. Bu yönden de rehberlik için bilişsel, psikolojik danışma için duyuşsal denir. Yani rehberlik ve psikolojik danışma ayrımı alanın kendisi içerisinde, rehberlik ile öğretim ayrımı ise iki ayrı alan arasında yapılan karşılaştırmadır.

REHBERLİK MODELLERİ

Rehberlik hizmetleri ortaya çıktığı dönemden bugüne kadar dönemsel olarak farklı değerlendirilmiş ve bugünkü anlayış zamanla yerleşmiştir. Rehberlik hizmetlerine ilişkin farklı değerlendirmeleri, zaman içerisinde rehberlik hizmetlerinin algılanışında yaşanan gelişmeleri incelemek gerekirse, beş modelden söz etmek mümkündür. Bu modeller:

- ✓ Mesleki Yardım Süreci Olarak Rehberlik (Parsons Modeli),
- ✓ Eğitimle Kaynaştırılmış Model,
- ✓ Klinik Model (Özellik – Faktör Kuramı),
- ✓ Karar Vermeye Yardımcı Model,
- ✓ Gelişimsel Modeldir.

1. Mesleki Yardım Süreci Olarak Rehberlik (Parsons Modeli)

Parsons modeli, rehberliği bireyleri kendilerine uygun mesleklere yönlendirmek amacıyla kullanılan bir hizmet olarak görmektedir. Bu model, adını F. Parsons'tan almıştır. F. Parsons 1908 yılında Amerika'nın Boston eyaletinde bir mesleki büro kurarak mesleki rehberlik problem alanında rehberliğin ortaya çıkmasını sağlayan kişidir. Parsons, bu mesleki büroda iş arayan niteliksiz göçmenlerin kısa bir eğitimden geçirilerek endüstri bölgelerinde işe yerleştirilmelerini sağlamayı amaçlıyordu. Parsons, çalışmalarını üç aşamada yürütüyordu:

1. Bireylerin sahip olduğu niteliklerin (yetenek, ilgi, kişilik vb.) ölçülmesi ve ölçme sonucunda bireylerin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılması,
2. Var olan iş ve mesleklerin gerektirdiği niteliklerin ve sağladığı olanakların belirlenmesi,
3. 1 ve 2. basamakta elde edilen verilerin karşılaştırılarak bireylerin kendilerine uygun iş ve mesleklere yönlendirilmesi.

F. Parsons tarafından ortaya konulan bu çalışma, günümüzdeki mesleki rehberlik çalışmalarıyla özdeş görünümdedir. Parsons'un yaptığı bu çalışma sanayi alanında başarılı olduktan sonra zamanla başta New York'taki okullar olmak üzere kısa sürede birçok kent okuluna yayılmış ve bu okullarda uygulanmıştır.

NOT

Bu yaklaşım, bireyi tanımaya önem vermesi bakımından özellik – faktör kuramının temelini oluşturmaktadır; çünkü özellik – faktör kuramı, bireyin tanınmasını ve analitik incelemesini ön planda tutmaktadır.

2. Eğitimde Kaynaştırılmış Model

Bu anlayışın en önemli temsilcisi Brewer'dir. Parsons tarafından ortaya konan çalışmadan sonra bireylere rehberlik yardımını vermek için bireyin bir işe yerleşme yaşına gelmesini beklemenin "gecikmiş bir yardım" olacağı görüşü oluşmaya başladı ve bireye, okul sıralarından başlayarak yardım etmenin daha yararlı olacağı anlayışı hâkim olmaya başladı. Giderek yaygınlaştırılan bu uygulamanın sonucu olarak rehberlikle eğitimin kaynaştırılması gerektiği bu anlayış tarafından savunulmaya başlandı. Bu anlayışa göre rehberlikle eğitimin amacı aynıdır. Eğitim de rehberlik de öğrencinin başarılı, uyumlu bir kişi olmasını sağlamaya çalışır. Bu yaklaşımı savunanlar, daha da ileri giderek tıpkı ders konuları gibi rehberlik konularının da sınıflarda ders gibi öğrenciye verilmesi, anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

NOT

Bu anlayış, rehberliği eğitim sistemi içerisinde kullanılan bir yardım olarak görmesi bakımından rehberliğin gelişmesini engellemiştir; ancak rehberliğin okul programlarına girmesini sağlaması açısından da rehberlik hizmetlerine katkı sağlamıştır. Bu yaklaşım, tamamlayıcı model olarak da bilinir.

3. Klinik Model (Özellik – Faktör Kuramı)

Bu anlayışın en önemli temsilcisi Williamson'dur. Minnesota Üniversitesi'nde geliştirilen klinik yaklaşımda önce bireyin ayrıntılı incelenmesi, sonra da bireye istediği kararları verebilmesi, sorunlarını çözebilmesi için yardım edilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.

Klinik yaklaşım, bireye yardımcı olabilmek için bireyin var olan sorunlarının tespit edilmesini ve sorunların çözümüne yardımcı olunmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bireyin sorunlarının güçlük derecesinin belirlenmesi en önemli aşama olarak görülmektedir. Sorunlara ilişkin doğru tanı konulduktan sonra sorunu çözmek için gerekli çözüm önerilerinin belirlenmesinin kolay olacağı düşünülmektedir.

Bu model, bireylerin ayrıntılı incelenmesi ve tanı konulabilmesi için test, envanter gibi dışsal teknikleri kullandığından birçok ölçme aracının geliştirilmesine ve toplu dosya kavramının eğitim sistemine kazandırılmasına katkıda bulunmuştur. Klinik model, kişiyi tanımada kesin sonuç verebilen ölçme teknikleri kullandığından bilimsel bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir.

NOT

Bu yaklaşım aynı zamanda özellik – faktör kuramı olarak da adlandırılmaktadır. Özellik – faktör kuramının temelleri Parsons tarafından atılmış, bu kuram ise Williamson tarafından geliştirilmiştir.

Klinik model, bireyi tanımak için test, envanter gibi dışsal teknikleri kullandığından, bireyi tanıma tekniklerinin ve toplu dosya sisteminin eğitime kazandırılmasını sağlamıştır.

Klinik model; rehberliği sorun odaklı, problem odaklı bir yardım olarak görmekte ve bu doğrultuda rehberlik yardımlarının sunulması gerektiğini savunmaktadır.

4. Karar Vermeye Yardımcı Model

Bu modelin en önemli temsilcileri Katz, Tideman ve Jones'tur. Bu modelin temsilcilerine göre birey karar vermekte güçlük çektiği zaman rehberliğe gereksinim duyacaktır. Rehberlik hizmetleri, bireyin bir sorunu çözme noktasında zorlukla karşılaştığında kullanılmalı, kişiye doğru kararlar verebilmesi için yapılmalıdır. Bu görüşe göre, kişiye karar verme teknikleri bir ders gibi öğretilmelidir. Yerinde ve doğru kararlar verebilmek için kişinin önce seçenekleri algılayabilmesi, sonra da kendi gereksinimleri ile seçenekler arasındaki ilişkiyi kurabilmesi gerekir. İşte bu noktada yapılan yardımlar ile bireyin kendisine uygun, isabetli kararları verebilmesi sağlanmaktadır.

NOT

Bu modelde rehberliğin bir süreç olduğu gerçeği göz ardı edilmekte, rehberlik sadece karar verme durumlarına yönelik kullanılmaktadır.

5. Gelişimsel Model

Bu modelin en önemli temsilcisi Mathewson'dur. Gelişimsel model, rehberliği meslek seçim sorunu ya da problemleri çözmeye, karar vermeye yardımcı bir hizmet durumlarına indirgeyen yaklaşımlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Gelişimsel model, bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını ön planda tutmakta ve bireyi bir bütün olarak ele almaktadır. Gelişimsel modelde, bireyin her dönemde gerçekleştirmesi gereken gelişim ihtiyaçlarının, gelişim görevlerinin karşılanması ve bu şekilde bireyin yaşamının tüm alanlarında etkili olması üzerinde durulmaktadır. Bu modele göre, gelişim çok yönlü, sürekli ve yığılımlı bir süreç olduğu için rehberlik de çok yönlü ve bireyi bir bütün olarak geliştirici olmalıdır.

Bu yaklaşım, bireyin her dönemde yerine getirmesi gereken gelişim görevlerini ve gelişimsel ihtiyaçlarını ön planda tuttuğundan ve rehberliği yaşamın her alanında, her döneminde ihtiyaç duyulan bir hizmet alanı olarak gördüğünden, bu yaklaşım sorunlu – sorunsuz her bireyin rehberlikten yararlanması gerektiğini belirtmektedir. Bu yaklaşıma göre her birey, sorun yaşasın veya yaşamasın rehberlik hizmetinden yararlanabilir. Rehberlik hizmetleri herkese açıktır ve sorun odaklı olarak görülmemelidir.

NOT

Gelişimsel rehberlik, rehberliği sorun odaklı bir yardım olmaktan çıkarmış ve herkese açık hale getirmiştir.

Gelişimsel modelin günümüz eğitim sistemine en önemli katkısı, okullarda uygulanan kapsamlı rehberlik programlarıdır; çünkü kapsamlı rehberlik programları, bireylerin gelişim görevlerini ve gelişimsel ihtiyaçlarını ön planda tutan etkinliklerle desteklenmiş bir programdır.

Rehberlik modelleri içerisinde yer alan ilk dört model geleneksel modeller olarak da ifade edilirken, günümüzde rehberlik alanında benimsenen model, gelişimsel rehberlik modelidir.

Geleneksel rehberlik modelleri ile gelişimsel rehberlik modeli arasında, rehberlik hizmetlerinin algılanışına ve işlevine yönelik önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkları ifade etmek gerekirse:

Geleneksel Modeller ile Gelişimsel Modelin Karşılaştırılması

Geleneksel Model	Gelişimsel Model
Geleneksel rehberlik modelinin bütün öğrencilere yönelik olduğu belirtilse de okul uygulamalarında daha çok problemli öğrenciler üzerinde durmuştur.	Gelişimsel rehberlik modeli, okul öncesinden başlayarak bütün öğrencilere yaşam becerileri kazandırmaya çalışmaktadır.
Geleneksel rehberlik modeli "tepkisel" tarzda çalışır. Çoğunlukla problemli, uyumsuz davranışların tedavisi üzerinde durulmaktadır.	Gelişimsel rehberlik modeli bir problem, uyumsuz bir davranış meydana gelmeden önce çalıştığı için "öngörüsel, önleyici" tarzda çalışmaktadır.
Geleneksel rehberlik modelinin odak noktası psikolojik danışmandır. Bu nedenle "pozisyon yönelimli, görev yönelimli" olarak da anılır ve uzman odaklıdır.	Gelişimsel rehberlik modelinin odağında ise program vardır. Bu nedenle "program yönelimli, hedef yönelimli" olarak anılmaktadır ve öğretmen odaklıdır.
Geleneksel rehberlik modelinin ana müdahalesi psikolojik danışmadır. Bire bir, tedavi esaslı çalışma ön plandadır.	Gelişimsel rehberlik modeli bütün öğrencilere yeterlikler kazandırmayı hedeflediği için sınıf veya daha kalabalık kitlelerle çalışmayı ön plana çıkartır.
Geleneksel rehberlikte zaman sınırlıdır.	Gelişimsel rehberlik modelinde süreklilik esastır.
Geleneksel rehberlik hizmeti eğitimin, öğretim ve yönetim boyutları ile tam bir bütünleşme sağlayamamıştır.	Gelişimsel rehberlik modeli öğretim hizmetleri ile rehberlik hizmetlerinin birbirini tamamladığı düşüncesine dayanır. Gelişimsel rehberlik modelinde rehberlik, eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir boyutudur.
Geleneksel rehberlik bilgi verme ve yöneltme ağırlıklıdır.	Gelişimsel rehberlik modeli bireyin tüm yönleriyle sağlıklı gelişimini destekler.
Geleneksel rehberlik modelinde yapılan çalışmalar çok fazla değerlendirilemez.	Gelişimsel rehberlik modeli ise değerlendirmeyi çok fazla önemser, çünkü gelişimsel rehberlik "program mantığı" ile çalışır.
Geleneksel rehberlik modeli psikolojik danışma kuramlarını temel almıştır.	Gelişimsel rehberlik modeli ise gelişimsel kuramları temel almıştır.
Geleneksel rehberlikte profesyonel müdahale vardır.	Gelişimsel rehberlik modelinde profesyonel hizmet vardır.

Kurgusal Örnek

Sınıf rehber öğretmeni Leyla Hanım, öğrencileri ile bir sorun yaşadığı zamanlarda görüşmekte, sorun olmadığı zamanlarda öğrencilerine rehberlik hizmetleri ile ilgili bir çalışma yapmamaktadır. Bunun nedeni kendisine sorulduğunda ise "rehberliğin sorun yaşayan öğrencilere yönelik bir yardım hizmeti" olduğunu söylemektedir. Okul rehber öğretmeni tarafından düzenlenen "rehberlik anlayışı" konulu bir seminerde okul rehber öğretmeninin "rehberlik hizmetlerinde amaç, sorun olduğunda bireye yardım etmek değil; sorun olmasını önlemek ve bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamaktır" ifadesi ile karşılaştığında çok şaşırmış ve yaptığı uygulamaların yanlış olduğunu fark etmiştir. Edindiği bilgilerden hareketle öğrencileri ile iletişim kurmaya başlayan Leyla Hanım, öğrencilerinde olumlu gelişmeler olduğunu ve sınıf içerisinde daha az sorun yaşandığını gözlemiştir.

Yukarıda yer alan durum incelendiğinde, Leyla Hanım'ın geleneksel bir anlayışla rehberlik çalışmalarını yürüttüğünü ve rehberliği sorun odaklı bir yardım olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Leyla Hanım, katıldığı seminerde rehberliğin sorun odaklı olmadığını, önleyici ve geliştirici bir boyutu olduğunu görmüştür. Rehberlik hizmetlerine ilişkin bu anlayış, gelişimsel rehberlik modeli ile ilgilidir. Bu anlayış doğrultusunda kendi uygulamalarını değerlendiren Leyla Hanım, uygulamalarının yanlış olduğunu fark etmiş ve farklı uygulamalara gitmiştir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Gelişimsel rehberlik yaklaşımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) İhtiyaçlara yöneliktir.
B) Kriz odaklıdır.
C) Amaç yönelimlidir.
D) Yaratıcı ve esnektir.
E) Öğretimle kaynaştırılmıştır.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Gelişimsel rehberlik, kriz odaklılık.

Çözüm: Gelişimsel rehberlik anlayışı ile ilgili olarak; ihtiyaçlara yöneliktir, amaç yönelimlidir, yaratıcı ve esnektir, öğretimle kaynaştırılmıştır denilebilir; ancak gelişimsel rehberlik anlayışı ile ilgili olarak kriz yönelimlidir denilemez; çünkü gelişimsel rehberlik anlayışı önleyici ve geliştirici tarzda hareket etmekte olup kriz yönelimlilik geleneksel rehberlik anlayışının özelliğidir. Cevap B

ÖZET

- ✓ Eğitimin amaçları dikkate alındığında; bireyi bilişsel, bedensel, sosyal ve duygusal yönden geliştirebilmek için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanılmaktadır. Bu doğrultuda, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetinin, eğitimin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olduğu söylenebilir.
- ✓ **Eğitimin iki işlevi** bulunmaktadır. Bunlar: **Toplumsallaştırma (toplum için insan)** ve **bireyselleştirme (kendine yeter insan)** olarak ifade edilebilir. Toplumsallaştırma, içinde yaşanılan topluma uyum sağlamış ve topluma yarar sağlayan işlerle ilgilenen bireyler yetiştirme ile ilgili iken; bireyselleştirme, kendine yeter hale gelen ve özerk bireyler yetiştirme ile ilgilidir.
- ✓ Eğitim anlayışları incelendiğinde geleneksel ve çağdaş olmak üzere iki eğitim anlayışından söz edildiği görülecektir. **Geleneksel eğitim anlayışı:** Öğretimi önemli gören, bireyleri bilişsel açıdan geliştirmeye çalışan, öğretmen ve programı merkeze alan, öğrenciyi pasif kılan ve bireysel farklılıkları gözetmeyen bir yapıyı içermektedir. Oysa **çağdaş eğitim anlayışı;** yalnızca öğretime yoğunlaşmayıp bireyi bütün olarak geliştirmeye çalışan, öğrenciyi merkeze alan ve süreç içerisinde aktif kılan, bireysel farklılıkları gözeten bir yapıyı içermektedir.
- ✓ **Çağdaş eğitim sisteminin üç temel öğesi** bulunmaktadır. Bunlar: Öğretim, yönetim ve öğrenci kişilik hizmetleridir.
- ✓ **Öğrenci kişilik hizmetleri:** İçerisinde çeşitli hizmetleri barındıran, öğrenciyi bir bütün olarak geliştirmeyi amaçlayan, öğrencinin kişilik gelişimini destekleyen hizmetler grubudur.
- ✓ **Öğrenci kişilik hizmetleri içerisinde yer alan hizmetler:**
  - Sağlık hizmetleri,
  - Sosyal yardım hizmetleri,
  - Rehberlik hizmetleri,
  - Sosyal – kültürel hizmetler,
  - Özel eğitim ve özel yetiştirme hizmetleri,
  - Kayıt – kabul hizmetleridir.
- ✓ **Sağlık hizmetleri:** Daha çok önleyici amaçla yapılan ve iyileştirici çalışmaları da içeren, öğrencilerin sağlık problemlerine yanıt verme ile ilgili hizmettir.

- ✓ **Sosyal yardım hizmetleri:** Öğrencilerin burs, barınma, yemek, ulaşım gibi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olarak eğitim – öğretimden en üst düzeyde yararlanmasını sağlamaya yardımcı hizmettir.
- ✓ **Rehberlik hizmetleri:** Bireyi tanıma, psikolojik danışma, oryantasyon, bilgi toplama ve yayma, yöneltme ve yerleştirme, izleme, sevk, araştırma – değerlendirme, müşavirlik, çevre ve veli ile ilişkiler, program hazırlama ve geliştirme hizmetlerini içerisinde barındıran ve bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlamaya yönelik hizmettir.
- ✓ **Sosyal – kültürel hizmetler:** Bireylerin çeşitli sosyal, kültürel, sportif aktivitelerle ilgilenerek kendisini geliştirmesini sağlamaya yardımcı hizmettir.
- ✓ **Özel eğitim hizmeti:** Herhangi bir engel durumundan veya farklılığından ötürü akranlarından farklı bir eğitime ihtiyaç duyan bireylere yönelik hizmettir. Özel eğitim hizmeti okullarda kaynaştırma eğitimi, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları ve evde eğitim yolu ile öğrencilere ulaştırılmaktadır.
- ✓ **Özel yetiştirme hizmeti:** Öğrencilerin özel becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar ile öğrencileri çeşitli sınavlara hazırlayıcı kurslar, etütler ve çeşitli alanlarda başarısızlığı giderici ek çalışmaları içeren hizmettir.
- ✓ **Kayıt – kabul hizmeti:** Öğrencilerin okula kabulü ve kayıt olmasından başlayarak devam ve başarı durumunu takip etmeye yönelik hizmettir.
- ✓ Rehberlik hizmeti, öğretim veya yönetimin kapsamında yer alan bir hizmet olmayıp çağdaş eğitimin bir parçası olan öğrenci kişilik hizmetlerinin kapsamında değerlendirilmektedir.
- ✓ Rehberlik hizmetini detaylı bir şekilde tanımlamak gerekirse: Bireyin kendisini tanıması, çevresini tanıması, karşılaştığı problemleri çözebilmesi, kendisine uygun kararlar alabilmesi ve nihai anlamda kendisini gerçekleştirebilmesi için uzman kişilerce verilen sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir.
- ✓ Rehberlik hizmetleri bireyi tanımadan başlayarak bireyin kendisini gerçekleştirmesini sağlamaya doğru yol alan bir yardım hizmetidir. Bu doğrultuda, rehberlik hizmetinin birinci amacı bireyi tanıma, nihai amacı kendini gerçekleştirmedir denilebilir.
- ✓ Bireyi tanıma, rehberliğin birinci amacıdır; çünkü bireyi tanımadan ve anlamadan bireye yardım edilemez. Bireyi tanımanın asıl amacı ise bireyi kendisine tanıtmaktır; çünkü kendisini tanıyan bir birey, kendisi için doğru adımları daha rahat atabilir.
- ✓ Rehberlik yardımlarının sunulması esnasında dikkate alınması gereken ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler, aynı zamanda rehberlik anlayışının temelini oluşturmaktadır; çünkü rehberlik anlayışı, geleneksel anlayıştan farklı olarak bireye destek olan ve bireyi özerk kılmaya çalışan bir anlayışı içermektedir. Bu nedenle bu anlayış; yönlendirme, öğüt, nasihat, tavsiye, teselli, eleştirme, koruma, kollama gibi durumları içermez.
- ✓ **Rehberlik anlayışını oluşturan temel ilkeler;**
  - Tüm bireylere açık olma
  - İşbirliği ve ortak bir anlayış gerektirme
  - Demokratik ve insancıl bir anlayışı içerme
  - Bireysel farklılıklara saygı gösterme
  - Öğrenci merkezli eğitim sistemini gerekli kılma
  - Bireyi bir bütün olarak tanıma ve geliştirmeye yardımcı olma
  - Karar vermeye yardımcı olma
  - Eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçası olma
  - Kurumların amaç ve ihtiyaçlarına uygunluk gösterme
  - Gönüllülük, gizlilik ve süreklilik içerme
  - Bireye ve topluma karşı sorumluluk taşıma
  - Planlı, programlı, örgütlenmiş ve profesyonelce yürütülme olarak ifade edilebilir.
- ✓ Üzerinde önemle durulması gereken noktalardan birisi de bu alanın geleneksel adı olarak tanımlanan "Rehberlik" ile günümüzde "Rehberlik ve Psikolojik Danışma" olarak kastedilenin aynı olmasıdır. Alanın ismi olarak bakıldığında "Rehberlik" veya "Rehberlik ve Psikolojik Danışma" denildiğinde aynı yardım hizmetinden söz edilmektedir; ancak biraz detaya inildiğinde, rehberlik ile psikolojik danışmanın birbirinden farklı yardımlar olduğunu görmek mümkündür.
- ✓ **Rehberlik** daha çok bilişsel konu ve problemlere yönelik ve bilgi düzeyinde yürütülen bir yardım olduğundan ötürü uzman kişilerin yanında öğretmen ve yöneticiler tarafından da yürütülebilir; ancak **psikolojik danışma**, daha çok duyuşsal konu ve problemlere yönelik olduğu ve rehberliğe göre daha yoğun bilgi ve beceri gerektirdiğinden yalnızca alanda uzman kişilerce yürütülmektedir.
- ✓ Buradan hareketle, öğretmen ve yöneticiler de rehberlik hizmetleri kapsamında çeşitli yardımları öğrencilere sunabilirken psikolojik danışma hizmeti

uzmanlık gerektirdiğinden ötürü bu hizmet kapsamında bir yardım sunamazlar. Bu hizmet sadece psikolojik danışmanlarca yürütülebilir.

✓ Öğretim ile rehberlik, amaçladıkları bakımından benzerlik taşıyan hizmetlerdir. Bu noktada benzerlik taşıyan bu iki hizmetin içeriğine inildiğinde izledikleri yol bakımından birbirlerinden ayrıldıkları bilinmektedir. Bu ayrılıkları kısaca özetlemek gerekirse; rehberlik daha çok bireyin iç dünyasına yöneliktir, gönüllülük ister, ceza ve yaptırım içermez, bireyin özel gereksinimlerini dikkate alır, grupla yürütülse de özünde bireye yardım etmeyi içerir. Öğretim ise daha çok bireyin dış dünyasına yöneliktir, disiplin olgusunu içerir, konusu programlarla belirlenmiştir, ölçme ve değerlendirmeyi önemser, daha çok gruplara yöneliktir.

✓ Rehberlik hizmeti ile ulaşılmak istenen nihai amaç, **kendini gerçekleştirmedir.** Kendini gerçekleştirme kavramı, ilk olarak İnsancıl (Hümanistik) Yaklaşımın temsilcisi Maslow tarafından ortaya konmuştur.

✓ İnsancıl (Hümanistik) Yaklaşım, bireyi özünde iyi ve değerli gören bir anlayışı içermektedir. Bu anlayışın temsilcilerinden Maslow'a göre her birey kendini gerçekleştirme amacı ile dünyaya gelir, ancak kendini gerçekleştirme bir süreçtir ve bu süreçte öncelikle karşılanması gereken ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadan kendini gerçekleştirme amacına ulaşılamaz. Bu ihtiyaçları özetlemek gerekirse:

- Fizyolojik ihtiyaçlar,
- Güvenlik ihtiyacı,
- Sevgi – ait olma ihtiyacı,
- Saygı – saygınlık ihtiyacı,
- Bilme – tanıma ihtiyacı,
- Estetik ihtiyacı,
- Kendini gerçekleştirme ihtiyacıdır.

✓ Bu ihtiyaçlar içerisinde fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, sevgi – ait olma ihtiyacı ve saygı – saygınlık ihtiyacı, temel ihtiyaçlar olarak bilinirken, bilme – tanıma ihtiyacı, estetik ihtiyacı ve kendini gerçekleştirme ihtiyacı gelişimsel ihtiyaçlar olarak bilinirler.

✓ Kendini gerçekleştirme, her bireyin ulaşmak istediği; ancak süreç içerisinde ortaya çıkan ve değişen koşullar, engellenmeler nedeniyle her bireyin ulaşamadığı bir düzeydir. Kendini gerçekleştirme düzeyine erişmiş bir bireyde sahip olunması beklenen bazı nitelikler bulunmaktadır. Bunlar:

- Kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul etme
- Yeteneklerini en üst düzeyde kendisi ve başkaları için kullanabilme
- Gerçeği olduğu gibi algılama
- Daha derin ve belirgin kişilerarası ilişkiler kurabilme
- Düşünce ve davranışlarında özgür olma
- Doğal olma, içinden geldiği gibi davranma
- Amaçlar ve araçlar arasında uygun ayrımı yapabilme
- Üretken olma
- Demokratik bir karakter yapısına sahip olma
- Daha sık doruk yaşantılar geçirme
- Zamanı iyi yönetme
- Olumlu benlik algısına sahip olma
- Başarılı kimlik edinme
- Geçmişten çok geleceğe dönük olma
- Kişilerarası ilişkilerde mizahı etkili bir şekilde kullanabilme
- Topluma etkin uyum sağlama
- Yalnızlığı verimli kullanabilme
- Çalışmak için ayırdığı zamanda bu yönde etkinliklerle ilgilenme
- Yaşantılara açık olmadır.

✓ Rehberlik hizmeti çeşitli disiplinlerden etkilenerek oluşturulmuş, disiplinler arası bir alandır. Bu alan: Psikoloji, sosyoloji, felsefe, sosyal psikoloji, antropoloji, ekonomi, pedagoji gibi alanlardan etkilenmiştir; ancak bu alanlar içerisinde özellikle psikoloji, sosyoloji ve felsefe alanı, rehberliği daha fazla etkilemesi bakımından aynı zamanda rehberliğin temellerini oluşturmaktadır.

✓ Rehberliğin psikolojik temelleri içerisinde duyguların yaşamdaki önemi, bireysel farklılıklara saygı, kişilik ve benlik gelişimi gibi konular yer almaktadır.

✓ Rehberliğin sosyolojik temelleri içerisinde kuşak çatışması, kültür boşluğu, yabancılaşma gibi konular yer almaktadır.

✓ Rehberliğin felsefi temelleri içerisinde de demokratik ve çağdaş anlayış, öğrenci merkezli eğitim, eşit eğitim hakkı, fırsat eşitliği gibi konular yer almaktadır.

- ✓ Rehberliğin tarihsel gelişiminden de kısaca söz etmek gerekirse rehberlik hizmeti 1908 yılında ABD'de Frank Parsons tarafından Sanayi – Endüstri alanında ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Parsons, rehberliğin kurucusu olarak bilinmektedir. Sanayi – Endüstri alanında ortaya çıkan rehberlik, daha sonra eğitim alanında kullanılmıştır.
- ✓ Rehberlik hizmeti ülkemizde ise ABD'den gelen uzmanların etkisi ile 1950'li yıllarda eğitim alanında ortaya çıkmıştır. Hizmetin ortaya çıkması ile yerleşerek eğitim alanında kullanılması arasında ciddi zamansal farklılıklar bulunmaktadır; çünkü rehberlik hizmetinin ortaya çıktığı dönemde bilgi birikimi, personel sayısı ve rehberliğe olan inanç yetersizliği nedeni ile hizmetin eğitim alanında sistemli bir şekilde yürütülmesi 1970'lerden sonra olmuştur.
- ✓ Rehberlik hizmetinin ortaya çıktığı dönemden bu yana rehberlik alanında hâkim olan çeşitli modeller bulunmaktadır. Bu modeller:
  - Mesleki Yardım Süreci Olarak Rehberlik (Parsons Modeli)
  - Eğitimle Kaynaştırılmış Model
  - Klinik Model (Özellik – Faktör Kuramı)
  - Karar Vermeye Yardımcı Model
  - Gelişimsel Modeldir.
- ✓ **Mesleki Yardım Süreci Olarak Rehberlik (Parsons Modeli) Modeli:** Bu model rehberliği, bireyleri kendilerine uygun mesleklere yönlendirmek amacıyla kullanılan bir hizmet olarak görmektedir. Bu model, adını F. Parsons'tan almıştır. Parsons, çalışmalarını üç aşamada yürütmektedir:
  1. Bireylerin sahip olduğu niteliklerin (yetenek, ilgi, kişilik vb.) ortaya çıkarılması,
  2. Var olan iş ve mesleklerin gerektirdiği niteliklerin ve sağladığı olanakların belirlenmesi,
  3. 1. ve 2. Basamakta elde edilen verilerin karşılaştırılarak bireylerin kendilerine uygun iş ve mesleklere yönlendirilmesi.
  - Bu model, bireyi tanımaya önem vermesi bakımından özellik – faktör kuramının temelini oluşturmaktadır. Çünkü özellik – faktör kuramı, bireyin tanınmasını ve analitik incelemesini ön planda tutmaktadır.
- ✓ **Eğitimle Kaynaştırılmış Model:** Bu model, rehberlikle eğitimin kaynaştırılması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlayışa göre rehberlikle eğitimin amacı aynıdır. Eğitim de rehberlik de öğrencinin başarılı, uyumlu bir kişi olmasını sağlamaya çalışır. Bu yaklaşımı savunanlar, daha da ileri giderek tıpkı ders konuları gibi rehberlik konularının da sınıflarda ders gibi öğrenciye verilmesi, anlatılması gerektiğini ifade etmişlerdir.
- ✓ **Klinik Model (Özellik – Faktör Kuramı):** Bu model, bireye yardımcı olabilmek için bireyin var olan sorunlarının tespit edilmesini ve sorunların çözümüne yardımcı olunmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bireyin sorunlarının güçlük derecesinin belirlenmesi en önemli aşama olarak görülmektedir. Sorunlara ilişkin doğru tanı konulduktan sonra, sorunu çözmek için gerekli çözüm önerilerinin belirlenmesinin kolay olacağı düşünülmektedir.
  - Bu model, bireylerin ayrıntılı incelenmesi ve tanı konulabilmesi için test, envanter gibi dışsal teknikleri kullandığından birçok ölçme aracının geliştirilmesine ve toplu dosya kavramının eğitim sistemine kazandırılmasına katkıda bulunmuştur.
- ✓ **Karar Vermeye Yardımcı Model:** Bu modele göre, birey karar vermekte güçlük çektiği zaman rehberliğe gereksinim duyacaktır. Rehberlik hizmetleri, bireyin bir sorunu çözme noktasında zorlukla karşılaştığında kullanılmalı, kişiye doğru kararlar verebilmesi için yapılmalıdır.
- ✓ **Gelişimsel Model:** Bu model, rehberliği meslek seçim sorunu ya da problemleri çözmeye, karar vermeye yardımcı bir hizmet durumlarına indirgeyen yaklaşımlara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Gelişimsel model, bireyin gelişimsel ihtiyaçlarını ön planda tutmakta ve bireyi bir bütün olarak ele almaktadır. Gelişimsel modelde, bireyin her dönemde gerçekleştirmesi gereken gelişim ihtiyaçlarının, gelişim görevlerinin karşılanması ve bu şekilde bireyin yaşamının tüm alanlarında etkili olması üzerinde durulmaktadır.
  - Gelişimsel modelin günümüz eğitim sistemine en önemli katkısı, okullarda uygulanan kapsamlı rehberlik programlarıdır; çünkü kapsamlı rehberlik programları, bireylerin gelişim görevlerini ve gelişimsel ihtiyaçlarını ön planda tutan etkinliklerle desteklenmiş bir programdır.
  - Rehberlik modelleri içerisinde yer alan ilk dört model geleneksel modeller olarak da ifade edilirken, günümüzde rehberlik alanında benimsenen model, gelişimsel rehberlik modelidir.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1.

I. Öğrencilerin kişisel gelişimini destekleyici sanatsal ve sportif etkinlikler organize etme

II. Çeşitli alanlarda ilgisi ve yeteneği olan öğrenciler için kurslar düzenleme

III. Bir dersin her bir ünitesi için belirlenmiş kazanımlara nasıl ulaşılacağına yönelik programlar hazırlama

IV. Hangi sınıflarda hangi öğretmenlerin ders vereceğine yönelik görevlendirme yapma

Yukarıda yer alan çalışmalardan hangisi ya da hangileri öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında yer <u>almaz?</u>

A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) Yalnız III E) III ve IV

2. Sınıf rehber öğretmeni Candan Hanım, bazı öğrencilerin ekonomik gerekçelerden kaynaklı kırtasiye malzemeleri ile ders araç - gereçlerini temin etmekte zorlandığını fark eder. Bunun üzerine Candan Hanım, okul müdürü ile görüşerek bir çalışma başlatır. Çalışma kapsamında yardım sever kişiler, esnaflar, sanayi kuruluşları ve kamu kurum yöneticileri ile bir araya gelinir ve çocukların eğitim masraflarını karşılayabilme adına onlardan destek istenir.

Yapılan çalışma, aşağıdaki öğrenci kişilik hizmetlerinden hangisine yöneliktir?

A) Sosyal yardım
B) Özel yetiştirme
C) Özel eğitim
D) Sosyal - kültürel
E) Rehberlik

3. **Aşağıdakilerden hangisi çağdaş (modern) eğitim sisteminin temel özelliklerinden birisi <u>olamaz</u>?**

A) Bireysel farklılıkları gözetmesi
B) Bireyin tüm yönleriyle gelişimini esas alması
C) Öğrenci başarısını artırmada rekabete önem vermesi
D) Öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif kılmaya çalışması
E) Yaparak yaşayarak öğrenme ve işbirliğini önemsemesi

4.

I. Erişebileceği hedefler oluşturması

II. Yeteneğinin üzerinde başarı sergilemeye çalışması

III. Eylemlerini çevre beklentilerine göre ayarlaması

IV. Kişisel nitelikleri ile barışık olması

Yukarıda ifade edilenlerden hangileri kendini kabul eden bir bireyden beklenecek davranışlar arasında yer almaktadır?

A) Yalnız I B) I ve IV C) II ve III
D) II ve IV E) III ve IV

5. Buket, okul rehber öğretmenine gelerek, "Derse katılmaya çekiniyorum. sınıfta birkaç arkadaş sürekli benimle alay ediyor. Bir soruyu bilemediğimde gülüyorlar ya da laf söylüyorlar. Ya yapamazsam, ya bilemezsem diye düşünmekten parmak kaldıramaz duruma geldim." demiştir.

Bu durum karşısında okul rehber öğretmeni aşağıdakilerden hangisini yaparsa, rehberliğin "özerklik" ilkesine uygun davranmış olur?

A) Rahatsızlık veren öğrencilerle görüşerek uyarılarda bulunursa
B) Sınıf ziyareti yapıp bu konuda genel bir bilgilendirme yaparsa
C) Buket'e atılganlık konusunda eğitim verip bu soruna çözüm bulabilmesi için onu desteklerse
D) Sınıf rehber öğretmeni ile bu konuda yapılabilecek sınıf içi etkinlikler konusunda görüşme yaparsa
E) Rahatsızlık veren öğrencilerin aileleri ile bir araya gelerek istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için işbirliği yaparsa

6. **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin çok çeşitli amaçları olduğu bilinmekte olup aşağıdakilerden hangisi birinci amacı ifade etmektedir?**

A) Bireyin çevreye uyumunu kolaylaştırmak

B) Bireyin geleceğine yön verecek tercihleri isabetli yapmasını sağlamak

C) Bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak

D) Bireyin güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmesini sağlamak

E) Bireyin kişisel problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak

7. Yağız, bilişim araçlarına ilgi duymakta ve zamanının büyük kısmını bilgisayar ve cep telefonu ile geçirmektedir. Ailesi Yağız'ın bu durumundan endişe duymakta, çocuklarının teknoloji bağımlısı olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle Yağız'ı destek alabilmesi için çeşitli psikologlara ve psikiyatristlere götürmüş; ancak Yağız bu durumdan şikâyetçi olmadığı için davranışlarında bir değişiklik olmamıştır.

Yağız'ın davranışlarında değişiklik olmaması, rehberliğin temel ilkelerinden hangisinin gözetilmemesi ile <u>daha iyi</u> açıklanabilir?

A) İşbirliği ve ortak anlayış

B) Karar verici olmama

C) Bireye ve topluma karşı sorumluluk

D) Eğitim - öğretimi tamamlama

E) Sürece istekli katılım

8. Nakil nedeniyle okul değişikliği yapan Buğra, yeni okuluna alışabilmek için bir an önce arkadaş edinmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu nedenle okuldaki sosyal etkinliklere katılmaya çalışmakta, arkadaşlarının ilgisini çekecek davranışlar sergilemektedir.

Buğra'nın davranışlarına bakıldığında, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre hangi ihtiyaca öncelik verdiğini söylemek doğru olur?

A) Güvenlik

B) Bilme - anlama

C) Kendini gerçekleştirme

D) Sevgi - ait olma

E) Saygınlık

9.

I. Mahremiyet gereksinimleri vardır.

II. Mizahçı karakterleri alaycı değil, felsefidir.

III. Genel-geçer kültüre azami uyum sağlamaya çalışırlar.

IV. Kendileri dışında sorunlarla ilgilenmezler.

V. Yalnız kalabilme gücüne sahiptirler.

Yukarıda yer alan özelliklerde hangileri kendini gerçekleştirmiş bireyin sahip olduğu özellikler arasında <u>gösterilemez</u>?

A) I ve II B) I, IV ve V

C) II, III ve V D) III ve IV

E) IV ve V

10. Üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler için hızlı okuma, test çözme teknikleri, zaman yönetimi gibi konularda eğitimler düzenleyerek başarıyı artırmayı amaçlayan bir psikolojik danışman, rehberliğin hangi ilkesine uygun davranmaktadır?

A) Eğitim - öğretimi tamamlama

B) Bireysel farklılıklara saygı

C) Bireye ve topluma karşı sorumluluk

D) İşbirliği ve ortak anlayış

E) Öğrenciyi merkeze alma

11. Psikolojik danışman Sedat Bey, kırsaldaki bir fen lisesinde görev yaparken tayin sonucu büyükşehirde bir fen lisesine geçmiştir. Eğitim - öğretim yılı başında okulunun rehberlik programını hazırlamaya çalışan Sedat Bey, fen lisesinden gelmesi nedeniyle daha önceki okulunda uyguladığı programı kullanma yoluna gitmiştir.

Sedat Bey'in yaklaşımı, rehberlik anlayışını oluşturan aşağıdaki temel ilkelerden hangisine <u>aykırılık</u> göstermektedir?

A) Demokratik ve insancıl anlayış gerektirme

B) Bireyin özerkliğini destekleme

C) Gizlilik ve gönüllülük içerme

D) Eğitim - öğretimi tamamlama

E) Kurumların amaç ve ihtiyaçlarına göre farklılaşma

12. Aşağıdakilerden hangisi rehberlik hizmetlerine ilişkin doğru bir anlayışı ifade etmektedir?

A) Rehberlik hizmetleri bireye tek yönlü ve doğrudan sunulan bir hizmet değildir.

B) Rehberlik hizmetlerinde bireyi korumak ve ona merhamet göstermek gerekir.

C) Rehberlik hizmetleri okullarda disiplini sağlama ve öğrenci davranışlarını kontrol etme esasında yürütülür.

D) Rehberlik hizmetleri sayesinde bireyin her türlü sorunu çözüme kavuşturulabilir.

E) Önemli kararlarda psikolojik danışmanlar birey yerine tercihte bulunabilirler.

13.

I. Öğrenilen konu ancak öğrencilerin ihtiyaçlarına ve amaçlarına uygun olarak algılandığında anlamlı bir öğrenme gerçekleştirilir.

II. Öğrenme, öğrencinin kendisi tarafından başlatıldığında etkili ve kapsamlı olur.

III. Öğrenmenin gerçekleşebilmesinde dışsal denetim içsel denetimden daha etkilidir.

IV. Motivasyonun sağlanmasında ortak bir ölçüt belirlenmeli ve her öğrenciden bunu karşılaması beklenmelidir.

V. Her öğrencide doğal bir öğrenme isteği vardır.

İnsancıl yaklaşımın eğitim ilkelerine yönelik yukarıda yer alan söylemlerden hangileri doğrudur?

A) I ve III B) I, II ve V C) II ve IV D) III ve IV E) IV ve V

14. **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin psikolojik, sosyolojik ve felsefi temelleri bulunmakta olup aşağıdakilerden hangisi felsefi temeller içerisinde değerlendirilebilecek konulardan birisi değildir?**

A) Çağdaş eğitim sistemine geçilmesi

B) Demokratik bir anlayışın benimsenmesi

C) Bireyin ruh sağlığına verilen önemin artması

D) Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması

E) Bireyin karar verme ve seçme özgürlüğünün gelişmesi

15. 10. sınıf öğrencisi Berke ile sınıf rehber öğretmeni Mustafa Bey arasında aşağıdaki konuşma geçer.

Berke: Mühendis olmak istiyorum; çünkü ailemde herkes mühendis. Ben de mühendislik yapabilirim. Üstelik iş bulmam da kolay olur.

Mustafa Bey: Senden aslında iyi bir avukat olur. Çünkü kendini çok rahat ve iyi ifade ediyorsun, ayrıca insanları da ikna edebiliyorsun. Bence mühendislik yerine hukuk okumalısın.

Sınıf rehber öğretmeni Mustafa Bey'in söylemlerine bakıldığında, özellikle aşağıdaki ilkelerden hangisinin ihlal edildiği sonucuna varılabilir?

A) Eğitim - öğretimi tamamlama

B) Süreklilik içerme

C) Bireyin mahremiyetine saygı gösterme

D) İşbirliği ve ortak anlayış gerektirme

E) Karar verici olmama

16. Çağdaş eğitim sisteminin "bireyselleştirme" ve "toplumsallaştırma" olmak üzere iki temel işlevinin olduğu bilinmektedir.

Bu doğrultuda aşağıdaki kazanım - işlev eşleştirmelerinden hangisi doğru değildir?

A) Toplumun nitelikli iş gücü ihtiyacını karşılama - Toplumsallaştırma

B) Potansiyelinin farkına varma - Bireyselleştirme

C) Vatandaşlık görevlerini yerine getirme - Bireyselleştirme

D) Toplumda yerleşik kültürü ve değerleri benimseme - Toplumsallaştırma

E) Başkalarına bağımlı olmadan karar alabilme - Bireyselleştirme

17.

I. Var olanı korur.

II. Tüm öğrencilere rehberlik hizmetlerini ulaştırmayı amaçlar.

III. Bilgi verme ve yöneltme ağırlıklı yürütülür.

IV. Çalışma prensibi tepkiseldir.

V. Eğitim - öğretimi tamamlamaktadır.

Yukarıda yer alan özelliklerden hangileri gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma anlayışını yansıtmaktadır?

A) I ve II B) I, III ve IV C) II ve V D) II, III ve IV E) IV ve V

18. Psikolojik danışman Eda Hanım, okul bahçesinde gezerken bir öğrencinin tedirgin davranışları olduğunu ve elinde bir ilaç şişesi tuttuğunu fark etmiştir. Öğrenciyle iletişim kurmaya çalışan Eda Hanım, öğrencinin babasından şiddet gördüğünü, çok bunaldığını ve ilaç içerek kendine zarar vermeyi düşündüğünü öğrenir.

Bu duruma ilişkin Eda Hanım'ın yapacağı çalışmalar, rehberliğin temel ilkelerinden hangisinin gereğidir?

A) Rehberlik hizmetleri ayrım gözetmeksizin herkese açıktır.

B) Rehberlik hizmetlerinde bireyin mahremiyetine saygı esastır.

C) Rehberlik hizmetleri öğrenci merkezli bir anlayışı gerektirir.

D) Rehberlik hizmetlerinde bireye ve topluma karşı sorumluluk esastır.

E) Rehberlik hizmetleri karar verici değil, karar vermeye yardımcıdır.

19. Üniversite öğrencisi olan ve aynı zamanda bir şirkette yönetici asistanı olarak çalışan Özlem, kendisini geliştirmeye çok önem vermektedir. Bir yandan kişisel gelişim kurslarına katılmakta, bir yandan da eğitim gördüğü bölümde yüksek lisans yapmayı düşünmektedir. Çünkü iş dünyasında yer edinmek ve ileride iyi bir yönetici olmayı arzulamaktadır.

Maslow'un ihtiyaçlar yaklaşımına göre Özlem hangi ihtiyacı karşılamaya çalışmaktadır?

A) Saygınlık

B) Ait olma

C) Güvenlik

D) Bilme - anlama

E) Kendini gerçekleştirme

20. **Öğretim ile rehberliğin karşılaştırılmasına yönelik aşağıdakilerden hangisi doğru kabul edilemez?**

A) Öğretimde gönüllük şartı aranmazken rehberlikte gönüllülük esastır.

B) Öğretimin konusu programlarla belirlenmişken rehberlik bireyin kişisel gereksinimleri temelinde sürdürülür.

C) Öğretimde disiplin olgusu varken rehberlikte içsel denetimi geliştirme üzerinde durulur.

D) Öğretim hizmetleri çeşitli branşlarda uzmanlaşmış öğretmenlerce sürdürülürken rehberlik hizmetleri ilgili kişilerin birlikteliğinde yürütülür.

E) Öğretim bireyin iç dünyasına yönelik iken rehberlik bireyin dış dünyayla uyumlu bir ilişki geliştirebilmesi için sunulur.

1. E 2. A 3. C 4. B 5. C 6. D 7. E 8. D 9. D 10. A 11. E 12. A 13. B 14. C 15. E 16. C 17. C 18. D 19. A 20. E

ÇÖZÜMLER

1. I. öncülde ifade edilen sosyal - kültürel hizmet, II. öncülde ifade edilen de özel yetiştirme hizmetidir. Bu iki hizmet, öğrenci kişilik hizmetleri içerisindedir. Ancak III. öncül öğretim, IV. öncül de yönetim hizmetleri ile ilgilidir. Öğretim ve yönetim, öğrenci kişilik hizmetlerinin dışında yer almaktadır.

Cevap E

2. Öğrencilerin burs, barınma, beslenme, ulaşım, giyecek, eğitim araçları gibi çeşitli konulardaki ihtiyaçlarını karşılaması yönünde yapılan yardım çalışmaları, öğrenci kişilik hizmetlerinden sosyal yardım hizmetine yöneliktir. Soruda da öğrencilerin eğitim masraflarının karşılanması üzerinde durulduğu için cevap A seçeneğidir.

Cevap A

3. Çağdaş eğitim sisteminde rekabet anlayışı yer almaz. Çünkü her bireyin farklı olduğu gerçeğinden yola çıkarak rekabet ettirme yerine bireyleri kendi potansiyelleri ölçüsünde geliştirme üzerinde durulur. Bireyin tüm yönlerden gelişimini sağlama, öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif hâle getirme, yaparak yaşayarak öğrenme ve işbirliğini önemseme gibi unsurlar çağdaş eğitim anlayışına uygun olduğundan cevap C seçeneğidir.

Cevap C

4. Kendini kabul eden birey; kendini tanımakta, kişisel nitelikleriyle uyumlu hareket etmekte, erişebileceği idealler oluşturmakta ve kendini suçlama ve değersizleştirme gibi eylemlerden kaçınmaktadır. Bu doğrultuda I ve IV. öncül doğrudur. Ancak yeteneğinin üzerinde başarı sergilemeye çalışma ve çevre beklentilerine göre davranma, kendini kabul ile ilişkilendirilemez. Kişilerden yetenekleri ile uyumlu başarı sergilemesi, hem kendini hem de çevreyi gözeterek eylemde bulunması beklenir.

Cevap B

5. Özerklik prensibi; kişilerin sorunlarını kendi başına çözebilmesi, bağımsız olması, başkasına muhtaç olmaması, kendi ayakları üzerinde durabilmesi ile ilgilidir. Bu bağlamda okul rehber öğretmeninin "özerklik" ilkesine uygun davranması için Buket'in sorunu kendi başına çözebilmesi yönünde bir çalışma yapması gerekir. A, B, D ve E seçeneklerinde öğrenci yerine hareket etme durumu varken C seçeneğinde Buket'i destekleme üzerinde durulmuştur.

Cevap C

6. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin birinci amacı, bireyi tanımak ve kendisine tanıtmaktır. Nihai amacı ise bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlamaktır. Bu bağlamda soruya bakıldığında, birinci amaç üzerinde durulduğu görülecektir.

Cevap D

7. Soru incelendiğinde; Yağız'ın bilişim araçlarına ilgi duyduğu ve bulunduğu durumdan şikâyetçi olmadığı ifade edilmiştir. Bir konuda davranış değişikliği sağlayabilmek için öncelikle kişinin bunu istemesi, gönüllü olması gerekir. Yağız değişmeye istekli değildir. Bu nedenle de alınan destekler etkili olmamıştır.

Cevap E

8. Kişinin bir grupta kendisine yer edinmesi, arkadaş bulmaya çalışması, yakın ilişkiler kurma yönünde çaba harcaması, birilerini sevmesi ya da birilerinin kendisini sevmesini arzu etmesi gibi durumlar Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde sevgi - ait olma ihtiyacı ile ilişkilendirilir. Soruda Buğra'nın da arkadaş edinme yönünde eylemde bulunduğu bilgisi verildiğinden cevap D seçeneğidir.

Cevap D

9. Kendini gerçekleştirmiş bir birey; mahremiyete önem verir, alaycı olmayan bir mizah anlayışına sahiptir, yalnız kalabilme gücüne sahiptir. Ancak bu birey için genel - geçer kültüre azami uyum sağlar ya da kendileri dışında sorunlarla ilgilenmez denilemez. Çünkü kendini gerçekleştirmiş bir birey popülist değildir ve çevresini aşmıştır. Ayrıca kendisi dışındaki sorunlarla da ilgilenir, diğer insanlara ve çevreye karşı duyarlıdır.

Cevap D

10. Çeşitli rehberlik yardımlarıyla eğitsel süreçleri destekleme, öğrenci başarısını artırma yönünde eğitsel rehberlik yardımları sunma gibi durumlar, "eğitim - öğretimi tamamlama" ilkesi ile yakından ilişkilidir. Bu ilke gereği rehberlik, eğitim - öğretimin ayrılmaz bir parçasıdır ve rehberlik yardımları eğitim - öğretimin amacına ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

Cevap A

11. Her ne kadar okul türü aynı olsa da öğrenci ihtiyaçları, öğretmen ve yönetici değerlendirmeleri, veli beklentileri, çevresel koşullar, yaşanmış ve yaşanabilecek sorunlar değişiklik gösterdiği için her okulun rehberlik programı farklıdır. Bu nedenle Sedat Bey'in daha önceki okulunda uyguladığı programı yeni okulunda da kullanmak istemesi, "rehberlik uygulamaları, kurumların amaç ve ihtiyaçlarına göre değişir" ilkesine aykırılık oluşturur.

Cevap E

12. Rehberlik hizmetlerinde; bireyi koruma ve ona merhamet gösterme, birey davranışlarını kontrol ve disipline etme, birey adına tercihte bulunma, her türlü sorunu çözebilme gibi anlayışlar yer almamaktadır. Çünkü rehberlik bireyin potansiyeli ölçüsünde gelişimini hedefler, bağımsızlığını destekler ve seçme hakkına müdahalede bulunmaz. Rehberlik hizmetlerinde etkileşim söz konusu olup hem doğrudan hem de dolaylı yoldan bireye yönelim üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda doğru anlayış A seçeneğinde yer almaktadır.

Cevap A

13. İnsancıl yaklaşıma göre; her birey kendini gerçekleştirme eğilimi ile dünyaya gelir ve özünde olumludur, bireyler kendine özgüdür ve karşılaştırılmamalıdır, birey tehdidin olmadığı demokratik bir ortamda daha rahat öğrenir, öğrenme öğrenci tarafından başlatıldığında daha etkili olur. Bu doğrultuda I, II ve V numaralı öncüller doğrudur. İnsancıl yaklaşım içsel denetime önem vermekte ve bireylerin ortak bir ölçüt temelinde değerlendirilmesine karşı çıkmaktadır.

Cevap B

14. A, B, D ve E seçeneklerinde ifade edilenler rehberliğin felsefi temelleri içerisinde yer almaktadır. Ancak C seçeneğinde ifade edilen, rehberliğin psikolojik temelleri ile ilgilidir. Bireysel farklılıklar, duyguların önemsenmesi, ruh sağlığı alanının gelişmesi, kişilik ve benlik gelişimine verilen önemin artması, psikometri alanında yaşanan gelişmeler gibi konular psikolojik temelde ele alınmaktadır.

Cevap C

15. Sınıf rehber öğretmeni Mustafa Bey, öğrenci ile ilgili gözlemlerini ifade ederken bir ihlalde bulunmamıştır; ancak öğrencinin kararına yönelik kendi görüşünü empoze etmeye çalıştığında, "karar verici olmama, karar vermeye yardımcı olma" ilkesine aykırı hareket etmiştir. Öğrenciye, "mühendislik yerine hukuk okumalısın" demek, seçme hakkına müdahalede bulunmak demektir. Bunun yerine "hukuk alanını da düşünebilirsin" tarzında bir yaklaşım tercih edilmelidir.

Cevap E

16. A, B, D ve E seçeneklerinde yer alan eşleştirmeler doğrudur. Çünkü bireyselleştirme işlevinde bireyi kendisi için yetiştirmek, toplumsallaştırma işlevinde de toplum için yetiştirmek esastır. Ancak C seçeneğine bakıldığında, burada yer alan eşleştirme doğru değildir. Çünkü vatandaşlık görevlerini bilme ve yerine getirme, toplumun devamlılığını sağlama yönünde bir eylemdir. Bu eylemi, kişinin kendisi için değil de toplum için yaptığından cevap C seçeneğidir.

Cevap C

17. Gelişimsel anlayış; var olanı geliştirir, tüm öğrencilere ulaşmayı amaçlar, hizmet alanlarını ilişkili kullanır, önleyici ve geliştirici işlevleri ön plana çıkarır, eğitim - öğretimi tamamlamaktadır. I, III ve IV numaralı öncüller geleneksel rehberliğe, II ve V ise gelişimsel rehberliğe yöneliktir.

Cevap C

18. Bireyin kendisine zarar vermesi veya başkalarının bireye zarar vermesi gibi bir durumda, ilgili kişilerle irtibata geçmek ve bireye psikolojik destek vermek, rehberliğin "bireye ve topluma karşı sorumluluk" ilkesinin bir gereğidir. Çünkü bu ilke, hem bireyi hem de toplumu gözetmek, sorumlu bir şekilde hareket ederek bireyin ve toplumun zarar görmesini engellemekle ilgilidir.

Cevap D

19. Özlem'in davranışlarının ardında yatan gerekçe, iş dünyasında yer edinmek ve ileride iyi bir yönetici olmaktır. Kişinin konum elde etme, lider olma, itibar kazanma yönünde eylemlerde bulunması "saygınlık" ihtiyacı ile ilgilidir. Soruda; sevme - sevilme, kendini güvende hissetme, yeni şeyler öğrenme veya potansiyelini en üst düzeyde kendisine ve başkalarına faydalı kullanabilme temel vurgu olmadığından cevap A seçeneğidir.

Cevap A

20. A, B, C ve D seçenekleri öğretim ve rehberliğin karşılaştırılmasına yönelik doğru bilgiler içerir. Ancak E seçeneğinde yer alan karşılaştırma yanlıştır. Öğretim bireyin daha çok dış dünyasına, rehberlik ise iç dünyasına yönelir. E seçeneğinde tersi yönde bilgilendirme yer almakta olduğundan cevap E seçeneğidir.

Cevap E

CEVAPLI TEST - 1

1. Sınıf rehber öğretmeni Songül Hanım, sınıfındaki bazı öğrencilerle iletişim kurarken sıcak bir yaklaşım benimserken bazı öğrencilere karşı ciddi ve sert bir tavır takınmaktadır. Öğrencilerle iletişim kurarken ölçütlerini de, "başarılı olma, söz dinleme ve sorumlu hareket etme" olarak belirlemiştir.

Songül Hanım bu yaklaşımı ile rehberliğin aşağıdaki ilkelerinden hangisini ihlal etmektedir?

A) Herkese açık olma
B) Gizlilik ve gönüllülük içerme
C) Demokratik ve insancıl bir anlayış gerektirme
D) İşbirliği ve ortak anlayış temelinde yürütülme
E) Bireyi tüm yönleriyle geliştirme

2. Bir öğrenciye başarısızlık nedenleri anketi uygulanmış ve anket sonucunda öğrencinin özellikle; ön bilgilerin yetersizliği, çalışma yöntemlerini bilmeme ve anlaşılmayan konuları öğretmene sormaya çekinme gibi nedenlerden ötürü başarısız olduğu fark edilmiştir. Bu konulara yönelik çeşitli yardım çalışmaları yürüten okul rehber öğretmeni, bir süre sonra öğrencinin başarısının arttığını fark etmiştir.

Okul rehber öğretmeni, yaptığı yardım çalışmalarıyla rehberliğin hangi ilkesine uygun davranmıştır?

A) Demokratik ve insancıl anlayış içerme
B) İşbirliği ve ortak anlayış gerektirme
C) Karar verici olmama
D) Eğitim - öğretimi tamamlama
E) Bireye ve topluma karşı sorumluluk içerme

3. "Doktor olmayı çok istedim ama ailemden yeterince destek göremedim. Tek maaşlı bir ailenin çocuğuyum ve tıp okumak biraz masraflı. Başka bir ilde tıp okuyabilirdim; fakat babam, eğitim masraflarımı karşılayamayacağını söyleyince hayalimden vazgeçmek zorunda kaldım. Umarım benim yapamadığımı çocuğum başarır. Onun doktor olduğunu görürsem kendim doktor olmuşçasına sevinirim. Benim yapamadığımı çocuğum başarmalı." **diyen bir öğrenci velisi, rehberliğin hangi ilkesine aykırı davranmaktadır?**

A) Bireyin mahremiyetini gözetme
B) Bireysel farklılıklara saygı gerektirme
C) Bireyi tüm yönleriyle geliştirme
D) Eğitim - öğretimi tamamlama
E) Süreklik içerme

4. Öğretmenler, öğrencilerinin benlik saygısını zedelemekten kaçınmalı ve özgüvenini desteklemelidir. Çünkü benlik saygısı zedelenmiş ve özgüven problemi yaşayan öğrenciler öğretim etkinlikleri ne kadar iyi yürütülürse yürütülsün eğitim - öğretim sürecinde ciddi sorunlar yaşayabilmektedirler.

Yukarıda ifade edilenler, rehberliğin hangi temeli kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Ekonomik
B) Sosyo - kültürel
C) Psikolojik
D) Felsefi
E) Psikometrik

5. "Ders sonrasında kâğıt topluyorum. Beş kardeşiz ve en büyükleri benim. Babamla birlikte topladığımız kâğıtları ve çöpten çıkan eşyaları satarak geçimimizi sağlıyoruz. Bazen bu yüzden okula da gelemiyorum. Çalışmak ve babama yardım etmek zorundayım." **diyen bir öğrenci için burs desteği sağlamaya çalışan bir öğretmen, öğrenci kişilik hizmetlerinden hangisine başvurmaktadır?**

A) Sosyal - kültürel
B) Rehberlik
C) Özel yetiştirme
D) Özel eğitim
E) Sosyal yardım

6.

I. Psikolojik danışmanlar karar verme sürecinde var olan seçenekleri sınırlayarak öğrencinin kendine uygun olanları fark etmesine yardımcı olmalıdır.

II. Okulda psikolojik danışman olmaması durumunda deneyimli bir psikoloji öğretmeni, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütebilir.

III. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, yalnızca psikolojik danışman tarafından yürütülemez.

IV. Yardım sürecinde psikolojik danışman ile öğrenci arasında konuşulanlar hiçbir koşulda bir başkasıyla paylaşılamaz.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine yönelik yukarıda yer alan öncüllerden hangileri doğrudur?

A) I ve II
B) II, III ve IV
C) Yalnız III
D) Yalnız IV
E) III ve IV

7. İlkokul öğrencisi Mehtap, annesi Yeliz Hanım'dan sürekli yeni oyuncaklar almasını istemektedir. Yeliz Hanım, ilk zamanlar Mehtap'ın isteklerini yerine getirmiş; ancak bir süre sonra isteklerin artmasından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Yeni oyuncak isteme nedenini sorduğunda Mehtap, "Yeni oyuncaklar ile okula gittiğimde arkadaşlarım benimle oynuyor. Ancak oyuncak götürmediğinde ya da eski bir oyuncakla gittiğimde sınıfta yalnız kalıyorum." demiştir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, Mehtap bu davranışıyla hangi ihtiyacı karşılamaya çalışmaktadır?

A) Sevgi - ait olma
B) Güvenlik
C) Saygı
D) Bilme - anlama
E) Estetik

8.

I. Bir ihtiyacı karşılayabilmek için kendisinden önceki ihtiyaçtan vazgeçilebilir.

II. İhtiyaçlar sürekli bir güdülenme yaratarak kişiyi eylemde bulunmaya yöneltirler.

III. Gelişimsel ihtiyaçlar temel ihtiyaçlardan önce gelir.

IV. Her insan doğası gereği kendini gerçekleştirme eğilimine sahiptir.

V. Bir ihtiyaç belirli bir düzeyde karşılanmadan bir sonraki ihtiyaca geçilemez.

Maslow'un ihtiyaçlar yaklaşımına yönelik yukarıda yer alan ifadelerden hangileri doğru değildir?

A) I ve III
B) II, III ve IV
C) II, IV ve V
D) III ve IV
E) IV ve V

9. **Öğrenci kişilik hizmetlerinin amaçlarına yönelik aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi doğru olamaz?**

A) Öğrencilerin sosyalleşmesine yardımcı olmak
B) Öğrencilerin ilgi duyduğu alanlarda gelişimini desteklemek
C) Öğrencilerin kişilik gelişimine katkı sağlamak
D) Öğrencileri disipline ederek istenmeyen davranışları önlemeye çalışmak
E) Öğrencilerin çeşitli hastalıklardan korunmasına yardımcı olmak

10. Öğretmenler kurulu toplantısında okul rehber öğretmeni Yusuf Bey, "Öğrencilerin çeşitli olumsuz alışkanlıklar edinmesini istemiyorsak sosyal etkinliklere ağırlık vermeliyiz. Sporla ve çeşitli sanat dalları ile ilgilenen bireyler, hem daha mutlu ve üretken olmakta hem de olumsuz alışkanlıklardan uzak durmaktadır." demiştir.

Yusuf Bey, görüşleriyle aşağıdaki öğrenci kişilik hizmetlerinden hangisinin önemine değinmiştir?

A) Sosyal yardım
B) Özel yetiştirme
C) Sosyal - kültürel
D) Özel eğitim
E) Rehberlik

11. **Bir rehber öğretmen, düzenlediği veli eğitimlerinde aşağıdaki bilgilerden hangisini paylaşırsa rehberliğin temel ilkelerinden birisi olan "gizlilik" ilkesine aykırı davranmış olur?**

A) Okul - aile işbirliğini geliştirme yolları
B) Öğrencilerin gelişimsel gereksinimleri
C) Aile içi iletişimde ebeveynlere düşen sorumluluklar
D) Öğrencilerin kişisel sorunları
E) Çocuk eğitiminde doğru ve yanlış anne - baba tutumları

12. **Korumacı bir yaklaşıma sahip olan, çocuğunu riskli durumlardan uzak tutmaya gayret eden, zorlandığı ve yorulduğu zamanlarda çocuğunun sorumluluklarını üstlenen bir aile, çocuğunda daha çok aşağıdaki özelliklerden hangisinin gelişmesini engellemektedir?**

A) Farklılıklara saygı gösterme
B) Bağımsız olma
C) Duygu kontrolünü sağlama
D) Yaşantılara açık olma
E) Spontane davranma

13. Sınıf rehber öğretmeni Belgin Hanım, rehberlik derslerini öğrencileri sınavlara hazırlamaya yönelik soru çözme ya da ders eksiklerini giderme amaçlı kullanmakta, sınıf içi rehberlik etkinliklerini uygulamamaktadır. Bunun nedeni kendisine sorulduğunda da, "Öğrencilerim gayet başarılı ve herhangi bir sorun yaşamıyorlar. O yüzden rehberlik yardımına ihtiyaç duymadıklarını düşünüyorum. Bu nedenle rehberlik yaparak zaman kaybetmek yerine onları akademik yönden geliştirmeyi daha doğru buluyorum." demiştir.

Belgin Hanım'ın söylemine bakıldığında, aşağıdaki rehberlik ilkelerinden hangisine aykırı bir durum yer almaktadır?

A) Süreklilik içerme
B) Eğitim - öğretimi tamamlama
C) Gizlilik gerektirme
D) Kurumların amaç ve ihtiyaçlarına göre farklılaşma
E) Ayrım gözetmeksizin herkese açık olma

14. İnsancıl psikologlara göre, bir kimse kendi bedeninden ya da çevreden gelen her türlü uyaranı, hiçbir sansüre tabi tutmadan, yani bozmadan, çarpıtmadan ya da ayıklamadan, olduğu gibi alabiliyorsa, o zaman yaşantılara açıktır denilebilir.

Bu doğrultuda aşağıdakilerden hangisi yaşantılara açık bir bireyin söylemlerinden olamaz?

A) Olayların bu şekilde gelişmesinin bir nedeni olmalı.
B) Her insanın artıları olduğu gibi eksileri de var.
C) Art niyetli olmasa böyle davranmazdı zaten.
D) Herkes benim istediğimi yapmak zorunda değil.
E) Kendimi suçlayarak bir yere varamam.

15. Karnesinde üç zayıfı olan Ümit, ailesinin bu notları gördüğünde kendisine tepki göstermesinden korkmaktadır. Bu nedenle eve gitmek yerine babaannesine gitmiş, ondan anne ve babası ile konuşmasını istemiştir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, Ümit aşağıdaki ihtiyaçlardan hangisini karşılamaya çalışmaktadır?

A) Fizyolojik ihtiyaçlar
B) Güvenlik
C) Sevgi - ait olma
D) Saygınlık
E) Bilme - anlama

16.

I. Program mantığı ile çalışır.
II. Ana müdahalesi psikolojik danışma hizmetidir.
III. Tüm gelişim alanlarına ilişkin yeterlikler kazandırmayı amaçlar.
IV. Esnek olduğu kadar ardışık bir özelliği vardır.

Yukarıda yer alan özelliklerden hangileri gelişimsel rehberliğe ait değildir?

A) I ve II
B) Yalnız II
C) II, III ve IV
D) Yalnız III
E) III ve IV

17.

I. Rehberlik hizmetleri tıpkı konu alanlarının öğretilmesi gibi sınıf içinde verilmeli, okul programlarında grup rehberliği için saatler ayrılmalı.

II. Bir sorunun nedenini ortaya çıkarmak, o sorunun çözümünde en önemli aşamadır ve bunun için dışsal tekniklere başvurmak gerekir.

III. Rehberlik, bireye bir hedef seçme ve o hedefe götürecek araçları belirlemede yardım eden bir hizmet olarak düşünülmelidir.

Yukarıda yer alan görüşlerin ait olduğu modeller, sırasıyla hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

A) Parsons modeli - Klinik model - Gelişimsel model

B) Gelişimsel model - Karar vermeye yardımcı model - Klinik model

C) Klinik model - Karar vermeye yardımcı model - Parsons modeli

D) Eğitimle kaynaştırılmış model - Klinik model - Karar vermeye yardımcı model

E) Karar vermeye yardımcı model - Parsons modeli - Eğitimle kaynaştırılmış model

18. Bir bölgede, zorunlu eğitim çağında olmasına rağmen çeşitli nedenlerden ötürü okula gönderilmeyen çocukları okula kazandırmak amaçlı bir çalışma düzenlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle okul çağında olan çocukların tespiti yapılmış, ardından da ilgili kişi ve kurumların birlikteliğinde çocukların evlerine ziyaret düzenlenerek aileler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çocukları okula kazandırmak ve her çocuğun eğitim almasını sağlamak adına yapılan bu çalışma, rehberliğin temel ilkelerinden hangisi ile bağlantılıdır?

A) Rehberlik hizmetlerinde süreklilik esastır.

B) Rehberlik hizmetlerinden yararlanmak için bireyin gönüllü olması gerekir.

C) Rehberlik hizmetleri bireyin tüm yönlerden gelişimini hedefler.

D) Rehberlik hizmetleri kurumların amaç ve ihtiyaçlarına göre değişir.

E) Rehberlik hizmetleri demokratik ve insancıl bir anlayışa dayanır.

19. Sınıf öğretmeni Leyla Hanım, öğrencisi Cüneyt'in vücudunda morluklar olduğunu fark etmiştir. Bunun üzerine ders arasında Cüneyt ile konuşan Leyla Hanım, ödevlerini yapmadığı için babasının onu dövdüğünü öğrenmiştir.

Leyla Hanım'ın bu duruma ilişkin öncelikle aşağıdakilerden hangisini yapması, rehberlik anlayışı çerçevesinde daha doğru olur?

A) Okul müdürüne haber vermesi

B) Öğrencinin babası ile görüşme yapması

C) Okul rehber öğretmeni ile iletişime geçmesi

D) Öğrenciye ödevlerini zamanında yapmanın önemini anlatması

E) Öğrenciden, şiddet eyleminin tekrarlanması durumunda kendisine haber vermesini istemesi

20. **Sınıftaki bir öğrenciyle hiçbir arkadaşının konuşmadığını, öğrenci ile arkadaşları arasında bir problem olduğunu fark eden sınıf rehber öğretmeni Hüseyin Bey, rehberlik anlayışı çerçevesinde öncelikle aşağıdakilerden hangisini yapmalıdır?**

A) Rehberlik dersinde arkadaşlık ilişkilerinin önemi konusunda genel bilgilendirme yapmalıdır.

B) Psikolojik danışmandan öğrenci ile görüşmesini istemelidir.

C) Yalnız kalan öğrencinin ailesi ile görüşmelidir.

D) Problemin ne olduğunu anlamak için öğrenciyle özel bir görüşme yapmalıdır.

E) Yalnız kalan öğrenci için akran desteği sağlamalıdır.

1. C 2. D 3. B 4. C 5. E 6. C 7. A 8. A 9. D 10. C 11. D 12. B 13. E 14. C 15. B 16. B 17. D 18. E 19. C 20. D

CEVAPLI TEST - 2

1. Sınıf rehber öğretmeni Candan Hanım, rehberlik dersinde öğrencilerine otobiyografi yazdırmak ister. Ancak bir öğrenci, otobiyografi yazmak istemediğini, etkinliğe katılmayacağını söyler.

Bu durum karşısında Candan Hanım, aşağıdakilerden hangisini yaparsa çağdaş rehberlik anlayışına uygun hareket etmiş olur?

A) Sınıf içi uygulamalara katılımın zorunlu olduğunu söylerse

B) Öğrenciyi otobiyografi yazması konusunda ikna etmeye çalışırsa

C) Öğrenciyi zorlamayıp uygulamayı diğer öğrencilerle yürütürse

D) Öğrenciye otobiyografi yerine başka bir tanıma tekniği uygulamaya çalışırsa

E) Öğrenciye uygulamaya katılmadığı takdirde performans notunu düşüreceğini söylerse

2. Lise öğrencisi Mehtap, psikolojik danışmandan görüşmek için randevu ister. Randevu zamanı geldiğinde Mehtap, bir süre sessiz kalır. Psikolojik danışman Mehtap'ın konuşmasına yardımcı olduğunda, bir süre önce aile içerisinde cinsel istismara maruz kaldığını, bu durumdan çok utandığını ve ne yapacağını bilemediğini öğrenir.

Mehtap'a yardımcı olmak için psikolojik danışmanın öncelikle aşağıdakilerden hangisini yapması rehberlik anlayışı çerçevesinde daha doğru olur?

A) Mehtap'ın ailesi ile iletişime geçerek anlatılanların doğru olup olmadığını gözden geçirmesi

B) Mehtap'ı bu konuda destek alabilmesi için bir psikolog ya da psikiyatriste sevk etmesi

C) Anlatılanları gizli tutup Mehtap'a psikolojik destek vermeye çalışması

D) Okul müdürüne bilgi verip emniyetle iletişim kurulmasını sağlaması

E) Mehtap'a yaklaşım konusunda işbirliğini sağlamak adına sınıf rehber öğretmeniyle görüşmesi

3.

I. Öğrenciler arasındaki problemlerde psikolojik danışman tarafsız olmalı, bir veya bir grup öğrenciyi koruma ya da kollama eğiliminde olmamalıdır.

II. Hayati ve kritik durumlarda ilgili personel ya da kurumlara bilgi verilmeli, edinilen özel bilgiler gizli tutulmamalıdır.

III. Kararsızlık yaşayan öğrenciler için psikolojik danışman yol gösterici olmalı, zaman zaman öğrenciye ne yapması gerektiğini söylemelidir.

IV. Problemlerin çözümünde psikolojik danışman sorgulayıcı bir yaklaşım sergilemeli, soru - cevap şeklinde öğrencinin kendini ifade etmesi sağlanmalıdır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin içeriğine yönelik yukarıda yer alan ifadelerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I

B) I ve II

C) II ve III

D) Yalnız III

E) III ve IV

4. Psikolojik danışman Ömer Bey, sınav kaygısı şikâyetiyle kendisine başvuran bir öğrencisiyle bir ders saatinde görüşür ve öğrenciye bu konuda yardımcı olur. Ancak sonrasında öğrencide bu sorunun devam edip etmediğine yönelik bir çalışma yapmaz. Sınav dönemi geldiğinde öğrenci sınav kaygısı yaşamaya devam eder ve bu nedenle sınavlardan düşük notlar alır.

Yukarıda ifade edilenler dikkate alındığında, hangi rehberlik ilkesinin ihlal edildiğini söylemek doğru olur?

A) Rehberlikte bireysel farklılıklara saygı esastır.

B) Rehberlik yardımlarıyla istenen sonuca ulaşılabilmesi için öğrenci üzerinde etkisi olan kişilerle işbirliği yapılmalıdır.

C) Rehberlik öğrencinin sürece istekli katılımını gerektirir.

D) Rehberlik karar verici değil, karar vermeye yardımcıdır.

E) Rehberlik hizmetlerinde süreklilik sağlanmalıdır.

5. Arkadaşlarıyla yaşadığı bir anlaşmazlık sonrası sinir krizi geçiren Burak, duvarları tekmelemekte ve kapıları yumruklamaktadır. Sakinleştikten sonra Burak ile görüşen sınıf rehber öğretmeni Ayla Hanım, bu davranışların öfkeyi tetikleyen her olayda sergilendiğini öğrenir ve destek alabilmesi için Burak'ı rehberlik servisine yönlendirmek ister; ancak Burak yardıma ihtiyacı olmadığını söyleyerek bu öneriyi reddeder.

Bu durum sonrası Ayla Hanım'ın aşağıdakilerden hangisini yapması rehberlik anlayışına uygun olur?

A) Öğrenci istekli olmadığı için herhangi bir çalışma yapmaması

B) Okul rehber öğretmeninden bu konuda öğrenciyle görüşmesini istemesi

C) Öğrenciye öfkesini nasıl kontrol edebileceğini anlatması

D) Öğrenciye bu tür davranışları devam ettiği takdirde disiplin cezası alabileceğini söylemesi

E) Öğrenciyle bu tür eylemlerin olası sonuçları hakkında kendi yaşam deneyimlerini paylaşması

6.

I. Bireyin gizil güçlerini en üst düzeyde kendisine ve çevresine yarar sağlayacak şekilde kullanması

II. Bireyin öz yapısından gelen ya da çevre etkisi sonucu ortaya çıkan problemlerine çözüm bulması

III. Bireyin başkalarıyla etkili ilişkiler geliştirebilmesi

IV. Bireyin kendisini ve başkalarını olduğu gibi kabul etmesi

V. Bireyin geleceğine yön verecek konularda isabetli kararlar verebilmesi

Yukarıda ifade edilenlerden hangisi rehberliğin asıl amacını ifade etmektedir?

A) I

B) II

C) III

D) IV

E) V

7. "Birinin bana yardım etmesi gerekiyor. Ben artık bu sorunları yaşamak istemiyorum ve ne yapacağımı bilmiyorum. Lütfen bana bir şeyler söyleyin, bir yol gösterin. Bu sıkıntıdan nasıl kurtulacağım?" **diyen birinin değişimi sağlamada temel sorunu aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Sorunun çözüleceğine olan inancını yitirmesi

B) Olayları çarpıtarak değerlendirmesi

C) Sorunun çözümünü başkalarında araması

D) Sorunu çözmeye istekli olmaması

E) Sorunun çözümünü zamana bırakması

8.

I. Okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden öncelikle sınıf rehber öğretmenleri sorumludur.

II. Bireye acımak ya da merhamet göstermek yardım etmeyi zorlaştırır.

III. Rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşabilmesi için tüm okul personelinin ortak bir anlayışa sahip olması gerekir.

IV. Tüm öğrenciler rehberlik yardımına ihtiyaç duymaz, bu nedenle rehberlik yardımları rehberlik servisine başvuran öğrencilere sunulmalıdır.

Yukarıda ifade edilenlerden hangileri rehberlik hizmetlerine yönelik doğru bir açıklama olamaz?

A) Yalnız I

B) I ve IV

C) II ve III

D) III ve IV

E) Yalnız IV

9. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantısında sınıf rehber öğretmeni Fuat Bey ile okul rehber öğretmeni Necla Hanım arasında aşağıdaki konuşma geçer.

Fuat Bey: Gözlediğim kadarıyla öğrenciler özellikle meslek seçimi konusunda çok zorlanıyorlar. Nasıl ders çalışacaklarını artık biliyorlar, yeterince sınav deneyimleri oldu. Sorunlarını da bir şekilde aile veya akran desteğiyle çözüyorlar. Bu nedenle rehberlik derslerinde mesleki rehberlik çalışmalarına ağırlık vermeli, öğrencilerin meslek tercihi yönünde kendisini tanımasına yönelik teknikler kullanmalıyız.

Necla Hanım: Rehberlik hizmetlerini yürütürken belirli konuları dışarıda bırakarak hareket etmemeliyiz. Bir grup öğrenci mesleki rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyarken başka bir grubun da eğitsel ya da kişisel konularda yardım talebi olabilir. Bu nedenle tüm öğrencileri dikkate almak zorundayız.

Fuat Bey ile Necla Hanım'ın söylemlerine bakıldığında, hangi rehberlik modellerini savunduklarını söylemek doğru olur?

	Fuat Bey		Necla Hanım
A)	Tamamlayıcı model	-	Parsons modeli
B)	Gelişimsel model	-	Klinik model
C)	Parsons modeli	-	Gelişimsel model
D)	Karar vermeye	-	Eğitimle kaynaştırılmış yardımcı model model
E)	Klinik model	-	Karar vermeye yardımcı model

10. "Kızımla son dönemde anlaşamıyoruz. Ergenliğe girdikten sonra çok değişti ve her şeye itiraz ediyor. Sürekli odasına kapanıyor ve arkadaşlarıyla konuşuyor. Ders başarısı da düştü. Bazen bu konuda konuşayım diyorum ama konuşmama fırsat vermiyor. Ne yapacağımı bilmiyorum" **diyen bir öğrenci velisine psikolojik danışmanın aşağıdakilerden hangisini önermesi gelişimsel rehberlik anlayışına uygun <u>düşmez</u>?**

A) Gelişimsel özelliklerini dikkate alarak çocukla iletişim kurulmasını

B) Kişilik gelişimine zarar verecek söz ve eylemlerden kaçınılmasını

C) Olumsuz davranışlar yerine olumlu davranışlara odaklanılmasını

D) Çocukla kaliteli zaman geçirilmeye çalışılmasını

E) İstenmeyen davranışları engellemek adına nasihatlerde bulunulmasını

11. Psikolojik danışman Aydın Bey, bir öğrencisinde otizm belirtileri gözlemiş ve bunun üzerine öğrencinin ailesi ile iletişime geçerek ayrıntılı inceleme için bir üniversite hastanesinin psikiyatri kliniğine yönlendirme yapmıştır.

Aydın Bey'in yaptığı çalışma, aşağıdaki öğrenci kişilik hizmetlerinden hangisi kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Özel eğitim hizmetleri

B) Sosyal yardım hizmetleri

C) Sağlık hizmetleri

D) Özel yetiştirme hizmetleri

E) Sosyal - kültürel hizmetler

12.

I. Benliğini korumak için savunma mekanizmalarını kullanma

II. Arzu, beklenti ve önyargıların etkisi altında olmadan, nesne, olay ve insanları oldukları gibi algılayabilme

III. Başka insanlara içten ve olumlu duygularla yaklaşabilme

IV. Geçmişten sıyrılıp gelecekte yaşama

V. Karşılaştığı sorunlarda sorun odaklı değil, kişi odaklı olma.

Yukarıda yer alan özelliklerden hangileri kendini gerçekleştirmiş bireyin özellikleri arasında <u>bulunmamaktadır</u>?

A) I ve II

B) I, IV ve V

C) II, III ve IV

D) III, IV ve V

E) IV ve V

13. Ortaöğretim 11. sınıf öğrencisi Hazal, bir sonraki yıl gireceği üniversite sınavına yeterince hazırlık yapmamakta olup annesi Leyla Hanım bu durumdan endişe duymaktadır. Bunun üzerine Leyla Hanım, okul rehber öğretmeniyle görüşür ve kendisinden Hazal'a sınava hazırlık sürecindeki sorumluluklarını yerine getirebilmesi için yardımcı olmasını ister. Okul rehber öğretmeni Hazal'ı rehberlik servisine davet ederek çeşitli çalışmalar yürütür; ancak bu çalışmalardan istenilen sonuç alınamaz.

Çalışmalardan istenilen sonucun alınamamış olması, aşağıdaki rehberlik ilkelerinden hangisinin ihlal edilmesi ile ilişkilendirilebilir?

A) Bireye ve topluma karşı sorumluluk içerme

B) İşbirliği ve ortak anlayış gerektirme

C) Eğitim - öğretimin tamamlayıcı parçası olma

D) Ayrım gözetmeksizin herkese açık olma

E) Bireyin sürece istekli katılımını gerektirme

14. "Ailemle meslek tercihi konusunda çatışıyorum. Onlar benim mühendislik okumamı istiyor; çünkü ailemde çok fazla mühendis var ve mühendis olursam daha rahat iş bulurmuşum. Ancak ben mühendis olmak istemiyorum. Benim en büyük hayalim pilot olmak. Babam ise buna şiddetle karşı çıkıyor." **diyen bir öğrencisi için sınıf rehber öğretmeni aşağıdakilerden hangisini yapmalıdır?**

A) Öğrencinin ailesi ile anne - baba tutumlarına yönelik görüşme yapmak

B) Çeşitli psikolojik testler uygulayarak öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin ne yönde olduğunu araştırmak

C) Öğrencinin okul rehber öğretmeniyle görüşmesini sağlamak

D) Bu tür durumların her ailede olacağını söyleyerek öğrenciyi rahatlatmaya çalışmak

E) Öğrenciye her ne olursa olsun hayallerinin peşinden gitmesi gerektiğini söylemek

15. 9. sınıf öğrencisi Berke'nin yüzünde ergenlik sivilceleri çıkmış ve Berke bu durumdan çok rahatsız olmaya başlamıştır. Sivilceleri yüzünden arkadaşlarının kendisinden uzaklaşacağını ve sivilcelerden kurtulamayacağını düşünen Berke, bu konuda destek almak için okul rehber öğretmenine (psikolojik danışman) başvurmuştur.

Okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman), bu konuda Berke için aşağıdakilerden hangisini yapmamalıdır?

A) Ergenlik döneminde sivilce görülmesinin doğal olduğunu ve bunların uygun yöntemlerle zaman içerisinde geçeceğini söylemek

B) Fiziksel görünüşünün arkadaşlık ilişkilerine etkisi konusunda Berke'nin kendisini ifade etmesini sağlamak

C) Berke'ye sivilcelerin tedavisi için çeşitli ilaçlar ve kremler önermek

D) Ergenlik döneminin genel özellikleri hakkında Berke'yi bilgilendirerek iç görü kazanmasına yardımcı olmak

E) Berke'yi ergenlik dönemi sivilceleriyle mücadelede etkin yöntemleri öğrenme konusunda araştırma yapmaya teşvik etmek

16. Uğur Bey, göreve yeni başlamış deneyimsiz bir psikolojik danışmandır. Kendisine başvuran bir öğrenciyle yaptığı görüşmede, öğrencinin üst sınıflardan birkaç öğrencinin cinsel tacizine uğradığını ve bunu kimseye söylememesi konusunda tehdit edildiğini öğrenir. Uğur Bey, bu soruna yönelik ne yapması gerektiğini bilemez.

Bu doğrultuda, öğrenciye yardımcı olmak için Uğur Bey'in aşağıdakilerden hangisini yapması rehberlik anlayışı çerçevesinde daha doğru olur?

A) Öğrenciyi okul müdürüne yönlendirmek

B) Aileye konu hakkında bilgi vermek ve bu yönde profesyonel destek almalarını önermek

C) Bu konuda deneyimli bir meslektaşından neler yapabileceğine yönelik bilgi almak

D) Öğrenciyi taciz eden öğrencilerle görüşerek anlatılanların doğruluğunu tespit etmek

E) Öğrenciyi yardım alabilmesi için rehberlik ve araştırma merkezine sevk etmek

17. **Gelişimsel rehberlik modeline yönelik aşağıdaki seçeneklerde yer alan bilgilerden hangisi yanlıştır?**

A) Gelişimsel rehberlikte belli bir noktaya ulaşmaktan çok, gelişimin gidişatına önem verilir.

B) Gelişimsel rehberlik, çocukların özel gereksinimlerinin erkenden tanınmasını gerekli kılar.

C) Gelişimsel rehberliğin esasını, çocuk psikolojisi ile çocuk gelişimi ve öğrenme kuramları oluşturur.

D) Gelişimsel rehberlik programları psikolojik danışman odaklıdır.

E) Gelişimsel rehberlik, öğretim hizmetleri ile rehberlik hizmetlerinin birbirini tamamladığı düşüncesine dayanır.

18. **Bir psikolojik danışman, aşağıdakilerden hangisini yaparsa rehberliğin temel ilkelerinden "gizlilik" ilkesini ihlal etmemiş olur?**

A) Psikolojik danışma oturumlarının içeriği hakkında öğretmenlere bilgi verirse

B) Okul içi toplantılarda öğrencilerin özel durumları hakkında açıklamalar yaparsa

C) Yasa dışı bir örgüte üye olduğunu öğrendiği bir öğrenci için okul müdürüne bilgi verirse

D) Okul içi ve dışı yazışmalarda öğrencilerin kişisel bilgilerini detaylı bir şekilde yazarsa

E) Öğrencilerin duygusal ilişkilerine yönelik edindiği bilgileri öğrenci velileriyle paylaşırsa

19. Fizik öğretmeni Seçil Hanım, bir öğrencisini sınavda kopya çekerken yakalar. Bunun üzerine Seçil Hanım, öğrencinin kâğıdını alır ve bu eylemin tekrarlanmaması adına herkesin önünde öğrenciye, bu davranışından utanması gerektiğini söyler.

Seçil Hanım yaklaşımıyla hangi rehberlik ilkesine aykırı hareket etmiştir?

A) Bireysel farklılıklara saygı içerme

B) Sürecek istekli katılımı gerektirme

C) Bireyin tüm yönlerden gelişimini hedefleme

D) Karar verici olmama

E) Demokratik ve insancıl anlayış içerme

20.

I. Ulaşamayacağı hedefler koymaz.

II. Kendisini nelerin harekete geçireceğini bilir.

III. Önemli kararlarda güvendiği insanların telkinlerini benimser.

IV. Verdiği tepkilerin hangi duygu ya da düşüncenin ürünü olduğuna yönelik fikri vardır.

V. Kendisine yönelik eleştirilerde savunucu bir tavır sergiler.

Yukarıda yer alan özelliklerden hangileri kendini tanıyan ve kabul etmiş bireylerin özellikleri arasında yer almaktadır?

A) I, II ve IV

B) II, III ve IV

C) III, IV ve V

D) III ve IV

E) IV ve V

1. C 2. D 3. B 4. E 5. B 6. A 7. C 8. B 9. C 10. E 11. A 12. B 13. E 14. C 15. C 16. C 17. D 18. C 19. E 20. A

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / -	2006 / -	2007 / -	2008 / -	2009 / -	2010 / -	2010-2 / -	2011 / -
2012 / 1	2013 / 1	2014 / 1	2015 / 1	2016 / 1	2017 / 1	2018 / 1	

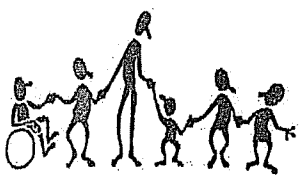
ÖZEL EĞİTİM HİZMETLERİ

Özel Eğitim Nedir?

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "özel eğitim" denir.

Bir başka deyişle özel eğitim;

- ✓ Çoğunluktan farklı ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sunulan,
- ✓ Üstün yetenekli olanları yetenekleri doğrultusunda en üst düzeye çıkmasını sağlayan,
- ✓ Yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen,
- ✓ Engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatılan eğitimdir.

Özel Eğitimde Temel Kavramlar

Özel eğitim hizmetinin ne olduğunu ifade etmeden önce özel gereksinimli olan öğrencilerin ihtiyaçlarının doğru olarak anlaşılabilmesi ve giderilmesinde sıkça karıştırılan bazı kavramların net bir şekilde açıklanması gerekmektedir. Bu kavramlar: Sapma, yetersizlik, engel ve ayrıcalık kavramlarıdır.

Sapma – Zedelenme: Bireyin psikolojisinde, fizyolojisinde ve anatomisinde meydana gelen geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, görev bozukluğu veya yapı bozukluğu olarak tanımlanabilir. Erken dönemde anne kaybı, görme kaybı, işitme kaybı, ellerini kaybetme, ateşli bir rahatsızlık geçirme vb. durumlar sapma - zedelenme olarak değerlendirilebilir.

Yetersizlik: Yetersizlik geçici-kalıcı, giderilebilir-giderilemez, gelişen-gerileyen, etkisi durumdan duruma değişebilen özellikler gösterebilir. Bunlar derecelidir. Yetersizlik; bireyin zedelenme – sapma sonucu normal kabul edilen bir etkinliği yapamaması, sınırlandırılması durumudur. Örneğin: işitme kaybı yaşayan bir bireyin konuşamaması, bacaklarını kaybeden bir bireyin yürüyememesi, ateşli bir rahatsızlık geçiren ve zihinsel açıdan sorunlar yaşayan bir bireyin normal etkinlikleri yapamaması yetersizlik içerisinde değerlendirilebilir.

Engel / Özür (Handikap): Bir yetersizlik yaşayan bireyin çevre ile etkileşimi sırasında karşılaştığı sorun olarak tanımlanabilir. Yetersizlik, içinde bulunulan koşullara bağlı olarak engelliliğe neden olur. Örneğin: Bireyin bir kaza sonucu ayağını kaybetmesi durumu sapma; ayağını kaybetmesi nedeniyle yürüyememesi ve tekerlekli sandalyeye mahkûm olması yetersizlik; bireyin yürüyemediği ve tekerlekli sandalyeye mahkûm olduğu için toplu taşıma araçlarını kullanmada, kendi ihtiyaçlarını karşılamada, asansörü olmayan bir binada istediği yere ulaşmada zorlanması engel olarak ifade edilebilir. Engel, yetersizliği olan bireyler ile bunların çevreleri arasındaki bir ilişki sonucu, yani toplumsal faktörlerle daha çok ortaya çıkar. Engelliliğe yol açan; toplumsal çevre içindeki fiziksel, kültürel ve sosyal kısıtlılıklardır.

Ayrıcalıklı: Akranlarından daha olgun, daha zeki veya daha yetenekli çocuklara yönelik kullanılan kavramdır. Bu çocuklar sahip oldukları özellikler açısından akranlarından daha ileride ve daha avantajlı oldukları için bu çocuklar için ayrıcalıklı denmektedir.

Soruda Görelim:

Doğuştan görme yetisini kaybetmiş olmasına rağmen müzik alanında kendisini yetiştirmiş olan ve birçok enstrümanı başarı ile çalabilen bir öğrenci, müzik alanında eğitim alabilmek için girdiği sınavlarda kendisine ilişkin geliştirilen önyargılı düşünceler nedeniyle kabul edilmemekte, bu işi hobi olarak görmesi yönünde telkinlerle karşılaşmaktadır.

Bu öğrencinin karşılaştığı durumu aşağıdaki kavramlardan hangisiyle açıklamak doğru olur?

A) Yetersizlik B) Zedelenme C) Ayrıcalık
D) Engel E) Sapma

Çözüm:

Sapma veya zedelenme, bireyin psikolojisinde veya fizyolojisinde geçici veya kalıcı türden bir kayıp olarak ifade edilmekte olup bireyin doğuştan görme yetisini yitirmiş olması bir sapmadır; ancak soruda bu durum değil, bireyin müzik alanında eğitim almak için gösterdiği çaba sonrasında karşılaştığı durum sorulmaktadır. Yetersizlik, sapmadan kaynaklı bireyin normal kabul edilen bir etkinliği yapamamasıdır. Görme yetisini yitiren bir bireyin normal bireylerin yaptığı çeşitli eylemleri yapamaması yetersizliktir; ancak soruda bu durumdan söz edilmemiş, hatta bireyin görme yetisini yitirmesine rağmen müzik alanında kendisini yetiştirdiğinden söz edilmiştir. Ayrıcalık kavramı ise üstün zekâlı veya üstün yetenekli bireyler için daha çok kullanıldığından soruda yer alan bilgilere uygun düşmemektedir. Bu bilgilerden hareketle A, B, C ve E seçeneklerinde ifade edilenler yanlıştır. Bireyin yaşamış olduğu bir yetersizliğe bağlı olarak karşılaştığı zorluklar, özellikle sosyal yaşam içerisindeki handikaplar, engel olarak ifade edilir. Soruda da bireye yönelik önyargılı düşüncelerden ve bireyin kabul edilmediğinden söz edildiği için doğru cevap D seçeneğidir.

Cevap D

Özel Eğitimin Amaçları

Özel eğitim, Türk Millî Eğitimi'nin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin;

- ✓ Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
- ✓ Toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- ✓ Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar.

Özel Eğitimin İlkeleri

Özel eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilmesi ve başarıya ulaşabilmesi, bazı ilkelerin bilinmesi ve dikkatle ele alınmasına bağlıdır. Bu ilkeler, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile belirtilmiştir.

Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır:

- ✓ **Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler**; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde **özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.**
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin **eğitimine erken yaşta başlanır.**
- ✓ Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri **sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan** planlanır ve yürütülür.
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, **akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.**
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak **kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.**
- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, **bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir** ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- ✓ **Ailelerin,** özel eğitim sürecinin her boyutuna **aktif olarak katılımları** ve eğitimleri sağlanır.
- ✓ Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren **sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.**
- ✓ Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, **toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama** sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

Özel Eğitime Kimler İhtiyaç Duyar?

Her bireyin yetersizliği veya farklılık durumu kendine özgü olmasına karşın herhangi bir alanda yetersizliği olan veya farklılık taşıyan bireylerin tanılanması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitimlerinde daha uygun düzenleme ve planlama yapılabilmesi için bir sınıflandırma yapılması gerekmektedir.

Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler şöyle sınıflandırılmaktadır:

- ✓ Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler
- ✓ Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler
- ✓ İşitme Yetersizliği Olan Bireyler
- ✓ Görme Yetersizliği Olan Bireyler
- ✓ Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler
- ✓ Sinir Sisteminin Zedelenmesi Nedeniyle Yetersizlik Yaşayan Bireyler
- ✓ Süreğen Hastalığı veya Rahatsızlığı Olan Bireyler
- ✓ Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler
- ✓ Duygusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü Olan Bireyler
- ✓ Otistik Özellikler Gösteren Bireyler
- ✓ Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneği Olan Bireyler
- ✓ Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Gösteren Bireyler

NOT

Özel eğitim hizmeti yalnızca herhangi bir alanda yetersizliği olan öğrencilere verilmez. Üstün zekâlı, üstün yetenekli bireyler de özel eğitime gereksinim duyarlar.

Yetersizliğin Nedenleri

Yetersizliğin oluşum nedenlerini doğum öncesi, doğum sırası, doğum sonrası nedenler olarak sıralamak mümkündür.

Doğum Öncesi Nedenler
Aile soyunda var olan kalıtımsal hastalıklar
Özellikle kalıtımsal hastalığı olan akrabalar arasındaki evlilikler
Anne ve baba arasındaki kan uyuşmazlığı
Kromozomsal nedenler
Annenin doğum yaşının altında ya da üstünde bir yaşta hamile kalması sonucu doğumlar
Hamilelik döneminde annenin sigara, alkol, uyuşturucu kullanması
Hamilelik sırasında iyonize röntgen ışınlarına maruz kalma
Hamilelik sırasında yetersiz beslenme
Hamilelik sırasında ateşli, bulaşıcı hastalık geçirme
Hamilelik sırasında kaza, aşırı stres, zehirlenme ve travmaya maruz kalma
Hamilelik sırasında sağlık kontrollerinin ve yapılması gereken testlerin yaptırılmaması
Hamile kalmadan önce ve hamilelik döneminde alınması gereken vitamin ve minerallerin eksikliği
Çok sayıda ve sık hamile kalınması veya doğum yapılması
Annede yüksek tansiyon, kalp hastalığı, şeker hastalığı gibi hastalıklar bulunması

Doğum Sırasına Ait Nedenler
Doğumun sağlık kuruluşunda, sağlık elemanlarınca gerçekleştirilmemesi
Doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması
Doğumun beklenen süreden önce ve beklenenden güç olması
Bebeğin düşük doğum ağırlığı ile doğması
Doğum esnasında bebeğin travmaya maruz kalması

Doğum Sonrasına Ait Nedenler
Doğum sonrası bebeğin ağır ve ateşli hastalık geçirmesi
Yeni doğan bebeğin sağlık kontrolünden geçirilmemesi ve gerekli testlerin yaptırılmaması
Bireylerin ihmal ve istismar edilmesi
Bebeğin aşılarının düzenli olarak yaptırılmaması
Ağır doğum sarılığı
Bebeğin yetersiz beslenmesi
Ev, iş, trafik kazaları
Zehirlenmeler
Doğal afetler
Ailenin ve çevrenin eğitimsizliği, çocuk bakımında ve eğitiminde yapılan yanlışlar

ÖZEL EĞİTİMDE TANILAMA, YÖNELTME, YERLEŞTİRME VE İZLEME SÜRECİ

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları belirlenerek hareket edilir. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde izlenen yollar ve dikkate alınan noktalar MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde şu şekilde ifade edilmiştir:

- ✓ Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılaması; **rehberlik ve araştırma merkezinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır.** Tanılamada; bireyin özürlü sağlık kurulu raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyacı, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır.
- ✓ Eğitsel değerlendirme ve tanılama; eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır.
- ✓ Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenen bireyler için Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu hazırlanır. Bu rapor, özel eğitim kurumlarından destek eğitim hizmeti alan öğrenciler için süresi bitiminde yenilenebilir. Raporda önerilen destek eğitim süresi en fazla iki yıldır.

- ✓ Millî eğitim müdürlükleri, örgün ve yaygın eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, üniversiteler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı birimler ve yerel yönetim birimleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılanması amacıyla RAM'a yönlendirilmesinde sorumluluğu paylaşırlar.

NOT

Özel eğitim hizmetlerinde tanılama işlemleri Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde yürütülür. Okulların tanılama yapmak gibi bir işlevi yoktur.

Yönlendirme

Yönlendirme; özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine karar verilerek eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanmasını içeren bir süreçtir.

Özel eğitim okul ve kurumlarında eğitim ve/veya destek eğitim hizmeti alacak bireyler, eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu ile okul ve kurumlara doğrudan başvurabilir.

NOT

Özel eğitimde yönlendirme yapılırken öncelikle en az sınırlandırılmış eğitim ortamları dikkate alınır.

Soruda Görelim:

Okullarda özel eğitim hizmetine ihtiyaç duyan öğrencilerin tespit edilmesi ve bu öğrencilerin yönlendirilmesi ilgili kişilerin işbirliğinde gerçekleşen bir durumdur.

Yukarıda verilen bilgi doğrultusunda, özel eğitim hizmetine ihtiyacı olduğundan şüphe edilen bir öğrenci için bu öğrencinin durumunun anlaşılması amacıyla ilgililerin nasıl bir sıra izleyerek hareket etmesi rehberlik anlayışı çerçevesinde doğru olur?

A) Sınıf rehber öğretmeni – psikolojik danışman –aile – okul müdürlüğü – rehberlik ve araştırma merkezi

B) Psikolojik danışman – aile – sınıf rehber öğretmeni – rehberlik ve araştırma merkezi – okul müdürlüğü

C) Sınıf rehber öğretmeni – aile – psikolojik danışman – rehberlik ve araştırma merkezi – okul müdürlüğü

D) Aile – psikolojik danışman – sınıf rehber öğretmeni – okul müdürlüğü – rehberlik ve araştırma merkezi

E) Okul müdürlüğü – sınıf rehber öğretmeni – rehberlik ve araştırma merkezi – psikolojik danışman – aile

Çözüm:

Bir sınıfta, özel eğitime ihtiyacı olduğundan şüphe edilen bir öğrenci varsa öncelikle bu öğrenci ile ilgili sınıf rehber öğretmeninin psikolojik danışmana yönlendirme yapması gerekmektedir. Psikolojik danışman, yaptığı incelemeler sonucunda bu anlamda bulgular elde ettiği takdirde öğrencinin ailesi ile irtibata geçmekte ve okullarda rehberlik hizmetlerinden en üst düzeyde okul müdürü sorumlu olduğu için okul yönetimini de bilgilendirerek öğrenciyi bağlı bulunulan Rehberlik ve Araştırma Merkezine yönlendirmektedir. Rehberlik ve Araştırma Merkezinde yapılan incelemeler sonucunda da öğrenci ile ilgili tanılama ve yönlendirme çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

Cevap A

Yerleştirme

Özel eğitim hizmetleri kurulu, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmî okul veya kuruma yerleştirir.

Bireylerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- ✓ Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin öncelikle yetersizliği olmayan akranlarının devam ettiği sınıf olmak üzere özel eğitim sınıfı, gündüzlü özel eğitim okulu/kurumu, yatılı özel eğitim okulu/kurumu gibi en az sınırlandırılmış ortamdan en çok sınırlandırılmış ortamda eğitimlerini sürdürmelerini sağlayacak şekilde yerleştirilmelerine dikkat edilir.
- ✓ Yerleştirme, bireylerin yetersizlik türü ve derecesi, tüm gelişim ve akademik disiplin alanlarındaki performansı, eğitim ihtiyaçları ile ilgi ve istekleri doğrultusunda yapılır.
- ✓ Yerleştirmede, bireyin yerleştirileceği okulun veya kurumun personel durumu, öğrenci mevcudu ve eğitim ortamı göz önünde bulundurulur.
- ✓ Yerleştirme kararında velinin yazılı görüşü dikkate alınır.
- ✓ Birey, ikamet adresine göre mümkün olan en yakın okul veya kuruma yerleştirilir.
- ✓ Yerleştirme kararına; bireyin velisi karar tarihinden itibaren, yerleştirme kararı verilen okul veya kurumdaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ise kayıt tarihinden itibaren 70 iş günü içinde itiraz edebilir.
- ✓ Eğitimin her aşamasında, bireyin gelişimi ve eğitim performansı doğrultusunda durumuna uygun yeni bir okula veya kuruma yerleştirmesi kararı alınır.

İzleme

Özel eğitim hizmetlerinin planlanması ve eğitimde sürekliliğin sağlanması amacıyla erken çocukluk döneminden itibaren eğitimin her kademesinde özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesi esastır.

Bireylerin gelişimlerinin izlenmesi; önerilen özel eğitim hizmetlerinin uygunluğunun ve BEP'lerinde yer alan amaçların gerçekleşme düzeyi bakımından değerlendirilerek her yıl eğitim planlarının yenilenmesi yoluyla yürütülür.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişimlerinin izlenmesine yönelik faaliyetler; özel eğitim hizmetleri kurulu, rehberlik ve araştırma merkezleri, okullar, kurumlar ve ailenin iş birliğiyle yürütülür.

Özel Eğitim Hizmeti Veren Kurumlar ve Bu Kurumlarda Mevcut Uygulamalar

Özel eğitim hizmeti veren kurumları ve bu kurumlarda mevcut uygulamaları, normal okullarda özel eğitim uygulamaları ve diğer okullarda özel eğitim uygulamaları olarak sınıflandırmak mümkündür.

Normal Okullarda Sunulan Özel Eğitim Uygulamaları

- ✓ Kaynaştırma Eğitimi
- ✓ Özel Eğitim Sınıfları

Diğer Okullarda Sunulan Özel Eğitim Uygulamaları

- ✓ Görme Engelliler İlkokulları / Ortaokulları / Liseler
- ✓ İşitme Engelliler İlkokulları / Ortaokulları / Liseler
- ✓ Ortopedik Engelliler İlkokulları / Ortaokulları / Liseler
- ✓ Hafif Düzeyde Zihinsel Engelliler İlkokulları / Ortaokulları / Liseler
- ✓ Özel Eğitim İş Uygulama Merkezleri
- ✓ Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezleri
- ✓ Özel Eğitim Anaokulları
- ✓ Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri (OÇEM)
- ✓ Bilim Sanat Eğitim Merkezleri (BİLSEM)

Özel eğitim hizmeti veren kurum ve kuruluşları en az kısıtlayıcı ortamdan en fazla kısıtlayıcı ortama göre de sınıflandırmak mümkündür. Bu sınıflandırma şu şekilde ifade edilebilir:

ÖZEL GEREKSİNİMİ OLAN BİREYLER VE ÖZELLİKLERİ

1. ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

Zihinsel Yetersizlik: 18 yaşından önce ortaya çıkan zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde anlamlı sınırlılıklar görülen yetersizlik durumudur. Zihinsel yetersizlik durumunun kendi içerisinde düzeyleri bulunmaktadır.

- **Sınır Zekâlılık:** IQ puanı (Zekâ Puanı) 71 – 90 arasında ölçülür. Birçok normal zekâlı bireyden daha yavaş öğrenirler. Öğrendiklerini genelleyemezler. Karmaşık fikirleri anlamakta güçlük çekerler. Çoğu topluma uyum sorunu yaşamaz. Çoğunun okula gidene kadar hatta okulda bile öğrenme güçlükleri fark edilmez. Okumayı geç sökerler. Genelde tembel, yaramaz çocuklar olarak adlandırılırlar. Yetişkin yaşamda zihinsel beceri gerektirmeyen işlere kolaylıkla uyum sağlar ve yapabilirler.
- **Hafif Derecede Zihinsel Yetersizlik:** IQ 50/55 – 70 arasında ölçülür. Zekâ geriliklerinin yaklaşık %89'u bu gruptadır. Eğitilebilir düzeyde zekâ geriliklerini kapsamaktadır. Genellikle, beyinde yapısal bir bozukluk ya da diğer fiziksel anormallikler yoktur. Hafif zekâ geriliği olan pek çok çocuk okulda akademik beceri gerektiren duruma kadar fark edilmez. En fazla 6. sınıf düzeyinde akademik bilgiyi öğrenebilirler.
- **Orta Derecede Zihinsel Yetersizlik:** IQ puanı 35/40 – 50/55 arasında ölçülür. Tüm zekâ özürlerinin %10'unu oluşturur. Bu çocuklar okul öncesi dönemde konuşmayı öğrenir ve iletişim kurabilirler, ancak sosyal kuralları öğrenmeleri çok yavaştır. Akademik olarak 2. sınıf düzeyinin üstünde eğitilemezler.
- **Ağır Derecede Zihinsel Yetersizlik:** IQ puanı 20/25 – 30/35 arasında ölçülür. Zekâ geriliği olan bireylerin %3-4'ünü oluştururlar. Okul öncesi dönemden itibaren çok az konuşurlar, sözel iletişim çok kısıtlı ya da hiç yoktur. Motor gelişim ve el becerileri yavaş ve sınırlıdır. Okul çağında konuşmayı öğrenebilirler. Temizliklerini ve kendilerine bakımlarını sınırlı düzeyde öğrenebilirler. Özel eğitimle bazı basit işleri denetim altında olmak şartıyla yapabilirler. Yaşam boyu bir başkasının bakım ve desteğine ihtiyaçları vardır.

Nedenleri

Zihinsel engellilik durumu pek çok etmenin ya da özelliğin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bunlar genellikle kalıtım, çevre ve kişilik özellikleri olarak sıralanmaktadır. Bununla birlikte en yaygın olarak bilinen zihinsel engellilik nedenleri:

- Bulaşıcı hastalıklar ve zehirlenmeler,
- Yaralanma ve fiziksel etkiler,
- Metabolizma ve beslenme bozuklukları,
- Kaba beyin hastalıkları,
- Doğum öncesinde bilinmeyen nedenler,
- Kromozom anormallikleri,
- Gebelik bozuklukları,
- Ruhsal bozukluklar,
- Çevresel etkiler olarak sıralanabilir.

Özellikleri

- Sağlık problemleri vardır. İç ve dış organlarda çeşitli deformasyonlar, diş çürümeleri, kafa ve vücut arasında oran farkı, görme ve işitme kusurları bulunabilir.
- Bedensel gelişimleri yavaştır. Psiko-devimsel alanlarda gerilik gösterirler. El-göz koordinasyonunu güç sağlarlar. Büyük ve küçük kaslarını kullanma becerisini geç kazanırlar.
- Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler.
- İlgi süreleri kısa ve dikkatleri dağınıktır.
- Çeşitli durumları kavramada, genelleme yapmada, öğrendiklerini transfer etmede zorluk çekerler.
- Somut kavramları daha iyi kavrarlar. Konuşma gelişimleri yavaş olup geç konuşmaya başlarlar.
- Yeni durumlara uymada zorluk çekerler.
- Algıları, kavramları ve tepkileri basittir.
- Monoton işleri yapmaktan hoşlanırlar.
- Duygularını, düşüncelerini açık ve bağımsız olarak ifade edemezler.
- Gördükleri, duydukları şeyleri çabuk unuturlar; bellekleri zayıftır.
- Kendilerinden yaşça küçük olanlarla arkadaşlık kurarlar.
- Grup içi ilişkilerinde başkalarına daima bağımlıdırlar.

- Kuralları kavramakta zorluk çekerler. Sosyal ilişkilerinde kendilerini grupta kabul ettirecek becerileri azdır.
- Arkadaşlık kurmada zorluk çekerler ve kurdukları dostluklar kısa ömürlüdür.
- Kendilerine güvenleri azdır.
- Sosyal ilişkilerde bencildirler.
- Sosyal durumlara uymada zorluk çekerler.
- Sosyal faaliyetlere karşı ilgileri azdır.

Öğretmenlere Öneriler

Zihinsel yetersizliği olan çocukların öğrenmede gösterdiği bu farklılıklar, öğretimlerinde bazı kural ve yöntemlerin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu kural ve yöntemler şu şekilde özetlenebilir:

1. Başarılı Yaşantılar Sağlama: Çocuğa başarabileceği görevler verilmeli, doğru yanıtlayabileceği sorular sorulmalıdır. Gerektiğinde görevi yerine getirmesine yardımcı olmalı; sorulara ipucu vermek, seçenekleri azaltmak, soruyu yinelemek ya da açıklayarak basitleştirmek gibi yardımlarla doğru yanıtın bulunması kolaylaştırılmalıdır. Çocuk asla başarısız olduğu noktada bırakılmamalıdır. Yardımlar, çocuk başarılı olana kadar sürdürülmelidir; ancak her zaman az yardım çok yardıma tercih edilmelidir.
2. Geri Bildirim (feed back) Sağlama: Çocuk, verdiği yanıtın doğru olup olmadığını bilmelidir.
3. Doğru Yanıtları Pekiştirme: Pekiştirme, zaman geçirmeden ve açık bir biçimde yapılmalıdır. Bu, çocuğa yiyecek verilmesi gibi somut ya da çocukla ilgilenilmesi gibi sosyal nitelikte olabilir.
4. Çocuğun Yeterlik Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Eğer öğretilecek konu çocuk için çok basitse öğrenmek için yeterince gayret göstermeyecektir. Çok zorsa başarısız yaşantılar edinecektir. Bu nedenle çocuğa öğretilecek konuların ve verilecek görevlerin onun düzeyine uygun olması gerekmektedir.
5. Öğretilecek Konu ya da Davranışların Analizi: Öğretilecek konular ya da davranışlar, özellikle zor ve karmaşık olanları, analiz edilerek birbirlerini izleyen alt konu ya da davranış basamaklarına ayrılmalı, daha sonra bu basamaklardaki konu ve davranışlar sırasıyla çocuğa öğretilmelidir. Böylece bir basamaktaki öğrenme diğerini kolaylaştıracaktır.
6. Bilgilerin Bir Durumdan Diğerine Aktarılmasına Yardımcı Olma: Bunun için aynı kavramların çeşitli durum ve ilişkileri içerisinde çocuğa öğretilmesi gerekmektedir.
7. Öğrenilenlerin Yinelenmesini Sağlama: Zihinsel engelli çocukların öğrendiklerini kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarmada çeşitli problemleri vardır. Bu nedenle öğrendikleri bir konuyu kısa bir süre sonra unutabilirler. Bu durumu önlemek için öğrenilen konu ya da davranışların zaman zaman yinelenmesi sağlanmalıdır.
8. Öğrenmeye Güdüleme: Pekiştirilmek ve başarılı olmak, birçok duyunun kullanılması, öğretmenin coşkulu ders sürelerinin yeterli uzunlukta olması, çocukları öğrenmeye güdüler.
9. Bir Defada Öğretilecek Kavramların Sayısını Sınırlama: Zihinsel engelli çocuklar bir defada pek çok kavramı öğrenemezler. Bu nedenle kavramlar çocuğa tek tek öğretilmelidir. Bir kavram iyice öğrenilmeden diğerine geçilmemelidir.

Bunların haricinde zihinsel yetersizliği olan çocuklarla iletişim kurarken ve bu çocuklara yönelirken:

- Zihinsel yetersizliği olan çocuktan kapasitesinin üzerinde başarı beklemeyin.
- Okulda ve sınıfta çocuğa yapabileceği görevler verin (teneffüslerde sınıfı koruma, tahta sildirme vb.).
- Zihinsel yetersizliği olan çocukların kendilerini ifade etme zorlukları olduğundan sınıfta onlara daha fazla zaman ayırın ve kendini ifade edebileceği farklı yolları uygulayın (basit konuları anlatma, not alma vb.).
- Sınıftaki çocukları zihinsel yetersizliği olan çocuğun durumundan uygun şekilde haberdar etmek ve ona karşı olumsuz tutumlar takınmalarını önlemek gerekir. Bu durum çocuğun sınıfta olmadığı zaman yapılmalı, zihinsel yetersizliği olduğu arkadaşlarına söylenmemeli, çocuğun durumu öğrenme problemi olarak tanıtılmalıdır.
- Zihinsel yetersizliği olan çocuğun anlama ve kavraması normal çocuklardan zayıf olduğu için öğretirken somut materyallerden yararlanılmalıdır.
- En ufak başarısını ödüllendirin. Bu durum çocuğa çok büyük bir haz verir. Öğrenmeye teşvik açısından çok önemli bir yer teşkil eder.

- Öğrenme rastlantılara bırakılmamalı, belirli bir programa bağlı olmalı ve öğretmen gözetiminde yapılmalıdır. Kavrayış seviyeleri dikkate alınarak etkinlikler anlamlı parçalara bölünmeli, bölümler iyice kavratıldıktan sonra devam edilmelidir.

2. İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

İşitme Yetersizliği

İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Nedenleri

İşitme yetersizliğinin çok değişik nedenleri vardır. Hatta bu nedenlerden bazıları ülkeden ülkeye ve coğrafi bölgelere göre de değişiklik gösterebilmektedir. Yaygın olarak doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası nedenler olarak sınıflandırılmaktadır.

Doğum öncesi nedenler: Hamilelik döneminde annenin geçirdiği enfeksiyon veya hastalık (özellikle kızamıkçık, kabakulak, sarılık...), hamilelik döneminde annenin röntgen çektirmesi, hamilelik döneminde annenin ototoksik ilaç ve alkol kullanımı, hamilelik döneminde geçirilen kazalar, anne ve babanın kan uyuşmazlığı, işitme engeli olan diğer aile fertlerinin bulunması, akraba evliliği.

Doğum anı nedenler: Doğum sırasında meydana gelen komplikasyonlar (bebeğin ağlamaması, kordon dolanması, oksijensiz kalma, düşük doğum ağırlığı, erken doğum ve 5 günden fazla yeni doğan bakım ünitesinde kalma, bebekte kan değişimini gerektiren sarılık, APGAR (yeni doğanlara uygulanan test) sonuçlarının 1 dakikada 4 ten düşük ve 5 dakikada 6 dan aşağı olması, doğum sırasında baş, boyun ve kulakta görülebilir zedelenme.

Doğum sonrası nedenler: Orta veya iç kulak yapılarında zedelenme, çocukluk hastalıkları(havale, menenjit, kızamıkçık), 3 aydan fazla süren kronik orta kulak iltihabı (otit), çocukluk yaralanmaları (kafatası kırıkları, çatlakları, baş veya kulaklara şiddetli darbe, çok yüksek sese maruz kalma ve zarar verecek şekilde kulağa sokulan cisimler.)

Özellikleri

İşitme yetersizliği olan çocuklar, yetersizliğinin özelliğine bağlı olarak gelişim alanlarında bazı farklılıklar gösterirler; ancak bu onların normal işiten akranlarından tamamen farklı olduğu anlamına gelmez. Eğitimdeki amaçlarımızdan biri de işitme yetersizliği olan çocukların yetersizlikten doğan bu farklılıkları eğitim ve öğretim ile en aza indirmektir.

- **Motor gelişim:** İşitme yetersizliği olan çocuklar hiçbir yetersizliği bulunmayan akranları ile aynı motor gelişim özelliklerini takip ederler. Örneğin yardımsız ayağa kalkma, yürüme, merdiven çıkma gibi... İşitme engelli çocukların merkezi sinir sistemine bağlı olarak genel vücut koordinasyonunun sağlanması ve denge alanlarında problemleri vardır. Örneğin geri geri yürüme, ip üstünden atlama, denge tahtasında ileri geri yürüme gibi becerilerde zorlanır. Bununla birlikte, işitme yetersizliği olan çocuklar normal işiten yaşıtlarına göre görsel-motor koordinasyonu gerektiren ayakkabı bağcıklarını bağlama, ipe boncuk dizme gibi bazı becerilerde güçlüklerle karşılaşabilirler.
- **Bilişsel gelişim:** Bilişsel gelişim sürecinde dil önemli bir yer tutar. İşitme yetersizliği olan çocukların dil becerilerindeki, kavram gelişimlerindeki yetersizlik ve işitsel girdinin az olması bilişsel gelişim sürecini de olumsuz olarak etkiler. Bu durum çocuğun eğitim ve yaşantı eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çocuk düşüncelerini ifade etmede ve başkalarının düşüncelerini anlamada engellerle karşılaşır. Buna rağmen işitme yetersizliği olan çocuklar normal işiten akranlarından bilişsel becerilerde çok fazla geri kalmış değillerdir. Erken tanılandıklarında ve erken eğitime alındıklarında birçok çocuk yetersizliğine rağmen akranlarını yalnızca birkaç yıl geriden takip eder.
- **Sosyal ve duygusal gelişim:** Çocuklar doğumdan itibaren sosyal bir ortam ile çevrilidir. Öncelikle ailesi, daha sonra da yakın çevresi ile etkileşime geçer. Aile- çocuk etkileşimi çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde en önemli faktördür. İletişim kurmak; aile ile çocuğun düşüncelerini, toplumsal değerlerini, sosyal hayatı paylaşması sonucunu doğurur. Aileler çocuğunun yetersizliğini fark ettikten sonra reddetme ve inkâr gibi çocukla iletişimlerinin azalmasına neden olan birtakım süreçlerden geçerler. Bu durum çocuğun sosyal ve duygusal gelişimine olumsuz bir zemin oluşturur. Aileyle olan iletişi-

minin giderek azalması zaman içinde toplumla olan iletişime de yansır. Bu durum da çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini olumsuz olarak etkiler.

Öğretmen ve akranları da çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli rol oynarlar. Akranların ve öğretmenlerin yetersizliği olan çocukla kolay ve etkili iletişime girmesi ile çocuk sosyal kuralları, konuşmada kullanılan kuralları, farklı durumlara uygun tepki vermeyi, kişilerle yakın ilişkiler kurmayı öğrenebilir. Buna rağmen eğer çocukla iletişim kurulmuyor ya da iletişim için çok az zaman harcanıyorsa, çocuğun sosyal çevrenin bir parçası olması, olumlu benlik algısı geliştirmesi gibi konularda problemler yaşanır.

İşitme yetersizliği olan çocuklar ihtiyaçlarını sözel olarak ifade etmede yetersiz kalırlar. Aileleri ve arkadaşları onların duygu ve düşüncelerini anlamakta zorlanırlar. Bu durumda çocuklar kendini kötü hisseder, kendine kızar ve kendine olan güvenleri gelişmez. Topluma uyum sağlamada zorluk çekerler, kendilerini soyutlanmış hissederler. Küçük yaştan itibaren işitme engelli çocuğa işiten çocuklardan farklı davranmayarak onları engellerine rağmen bu toplumun etkin bireyleri haline getirebiliriz.

- **Dil gelişimi:** Dil gelişimi çocukların olumsuz olarak en çok etkilendiği gelişim alanlarından birisidir. Çocukta dil kazanımı birbirine bağlı aşamalardan meydana gelir. Buna göre sesleri duymayan ve sözel uyaranları algılayamayan çocuğun dil kazanımı tam olarak gerçekleşemez.

Dil kazanımının tam olarak gerçekleşememesinin bir diğer sebebi de ailenin çocuğa yeterli sözel tepkiyi vermemesidir. Çocuğun yetersizliği olduğunu duyan ailenin çocukla sözel iletişimi azalır. Çocuğun sözel tepkilerinin az olması ailenin çocukla iletişimine etki eden bir faktördür. İşitme yetersizliği olan çocuklarda okuma yazma gibi dilin kullanımını gerektiren becerileri kazanmada da problemler görülür.

Öğretmenlere Öneriler

- İşitme yetersizliği olan çocuklar için sınıfta en uygun oturma yeri sağlanmalı, öğretmene en yakın bulunan ve onun en iyi şekilde görebileceği bir yere oturtulmalıdır.
- Konuşurken abartılı dudak hareketlerinden kaçınılmalıdır.
- Konuşma esnasında yüz yüze hemen hemen göz seviyesinde olmaya çalışılmalıdır.
- Fazla uzun cümlelerden kaçınılmalıdır.
- Sınıfta gürültünün artması durumunda işitme engelli öğrencinin kelime ayırt etmede daha fazla zorlandığı dikkate alınmalıdır.
- İşitme yetersizliği olan çocukla iletişim kurarken ona dinlemesi ve düşünmesi için zaman tanınmalı, çocuğun ne söylediğinizi anlayıp anlamadığı araştırılmalıdır. Bunun için çocuğa bazı şeyler sorulabilir ve size doğru cevap verip vermediğine bakılabilir.
- İşitme yetersizliği olan çocukların kendilerini anlatma zorlukları olduğundan, sınıfta onlara daha fazla zaman ayrılmalı ve kendisini ifade edebileceği farklı yollar bulunmaya çalışılmalıdır.
- İşitme yetersizliği olan çocukların ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanabilmeleri için çocuk pek çok yönü ile değerlendirilmeli ve ona en uygun olan eğitim programları belirlenmelidir. Bu durum aile ve diğer derslere giren öğretmenlerle işbirliği yapılarak ortaya çıkarılmalıdır.
- İstenmeyen bir hareket yaptığında sözel ve yüz ifadeleri ile bu durum belirtilmelidir.
- Normal işiten arkadaşları, işitme yetersizliği olan öğrenciye nasıl yaklaşacakları konusunda bilgilendirilmelidir.
- Yaşıtları ile sosyal iletişimi desteklenmelidir. Mutlaka sınıfta kaynaşma sağlanmalıdır.
- İşitme yetersizliği olan çocuklar öğretmeni tarafından zamanında fark edilmez ve gerekli önlem alınmazsa bu engelinin dışında birtakım uyum güçlükleri geliştirebilir. İşitme yetersizliği olan çocuk bu engelini gizlemek için yalnızlığı tercih eder. Sınıf içinde geçen konuşma, tartışma, soru ve direktifleri anlamayabilir. Bu anlamayış onu alay konusu haline getirebilir. Öğretmen bunları dikkate alarak, sınıfta bazı önlemler almalıdır.
- İşitme yetersizliği olan çocuklar sınıftaki etkinlikleri ya gözle ya da sürekli ve zorunlu dinlemeye ve izlemeye çalışacaklarından bu çocuklar diğer öğrencilerden daha çabuk yorulabilirler. Bu husus öğretmen tarafından dikkate alınmalıdır.

3. GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

Görme Yetersizliği: Görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Görme yetersizliğinin eğitsel tanımı: görme yetersizliğinden çok ağır derecede etkilenen, mutlaka

kabartma alfabeye (braille) ya da konuşan kitapların kullanılmasına ihtiyaç duyan bireyler "kör"; büyütücü araçlar yardımıyla ya da büyük puntolu yazılı materyali okuyabilen bireyler "az gören" dir.

Nedenleri

Çok sık rastlanmamakla birlikte genetik olabilir. Annenin hamileliği sırasında geçirdiği kızamıkçık gibi ateşli hastalıklar, aldığı bazı ilaçlar ya da röntgen ışınlarına maruz kalma görme engeline neden olabilmektedir.

Doğumun güç olması da bir başka nedendir. Prematüre (erken) doğan bebeklere küvezde fazla oksijen verilmesi çocuğun kör olmasına neden olabilmektedir. Doğum sonrasında çocuğun geçirdiği ateşli hastalıklar, kazalar, zehirlenmeler görme engelinin nedenlerindendir.

Özellikleri

Görme yetersizliğinin derecesi ne olursa olsun (az gören- kör), görme problemi olan çocukların gelişimsel, bilişsel ve sosyal özellikleri konusunda eğitimden yararlanma olanakları vardır. Bunun için de öncelikli olarak bu özelliklerin bilinmesi gerekir.

Dil öğrenilen bir özelliktir ve işitsel olması nedeniyle görme güçlüğü olanların dil gelişimlerine olumsuz etkisi yok denecek kadar azdır. Olumsuz sayılabilecek en belirgin özellik kör olan bireylerde daha çok görülen "Verbalism" yani aşırı sözcük kullanmadır.

Körlük, düşük zekânın belirleyicisi değildir; ancak görme ile ilgili yaşantılarının zengin olmayışı nedeniyle yeterli eğitim olanaklarının sağlanması gerekmektedir. Kavramsal gelişimleri, normal olan çocuklara oranla daha geridir. Özellikle soyut kavramlarda başarı düşüktür. Bunun nedeni ise uygun öğrenme yaşantılarının olmayışıdır.

Görme yetersizliği olan çocukların en fazla sıkıntı çektiği konu, alan kavramıdır. Çünkü diğer duyularını kullanarak öğrenme çabası göstermekte, alana ilişkin bilgilerde diğer duyuları sınırlı kalmaktadır. Hareket özgürlüğündeki becerileri kazanabilmesi için görme yetersizliği olan çocuğun, fiziksel engellerin farkına varması gerekmektedir. "Engel Duyusu" olarak nitelenen bu duyu, bireyin önündeki engelin yerinin ve yönünün algılanarak belirlenmesinde etkilidir. Yer ve yön, işitsel olarak algılanır ve belirlenir. Bunun için yankılanmalardan yararlanılır. Bu yolla engel duyusu gelişir.

Görme yetersizliği olan çocuklar, dikkatlerini yoğunlaştırarak daha iyi ayrım yaptıklarından dolayı işitme ve dokunma duyularını daha iyi kullanmaktadırlar.

Görme Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Eğitim Ortamları ve Sınıf İçerisinde Alınabilecek Önlemler

Ülkemizde görme yetersizliği olan öğrenciler öğrenimlerini daha çok Milli Eğitim Bakanlığına bağlı görme engelliler okullarında sürdürmektedirler. Günümüzde gelişmiş ülkelerde görme yetersizliği olan öğrencilerin daha çok genel eğitim ortamlarında akranları arasında eğitim aldıkları gözlenmektedir. Ülkemizde son yıllarda diğer yetersizlik alanlarında olduğu gibi görme yetersizliği olan öğrenciler de ilköğretimlerini ve özellikle orta öğrenimlerini genel eğitim sınıflarında sürdürmektedirler. Görme yetersizliği olan öğrenciler hangi ortamda bulunursa bulunsun bu öğrencilerin bireysel gereksinimlerinin karşılanması sürecinde eğitimciler ve yöneticiler uygun eğitimi sağlamalı, uygun ortam düzenlemelerini yapmalıdır.

Görme yetersizliği olan öğrenciler için sınıf içerisinde alınabilecek bazı önlemler vardır. Bu önlemler, görme yetersizliği olan öğrencilerin eğitimlerine olumlu katkılar sağlayacak ve kendilerini geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Bu önlemler özetle:

- Görme güçlüğü olan çocuklar, diğer insanların bedenini nasıl kullandığını, yüz ifadelerindeki değişiklikleri, yaptığı hareketleri bilmemektedir. Diğer çocukların dokunmalarını, yemelerini, oynamalarını, temizlenmelerini görememektedir. Akranlarının görerek öğrendikleri ve anladıkları şeyleri öğrenebilmeleri ve anlayabilmeleri için yardıma ihtiyaç duyarlar.
- Öncelikle görme güçlüğü olan çocuğun sınıfta olmadığı bir zaman seçilerek arkadaşlarına anlayabilecekleri düzeyde çocuğun durumu anlatılmalıdır. Gerektiğinde ya da yardıma ihtiyaç duyduğunda yardım etmeleri söylenmelidir. Böylece görme güçlüğü olan çocuğa karşı takınabilecek alay edici davranışların da önüne geçilecektir.
- Görme güçlüğü olan çocuk için sınıfta yapılacak çevre düzenlemesi çok önemlidir. Takılabileceği, çarpabileceği, hareket alanını daraltabileceği düşünülen eşyalar ayak altından kaldırılmalıdır.
- Her eşyanın yeri sınıf içinde belirlenmelidir. Çocuk, aradığı eşyayı kolayca bulabilmelidir. Eşyaların yer değişikliğinden çocuk haberdar edilmelidir.
- Çocuk, sınıfta ışıktan rahatsız olmayacak şe-

kilde oturtulmalıdır. Işığın kırılarak göze yansımasına dikkat edilmelidir. Doğrudan göze gelen ışık, rahatsız edici bir duyarlılık yaratır.

- Çocuğun karaltılı, buğulu, sisli ya da bulanık da olsa var olan görme uzaklığına uygun şekilde sıraya oturtulması gereklidir.
- Anne ve baba, çocuğun giydiği ayakkabının tabanının kösele gibi ses çıkaran bir nesneden yapılmış olması konusunda uyarılmalıdır. Bu yolla çocuk, yürüdüğü yerleri hissedecek ve sesleri ayırma özelliğinden yararlanarak çevresi hakkında bilgi sahibi olacaktır.

Görme Yetersizliği Olan Öğrencilerin Eğitimlerine Yapılabilecek Katkılar

- Görerek öğrenme yerine, işiterek ve dokunarak öğrenmeye çalıştığı unutulmamalıdır. Çocuğun dokunarak eşyaları tanımasına fırsat verilmeli, ortam yaratılmalıdır.
- Dokunamadığı eşyaların özellikleri ayrıntılı olarak anlatılmalıdır. Böylece dokunduğu zaman doğabilecek tehlikelerin de önüne geçilmiş olacaktır.
- Tahtaya yazılanlar görme yetersizliği olan çocuk için sözlü söylenmelidir.
- Sınıf içinde kimin konuştuğu, isim söylenerek belirtilmelidir.
- Çocuğa sesin kime ait olduğu konusunda yardım edilmelidir. Konu ile ilgili konuşmalar için ortam yaratılmalıdır.
- Ses çıkaran aletler çalıştırılmadan önce çocuğa irkilmemesi, korkmaması için haber verilmelidir.
- "Şu, bu" gibi işaret sıfatları yerine nesnelerin adları söylenerek konu anlatılmalıdır.
- Koklama, işitme, dokunma duyularından yararlanarak çocuğun sözcük dağarcığının zenginleşmesine yardım edilmelidir.
- Çocuğun görme ile ilgili sözcükleri kullanması engellenmemelidir. Görmese bile denizin ve gökyüzünün mavi, çimenin ve ağacın yeşil olduğunu bilmesinde sakınca yoktur.
- Eğer olanaklar uygun ise kabartma resim ve şekillerden yararlanarak konu anlatımı yapılabilir. Materyallere parmakları ile dokunmasına fırsat verilmelidir.
- Çocuğa beceri öğretiminden kaçınılmamalıdır. Beceri basamaklandırılarak anlatılmalı, birlikte çalışarak nasıl yapılacağı gösterilmelidir. Yapamadığı bölümler, çocuğun eli elinizin üzerinde olacak şekilde yeniden yapılarak çocuğa anlatılmalıdır.
- Çocuk zaman zaman düşecek ya da eşyalara çarpacaktır. Eğilirken çarpma olasılığına karşı, elini kafasının önünde hafifçe eğik şekilde tutarak başını koruyabileceği öğretilebilir. Düşerken kollarını öne doğru koyması öğretilerek dolaşmaktan korkmaması sağlanabilir.
- Çocuk hiç görmüyorsa birlikte yaparak, az görüyorsa görmesinden yararlanılarak beceri öğretilebilir.
- Görme güçlüğünden kaynaklanan ödevi tamamlama konusunda ek süre verilmesi gibi ayrıcalıklar belirlenmeli, görme güçlüğünün gelişim basamaklarından geçiş hızının yavaşlamasına yol açabileceği unutulmamalıdır; ancak yapabileceği şeyler konusunda çocuğa olanaklar sağlanmalıdır. Ayrıcalıklar, kaynaklanan nedenin dışına taşırılmamalı yani abartılmamalıdır.
- Konuşma eğitimi üzerinde durulmalıdır. Dil gelişimine önem verilmelidir. Sesleri birbirinden ayırt edebilme çalışmaları ile dinleme becerisi geliştirilmelidir. Bu yolla çevreyi anlaması daha kolay olacaktır.
- Bağımsız hareket edebilmesi için diğer çocuklarla birlikte oyunlara katılma, zıplama ve yürüme gibi etkinliklere fırsat verilmelidir. Bu, aynı zamanda çocuğun kendisine güvenmesini sağlayacaktır.
- Çocuğa bağımsız hareket edebilmesi için bir çalışma yöntemi hazırlanmalıdır. Bunun için çocuğun yaşı, kültür düzeyi, sosyo - ekonomik ve kültürel çevresi, kişisel problemleri, kapasite ve yetenekleri, istekleri, ilgileri, kendisi hakkındaki düşünceleri, duyu organlarının işlerliği, vücudunun alışkanlık haline getirdiği şekil bozuklukları ve bağımsız hareket konusunda düşünceleri tespit edilerek göz önüne alınmalıdır.
- Hareket çekingenliğinin ortadan kaldırılabilmesi için beden eğitimi derslerinde, bedence bağımsız ve serbest duruma gelmeleri sağlanabilir. Çalışmanın yapılacağı alan ve malzemeler tanıtılarak hareketler açıklanmalı, daha sonra uygulamaya geçilmelidir. Uygulamalarda çocuğun kendine yetebileceği düzeye kadar gerekli yardımlar yapılmalıdır. Kullanılan topların içine zil yerleştirilebilir. İstenilen alan ya da mesafeye geldiğini anlaması için düdük, zil gibi sesli uya-

ranlar verilerek eğitsel uyarlamalardan yararlanılabilir.

- Görme güçlüğü olan çocuğun "çocuk" olduğu unutulmamalı, yaptığı beceriler sonrasında mutluluk duyulduğu sözle ya da davranışlarla ödüllendirilerek gösterilmelidir.

Öğretmenlere Öneriler

- Yapacağınız aile ziyaretleri ile özellikle görme yetersizliği olan çocukla ilgilendiğinizi söyleyerek ve çocuklarını kabul ederek onların da çocuklarını kabul etmelerine yardım etmiş olursunuz.
- Görme güçlüğü olan öğrenciniz için yapılabilecek tıbbi, çevresel ve eğitsel yardımları araştırınız.
- Görme güçlüğü olan öğrencinizde bağımsızlık duygusunu geliştirme çabalarının bir bölümü olarak bu çocukların kendi eğitim kitaplarından ve araçlarından sorumlu olmasını isteyiniz.
- Sınıftaki gören çocuklar zaman zaman görme güçlüğü olan çocuğa rehberlik yapabilir; ancak görme güçlüğü olan çocuğun çok fazla bağımlı olmamasına dikkat ediniz.
- Görme güçlüğü olan öğrencinizi sınıftaki her etkinliğe katılması için cesaretlendiriniz. Eğer onun sınıftaki faaliyetlere katılması mümkün olmuyorsa ek etkinlikler düzenleyebilirsiniz.
- Tahtaya bir şeyler yazarken yazdıklarınızı yüksek sesle söylemeniz her zaman görme güçlüğü olan öğrenciniz için yararlı olacaktır.
- Matematik öğretiminde görülen problemlere ek olarak fen bilimleri ve coğrafyanın da çok fazla görsel uyaranlara dayalı olması nedeniyle ek düzenlemelere ihtiyacınız olabilir. Bu nedenle görme engelliler okullarından materyal ve bilgi alabilirsiniz.
- Görme güçlüğü olan öğrencinize ödevini tamamlayabilmesi için ek zaman vermeniz uygun olacaktır.
- Görenler ile görme güçlüğü olan öğrencileriniz arasındaki sosyal ilişkileri güçlendirmek için onları teşvik ediniz.

4. ORTOPEDİK YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

Ortopedik Yetersizlik: İskelet, kas ve eklemlerdeki hastalık, bozukluk ve yetersizlikten dolayı bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Özellikleri

- Bağımsız hareket edebilme becerileri, devimsel koordinasyonları sınırlıdır.
- Hareketten çekinir, pasif kalmayı tercih ederler. Sıklıkla yorgunluktan şikâyet ederler.
- Yetersizlikten etkilenme düzeylerine göre uyum, konuşma ve öğrenme güçlükleri de görülebilir.
- Düşük benlik algısı görülebilir.

Nedenleri

- Bedensel yetersizliklere ateşli hastalıklar, oksijen yetmezliği, zehirlenme ve kazalar neden olmaktadır.
- Merkezî sinir sisteminin zedelenmesine bağlı olarak beyin ve omurilikte zedelenme meydana gelmekte ve bu zedelenme sonucundaki yetersizlikler kaslarda zayıflık, inme ve eşgüdümsüzlük şeklinde kendini göstermektedir. Bu durumun bireyin davranışlarına etkisi ise zihinsel gerilik, algısal problemler, eşgüdüm yoksunluğu, dikkat dağınıklığı ve konuşma bozukluğu olarak kendini göstermektedir.
- Kas, iskelet sisteminin etkilenmesi sonucu ortaya çıkan bedensel yetersizlikler doğuştan olabileceği gibi sonradan da kazanılabilmektedir. Nedenleri arasında kalıtsal bozukluklar, bulaşıcı hastalıklar, kazalar ya da gelişim yetersizlikleri yer alabilmektedir. Bu grupta yer alan yetersizlikler arasında düztabanlılık, adale erimesi ve kalça çıkığı sayılabilir.
- Doğuştan kazanılan bedensel yetersizliklerin bazıları merkezî sinir sisteminin zedelenmiş olmasından, bazıları da kas iskelet sisteminin etkilenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu grupta yer alan yetersizlikler, bel çatlağı felci, beyinsel inme, kalça çıkığı ve doğuştan ampütasyondur. (yani hamilelik döneminde anne karnındaki çocuğun çeşitli nedenlerden dolayı, olağan bir şekilde gelişememesi sonucunda çocuğun parmağı, eli, kolu, ya da bacağının bir bölümü olmadan doğması)
- Kazalar ve diğer hastalıklar sonucunda ortaya çıkan bedensel yetersizlikler ve süreğen hastalıklar grubuna, düşme, yanma, zehirlenme ve trafik kazaları gibi kazalarla, kanser, tüberküloz,

ateşli romatizma ve şeker hastalığı gibi hastalıklar girmektedir. Kazalar merkezî sinir sistemini zedeleyebilir ya da amputasyona neden olabilmektedir.

Öğretmenlere Öneriler

- Ortopedik yetersizliği olan öğrencilerin bulunduğu sınıf, mümkün olduğu kadar giriş katında ve sınıf içindeki yerleri de kapıya yakın, kolaylıkla girip çıkabilecekleri bir yerde olmalıdır.
- Bedensel yetersizliği olan öğrenciler için çok lüzumlu durumlarda merdivenlere veya kapı eşiklerine rampa yaptırılmalıdır.
- Ellerini kullanmakta zorluk çeken öğrencilere derslerde ve sınavlarda daha fazla zaman tanınmalı, ellerini hiç kullanamayan öğrencilerin sınavları, öğrencinin uygun bir görevliye cevapları söyleyerek yazdırması şeklinde olmalıdır.
- Bedensel yetersizliği olan öğrenci, normal okula ve sınıfa devam ederek sınırlılıklarını kabul etmeyi, erken yaşlardan itibaren yaşam sorunlarını çözmeyi ve yetersizliği olmayanlarla yarışmayı öğrenir.
- Bedensel yetersizliği olan çocuk ya da sınıf arkadaşlarının birbirine karşı anlayış kazanmaları büyük ölçüde öğretmene ve öğretmenin bedensel yetersizliği olan çocuğa yönelik tutumlarına bağlıdır.
- Bedensel yetersizliği olan çocukların pek çoğunun zorunlu olarak sık sık hekime gitmesi gerekmekte, hastanede ve evde yatması nedeniyle okula devamları aksamaktadır. Bu çocuklardan bazıları olağan öğretim süreçlerinden yararlanırken bazıları için özel öğretim süreçlerine yer vermek gerekmektedir.
- Çocuğun bedensel yetersizliği yanında zihinsel yetersizliği yoksa, normal okullarda eğitim görmesinin mümkün olduğunca desteklenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bedensel yetersizliği olan çocuklar motor-hareket becerilerindeki yetersizlik dışında yaşıtlarıyla ortak özellikleri olduğu için gerekli düzenlemelerle normal okullardan en çok yararlanacak çocuklardır.

5. DİL VE KONUŞMA YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLER

Dil ve Konuşma Güçlüğü: Sözel iletişimde farklı seviye ve biçimlerde ortaya çıkan aksaklıklar ve düzensizlikler nedeniyle dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlüklerin, bireyin eğitim performansı ve sosyal uyumunu olumsuz yönde etkilemesi durumudur.

Konuşma; hoş olmayan bir sesle, yaşına uygun olmayan veya anlaşılmayan bir şekilde yapılır, dolayısıyla normalden çok farklılık gösterir ve dikkati konuşana çeker ise genellikle engelli konuşma olarak kabul edilir. Bir başka deyişle konuşma esnasında dinleyenlerin çoğu, çoğu kez ne söylendiğine değil de nasıl söylendiğine dikkat ediyor, konuşmayı umduklarından farklı buluyorsa o konuşma, engelli bir konuşma sayılabilir.

Konuşma Güçlüğünün Türleri

- Gecikmiş Konuşma
- Ses Bozukluğu
- Artikülâsyon Bozukluğu
- Kekemelik
- İşitme Engeline Bağlı Konuşma Bozuklukları
- Yarık Damak ve Beyin Engeline Bağlı Konuşma Bozuklukları
- Yabancı Dil ve Bölgesel Konuşma Ayrılıklarına Bağlı Konuşma Bozuklukları

Konuşma yetersizliği olan birey çocukluktan yetişkinliğe kadar reddedilme, izole edilme, alay edilme ve acımaya karşı devamlı olarak savaşmak zorunda kalacaktır. Bundan dolayı, nedeni organik olan konuşma bozuklukları gerekli tedbir alınmadığında kısa zamanda duygusal problemler haline gelirler.

Konuşma Güçlüğünün Nedenleri

a. Çocukla ilgili olan nedenler:

- **Zekâ:** Konuşma, oldukça karmaşık becerilerin belli bir düzen içinde oluşmasını gerektirir. Araştırmalar, zekâ geriliğinin konuşma güçlüğünün tek sebebi olarak gösterilemeyeceğini; ancak zekâ geriliğinin konuşma güçlüğüne neden olabildiğini göstermektedir.
- **Sağlık:** Ağır ve uzun süren hastalıklar çocuğun her türlü gelişimini yavaşlatır, bazen durdurur. Başta gırtlak iltihabı (larenjit) olmak üzere boğazda yerleşmiş çeşitli mikrobik hastalıklar ve ses telleri üzerinde oluşan yumrucuklar da sesin kısık ve boğuk çıkmasına yol açarak konuşmayı güçleştirir.
- **İşitme:** İşitme-konuşma arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Doğuştan işitme yetersizliği olan çocukların, özel eğitime tabi tutulmazlarsa konuşmayı öğrenemedikleri bilinen bir gerçektir.
- **Sinir-kas sağlığı ve aralarındaki eşgüdüm:** Sinir sistemine bağlı bir rahatsızlık ve konuşma güçlüğü olduğu zaman çocuklarda konuşma güçlüğü de görülmektedir.
- **Konuşma organları:** Diş, dil, damak, boğaz ve ses bantları zarar gördüğünde çocuk muhtemelen konuşma güçlüğü çekecektir.
- **Olgunlaşma:** Sinir, kas sağlığı ve aralarındaki eş güdüm normal olabilir. Fakat motor gelişim yönünden belirli olgunluğa erişemedikçe çocuk konuşamaz. Çocuk çene ve dil kaslarına hâkim olup onları kullanacak düzeye erişmeden sesleri çıkaramaz.
- **Cinsiyet:** Kızlarda kekemelik oranı daha azdır. Kızlarda konuşma gelişimi daha erken başlar, daha iyi gelişir ve daha az konuşma engeli görülür.
- **Duygusal durum:** Korkunç kazalar, duygusal şok geçirenlerde konuşmanın kaybedildiği görülür. İlk çocukluk devresinde çocuğun karşılaştığı duygusal güçlükler onun konuşma gelişimini etkiler, geciktirebilir.

b. Çevresel nedenler:

- **Güdüleme, uyarım, teşvik:** Çevresinden gelen teşvik sonucu çocuk konuşmaya yönelecektir. Konuşması için uyaranların zengin olması gerekir.
- **Konuşmayı öğretmek için kullanılan metot:** Konuşma eğitmeni denen uzmanların amacı çeşitli türden konuşma bozuklukları ya da sorunları olan insanlara yardımcı olmaktır. Küçük bir çocuğa da konuşmayı öğretmek için seçilen metot, konuşmaya teşvik edici olmalı ve dilin doğru kullanılarak konuşmada iyi bir model olunmalıdır.
- **Diğer çevresel nedenler:** Yapılan araştırmalar sosyo-ekonomik düzeyi yüksek çocukların, sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan çocuklardan daha fazla kelime hazinesine sahip olduklarını ve konuşmaya daha erken başladıklarını göstermiştir.

GECİKMİŞ KONUŞMA

Çocuğun konuşması kendi yaşından beklenenden çok geri veya konuşma gelişimi yaşıtlarından çok daha yavaş ise o çocuğun konuşması "gecikmiş konuşma" olarak adlandırılır. Çoğunlukla 2-3 yaşlarında konuşamayan çocukların anne babaları konuşmanın geciktiğinin farkına varırlar.

Gecikmiş Konuşmanın Belirtileri

Gecikmiş konuşma problemi çok değişik şekilde ve değişik derecelerde görülür. Çocuklar normal konuşmaya sahip olmadıkları için çalışmalar daha çok gözlem yoluyla veya çevresindekilerden alınan bilgilere dayanır.

Konuşmaları dikkate alındığında belirtileri; hiç konuşmamaktan, çok zor anlaşılır birkaç kelime söylemeye kadar değişiklik gösterir. Kelime dağarcıklarında eksiklik vardır. "Ben","benim" gibi zamirleri kullanmayı 3 yaş civarında bile tam olarak öğrenemezler. Cümle kuramazlar. Jest, mimik ve diğer işaretli hareketleri daha çok kullanırlar. İsteklerini ifade edemezler. Başkalarının konuşmalarına ilgi göstermez ve dinlemezler. Durmadan ses çıkarırlar. İleri derecede gecikmiş konuşma güçlüğü olan çocuklar, kendi istek ve duygularını direkt hareketlerle belli ederler. Kişiye, eşyaya vurmak, itmek gibi fizikî güç ile yapılır. Bu hareketlerinden dolayı kendi yaşıtlarıyla geçinmeleri zordur. Dolayısıyla uyum problemleri de görülür.

Bu çocukların bazıları topluluktan ayrı kalma eğilimindedirler. Kendi başına oyun oynamak veya bir şeyle meşgul olmak isterler. Normal konuşmaya sahip çocuklara kıyasla daha çabuk ağlama, bağırma, oyuncakları kırma, dağıtma ve hırçınlık gibi kökü duygusal olan hareketler görülebilir.

Gecikmiş Konuşmanın Nedenleri

- **Zihinsel engel:** 2 yaşına kadar çocuğun çıkardığı seslerle zekânın ilişkisi olmamasına karşın 2 yaşından sonra dil gelişimiyle IQ arasında sıkı bir ilişki olduğu görüşü ağır basmaktadır. Dil, zekâya bağlı olarak gelişir. Zihinsel yetersizliği meydana getiren veya zekâ gelişimini engelleyici sebeplerin birçoğu konuşma gelişimini de engeller.
- **Sağlık durumu:** Konuşma gelişim devresinde uzun süren ve ağır geçen hastalıklar çocuğun konuşma gelişimini engeller. Hastalık birinci yaşta olursa etkisi daha çok olabilir. Hasta olan bebeğin "babıldama " döneminde keyifli ve rahat ses çıkarması beklenemez. Böylece babıldama ile kazanacağı sesleri çıkaramaz. Ayrıca böyle durumlarda çocuk konuşmaya az teşvik edilir, kendini iyi hissetmez ve her istediği önceden yapılır bu da çocuğun konuşma ihtiyacı duymamasına neden olur.
- **İşitme kaybı:** Konuşma ses algısına dayandığı için çocuğun işitme yetersizliği, konuşma gelişimini etkiler. Doğuştan işitme yetersizliği olanlar özel metotlar öğretilmedikçe konuşmayı kazanamazlar. Ağır işitenler ise artikülasyon bozukluğundan ses bozukluklarına kadar çeşitli konuşma güçlükleri geliştirirler.
- **Motor-koordinasyon güçlüğü:** Bazı çocuklar dil, damak, dudak gibi konuşma organlarını kontrolde güçlük çekerler. 4 veya 5 yaşından önce çocuk felci geçirmiş olanların anlaşılır bir konuşma kazanmaları pek enderdir. Damak ve boğaz çevresinde kısmî felç olduğunda yine aynı durum görülebilir. Bu bakımdan nörolojik muayeneyi içine alan tam bir tıbbi muayene gerekmektedir.
- **Aile ve Çevre Koşulları:** Aile ile ilgili nedenlerin başında çocuğun konuşma için gerektiği kadar güdülenmeyişi gelir. Çocuk konuşmanın bir işe yaradığını hissetmezse konuşmayı öğrenmek için kendini zorlamaz. Öğrenmede güdüleme ödül ve ceza ile olur. Ailenin çocuğa konuşmayı öğretmek için ne gibi bir yol izlediğini öğrenmek gerekir. Disipline ağırlık vererek ödüller, zamana ve duruma uygun olarak kullanılmıyorsa konuşma gelişimi çok yavaş olur. Hatta bazen hiç gelişmez.

3 yaşından önce konuşmalarında gelişme görülmeyen çocuklarla ilgili olarak yapılan vak'a incelemeleri bu çocukların bir yaşından önce tuvalet kontrolü ve kendi kendilerine yemek yemeleri için aşırı zorlanmış olduklarını ortaya çıkarmıştır. Çocuğun konuşmayı öğrendiği devrede evde iyi, açık ve anlaşılır konuşma örneğine sahip olması önemlidir. Evde birden fazla dilin konuşulması da çocukta dilin algılanmasını güçleştirir.

- **Duygusal Çatışma:** Çocuklar konuşmalarını bir kaza, bir şok veya duygusal çatışma nedeniyle kaybedebilirler. Korkular, heyecanlar, aile hayatındaki büyük değişiklikler, yeni bir kardeşin doğumu gibi durumlar konuşmayı etkiler.

Problemin giderilmesi, çocuğun konuşmasının ilerletilebilmesi için teşhis şarttır. Ne çeşit bir problem olduğu ve ayrıntıları bilinirse terapi sürecinin başlatılıp başlatılmayacağına karar verilir.

KEKEMELİK

Kekemelik, konuşma güçlükleri arasında oran itibariyle az olmakla beraber etki bakımından çok önemli yer tutmaktadır.

Kekemelik, konuşmanın tümünü etkileyen bir güçlüktür. Kekemelik; seslerin, hecelerin, sözcüklerin söylenmesinde işitilebilir veya sessiz tekrar ve uzatmalar biçiminde sözlü anlatım akıcılığındaki bozukluk olarak tanımlanabilir. Bazen bu bozukluklar konuşma organlarının hareketleri ile ilgili ya da ilgisiz beden hareketleri ile birlikte görülmektedir. Bu bozukluklar sıklıkla heyecan veya gerilim durumlarının ve korkuların, utanma, rahatsızlık gibi özel duyguların belirtisidir.

Kekemelik kız çocuklara oranla erkek çocuklar da daha sık görülmektedir. Ayrıca kekemeliğin derecesi de erkek çocuklarda kızlara oranla daha fazla olmakta ve problemin sürekliliği de erkekler aleyhine fazla olmaktadır.

Kekemelik, konuşmada tutukluk, bocalama ve tekrar normal konuşmaya dönüş gibi belirtilerle 3-4 yaşındaki çocuklarda başlayabilir. Asıl kekemelik tablosunun gerçek yerleşimi daha çok 5-6 yaşlarında olur. Sınıfta bir şey okuyacağı sırada kekeleyen çocuk, şarkı söylerken ya da telefonla konuşurken kekelemeyebilir. Çocukların çoğunlukla 2,5 -3,5 yaşları arasında keke-

lemelerinin nedeni bu sırada çocuğun özellikle heyecanlıyken düşünce ile dilini birbirine karıştırmasından kaynaklanmaktadır. Sözcük dağarcığı kısıtlı olmasına karşın çok şey söylemek isteyen çocuk, konuşmada zorluk çeker ve sonuç olarak kekeler.

Öğretmenlere Öneriler

- Konuşma öğrenilen bir beceridir ve konuşma konuştukça gelişen ve pekiştirilen bir beceridir. Bu nedenle öğretmen sınıfta konuşmasıyla iyi bir model olmalıdır.
- Çocuğa konuşmanın kendi dilek ve duygularını ifade etmeye yarayan bir iletişim aracı olduğu hissettirilmelidir. Çocuk konuşmaya istekli hale getirilmelidir. Düzgün konuştuğunda bunun öğretmeni tarafından fark edilip takdir edildiğini ve her zaman edileceğini bilmelidir.
- Çocuk sınıf içinde eleştirilmemeli, arkadaşlarının çocuğa yönelik davranışlarına ilişkin sert tepkiler verilmemelidir. Bu çocukta konuşmaya karşı tepki yaratabilir, korku geliştirmesine neden olabilir.
- Çocuk konuşurken ilgiyle ve sabırla dinlenmelidir. Nasıl konuştuğuna değil ne anlatmak istediğine yoğunlaşılmalı ve çocuğa anlaşıldığı hissettirilmelidir.
- Çocuğa sosyal uyumu ve kendine olan güveninin gelişimi için ilgi, yetenek ve becerileri doğrultusunda kaldırabileceği sorumluluklar verilmelidir. Çocuğun sınıf içinde alay konusu olmaması ya da rencide edilmemesi için diğer öğrencilerle uygun bir sırada konuşulmalı ve sınıf içindeki davranışlarla olumlu örnek olunmalıdır. Ders esnasında söz hakkı önceliği verilmeli ve beklerken yaşayacağı gerginlik azaltılmalıdır.

6. ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ OLAN BİREYLER

Özel Öğrenme Güçlüğü: Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapmada yetersizlik nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Yaygın olarak kullanılan öğrenme güçlüğü tanımına göre: Öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma ya da matematik problemlerini çözme, anlama ya da yazılı ve sözlü dili kullanmadaki psikolojik süreçlerden birinde ya da bir kaçında yetersizliğin ortaya çıktığı çocuklardır.

Nedenleri

Özel eğitimin diğer bütün alanlarında olduğu gibi öğrenme güçlüğünün de nedenleri konusunda kesin veriler yoktur; ancak bireyin öğrenmesini etkileyen bir takım etmenler belirlenmiştir. Bunlar: Beynin hatalı işleyişi, biyo-kimyasal bozukluklar, kalıtım ve çevresel etmenler (Duygusal bozukluk, motivasyon eksikliği, yetersiz öğretim etmenleri) olarak ifade edilebilir.

Özellikleri

Özgül öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar özellikleri bakımından birbirinden çok farklıdır. Her öğrenme güçlüğü gösteren çocuğun kendine özgü davranış örüntüleri bulunmaktadır. Yaygın olarak öğrenme güçlüğü gösteren çocuklarda algısal, algısal – devimsel ve eşgüdüm problemleri, dikkat bozuklukları ve aşırı hareketlilik, düşünme ve bellek problemleri görülmektedir. Genel olarak sıralayacak olursak;

- **Okuma becerisi:**
  - Dinlediği, okuduğu bir öyküyü anlatması istendiğinde öykünün başını sonunu karıştırır.
  - Haftanın günlerini, ayları, mevsimleri doğru saysa bile aradan sorulduğunda (cumadan önce hangi gün gelir, marttan sonra hangi ay gelir, haftanın dördüncü günü hangisidir gibi) yanıtlamakta zorluk çeker ya da yanlış yanıtlar.
  - Sayı ve harfleri dizgilemekte güçlük çeker, alfabenin harflerinin sırasını karıştırır; kendisinden sıra ile söylenmesi istenen sayıların yerlerini karıştırır. Örneğin 3865 dediğinizde o size 8356 diyebilir.
  - Belirli bir sıra içinde yapılması gereken işlerin sırasını karıştırabilir.
  - Okuma hızı ve okumada nitelik açısından yaşıtlarından geridir. Harf-ses uyumu gelişmemiştir, bazı harflerin seslerini öğrenemez, harfin şekli ile sesini birleştiremez. Kelimeleri hecelerken ya da harflerine ayırırken zorlanır.

- **Yazma Becerisi**
  - Yaşıtlarına oranla el yazısı okunaksız ve çirkindir, sınıf düzeyine göre yazı yazması yavaştır.
  - Tahtadaki yazıyı defterine çekerken ya da öğretmenin okuduğunu defterine yazarken zorlanır.
  - Yazarken bazı harf ve sayıları, kelimeleri ters yazar, karıştırır. (b-d, m-n, ı-i, 2-5, d-t, ğ-g, g-y, ve-ev gibi)
  - Yazarken bazı harfleri, heceleri atlar ya da harf/hece ekler.
  - Sınıf düzeyine göre yazılı imla ve noktalama hataları yapar, küçük-büyük harf yazımı, noktalama ve hece bölmede yanlışlıklar yapar.
  - Yazarken kelimeler arasında hiç boşluk bırakmaz ya da bir kelimeyi iki - üç parçaya bölerek yazar.
- **Aritmetik Becerileri**
  - Aritmetikte zorlanır, dört işlemi yaparken yavaştır, parmak sayar, yanlış yapar, problemi çözüme götürecek işleme karar veremez.
  - Yaşına uygun seviyedeki matematik problemlerini yaparken otomatik olarak tepki vermekte zorlanır.
  - Sayı kavramını anlamakta güçlük çeker.
  - Bazı aritmetik sembolleri öğrenmekte zorlanır, bu sembolleri birbirine karıştırır.
- **Çalışma Alışkanlığı**
  - Ev ödevlerini almaz, eksik alır.
  - Ev ödevlerini yaparken yavaş ve verimsizdir.
  - Ders çalışırken sık sık ara verir, çabuk sıkılır, ders çalışmayı sevmez.
  - Ödevlerini yaparken birilerinin yardımına ihtiyaç duyar, kendi başına çalışma alışkanlığı gelişmemiştir.
  - Öğrenme stratejileri eksiktir. Öğrenmeyi düşündüğü şeyleri nasıl kontrol edeceklerini ve yönlendireceklerini (organize edeceklerini), nasıl daha fazla bilgi elde edeceklerini ve öğrendiklerini nasıl hatırlayacaklarını bilemezler, çalışmak için yardım edecek birini beklerler.
- **Organize Olma Becerileri**
  - Odası, çantası, eşyaları ve giysileri dağınıktır.
  - Defter ve kitaplarını kötü kullanır ve yırtar.
  - Yazarken sayfayı düzenli kullanamaz, gereksiz satır atlar, boşluk bırakır, sayfanın belirli bir kısmını kullanmaz.
  - Defter, kalem gibi çeşitli araçlarını kaybeder.
  - Zamanını ayarlamakta güçlük çeker, bir işi yaparken, ne kadar zamana ihtiyacı olduğunu ya da ne kadar zaman harcadığını tahmin edemez.
  - Yaptığı işi zamanında bitirmekte güçlük çeker.
  - Üzerine aldığı görevleri düzenlemekte zorluk çeker, nereden ve nasıl başlayacağını bilemez.
- **Oryantasyon (Yönelim) Becerileri**
  - Sağ-sol karıştırır, yönünü bulmakta zorlanır, doğu-batı, kuzey-güney kavramlarını karıştırır.
  - İşaret sözcüklerini (burada, şurada, orada gibi) karıştırır.
  - Alt-üst, ön-arka kavramlarını karıştırır.
  - Zamana ilişkin kavramları (dün-bugün, önce-sonra gibi) karıştırır.
  - Gün, ay, yıl, mevsim kavramlarını karıştırır (Hangi aydayız denilince salı, hangi mevsimdeyiz denilince şubat diyebilir).
  - Saati öğrenmekte zorlanır.
- **Sözel İfade Becerisi**
  - Duygu ve düşüncelerini sözel olarak ifade etmekte zorlanır.
  - Serbest konuşurken düzgün cümleler kuramaz, heyecanlanır, takılır, şaşırır.
  - Sınıfta sözel katılımı azdır.
  - Bazı harflerin seslerini doğru olarak telaffuz edemez (r, ş, j gibi harfleri söyleyemez ya da yanlış söyler).
  - Soyut kavramları anlamakta güçlük çeker (Esprileri anlamakta zorluk çekebilirler).
- **Motor Beceriler**
  - İp atlama, top yakalama gibi hareket ve oyunlarda yaşıtlarına oranla başarısızdır.
  - Sakardır, düşer, yaralanır, istemeden bir şeyler kırar.

- Çatal-kaşık kullanmakta, ayakkabı-kravat bağlamakta zorlanır ya da bu becerileri öğrenmekte zorlanmıştır.
- İnce motor becerilere dayalı işlerde (düğme ilikleme, makas kullanma, boncuk dizme gibi) zorluk çeker.
- Kalemi uygun biçimde kavramakta güçlük çeker.
- Yaşıtlarına oranla çizgileri ve çizimleri kötü ve dalgalıdır.
- Yazısı genellikle okunaksızdır.
- Harflere şeklini vermekte, harfi kapatmakta güçlük çeker.

Öğretmenlere Öneriler

- Çocuğa bir şeyin anlatılmasından ziyade yapılarak gösterilmesi başarıyı artırır. Teorik anlatımlar yerine yaparak öğrenmeyi sağlayan pratik çalışmalar daha yararlı olabilir.
- Çocuğun öğrenmesini kolaylaştıracak olan davranışları basitten karmaşığa doğru sıralayarak aşamalı olarak öğrettiğiniz takdirde çocuğun öğrenmesi daha kolay olacaktır. Yaptırdığınız egzersizlerde yardımlarınızı çocuğun başarısı arttığı ölçüde azaltmanız, onun cesaretlenmesine yardımcı olacaktır.
- Çocuğa yeni beceriler kazandırırken ya da çocuk çalıştığında, öğrendiğinde onu sevindirmeyi ve ödüllendirmeyi unutmayınız. Ödül, bir çocuğa davranışın arkasından hemen verilen, onun çok hoşuna giden herhangi bir şey olabilir. Ödül verildiği takdirde, çocuğu ödüllendiren davranışlarda artış görülecektir. Ödül olabilecek beğeni sözleri, oyun veya sosyal nitelikteki ödülleri iyi seçmelisiniz. Ödülde en önemli kural ise ödülü istediğiniz davranışın hemen arkasından verip geciktirmemek, çocuğa ödülü başarılı davranışından dolayı verdiğinizi hissettirmektir.
- Çocukla göz teması çok önemlidir. Öncelikle onunla karşılıklı oturup size bakmasını isteyebilirsiniz. " Umut, Emre bana bak" dediğinizde eğer bakmıyorsa çocuğun çenesinden yavaşça tutup hafifçe başını kendinize doğru çeviriniz. Göz kontağı kurabiliyorsanız "Aferin" ya da "Bana ne güzel baktın" gibi bir ödülle, çocukla iletişim kurmanın en önemli ve en güzel adımını atmış olacaksınız.
- Öğrenme sırasında çocuğun hareketli olmasından ziyade bir yerde otururak öğrenme faaliyetinde bulunması ve çevredeki dikkat dağıtıcı unsurların ortadan kaldırılması çocuğun başarısını artırır. Bu nedenle bu ortamı sağlamaya çalışın.
- Çocuğun basit emirlerle yapacağı işlere uymasını sağlayın ki sizinle işbirliği yapması kolay olsun. Ev ortamında yapmayacakları, üslenmeyecekleri faaliyetleri çocuğa ille de yapacaksınız diye zorlamayın. Bu tür bir yaklaşım nedeniyle çocuk zora geldiğinde ortamdan ve sizden kaçacaktır.
- Korku ile öğrenme bir arada olmaz. Baskı ve dayak ortamında öğretilmeye çalışılan faaliyetler sadece korku ortamında gösterilip diğer ortamlarda gösterilmeyen ve kalıcı olmayan faaliyetlerdir.
- Çocukları akranları ve kardeşleriyle kıyaslamak, çocukların çalışma hevesini artırmak yerine, tam tersine kırar.
- Çekingenliğini önlemek için onun cesaretini ve kendine güvenini artırıcı bir tutum izlenmelidir. Kendine güvenen çocuk her zaman daha başarılı olur. Annesine ve babasına güvenen çocuk ise bağımlı bir kişilik oluşturur.
- Çocuğun başarılı durumlarını fark edip göz önüne getirdiğinizde yaptığı faaliyetlerde daha hevesli, daha dikkatli, başarmak için daha büyük bir çaba içinde olduğu görülecektir.
- Bu çocukların bulundukları ortamda kendilerini farklı hissedecekleri unsurların ortadan kaldırılması onların daha rahat olmasını sağlar. Örneğin sınıf ortamında diğer çocukların bu gibi çocukları dışlamaları, dalga geçmeleri, kurdukları ilişkilerde farklı tutumlar göstermeleri bu çocukları çok rahatsız eder. Çocuklara karşı olumsuz yaklaşımların ortadan kaldırılmasına çaba harcanmalıdır.
- Bu çocukların kendilerini işe yaramaz hissetmelerini önlemek için onlara başarabilecekleri basit sorumluluklar verilmelidir ve çocuklar desteklenmelidir.
- Sınıf ortamında bu çocukların dikkat ve ayırt etme becerileri düşük olduğundan düzenli ve iyi organize edilmiş bir çalışma ortamı başarılarını etkileyecektir. Bu çocukların sınıf ortamında diğer çocuklar kadar başarılı olabileceklerine inanmaları davranışlarınızla gerçekleşecektir.
- Herhangi bir faaliyette çocukların dikkatlerini sağladıktan sonra yavaş, açık ve basit cümlelerle o faaliyeti anlatırken mümkün olduğu kadar

hareket göstermelisiniz. İşi öğrenirken çocuğun, fizikî olarak da faaliyete katılması yapabileceğini hissetmesini sağlayacaktır.

- Bu çocuklara bir iş üzerinde çok egzersiz yaptırmanız önceden yaptıklarını hatırlamaya yardım edecektir. Kısa adımlarla, programda fazla hızlı ilerlemeden her gün çocuktan daha fazlasını beklemeniz ve başarılarının devam edeceği inancında olduğunuzu hissettirmeniz onlarda her zaman en iyisini yapma isteğinin oluşmasına yardımcı olacaktır.
- Bu çocukların gelişimleri sürekli takip edilmelidir ve uygun geri bildirimlerle gelişimi desteklenmelidir.

NOT

Öğrenme güçlüğünün tedavisi, eğitimdir. Bu çocuklara yönelik yapılacak destekleyici çalışmalar yardımı ile öğrenme güçlüğünün üstesinden gelmek mümkündür.

7. DUYGUSAL, DAVRANIŞSAL VE SOSYAL UYUM GÜÇLÜĞÜ OLAN BİREYLER

Duygusal Uyum Güçlüğü: Sağlık durumu, zihinsel ve duyusal faktörlerle açıklanamayan; bireyin kendisi ve çevresiyle dengeli, doyurucu ilişki kurma ve sürdürmede güçlük çekme, genel bir mutsuzluk ve depresyon hâli, bireysel veya okul problemleriyle ilgili korku, tırnak yeme, parmak emme ve benzeri fiziksel belirtilerden bir veya birden fazlasının uzun süreli olarak ortaya çıkması nedeniyle eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

Sosyal Uyum Güçlüğü: Madde bağımlılığı, yetersiz beslenme, göç, suç işleme, suça yönelme, çalışma, ihmal, istismar ve terk edilme gibi riskli hayat şartlarından dolayı bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesine denir.

Özellikleri

- Sosyal ve duygusal iletişimde **uyum güçlükleri** gözlenir.
- **Dikkat dağınıklığı**, okul başarısı ve arkadaş ilişkilerinde problemler sıklıkla ortaya çıkar.
- **Suça yönelme** ve aşırı risk alma özellikleri gösterebilirler.
- İçe dönüklük, **sosyal ilişkilerde** zayıflık veya aşırılıklar gözlenebilir.
- Kimi bireylerde yetişme koşullarından, olumsuz aile tutumlarından (aşırı koruyuculuk, ilgisizlik, şiddet v.b.), maddî yetersizliklerden, sosyal - kültürel olanaksızlıklardan dolayı bu farklılıklar daha ileri düzeyde görülerek olumsuz davranış örüntüleri şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

Nedenleri

İnsan davranışları birçok etmenin sonucu olarak meydana gelmektedir. Duygu ve davranış bozukluğunun nedenlerini açıklamada yaşanan sorunların başında insan davranışların tek bir nedenin sonucu olarak açıklanmaya çalışılmasıdır. Duygu ve davranış bozukluğunun nedenlerini biyolojik ve çevresel olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür.

- **Biyolojik Etmenler:** Günümüzde insan davranışlarını biyolojik yapının etkilediği kabul edilmektedir. Bununla birlikte biyolojik özellikler tek başına bireylerdeki duygu ve davranış bozukluğunun nedeni olarak görülmemektedir. Her birey biyolojik yapısının bir sonucu olarak doğuştan bazı eğilimlerle dünyaya gelmektedir. Daha sonraki yıllarda yaşanılan çevre ve edinilen deneyimler bu eğilimleri biçimlendirmektedir. Bu yönüyle biyolojik etmenleri çevresel etmenlerden ayırt edebilmek oldukça güç olmaktadır.
- **Çevresel etmenler:** Çevresel etmenler bireyin davranışlarında etkili olan her çeşit olaydır ve ev ve okul ortamlarıyla yakından ilişkilidir. Bu yönüyle çevresel etmenler; okul etmenleri ve aile etmenleri olarak iki grupta ele alınmaktadır.
  - **Aile Etmenleri:** Birey, yaşamının ilk yıllarını ev ortamlarında ailesiyle geçirmektedir. Bu yıllar aynı zamanda bireyin kişilik özelliklerinin biçimlendiği yıllardır ve ailenin bireye yönelik davranışları, bireyin kişilik yapısının temelini oluşturmaktadır. Ailenin olumlu ve yapıcı davranış ve yaklaşımları bireyin pozitif davranışlar geliştirmesine yardımcı olduğu gibi bunun tersine olumsuz ve yıpratıcı davranış ve yaklaşımlar bireyin problem sayılabilecek negatif davranışlar geliştirmesine neden olduğu bilinen bir gerçekliktir.
  - **Okul Etmenleri:** Bireyin duygusal gelişiminde aile yaşantısının yanı sıra okul yaşantısının önemli oranda etkili olduğu bilinmektedir. Okul ortamı birey için aileden sonra yeni bir psikolojik ortamdır ve okul arkadaşları, öğretmen davranış ve yaklaşımları, okul kuralları ve okul çalışmaları bi-

reyin duygu ve davranışlarının şekillenmesine neden olabilmektedir. Bunun yanında bireyin okul başarısı ya da başarısızlığının duygu ve davranış gelişimini etkilediği yapılan araştırmalar göstermektedir.

Öğretmenlere Öneriler

- Çocuktan beklenen davranışlar açıklanmalıdır.
- Öğretmen beklentilerini çocuğa iletirken açık ve sakin olmalıdır.
- Öğrenci davranışlarının uygun ve tutarlı sonuçları olması sağlanmalıdır.
- Uygun davranışlar hemen görülmeli ve pekiştirilmelidir.
- Öğretmen çocuğun davranışına ve akademik performansına ilişkin gerçekçi beklentilere sahip olmalıdır.
- Öğrenci başarılı olma duygusunu yaşayabilmeli ve başarısıyla övünmesini bilmelidir.
- Öğretmen çocuğun duygularını ve ondan uyumsuz davranışlara neden olacak çevre koşullarını iyi bilmeli, gerekirse değiştirmeye çalışmalıdır.
- Sınıfta sevgi ve güven ortamı hâkim olmalıdır. Bu ortamda çocukların uygun davranışlarının gelişmesi daha kolay olmaktadır.
- Gerektiğinde sınıftaki öğrencilerin uygunsuz davranışları için uzman görüşüne başvurmalı, uzmanla işbirliğinin yolları aranmalıdır.

8. OTİZM VE OTİSTİK ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

Otizm: Erken çocukluk döneminde görülmeye başlayan, sosyal etkileşim ve iletişim bozukluğu ile ilgi ve etkinliklerin belirgin sınırlılığı gibi özelliklerle kendini gösteren yaygın gelişimsel bozukluk durumudur.

Otizm belirtileri dört ana başlıkta toplanmaktadır:

1. Otizmin ortaya çıkma sıklığı 30 aylıktan önce görülmektedir.
2. Çocukların konuşma ve dil gelişiminde belirgin bir gecikme söz konusudur.
3. Zihinsel gelişimle ilişkisi olmayan, ancak sosyal gelişimle ilgili bir yetersizlik söz konusudur.
4. Belirgin davranışları arasında kalıplaşmış oyun, aynılığı koruma ve değişikliğe karşı tepki gösterme yer almaktadır.

Otizmin gittikçe önem kazanması ve bu alandaki çalışmaların da artması sonucu, birbirinden farklı çalışmalar doğrultusunda değişik davranış özelliklerinin olabileceği öne sürülmüş ve çeşitli yorumlar yapılmaya başlanmıştır. Otizmli çocukların genel özellikleri şu şekildedir:

- **Sosyal etkileşimdeki yetersizlik**
  - Çevresindeki bireylerin farkında olmama.
  - Kendisinin rahat ve güvenli olabileceği ortamı seçme becerisinin olmaması.
  - Taklit davranışının yetersizliği ya da hiç olmaması.
  - Sosyal oyun davranışının yetersizliği ya da hiç olmaması.
  - Arkadaşlık ilişkilerindeki yetersizlik.
- **Dil, iletişim ve sembolik gelişimde normalden farklı olma**
  - Karşılıklı iletişimin olmaması.
  - Sözel olmayan normal dışı iletişimin kurulması.
  - Yaratıcılığın olmayışı.
  - Sözel dilin kullanımındaki farklılık.
  - Konuşmanın içeriği ve şeklinde normalden farklılık.
  - Karşılıklı diyalog kurmada yetersizlik.
- **İlgilerinin ve ilgilenilen etkinliklerin sınırlı sayıda olması.**
  - Stereotip (kendiliğinden başlayan ve tekrar edilen) hareketler sergileme.
  - Nesnelerin daha çok ayrıntılarıyla ilgilenme.
  - Çevredeki değişikliklere karşı tepki gösterme.
  - Günlük yaşamla ilgili alışkanlıkların değişimine karşı çıkma.
  - İlginin son derece sınırlı olması.

Otizmin birbirinden bağımsız belirtilerin bileşimi değil, sosyal ilişki, iletişim ve yaratıcı etkinliklerdeki yetersizliği içeren bir durum olduğu söylenebilmektedir.

Otizmin ilk önceleri sanıldığı gibi sevgi yoksunluğu, iletişim eksikliği ya da çocuğun geçmiş yaşantısıyla ilgili duygusal sorunlara ilişkin olmadığı anlaşılmış, kaynağının psikolojik değil, sinir sisteminin gelişimsel bozukluğu olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Önceleri otizm başlangıcının çocuğun doğumundan sonra yaklaşık 30 aylık oluncaya kadarki süre içinde görülebileceği belirtilirken, son yıllarda çocuk 36 aylık olduğunda ve daha ileri yaştayken de otistik davranış özellikleri gösterebilmektedir. Geniş kapsamlı araştırma bulguları otizmin kızlara oranla erkeklerde daha yaygın görüldüğünü doğrulamaktadır.

Otistik Çocukların Özellikleri

- **Duyusal Özellikler**
  - *İşitsel Uyarılara Karşı Tepkileri: Seslere* karşı çok değişik tepkiler gösteren otistik çocukların, erken çocukluk döneminde bazı seslere hiçbir tepki vermemesi, çocukta işitme problemi olduğu düşüncesini çağrıştırmaktadır.
  - *Görsel Uyarılara Karşı Tepkileri: Otistik* çocukların insan yüzüne ve çevrelerindeki birçok nesneye bakmamalarına karşın, hareket eden, dönen ya da parlak olan bazı nesnelere çok uzun bakabildikleri, bazılarının zaman zaman ışıktan rahatsız oldukları hatta karanlık bir odada daha rahat ettikleri görülebilmektedir.
  - *Acı, Sıcak, Soğuğa Karşı Tepkiler:* Bu tepkiler bazı çocuklarda acıyı, sıcağı ve soğuğu fark etmeme şeklinde ortaya çıkarken, bazılarında ise soğuk suyla ellerini yıkarken ağlama, eline iğne battığı zaman çığlık atma gibi aşırı duyarlılıklar şeklinde de görülebilmektedir.
  - *Dokunulmaya Karşı Tepkiler:* Herhangi bir kimse tarafından dokunulmaya, kucağa alınmaya tepki gösteren otistik çocuklar, fiziksel teması reddetmekte ve çevreleriyle ilişki kurmaktan kaçınmaktadırlar. Otistik çocukların çevrelerindeki duyusal uyarılara çok farklı tepkiler vermelerine karşın, yeni bir nesneyi genellikle koklayarak, yalayarak ve parmaklarının üzerinde gezdirerek tanımaya ve keşfetmeye çalıştıkları gözlenmektedir.
- **Motor Gelişim Özellikleri**
  - Otistik çocukların ip atlama, dans etme, yüzme gibi büyük kas motor becerilerin kullanılmasını gerektiren bazı hareketleri taklit etme yetilerinin çok az olmasına ya da hiç olmamasına bağlı olarak daha geç öğrendikleri görülmektedir.
  - Kâğıt kesme, kutu içine küp atma ve ipe boncuk dizme gibi küçük kas motor becerilerinin de oldukça zayıf olduğu gözlenmektedir.
  - Otistik çocukların duruşlarında, ellerini kullanmada zaman zaman normalden farklı bir görünüm sergiledikleri görülmektedir. (Parmak uçlarında yürüme, belli hareketleri tekrar etme, tek ayağı üzerinde ileri geri sallanma, kendi etrafında dönme vb.) Bununla birlikte hiperaktif (çok hareketli) veya hipoaktif (az hareketli) olmaları da diğer motor davranış özellikleri olarak kabul edilmektedir.
- **Sosyal Gelişim Özellikleri**
  - Kucağa alındığında sarılmama, annenin sesine tepki vermeme gibi davranışları gösteren otistik çocukların çoğu, anneye bağımlılık davranışının yoksunluğunu göstermektedirler.
  - Sevgi ve güvende olma gereksinimi yönüyle diğer bireylere fiziksel yakınlaşma davranışları görülmemektedir. Otistik çocukların zamanlarının çoğunu tek başına oynayarak geçirdikleri ve anne-babaları ile iletişim kurmadıkları gözlenmiştir.
  - Çevreyle ilgili en ufak değişikliklerin karşısında çok duyarlı olabildikleri halde insan yüzü ve karşılıklı iletişim bu çocuklar için çok az önem taşımaktadır.
  - Otistik çocuklarda oyun becerisi, sembolik düşüncenin kazanıldığı duyu motor döneme paralel olarak gelişmemektedir. İletişim ve hayal gücünden yoksun olmaları nedeniyle diğer çocukların oyununa katılmazlar.
- **Dil ve İletişim Özellikleri**
  - Sözel Olmayan İletişim: Temel duyguları (mutluluk, üzüntü vb.) ifade etmede güçlük, karşısındaki kişinin yüzüne ve gözüne bakmama, karşılıklı iletişim kurmak istemediğinde bağırma, vurma, çığlık atma gibi özellikler göstermektedirler.
  - Sözel İletişim: Otistik çocukların dil gelişimlerinde, hiç konuşmama, sadece bir-iki kelime söyleme, çok kelimeyle anlamsız konuşma, zamirleri karıştırma, konuşulanları anlamada güçlük çekme, gramer bozuklukları ve telâffuz güçlüğü gibi özellikler görülmektedir.

- **Zihinsel Gelişim Özellikleri**
  - Otistik çocukların zekâ düzeylerini belirleyen testleri kullanmada güçlükler olması ve bu çocukların testlerde düşük performans göstermeleri zekâ bölümlerinin tespitini zorlaştırmaktadır.
  - Son yapılan araştırmalar temel problemin zihinsel gelişim alanında olduğunu belirtmekte ve bu konudaki tartışmalar zihinsel yetersizliğin birinci olarak dil ve iletişim problemlerine yol açtığı, ikinci olarak da davranışsal ve duyusal güçlüklere neden olduğu yönünde yoğunlaşmaktadır.
- **Davranış Özellikleri**
  - Özel Korkular: Sudan korkma, ayakkabı ayağını sıktığı için ayakkabı giymeyi istememe gibi.
  - Tehlikelerin Farkında Olmama: Yüksek bir duvarın üzerinde yürüme vb.
  - Nedensiz Gülme ve Ağlama Davranışları Gösterme.
  - Değişikliklere Karşı Tepki Gösterme: En küçük bir değişiklik onların sevinç çığlıklarına ya da öfke nöbetlerine yol açabilmektedir.
  - Davranış Problemleri: Öfke nöbetleri, çevresine zarar verici davranışlar, kendisine zarar verici davranışlar, stereotip vücut hareketleri (kendiliğinden başlayan hareketler) otistik çocuklarda görülen davranış problemleridir.
- **Özel Beceriler**
  - Bunlar genellikle konuşma becerisi soyut anlam içermeyen türden becerilerdir. Otobüs hareket saatleri, sayılar vb. ayrıntılar ilgili bazı görsel yetenekler şeklinde de ortaya çıkabilmektedir.
  - Kendi kendine okuma yazma öğrenebilme, okuduğunu anlamasa da akıcı bir şekilde okuyabilme, kısa sürede ezberleyebilme gibi iyi bir belleğe sahip olan erken gelişmiş kavramsal veya görsel-motor yetenekleri olan otistik çocuklara da rastlanmaktadır.

Nedenleri

Otizm nedenleri tam olarak bilinmemektedir; ancak psikodinamik ve ailesel etmenler, genetik etmenler, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasındaki etmenler, biyokimyasal etmenler, nörolojik ve biyolojik vb. etkenlerin neden olabileceği konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Eğitimde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar:

- *Otistik Çocukların Eğitimine Çocuğun Performansı Alınarak Başlanması:* Otistik çocuklar bireysel ayrıcalık gösterdiklerinden performansları da birbirinden farklıdır. Çocuğa uygun hazırlanacak olan eğitim plânına başlamadan önce öğrenci gözlenir, ölçüt bağımlı ölçü araçlarıyla her bir beceri alanındaki performansı belirlenir. Performans alımı sırasında çocuktan istenen açık olarak söylenmeli ve gelen cevaplar hiç tepki göstermeden kaydedilmelidir.
- *Otistik Çocuklara Bireysel Eğitim Plânı Uygulanması:* Heterojen bir grup olan otistik çocukların eğitsel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için hazırlanan çerçeve programdan her çocuk için bireyselleştirilmiş eğitim plânı hazırlanarak uygulanması gerekir. Hazırlanacak olan bu eğitim plânındaki amaçlar ve araç gereçler çocuğu merkeze almalıdır.
- *İlerlemelerin Kaydedilmesi ve Değerlendirilmesi:* Öğretim sürekli değerlendirme gerektirir. Amaçların ve davranış değişikliklerinin öğrencide gerçekleşip gerçekleşmediği düzenli bir değerlendirme sonucunda ortaya çıkar. Öğretmen, öğrencideki gelişimleri ve değişimleri kaydederken günlük plân özelliğini de taşıyabilecek kayıt formları ve grafikler oluşturur. Her bir amaç için hazırlanan bu form ve grafikler ilerlemelerin kaydedilmesinde öğretmene pratiklik kazandırdığı gibi öğrencinin o becerideki ilk ve son durumu arasındaki gelişimini rahatça değerlendirmesine de yardımcı olur.
- *İletişim Problemleri Üzerinde Durulması:* Otistik çocukların genel özelliklerinden biri de çevrelerindeki insanlarla iletişim kurmakta güçlük çekmeleridir. Bu nedenle çocukların eğitimlerine devam edilirken iletişim problemleri üzerinde öncelikle durulmalıdır. İletişim problemleri üzerinde durulurken her çocuğun iletişim düzeylerinin ve iletişim kurma biçimlerinin (işaret, sözlü, fiziksel) birbirinden farklı olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- *Problem Davranışların Ortadan Kaldırılması:* Otistik çocukların eğitim programlarının amacı çocuğun davranış problemlerini azaltarak ihtiyaçları olan becerileri kazandırmaktır. Öğretimi engelleyecek düzeyde stereotip ve problem davranışlar varsa öğretimle birlikte bu davranışların ortadan kaldırılması ya da azaltılması sağlanmalıdır. Problem davranışlar üzerinde çalışılır-

ken her bir davranış için "Davranış Değiştirme" teknikleri uygulanmalıdır.

- *Yapılandırılmış Eğitim-Öğretim Ortamlarının Hazırlanması:* Eğitim ortamları, oluşturulan seviye grubundaki çocukların özelliklerine (ilgi ve düzeylerine) uygun şekilde yapılandırılmalıdır. Ortamın düzenlenmesi öğretmenin işidir. Öğretmen, ortamı düzenlerken her bir öğretim amacına göre çocuklarla iletişim kurabilecek, onları kontrol edebilecek, olumsuz davranışların ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde olmasına dikkat etmelidir.
- *Öğretimde Kullanılacak Araç-Gereçlerin İşlevsel Olması:* Öğretimde kullanılacak araç gereçler önceden tespit edilmelidir. Hazırlanan araç gereçler her çocuk için plânlanan öğretimsel amaçlara hizmet etmeli ve çocuğun yaşantısında kullandığı veya kullanabileceği araçlardan seçilmelidir.
- *Öğretilecek Becerilerin Belirlenmesi:* Öncelikle verilmesi gereken beceriler çocuğun yaşamını kolaylaştıracak günlük yaşam ve öz bakım becerilerinden oluşmalıdır. Herhangi bir beceri öğretimine geçmeden önce o beceriyi alabilmesi için gerekli ön koşul becerilerin çocukta bulunup bulunmadığı belirlenmeli ve düzenli bir beceri analizi yapılmalıdır. Öğretim sırasında öğretmen, öğrencinin performans düzeyine bağlı olarak sözel ipucu, model olma ve fiziksel yardım ipuçlarını kullanmalıdır.
- *Etkinliklerin Düzenlenmesi:* Sınıf içi ve dışı etkinlikler düzenlenirken öğrencinin ilgi ve becerilerine göre öğretim amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik olmasına dikkat edilmelidir. Etkinliklerde kontrol öğretmende olmalı, öğrenciyi mümkün olduğu kadar etkinliğe katmalı ve etkinlikler bir program çerçevesinde yürütülerek basit etkinliklerden başlanmalıdır. Etkinlik süresince çocuğun yapamadığından çok yaptığı beceriler dikkate alınarak olumlu ifadelerle pekiştirilmelidir.
- *Zamanın Düzenlenmesi:* Zaman soyut bir kavramdır. Otistik çocukların etkinlik süreleri düzenlenirken zamanı olabildiğince somutlaştırmak gerekir. Bunun için çocuğa sırasıyla etkinliklerin neler olacağı gösterilmelidir. Örneğin günlük etkinlikler sırasıyla küçük kartlara yazılıp ya da etkinliğin resmi çizilip öğrencinin masasına asılır. Tamamlanan etkinliğin kartı öğrenciyle birlikte çıkarılır ve diğer etkinliğe geçilir. Böylece çocuk biten etkinliğin arkasından hangi etkinliğe geçeceğini görür.
- *Kaynaştırma Programına Yer Verilmesi:* Otistik çocukların özelliklerinden biri de sosyal uyum problemidir. Bu nedenle çocukların eğitimindeki en önemli amaçlardan biri de çocukta sosyal etkileşimin gerçekleştirilmesidir. Çocuğun çevresindekilerle birlikte uyum içinde yaşayabilmesi için sosyal gelişiminin sağlanması gereklidir. Öğretmen, öğrenci için kaynaştırma eğitimi kararı alırken onun seviyesini ve ihtiyaçlarını en iyi şekilde tespit etmelidir. Hazırlanan kaynaştırma programı doğrultusunda belirlenen okulun yöneticileri, öğretmenleri, öğrencileri ve öğrenci velileri otistik çocukların özellikleri ve eğitimleri hakkında önceden bilgilendirilmelidir. Değerlendirme her iki öğretmen tarafından sık aralıklarla yapılmalıdır.
- *Eğitimde Sürekliliğin Sağlanması:* Otistik çocukların kazandıkları davranışların kalıcı olabilmesi için eğitimin sürekli olması gereklidir. Bu nedenle yaz tatillerinde "Yaz Okulları" ile eğitimlerine devam ederek çeşitli sosyal etkinliklere katılmaları sağlanmalıdır.
- *Ailenin Eğitime Katılımının Sağlanması:* Çocuğun performansı ve öğretim plânları belirlenirken ailenin katılımı gereklidir. Öğretmenin çocuk üzerinde yaptığı tüm çalışmalarından ailenin de haberdar edilmesi, çocuğun okulda kazandığı olumlu davranışları evde de sürdürmesi açısından önem taşır. Bunun için yönetim ve öğretmence plânlanan veli toplantılarının dışında, öğretmen her çocuk için yapılan çalışmaları anında, aileye bildirmeli, bu çalışmalar doğrultusunda evde neler yapılacağına dair sözlü ve yazılı açıklamalar yapmalıdır. Gerektiğinde ailenin de derslere katılımı sağlanarak, eğitim sırasında çocuğa yaklaşım konusunda ailenin de bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Eğitim-öğretim sürecinde ailenin plânlı bir şekilde eğitime katılmasının, hem öğrencide gerçekleştirilen amaçların yerleşmesine, hem de ailenin özel eğitim konusunda bilinçlendirilmesine fayda sağlayacağı unutulmamalıdır.
- Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi: Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar fiziksel (dayak vb.) ve cinsel istismara maruz kalabilmekte, çeşitli yönlerden ihmal edilmektedirler. Bu durumlar çocuğun sağlıklı gelişimini engelleyen ve çocuğun çevreye etkin uyumunu zorlaştıran nedenlerdir. Bu nedenle çocuk ihmal ve istismarını yönelik

adımlar atmak, çocuklara bu yönde beceriler kazandırmak önemlidir; ancak bu yönde yapılacak çalışmalarda çocuklara karşı koruyucu ve kollayıcı bir tutumdan da kaçınmak gerekmektedir. Çünkü bu yönde bir tutum çocukların özerkliğini, bağımsızlığını engellemektedir.

Kurgusal Örnek

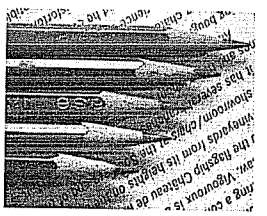
Serhat otizmle ilgili tüm belirtileri gösteren bir çocuk olmasına rağmen okula başlayana kadar kendisine hiçbir yardım sunulmamıştı. Onun en büyük talihsizliği, teşhisin okula başladığında konulmasıydı; çünkü birçok yeteneği olan Serhat, kendisine herhangi bir yardım sunulmadığı için bu yeteneklerini kullanma fırsatı edinememişti. Okula başladığında öğretmenleri tarafından durumu fark edildi ve RAM'a yönlendirilerek sorununun anlaşılması için çalışmalar başlatıldı. RAM'da yapılan araştırma ve inceleme çalışmaları sonucunda doğru bir yönlendirme ile Serhat müthiş bir gelişme gösterdi ve çevresindeki herkesi şaşkınlık içerisinde bıraktı. Serhat şu an harika resimler yapıyor, hızlı ve düzgün okuyabiliyor, şarkı söylemeyi çok seviyor ve gitar çalıyor. Onun bu durumunu ve gösterdiği gelişimi gören ailesi ise ona daha çok katkı sağlayabilmek için çaba harcıyor.

Rehberlik hizmetleri öğrenci ile yakından ilgili kişilerin birlikte hareket etmesini, iş birliği yapmasını, ortak bir anlayışla hareket etmesini gerekli kılar. Yukarıda yer alan ifadede öğrencinin durumuna yönelik olarak ilgili kişilerin birlikte hareket etmiş ve ilgili kişiler öğrencinin sorununu çözmesine, çevresine uyum sağlamasına yardımcı olmuşlardır.

Yukarıda anlatılanlar her ne kadar kurgu gibi görünse de bu duruma benzer birçok yaşantıyı iletişim araçları yardımıyla veya çevremizi gözleyerek fark edebiliriz. Yukarıda ifade edilen durumu özel eğitim hizmetinin ilkeleri ve ülkemizde özel eğitim uygulamaları açısından analiz edersek, Serhat'a yönelik okula başladığı döneme kadar hiçbir yardım hizmetinin ulaşmamış olması onun yeteneklerini kullanmasını engellemiştir. Bu durum erken tanılamanın ve özel eğitim hizmetlerine erken yaşlarda başlanması gerektiğinin önemini göstermektedir. Metinde ayrıca okula başladığında öğretmenleri tarafından durumunun fark edildiği ve RAM'a yönlendirme yapıldığı, burada yapılan çalışmalar ve uygun yönlendirme hizmeti sayesinde Serhat'ın müthiş bir gelişme gösterdiği üzerinde durulmuştur. Bu bilgiler ülkemizde yetersizliği olan bireylerle ilgili okul yaşamının ne denli önemli olduğunu, öğretmenlerin bu konudaki önemini ve doğru yönlendirmenin nasıl ve nereye yapılması gerektiğini göstermektedir.

9. ÜSTÜN ZEKÂLI VE YETENEKLİ ÇOCUKLAR

Üstün veya Özel Yetenek: Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya akademik alanlarda akranlarına göre üst seviyede performans gösterme durumudur.

Üstün zekâlı ve üstün yeteneklilerin öğrenme yetenekleri, okullardaki genel eğitimin gerektirdiğinin çok üstündedir. Özellikle ilköğretim ve orta öğretim programları bu bireylerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş olmadığından ve bundan ötürü de yeteneklerinin tümünü kullanamadıkları için üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireylerin özel eğitim kapsamına alınarak özel programlar ve özel yetişmiş personel tarafından eğitilmeleri gerekmektedir.

Özellikleri:

- Gelişimin tüm alanlarında yaşıtlarının ilerisindedirler.
- Erken yürür, erken konuşur, okumayı erken yaşta öğrenirler.
- Sürekli soru sorarlar, meraklıdırlar.
- Zihinsel ve fiziksel olarak büyük bir enerjiye sahiptirler.
- Ayrıntılara olağanüstü dikkat ederler.
- Öğrenme ve bilgiye sürekli açlık duyarlar.
- Zengin sözcük hazinesine sahiptirler. Kelimeleri doğru telaffuz ederler, yerli yerinde kullanırlar ve akıcı bir konuşmaları vardır.
- Çabuk öğrenme, kavrama ve akılda tutma özellikleri vardır.
- Uzun süre dikkatlerini bir konu üzerinde yoğunlaştırabilirler.
- İlgi alanları geniştir.
- Karmaşık problemler çözmekten hoşlanırlar.
- Sorumluluk duyguları kuvvetlidir. Sorumluluk almayı çok ister ve bunu yerine getirmekten hoşlanırlar.
- Gözlem güçleri vardır.
- Genelleme ve soyutlama yaparak bilgilerini başka alanlara aktarabilirler.
- Sebep-sonuç ilişkisine ilgi duyarlar.
- Yaratıcılık ve mucitlik özellikleri vardır.
- Azimli ve sebatlıdırlar.

- Kendilerine güvenleri tamdır.
- Espri yetenekleri vardır.
- Duyarlıdırlar, başkalarına karşı empati duyarlar.
- Güçlü bir konsantrasyona sahiptirler.
- Liderlik özellikleri vardır.
- Amaçlarına ulaşmaktan ve başarıdan zevk duyarlar.
- Orijinal ve eleştirel düşünceye sahiptirler.
- Başkalarıyla kolayca işbirliği yaparlar.
- Alçak gönüllüdürler, başkalarına yardım etmekten hoşlanırlar.
- Çalışkandırlar.

Yukarıda belirtilen özelliklerin her çocukta aynı derecede bulunduğunu söylemek doğru olmaz. Ancak bu özelliklerin birçoğunun üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireylerde bulunduğu söylenebilir.

Sınıflandırılması

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireylerin tanımlanmalarında kesin bir sınırlamayı gerektiren zekâ bölümü kullanılarak sınıflandırma yapılmamaktadır. Ancak Türkiye'de yapılan sınıflandırmada Rehberlik Araştırma Merkezlerince yapılan ölçümler sonucu zekâ bölümüne bakılmaktadır. Bu yaklaşımın değişmesi gerekir; çünkü etiketlenme tehlikesi, üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireyler için de söz konusudur. Konulan etiket, bireye karşı ailenin ve toplumun tutumlarında değişikliğe neden olabilmektedir. Bu değişiklikler birçok durumda bireyin gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, aile içi ilişkileri bozmaktadır.

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireylerin sınıflandırılması normal dağılım eğrisi dikkate alınarak zekâ bölümü rakamlarıyla yapılmaktadır. Buna göre:

- Zekâ bölümleri 110-130 arası olanlar **üstün zekâlı** bireyler,
- Zekâ bölümleri 130 ve daha yukarısı olanlar **çok üstün zekâlı ya da dahi** bireyler,
- Zekâ bölümü sürekli olarak 120 ve daha yukarı olup da güzel sanatlar, matematik, fen ve teknik gibi alanlarda yaşıtlarından belirgin ölçüde üstün olanlar **özel yetenekli** bireyler,
- Genel olarak zekâları ortanın üstünde olup da müzik, resim ve diğer güzel sanatlar ile fen ve teknik alanlarda objektif ölçülerle yaşıtlarının % 99'undan üstün olanlar **üstün özel yetenekli** bireyler olarak kabul edilmektedir.

Öğretmenlere Öneriler

Bu tip çocuklar için sınıf öğretmeninin öğretim görevlerinin dışında ek öğretim programları hazırlaması gerekir. Sınıfın seviyesi onların seviyesinden çok aşağıda kalabilir. Aşağıda belirtilen noktalar dikkate alınarak çocukların daha iyi gelişmelerine yardımcı olabilmek için sınıf öğretmeni;

- Çocuğun çalışma ve ödevlerini sınıfın işlemekte olduğu konularda ve aynı tempoda tutmaya çalışmamalı, onun güç ve süratine uygun ödevler vermelidir.
  - o Ödevlerde tekrara ve alıştırmalara fazla yer vermemelidir.
  - o Daha çok problem çözme tekniğini gerektiren ödevler vermelidir.
  - o Yarı teknik malzemelerin okunması, özetlenmesi, bazı araçların modellerinin yapımı, şemaların çizimi ve onların çalışma kurallarını açıklama ödevleri verilmelidir.
- Tartışma, proje ve dramatizasyon çalışmalarına önem verilmelidir.
- Tasnif, organize etme ve maddelendirme olanağı veren uygulamalar hazırlanmalıdır.
- Ders etkinliklerinde teorik etkinliklerden çok, geniş gözlem ve deneylere yer verilmelidir.
- Kendilerine özgü ilgileri olduğundan grupla olduğu kadar bireysel çalışmalara da önem verilmelidir.
- Öğrenciyi okul içi ve okul dışı etkinliklere yönlendirmelidir.
- Önderliği gerektiren ya da önderliği geliştirmeye fırsat verecek çalışmalara katılması için teşvik edilmesi gerekir.
- Bu tip çocuğun başarısını, sınıf arkadaşlarının başarı seviyesi ile değil kendi öğrenme güç ve sürati ile karşılaştırmalıdır.
- Anne baba ile bu konuda işbirliği yapılmalı, onlara çocuklarını ihmal etmeden ve gurura kapılmadan yetiştirmek için gerekli anlayışı kazandırmaya çalışmalıdır.
- Bu çocuklarda üstünlük duygusunu yaratmak, aynı "aşağılık duygusu" kadar zararlı sonuçlar doğurur. Çocuk arkadaşlarını ve çevredekileri aşağı görür ve toplumda yalnız bir kişi olarak yaşamına devam etme tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Onun için üstünlük duygusunun çocuklarda yaratılmamasına çok dikkat edilmelidir.

- İleri öğrenim için en uygun yolun seçilmesinde uzmanlarla işbirliği yapılmalıdır.
- Akademik konular dışında resim, müzik, beden eğitimi gibi dersler ihmal edilmemelidir.

10. DİKKAT EKSİKLİĞİ HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU (DEHB)

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu: Çocukta 7 yaşından önce başlayan, en az iki ortamda (ev, okul) 6 ay süreyle yaşına ve gelişim seviyesine uygun olmayan dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik belirtileriyle görülen bozukluğa denir.

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu gösteren bireylerde öğrenme ve davranış problemleri de görülebilmektedir.

Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite/ Aşırı Hareketlilik Bozukluğunun Tanı Ölçütleri:

- **Dikkatsizlik**
  - Çoğu zaman dikkatini ayrıntılara veremez; okul ödevlerinde, işlerinde ya da diğer etkinliklerinde dikkatsizce hatalar yapar.
  - Çoğu zaman üzerine aldığı görevlerde ya da oynadığı etkinliklerde dikkati dağılır.
  - Doğrudan kendisiyle konuşulduğunda çoğu zaman dinlemiyormuş gibi görünür.
  - Çoğu zaman yönergeleri izlemez ve okul ödevlerini, ufak tefek işleri ya da iş yerindeki görevlerini tamamlayamaz.
  - Çoğu zaman üzerine aldığı görevleri ve etkinlikleri düzenlemekte zorluk çeker.
  - Çoğu zaman sürekli zihinsel çabayı gerektiren görevlerden kaçınır, bunları sevmez ya da bunlarda yer almaya karşı isteksizdir.
  - Çoğu zaman üzerine aldığı görevler ya da etkinlikler için gerekli olan şeyleri kaybeder (Örneğin oyuncaklar, okul ödevleri, kalemler, kitaplar ya da araç-gereçler).
  - Çoğu zaman dikkati dış uyaranlara kolaylıkla dağılır.
  - Günlük etkinliklerinde çoğu zaman unutkandır.
- **Hiperaktivite/ Aşırı hareketlilik**
  - Çoğu zaman elleri, ayakları kıpır kıpırdır ya da oturduğu yerde kıpırdanıp durur.
  - Çoğu zaman sınıfta ya da oturması beklenen diğer durumlarda oturduğu yerden kalkar.
  - Çoğu zaman uygunsuz olan durumlarda koşuşturup durur ya da tırmanır (ergenlerde ya da erişkinlerde öznel huzursuzluk duyguları ile sınırlı olabilir).
  - Çoğu zaman, sakin bir biçimde, boş zamanları değerlendirmeye yönelik etkinliklere katılma ya da oyun oynama zorluğu vardır.
  - Çoğu zaman hareket halindedir ya da bir motor tarafından sürülüyormuş gibi davranır.
- **Dürtüsellik/ Ataklık**
  - Çoğu zaman sorulan sorunun tamamlanmasını beklemeden cevabını verir.
  - Çoğu zaman sırasını bekleme güçlüğü vardır.
  - Çoğu zaman başkalarının sözünü keser ya da yaptıklarının arasına girer.

Hiperaktivite-ataklık belirtilerinden altısı ya da daha fazlasını, en az altı aydır uyumsuzluk yaratacak ve gelişim düzeyine uygun olmayan şekilde göstermesi durumunda çocuğa bu yönde tanı konabilmektedir.

DEHB'nin tanısını kesinleştirecek bir test bulunmamaktadır. Bu nedenle DEHB'nin tanısının konulması çok yönlü değerlendirmeyi ve farklı bilgi kaynaklarının iş birliğini gerekmektedir. Klinisyenin tanı araçları, ana – baba - çocuk görüşmesi, ana – baba - çocuk gözlemi, ebeveyn ve öğretmen davranış derecelendirme ölçekleri, fiziksel ve nörolojik muayene, bilişsel testler, işitme ve görme testi gibi yaklaşımlardır.

Çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları kliniklerinde DEHB tanısı, mevcut belirtilerin yaş ve zihinsel düzeye göre değerlendirilip çocuk psikiyatristleri ve klinik psikologlar tarafından konulmaktadır.

Özellikleri

- **Bilişsel Gelişim Özellikleri**
  - Zekâları normal ya da normalin üstünde olmasına rağmen dikkatleri çok kısa süreli ve çabuk dağıldığı için genellikle öğrenme problemleri yaşamaktadırlar.
  - Genellikle başladıkları işi sonlandırmada güçlük çekerler. Devamlı dikkat ve emek isteyen işlerde çalışmak istemezler.

- Dikkatlerini uygun olarak ortama yönlendirmede zorluk yaşamaktadırlar.
- Çalışmalarını plansız, düzensiz ve karmakarışık bir biçimde sürdürürler.
- Günlük işlerinde genellikle unutkandırlar. Randevularını, beslenme saatini, eşyalarını, öğretmenin aileye gönderdiği mesajları vb. sıklıkla unutabilmektedirler.
- Okuma ve yazma becerilerinde sıkıntılar yaşayabilmektedirler.
- Bu çocukların bellek işleyişinde güçlükleri vardır. Belleğe ilişkin asıl sorun; söylenen sözün çocuğun dikkat alanına girmemesi nedeniyle öğrenmede yetersizlik yaşanmasıdır. Aileler ve öğretmenler sıklıkla bu çocukların unutkanlıklarından yakınmaktadırlar. Bellek sorunları özellikle çocuklardan bir şey yapmaları istendiğinde ya da birkaç yönerge aynı anda verildiğinde yaşanır.

- **Motor Gelişim Özellikleri**
  - Bazı DEHB çocuklarda gelişimsel gerilik görülebilmektedir.
  - Motor koordinasyonu zayıf olabilmektedir.
  - DEHB olan çocukların çoğu ince motor becerisi gerektiren işlerde özellikle yazı yazmada zorluk yaşarlar.
- **Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri**
  - Dikkat sürelerinin kısa olması ve atak olmaları çocukların sosyal kuralları öğrenmelerini güçleştirmektedir. Bu nedenle arkadaş bulmakta ve kurallarına göre oyun oynamakta güçlük çekebilmektedirler.
  - Grup içinde oynarken ya da çalışırken sırasını beklemekte zorlanmaktadırlar, yönergelere ve kurallara uymada zorluk yaşadıkları için sosyal olarak uyumsuzluk göstermektedirler.
  - Aşırı hareketlidirler.
  - Eşyalarını, kitaplarını, kalemlerini ve oyuncaklarını sık sık kaybetmektedirler.
  - Ödevlerin ve etkinliklerin düzenlenmesinde sıklıkla zorluk çekmektedirler.
  - Çoğu kez olası sonuçları düşünmeden kendini fiziksel olarak tehlikeye atabilirler. (sağına soluna bakmadan caddeye fırlamak gibi)
  - İsteklerini ertelemekte ve dürtülerini kontrol etmekte zorluk çekebilmektedirler.
- **Dil ve Konuşma Özellikleri**
  - Konuşurken ses ve sözcük atlamaları görülebilir.

Nedenleri

DEHB'nin sıklığı toplumda %3-5 arasında, erkek çocuklarda kızlara oranla 3 kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. DEHB'nin nedenleri tam olarak bilinmese de psiko-sosyal ve biyolojik faktörlerin etkili olduğu belirlenmiştir.

- Psiko-Sosyal Etmenler: İlk çocukluk dönemindeki eğitim hataları, aşırı beklenti (çocuktan yapabileceğinden fazlasını bekleme) ,korkulu olma, az ya da yanlış motivasyon, gelişim krizleri, olumsuz yaşam şartları,
- Biyolojik ve Genetik Etmenler: Beyin zedelenmesi, genetik etkenler, beyindeki yapısal ve işlevsel anormallikler, biyokimyasal değişimler, merkezî sinir sistemindeki yapısal ve işlevsel bozukluklar.

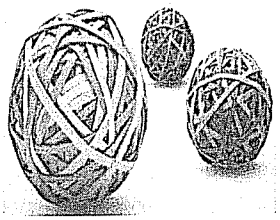
Öğretmenlere Öneriler

- Size yardımcı olabilecek kaynakları harekete geçirin. Okulun ve anne babanın desteğini isteyin. Bir sorun ortaya çıktığında danışabileceğiniz bu konuda bilgili bir profesyonelle(psikolog, danışman v.b) iş birliği yapmalısınız.
- Öğrencinizi size en yakın noktaya oturtun ve sürekli göz göze gelerek dikkati dağılan öğrencinizin dikkatini her an üzerinizde tutabilirsiniz.
- Öğrenmenizin duygusal yönünü göz ardı etmeyin. Bu çocuklar sınıftaki faaliyetlerin eğlendirici yönünü bulmak, başarısızlık ya da becerisizlik yerine başarılı olmanın tadına varmak, korku ya da sıkıntı yerine heyecan yaşamak ihtiyacındadırlar.
- Dikkat eksikliği olan öğrenciler düzenli ortamlara ihtiyaç duyarlar. Kendi başlarına iç dünyalarını düzenleyemedikleri için dış dünyalarının başkaları tarafından düzenlenmesini isterler. Ne yapacaklarını bilmeyen ya da unutan çocuklar önceden hazırlanmış listelerden faydalanabilirler. Onların hatırlatılmaya, prova yapmaya, tekrar yapmaya, yönlendirilmeye, sınırlar konulmasına ve düzene ihtiyaçları vardır.
- Kuralları yazın ve her dakika göz önünde olacağı bir yere asın. Çocuklar kendilerinden ne beklendiğinden emin olduklarında, çevrelerindeki kişilere daha fazla güven duyacaklardır.
- İşlerin nasıl yapılması gerektiğini tekrarlayın, yazın, söyleyin.

- Sınırlar koymaktan çekinmeyin. Sınırlar çocuklara ceza vermek için değil, onları rahatlattığı ve çevrelerine güven duymalarını sağladığı için konur.
- Önceden belirlenmiş bir programa dakik bir biçimde sadık kalmasını sağlayın. Bu programı tahtaya ya da öğrencinin sırasına yapıştırabilir ve sık sık bakması için öğrenciyi uyarabilirsiniz.
- Okul sonrasında yapması gerekenleri yazması için öğrenciye yardımcı olun.
- Ödevleri kontrol ederken, miktardan çok ödevin kalitesine bakın.
- Çocuğun neler öğrendiğini sık sık kontrol edin.
- Büyük projeleri, küçük ve bitirilmesi kolay parçalara bölün. Büyük projeler dikkat eksikliği olan öğrencileri hemen yıldırır ve 'ben bunu bilmiyorum, bitirmeyi asla başaramam' demelerine neden olur. Oysa büyük bir işi kolayca başarılabilir küçük parçalara bölmek, onları ürkütmeyecektir.
- Sınıfta şakacı, alışılmışın dışında, neşeli biri olmaya çalışmalısınız. Bu çocuklar eğlenceye bayılırlar ve hemen katılırlar. Bu da dikkatlerini toplamalarını sağlar. Bu arada çocukları fazla heyecanlandırmaktan da kaçınmalısınız.
- Çocuğun başarılarını yakalamak ve övmek için hep tetikte olun. Dikkat eksikliği olan çocuklar, o kadar fazla başarısızlık yaşarlar ki, dikkat eksikliği olan çocukların verebileceğiniz her türlü olumlu tepkiye ihtiyaçları vardır. Övgüye çok olumlu tepki verirler; övgü almadıkları durumda siner ve içine kapanırlar, güvenlerini kaybederler.
- Öğretirken konu başlıklarını kullanın, çocuklara ana fikri çıkarmayı öğretin.
- Neler söyleyeceğinizi söylemeden önce anons edin, sonra söylemek istediğinizi söyleyin.
- Yönergelerinizi basitleştirin. Seçilecek şıkları basitleştirin. Basit cümleleri kavratmak daha kolaydır; ama renkli cümleler kullanın, renkli bir dil dikkat toplamaya yardımcı olur.
- Kendilerini değerlendirebilmeleri için onlara yardımcı olun. Çoğu zaman nasıl davrandıklarının ya da bulundukları noktaya nasıl geldiklerinin farkında değildirler. Kendi kendini tanımasına yardımcı olacak sorular sormalısınız.
- Davranışların yönlendirilmesini sağlamak için daha büyük çocuklarda puanlama sistemi, daha büyük çocuklarda ödüllendirme sistemi geliştirin.
- Eğer çocuk sosyal işaretlerden vücut dili, ses tonu ve zamanlama gibi unsurlardan anlamıyorsa, o zaman tedbirli bir şekilde bunları anlamayı ona öğretmelisiniz.
- Sınav tamamlamayı öğretin.
- Çocukları çifter ya da üçer gruplar hâlinde ayırın. Birlikte çalışabilecek grup şeklini bulana kadar denemekten vazgeçmeyin.
- Grubuna bağlı kalmasına dikkat edin. Bu çocuklar bir gruba ait olmak ve işlev sahibi olmak ihtiyacı duyarlar.
- Olanak buldukça çocuğa sorumluluğunu verin.
- Evden okula, okuldan eve bir ödev defteri tutturun. Bu yöntem ev ile okul arasında sürekli bir iletişim sağlar.
- Günlük karne sistemi geliştirin. Çocuk küçükse karne eve, daha büyükse direkt olarak çocuğa okunmalıdır. Günlük karne disiplin amaçlı değil, cesaret verici olmalıdır.
- Övün, sırt sıvazlayın, onaylayın, cesaret verin, umutlandırın.
- Daha büyük çocuklara, öğrendiklerini daha sonra hatırlayabilmek için küçük notlar yazmalarını önerin.
- Bir senfoniyi yöneten bir orkestra şefi gibi davranın. Orkestranın senfoni başlamadan önce dikkatini toplamasını sağlayın.
- Olanak buldukça, birlikte çalışabilmeleri için onları her ders için bir çalışma arkadaşı seçmeye ve telefon numarasını yazmaya teşvik edin.
- Çocuğun arkadaşları tarafından damgalanmasını önlemek için sınıf arkadaşlarına durumu açıklayın ve normal davranmalarını sağlayın.
- Anne ve babayla sık sık görüşün. Onlarla yalnızca sorun ortaya çıktığında görüşmekten kaçının.
- Evde yüksek sesle kitap okumasını önerin. Sınıfta olanak buldukça yüksek sesle okuyun. Çocuğun tek bir konu üzerinde odaklanmasını sağlayın.

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Kaynaştırma Eğitimi: Özellikleri uygun, yetersizliği olan çocukların bireysel eğitim programları çerçevesinde, normal ve özel eğitim personelinin sorumluluğu altında, eğitimsel / sosyal ve süre olarak normal yaşıtlarıyla bütünleşmesidir. Bir başka deyişle kaynaştırma, gerektiğinde sınıf öğretmeni ve / veya yetersizliği olan öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri sağlanması koşuluyla **yetersizliği olan öğrencilerin normal eğitim ortamlarında eğitilmesi** olarak tanımlanmaktadır.

Kaynaştırma, yetersizliği olan çocukların, diğer normal çocuklar gibi aynı eğitsel ve sosyal kurumun içerisinde olma sürecidir. Kaynaştırma, çocuklara, öğretmenlere, ailelere ve tüm topluma yararlı bir hizmettir; çünkü bu hizmet yardımı ile yetersizliği olan çocukların toplumla kaynaşması sağlanırken, diğer bireylerin de yetersizliği olan bireyleri tanıması ve onlarla kaynaşması, birlikte yaşamayı öğrenmesi sağlanmaktadır.

Özel gereksinimi olan bireyler, eğitimlerinin hangi basamağında olurlarsa olsunlar kendilerini en az kısıtlayan bir çevrede eğitim alma temel hakkına sahiptir. En az kısıtlayıcı çevre, özel gereksinimi olan çocuklar için toplum tarafından oluşturulan kısıtlamaları ortadan kaldırarak, onlara diğer çocuklara verilen eğitimsel ve sosyal fırsatlar sağlayan, onların özel ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayan çevre olarak tanımlanır.

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamalarında aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini **öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte** aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler kaynaştırma yoluyla eğitimlerini, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta tam zamanlı sürdürebilecekleri gibi özel eğitim sınıflarında **yarı zamanlı** olarak da sürdürebilirler. Yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları, öğrencilerin bazı derslere yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta ya da ders dışı etkinliklere birlikte katılmaları yoluyla yapılır.
- Eğitim hizmetleri, bireylerin eğitim performansına ve öncelikli ihtiyaçlarına göre planlanır.
- Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrenciler, yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmeleri hâlinde kayıtlı bulundukları okulda uygulanan eğitim programını takip ederler. Öğrencilerin takip ettikleri programlar temel alınarak eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP hazırlanır.
- Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulaması yapılan okul ve kurumlarda BEP geliştirme birimi oluşturulur.
- Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları yapılan okul ve kurumlarda öğrencinin yetersizliğine uygun fiziksel, sosyal, psikolojik ortam düzenlemeleri yapılır. Bu okul ve kurumlarda öğrenciye verilen eğitim hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülebilmesi amacıyla özel araç-gereç ile eğitim materyalleri sağlanır ve destek eğitim odası açılır.
- Kaynaştırma uygulamaları yapılan okul ve kurumlardaki personel, diğer öğrenciler ve onların aileleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin özellikleri hakkında okul idaresince yapılan planlama doğrultusunda RAM ve BEP geliştirme birimindeki ilgili kişilerce bilgilendirilir.
- Okul ve kurumlarda, kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin **bir sınıfa en fazla iki birey olacak şekilde** eşit olarak dağılımı sağlanır.
- Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir. Diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir.
- Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin destek eğitim hizmeti almaları için gerekli düzenlemeler yapılır. Bu doğrultuda destek eğitim hizmetleri, sınıf içi yardım şeklinde olabileceği gibi destek eğitim odalarında da verilebilir.
- Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin yetersizlik türü, eğitim performansı ve ihtiyacına göre araç-gereç, eğitim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri ile ölçme ve

değerlendirmede gerekli tedbirler alınarak düzenlemeler yapılır.

- Kaynaştırma uygulamaları ilköğretim programlarını uygulayan özel eğitim okul ve kurumlarında; yetersizliği olmayan öğrencilerin, yetersizliği olan öğrencilerle aynı sınıfta eğitim görmeleri yoluyla ya da yetersizliği olmayan öğrenciler için bu okul ve kurumların bünyesinde ayrı sınıf açılması şeklinde de uygulanabilir.

Kaynaştırma uygulamasında yetersizliği olan öğrencilerin akademik ve sosyal kazanımlar elde edebilmesi kaynaştırma uygulamalarının başarılı olmasına bağlıdır. Kaynaştırma uygulamasının başarısı; yetersizliği olan öğrencinin istek ve çabasına, programa, ailelere, okuldaki personele, normal gelişim gösteren öğrencilerin yaklaşımına ve özellikle sınıf öğretmeninin bu konudaki bilgi, beceri ve tutumu gibi birçok etmene bağlıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Özel Eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma eğitiminin ilkelerinden değildir?

A) Özel eğitim gerektiren her bireyin akranlarıyla birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.

B) Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrenciler, özel gereksinimlerine göre birkaç sınıfta toplanırlar.

C) Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir.

D) Karar verme süreci; aile - okul - eğitsel tanımlama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir.

E) Hizmetler bireyin yetersizliğine göre değil bireylerin eğitim gereksinimine göre planlanır.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Birkaç sınıfta toplanma, kaynaştırma eğitimi, özel eğitim ilkeleri

Çözüm: Kaynaştırma eğitiminin ilkeleri incelendiğinde: bu eğitime tabi bireyleri normal sınıflarından ve normal akranlarından ayrı tutarak özel bir sınıfta toplamak kaynaştırma eğitiminin ilkelerine uygun düşmez; çünkü kaynaştırma eğitimin de en kısıtlayıcı ortamda bu eğitimi sürdürmek, öncelikli olarak istenen bir durumdur. A, C, D ve E seçeneklerinde yer alan ifadeler kaynaştırma eğitiminin ilkelerine uygun düşen ifadelerdir. Cevap B

Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında İlgililerin Görev ve Sorumlulukları

- **Müdür;** kaynaştırma uygulamaları için kurumda gerekli düzenlemeleri planlar ve uygulanmasını sağlar, özel eğitim hizmetleri kurulu ile işbirliği yapar.
- **Gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen;** bireyselleştirilmiş eğitim programını uygular, değerlendirir, gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir.
- **Öğretmen;** özel eğitim gerektiren öğrencilerin sınıf tarafından sosyal kabulü için önlemler alır, bireysel ve gelişim özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar, programını bireyselleştirerek uygular. Bu çerçevede aileler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içinde çalışır.
- **Rehber öğretmen – psikolojik danışman;** kaynaştırma uygulaması kararı ile gelen öğrenciler için uygun eğitim ortamının düzenlenmesinde ve uygulamada yer alan öğretmenlere, öğrencilerin gelişimlerini izleme ve aile eğitimi konularında rehberlik eder.
- **Aile;** programın uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır, gerektiğinde araç – gereç desteği sağlayabilir.
- **Özel eğitim gerektiren birey;** değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir.

NOT

Kaynaştırma eğitimi vasıtasıyla özel gereksinimli bireyler sosyal yaşama adapte olmakta ve normal bireylerle bir araya gelerek kendilerini geliştirme imkânı bulmakta, normal bireylerde engelli bireylerle bir arada yaşamayı öğrenmektedir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Sınıfında özel eğitime muhtaç bir öğrencinin olduğunu bilen bir öğretmene öğrencinin sorunlarının tanımlanması ve öğrencinin sınıf içinde varlığını sürdürmesi için önemli görevler düşmektedir.

Öğretmenin, özel eğitime muhtaç öğrencilerine yardım için aşağıdakilerden hangisini yapması beklenmez?

A) Özel eğitime muhtaç çocukların tanılanmasında, tedavisinde ve yöneltme boyutunda gerekli çalışmaları yürütmesi

B) Çocukların kendilerini rahatça ifade etmelerine fırsat vererek onların duygularını yaşayabilmelerine yardımcı olması

C) Engelli öğrencilerin yeteneklerini en üst düzeyde sergileyebilecekleri yarışmalar, projeler geliştirmesi

D) Ana babanın çocuklarını kabullenmelerine ilişkin duygularının geliştirilmesine yardım etmesi

E) Okuldaki diğer branş veya sınıf öğretmenleriyle bir araya gelerek daha etkin ve sürekli hizmet vermenin yollarını araması

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Öğretmen, tanılama, tedavi, özel eğitim

Çözüm: Bir öğretmen, sınıfında özel eğitim hizmetine ihtiyacı olan öğrencilere yönelik; öğrencinin kendisini ifade edebilmesine yardım, yeteneklerini geliştirmesini sağlayıcı etkinlik ve projeler, ailelerine yönelik kabul etmeye ve desteklemeye yönelik bilgilendirme, diğer öğretmenlerle işbirliği gibi birtakım çalışmaları yürütebilir; ancak özel eğitime ihtiyaç duyan bir öğrenci ile ilgili tanılama ve tedavi gibi yardımlar, alanda uzman kişilerce ve belirli kurumlarda yürütülen çalışmalardır. Öğretmenin, böyle bir durumda yapması gereken, psikolojik danışmanla iletişime geçerek öğrencinin uzmanlarca incelenmesini sağlamaktır; çünkü tanılama işlemleri RAM tarafından yürütülmektedir. Bu nedenle cevap A seçeneğidir.

Cevap A

NOT

Kaynaştırma eğitiminin başarısı, hazırlanan plan ve programlardan ziyade ilgili kişilerin bu konuda çabası ve özverisi ile daha çok ilgilidir.

Kaynaştırma Eğitiminin Faydaları

Yetersizliği olan öğrencilerin toplum dışına itilmesi yerine, topluma daha kolay kaynaşmaları bütün eğitim imkânlarından sonuna kadar faydalanmalarına bağlıdır.

Kaynaştırma, bireyselleştirilmiş eğitim planları ve programları içerisinde uygun görülen, Yetersizliği olan çocuklarla normal olanlarını belirli sürelerde eğitim ve sosyal yönden bütünleştirmedir. Yani kaynaştırma programı yetersizliği olan ve normal çocukların aynı sınıflarda kaynaştırılmasının sağlanmasını, yetersizliği olan çocukların mümkün olabildiğince bağımsız olabilme, bulundukları çevrede yaşama ve öğrenmelerine, çalışmalarına yardımcı olmayı hedefler.

Bu doğrultuda kaynaştırma eğitiminin faydalarını ifade etmek gerekirse:

- Yetersizliği olan çocuk, normal akranlarıyla birlikte olup bazı davranışlarını akranlarından öğrenecektir.
- Yetersizliği olan çocuk, öğretmeninin olumlu tutumu ve ihtiyaçlarına uygun olarak verdiği eğitim ile kendine güvenini kazanır ve yeni beceriler geliştirir.
- Yetersizliği olan çocuk, toplumdaki bağımsız yaşam için gerekli becerileri geliştirebilir.
- Yetersizliği olan çocuk, iyi yapılandırılmış, zengin öğrenme çevresiyle daha hızlı akademik ilerleme ve başarı kazanabilir.
- Yetersizliği olan çocuk, gerçek durumunu fark edip gerçekçi bir benlik algısı oluşturabilir, kendini kabullenmeyi öğrenebilir.
- Normal çocuklar, beden ve zihin bakımından farklılık gösteren akranlarıyla rahatça geçinmeyi, özürlü arkadaşlarını kabullenmeyi öğrenirler.
- Yetersizliği olan çocukların eğitim ortamlarında bulunan anne – babalar, çocuklarına nasıl yardımcı olacakları konusunda yeni yollar öğrenirler.
- Anne – babalar, çocuklarının normal çocuklarla nasıl etkileşimde bulunduklarını ve gelişimlerinin nasıl olduğunu gördükçe çocukları hakkında daha gerçekçi olmaya başlarlar.
- Yetersizliği olan çocuklar, İstenmeyen bazı davranışların, sadece kendilerine özgü bir şey olmadığını, normal çocukların da olumsuz davranışlara sahip olduklarını görürler.

Soruda Görelim:

Aşağıdakilerden hangisi kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin doğru bir bilgi değildir?

A) Kaynaştırma eğitimi tam zamanlı veya yarı zamanlı olmak üzere farklı şekillerde yürütülebilir.

B) Kaynaştırma eğitimi uygulamaları özel eğitim sınıf öğretmenleri tarafından yürütülür.

C) Kaynaştırma eğitimine tabi olan her öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanır.

D) Bir sınıfta en fazla iki kaynaştırma öğrencisine yer verilmesi gerekir.

E) Kaynaştırma eğitimi yalnızca engelli öğrencileri değil normal öğrencileri de olumlu etkilemektedir.

Çözüm:

Kaynaştırma eğitimi tam zamanlı veya yarı zamanlı gibi farklı şekillerde yürütülebilir. Zamanının tamamını normal akranlarıyla birlikte geçirme tam zamanlı, bazı zamanlarda normal akranları ile birlikte iken bazı zamanlarda destek eğitim odasında veya özel eğitim sınıflarında eğitim görme yarı zamanlı kaynaştırma olarak bilinir. Kaynaştırma eğitimine tabi olan her öğrenci için BEP hazırlanması yasal bir zorunluluktur. Bir sınıfta kaynaştırma uygulaması yapılırken özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre sınıfta en fazla iki kaynaştırma öğrencisi olacak şekilde düzenleme yapılır. Kaynaştırma eğitimi, yetersizliği olmayan bireylerin yetersizliği olan bireylerle bir araya gelmesini sağladığı ve normal bireyler üzerinde de olumlu etkiler yaptığı için bu eğitim normal bireylerin yetersizliği olan bireyleri anlamasına yardımcı olur. Bu bilgilerden hareketle A, C, D ve E seçeneklerinde ifade edilenler doğrudur. Ancak B seçeneğinde ifade edilenler yanlıştır; çünkü kaynaştırma eğitimi, yetersizliği olan bireylerin normal bireylerle birlikte eğitim görmesine dayandığından bu eğitim özel eğitim sınıf öğretmenleri tarafından değil, normal sınıflarda eğitim – öğretim hizmetini sunan öğretmenler tarafından yürütülür.

Cevap B

Kaynaştırma Kararında Göz Önünde Bulundurulacak Ölçütler

Bir çocuğun kaynaştırma programına alınmasında göz önünde bulundurulması gereken ölçütler şu şekilde sıralanabilir:

- Çocuk ufak yaşta ve problem okul yıllarının başında belirlenmiş ise
- Çocuğun problemi hafif derecede ve okul yaşamını kapsıyorsa
- Çocuğun problemi tek bir işlev alanı ile sınırlıysa
- Çocuğun problemini düzeltmek pek çok araç ve gerecin kullanımını gerektirmiyorsa
- Çocuk, normal çocuklarla arkadaşlık kurabilecek, yardımlaşacak yeteneklere sahip gözüküyorsa
- Normal sınıftaki öğrenci sayısı kaynaştırma eğitimi için uygun ise
- Normal sınıfın öğretmeni bu konuda bilgili ve çocuğun problemi ile uğraşmaya istekliyse
- Çocuğun ailesi çocuğunun problemi ile ilgilenmeye istekli ve bu konuda çocuğuna yardımcı olabilecek durumda ise kaynaştırma kararı alınabilir.

NOT

Kaynaştırma kararı alınırken belirli ölçütler gözetilmekte, üst düzey problemlerde kaynaştırma eğitimi yerine farklı eğitim seçenekleri uygulanmaktadır.

Ancak bu ölçütlerin dışında;

- Çocuğun problemi ağır derecede ve yaşamının diğer alanlarını da kapsıyorsa,
- Çocuğun çoklu problemleri varsa
- Çocuğun durumu pek çok araç – gereç ya da karmaşık öğrenim tekniklerinin kullanımını gerektiriyorsa
- Çocuk normal çocuklarla arkadaşlık kurmada sürekli güçlük çekiyorsa
- Çocuğa kaynaştırma uygulamalarında yardımcı olacak öğretmen isteksiz veya çocukla çalışmayı sürdüremeyecek durumda ise
- Çocuğun ailesi çocuğun problemiyle ilgilenemeyecek ve ona yardımcı olamayacak durumda ise kaynaştırma kararı alınırken dikkatli olunmalıdır.

Kaynaştırma Eğitiminde Başarının Değerlendirilmesi

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- Bulunduğu okulun eğitim programını veya denkliği olan bir programı izleyen öğrencilerin başarıları, **devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre** değerlendirilir; ancak **değerlendirmelerde öğrencilerin BEP'leri dikkate alınır.**
- Öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesinde kullanılacak yöntem, teknik, ölçme araçları ve değerlendirme süresi, değerlendirme zamanı, değerlendirme aralıkları, değerlendirmeden sorumlu kişiler ve değerlendirmenin yapılacağı ortam, BEP geliştirme biriminin görüş ve önerileri doğrultusunda belirlenir.
- Yazma güçlüğü olan öğrenciler ve özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin değerlendirilmesi sözlü, sözlü ifadede güçlük yaşayan öğrencilerin değerlendirilmesi ise yazılı olarak yapılır. Yazılı ve sözlü ifade etme becerilerinde yetersizliği olan bireyler ise davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla değerlendirilir.
- Yazılı sınavlar öğrencilerin yetersizlik türüne, eğitim performanslarına ve gelişim özelliklerine göre çeşitlendirilir. Sınavlar kısa cevaplı ve az sorulu olarak düzenlenir.
- Öğrenciler, yetersizliklerinden kaynaklanan güçlüklerini gidermek amacıyla sınavlarda uygun araç-gereç, cihaz ve yöntemlerden yararlandırılır. İhtiyacı olan bireyler için yazılı sınavlarda refakat etmek üzere bir öğretmen görevlendirilir.
- Görme yetersizliği olan öğrencilerin yazılı sınavlarda Braille yazı olarak verdiği cevaplar sınavdan hemen sonra öğretmenin öğrenciye okutmasıyla değerlendirilir. Bu öğrenciler, çizimli ve şekilli sorulardan muaf tutulurlar. Az gören öğrenciler için sınav soruları kalın ve büyük puntolu hazırlanır.
- İşitme ve hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrenciler ilköğretim ve ortaöğretimde, istekleri doğrultusunda yabancı dil programlarındaki bazı bilgi ve becerilerin öğretiminden veya dersin tamamından muaf tutulurlar.
- Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler; dikkat, bellekte tutma ve hatırlama güçlükleri dikkate alınarak daha sık aralıklarla değerlendirilirler.
- Otistik bireyler ile duygusal ve davranış bozukluğu olan öğrencilerin değerlendirilmesi, iletişim özellikleri ile sosyal-duygusal hazır bulunuşlukları dikkate alınarak yapılır.
- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan öğrencilerin değerlendirilmesi, bu öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak daha sık aralıklarla ve kısa süreli sınavlarla yapılır.
- Kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı motor becerilerde yetersizliği olan öğrenciler motor beceri gerektiren derslerin uygulamalı bölümlerinden istekleri doğrultusunda muaf tutulurlar.

NOT

Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin başarısı değerlendirilirken normal öğrencilerden farklı değerlendirme yöntemleri kullanılmakta, bu öğrencilerin başarısını değerlendirmede BEP'te belirtilen hedefler dikkate alınmaktadır.

Kaynaştırmanın Engelleri

Günümüzde özel gereksinimli öğrencilerin, genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitilmeleri giderek daha fazla kabul edilmekle birlikte uygulamada çeşitli engellerle karşılaşılmakta ve bu engeller nedeniyle istendik gelişmeler elde edilememektedir. Bunlar:

- Olumsuz öğretmen tutumları,
- Uygun personel ve destek servislerinin olmayışı,
- Genel ve özel eğitimin farklı algılanışı,
- Fiziksel çevrenin yetersizliği olarak ele alınabilir.

Karşılaşılan engelleri detaylıca ifade etmek gerekirse:

- **Olumsuz Öğretmen Tutumları:** Kaynaştırmaya ilişkin olumsuz görüşlere sahip olan öğretmenler, bu sistemin engelli olmayan çocukların gelişimini olumsuz olarak etkileyeceğini ve özel gereksinimli öğrencilerin akademik ve sosyal yönden yararlanamayacaklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu olumsuz tutumları; destek eğitim hizmetlerinin yetersizliğinden, sınıftaki öğrenci sayısının fazla oluşundan, özel gereksinimli öğrencilerle yetersiz ve olumsuz deneyimlerden ve özel gereksinimli öğrencilerin davranışlarını yönlendirme, uygun öğretim programını hazırlama ve uygulama konularında yeterli donanıma sahip olamamaktan kaynaklanmaktadır.

- **Uygun Personel ve Destek Servislerinin Olmayışı:** Kaynaştırmada gerekli durumlarda öğretmene ve / veya özel gereksinimli öğrenciye destek hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir. Ülkemizde, genel eğitim okullarında sınıf öğretmenlerine, özel gereksinimli öğrencilerin belirlenmesinde, değerlendirilmesinde, gerektiğinde bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında yardım edecek destek servisleri bulunmamaktadır. Bu durum kaynaştırma uygulamalarını olumsuz yönde etkilemektedir.
- **Genel ve Özel Eğitimin Farklı Algılanışı:** Genel eğitim okullarında görev alacak pek çok öğretmen, mesleki eğitimleri sırasında, özel eğitime ilişkin yetersiz bir donanımla mezun olmaktadır. Uygulamadaki bu eksiklik hizmet içi eğitim programlarıyla giderilmeye çalışılmaktadır. Uygulamada yaşanan bu sıkıntıyı kaldırmak için tüm öğretmenlerin mesleki eğitimleri sırasında özel gereksinimli bireyler ve bu bireylerin kaynaştırma ortamında eğitilmelerine yönelik kuramsal ve uygulamalı dersler almaları gerekmektedir.
- **Fiziksel Çevrenin Yetersizliği:** Genel eğitim okullarının fizikî yapısı kimi zaman kaynaştırmaya engel oluşturmaktadır. Dik merdivenler, dar koridorlar, yetersiz ışıklandırma, uygun olmayan tuvaletler, ulaşılması güç kantinler, sesi gereğinden fazla geçiren duvarlar, yankı yapan yüksek tavanlar ve yüksekliği iyi ayarlanmamış yazı tahtaları kaynaştırmanın engelleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Okulların fizikî yapısı öğrencilerin gereksinimlerine göre en az yardımla bağımsız hareket edebilmelerine olanak sağlayacak biçimde tasarlanmalıdır.

Destek Eğitim Odası

Okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılır.

Destek eğitim odasında eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- Destek eğitim odaları, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır.
- Destek eğitim alacak öğrenci sayısına göre okulda veya kurumda birden fazla destek eğitim odası açılabilir.

NOT

Kaynaştırma eğitimine tabi olan ve üstün yetenekli bireyler için okullarda destek eğitim odaları açılarak bu odalarda öğrencilerin gelişimini destekleyecek uygulamalara yer verilmektedir.

- Destek eğitim odasında yürütülecek eğitim hizmetlerinin planlaması okul yönetimince yapılır.
- Destek eğitim odasında eğitim alacak öğrenciler, BEP geliştirme biriminin önerileri doğrultusunda rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonunca belirlenir. Her öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda ve azami ölçüde bu eğitimden yararlanması sağlanır.
- Öğrencinin destek eğitim odasında alacağı haftalık ders saati, haftalık toplam ders saatinin %40'ını aşmayacak şekilde planlanır.
- Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır; ancak gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir.
- Destek eğitim odasında, öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları, yetersizlik türüne uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulunur.
- Destek eğitim odası açılan okullarda öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına göre görme, işitme, zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri öncelikli olmak üzere gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen, sınıf öğretmeni ve alan öğretmenleri görevlendirilir.

NOT

Destek eğitim odaları milli eğitim müdürlüklerince açılmakta; ancak bu odalarda yürütülecek eğitimlerin planlaması okul yönetimlerince yapılmaktadır.

- Öğrencinin genel başarı değerlendirmesinde, destek eğitim odasında yapılan değerlendirme sonuçları da dikkate alınır.
- Destek eğitim odasında verilen destek eğitim hizmetleri okulun veya kurumun ders saatleri içinde yapılır.
- Destek eğitim odasının okul veya kurum içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.

ÖZEL EĞİTİM SINIFLARI VE EVDE EĞİTİM HİZMETLERİ

Özel Eğitim Sınıfları

Özel eğitime ihtiyacı olan ve **ayrı bir sınıfta eğitim almaları uygun bulunan bireylerin**, yetersizliği olmayan akranları ile bir arada eğitim görmeleri amacıyla her tür ve kademedeki resmî ve özel okul ve kurumlarda, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından özel eğitim sınıfları açılabilir.

NOT

Özel eğitim sınıfları okul müdürlüklerince değil, millî eğitim müdürlüklerince açılmaktadır.

Zorunlu öğrenim çağındaki bireylerden ilköğretim kurumları programlarını veya ortaöğretim kurumları programlarını takip edebilecek durumda olan bireyler için açılan özel eğitim sınıflarında, eğitim ve öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- Özel eğitim sınıflarında aynı tür yetersizliği olan öğrenciler eğitim görür.
- Özel eğitim sınıflarında görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri görev yapar. Bu sınıflara, öğrencilerin yetersizlik türüne göre öğretmen görevlendirmesi yapılır.
- Açılan özel eğitim sınıflarında birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılır.
- Bu sınıflardaki öğrenciler, bulundukları okul veya kurumda uygulanan eğitim programını takip ederler. Bu program temel alınarak öğrencilerin eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'leri hazırlanır.
- Özel eğitim sınıflarının mevcudu en fazla; okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde 10, ortaöğretim ve yaygın eğitimde 15 öğrenciden oluşur. Ancak otistik çocuklar için her tür ve kademede açılan özel eğitim sınıflarında ise sınıf mevcudu en fazla 4 öğrencidir.

NOT

Özel eğitim sınıflarında eğitim uygulamaları daha çok özel eğitim öğretmenlerince yürütülmektedir.

- Özel eğitim sınıfını tamamlayan öğrencilere kayıtlı bulunduğu okulu veya kurumu tamamlayan yetersizliği olmayan diğer öğrencilere verilen belge verilir.
- Bu sınıflar ders, dinlenme, yemek ve diğer etkinlik saatleri bakımından okulda/kurumda uygulanan programa uyarlar.
- Sınıfların okul/kurum içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.
- Öğrencilerin akranlarıyla bir arada bulunduğu ders, yemek ve diğer etkinlik saatlerinde sosyal uyumlarına yönelik düzenlemeler yapılarak gerekli koruyucu tedbirler alınır.
- Okul ve kurumlarda özel eğitim sınıfına devam eden öğrencilerin, yetersizliği olmayan akranları ile alan dersleri ve sosyal etkinlikleri bir arada yapmalarını sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılır.
- Sınıfların okul içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.

Evde Eğitim Hizmetleri

Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim ve öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara evde eğitim hizmeti verilmesi esastır.

Evde eğitim hizmetleri ile ilgili aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

- Evde eğitim hizmetleri özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından planlanır.
- Özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından evde eğitim hizmeti almasına karar verilen bireylerin kaydı ilköğretim kurumuna, ortaöğretim kurumuna veya özel eğitim merkezine (okul) yapılır. Bu öğrenciler için okula/merkeze (okul) devam etme şartı aranmaz.

NOT

Evde eğitim seçeneği, bireyin eğitim – öğretim kurumlarından doğrudan yararlanmasının mümkün olmadığı zamanlarda kullanılmakta, evde eğitim için gereken şartlar ortadan kaldırıldıktan sonra da sona erdirilmektedir.

- Bu hizmetler, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen tarafından sürdürülür; ancak bireyin eğitim ihtiyaçları doğrultusunda okul öncesi, sınıf ve alan öğretmenleri de görevlendirilir.
- Evde eğitim hizmetinden yararlanan birey, kayıtlı bulunduğu okulda uygulanan öğretim programlarından sorumludur; ancak BEP geliştirme birimince, bu programlara dayalı olarak bireyin

eğitim performansına göre ihtiyaç duyduğu alanlarda bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanır.

- Evde eğitim alan bireyin başarı durumunun değerlendirilmesi, kayıtlı bulunduğu okuldaki diğer öğrenciler gibi yapılır; ancak bireyin durumu ve özelliğine göre değerlendirme şekli, yöntem ve tekniklerinde öğretmen tarafından gerekli değişiklikler yapılır ve özel tedbirler alınır.
- Evde eğitimde, ailelerin bilgilendirilmesi, desteklenmesi ve eğitimin her aşamasına katılımları sağlanır.
- Aile, etkili bir eğitimin gerçekleştirilmesi için uygun ortamın hazırlanmasını sağlar.
- Bireyin evde eğitim almasını gerektiren şartların ortadan kalkması durumunda bu hizmet sona erdirilir.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI HAZIRLAMA VE ÖĞRETİMİN BİREYSELLEŞTİRİLMESİ

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP): Rehberlik ve araştırma merkezlerinde "Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu" tarafından gerçekleştirilen "Ayrıntılı Değerlendirme Süreci" sonunda "Özel Eğitimden Yararlanması Uygun Görülen" özel gereksinimli öğrenciler için "**ekip**" tarafından hazırlanan programdır. Özel gereksinimli öğrenci için geliştirilen ve ailesi tarafından onaylanan BEP'in farklı tanımlarda farklı özellikleri vurgulanmaktadır. Bu tanımlarda BEP,

- Her özel gereksinimli öğrenci için ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı olarak öğrencinin ailesi ile uzmanların birlikte hazırladıkları yazılı bir dokümandır.

NOT

BEP yasal bir zorunluluk olup özel gereksinimi olan her öğrenci için hazırlanır.

- Özel gereksinimli öğrenci için belirlenen hedeflere ulaşmada gerekli olan destek eğitim hizmetlerini de içeren aile ve öğretmenin birlikte kabul ettikleri yazılı bir plandır.
- Özel gereksinimli öğrenciye kazandırılacak davranışların neler olduğu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirten yazılı programdır.
- Özel gereksinimli öğrencinin nereye ulaşacağının ve nasıl ulaşılacağının belirtildiği bir yol haritasıdır. Bu haliyle BEP özel gereksinimli öğrenciye verilecek hizmetlerin yazılı bir kaydıdır.
- Bireyin zihinsel, duygusal, sosyal, dil ve iletişim alanlarında yapabildiklerini dikkate alarak gerekli eğitsel ek yaşantıların, ortamların, görev alacak kişilerin ve çalışma sürelerinin gösterildiği planlardır şeklinde ifade edilmektedir.

Tüm bu tanımlarla birlikte bakıldığında bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel gereksinimli öğrencinin zihinsel, duygusal, sosyal, dil ve iletişim alanlarında yapabildiklerini dikkate alarak, kazandırılacak davranışların neler olduğu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirten, gerekli destek eğitim hizmetlerini içeren, içinde ailenin de yer aldığı bir ekip tarafından hazırlanan yazılı bir programdır.

BEP yasal bir zorunluluktur. BEP'in yasal bir zorunluluk olarak kabul edilmesiyle özel gereksinimli bireylerin ve ailelerinin eğitimsel gereksinimleri yasal olarak güvence altına alınmıştır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hangi Öğrenciler İçin Hazırlanır?

BEP, değerlendirme sürecinin basamaklarını oluşturan gönderme öncesi, gönderme, ayrıntılı değerlendirme süreçleri sonunda özel eğitimden yararlanması uygun görülen çocuklar için hazırlanır.

NOT

Bir öğrenci ile ilgili gönderme süreci işletilmeden önce çaba harcanması, öğrencinin normal sınıfında eğitimini sürdürüp sürdüremeyeceğini anlamaya yönelik uygulamalara gidilmesi gerekmektedir.

- **Gönderme Öncesi Süreç:** Genel eğitim sınıflarında eğitim gören ve akranlarından duygusal, davranışsal ve akademik özellikleri yönünden farklı gereksinimleri olan öğrenciler, öğretmenleri tarafından belirlenir. Bu öğrencilerin kaynaştırma öğrencisi olarak tanılanmaları için rehberlik araştırma merkezlerine (RAM) gönderilmeleri ve değerlendirilmeleri gerekmektedir; ancak yetersizliği olduğu düşünülen öğrencilerin RAM'lara gönderilmeden önce, genel eğitim sınıflarında eğitimlerini sürdürmesi için çaba harcanması gerekmektedir. Buna göre gönderme öncesi süreç; RAM'lara değerlendirme için göndermeden önce, yetersizliği olduğu düşünülen öğrencile-

rin eğitimini, sınıf öğretmeninin yapacağı çeşitli uyarlamalarla ve düzenlemelerle genel eğitim sınıflarında sürdürme çabası olarak tanımlanabilir. Bu çaba ile bir grup öğrencinin ayrıca değerlendirmeye gerek olmadan eğitimini genel eğitim sınıflarında sürdürebildiği yapılan çalışmalar sonucunda gözlenmiştir.

- **Gönderme Süreci:** Gönderme öncesi süreçte yetersizliği olduğu düşünülen öğrencinin, genel eğitim sınıfında eğitiminin öğretmeninin yaptığı tüm uyarlamalara rağmen başarısız olması durumunda gönderme süreci başlatılır. Bu süreç, öğrencinin daha fazla desteğe / özel eğitime gereksinimi olup olmadığının belirlenmesi için sınıf öğretmeninin okul rehberlik servisi ile birlikte başlattığı bir süreçtir. Bu süreçte yapılan tüm çalışmalar rapor haline getirilir ve sonrasında öğrenci, değerlendirme için RAM'a yönlendirilir.

NOT

Gönderme sürecinde sınıf öğretmeninin okul rehberlik servisi ile işbirliğine gitmesi ve öğrenci velisinin onayının alınması gerekmektedir.

- **Ayrıntılı Değerlendirme Süreci:** Öğrencinin daha fazla desteğe / özel eğitime gereksinimi olup olmadığının belirlenebilmesi için RAM'da bir ekip tarafından gerçekleştirilen, çok yönlü değerlendirme süreci, ayrıntılı değerlendirme süreci olarak adlandırılmaktadır. RAM tarafından yapılan ayrıntılı değerlendirme sürecinde öğrencinin özel eğitim hizmetleri için uygun olup olmayacağına karar verilmeye çalışılır. Özel eğitim hizmetlerine uygunluğa karar verilirken özel gereksinimli öğrencinin nerede (kaynaştırma, özel sınıf veya özel okul), nasıl (bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve öğrencinin destekleneceği alanların neler olduğunu belirleme) ve hangi destek hizmetlerle (kaynak oda, sınıf içi yardım veya okul dışı destek özel eğitim) eğitim alacağına karar verilir. Eğitsel değerlendirme süreci 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde de tanımlanmış olan yasal bir süreçtir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Özel eğitim hizmetlerinde tanılama ve değerlendirme süreci dikkate alındığında, "Ayrıntılı Değerlendirme" yapma görevi, aşağıdakilerden hangisine aittir?

A) BEP geliştirme birimi
B) Okul rehberlik yürütme komisyonu
C) Okul rehberlik servisi
D) Hastanelerin psikiyatri servisi
E) Rehberlik ve araştırma merkezî

Çözüm: Okulların veya okullarda yer alan kurulların ayrıntılı değerlendirme yapmak gibi bir görevi yoktur. Ayrıntılı değerlendirme, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde uzman bir ekip tarafından yapılmaktadır. Soruda ifade edilenler hastanelerin psikiyatri servislerini de akla getirebilir; ancak psikiyatri servisleri özel eğitimde ayrıntılı değerlendirme yapmak yerine psikolojik sorunların tedavisi ile ilgilenir. Cevap E

NOT

Ayrıntılı değerlendirme süreci RAM'da yer alan uzman bir ekip tarafından çok yönlü bir şekilde işletilmekte, ayrıntılı değerlendirme süreci sonunda öğrenciler için özel eğitim hizmetine gerek olup olmadığına karar verilmektedir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kimler Tarafından Hazırlanır?

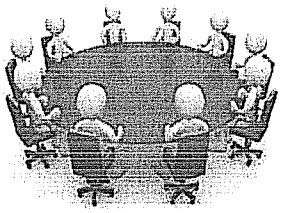
BEP öğrencisinin yerleştirilmesinin ardından, yerleştirildiği okulda bir ekip tarafından hazırlanır. BEP'in ekip halinde hazırlanması yasal bir zorunluluktur ve bu zorunluluk 2006 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği Madde 72'de tanımlanmıştır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'leri hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi, okul / kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

a. Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,

b. Bir rehber öğretmen,
c. Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
d. Öğrencinin sınıf öğretmeni,
e. Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
f. Öğrencinin velisi,
g. Öğrenci olmak üzere bu kişilerden oluşur.

BEP geliştirme birimine, gerektiğinde görüşlerine başvurulmak üzere özel eğitim değerlendirme kurulundan bir üyenin katılımı sağlanır. Bu birimin çalışma usul ve esasları okul / kurum yönetimince belirlenir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının İçeriğinde Neler Yer Alır?

Özel gereksinimli öğrenci için hazırlanan BEP'in içeriğinde aşağıda sıralanan öğeler yer alır:

- Öğrencinin şimdiki / var olan eğitsel performans düzeyi.
- Öğrenciye bir akademik yılsonunda kazandırılması planlanan uzun dönemli hedefler (yıllık hedefler).
- Öğrencinin belirlenen performans düzeyi ile ulaşılmak istenen uzun dönemli hedefler arasında yer alan ölçülebilir ara basamaklardan oluşan kısa dönemli hedefler.
- Belirlenen hedeflere ulaşmada kullanılacak olan öğretim yöntemleri ve materyaller.
- Kısa dönemli hedeflere ulaşmada gerekli olan zamanın başlama ve bitiş tarihleri.
- Belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını belirlemek için kullanılacak değerlendirme yöntem ve ölçütleri.
- Öğrenciye sağlanacak ek özel eğitim hizmetlerinin nerede, ne zaman, kimler tarafından ve ne kadar süreyle verileceğinin belirlenmesi.

NOT

Bireyselleştirilmiş eğitim programı özel gereksinimli öğrenciye kazandırılacak davranışların neler olduğunu, bunların nasıl, nerede, ne kadar süreyle ve ne zaman kazandırılacağını planlayan bir dokümandır.

BEP'in İzlenmesi, Değerlendirilmesi ve Ailenin Bilgilendirilmesi

BEP, öğrencinin değişen gereksinimlerine göre yeni düzenlemelerin yapılabildiği bir programdır. BEP'in etkililiği, bu gereksinimler doğrultusunda düzenlenerek izleme ve değerlendirme sürecinin işletilmesi ile mümkündür.

BEP, bir dönem veya bir öğretim yılı için hazırlanabilir. BEP aylık, üç aylık ve yıllık olarak değerlendirilir.

BEP geliştirme birimi, BEP'in amaçları doğrultusunda, öğrencideki ilerlemeyi değerlendirir. Bu değerlendirmeye göre amaçlar kazanılmışsa BEP'te yeni amaçlar belirlenebilir. Öngörülen süre içerisinde uzun dönemli amaçlar doğrultusunda ilerleme kaydedilmemişse ilerlemeyi sınırlayan veya engelleyen nedenler belirlenir. Gerekli düzenlemeler ya da yeniden planlama yapılabilir.

NOT

Özel eğitim hizmetlerinin her bir aşamasında veli katılımı sağlanmalı, süreç içerisinde velinin desteği alınmalıdır. Aksi takdirde hizmetlerin istenilen şekilde yürütülmesi ve amacına ulaşması zorlaşır.

BEP sürecinde aile her aşamada bilgilendirilmelidir. Böylece aile, öğretmen ve okul yönetimi arasında doğabilecek çatışmalar önlenmiş olur.

ÖZET

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime **"özel eğitim"** denir.
- Özel eğitimde temel kavramlar: **Sapma, yetersizlik, engel ve ayrıcalıktır.**
- **Sapma veya zedelenme:** Bireyin psikolojisinde, fizyolojisinde ve anatomisinde meydana gelen geçici ya da kalıcı türden bir kayıp, görev bozukluğu veya yapı bozukluğudur.
- **Yetersizlik:** Bireyin zedelenme – sapma sonucu normal kabul edilen bir etkinliği yapamaması, sınırlandırılması durumudur.
- **Engel / Özür:** Bir yetersizlik yaşayan bireyin çevre ile etkileşimi sırasında karşılaştığı zorluklar olarak tanımlanmaktadır.
- **Ayrıcalık:** Diğer çocuklardan daha olgun, daha zeki veya daha yetenekli çocuklara yönelik kullanılan kavramdır.
- Özel eğitim hizmetinin yürütülmesi esnasında dikkate alınması gereken **temel ilkeler** bulunmaktadır. Bunlar:
  - Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler özel eğitim hizmetinden yararlandırılmalıdır,
  - Özel eğitime erken yaşlarda başlanmalıdır,
  - Birey mümkün olduğu ölçüde sosyal ve fiziksel çevreden ayrılmadan özel eğitim hizmetini almalıdır,
  - Özel gereksinimi olan bireylerin akranları ile birlikte eğitimlerine öncelik verilmelidir,
  - Özel gereksinimi olan her öğrenci için BEP hazırlanmalıdır,
  - Ailelerin özel eğitim sürecinin her bir aşamasına aktif katılımı sağlanmalıdır,
  - Özel eğitim hizmetini yürütürken özel eğitim hizmeti veren kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapılmalıdır,
  - Özel eğitim hizmeti bireyin topluma etkin uyumunu sağlayacak şekilde planlanmalıdır.
- **Özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler şöyle sınıflandırılmaktadır:**
  - Zihinsel Yetersizliği Olan Bireyler
  - Özel Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler
  - İşitme Yetersizliği Olan Bireyler
  - Görme Yetersizliği Olan Bireyler
  - Ortopedik Yetersizliği Olan Bireyler
  - Sinir Sisteminin Zedelenmesi Nedeniyle Yetersizlik Yaşayan Bireyler
  - Süreğen Hastalığı veya Rahatsızlığı Olan Bireyler
  - Dil ve Konuşma Güçlüğü Olan Bireyler
  - Duygusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü Olan Bireyler
  - Otistik Özellikler Gösteren Bireyler
  - Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneği Olan Bireyler
  - Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Gösteren Bireyler
- Özel gereksinimi olan **öğrencilerin eğitsel değerlendirme ve tanılaması, rehberlik ve araştırma merkezinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından** nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır.
- Okulların eğitsel değerlendirme ve tanılama yapmak gibi bir görevi yoktur. Okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri ve psikolojik danışmanlar, özel gereksinimi olan öğrencileri tespit etmekte ve aile desteğini de sağlayarak RAM'a yönlendirme yapmaktadır.
- Özel eğitim hizmeti bireylere farklı şekillerde sunulabilmektedir. Bunlar: **Kaynaştırma eğitimi, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları ve evde eğitim** seçeneğidir.
- **Kaynaştırma:** Engelli çocukların, diğer normal çocuklar gibi aynı eğitsel ve sosyal kurumun içerisinde olma sürecidir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini öncelikle yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı kurumda sürdürmeleri sağlanır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler kaynaştırma yoluyla eğitimlerini, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte aynı sınıfta **tam zamanlı** sürdürebilecekleri gibi özel eğitim sınıflarında **yarı zamanlı** olarak da sürdürebilirler.

- Okul ve kurumlarda, kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin **bir sınıfa en fazla iki birey olacak şekilde** eşit olarak dağılımı sağlanır.
- Kaynaştırma eğitiminde başarı değerlendirilirken öğrencilerin **devam ettikleri okulun sınıf geçme ve sınavlarla ilgili hükümlerine göre** değerlendirme yapılır; ancak **değerlendirmelerde ölçüt olarak öğrencilerin BEP'leri dikkate alınır.**
- Okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla **destek eğitim odası** açılır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan ve **ayrı bir sınıfta eğitim almaları uygun bulunan bireylerin,** yetersizliği olmayan akranları ile bir arada eğitim görmeleri amacıyla her tür ve kademedeki resmî ve özel okul ve kurumlarda, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından **özel eğitim sınıfları** açılabilir.
- Özel eğitim sınıflarının mevcudu en fazla okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde 10, ortaöğretim ve yaygın eğitimde 15 öğrenciden oluşur; ancak otistik çocuklar için her tür ve kademede açılan özel eğitim sınıflarında ise sınıf mevcudu en fazla 4 öğrencidir.
- Özel eğitim sınıflarında **aynı tür yetersizliği olan öğrenciler** eğitim görmekte ve **birleştirilmiş sınıf uygulaması** yapılmaktadır.
- Özel eğitim sınıflarında daha çok özel eğitim alanında uzman öğretmenler görev yapmaktadır.
- Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim ve öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlara **evde eğitim hizmeti** verilmesi esastır.
- Özel gereksinimi olan her öğrenci için **Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)** hazırlanır.
- BEP, yasal bir zorunluluktur.
- BEP; her özel gereksinimli öğrenci için ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı olarak öğrencinin ailesi ile uzmanların birlikte hazırladıkları yazılı bir dokümandır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP'leri hazırlamak amacıyla **bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi** oluşturulur.
- BEP Birimi, okul / kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;
  - Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,
  - Bir rehber öğretmen,
  - Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
  - Öğrencinin sınıf öğretmeni,
  - Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
  - Öğrencinin velisi ve öğrencinin kendisinden oluşur.
- BEP'in içerisinde; öğrencinin mevcut performans düzeyi, bu düzeyden hareketle öğrenciye kazandırılması amaçlanan davranışlar, bu davranışların nerede, ne kadar zamanda, hangi araçlarla ve hangi yöntemlerle kazandırılacağı gibi bilgiler yer almaktadır.
- BEP, bir dönem veya bir öğretim yılı için hazırlanabilir. BEP aylık, üç aylık ve yıllık olarak değerlendirilir.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1.

I. Özel eğitim hizmetlerine erken yaşlarda başlanmalıdır.

II. Özel eğitime ihtiyaç duyan her öğrenciye bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmalıdır.

III. Özel gereksinimi olan öğrenciler yetersizliğine uygun özel sınıf ya da okullarda eğitim almalıdır.

IV. Aile, özel eğitim sürecinin her bir aşamasında aktif ve destekçi olmalıdır.

Yukarıda yer alan ifadelerden hangileri özel eğitimin ilkelerine aykırıdır?

A) I ve II
B) II ve III
C) Yalnız III
D) III ve IV
E) Yalnız IV

2. **Sınıfında konuşma güçlüğü çeken bir öğrencisi için sınıf rehber öğretmeninin nasıl bir yaklaşım sergilemesi doğru olur?**

A) Öğrencinin hatalı söylemlerine odaklanmak
B) Konuşmada tutukluk olduğu zamanlarda konuşmayı tamamlamak
C) Öğrenciye daha çok kapalı uçlu sorular sormak
D) Öğrenciyi grup önünde konuşturmaktan kaçınmak
E) İletişim esnasında sabırla öğrencinin konuşmasını bitirmesini beklemek

3.

I. Özel gereksinimi olan öğrenci, ikametine yakın okul ya da kurumlara yerleştirilmelidir.

II. Yerleştirme sürecinde aile veya öğrenci talebine bakılmadan özel eğitim değerlendirme kurul raporu esas alınmalıdır.

III. Yerleştirme yapılırken yetersizliğin türü ve derecesi dikkate alınmalıdır.

IV. Yerleştirme yapılırken bireyin yerleştirileceği okul veya kurumun personel durumu, öğrenci, mevcudu ve eğitim olanakları dikkate alınmalıdır.

Özel eğitimde yerleştirme sürecine yönelik yukarıda yer alan ifadelerden hangileri doğrudur?

A) I, II ve III
B) I, III ve IV
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

4. **Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrenciler için ayrıntılı değerlendirme ve eğitsel tanılama yapma, aşağıdakilerden hangisinin görevidir?**

A) Rehberlik ve araştırma merkezi
B) BEP geliştirme birimi
C) Rehberlik il danışma komisyonu
D) Okul rehberlik yürütme komisyonu
E) Okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri

5.

I. Yetersizliğin engele dönüşmemesi için özel eğitim hizmetlerinden yararlanılmaktadır.

II. Bir alanda ortaya çıkan yetersizlik, bireyin tüm gelişim alanlarını etkiler.

III. Özel eğitim hizmetleri, yetersizliği gidermek amaçlı yürütülmektedir.

IV. Bireyin yetersizliği bazı ortamlarda engele dönüşebilirken bazı ortamlarda dönüşmeyebilir.

Özel eğitimin amaçları ve temel kavramlara yönelik yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğru değildir?

A) I ve II
B) Yalnız II
C) II ve III
D) III ve IV
E) Yalnız IV

6. **Kaynaştırma eğitiminin amacına ulaşmasını ve başarılı olmasını engelleyen çeşitli etkenler bulunmakta olup aşağıdakilerden hangisi bunlardan birisi olarak değerlendirilemez?**

A) Olumsuz öğretmen ve veli tutumu

B) Sınıflarda kaynaştırma öğrencisi sayısının az olması

C) Destek servislerinin yeterli olmaması

D) Sınıf ortamının uygun bir şekilde düzenlenmemesi

E) Genel eğitim ile özel eğitimin farklı değerlendirilmesi

7. **Sınıfında normal gelişim gösteren öğrencilerin, sınıfa yeni gelen ve ortopedik yetersizliği olan bir öğrenciye ön yargılı yaklaştığını ve onunla iletişim kurmaktan kaçındığını gözleyen sınıf rehber öğretmeni Sema Hanım, bu yönde aşağıdakilerden hangisini yaparsa doğru bir yaklaşım sergilemiş olur?**

A) Yetersizliği olan öğrencinin özel eğitim sınıfındaki öğrencilerle iletişime geçmesini sağlamak

B) Öğrencinin arkadaşlarıyla iletişiminin sınırlı olması nedeniyle serbest zamanlarda öğrenciyi destek eğitim odasına alıp eğitsel yardımlar sunmak

C) Normal gelişim gösteren öğrencileri, yetersizliği olan öğrenciyle arkadaşlık kurmaları konusunda ikna etmeye çalışmak

D) Yetersizliği olan öğrenciye pozitif ayrımcılık göstererek onu ön sırada ve tek başına oturtmak

E) Öğrencinin sınıfça kabulünü sağlamak için rehberlik servisiyle işbirliği içerisinde sınıf içi etkinlikler düzenlemek

8. "Havale geçirme sonucu çocuğun beyninde hasar oluşumu", **özel eğitimde temel kavramlardan hangisi ile ifade edilmektedir?**

A) Yetersizlik

B) Özür

C) Engel

D) Zedelenme

E) Risk taşıma

9. Sınıf rehber öğretmeni Faruk Bey, sınıfındaki bir öğrencinin çok hareketli olmasından şikâyetçidir. Öğrenci için sınıfta çeşitli düzenlemeler yapmış; ancak başarılı olamamıştır. Öğrenciyi kontrol etmekte zorlanan Faruk Bey, öğrenciye katkı sağlayamadığı için kendisini kötü hissetmeye başlamıştır.

Faruk Bey'in bu durum sonrası aşağıdakilerden hangisini yapması beklenir?

A) Okul müdürü ile görüşerek öğrencinin özel eğitim sınıfına yönlendirilmesini istemek

B) Okul psikolojik danışmanı ile öğrenci için yapılması gerekenler konusunda işbirliğine gitmek

C) Çeşitli testler kullanarak öğrencinin sorununu tanılamaya çalışmak

D) Aile ile görüşerek öğrenciyi bir psikolog ya da psikiyatriste yönlendirmek

E) Öğrenci için bireyselleştirmiş eğitim programı hazırlamak

10. **Özel eğitime ihtiyacı olan bir öğrencinin velisi ile iletişim kurulurken aşağıdakilerden hangisinin yapılması velinin direnç göstermesine neden olmaktadır?**

A) Velinin çocuk eğitimi konusundaki eksiklerini araştırmak

B) Velinin endişelerini anlamaya çalışmak

C) Çocuğun güçlü yönlerinden söz etmek

D) Velinin kendini ifade etmesini sağlayıcı tepkiler vermek

E) Sorgulayıcı ve eleştirici tavır sergilemekten kaçınmak

11.

I. Tam zamanlı kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler için destek eğitim odaları açılmaktadır.

II. Bir öğrencinin kaynaştırma eğitimine alınması, okul rehberlik servisinin talebi ve rehberlik yürütme komisyonunun onayı ile gerçekleşir.

III. Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin değerlendirilmesi sürecinde bireyselleştirilmiş eğitim programında yer alan kazanımlar esas alınır.

IV. Bir sınıfta kaynaştırma öğrencisi sayısı ikiyi geçmemelidir.

Kaynaştırma eğitiminin içeriğine ve esaslarına yönelik yukarıda yer alan değerlendirmelerden hangileri doğru değildir?

A) I ve IV
B) Yalnız II
C) II ve III
D) Yalnız III
E) III ve IV

12. Bireyselleştirilmiş eğitim programı; özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciye kazandırılacak davranışların neler olduğunu, bu davranışların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağını belirten yazılı bir programdır.

Bu doğrultuda, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama sürecinde ilk basamak aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öğrencinin neleri yapıp neleri yapamadığını, işlevde bulunma düzeyini tespit etmek
B) Öğrenciye kazandırılacak bilgi ve becerilerle ilgili uzun ve kısa vadeli hedefler oluşturmak
C) Eğitim – öğretim sürecinde ilgili kişilere düşen görev ve sorumlulukları netleştirmek
D) Eğitim - öğretimin bireyselleştirilmesi sürecinde kullanılacak teknikleri belirlemek
E) Öğrenci için uygun değerlendirme yöntemlerini kararlaştırmak

13.

I. Eleştirel düşünebilme
II. Kontrolsüz hareket etme
III. Problem çözmede başarı sağlama
IV. Öğrenilen bilgiyi transfer edebilme
V. Dağınık ve düzensiz çalışma

Yukarıda yer alan özelliklerden hangileri üstün zekâlı bireylerin tipik özellikleri arasında yer almamaktadır?

A) I ve II
B) II, III ve IV
C) II ve V
D) III, IV ve V
E) IV ve V

14. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda bireyselleştirilmiş eğitim programlarını hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur.

Aşağıdaki seçeneklerde belirtilen ilgili kişilerden hangisi bu birimin üyeleri arasında yer almamaktadır?

A) Özel eğitim değerlendirme kurul başkanı
B) Okul müdürü
C) Öğrenci velisi
D) Okul rehber öğretmeni
E) Gezerek özel eğitim hizmeti veren öğretmen

15. Özel gereksinimi olan öğrenciler için çok çeşitli eğitim seçenekleri bulunmakta olup bunlar en az kısıtlayıcı eğitim seçeneğinden en fazla kısıtlayıcı olana doğru sıralanmaktadır.

Bu bilgi doğrultusunda, aşağıdaki eğitim seçeneklerinden hangisinin kısıtlayıcılığı daha azdır?

A) Yarı zamanlı özel eğitim sınıfı
B) Yatılı özel eğitim okulu
C) Tam zamanlı genel eğitim sınıfı
D) Ev ya da hastanede eğitim
E) Tam zamanlı özel eğitim sınıfı

16. **Okul rehber öğretmenlerinin (psikolojik danışman), özel eğitim hizmetleri ile ilgili çeşitli görevleri bulunmakta olup aşağıdakilerden hangisi bu görevlerden birisidir?**

A) Öğretmenler ve ailelerle iş birliği yaparak öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek

B) Öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla BEP geliştirme birimini kurmak

C) Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrenciler için çeşitli psikolojik testler kullanarak tanılama yapmak

D) Özel eğitim hizmeti alan öğrenciler için uygun özel eğitim seçeneğine karar vermek

E) Özel gereksinimi olan öğrencinin bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlamak

17.

I. Bireyselleştirilmiş eğitim programını uygulamak ve değerlendirmek.

II. Öğrencilerin eğitim performansını ve yetersizlik türünü dikkate alarak gerekli öğretim materyallerini hazırlamak.

III. Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrenciler için eğitsel değerlendirme isteği formu hazırlayarak RAM'a sevk yapmak.

IV. Destek eğitim sınıfında hangi derslerin, kimler tarafından yürütüleceğini planlamak.

Yukarıda yer alan görevlerden hangileri sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenlerinin görevleri arasında yer almamaktadır?

A) Yalnız I B) I ve II C) II ve III
D) III ve IV E) Yalnız IV

18. Özel eğitimde değerlendirme yaparken çok yönlü hareket etmek, olabildiğince fazla teknikten yararlanmak gerekir. Çünkü her tekniğin güçlü ve zayıf yönleri bulunmakta olup bu yönde ne kadar fazla teknik kullanılırsa bireye ilişkin yapılacak değerlendirme sonuçlarının isabetli olma ihtimali de o kadar artar.

Yukarıda ifade edilenler, özel eğitimde değerlendirme sürecine ilişkin aşağıdaki ilkelerden hangisine yöneliktir?

A) Profesyonellik

B) Bütünlük ve derinlik

C) Alternatiflik

D) Erkenlik

E) Süreklilik

19. Psikolojik danışman Murat Bey, zihinsel yetersizliği olan 6. Sınıf öğrencisi Can ile çalışırken özellikle sosyal becerileri geliştirme ve bağımsız hareket edebilme üzerinde durmakta, Can'ın akademik gelişiminin yanında bu yönlerden de gelişimini desteklemektedir.

Murat Bey, bu yaklaşımıyla özel eğitimin temel ilkelerinden özellikle hangisine uygun hareket etmektedir?

A) Özel eğitim hizmetlerine erken yaşlarda başlanmalıdır.

B) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde yürütülmelidir.

C) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmeli ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanmalıdır.

D) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin akranlarıyla birlikte eğitilmesine öncelik verilmelidir.

E) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler, özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılmalıdır.

20. Görme yetersizliğine sahip olan Utku, müzik alanında çok başarılıdır. Özellikle üflemeli çalgılar konusunda kendisini geliştirmiş, çeşitli konserlerde görev almıştır. Yetersizliğine rağmen ortaya koyduğu performans ile ilgili düşünceleri sorulduğunda, "Yetersizliğim, yeteneğime engel olamadı. Beni aslında en çok yoran, göremiyor olmam değil. İnsanların bir şeyleri başarabileceğime inanmıyor olması. Çocukluğumdan bu yana sürekli olarak insanların bana acıdığını hissettim. Bu yaklaşımla mücadele etmek daha fazla zamanımı aldı" demiştir.

Utku'nun söylemlerine bakıldığında, özellikle aşağıdakilerden hangisi konusunda şikâyetçi olduğunu söylemek doğru olur?

A) Fiziksel çevrenin yetersizliği

B) Araç – gereç temin etmekte zorluk yaşaması

C) Yeterli eğitim desteği alamaması

D) Eğitim - öğretim sürecinin bireyselleştirilememesi

E) Olumsuz çevre tutumu

1. C 2. E 3. B 4. A 5. C 6. B 7. E 8. D 9. B 10. A 11. B 12. A 13. C 14. A 15. C 16. A 17. D 18. C 19. B 20. E

ÇÖZÜMLER

1. I, II ve IV numaralı öncüller özel eğitim ilkeleri açısından doğrudur. Ancak III. öncül doğru kabul edilemez. Çünkü özel gereksinimi olan öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerle birlikte eğitilmesi sağlanmalı, kaynaştırma eğitimine öncelik verilmelidir. Özel gereksinimi olan öğrencilerin diğer öğrencilerden soyutlanması, bu öğrencilerin gelişimini ve sosyalleşmesini olumsuz yönde etkiler.

   Cevap C

2. Öğrencinin hatalı söylemlerine odaklanmak, konuşmasını tamamlamak, kendini ifade etmesini engelleyici davranışlar sergilemek hem öğrencinin öz saygısını zedeler hem de gelişimini engeller. Konuşma güçlüğü çeken öğrencilerde sıcak yaklaşım gösterme, öğrenciyi cesaretlendirme, öğrencinin kendini ifade etmesini sağlama, sabırla ve etkin dinleme yapma gibi eylemler öğrencinin gelişimi açısından doğru yaklaşımlardır.

   Cevap E

3. Özel gereksinimi olan öğrenci ikametine en yakın okul ya da kurumlara yerleştirilmeli, yerleştirme sürecinde yetersizliğin türü ve derecesi dikkate alınmalı, yerleştirme yapılacak okul ya da kurumun ortam ve olanakları gözetilmelidir. Bu yönden I, III ve IV öncülleri doğrudur. Ancak II. öncül yanlıştır; çünkü yerleştirme sürecinde aile ve öğrenci talebi de dikkate alınır.

   Cevap B

4. Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrenciler rehberlik ve araştırma merkezinde yer alan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından ayrıntılı incelemeye tabi tutulur ve burada yapılan çalışmalar sonucunda eğitsel tanılama gerçekleştirilir. B, C, D ve E seçeneklerinde yer alan birim, komisyon ve servislerin bu yönde bir görevi yoktur.

   Cevap A

5. I ve IV numaralı öncüller doğrudur. Ancak II ve III numaralı öncüller doğru kabul edilemez. Çünkü bir alandaki yetersizlik tüm gelişim alanlarını etkiler denilemez. Örneğin, ortopedik yetersizlik, işitme ve görme süreçlerine etki etmez. Ayrıca özel eğitim, yetersizliği gidermek için değil, yetersizliğin engele dönüşmemesi için yürütülmektedir. Çünkü yetersizlikler tek başına eğitsel süreçlerle giderilemez. Bazen tıbbi destek, psikolojik yardımlar veya yardımcı araçlar da gerekmektedir.

   Cevap C

6. A, C, D ve E seçeneklerinde ifade edilenler kaynaştırma eğitiminin engelleri arasında yer almakta olup B seçeneği kaynaştırma eğitimini desteklemektedir. Çünkü sınıflarda kaynaştırma öğrencisi fazla olduğunda, bu öğrencilerle bireysel olarak ilgilenmek gerektiğinden, eğitimin başarılı olması zorlaşmaktadır. Sınıflarda kaynaştırma öğrencisi sayısının az olması, bu öğrencilerle ilgilenmeyi kolaylaştırmaktadır.

   Cevap B

7. Normal gelişim gösteren öğrenciler, yetersizliği olan öğrenciye ön yargılı yaklaşmakta ve onunla iletişim kurmaktan kaçınmaktadır. Bu durumda yetersizliği olan öğrenciyi akranlarından soyutlamak ya da diğer öğrencileri arkadaşlık kurmaları konusunda ikna etmeye çalışmak doğru olmaz. Yapılması gereken, öğrencinin sınıfça kabulünü sağlayıcı sınıf içi etkinlikler düzenlemek ya da yetersizliği olan öğrencinin sınıfta olmadığı bir zamanda diğer öğrencilerle uygun bir konuşma yapmaktır. Bu yönde rehberlik servisiyle işbirliği yapılması da faydalı olacaktır.

   Cevap E

8. Organizmada doğum öncesi, doğum sırası ya da doğum sonrası etkenlere bağlı olarak kalıcı veya geçici ortaya çıkan hasar, kayıp veya bozukluk durumları sapma - zedelenme olarak tanımlanmaktadır. Soruda beyin hasarından söz edilmekte olup sapma – zedelenme örneği verilmiştir.

   Cevap D

9. Sınıf öğretmenleri ya da sınıf rehber öğretmenleri, sınıflarında özel gereksinimi olan öğrenciler olduğunu gözlediklerinde, gerekli çalışmaların yürütülebilmesi için okul psikolojik danışmanı ile iletişime geçmelidir. Psikolojik danışman öğrenciyle çeşitli çalışmalar yürüttükten sonra aile ile birlikteliği sağlayarak rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirme yapmakta, burada yapılan ayrıntılı değerlendirme sonucunda öğrencilerin durumu netleşmektedir. Bu bağlamda özel eğitim sınıfına yönlendirme, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, psikolog ya da psikiyatriste yönlendirme, psikolojik testler kullanarak tanılama yapma gibi çalışmalar sınıf öğretmenleri ya da sınıf rehber öğretmenlerince yürütülemez.

   Cevap B

10. B, C, D ve E seçenekleri direnç göstermeyi engelleyici yaklaşımlardır. Çünkü bu yaklaşımlarda veli kendini rahat hissetmekte ve ifade edebilmektedir. Ancak velinin eksiklerini araştırmak, veliyi rahatsız edebilir ve dirence neden olur. Öğrencilerin ya da velilerin eksik yönlerine odaklanmak, iletişimi engeller.

    Cevap A

11. Tam zamanlı kaynaştırma öğrencileri için destek eğitim odaları açılır, kaynaştırma öğrencilerinin değerlendirilmesi sürecinde bireyselleştirilmiş eğitim programında yer alan kazanımlar esas alınır, kaynaştırma öğrencisi sayısı bir sınıfta ikiden fazla olmamalıdır. Bu çerçevede I, III ve IV numaralı öncüller doğrudur. Ancak II. öncül doğru kabul edilemez. Çünkü kaynaştırma eğitimi kararı alınması sürecinde RAM özel eğitim değerlendirme kurulunca eğitsel tanılama ve yönlendirme yapılır, özel eğitim hizmetleri kurulunca da öğrencinin yerleştirilmesi sağlanır. Okul rehberlik servislerinin ve yürütme komisyonlarının bu yönde bir görevi yoktur.

Cevap B

12. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlayabilmek için öncelikle öğrencinin mevcut performans düzeyini bilmek, yani neleri yapıp neleri yapamadığını tespit etmek gerekir. Bu aşamadan sonra uzun ve kısa vadeli kazanımlar belirlenir, kullanılacak yöntem ve teknikler ortaya konur, süreçte yararlanılacak araç - gereçler gözden geçirilir ve öğrencinin değerlendirme yöntemleri kararlaştırılır. Öğrencinin işlevde bulunma düzeyini tespit etmeden sonraki aşamalara geçilemez.

Cevap A

13. Eleştirel düşünebilme, problem çözmede başarı sağlama, edinilen bilgiyi transfer edebilme gibi özellikler üstün zekâlı bireylerin tipik özellikleri arasında yer almaktadır. Ancak kontrolsüz davranma ile dağınık ve düzensiz çalışma, dikkat eksikliği ve hiperaktivite ile ilgilidir. II ve V numaralı öncüller üstün zekâlı bireylerin tipik özelliklerini yansıtmadığı için cevap C seçeneğidir.

Cevap C

14. Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi, okul/kurum müdürü veya görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

- Bir gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen,
- Bir rehber öğretmen,
- Bir eğitim programları hazırlamakla görevlendirilen öğretmen,
- Öğrencinin sınıf öğretmeni,
- Öğrencinin dersini okutan ilgili alan öğretmenleri,
- Öğrencinin velisi,
- Öğrencinin kendisinden oluşmaktadır.

Özel eğitim değerlendirme kurul başkanı, BEP geliştirme biriminde yer almaz.

Cevap A

15. Özel eğitim seçenekleri en az kısıtlayıcı olandan en fazla kısıtlayıcı olana doğru şu şekilde sıralanmaktadır:

- Tam zamanlı genel eğitim sınıfı
- Yarı zamanlı genel eğitim sınıfı veya yarı zamanlı özel eğitim sınıfı
- Tam zamanlı özel eğitim sınıfı
- Gündüzlü özel eğitim okulu
- Yatılı özel eğitim okulu
- Ev ya da hastanede eğitim

Bu sıralama doğrultusunda seçenekler incelendiğinde cevap C seçeneğidir.

Cevap C

16. B seçeneğinde yer alan görev okul müdürünün, C ve D seçeneğinde yer alan görevler rehberlik ve araştırma merkezinin, E seçeneğinde yer alan görev de BEP geliştirme biriminin görevleri arasında yer alır. Öğretmenler ve ailelerle işbirliğine giderek özel eğitim hizmeti alan öğrenciler için bireysel gelişim raporu düzenlemek, özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre okul rehber öğretmenlerinin görevleri arasında yer almaktadır. Bireysel gelişim raporu, özel eğitim hizmeti alan öğrencilerin gelişimini takip etmek amaçlı düzenlendiğinden cevap A seçeneğidir.

Cevap A

17. Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği çerçevesinde I ve II numaralı maddeler öğretmenlerin görevleri arasında yer almaktadır. Ancak III. madde okul rehber öğretmeninin, IV. madde de okul yöneticisinin görevleri arasındadır.

Cevap D

18. Soruda olabildiğince fazla teknikten yararlanarak değerlendirme yapılması üzerinde durularak "alternatiflik" ilkesine vurgu yapılmıştır. Profesyonellik ilkesinde uzman kişilerce değerlendirme yapılması, bütünlük ilkesinde bireyin farklı özelliklerinin gözetilmesi, erkenlik ilkesinde olabildiğince erken dönemde tanılama yapılması, süreklilik ilkesinde de bireye ilişkin çalışmaların süreç içermesi üzerinde durulmaktadır.

Cevap C

19. Soruda Murat Bey'in sosyal becerileri geliştirme ve bağımsız hareket edebilme konusunda Can'ı desteklemesi üzerinde durulmuş olup bu durum seçeneklerde yer alan ilkelerden özellikle B seçeneğinde ifade edilen ilke ile yakından ilişkilidir. Çünkü öğrencinin yalnızca akademik gelişimine odaklanmamış, sosyalleşmesi yönünden de çalışma yürütmüştür.

Cevap B

20. Utku, özellikle çevresindeki insanların yaklaşımından ve olumsuz tutumundan şikâyet etmektedir. Çünkü söylemlerinde insanların acıyarak kendisine yaklaşmasından rahatsız olduğunu, bununla uğraşmanın çok zamanını aldığını söylemiştir. A, B, C ve D seçeneklerinde belirtilenlerle ilgili bir söylemde bulunmadığı için cevap E seçeneğidir.

Cevap E

CEVAPLI TEST

1. **Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim sürecinde eğitimlerini <u>öncelikle</u> aşağıdakilerden hangisinin kapsamında sürdürmesi beklenmektedir?**

A) Destek eğitim odası
B) Kaynaştırma eğitimi
C) Özel eğitim sınıfları
D) Özel eğitim okulları
E) Evde eğitim

2.

I. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite problemi olan öğrenciler
II. Sosyalleşme problemi olan öğrenciler
III. Akademik başarısı düşük öğrenciler
IV. Otizm özelliği gösteren öğrenciler
V. Üstün zekâlı ve yetenekli öğrenciler

Yukarıda yer alan öğrenci gruplarından hangileri özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler içerisinde <u>yer almaz</u>?

A) I ve III
B) II ve III
C) II, IV ve V
D) III ve V
E) IV ve V

3. Öğretmenler, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin gelişimini destekleyebilmek için öncelikle olumlu bir sınıf iklimi oluşturmaya çalışmalı, yetersizliği olan öğrencilerle iletişimlerinde diğer öğrencilere model olacak davranışlar sergilemelidir.

Bu bağlamda aşağıdakilerden hangisi öğretmenlerden beklenecek davranışlardan birisi olarak <u>gösterilemez</u>?

A) İletişim sürecinde etiketlemelerden kaçınmak
B) Öğrenciler arasında ayrıma gitmemek
C) Yetersizliği olan öğrenci için gerçekçi beklentiler oluşturmak
D) Dersi eğlenceli hâle getirmek ve tüm öğrencileri aktif kılmak
E) Öğrencinin istenmeyen davranışlarını görmezden gelmek

4. **Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanırken ilgili kişilerin aşağıdakilerden hangisini temel alarak hareket etmesi gerekmektedir?**

A) Öğrencinin yetersizlik türü
B) Yetersizliğin düzeyi
C) Öğrencinin eğitim gereksinimleri
D) Sınıfın akademik ortalaması
E) Aile beklentileri

5. Özel eğitim çalışmalarının amacına ulaşmasında ilgili kişilerin işbirliği yapması kritik öneme sahiptir. Çünkü yetersizliği olan öğrencinin gelişimi, sürece destek verecek kişilerin birlikte hareket etmesi ile mümkün olmaktadır. Ailenin, okul yönetiminin ya da öğretmenlerin farklı yaklaşımlarla hareket etmesi, öğrenci için zararlı olabilir.

Bu doğrultuda aşağıdakilerden hangisi işbirliği çalışmalarının başarılı olabilmesi için gerekli etmenlerden birisi olarak <u>gösterilemez?</u>

A) İşbirliği yapacak kişilerin empatik anlayışı benimsemesi
B) İşbirliği yapacak kişilerin aynı eğitim seviyesine sahip olması
C) İşbirliği yapacak kişilerin istekli olması
D) İşbirliği yapacak kişilerin karar alma süreçlerine dâhil edilmesi
E) İşbirliği yapacak kişilerin ortak amaç dâhilinde hareket etmesi

6. **Rehberlik ve araştırma merkezi bünyesinde yer alan özel eğitim değerlendirme kurulunun temel görevi, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?**

A) Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrenciler için ayrıntılı inceleme yapmak

B) Özel eğitim hizmeti alan öğrenciler için bireysel gelişim raporu hazırlamak

C) Özel eğitim kararı olan öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlamak

D) Eğitsel tanılama sürecinde kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek

E) Okul rehberlik servislerine özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesi sürecinde bilgi ve teknik destek sağlamak

7. Sınıf öğretmeni Nazan Hanım, kaynaştırma eğitimi alan Mert ile çalışırken zaman zaman kendisini yetersiz hissetmektedir. Çünkü yaptığı çalışmalara rağmen Mert'ten istediği verimi alamamaktadır. Nazan Hanım, bu durumun öğrencisi ile ilişkisini zedelediğini, beklentileri karşılanmadığı için Mert ile çatışma yaşadığını fark etmiştir.

Nazan Hanım, bu duruma yönelik aşağıdakilerden hangisini yaparsa doğru bir yaklaşım sergilemiş olur?

A) Okul rehber öğretmeni ile görüşerek Mert'i özel eğitim sınıfına yönlendirmek

B) Mert'e yönelik öğretim etkinliklerinin tamamını destek eğitim odasında bire bir sürdürmek

C) Kendi rolünü ve uygulamalarını değerlendirerek eksik veya yanlış eylemlerini bulmaya çalışmak

D) Daha fazla çatışma yaşamamak için Mert'i sınıf içi etkinliklerde serbest bırakmak

E) Mert'e akran desteği sağlayarak kendi sorumluluklarının bir kısmını öğrenciler üzerinden yürütmeye çalışmak

8. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveynleri ile iletişim kurarken öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların kullandıkları dile dikkat etmeleri, iletişim engellerinden kaçınmaları gerekir. Çünkü ebeveynler, çocuklarının özel durumları nedeniyle hassas, kırılgan veya dirençli olabilmektedir.

Bu bağlamda, aşağıdakilerden hangisinin yapılması iletişimi kolaylaştırıcı ve ilişkileri geliştirici bir etki yapmaktadır?

A) Sık sık soru sormak

B) Çocuğun yapamadıkları üzerinde durmak

C) Yol gösterici olmak

D) Savunucu ya da koruyucu tutum sergilemek

E) Değiştirilebilir olanlara odaklanmak

9. "Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılımlarının sağlanması esastır." **İlkesi gereği, bir aile özel eğitim sürecine katılmayı istediği takdirde öğretmenin aşağıdakilerden hangisini yapması uygun olmaz?**

A) Okulda yapılan uygulamalar hakkında açıklamalar yaparak evde benzer çalışmaların yapılmasını desteklemek

B) Sınıf içi etkinliklerde ulaşılması amaçlanan kazanımlar hakkında bilgiler vermek

C) Gerçekleştirilen uygulamalarda hem öğrencinin hem de ailenin kaliteli zaman geçirmesine yardımcı olmak

D) Aile üyelerini çocuğun bakımını üstlenmekle ilgili konularda görevlendirmek

E) Aile üyelerinin yapılan çalışmalara yönelik değerlendirmelerini dikkate almak

10. Aşırı hareketli olduğu gerekçesiyle rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirilen Cem, burada yapılan incelemeler sonucunda üstün zekâlı olarak tanılanmış, aşırı hareketliliğin öğrenci düzeyine uygun olmayan sınıf için etkinliklerden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Bu doğrultuda öğrenci için aşağıdakilerden hangisinin yapılması hem öğrencinin gelişimine katkı sağlar hem de sınıfta istenmeyen davranışları engeller?

A) Temel bilgi ve becerilerin kazandırılması sonrasında öğrenci için düzeyine uygun bireysel uygulamalar gerçekleştirmek

B) Sınıf içi etkinliklerin öğrenciye hitap etmemesi nedeniyle öğrenciyle destek eğitim odasında çalışmalar yapmak

C) Öğrencinin akademik düzeyine uygun bir sınıfta eğitim görmesini sağlamak

D) Sıkıldığı zamanlarda öğrenciyi ders dışı sosyal faaliyetlere yönlendirmek

E) Öğrenciye sürekli ek ödevler vermek

11. **İşitme yetersizliği nedeniyle işitme cihazı kullanması gereken bir öğrenci için sınıf öğretmeninin aşağıdakilerden hangisini yapması uygun bir yaklaşım <u>olamaz</u>?**

A) Öğretim etkinliklerini yürütürken beden dilini etkili kullanmaya özen göstermek

B) Öğrenciyi kendisine yakın bir yere oturtmak

C) Derslerde görsel materyallerden olabildiğince yararlanmaya çalışmak

D) Sınıftaki diğer öğrencileri uygun bir zamanda ve doğru bir üslupla öğrencinin özel durumundan haberdar etmek

E) Öğrenci ile yazılı iletişim araçlarını kullanarak iletişime geçmek

12.

I. Başkalarıyla iyi ilişkiler kurma ve işbirliği içerisinde çalışabilme

II. Üretici ve mutlu bir vatandaş olabilme

III. Yeteneğinin üzerinde başarı sergileme

IV. Yetersizliğine uygun çevrelerde yaşamını devam ettirme

V. İlgi ve yetenekleri çerçevesinde iş dünyasına ve hayata hazırlanma

Yukarıda belirtilenlerden hangileri özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre özel eğitimin amaçları arasında yer almaktadır?

A) I ve III

B) I, II ve V

C) II, III ve IV

D) III ve IV

E) IV ve V

13. **Öğretmenlerin ve psikolojik danışmanların öğrencilere katkı sağlayabilmek ve erken dönemde özel eğitim ihtiyacını saptayabilmek için çeşitli yetersizlik alanları ve bunların özellikleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmekte olup aşağıdakilerden hangisi zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerin özelliklerinden birisi olarak <u>gösterilemez</u>?**

A) Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler.

B) Soyut kavramları anlamakta zorlanırlar.

C) Kendilerinden büyük kişilerle arkadaşlık kurarlar.

D) Yeni durumlara uyum sağlamakta zorlanırlar.

E) Duygu ve düşüncelerini sınırlı bir şekilde ifade ederler.

14.

I. Özel eğitim hizmetlerini yürütecek personelin görevlendirmesini yapar.

II. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarını hazırlar.

III. Öğrenciler için hazırlanan eğitim planlarını değerlendirir ve her eğitim – öğretim yılı başında yeniler.

IV. Eğitimde etkililiği sağlamak amacıyla araç-gereç ve eğitim materyali geliştirilmesinde ilgili kişilerle iş birliği yapar.

V. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için hangi eğitim alternatifinin daha uygun olduğuna karar verir.

Yukarıda yer alan öncüllerden hangileri BEP geliştirme biriminin görevleri arasında bulunmaktadır?

A) I, II ve III

B) I, IV ve V

C) II, III ve IV

D) III ve IV

E) IV ve V

15. **Aşağıdakilerden hangisi okul müdürlerinin özel eğitim hizmetlerinin yürütülmesi sürecinde <u>öncelikli</u> görevidir?**

A) Destek eğitim odası açmak

B) Özel eğitim sınıfının araç - gereç ihtiyacını karşılamak

C) Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için BEP hazırlanmasını sağlamak

D) Özel eğitim hizmetlerinin amaçlar ve ilkeler doğrultusunda yürütülebileceği olumlu bir ortam oluşturmak

E) Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin gelişim durumunu izlemek

1. B 2. B 3. E 4. C 5. B 6. A 7. C 8. E 9. D 10. A 11. E 12. B 13. C 14. C 15. D

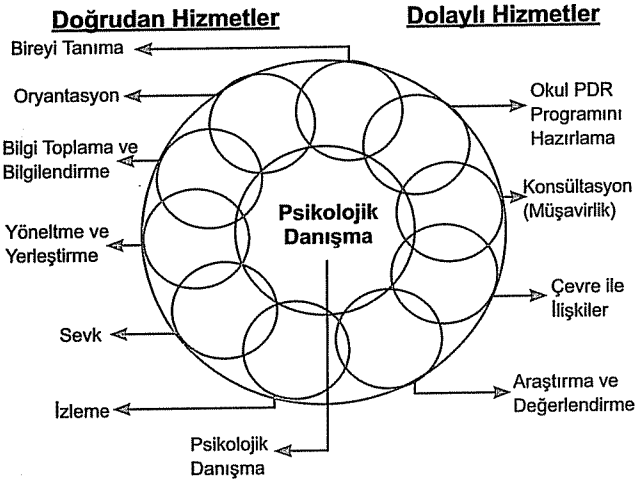
YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 4	2006 / 1	2007 / 2	2008 / 2	2009 / 3	2010 / 1	2010-2 / -	2011 / -
2012 / 2	2013 / 3	2014 / 2	2015 / 2	2016 / 1	2017 / 1	2018 / 2	

REHBERLİK HİZMETLERİ

Rehberlik Hizmet Alanları

Rehberliğin en temel amacı, bireyin kendini ve çevresindeki olanakları tanımasına ve böylece kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Bu amaca ulaşmak için verilmesi gereken çok sayıda hizmet vardır. Bu hizmet alanları bir bütündür ve birbiriyle iç içedir.

NOT

Bu hizmetlerin birbirleriyle kesişen daireler şeklinde verilmesinin nedeni zaman zaman bir hizmet içerisinde sunulan bir etkinliğin diğer bir hizmetin de kapsamı içerisinde yer alabilmesidir. Örneğin "öğrenciye mesleki ilgi envanteri uygulamak" bir "bireyi tanıma hizmeti"dir; ancak bu etkinlik "yöneltme ve yerleştirme hizmeti"nin içerisinde de gerçekleştirilmiş olabilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri doğrudan ve dolaylı sunulan hizmetler olarak iki ayrı grupta incelenebilir:

1. Verilen hizmette, bireyle birebir ilgilenme varsa, çalışma direkt olarak bireyle yapılıyorsa hizmet **doğrudan** bir hizmettir.
2. Eğer verilen hizmette, rehberlik hizmetlerinin niteliğini artırmak amacı güdülüyor veya öğrencinin gelişimi için öğrencinin dışında üçüncü kişilerle işbirliği içinde bir çalışma yürütülüyorsa hizmet **dolaylı** bir hizmettir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okullarda yapılan;

I. oryantasyon,
II. izleme,
III. konsültasyon,
IV. araştırma ve değerlendirme,
V. yöneltme ve yerleştirme

çalışmalarından hangileri doğrudan yürütülen rehberlik hizmetleri kapsamındadır?

A) I ve II B) I ve V C) I, II ve V
D) II, IV ve V E) II, III, IV ve V

Çözüm: Rehberlik hizmetleri doğrudan ve dolaylı hizmetler olmak üzere iki grupta ele alınmakta olup bireyi tanıma, psikolojik danışma, bilgi toplama ve yayma, oryantasyon, yöneltme - yerleştirme, izleme ve sevk hizmetleri doğrudan; müşavirlik, araştırma - değerlendirme, çevre ve veli ile ilişkiler, program hazırlama ve geliştirme hizmetleri dolaylı olarak bireye ulaşmaktadır. Soruda yer alan hizmetler incelendiğinde I, II ve V numaralı öncüllerde yer alan hizmetler bireye doğrudan ulaşmaktadır. Cevap C

1. Doğrudan Öğrenciye Sunulan Hizmetler

a. Oryantasyon Hizmeti (Yeni Duruma- Ortama Alıştırma)

Bu hizmet çoğunlukla öğretim yılının başında, okula yeni başlayan öğrencilere verilir. Öğrencileri yeni bir duruma ya da yeni bir ortama alıştırmak amacıyla, onlara okulu, çevresini ve yararlanabilecekleri imkânları tanıtmaya yönelik etkinliklerdir.

Bu amaçla öğrencilere;

1. Okulun tarihçesi (ne zaman öğretime açıldığı, eski mezunların nerelerde çalışıyor olduğu vb.) hakkında bilgi verilmesi,
2. Okulun tüm fiziki koşullarının (derslikler, spor salonu, spor alanları, rehberlik birimi, idari bölümler, tuvaletler vb.) tanıtılması,
3. Okulun kuralları (disiplin kuralları, ödül ve ceza sistemleri, yönetmelikler, ders geçme sistemi vs.) hakkında öğrenciye bilgi verilmesi,
4. Kulüpler, okulda yapılan etkinlikler hakkında bilgi verilmesi,
5. Kütüphaneden ve sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanacakları konusunda bilgi verilmesi,
6. Okulun yakın çevresinde bulunan ve öğrencilerin yararlanabilecekleri imkânlar (halk kütüphaneleri, kitapçılar, kırtasiyeler, spor tesisleri, okul dışında

yemek ihtiyacını karşılayabileceği yerler vb.) hakkında bilgi verilmesi oryantasyon hizmeti içinde yer alan etkinliklerdir.

7. Oryantasyon hizmetleri öğrencilerin okula uyumunu kolaylaştırdığı gibi okulun hizmetlerinden yüksek düzeyde yarar sağlamalarını ve problemlerle karşılaşmamalarını amaçlar.
8. Bu tür hizmetlere daha çok okula yeni kayıt yaptıran öğrencilerin gereksinimi vardır; ancak bu hizmetlerin bir kısmına eski öğrenciler de gereksinim duyabilir.
9. Hizmetlerin bir kısmı da velilere yönelik olabilir.
10. Hizmetler daha çok toplu biçimde ve bilgi verme şeklinde sunulur yani grup rehberliği içerisinde değerlendirilir.

NOT

Yeni duruma-ortama alıştırma hizmetlerinin uyum sağlayıcı ve önleyici/koruyucu işlevinin olduğu söylenebilir.

Kurgusal Örnek

Serkan, sabah erkenden uyanmış, okul üniformasını giymiş, yeni bir okula başlamanın heyecanıyla hızlı adımlarla uzunca bir yürüyüşün ardından okuluna ulaşmıştı. Yürürken lise birinci sınıfta olmanın ne anlama geldiğini düşündü ve hiç bilmediği bir ortama girecek olmanın endişesini hissetmeye başladı. Okulunu sadece kayıt yaptırırken görmüştü. Nasıl bir sınıfı olacaktı, daha önceki okulundan çok arkadaşı olur muydu, yeni öğretmenleri ona nasıl davranacaktı, ne kadar ders çalışmalıydı, kaç saat dersi olacaktı, okulda spor yapabilecek miydi, başarılı olabilecek miydi... Sorularla dolu bir zihinle okuluna ulaştı. Öğrenciler sıra olmaya başlamışlar ve biraz sonra başlayacak tören için bekliyorlardı. Öğretmen olduğunu düşündüğü birisine yaklaşıp kendi sınıfının yerini sordu ve diğerleri gibi sıraya geçti. Biraz sonra İstiklal Marşı okundu ve ardından Okul Müdürü Mehmet Bey mikrofonu eline alarak:

- Değerli öğrencilerim, uzun bir tatilden sonra sizlere kavuşmanın heyecanı ve sevincini yaşıyoruz. 80 yıllık geçmişiyle çok köklü bir eğitim yuvası olan Atatürk Lisesi geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da sizlerin hayata hazırlanması için en iyi şartları sunmaya çalışacaktır. Sevgi dolu ve tecrübeli öğretmenleriyle okulumuzun geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da pek çok başarıya imza atacağına inancım tamdır. Bugüne kadar bu okuldan mezun olan binlerce öğrencinin içinden pek çok yazar, öğretmen, mühendis, doktor, bilim adamı, sporcu, sanatçı çıktı; ama ben bu sıfatlardan çok daha öncelikli olarak bir niteliği kazanmanızı isterim. O da iyi insan olmaktır. Kendi varlığının, değerinin, amaçlarının farkında olan, kendisine ve başka insanlara karşı olumlu düşüncelere sahip güzel insanlar olmanız en büyük arzumuzdur. Yeni eğitim yılında hepinize başarılar dilerim, diyerek onu oldukça etkileyen bir konuşma yaptı.

Daha sonra nöbetçi öğretmenlerin yönlendirmesiyle sınıfına geçti, eski okulundan tanıdığı kimsenin olmadığı sınıfında bir sıra bulup oturdu. İlk derse Ayşe Hanım girdi. Ayşe öğretmen bir matematik öğretmeniydi; ama aynı zamanda Serkan'ın sınıfının sınıf rehber öğretmeniydi. Tüm öğrencilerin kısaca kendini tanıtmasını istedi. Sonra onlara okulu anlattı, disiplin kuralları, ders geçme, ders seçme kuralları, başarılarının nasıl ödüllendirileceği, okuldaki spor ve sanat etkinlikleri, bu gruplara nasıl katılacakları... Serkan'ın zihnindeki pek çok soru cevaplanmıştı; ama hala fiziksel olarak okulu tanımıyordu. Sonra zilin sesini duydu. Öğretmen, lise son sınıf öğrencilerinden görevli 2 arkadaşının gelerek onlara okulu gezdireceklerini söyledi. Bir kız ve bir erkek son sınıf öğrencisi koridorları, derslikleri, atölyeleri, laboratuvarları, spor salonunu, bahçeyi, kantini, lavaboları gösterdiler. Ayrıca bazı öğretmenler hakkında küçük bilgiler de verdiler. En son kapısında "rehberlik servisi" yazılı bir odanın önünde durdular. Rehberlik servisinden koridora güler yüzüyle genç bir öğretmen çıktı, kendisini tanıttı ve servisinin onlara ne tür hizmetler sunacağını anlattı, çok yakında tekrar görüşeceklerini söyleyerek öğrencileri sınıflarına uğurladı. Serkan sınıfına doğru yürürken çok güzel bir okula geldiğini ve burayı çok seveceğini hissediyordu...

Öğrencinin okula başladığı ilk anlardan itibaren okulun ve kuralların tanıtılması onun okula uyumunu kolaylaştıracağı gibi bazı sorunları yaşamasını da engelleyebilir.

Oryantasyon hizmetinde şu ilkeler benimsenmelidir:

1. Oryantasyon hizmeti bütün yeni öğrencilere ulaşabilmelidir.
2. Bu hizmet okulun sürekli uyguladığı bir faaliyet olmalıdır. Her öğretim yılı başında yoğunlaşan bu hizmete, öğrencilerin etkin çalışma yöntemlerini öğrenmeleri, eğitsel kol çalışmalarına katılmaları, çevredeki tiyatro, opera, kültür merkezi vb. yerlerdeki gösteri ve etkinliklere katılarak bu gibi yerleri öğrenmeleri için öğretim yılı boyunca devam edilmelidir.
3. Bu hizmetin bütün faaliyetleri ayrıntıları ile hazırlanmış bir program çerçevesinde sunulmalıdır. Tüm rehberlik hizmetlerinde olduğu gibi burada da planlı etkinlikler esastır.
4. Bu hizmetin sunulmasında okuldaki tüm görevliler iş birliği içerisinde olmalıdır. Üst sınıflardaki öğrencilerden yararlanılmalı, çevredeki kurum ve kuruluşlardan yardım ve destek alınmalıdır.
5. Engelli ve özel gereksinimi olan öğrenciler saptanarak özel önlemler alınmalı, onların da bu hizmetten en iyi şekilde yararlanması için çaba harcanmalıdır.

NOT

Genellikle eğitim-öğretim yılının başladığı ilk günlerde bu hizmetler verilir; fakat eğitim-öğretim yılı başladıktan sonra olabilecek herhangi bir gelişme ya da değişiklik hiç vakit geçirilmeden öğrencilere duyurulmalıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman), eski mezunlardan bazılarını arayıp, okulun açıldığı ilk hafta yapılacak etkinliğe davet etmiştir. Bu etkinlik eski mezunların okula yeni kaydolan öğrencilerle tanışmaları ve konuşmaları için fırsat oluşturmuştur. Mezunlardan şimdi avukat olan Yeşim Hanım ve Öğretmen Nedim Bey, etkinlik sırasında birer konuşma yaparak okuldaki ilk günlerinde yaşadıklarını anlatmışlardır.

Yukarıda anlatılan etkinlik hangi rehberlik hizmeti kapsamındadır?

A) Bilgi verme
B) Psikolojik danışma
C) Oryantasyon (duruma alıştırma)
D) Müşavirlik (konsültasyon)
E) İzleme ve değerlendirme

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Okulun açıldığı ilk hafta, yeni kaydolan öğrenciler, duruma alıştırma.

Çözüm: Oryantasyon hizmeti öğrencilerin yeni katıldıkları ortama uyumunu kolaylaştırmak, onları yeni duruma alıştırmak amacıyla okulun, kuralların, okulun çevresinin ve yararlanabilecekleri imkânların tanıtıldığı etkinlikleri kapsayan hizmettir. Hizmet eğitim yılının başında yoğunluk kazanmakla birlikte süreklilik arz eder. Soru kökünde eski mezunların okula çağrıldığından ve okulda yaşadıkları ilk günü anlattıklarından bahsedilmektedir. Bu, okula yeni katılan öğrencilerin uyumlarını kolaylaştırmak için eski öğrencilerin deneyimlerinin paylaşıldığı bir oryantasyon etkinliğidir. Eski mezunların okula çağrılması izleme hizmetini hatırlatsa da bu ancak sorudaki güçsüz bir çeldirici seçenek olabilir. Çünkü hizmet eski mezunlara değil okula yeni katılan öğrencilere verilmektedir. Cevap C

NOT

Öğrenciye, okulda doğrudan verilen ilk hizmet oryantasyondur.

NOT

Oryantasyon; tüm öğretmenlerin, hatta öğrencilerin ve eski mezunların verebileceği, uzmanlık gerektirmeyen bir hizmettir.

b. Bireyi Tanıma Hizmeti

Bireyi tanıma hizmetinde kullanılan tüm tekniklerin esas amacı;

1. bireyin kendisini tanımasını,
2. kendi nitelikleri hakkında farkındalık geliştirerek doğru kararlar verme yeterliliklerini artırmasını,
3. zorluklarla başa çıkma ve yeni durumlara uyum sağlama gücünü geliştirmesini sağlamaktır.

Bu yüzden uygulanan ölçme araçlarının sonuçları elde edilen bilginin gizlilik koşullarına riayet edilerek öğrenciyle paylaşılmalıdır.

NOT

Rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi için bireyi tanıma ön koşuldur.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi, bireyi tanıma faaliyetleri içinde yer alır?

A) Öğrencilerin, kendilerini keşfetmelerine yardımcı olacak sosyal etkinlikler düzenlemek
B) Olumsuz öğretmen davranışlarını değiştirmek amacıyla öğretmenlere yönelik seminerler düzenlemek
C) Psikolojik danışma süreci tamamlandıktan sonra öğrencinin yaşantısındaki değişikliklerin bilinmesine yönelik çalışmalar yapmak
D) Öğrencilerin ilgi, yetenek ve diğer özellikleri doğrultusunda bir eğitim programını seçmelerini sağlamak
E) Evde öğrenciyi olumsuz olarak etkileyen şartları olumluya çevirmek amacıyla veliyle görüşmek

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Öğrencilerin kendilerini keşfetmeleri, bireyi tanıma faaliyetleri.

Çözüm: Rehberlik hizmetleri çerçevesinde seçenekler incelendiğinde; B ve E seçeneğinde yer alan durum müşavirlik hizmetine, C seçeneğinde yer alan durum izleme hizmetine, D seçeneğinde yer alan durum yöneltme hizmetine örnek teşkil etmektedir. Soruda bireyi tanıma hizmeti sorulmuş olup A seçeneğinde bireyin kendisini keşfetmesine yönelik etkinliklerden söz edilmiştir. Bu nedenle bu seçenek bireyi tanıma hizmetine uygundur. Cevap A

NOT

Bireyi tanımada asıl amaç bireye kendisini tanıtmaktır.

Bireyi tanımada genel olarak bilgi toplanacak alanlar;

1. Kimlikle ilgili tanıtıcı bilgiler (adı, doğum tarihi, cinsiyeti, iletişim bilgileri vb.),
2. Fiziksel gelişimi ve sağlık bilgileri (boy, kilo, geçirdiği hastalıklar vb.),
3. Aile bilgileri (anne-baba kimliği, sosyoekonomik durum, kardeşleri vb.),
4. Sosyal gelişimi ve uyumu (çevresi ile ilişkileri vb.),

5. Okul özgeçmişi (geçmiş eğitim yaşantılarındaki başarı ve başarısızlıkları, akademik açıdan zayıf ve kuvvetli yanları vb.),
6. Bilişsel özellikleri (genel ve özel yetenekleri vb.)
7. Bazı kişilik özellikleri (ilgileri, tutumları, duygusal ve heyecansal özellikleri, motivasyon düzeyi vb.),
8. Eğitsel ve mesleki planları (yöneldiği alan, bölüm, okul ve meslekler vb.).

Kurgusal Örnek

Okul rehber öğretmeni Sinan Bey, lise son sınıf öğrencilerine 1. dönem başında mesleki ilgi envanteri uygulamış ve sonuçlarını değerlendirerek öğrencilerin en çok ilgi duydukları meslekleri tespit etmiştir. Öğrencileri okudukları alanlara göre gruplayan Sinan Bey her bir alan için en çok ilgi duyulan 5 farklı meslek mensubunu okula davet ederek öğrencilere meslekleri hakkında bilgi aktarmasını sağlamıştır. Ayrıca öğrencilerin yönelebileceği yeni meslek alanları hakkında bilgi toplayarak sınıf rehber öğretmenleri aracılığıyla öğrencilere topladığı bilgileri aktarmıştır.

Belli aralıklarla uyguladığı ilgi envanterleri sonucunda ilgileri oldukça kararsız olan öğrencileri tespit ederek bireysel görüşmeler yapmış ve karar verme süreçlerinde yardımcı olmuştur.

Okul rehber öğretmeni bireyi tanıma teknikleri ile elde ettiği bilgiler ışığında, yöneltme, bilgilendirme ve psikolojik danışma ve müşavirlik hizmetlerini daha sağlıklı verebilir.

Bireyi tanıma hizmeti çerçevesinde rehberlik hizmetlerinde çeşitli test, anket, envanter gibi ölçme araçları kullanılmaktadır. Bunun dışında psikolojik danışma hizmetinde bireyi tanımaya ve kendisine tanıtmaya çalıştığımız için "bireyi tanıma hizmeti" çerçevesinden baktığımızda psikolojik danışma yapmak da bir bireyi tanıma hizmeti kapsamında değerlendirilebilir.

Bireyi tanıma hizmetinin amacı, ilkeleri, tanımada kullanılan test ve test dışı tekniklerin kullanışlarının özel amaçları, kimler tarafından kullanıldığı konularına kitabınızın "Bireyi Tanıma Teknikleri" ünitesinde, geniş bir şekilde yer verilmiştir.

c. Bilgiyi Toplama ve Yayma (Bilgilendirme) Hizmeti

Öğrencinin kendini geliştirmesi için ihtiyaç duyacağı eğitsel, mesleki ve kişisel her türlü bilgiyi toplama ve çeşitli yollarla bunları öğrencilerin kullanımına sunmaya yönelik etkinliklerdir.

Bu hizmet çoğunlukla okul rehber öğretmenleri (psikolojik danışmanlar) tarafından verilmekle birlikte sınıf rehber öğretmenlerinin yapabileceği etkinlikleri de barındırır.

NOT

Bu hizmet kapsamında öğretim müfredatında sunulan bilgiler değil öğretim hizmetleriyle karşılanamayan; ancak öğrencinin ihtiyacı olan bilgiler sunulur. Yani bu hizmet bir tür ders anlatma hizmeti değildir.

Örnek

Sürekli değişen üniversite sınav sistemi, sistemi, katsayılar, ağırlıklı ortaöğretim başarı puanı vb. gibi konularda öğrenciler eğitsel bilgilere ya da meslekler hakkında bilgilere ihtiyaç duymaktadır. Bu tarz bilgiler sürekli değişen, güncellenen bilgiler olduğundan okulun psikolojik danışmanı öğrencinin ihtiyaç duyduğu bu bilgiyi öğrenci için toplamalı ve bunları çeşitli şekillerde (elektronik posta, konferans, panel, geziler planlama, panoya asma, broşürler vb.) öğrencilerle paylaşmalıdır.

Bilgi toplama ve yayma hizmeti çerçevesinde;

1. öğrencilerin okulda ve çevrede yararlanabilecekleri imkânlar,
2. üst eğitim kurumları,
3. meslekler,
4. iş imkânları,
5. burslar,
6. mezuniyet sonrası iş olanakları,
7. gelişimsel süreçler,
8. bedensel özellikler,
9. kişisel gelişime ilişkin bilgiler,
10. alkol, sigara, madde bağımlılıkları vb. hakkında bilgi toplanıp öğrenciyle paylaşılır.

d. Yöneltme ve Yerleştirme Hizmeti (Yönlendirme)

Öğrencinin yetenek, ilgi ve tutumları doğrultusunda, yönelebilecekleri ders, alan, bölüm, bir üst eğitim kurumu ya da iş imkânları konusunda bilgi sahibi yapılması, bunlardan kendisi için en uygun olanını seçmesi, yerleştirilmesi ve başarılı olmasını sağlamaya yönelik hizmetlerdir.

Ayrıca öğrencinin okul içi ya da dışı bir etkinliğe yönelmesi, psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanması için yönlendirilmesi, seçmeli dersler, kısa süreli iş, staj, uygulama eğitimine yönelmesi için rehberlik yapılması da bu grup hizmetler içine girer.

KPSS'de Çıkmış Soru

Lise II. sınıf rehber öğretmeni Ali Bey, sınıfına bu yıl kaydolan öğrencisi Deniz'in derslere aktif bir şekilde katılmadığını ve arkadaşlarıyla iletişiminin çok zayıf olduğunu fark eder. Ali Bey bir ders çıkışında Deniz'le görüşür. Görüşme sırasında Deniz, geçen yıla kadar Almanya'da yaşadığını, anne ve babasının boşandığını, bu yüzden annesiyle birlikte Türkiye'ye döndüğünü, ayrıca okula da henüz alışamadığını anlatır.

Bu durumda Ali Bey'in aşağıdaki davranışlardan ve hizmet türlerinden hangisini öncelikle seçmesi <u>en uygundur</u>?

	Davranış	Hizmet Türü
A)	Okulu tanırsa yaşadığı uyumsuzluk ortadan kalkacağından devam, disiplin ve ders geçme konularında bilgiler vermek	Oryantasyon (duruma alıştırma)
B)	Deniz'in sınıftaki durumunu bir süre gözlemek, daha sonra okul rehber öğretmeniyle birlikte değerlendirmek	İzleme ve değerlendirme
C)	Deniz'in de onayını alarak rehberlik servisiyle bağlantı kurmasını sağlamak	Yöneltme
D)	Deniz'in dersine giren diğer öğretmenlerle görüşmek	Müşavirlik (konsültasyon)
E)	Deniz'e yardım etmeleri için önceden eğitim almış iki öğrencisini görevlendirmek	Psikolojik danışma (akran danışmanlığı)

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Zayıf iletişim, derse aktif katılmama, boşanmış anne baba, sınıf rehber öğretmeni, rehberlik servisiyle bağlantı kurma.

Çözüm: Soruda Deniz'in anne babasının yakın bir zamanda boşandığı, ayrıca Almanya'dan göç ettikleri ve Deniz'in yeni ortama uyum sağlayamadığı, arkadaşlarıyla iletişiminin zayıf olduğu, derslere de katılmadığı anlatılmaktadır. Böyle bir sorun karşısında yeni ortamın Deniz'e tanıtılması çözüm üretmeyecektir. Bu nedenle A seçeneği hatalıdır. Deniz zaten sorununu açıkça ifade etmişken ilave bir gözlem sürecine ve diğer öğretmenlerin görüşlerinin alınmasına da ihtiyaç yoktur yani B ve D seçenekleri de hatalıdır. Deniz'in profesyonel psikolojik danışma yardımı alması gerekir, akran desteği ile bu sorunun üstesinden gelinmeye çalışılması hatalı olur. E seçeneği de bu nedenle yanlıştır. Verilebilecek en uygun yardım, Deniz'in de onayını alarak yani bireye saygı ve gönüllülük ilkelerine uyarak Deniz'in okul rehber öğretmeni ile görüşmesini sağlamak üzere onu yönlendirmektir. Cevap C

NOT

Bu hizmet ile öğrencinin özellikle seçimler yapma süreçlerinde desteklenmesi hedeflenir. Bireyin kendisi hakkında karar verebilmesi için önündeki seçenekleri bilmesi gerekir.

Yöneltme ve yerleştirme hizmeti öğretmen, psikolojik danışman, okul yöneticisi ve aile ile iş birliği gerektirir.

Bu hizmet alanı ile daha çok öğrencilerin

11. eğitsel kol seçiminde,
12. gideceği bir üst eğitim kurumunun (Anadolu lisesi, üniversite vb. gibi) seçiminde,
13. meslek seçiminde,
14. seçtiği mesleğe yerleşirken ve
15. mesleğini daha iyi yapabilmesi için gerekli olan koşullar hakkında bilgi sahibi olmasında öğrenciye verilen yardımlar kastedilmektedir.

NOT

Bu hizmetin sağlıklı sonuçlar vermesi için bireyi tanıma ve bilgilendirme hizmetlerinin etkin verilmesi gerekir. Kendisi ve seçeceği alan hakkında bilgisi olmayan birey sağlıklı seçim yapamaz.

Yöneltmede Dikkate Alınacak Bilgi Kaynakları ve Ölçütler

1. **Öğrencinin Yetenek ve Başarı Durumu:** Öğrencinin genel akademik ortalamaları, genel ve özel yetenek testleri sonuçları; başarılı ve başarısız olduğu dersler, ders öğretmenlerinin öğrencinin devam edebileceği alan/bölüm hakkındaki genel görüşleri vb.

2. **Öğrencinin Genel Nitelikleri:** Öğrencinin genel sağlık ve enerji düzeyi, beden yapısı, fizikî engelleri; güdüleri, değerleri, duygusal özellikleri, benlik tasarımı ve sosyal ilişkiler; geleceğe yönelik planları ve beklentileri.

NOT

Seçime ilişkin olası seçeneklerin tümü belirlenir ve tercihi öğrenci yapar.

3. **Öğrencinin İlgilendiği Konular:** Uygulanacak ilgi testinin sonuçları, boş zaman etkinliklerinde tercih ettiği konular, kulüp öğretmenlerinin ilgi ve tercihleri hakkındaki görüşleri, sınıf rehber öğretmeninin öğrencinin ilgi alanı hakkındaki gözlemleri, ailesinin, öğrencinin ilgi alanı hakkındaki görüşleri.
4. **Öğrencinin İstediği İşin/Programın Nitelikleri:** Öğrencinin alan/bölüm tercihi, geleceğe yönelik yaşam planı, beklentileri ve güdüsü, önerilecek programın bitiminde girilebilecek işlerin nitelikleri ile bireyin nitelikleri arasındaki uyuşma derecesi, işin sağlayacağı ücret, sosyal haklar, işte ilerleme gibi koşullar.
5. **Ailesinin Görüşü:** Öğrenci ile ilgili kararlarda taraf olarak ailesinin çocuklar hakkındaki görüşleri, istek ve beklentileri.
6. **Programa/İşe Girme ve Devam Edebilme Koşulları:** Girilecek programın öğrencinin ulaşabileceği yakın çevrede bulunup bulunmaması, zorunlu eğitim ötesinde eğitim masraflarını çocuğun ailesinin karşılama olasılığı, devletin, vakıf ve kuruluşların sağladığı burs, parasız yatılılık ve kredi gibi olanakları.
7. **Mesleğin İnsan Gücü Gereksinimi Yönünden Durumu:** Devlet ve özel sektör düzeyinde ülkenin ilgili alan, iş ve meslek için olan farklı düzeylerdeki insan gereksinimi ve gelecekteki istihdam durumu.
8. **Okul Rehberlik Servisinin Öğrenci Hakkındaki Genel Değerlendirme Sonuçları:** Ölçütler, koşullar ve durumlar dikkate alındığında okul psikolojik danışmanının, yoksa sınıf rehber öğretmeninin, öğrencinin hangi programa, kulübe, mesleğe veya işe yöneltilmesinin uygun olacağı hakkındaki nihai görüş ve tavsiyeleri belirlenir.

Kurgusal Örnek

8. sınıf öğrencilerinden Selçuk, sayısal yetenekleri oldukça yüksek bir öğrencidir. Sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeni ile yaptığı bir görüşmede Selçuk'un oldukça düzenli ve disiplinli bir öğrenci olduğunu anlatmıştır. Selçuk aynı zamanda yaşıtlarına göre daha iri ve güçlüdür ve bu özellikleri ile beden eğitimi öğretmeninin dikkatini çekmiş ve okul basketbol takımının bir üyesi olmuştur. Okul rehber öğretmeni, uyguladığı ilgi envanterinin sonuçlarını aktarmak için Selçuk ile görüşmesi esnasında gelecekte ne olmayı arzuladığını sormuştur. Selçuk, amcası gibi bir polis komiseri ya da dayısı gibi bir subay olmayı ve üniforma giymeyi çok istediğini, onurlu ve güvenli bir mesleğe kavuşmanın kendisi için önemli olduğunu, anne babasının da kendisinin bu isteğini desteklediğini söylemiştir.

Meslek seçiminde, öğrencinin yetenekleri yanında sahip olduğu kişisel özelliklerle, mesleğin sağladığı imkanlara ve öğrencinin ailesinin beklentilerine de dikkat edilmesi sağlıklı bir yöneltme için gereklidir.

e. Psikolojik Danışma Hizmeti

Psikolojik danışma hizmeti diğer hizmetlerin merkezindedir.

NOT

Bu hizmet sadece uzmanlar (psikolojik danışmanlar) tarafından verilebilir.

Psikolojik danışma hizmeti, bireyin kendini tanıması, geliştirmesi, kendisine ve çevresine uyum sağlaması, sorunlarını çözmesi ve sağlıklı kararlar verebilmesi için bireylere uzman kişilerce verilen profesyonel bir yardım hizmetidir.

Psikolojik danışma sürecinde yardım alan kişiye "danışan", yardım veren kişiye ise "psikolojik danışman" denir. Psikolojik danışma hizmeti tüm rehberlik hizmetlerinin özünü oluşturur. Psikolojik danışma hizmeti "bireysel" ya da "grupla" psikolojik danışma şeklinde sunulabilir.

Hangi öğrencilere psikolojik danışma hizmeti sunulabilir?
Okullarda;

- Gelişmek isteyen,
- Kendini çeşitli yönleriyle tanımak isteyen,
- Çeşitli uyum sorunları olan,
- Karar verme güçlüğü çeken,
- Geleceğe yönelik öğrenim, meslek seçme planları bulunan,
- Kişisel ve sosyal problemler yaşayan,
- Okulla, ailesiyle, başkalarıyla ilişki kurma konusunda problemleri olan,
- Başarısızlık, gerginlik ya da zorlanmalar yaşayan öğrencilere bu hizmet sunulabilir.

Kurgusal Örnek

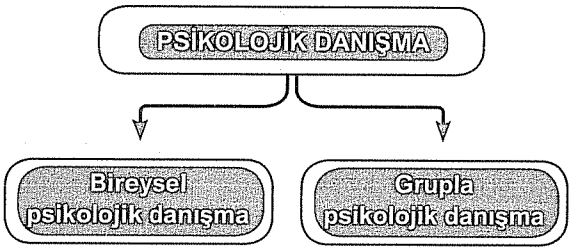
Lise 2. sınıf öğrencisi Berna okul rehber öğretmeni Canan Hanım'a gelerek görüşmek istediğini belirtir. Canan Hanım programını inceledikten sonra uygun bir zaman bulur ve görüşme için Berna'ya randevu verir. Berna ilk görüşmeye zamanında gelir. Okul rehber öğretmeni kapısına her görüşmede yaptığı üzere "Danışmadayım, Rahatsız Etmeyiniz" uyarısını asar. Berna'nın tam karşısındaki koltuğa oturur. Gözlerine bakarak konuşmaya başlar:

- Hoş geldin Berna, sana nasıl yardımcı olabilirim?
- Ben, son zamanlarda bazı sıkıntılar yaşadığımı fark ettim. Arkadaşlarımın sayısı azalmaya başladı sanki. Benden uzaklaşıyorlar.
- Kendini biraz yalnız hissediyorsun sanırım.
- Evet. Beni anlamıyorlar, onlarda bazı sorunlar var. Onların bunu fark edip daha iyi birer insan olmalarını istiyorum. Bu hataları bir daha yaparak kendilerini ve başkalarını üzmelerini istemiyorum. Kötü bir niyetim yok aslında.
- Arkadaşlarında olduğunu düşündüğün sorunları onlar bunun farkına varsın diye onlara söylüyorsun.
- Aslında bunun bazen onları üzdüğünü fark ediyorum ama... İnsanlara ne düşündüğümü söyleyiverir durumda buluyorum kendimi. Sonra tartışma çıkıyor. Lüzumsuz uzun tartışmalar... Söylemeyeyim diyorum, söylemeden edemiyorum, söylemesem rahatsız oluyorum, söylesem beni anlamıyorlar. Bir yere gitmeyen bir çıkmazdayım sanki.
- Kendi başına içinden çıkamadığın bir hâl bu sanırım.
- Evet. Bana bir yol gösterirsiniz diye umuyorum.
- Ben de bu yolu birlikte bulabiliriz diye umuyorum. Sen de kabul edersen bunun için haftada 1 kez düzenli olarak görüşeceğiz. Bu görüşmeler sadece ikimizin arasında kalacak. Ben bazen görüşmemizde notlar alacağım; ancak bunu söylediklerini hatırlayıp sana daha iyi yardım sunabilmek için yapacağım.

Görüşmeler 8 hafta sürer. Berna mükemmeliyetçi annesinin kişiliğine yaptığı etkiyi fark edip başka insanları eleştirmekten nasıl vazgeçebileceğini öğrenir. Başka insanların olumsuz davranışlarını onları kırmadan nasıl iletebileceğini öğrenince arkadaşlık ilişkilerini düzeltir ve daha mutlu bir birey olarak yaşamına devam eder.

- **Psikolojik danışma hizmetini sadece bu alanda yetişmiş psikolojik danışman verebilir.**

Psikolojik danışma hizmeti **bireysel** veya **grupla psikolojik** danışma şeklinde sunulmaktadır.

Bireysel Psikolojik Danışma

1. Bireysel psikolojik danışmada oturumlar ortalama 45-50 dakika ve haftada bir oturum olacak şekilde planlanmaktadır.
2. Gizliliğin en üst düzeyde olduğu hizmet alanıdır.
3. Güven, saygı, eşitlik temelinde kurulan bir ilişkidir. Psikolojik danışman, danışanı, yargılamadan ve "neden", "niçin" gibi bireyi savunmaya itecek ve anlık bahaneler bulmasına sebep olabilecek soruları sormadan etkin bir şekilde dinler. Oturumlar boyunca empatik bir yaklaşım sergiler.

Örnek

Erkek arkadaşı tarafından aldatıldığı için bunalıma giren bir ortaöğretim öğrencisine psikolojik danışmanın "Erkek arkadaşın tarafından aldatıldığın için hayal kırıklığı yaşıyorsun." demesi, empatik bir tepki örneğidir.

Psikolojik danışman ile danışan arasında eşit düzeyde bir ilişki vardır.

1. Psikolojik danışman hem danışanın güvenini kazanmak hem de olumlu ve yakın bir ilişki kurabilmek amacıyla eğer danışanın anlattığı yaşantıyla benzer bir yaşantısı varsa bunu danışanla paylaşır. Buna "Kendini Açma Tepkisi" denir.

Örnek

Diğer derslerinde çok başarılı olduğu halde o sene girdiği matematik dersi sınavlarından 2 kez düşük not alan danışana, psikolojik danışmanın oturumlar sırasında, "Ben de diğer derslerim iyi olduğu halde lise birinci sınıfta matematikte zorlanmıştım. Çok düşük bir notla ve çok zor geçtim matematik dersinden, kendime olan güvenimi azaltmıştı bu ders." diyerek kendi benzer yaşantısını anlatması, kendini açma tepkisidir.

2. Gelen danışana kesinlikle öğüt, nasihat verilmez! Danışanın süreç içerisinde kendisini tanıyarak farkındalık kazanmasına çalışılır. Danışan kendisini tanıdıkça kendisi için en uygun

çözüm yollarını bulacaktır. Bu yüzden değişim için sorumluluğu danışan alır.

3. Danışan ilk oturuma geldiğinde gizlilik, gönüllülük, danışanın kendini ifade etmesi, oturumun süresi ve toplam oturum sayısı gibi konular hakkında bilgilendirilir. (Buna psikolojik danışmadaki **yapılama tekniği** denir.) Bunlar aynı zamanda her bir psikolojik danışma oturumu için genel geçerliliği olan, oturumların şeklini ve çerçevesini belirleyen kurallardır.

Grupla Psikolojik Danışma

1. Yukarıdaki kurallar grupla psikolojik danışma için de geçerlidir.
2. Grupla psikolojik danışmada aynı zamanda grubun özel kuralları da bulunabilir, bir başka deyişle grup üyeleri sadece kendi gruplarına özgü kurallar koyabilir.

Örnek

Bir diğer danışanın konuşmasına saygısızca müdahale eden, kaba davranan danışana o oturumda bir daha söz verilmesin.

3. Grubun üye sayısı 8-12 arasında sınırlı tutulmaktadır.
4. Grubun doğal lideri psikolojik danışmandır.
5. Grupla psikolojik danışma oturumlarının süresi 90 dakika olarak belirlenir; fakat toplam oturum sayısı, bireysel psikolojik danışmada olduğu gibi önceden belli değildir. Oturum sayısı grubun ilerleyişine bağlı olarak değişmektedir.
6. Grubu bireysel psikolojik danışmadan ayıran en önemli özelliklerden birisi; grup sürecinde danışanların, dışarıdaki yaşamlarından farklı bir şekilde, yardım alıp yardım vermeyi öğrenmesi ve grup üyelerinin kendilerininkine benzer sorunları yaşayan başka insanlar da olduğunu gördüklerinden kendilerini yalnız hissetmemelidir. Bu durum **grubun terapötik etkisi** olarak adlandırılır.

Görüşme-Psikoterapi-Psikolojik Danışma

Görüşme, yüz yüze gelen iki veya daha fazla kişinin, belli bir amaçla sözel ve sözel olmayan iletişim araç ve tekniklerini kullanarak yarattıkları bir etkileşimdir. Görüşme türlerinden birisi de kişisel yardıma yönelik görüşmelerdir. Bunlar bireye kişisel, sağlık ve psikolojik yardım sağlamaya yönelik görüşmelerdir. Kişisel yardıma yönelik görüşmeler, bireyin durum ve davranışlarında değişimi amaçlar. Görüşmenin temel işlevi; bireyin kendisini ve sorununu daha iyi tanımasına, yaşamını etkileyen konularda etkili kararlar verebilmesine, çevresini daha iyi organize edebilmesine, insanlarla iyi ilişkiler kurabilmesine ve sorunlarını çözebilmesine yardım etmektir.

Kişisel Yardıma Yönelik Görüşme Türleri:

1. Sağlık muayenesi görüşmesi
2. Psikiyatrik görüşme
3. Psikolojik danışma görüşmesi
4. Tanı ve tedavi görüşmeleri
5. Test öncesi ve sonrası görüşmeler

Psikoterapi (psychotherapy) teriminin sözlük anlamı "ruhsal tedavi" demektir. Ruhsal tedavi ifadesi ile çeşitli ruhsal rahatsızlıkların ilaç ve cerrahi yöntemler kullanılmadan tedavi edilmeye çalışılması anlaşılmalıdır.

Psikolojik danışma, bireyin karar verme, problem çözme gereksinimini karşılayarak gelişim ve uyumunu sürdürmesiyle, kendini gerçekleştirebilmesine yardımcı olmak için bireyle yüz yüze kurulan psikolojik yardım ilişkisidir.

Yukarıda açıklanan tanımlardan da anlaşılacağı üzere "psikolojik danışma" ve "psikoterapi" birer görüşme türüdür; ancak uzmanlarca, "psikolojik danışma" ve "psikoterapi"nin aynı ya da farklı anlamlara geldiği hâlâ tartışılmaya devam edilmektedir. Psikolojik danışmanlar yaptıkları görüşmeleri "psikolojik danışma" olarak adlandırırken psikiyatristler ise "psikoterapi" olarak adlandırmaktadır. Bazı uzmanlar ise ağır davranış bozukluklarının tedavisi için veya ilaç düzenlemesi gerektiren tedaviler için psikoterapi kavramının kullanılmasının; normal bireylerle yürütülen görüşmeler için psikolojik danışma kavramının kullanılmasının uygun olacağını ileri sürmektedirler.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi doğrudan doğruya öğrenciye yönelik rehberlik hizmetlerinden biridir?

A) Çevre ile ilişkiler
B) Konsültasyon
C) Araştırma
D) Değerlendirme
E) Psikolojik danışma

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Doğrudan öğrenciye yönelik, psikolojik danışma.

Çözüm: Rehberlik hizmet alanları sınıflandırıldığında okul rehberlik programı hazırlama, müşavirlik (konsültasyon), aile ve çevre ile ilişkiler ve araştırma değerlendirme hizmetlerinin dolaylı hizmetler olduğu ortaya çıkar. Bu hizmetler doğrudan öğrenciye değil öğrenci ile ilgili diğer kişilere hizmet sunulmasını ya da öğrenciye verilecek hizmetin etkinliğini artırmak için yapılması gereken diğer hizmetleri kapsar. Bu sınıflandırmadan yola çıkarak doğru cevabın psikolojik danışma olduğu sonucuna varılır; çünkü psikolojik danışma, danışanla danışmanın yüz yüze görüştüğü bir etkileşim sürecidir ve doğrudan bir hizmettir.Cevap E

KPSS'de Çıkmış Soru

Öz güveni düşük bir öğrenciye, öz güvenini yükseltmek için aşağıdaki hizmetlerden hangisi <u>öncelikli</u> olarak sunulmalıdır?

A) Bilgi verme
B) Psikolojik danışma
C) Oryantasyon (duruma alıştırma)
D) Müşavirlik (konsültasyon)
E) İzleme ve değerlendirme

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Özgüveni yükseltme, öncelikli, psikolojik danışma.

Çözüm: Psikolojik danışma hizmeti ile bireyin kendisini tanıyarak kendi sorunlarına çözüm bulmada yeterlilik kazanması hedeflenir. Öz güven eksikliği bireyin kendi yeterliliklerinin farkına varamaması sonucu yaşadığı bir durum olabileceği gibi olumsuz geçmiş yaşantıların ürünü de olabilir. Sorunun nereden kaynaklandığının bireyin kendisi tarafından keşfedilmesi, daha sonra bu sorundan kurtulması için ne tür yeterlilikler kazanması gerektiğinin yine kendisi tarafından fark edilmesi gerekir. Bu farkındalığın ardından uygun davranışları da sergileyebilmesi amaçlanır. Bunu sağlayabilecek öncelikli hizmet ise psikolojik danışma yardımıdır. Cevap B

f. İzleme Hizmeti

Verilen rehberlik hizmetlerinin etkililiğini anlamak, hizmetleri devam ettirmek ya da gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla sunulan hizmetleri kapsar.

NOT

"İzleme"nin temel mantığı, hizmetlerin amacına ulaşıp ulaşmadığını değerlendirmektir.

Örnek

Psikolojik danışman, izleme çalışmasıyla yöneltme ve yerleştirme hizmetini alan öğrencilerden mesleğe yerleşen mezunların oranı, alanı ile ilgili bir seçim yapıp yapmadığı vb. konular hakkında bilgileri alıp sunduğu hizmetlerin amacına ulaşıp ulaşmadığını değerlendirebilir.

1. Mezunların izlenmesinin yanı sıra, sunulan hizmetleri değerlendirebilmek için psikolojik danışma alan öğrencinin gelişiminin izlenmesi,
2. Öğrencilerin bir sene içerisindeki gelişimlerinin izlenmesi,
3. Birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan gelişimlerinin izlenmesi de bu hizmet kapsamında yapılmaktadır. Unutulmaması gereken en önemli nokta, bu hizmetin her eğitim kademesinde verilmesi gereken bir hizmet olduğudur.

- *Bu hizmet hem doğrudan hem de dolaylı hizmetlerde değerlendirilebilir. Eğer izleme sonucu elde edilen bilgiler izlenen bireyi doğrudan etkiliyorsa, örneğin daha önce psikolojik danışma yardımı almış bir birey ile yapılan kontrol maksatlı bir görüşme (izleme) sonrası tekrar görüşme planlanıyorsa bu durum hizmetin doğrudan bir hizmet olduğunu gösterir.*
- *Sonuçlar daha sonraki süreçlerde kullanılıyorsa, örneğin mezun olan öğrencilerin üniversiteye yerleşme durumları üzerinden sonraki yıl için eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmaları planlanıyorsa bu durum da hizmetin dolaylı olduğu gösterir.*

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul rehber öğretmeni öğrencilerle bir oryantasyon çalışması yapmış ve yaptığı uygulamaların ne derece etkili olduğunu araştırmak istemiştir. Bu konuda bilgi toplamak amacıyla öğrencilerin ve öğretmenlerin gözlem, görüş ve önerilerinden yararlanmıştır.

Okul rehber öğretmeninin yaptığı bu çalışma, rehberlikte hangi hizmet kapsamında yer alır?

A) Bilgi verme

B) Bilgi toplama

C) Yöneltme ve yerleştirme

D) İzleme

E) Müşavirlik (Konsültasyon)

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Uygulamaların ne derece etkili olduğunu araştırma, izleme.

Çözüm: Verilen rehberlik hizmetlerinin etkililiğini anlamak, hizmetleri devam ettirmek ya da gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla sunulan hizmetler izleme ve değerlendirme hizmetleridir. Soruda, yapılan bir oryantasyon çalışmasının ne derece etkili olduğunu öğrenmek isteyen okul rehber öğretmeninin öğretmen ve öğrencilerin görüş ve önerilerini alarak bir araştırma yaptığı anlatılmaktadır. Bu durum çok açık bir şekilde izleme ve değerlendirme hizmetini akla getirmektedir. Sorudaki en ciddi çeldirici ise bilgi toplama seçeneğidir. Bilgi toplama seçeneğinde bir hizmetin verilmesinin arkasından sürece ilişkin bilgi toplama kastı yoktur. Öğrencilerin ihtiyacı olan, öğretim ve yönetim hizmetleriyle karşılanmayan bilgi ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır. Soruda bu türden bir çalışma ile öğrenciye bilgi toplanıp yayılması vurgusu olmadığı için doğru yanıt izlemedir. Cevap D

KPSS'de Çıkmış Soru

Mezunların sonraki yıllarda öğrenime devam edip etmediklerine, ettilerse başarı durumlarına; etmedilerse istihdam durumlarına, işte sağladıkları başarılara ve karşılaştıkları sorunlara ilişkin bilgileri toplayarak ilgililere duyurmak, rehberlik servisinin hangi faaliyetleri kapsamında yer alır?

A) Yerleştirme B) Oryantasyon C) İzleme

D) Konsültasyon E) Bilgi verme

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Mezuniyet sonrası, bilgi toplama, izleme.

Çözüm: Mezunların, mezuniyet sonrası durumlarına ilişkin bilgileri toplamak bir "izleme" hizmetidir. Toplanan bilgiler daha sonraki yıllarda sunulacak olan rehberlik hizmetlerinin planlanması için kullanılabilir. Cevap C

g. Sevk (Yardım Almaya Yönlendirme - Refere) Hizmeti

Bu hizmet alanı ile psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin olmadığı ya da yetersiz kaldığı durumlarda öğrencinin yardım ihtiyacının karşılanabilmesi için rehberlik araştırma merkezleri (RAM), sosyal yardım kuruluşları, psikiyatri servisleri, özel eğitim uzmanı, sosyal çalışma uzmanı gibi diğer kurum veya kişilere yönlendirilmesi kastedilmektedir.

NOT

Sevk (refere) hizmeti bazı kaynaklarda özel bir rehberlik hizmet alanı olarak tanımlanırken bazı kaynaklarda bu hizmete özel olarak değinilmemekte ve bu hizmet yöneltme kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu nedenle sorularda bireyin yardım almaya yönlendirilmesi vurgusu varsa ve rehberlik hizmet alanı soruluyorsa "sevk" seçeneği aranmalı; ancak bu ifade yoksa "yöneltme" seçeneği dikkate alınmalıdır.

KPSS'de pek çok kez "sorunlu bir öğrenciyle karşılaşan bir öğretmenin sergilemesi gereken doğru davranış" sorusu sorulmuştur. Bu tür bir soruyu yanıtlamak için tüm öğretmenlerin sergilemesi gereken doğru davranış sırası bilinmelidir.

Bunlar:

1. Öğretmen önce sorunu tanımlamalıdır. Yani öğrencinin ne yaşadığını öğrenmeye çalışmalıdır.

Örnek

Sınıfta uzunca süre sessiz duran, derse katılmayan, arkadaşlarıyla iletişim kurmayan öğrencisiyle ders dışında (gizlilik ilkesini unutmadan) iletişim kurarak neyi olduğunu sormalıdır.

2. Tespit edilen sorun, öğretmenin sorumlulukları ve yeterlilikleri dahilinde ise öğretmen müdahale etmelidir.

NOT

Sevk hizmeti, öğrenciyi yardım almaya yönlendirme hizmetidir ve yukarıda bahsedildiği üzere hem sınıf rehber öğretmeninin hem de okul rehber öğretmenin yönlendirmesi, sevk (refere) olarak değerlendirilebilmektedir.

Örnek

Öğrenci sınıf rehber öğretmenine anlatılan dersi anlamadığı, önceki öğrenmelerinin bunun için yetersiz kaldığını söylerse bu sorun, sorunu tespit eden sınıf rehber öğretmeninin ya da ders öğretmeninin çözmesi gereken bir sorundur. Okul rehber öğretmeninin tespit ettiği bir iletişim problemi için kendisinin psikolojik danışma yapması gerektiği de aynı doğru davranışa örnek verilebilir.

3. Öğretmen, öğrencinin sorununu niteliğine göre kendi yeterliliği dışında görüyor ise başka bir ifade ile sorunun çözümü konusunda kendi donanımının yetersiz olduğunu düşünüyor ise öğrenciyi yardım alabileceği kişi ya da kuruma yönlendirmelidir.

Örnek

Öğrenciyle konuşan sınıf rehber öğretmeninin, öğrencinin aile içi şiddete maruz kaldığını öğrenirse öğrenciyi okul rehber öğretmenine (psikolojik danışman), yok ise Rehberlik ve Araştırma Merkezine yönlendirmesi gerekir. Aynı mantıkla düşünürsek okul rehber öğretmeni de ağır psikolojik sorun belirtileri gördüğü öğrencisini bir psikiyatra yönlendirmelidir. Başka bir örnek vermek gerekirse öğrencinin özel eğitime ilişkin tanılanmaya ihtiyacı olduğunda, sosyal hizmet uzmanı ile çalışılması gereken durumlarda öğrenciyi yardım alabileceği kişi ya da kuruma yönlendirmesi gerekir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir öğretmenin, sınıfta sürekli olarak mutsuz ve üzgün olan öğrencisine yardım etmek için aşağıdakilerden hangisini yapması <u>en uygundur</u>?

A) Ana babası ile görüşmek

B) Okul müdürüne yönlendirmek

C) Rehberlik araştırma merkezine yönlendirmek

D) Okul rehber öğretmenine yönlendirmek

E) Sınıf rehber öğretmeninden onun hakkında bilgi almak

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sürekli olarak mutsuz ve üzgün, öğretmen, okul rehber öğretmenine yönlendirme.

Çözüm: Kendisini mutsuz, üzgün, değersiz, yetersiz, yalnız hisseden, kendi kararlarını vermekte güçlük yaşayan, kendini tanıma, iletişim kurma ve sorun çözme becerileri konusunda sorunları olan bireylerin psikolojik danışma yardımı alması gerekir ve bu yardımı okul rehber öğretmeni sunabilir. Soruda sürekli olarak mutsuz ve üzgün olan bir öğrenciyi fark eden bir öğretmenin yapması gereken sorulmaktadır. Öğrencinin okul rehber öğretmenine yönlendirilmesi gerekir. Ana babası ile görüşmek ve okul müdürüne yönlendirmek sorunun çözümüne katkı sağlamayacaktır. Sınıf rehber öğretmeninden onun hakkında bilgi toplamak da okul rehber öğretmeninin yapması gereken bir eylemdir. Okul rehber öğretmeninin sağlayabileceği bir yardım için öğrencinin Rehberlik Araştırma Merkezine yönlendirilmesi de anlamsız olacaktır. Cevap D

2. Dolaylı Olarak Öğrenciye Sunulan Hizmetler

a) Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması

Okullarımızda gelişimsel rehberlik anlayışıyla sunulan rehberlik hizmetleri ile;

1. Okula ve çevreye etkin olarak uyum sağlamaları,
2. Potansiyellerini tam olarak kullanıp eğitsel başarılarını artırmaları,
3. Kendilerini tanımaları, kabul etmeleri ve geliştirmeleri,
4. Başkalarını anlamaları, kabul etmeleri ve kişiler arası etkileşim becerilerini geliştirmeleri,
5. Topluma karşı olumlu anlayış ve tutum geliştirmeleri,
6. Hayatını güvenli ve sağlıklı sürdürmek için olumlu tutum ve davranışlar geliştirmeleri,
7. Eğitsel ve mesleki kararları için gerekli olgunluğa ulaşmaları amaçlanmaktadır.
8. Rehberlik hizmetleri çalışma programları planlı, programlı ve okulun bulunduğu koşullar dikkate alınarak hazırlandığında gerçek amacına ulaşacaktır.
9. Rehberlik hizmetleri çalışma programları, çevreden çevreye, dolayısıyla okuldan okula ve öğrencilerin yardıma ihtiyaç duydukları konu ve alana göre değişmelidir.
10. Gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik anlayışını temel alan bir programın hazırlanmasında ilk aşama, okulda bir anlayış birliğinin oluşturulması ve öğrenci ihtiyaçlarının belirlenmesidir.

11. Öğrenci ihtiyaçları, ihtiyaç belirleme anketleri, bir önceki yıl uygulanan programın incelenmesi, öğretmen ve ebeveyn görüşleri ve öğrencilerin hedeflenen yeterliliklere ulaşma dereceleri ile belirlenebilir.
12. Okul rehberlik ve psikolojik danışma programları, öğrenci ihtiyaçları, okulun türü, çevresel koşullar, yürütecek personelin niteliğine dayalı olarak ilgililerin katılımı ile planlanır.
13. Tüm programlarda olduğu gibi okul rehberlik ve psikolojik danışma programlarında da planlamadaki ve uygulamadaki aksaklıkları belirlemek, yeni düzenlemeler yapabilmek ve programın etkililiğini belirleyebilmek için değerlendirmenin yapılması gerekmektedir.

NOT

Her ne kadar okul rehberlik programını psikolojik danışman hazırlasa da okul yönetimi, okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludur.

NOT

Öğretmenler, özellikle sınıf içi rehberlik etkinliklerinin yürütülmesinden sorumlu kişilerdir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı Hazırlama Süreci

1. Adım: Programın tanımını, gerekçesini ve varsayımlarını yazma
2. Adım: Rehberlik kurulunu oluşturma
3. Adım: Programın hazırlanışına ilişkin bir görev zaman çizelgesi geliştirme
4. Adım: Yöneticilerin katılımını sağlama
5. Adım: Öğretmenlerin katılımını sağlama
6. Adım: İhtiyaç analizi yapma
7. Adım: Yerel psikolojik danışma ve rehberlik programı standartlarını tanımlama
8. Adım: Etkinlikler geliştirme ya da seçme
9. Adım: Görevleri belirleme
10. Adım: Zaman ve görev analizini düzenleme
11. Adım: Bir master takvim oluşturma
12. Adım: Programın değerlendirme ölçütlerini belirleme

KPSS'de Çıkmış Soru

Lise I. sınıf öğrencilerinin sınıf rehber öğretmeni olarak görevlendirilen Merve Hanım,

I. rehberlik planını sınıfın ihtiyaçlarına göre şekillendirmek
II. veli toplantısı yaparak ailelere beklentilerini anlatmak
III. problem tarama listesi uygulamak
IV. rehber öğretmenin rol ve sorumluluklarından bahsetmek
V. oryantasyon çalışması yapmak
VI. okul rehber öğretmeniyle bağlantı kurmak

çalışmalarını hangi sırayla yaparsa rehberlik anlayışına en uygun davranmış olur?

A) I, V, III, IV, II ve VI
B) III, I, V, IV, II ve VI
C) IV, III, I, VI, V ve II
D) V, I, VI, III, II ve IV
E) VI, IV, V, III, I ve II

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Lise 1. sınıf rehber öğretmeni, okul rehber öğretmeniyle bağlantı.

Çözüm: Lise I. sınıf öğrencilerinin sınıf rehber öğretmeni olarak görevlendirilen Merve Hanım, öncelikle ortak bir anlayışın benimsenmesi ve ortak çalışmaların planlanması için okulun rehberlik servisi ile iletişime geçmelidir (VI); ardından sorumlu olduğu sınıfta öğrencilerine rehber öğretmenin rol ve sorumluluklarından bahsetmelidir(IV); daha sonra lise 1 öğrencisi olduklarından dolayı öğrencilerine, oryantasyon çalışmalarını başlatmalıdır(V); sonrasında sınıfında hangi rehberlik hizmetlerinin verileceğini belirleyebilmek için öğrencilerin sorunları tespit etmek amacıyla problem tarama listesi uygulamalı (III) ve bu uygulamanın sonuçlarından da yararlanarak rehberlik programını sınıfın ihtiyaçlarına göre şekillendirmelidir(I). Son aşamada da öğrenci velileri ile görüşmeler yaparak rehberlik hizmetlerinin daha etkili olması için beklentilerini anlatarak onların katılımını sağlamaya çalışmalıdır (II).Cevap E

NOT

Bu tür sorularda ilk ya da son seçeneği arayarak işe başlamak size çok zaman kazandıracaktır. Bu sorudaki 6 çalışma 720 farklı şekilde sıralanabilir. Ancak sınıf rehber öğretmeni olarak görevlendirilen bir öğretmenin yapması gereken ilk çalışmanın okul rehber öğretmeni ile görüşmek olduğu düşünülür ve bunun ilk sırada olması gerektiği dikkate alınırsa bu soru çok kısa sürede çözülür. Çünkü VI. maddede verilen bu çalışma sadece E seçeneğinde en başta verilmiştir.

Kapsamlı Rehberlik Programları

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli okullarda uygulanan psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modellerinden bir tanesi ve en son yaygın olarak kullanılmaya başlanan modeldir.

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli kuramsal temelini gelişimsel rehberlik yaklaşımından almıştır. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan bu yaklaşımda; bireyin gelişimsel ihtiyaçları ön plandadır ve rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması gerektiği savunulur.

Son yıllarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; "önleyici ve gelişimsel" rehberlik anlayışı ile ele alınmaktadır. Öğrencilerin her gelişim döneminde gerçekleştirmesi gereken belli gelişim görevleri vardır. Öğrencilerden bu görevleri kazanarak bir sonraki döneme geçmeleri beklenir. Gelişimsel rehberlik hizmetleri öğrencinin gelişimsel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bu temel üzerine kurulur ve öğrencinin sağlıklı gelişimine katkı sağlar.

Program hazırlanırken kişisel – sosyal, eğitsel ve mesleki rehberlik alanları temel alınmıştır. Rehberliğe ilişkin bu alanlar yaygın biçimde kullanılmakla birlikte, program içerisinde hazırlanan yeterlik alanları ve kazanımların birden çok alana uygun olması nedeniyle sınıflamalar yeterlik alanlarına göre yapılmıştır.

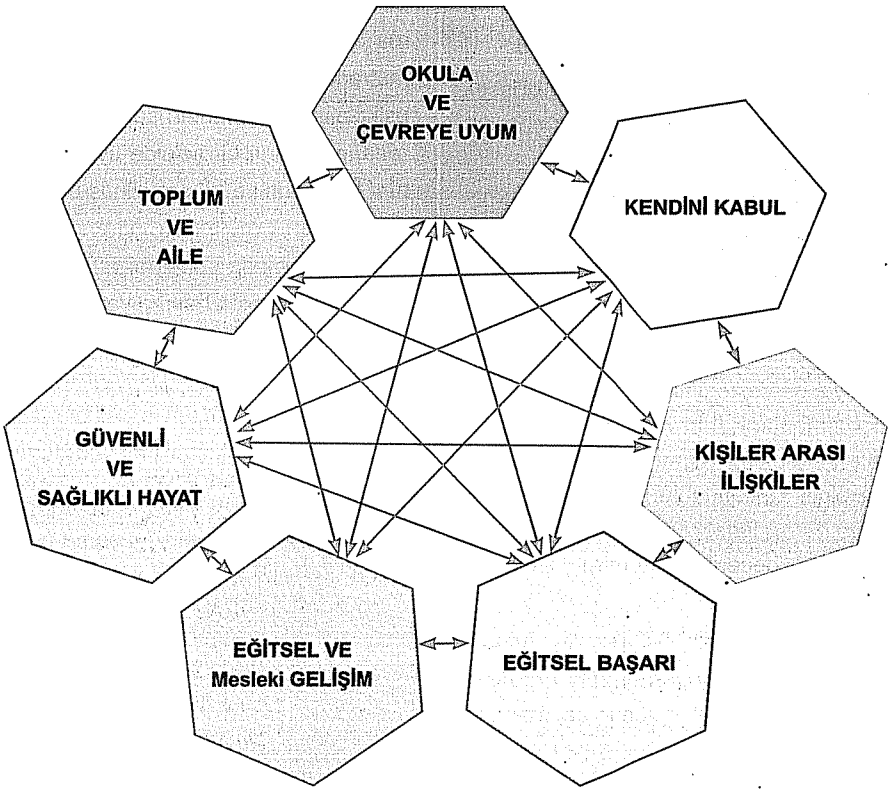
NOT

Gelişimsel yaklaşımın uygulamaya dönük yönünü "Kapsamlı Rehberlik Programı" oluşturur.

Programda yer alan ve yukarıdaki gelişim alanlarıyla ilgili 7 yeterlik alanı;

1. Okula ve Çevreye Uyum,
2. Eğitsel Başarı,
3. Kendini Kabul,
4. Kişiler Arası İlişkiler,
5. Aile ve Toplum,
6. Güvenli ve Sağlıklı Hayat,
7. Eğitsel ve Mesleki Gelişimdir.

Eğitsel, mesleki ve kişisel-sosyal alanlar nasıl birbiri ile ilişki içinde ve tam olarak birbirinden soyutlanamaz ise söz konusu yeterlik alanları da birbiri ile ilişkilidir ve birbirinden tam olarak soyutlanamaz. Bu ilişki aşağıda şematik olarak gösterilmiştir:

Bu modelin kendine özgü birtakım ilkeleri vardır.

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları Modeli İlkeleri

1. PDR hizmetleri sadece problem yaşayan öğrencilere değil tüm öğrencilere yöneliktir.
2. Gelişimsel rehberlik yaklaşımı, organize edilmiş ve planlı bir müfredatı gerektirir. Bu müfredat, okulu ve çevresini tanıma, kendini ve başkalarını tanıma, tutumları ve davranışları anlama, karar verme ve problem çözme, kişiler arası ilişki ve iletişim becerileri, okul başarısı becerileri, mesleki farkındalık, eğitimsel planlama ve toplumsal katılımı vb. kapsamaktadır.
3. Gelişimsel rehberlik anlayışı doğrultusunda hazırlanan programlar farklı yaşlardaki öğrencilerin düzeylerine dayalı olarak ardışıklık özelliği gösterir ve esnek bir yapıya sahiptir. İhtiyaç ve imkânlara göre değişik düzenlemeler yapılabilir.
4. Gelişimsel rehberlik, okuldaki eğitimsel süreçler bütününün tamamlayıcı bir parçasıdır ve PDR programı akademik programlarla bağlantılı ve etkileşim hâlindedir.
5. PDR programından beklenen verimin alınabilmesi için okuldaki tüm personelin katılımı ve iş birliği gerekir.
6. Okullardaki PDR programları doğrudan danışma, değerlendirme ve grup rehberliği servislerini ve dolaylı olarak da konsültasyon hizmetini içerir.
7. Okullardaki PDR programları öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişimlerine yardım edecek şekilde düzenlenmelidir.
8. Gelişimsel rehberlik, öğrencilerin kişisel gelişimleri ve bireysel potansiyelleri üzerinde odaklaşmıştır; ancak bu durum öğrencilerin akademik başarılarının dikkate alınmadığı anlamına gelmez. PDR programlarının eğitimsel bir temeli de vardır.
9. PDR programıyla gerçekleştirilen amaçlar dışında psikolojik danışmanların bireysel olarak ilgilenmeleri gereken problemli öğrenciler de söz konusudur. Psikolojik danışmanların kendi yetki ve sorumluluk sınırları içindeki vak'alara müdahale edebilecek bilgi ve becerilerle donanımlı olması gerekir.

Program öğretmenler, yöneticiler, veliler ve öğrencilerin desteği ile danışmanlar tarafından organize edilmiş ve geliştirilmiş çalışmaları içerir ve özellikle gelişimsel niteliktedir. Kapsamlı rehberlik programları öğrencilerin öncelikli ihtiyaçlarını dört konu alanı ile karşılamak için kaynakları organize eder:

KPSS'de Çıkmış Soru

Kapsamlı gelişimsel rehberlik programına ilişkin yapılacak aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Çeşitli yeterlik alanlarında kazanımlar içerir.
B) Diğer öğretim programlarıyla birlikte yürütülür.
C) Psikolojik danışma hizmetine ağırlık verir.
D) İlgili tüm personelin işbirliğini gerektirir.
E) Öğrencilerin daha etkili ve yeterli öğrenmelerine yardımcıdır.

Çözüm: Kapsamlı gelişimsel rehberlik modeli; çeşitli alanlarda kazanımlar içerir, diğer eğitim programlarını tamamlar niteliktedir, ilgili tüm personelin işbirliğini gerektirir, öğrencilerin daha etkili ve yeterli öğrenmelerine yardımcıdır. Bu bağlamda A, B, D ve E seçenekleri doğrudur. Ancak kapsamlı gelişimsel rehberlik modeli için psikolojik danışma hizmetlerine ağırlık verir denilemez; çünkü kapsamlı gelişimsel rehberlik modelleri tüm rehberlik hizmetlerini birlikte, etkileşim içerisinde kullanır. Bir hizmet alanına yoğunlaşmaz. Cevap C

Kapsamlı Rehberlik Programı Ögeleri

1. Rehberlik Müfredatı: Rehberlik müfredatının amacı, her düzeyden tüm öğrencilere, normal büyüme ve gelişim bilgisi sağlamak ve yaşam becerilerini kazanma ve kullanmalarına yardımcı olmaktır. Rehberlik müfredatının düzenlenmesi ve yürütülmesinden okul psikolojik danışmanları sorumlu olmakla birlikte, müfredatın başarılı bir şekilde uygulanması için okuldaki tüm birimlerin ve personelin iş birliği ve desteği gerekir. Rehberlik müfredatı, öğrencilere sınıf ve grup etkinlikleri şeklinde sunulabilir. Sınıf etkinliklerini psikolojik danışman tek başına ya da öğretmenlerle birlikte gerçekleştirebilir veya sadece öğretmenlere yardımcı olabilir. Grup etkinlikleri ise öğrencilerin bazı ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla psikolojik danışmanın sınıf dışında gruplar oluşturarak yürüttüğü etkinliklerdir.

Amaç: İhtiyaçların farkında olma, beceri geliştirme ve bu becerilerin günlük yaşama uygulanması.

Konu Alanları:

1. Kendine güvenin geliştirilmesi
   - "Başarıya motive etme"
2. Karar verme, amaç belirleme, plânlama ve problem çözme becerileri
   - "Kişiler arası etkileşim"
3. İletişim becerileri
4. Kültürler arası etkileşim
   - "Sorumlu davranış"

Danışmanın Rolü: Rehberlik, müşavirlik, programın yürütülmesi ve açıklanması.

2. Danışma Hizmetleri: Bu hizmetler çerçevesinde öğrencilerin psikolojik danışma, müşavirlik, sevk ya da sadece bilgi vermeyi gerektiren acil sorunlarına ve ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler sunulur.

Amaç: Önlem alma, müdahale etme.

Konu Alanları

1. Akademik sorunlar
2. Okula ait sorunlar
   - Geç kalma
   - Devamsızlık ve okuldan kaçma
   - Uyumsuz davranışlar
   - Okuldan kaçınma
3. İlişkilerde kaygı
4. Fiziksel/duygusal/cinsel taciz
5. Keder/aileden birinin ölümü "Madde bağımlılığı"
6. Ailevî sorunlar
7. Duygusal sorunlar
8. Stresle baş edebilme "Okuldan ayrılmayı (terk) önleme"

Danışmanın Rolü: Danışmanlık, müşavirlik, iş birliği koordinasyon, ilgili birime havale etme.

3. Bireysel Planlama: Öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimlerinin yanı sıra kendi öğrenimlerini de planlamaları ve yönetmelerine yardımcı olacak etkinlikleri içerir. Burada yer alan etkinlikler psikolojik danışman tarafından planlanır ve yönlendirilir. Bireysel planlama hizmetlerinin verilmesinde bireyi tanıma, bilgi verme, yerleştirme ve izleme stratejileri kullanılır.

Amaç: Öğrenci plânlaması ve amaç belirleme.

Konu Alanları

✓ Eğitimsel:
- Öğrenme becerilerinin kazanımı,
- Eğitimsel fırsatları farkındalık,
- Uygun ders seçme,
- Yaşam boyu öğrenme,
- Sınav sonuçlarının kullanımı.

✓ Mesleki:
- Mesleki fırsatlar bilgisi,
- Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili bilgiler,
- Olumlu çalışma alışkanlıkları ihtiyacı,
- Kişisel sosyal gelişim,
- Sağlıklı benlik gelişimi,
- Uygun sosyal davranışların geliştirilmesi.

Danışmanın Rolü: Rehberlik, müşavirlik, değerlendirme.

4. Sistem Desteği: Sistem desteği, PDR programının oluşturulması, sürdürülmesi ve geliştirilmesini sağlayacak yönetimsel ve eğitsel etkinliklerden oluşur. Bu unsur profesyonel gelişim, personel ve çevreyle ilişkiler, öğretmenlere müşavirlik, danışma kurulları, toplumla ulaşma, program yönetimi ve yürütülmesi, araştırma–geliştirme alanlarında yapılacak etkinlikleri içerir.

Amaç: Programın uygulanması ve desteklenmesi.

Konu Alanları

✓ Rehberlik programının geliştirilmesi "Ana/baba eğitimi"

✓ Öğretmen/yönetici iş birliği "Eğitimle ilgili personelin geliştirilmesi" "Okul gelişim plânı"

✓ Danışmanların mesleki gelişimi

✓ Araştırma ve yayınlama "Toplumsal uyum"

✓ Halkla ilişkiler

Danışmanın Rolü: Program yönetimi, müşavirlik.

Rehberlik hizmetleri; planlı, programlı ve sistemli yürütülmesi gereken hizmetlerdir. Bu nedenle programların hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi çok önemlidir. Okul rehberlik ve psikolojik danışma programları hazırlanırken;

- işlevsel,
- esnek,
- geçerli,
- etkili,
- ekonomik ve kullanışlı olmalarına dikkat etmek gereklidir.

Örnek

Okul rehber öğretmeni Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan ve ayrıca Rehberlik ve Araştırma Merkezince de okullara gönderilen çerçeve planı doğrultusunda kapsamlı okul rehberlik ve psikolojik danışma programını hazırlar ve sınıf rehber öğretmenlerine dağıtır.

- ✓ *Kapsamlı rehberlik programında sınıf içinde, sınıf rehber öğretmenlerince rehberlik ders saatlerinde öğrencilere kazandırılacak olan verimli çalışma alışkanlıkları, sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurabilme gibi niteliklere yönelik etkinlikler programın Müfredat kısmını oluşturur.*
- ✓ *Sözü geçen niteliklerin nasıl kazandırılabileceği konusunda okul rehber öğretmeninin sınıf rehber öğretmenlerine bilgi aktarması Sistem Desteğidir.*
- ✓ *Okul rehber öğretmeni tarafından alan-bölüm seçimi için öğrencinin kendini tanıyarak amaçlarını belirlemesi, kendi kararlarını alabilmesi için görüşmeler yapılması ise Bireysel Planlama bölümünde değerlendirilebilir.*
- ✓ *Arkadaşlık ilişkileri konusunda sorun yaşayan öğrencilerin okul rehber öğretmeni tarafından bir tür davranışçı psikolojik danışma tekniği olan ve iletişim kurma becerilerinin öğretildiği grup danışma süreçlerinden atılganlık eğitimine alınması Danışma ya da başka bir deyişle Müdahale hizmetidir.*

KPSS'de Çıkmış Soru

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında ilk ve orta dereceli okullarımızda, 2006 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde geliştirilen "Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları" uygulanmaya başlamıştır.

Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının hazırlanması ya da yürütülmesine ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Programlar hazırlanırken okul rehber öğretmeninin (psikolojik danışman) rolü ve görevlerinden çok programın içeriği üzerinde odaklanılmıştır.

B) Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programları gelişimsel rehberlik modeline dayanmaktadır.

C) Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı okuldaki öğretim programlarıyla bağlantılı ve etkileşim içindedir.

D) Programın içeriğindeki sınıf etkinliklerinin yürütülmesinden okul rehber öğretmeni sorumludur.

E) Kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programı "Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı" değil bu programın bir parçasıdır.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sınıf etkinliklerinin yürütülmesi, okul rehber öğretmeninin sorumlu olması.

Çözüm: Kapsamlı PDR programlarında; daha çok sınıf içi etkinliklerin uygun şekilde planlanarak verimli bir biçimde gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Yani okul rehber öğretmeninin görevlerinden ziyade sınıf içi etkinliklere ağırlık verilmektedir. A seçeneği doğrudur. Bu programlar, rehberlik hizmetlerindeki diğer modelleri de dikkate almasının yanında gelişimsel rehberlik modeline dayanır. Hatta birçok kaynakta kapsamlı gelişimsel rehberlik programları olarak da yer almaktadır. B seçeneği doğrudur. Kapsamlı rehberlik programının rehberliğin tamamlayıcı işlevine uygun olması ve öğretim programıyla bütünleştirilmesi gerekmektedir. Bu durumda C seçeneği de doğrudur. Bu anlayışa dayalı olarak hazırlanan programlardaki görev dağılımında sınıf etkinliklerinin yürütülmesinden okul rehber öğretmeni değil sınıf rehber öğretmeni sorumludur. D seçeneği hatalıdır. Kapsamlı rehberlik programı okul rehberlik programının uygulama kısmını oluşturan parçasıdır ve E seçeneği de doğrudur. Cevap D

Yenilenen Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Programı

2017 – 2018 Eğitim – Öğretim yılı ile birlikte okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programları ile ilgili değişikliğe gidilmiş olup günümüzde program hazırlama sürecinde kodlama sistemine geçilmiştir. Kodlama sisteminde, sunulacak rehberlik yardımları ile gerçekleştirilecek çalışmalar, çeşitli alanlarda kategorize edilerek programa yansıtılmakta olup her çalışma için bir kod geliştirilmiştir. Yenilenen rehberlik programlarında çalışmalar aşağıdaki şekilde yürütülmektedir.

Rehberlikte Program Hazırlama Süreci

Planlama Öncesi Hazırlık Süreci

1. **Genel Düzeyde Hedef:** Bakanlık tarafından, her eğitim-öğretim yılı için rehberlik hizmetlerine ilişkin öncelikler doğrultusunda iki adet genel hedef belirlenir.
2. **Yerel Düzeyde Hedef:** Rehberlik Hizmetleri İl Danışma Komisyonu tarafından, Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği ve Bakanlık tarafından belirlenen genel hedefler dikkate alınarak, ilin ihtiyaçları doğrultusunda iki adet yerel hedef belirlenir.
3. **Özel Düzeyde Hedef:** Okul/kurumlar tarafından genel ve yerel düzeyde belirlenen hedeflere ek olarak okul ve öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda iki adet özel hedef belirlenir.

Özel hedeflerin belirlenmesi sürecinde okul düzeyinde ihtiyaç analizi çalışması yapılır. Tüm bu çalışmalar neticesinde genel hedefler, yerel hedefler ve okulun özel hedefleri çerçevesinde okulun rehberlik programı (kapsamlı rehberlik programı) okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen) tarafından hazırlanır.

Plan Hazırlama Süreci

Okul Rehberlik Programını Hazırlama

- Okul Rehberlik Hizmetleri Yürütme Komisyonunda; ihtiyaç analizi sonuçları, paydaş öneri/görüşleri ve önceki eğitim-öğretim yılına ait çalışma verileri görüşülür ve bunlar doğrultusunda okul psikolojik danışmanı (rehber öğretmen) tarafından okul rehberlik programı hazırlanır.
- Yıl içerisinde ihtiyaç duyulan durumlarda plan güncellenebilir.
- Rehberlik ve araştırma merkezleri (RAM), rehberlik öğretmeni olmayan okul ve kurumlarda rehberlik planının hazırlanmasına müşavirlik eder.

Sınıf Rehberlik Programını Hazırlama

- Sınıf/şube rehber öğretmeni tarafından, okul rehberlik hizmetleri planı doğrultusunda sınıfın ihtiyaçları gözetilerek hazırlanır. Öğretmenler planı hazırlarken rehberlik öğretmenleri (psikolojik danışman) ile iş birliği yapar.

Kapsamlı Rehberlik Programında Hizmetlerin Sınıflandırılması

Okullarda rehberlik hizmetleri günümüzde 3 ana başlıkta yürütülmektedir. Bunlar:

1. **Önleyici ve Gelişimsel Hizmetler:** Önleyici rehberlik, sorunlar ortaya çıkmadan önce verilen rehberlik hizmetlerini kapsar. Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarında tüm öğrencilerin gelişim alanlarını (kişisel/sosyal, eğitsel, mesleki) ve gelişimsel görevlerini yerine getirmelerini destekleme ve yaşam becerilerini kazandırma çalışmaları, aynı zamanda önleyici etkinlikler kapsamındadır.

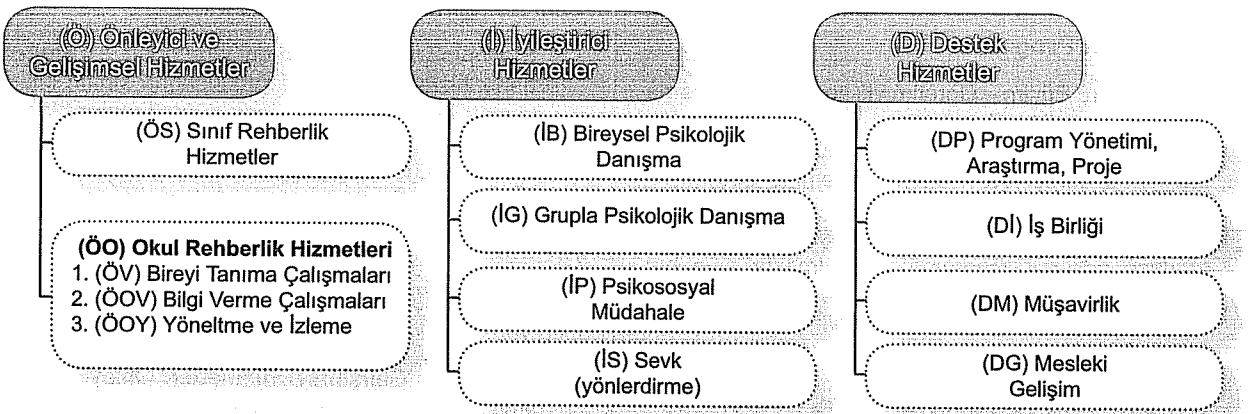
- Sınıf/şube rehber öğretmenlerinin sınıfta uyguladığı kazanımları içeren grup rehberliği etkinlikleri, sınıf rehberlik hizmetleri; okul rehberlik öğretmenlerinin birbirini tamamlayıcı olarak sunduğu bireyi tanıma, bilgi verme, yöneltme hizmetleri ve risk grupları ile çalışmalar okul rehberlik hizmetleri kapsamında ele alınmıştır.

2. **İyileştirici Hizmetler:** Çeşitli sorunlara yönelik bireysel psikolojik danışma, grupla psikolojik danışma, psikososyal müdahale ve sevk yönünde hizmetleri kapsar.

- Kişisel - sosyal, eğitsel ve mesleki konularda bireylerin uyum sorunları, karar verme ve sorumluluk alma gibi konularda sunulan terapötik yardım hizmetleri ile bireyin karşılaştığı çeşitli durumlarla baş edemeyerek psikolojik dengesinin sarsılması sonucu ortaya çıkan kriz durumlarına müdahale veya bu gibi durumlar karşısında bireyin ya da ailesinin uzman kurum veya kuruluşlara yönlendirilmesi iyileştirici hizmetler kapsamında ele alınmıştır.

3. **Destek Hizmetleri:** Rehberlik hizmetleri, öğrenci merkezli yapılandırmacı yaklaşımın temel unsurlarından biri olarak görülmektedir. Temel hedef öğrencinin kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki gelişimini bütünsel bir bakış açısıyla desteklemektir. Bu bakış açısı öğrenciye doğrudan verilen hizmetler yanında dolaylı olarak verilen hizmetler destek hizmetleri kapsamındadır.

- İşlevsel bir rehberlik hizmet planlaması, veli, öğretmen, yönetici ve çeşitli kurumlarla iş birliği içinde çalışılması, veli ve öğretmene müşavirlik edilmesi destek hizmetler içerisinde yer alır. Ayrıca öğrenciye sunulan rehberlik hizmetlerinin niteliğini artırmak için rehberlik öğretmeninin (psikolojik danışman) mesleki gelişimini destekleyici çalışmalara katılması da bu hizmetle ilişkilidir.

ÖRNEK REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ PLANI

..... OKULU / LİSESİ REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ PLANI							
EYLÜL				EKİM			
Sıra	YAPILACAK ÇALIŞMA	SINIF DÜZEYİ	TARİH	Sıra	YAPILACAK ÇALIŞMA	SINIF DÜZEYİ	TARİH
1	DP1 RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonunun Oluşturulması			1	B.K.G.4.c Öğrenci Bilgi Formu		
2	DP3 Okul Psikososyal Koruma, Önleme ve Krize Müdahale Ekibinin Oluşturulması			2	DP5 Okul/Kurum RPD Hizmetleri Planının RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu Tarafından Hazırlanması		
3	DMVE1 Rehberlik Servisinin Tanıtılması			3	DP6 Sınıf Rehberlik Hizmetleri Planının Hazırlanması		
4	DMVE2 Okula Uyum Çalışmaları			4	DİT4 Psikososyal Koruma, Önleme Ve Krize Müdahale Toplantıları		
5	DMVE7 Öğrenciyi İlgilendiren Yönetmelikler			5	DİF1 Öğrenci Meclisi Çalışmaları		
6	DP4 RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu Tarafından Rehberlik İhtiyaç Analizi Çalışmalarının Yapılması			6	DP8 Okul Risk Haritasının Oluşturulması		
7	ÖOVEg3 Okul Kuralları			7	DP7 Sınıf Risk Haritasının Oluşturulması		
8	ÖOVEg4 Yeni Başlayan Öğrenci Grupları İçin Tanışma Toplantısı Düzenleme			8	ÖOVEg12 Sınavlarda Başarılı Olma Ve Çalışma Yolları		
9	ÖOVEg5 Öğrenciyi İlgilendiren Yönetmelikler			9	ÖOVEg19 Üst Öğrenime Geçiş Sınavları		
10	ÖOVEg6 Rehberlik Servisinin Tanıtılması			10	İB4 Sosyal Uyum problemi olan öğrencilerle görüşme		
11	ÖOVEg7 Sosyal Kulüpler			11	İB5 Psikolojik Uyum sorunu olan öğrencilerle görüşme		
12	DİF1 Öğrenci Meclisi Çalışmaları						
13	DP2 RPD Hizmetleri Yürütme Komisyonu Toplantısının Yapılması						
14	DİT4 Psikososyal Koruma, Önleme Ve Krize Müdahale Toplantıları						

b. Müşavirlik (Konsültasyon-Danışmanlık) Hizmeti

Müşavirlik hizmeti, okuldaki psikolojik danışman ile ilgili bir ya da daha fazla kişinin (öğretmen, yönetici, veli) iş birliği içinde, öğrencinin gelişmesine yönelik kurdukları yardım ilişkisidir.

Müşavirlik hizmetlerinde ilgili tüm kişilerin iş birliği esastır. Rehberlik hizmetleri psikolojik danışmanın tek başına yürüttüğü hizmetler değildir.

NOT

Müşavirlik okul rehber öğretmeninin öğrenci ile ilgili diğer kişilere yani öğretmen, yönetici ve ailelere danışmanlık hizmeti sunmasıdır.

Okuldaki yöneticiler, sınıf rehber öğretmenleri, branş öğretmenleri, aileler bu hizmetin yürütülmesinde önemli işlevler üstlenmektedir. Rehberlik hizmetlerine ilişkin yanlış anlayışı olan, hizmetlerin gerekliliğine inanmayan öğretmen, yönetici veya ailelere hizmetleri sunmak zorlaşmakta hatta imkânsız hale gelmektedir. Örneğin psikolojik danışmanın okul öncesi dönemde veya ilköğretim birinci kademede rehberlik hizmetlerini sunarken öğrenciden ziyade aile ile yoğun bir şekilde çalışma yürütmesi gerekmektedir. Rehberlik hizmetlerine inanmayan bir ailenin, psikolojik danışman ile öğrencinin gelişimine yönelik bir ilişki kurması veya hizmetlerin gerekliliğine inanmayan bir yöneticiden hizmetleri sürdürmek için gerekli desteği sunmasını beklemek zordur.

Müşavirlik hizmetlerinin amacı okuldaki yönetici ve öğretmenlerin daha yeterli ve ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmasını ve böylece okuldaki çalışmalarda bu anlayışın esas alınmasını, tüm olanakların bu anlayışa uygun bir biçimde kullanılmasını sağlamaktır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Umut, derslerinde yeterince başarılı olamayan bir öğrencidir. Ailesi bu durumu öğretmenin, bireysel farklılıkları gözetmeksizin sınıftaki öğrencilere aynı şekilde davranmasına ve Umut'la yeterince ilgilenmemesine bağlamaktadır. Öğretmen ise Umut'ta dikkat eksikliği olduğunu düşünmektedir.

Umut'un ailesi ve öğretmeni arasında ortak bir anlayış, aşağıdaki hizmet alanlarından hangisiyle sağlanabilir?

A) Oryantasyon
B) Bilgi toplama
C) Grup rehberliği
D) Konsültasyon (Müşavirlik)
E) Yöneltme ve yerleştirme

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Aile ve öğretmen arasında ortak anlayış, konsültasyon (müşavirlik).

Çözüm: Metinde öğrenci başarısızlığına ilişkin aile ile öğretmen arasında anlayış farklılığı olduğu belirtilmiş ve ortak bir anlayış oluşturmak adına yapılabilecek çalışmaların rehberlik hizmetlerinden hangisine yönelik olduğu sorulmuştur. Okulda öğrenci ile yakından ilgili bireylerin ortak bir anlayış oluşturmak adına bir araya gelmeleri ve bilgi paylaşımında bulunmaları, rehberlik hizmetlerinden müşavirlik (konsültasyon) hizmeti ile ilgilidir. Cevap D

Okullarda müşavirlik hizmetleri kapsamında şu çalışmalar yapılabilir:

1. Sınıfların, öğrenme ve ruh sağlığı açısından uygun ortamlar haline getirilmesi ve öğretmenlerin sınıftaki rehberlik uygulamalarına katılmaları için öğretmenlerle yardımlaşmak; sınıf öğretmenleri ve eğitsel kulüp öğretmenleriyle iş birliği yapmak
2. Öğrencilerin çeşitli yönlerden tanınması amacıyla çeşitli teknikleri kullanmak ve sonuçlarından yararlanmak isteyen öğretmenlere yardım etmek
3. Öğrenme güçlüğü olan veya gelişimsel herhangi bir sorun yaşayan öğrencilere yardım etmek için ilgili öğrencilerin öğretmenleri ve aileleriyle iş birliği yapmak

4. Okul rehberlik programını hazırlama ve uygulamada; okul yöneticisi ve öğretmenleriyle yardımlaşmak, okulda düzenlenen çeşitli toplantılarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında yönetici ve öğretmenlere bilgi vermek ve rehberlik hizmetlerinden yararlanma yollarını açıklamak
5. Olumsuz öğretmen davranışlarını değiştirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmek
6. Okul eğitim programını geliştirmek, öğrencilerin ilgi, gereksinim ve gelişim özelliklerine uygun hale getirmek; okulun olanaklarının rehberlik hizmetleri kapsamında daha rasyonel olarak kullanılmasında yönetici ve öğretmenlerle iş birliği yapmak
7. Rehberlikle ilgili olarak hazırlanmış her türlü yazılı, basılı dokümanı, yönetici ve öğretmenlerle paylaşmak; yönetici ve öğretmenlerin okumaları gereken yazılı dokümanları rehberlikle ilgili tüm personele sunmak

Kurgusal Örnek

Okul rehber öğretmeni Şükrü Bey, 1. dönemin başında okul müdürünün başkanlığında toplanan Okul Rehberlik Hizmetleri yürütme kurulunda bir konuşma yapmış ve sınıf rehber öğretmenlerine rehberlik hizmetlerinin etkili yürütülebilmesi için işbirliğinin önemini vurgulamıştır. Hizmetleri tek başına yürütemeyeceğini, böyle bir anlayışla rehberlik hizmetlerinin asla amacına ulaşamayacağını anlatmıştır. Okul rehber öğretmeni yıl içerisinde uygulaması uzmanlık gerektirmeyen bireyi tanıma tekniklerinin uygulanmasında, sorunlu öğrencilerin tespiti ve rehberlik servisine yönlendirilmesinde, rehberlik müfredatının rehberlik derslerinde düzenli olarak öğrenciye aktarılmasında ve etkinliklerin yapılmasında sınıf öğretmenlerine önemli görevler düştüğünü açıklamış ayrıca bu görevlerin yerine getirilmesi için gerekli bilgileri zaman içinde düzenleyeceği toplantılarda kendilerine aktaracağını söylemiştir. Bunun üzerine okul müdürü sınıf rehber öğretmenlerinden rehberlik etkinlikleri için gerekli özen ve ilgiyi beklediğini ve bu konunun takipçisi olacağını belirtmiştir.

Rehberlik hizmetlerinde müşavirlik ile sağlanacak ilk fayda anlayış birliği olmalıdır. Okul idaresince desteklenmeyen bir rehber öğretmenin başarısı da oldukça sınırlı olacaktır.

NOT

Müşavirlik hizmetlerinde danışmanlık rolünü yerine getiren kişi okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman)dir.

c. Çevre ve Veli ile İlişkiler

Bu hizmet müşavirlik, bilgi toplama-yayma hatta oryantasyonla iç içe faaliyetleri kapsayabilir; ancak çevre ve veli ile ilişkilerde temel amacın, öğrencinin gelişimi için aile ve çevrenin olanaklarından faydalanmasını sağlamak olduğu unutulmamalıdır. Çevrede bulunan ve psikolojik yardım ve sağlık hizmeti sunan kurumlar, RAM'lar, belediyeler, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin yapılabildiği kuruluşların sunduğu hizmetlerden öğrencilerin yararlanabilmesi için iş birliği yapılmasına ilişkin bir vurgu çevre ve veli ile ilişkilerin ayırt edici özelliğidir.

NOT

Çevre ve aile ile ilişkilerde rehberlik ve psikolojik danışmanın diğer hizmetlerin etkinliğini artırmak için çevre ve velilerin imkânlarından faydalanılması esastır.

Örnek

Endüstri meslek lisesi öğrencilerine mesleki rehberlik yapmak için çevredeki bir fabrikaya gezi düzenlemek isteyen bir okul rehber öğretmeninin söz konusu fabrika ile görüşmeler yapması.

Örnek

Okul öncesi öğrencilerine meslek kavramını öğretmek ve bazı meslekleri tanıtmak isteyen sınıf rehber öğretmeninin öğrencilerin velilerinden bazılarını değişik zamanlarda okula davet ederek kendi meslekleri hakkında bilgi vermelerini istemesi.

Örnek

Öğrencilere madde bağımlılığı konusunda kişisel rehberlik hizmeti sunacak olan okul rehber öğretmeninin bunun için İl Emniyet Müdürlüğü narkotik biriminden yardım alması.

Okuldaki psikolojik danışmanın hizmetlerinin niteliğini ve etkililiğini artırabilmesi için velilere yönelik çeşitli toplantılar düzenlemesi, öğrencinin gelişimi hakkında velileri bilgilendirmesi, velilerle olumlu ve anlamlı bir ilişki kurması gerekmektedir. Bunun yanı sıra çevresinde bulunan diğer psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ile irtibatta olması, onların çalışmaları hakkında bilgi sahibi olması, kendi çalışmalarından onları haberdar etmesi ve bu servislerde çalışan psikolojik danışmanlarla iş birliği yapması sunduğu hizmetlerin gücünü artıracaktır.

d. Araştırma ve Değerlendirme Hizmetleri

Rehberlik programlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanabilmesi ve hizmetlerin etkililiğini belirlemek için psikolojik danışmanın okulda çeşitli araştırmalar yürütüp belli verileri elde etmesi gerekmektedir. Bu hizmet kapsamında aşağıda belirtilen konular incelenmektedir:

1. Rehberlik hizmetlerinin sonuçlarının incelenmesi
2. Öğrencilerin psikolojik yardım ihtiyaçlarının belirlenmesi
3. Öğrencilerin başarı durumlarının ve başarı engellerinin incelenmesi
4. Öğrenci, öğretmen, yönetici ve veli beklentilerinin araştırılması
5. Grup rehberliği ve diğer sınıf içi rehberlik çalışmalarının değerlendirilmesi
6. Okulun sağladığı olanakların öğrenciler, öğretmenler, aileler tarafından nasıl kullanıldığının incelenmesi
7. Okuldan mezun olan öğrencilerin yöneldiği okullar, alanlar ve mesleklerin incelenmesi
8. Öğrencilere ait çeşitli problem durumlarının belirlenmesi
9. Öğrencilerin sosyal ilişkilerinin ve uyum düzeylerinin incelenmesi

Soruda Görelim:

Lise son sınıf öğrencilerinden sorumlu olan okul rehber öğretmeni Zehra Hanım, son sınıf öğrencilerine meslekleri daha iyi tanıtmak amacıyla, uyguladığı mesleki ilgi envanterinin sonucunda öğrenciler tarafından en çok ilgi duyulan mesleklerin mensuplarını okula davet etmiş ve her seferinde 4 meslek mensubunun konuşma yaptığı tanıtım günleri düzenlemiştir. Tanıtım konferanslarının her birinin ardından öğrencilerine kısa anketler uygulayarak yapılan etkinliğin ihtiyaçlarını ne derecede karşıladığı hakkında bilgi almıştır.

Zehra Hanımın yapmış olduğu etkinlikler aşağıdaki rehberlik hizmetlerinin hangilerinin kapsamında değerlendirilebilir?

A) Oryantasyon, Müşavirlik, Çevreyle İlişkiler, Araştırma Değerlendirme, İzleme

B) Bireyi Tanıma, Çevreyle İlişkiler, Bilgilendirme, Yöneltme, İzleme

C) İzleme, Araştırma Değerlendirme, Psikolojik Danışma, Yöneltme, Müşavirlik

D) Bireyi Tanıma, Yöneltme, Sevk, Çevreyle İlişkiler, İzleme

E) Yöneltme, Bireyi Tanıma, Bilgilendirme, Müşavirlik, Okul rehberlik Planı Hazırlama

Çözüm:

Rehberlik hizmetleri iç içe geçmiş bir yapıya sahiptir. Rehberlikte temel amacın bireyin kendisini gerçekleştirmesine yardım etmek olduğu akıldan çıkarılmadığında bu yapı kolaylıkla anlaşılabilecektir. Tüm hizmetler sonuçta aynı amaca ulaşmak için kullanılan araçlardır. Bu nedenle yapılan bir etkinlik aynı anda pek çok hizmet kapsamına girebilir. Soruda verilen bilgilerden anlaşıldığı üzere, Zehra Hanım'ın mesleki ilgi envanteri uygulaması ve sonuçlarını değerlendirmesi **bireyi tanıma hizmeti** kapsamındadır. Uygulanan envanterin sonuçları doğrultusunda meslek mensuplarının okula davet edilmesi için söz konusu mensupların bulunup önceden görüşülmesi ve yardım konusunda işbirliğine gidip gitmeyeceğinin araştırılması gerekir ki bu hizmet **çevre ile ilişkiler** kapsamında değerlendirilebilir. Bu etkinlik öğrencinin sağlıklı seçim yapabilmesi için bilgilendirilmesi amacıyla yapılmaktadır yani hem **bilgilendirme** hem de **yöneltme hizmeti** kapsamında değerlendirilebilir. Son olarak hizmetin etkinlik derecesinin öğrenilmesi için konferanslardan sonra yapılan anketler de **izleme hizmeti** kapsamında ele alınabilir.

Cevap B

ÖZET

- ✓ Doğrudan verilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri; Psikolojik Danışma Hizmeti, Oryantasyon Hizmeti, Bireyi Tanıma Hizmeti, Bilgi Toplama ve Yayma Hizmeti, Yöneltme ve Yerleştirme Hizmeti, İzleme Hizmeti ve Sevk Hizmeti'dir.
- ✓ Dolaylı olarak verilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri; Okul Rehberlik Programının Hazırlanması Hizmeti, Araştırma-Değerlendirme Hizmeti, Müşavirlik Hizmeti, Çevre ve Velilerle İlişkiler Hizmetidir.

Öğrenciye Doğrudan Sunulan Hizmetler

- ✓ **Oryantasyon** (duruma alıştırma) hizmeti, öğrencileri yeni bir duruma ya da yeni bir ortama alıştırmak amacıyla, öğrencilere okulu, çevresini ve yararlanabilecekleri imkânları tanıtmaya yönelik etkinliklerdir.
- ✓ **Bireyi tanıma** hizmeti ile öğrencinin kendini tanıması veya öğrenciye sunulacak hizmetleri belirlemek amacıyla, öğrencilere çeşitli ölçme araçlarının uygulanması kastedilmektedir.
- ✓ **Bilgi toplama** ve yayma hizmeti ile öğrencinin ihtiyaç duyduğu eğitsel, mesleki her türlü bilginin toplanması ve bu bilgilerin öğrenci ile paylaşılması kastedilmektedir.
- ✓ **Yöneltme ve yerleştirme** hizmeti, öğrencinin yönelebileceği bir üst eğitim kurumu ya da iş imkânları konularında öğrenciye bilgi verilmesi, öğrencinin, bu bilgiler doğrultusunda kendisi için en uygun olanı seçmesi, yerleştirilmesi ve başarılı olmasını sağlamaya yönelik hizmetlerdir.
- ✓ **Psikolojik danışma** hizmeti, bireyin kendini tanıması, geliştirmesi, kendisine ve çevresine uyum sağlaması, sorunlarını çözmesi ve sağlıklı kararlar verebilmesi için bireylere uzman kişilerce verilen profesyonel bir yardım hizmetidir.
- ✓ **İzleme** hizmeti, verilen rehberlik hizmetlerinin etkililiğini anlamak, hizmetleri devam ettirmek ya da gerekli düzenlemeleri yapmak amacıyla sunulan hizmetleri kapsar.
- ✓ **Sevk** (yardım almaya yönlendirme) hizmeti ile tıpkı hastanelerdeki işleyişte olduğu gibi; psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin olmadığı ya da yetersiz kaldığı durumlarda öğrencinin yardım ihtiyacının karşılanabilmesi için, okulun psikolojik danışmanının, öğrenciyi, rehberlik araştırma merkezleri, sosyal yardım kuruluşları, psikiyatri servisleri, özel eğitim uzmanı, sosyal çalışma uzmanı gibi diğer kurum veya kişilere yönlendirmesi kastedilmektedir.

Öğrenciye Dolaylı Olarak Sunulan Hizmetler

- ✓ **Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının hazırlanması:** Okul psikolojik danışma ve rehberlik programlarının öğrencilerin ihtiyaçları temel alınarak, personelin niteliğine dayalı olarak ve ilgililerin katılımı ile hazırlanması ve aynı zamanda programın etkililiğini belirleyebilmek için değerlendirmenin yapılması kastedilmektedir.
- ✓ **Müşavirlik** (Konsültasyon): Bu hizmet, okuldaki psikolojik danışman ile birlikte öğrenciyle ilgili bir ya da daha fazla kişinin (öğretmen, yönetici, veli) iş birliği içinde, öğrencinin gelişmesine yönelik kurdukları yardım ilişkisidir.
- ✓ **Çevre ve veli ile ilişkiler:** Okuldaki psikolojik danışmanın, hizmetlerinin niteliğini ve etkililiğini artırabilmesi için veli toplantıları düzenlemesi, velilerle olumlu ve anlamlı bir ilişki kurması ve bunun yanı sıra çevresinde bulunan diğer psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ile irtibatta olması, onların çalışmaları hakkında bilgi sahibi olması, kendi çalışmalarından onları haberdar etmesi ve bu servislerde çalışan psikolojik danışmanlarla iş birliği yapması kastedilmektedir.
- ✓ **Araştırma ve değerlendirme** hizmetleri ile daha kaliteli bir hizmet sunabilmek adına psikolojik danışmanın okulda çeşitli araştırmalar yürütüp belli verileri elde etmesi kastedilmektedir.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. 11. sınıf öğrencisi Serap, okul rehber öğretmenine gelerek bazı konularda sorunları olduğunu ve görüşmek istediğini belirtmiştir. Yapılan görüşmede Serap, üniversite tercihleri ile ilgili ailesinin ve bazı öğretmenlerinin kendisini şimdiden baskı altına aldığını, başarılı bir öğrenci olmasına rağmen son günlerde çalışma isteğinin azaldığını ve notlarının da düştüğünü anlatmıştır. Okul rehber öğretmeni Serap'a kaygı ölçeği uygulamış ve kaygı düzeyinin çok yüksek olduğunu tespit etmiştir. Serap ile kaygısına dönük bireysel görüşmelere başlayan rehber öğretmen, öğrencinin ailesine ve öğretmenlerine de kaygıyı gidermeye yönelik bilgiler vererek işbirliğini sağlama yoluna gitmiştir.

   Okul rehber öğretmeni, Serap'a sırasıyla aşağıdaki hizmetlerden hangilerini sunmuştur?

   A) Psikolojik danışma - Bireyi tanıma - İzleme
   B) Müşavirlik - Bireyi tanıma - Psikolojik danışma
   C) Bireyi tanıma - Psikolojik danışma - Müşavirlik
   D) Bireyi tanıma - Müşavirlik - Yöneltme
   E) İzleme - Bireyi tanıma - Veli ile ilişkiler

2. **Psikolojik danışma hizmeti ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğru <u>değildir</u>?**

   A) İhtiyaç duyan her öğrenci bu hizmetten yararlanabilir.
   B) Gerektiğinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından da sunulabilir.
   C) Bireysel veya grupla yürütülebilir.
   D) Bireyin yaşantılarına yönelik içgörü kazanmasına yardımcı olur.
   E) Oturumlar hâlinde yürütülmekte ve zaman sınırlaması içermektedir.

3. Okullarda sunulan rehberlik hizmetlerinin başarıya ulaşması için ilgili tüm kişilerin rehberlik hizmetlerine dair ortak ve doğru bir anlayışa sahip olması ve işbirliği yapması esastır. Bu nedenle bir okulda göreve başlayan psikolojik danışmanın ilk yapması gereken işlerden birisi; okulda rehberliğe ilişkin uygun bir anlayışın olup olmadığını tespit etmek ve eğer yanlış anlayışlar varsa bunları değiştirmek olmalıdır.

   Soruda verilen bilgilerden hareketle, psikolojik danışman aşağıdaki hizmetlerden hangilerine <u>öncelikle</u> başvurmalıdır?

   A) Bilgi toplama ve yayma - Yöneltme
   B) İzleme - Müşavirlik
   C) Bireyi tanıma - Bilgi toplama ve yayma
   D) Oryantasyon - Çevre ve veli ile ilişkiler
   E) Araştırma - Müşavirlik

4. **Okullarımızda kullanılan Kapsamlı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programlarına göre, aşağıdakilerden hangisi programlarının hazırlanması ya da uygulanmasında sınıf rehber öğretmeninin görevlerinden <u>değildir</u>?**

   A) Rehberlik saatlerinde uygulanacak bireyi tanıma tekniklerine yönelik okul rehber öğretmeni ile işbirliğine gitmek
   B) Öğrencilerin ihtiyaçları ve gelişim düzeylerini dikkate alarak sınıf rehberlik programını hazırlamak
   C) Programda yer alan ve uzmanlık gerektirmeyen sınıf içi etkinlikleri yürütmek
   D) Öğrenci ihtiyaçlarına ve sorunlarına ilişkin fikirlerini paylaşmak
   E) Sınıflarda yürütülecek rehberlik çalışmalarına yönelik yeterlik alanlarını ve kazanımları belirlemek

5. Eğitsel alan seçimi konusunda kararsız olan bir lise öğrencisine okul rehber öğretmeni, "Uyguladığımız tekniklere göre sayısal yeteneğin yüksek ve öğrendiğim kadarıyla temel bilimlerde çok başarılısın. Senin iyi bir mühendis olacağını düşünüyorum. O yüzden matematik - fen alanını tercih etmeli ve ileride mutlaka mühendislik okumalısın." demiştir.

   Okul rehber öğretmeni, yukarıdaki konuşma yerine aşağıdaki ifadelerden hangisini kullansaydı çağdaş rehberlik anlayışına uygun bir yöneltme hizmeti sunmuş olurdu?

   A) Matematik - fen alanı senin için çok uygun, diğer alanları düşünerek vakit kaybetmemelisin.
   B) Sahip olduğun özellikler matematik - fen alanını öne çıkarıyor. Sen ne düşünüyorsun?
   C) Ailen ve öğretmenlerin bu konuda senden ne yapmanı bekliyor?
   D) Potansiyeli olan bir öğrencisin, ileride iyi bir kariyer yapmak istiyorsan matematik - fen alanına yönelmelisin.
   E) Matematik - fen tercihi dışında bir tercih yaparsan kendine zarar verirsin.

6. Okul değişikliği yapan Gülay, eski okulundaki arkadaşlarını çok özlemekte ve bir daha bu kadar yakın arkadaşlıklar kuramayacağını düşünmektedir. Bu nedenle yeni okuluna ve sınıfına alışmakta zorlanmış, kendisini yalnız hissetmeye başlamıştır.

Gülay için okul rehber öğretmeni aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisini kullanmalıdır?

A) Bireyi tanıma B) Oryantasyon
C) Psikolojik danışma D) Yöneltme - yerleştirme
E) Bilgi toplama ve yayma

7. Vedat, artikülâsyon problemi yaşamakta, bazı sesleri çıkarmakta zorlanmaktadır. Bu durum Vedat'ın arkadaşlık ilişkilerini etkilemekte, arkadaşları bazı zamanlarda Vedat ile alay etmektedir. Bu nedenle Vedat derslerde konuşmaya çekinmekte, arkadaşlarıyla iletişim kurmaktan kaçınmaktadır.

Vedat için sınıf rehber öğretmeninin yapması gereken davranış ve davranışın karşılığı olan rehberlik hizmeti aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

A) Vedat ile alay eden öğrencileri uyarmak - Bilgi toplama ve yayma
B) Vedat'ın okul rehber öğretmeni ile iletişim kurmasını sağlamak - Sevk
C) Vedat'ın ailesi ile iletişime geçerek soruna birlikte çözüm aramaya çalışmak - Müşavirlik
D) Vedat'ı çeşitli sosyal etkinliklere dâhil ederek sosyalleşmesine yardımcı olmak - Yöneltme
E) Vedat'ın arkadaşlık ilişkilerini gözleyerek davranışları hakkında bilgi toplamak - Bireyi tanıma

8.

I. Yöneltme - yerleştirme
II. Araştırma - değerlendirme
III. Oryantasyon
IV. Konsültasyon
V. Bilgi toplama ve yayma

Yukarıda yer alan rehberlik hizmetlerinden hangileri bireye dolaylı olarak ulaşan hizmetler içerisinde sınıflandırılmaktadır?

A) I, III ve V B) I ve IV C) II ve IV
D) III ve IV E) IV ve V

9.

I. Çalışmalar öğrencilerin bütüncül gelişimini sağlayacak şekilde planlanmalıdır.
II. Etkinliklerin belirlenmesi sürecinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınmalıdır.
III. Programda psikolojik danışma hizmetlerine ağırlık verilmelidir.
IV. Program geliştirme ve değerlendirme sürecine ailelerin de katılımı sağlanmalıdır.
V. Program, okulda uygulanan eğitim - öğretim programından bağımsız olmalıdır.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programına yönelik yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğru olamaz?

A) I, II ve IV B) II ve III C) Yalnız III
D) III ve V E) IV ve V

10. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk, 1923 yılında eğitimle ilgili yaptığı bir konuşmada, "Hedefe yalnız çocukları yetiştirmekle ulaşamayız! Çocuklar geleceğindir. Çocuklar geleceği yapacak adamlardır; fakat geleceği yapacak olan bu çocukları yetiştirecek analar, babalar, kardeşler hepsi şimdiden az çok aydınlatılmalıdır ki yetiştirecekleri çocukları, bu millet ve memlekete hizmet edebilecek, yararlı ve faydalı olabilecek şekilde yetiştirsinler! Hiç olmazsa yetiştirmek lüzumuna inansınlar!" demiştir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün konuşması dikkate alındığında, bu yönde yapılacak rehberlik çalışmalarında rehberliğin hizmet alanlarından hangisi kullanılır?

A) Bireyi tanıma
B) Yöneltme - yerleştirme
C) Bilgi toplama ve yayma
D) Müşavirlik
E) İzleme ve değerlendirme

11. **Aşağıdakilerden hangisi oryantasyon hizmeti kapsamında yer verilecek bir çalışma değildir?**

A) Okula yeni başlayan öğrenciler için uyum programı hazırlanması

B) Nakil nedeniyle okul değişikliği yapan bir öğrenciye okulun özellikleri hakkında bilgiler verilmesi

C) Sınıf değişikliği yapan bir öğrencinin sınıfa kabulünü sağlama adına tanışma etkinliği düzenlenmesi

D) Bir sınıfta ilk defa derse giren bir öğretmenin, öğrencilerden beklentileri ve ders içeriği hakkında öğrencilere açıklamalar yapması

E) İlk defa merkezi sınavlara girecek öğrenciler için sınav sistemlerinin özelliklerinin anlatılması

12. Psikolojik danışman Umut Bey, sınav kaygısı yaşayan bir öğrenciyle yaptığı görüşmede, öğrencinin kaygısının çok yüksek olduğunu ve yaşanan kaygının zaman zaman öğrencinin fiziksel sağlığına da etki ettiğini; kalp çarpıntısı, baş dönmesi, mide ağrısı, burun kanaması gibi semptomların ortaya çıktığını öğrenmiştir.

Bu durum karşısında Umut Bey, aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisine başvurarak öğrencisine yardımcı olmaya çalışmalıdır?

A) Sevk (Refere)

B) Psikolojik danışma

C) Oryantasyon

D) Yöneltme

E) Bireyi tanıma

13. Öğrencilerin kendini tanımasını ve bu yolla isabetli kariyer planlaması yapmasını amaçlayan bir psikolojik danışman, kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma programında çeşitli bireyi tanıma tekniklerine yer vermek istemektedir.

Psikolojik danışman'ın programa dâhil etmek istediği içerik, programın hangi ögesi içerisinde yer almaktadır?

A) Sistem desteği

B) Profesyonel gelişim

C) Rehberlik müfredatı

D) Danışma hizmetleri

E) Bireysel planlama

14. Ailelere çocuk eğitimi konusunda bilgi ve beceri kazandırmak isteyen psikolojik danışman Ayten Hanım, bu çalışma öncesinde ailelerin çocuk eğitimi konusundaki hatalı davranışları hakkında veri toplamak istemektedir. Bu yönde veli görüşmeleri ve ev ziyaretleri yapmış, çeşitli anket uygulamaları yoluyla velilerin en çok başvurduğu davranışları belirleme yoluna gitmiştir.

Ayten Hanım, yapacağı çalışma için veri toplamaya çalışarak rehberliğin aşağıdaki hizmetlerinden hangisini kullanmıştır?

A) Müşavirlik

B) Araştırma

C) İzleme

D) Yöneltme

E) Bilgi verme

15. **Aşağıdakilerden hangisi rehberliğin izleme hizmetine yönelik bir çalışma değildir?**

A) Psikolojik danışma hizmeti verilen öğrencilerin gelişim durumunu takip etme

B) Yöneltme hizmeti sunulan öğrencilerin memnuniyet durumu hakkında bilgiler edinme

C) Meslek tercihi yapmak isteyen öğrencilerin kişisel özelliklerini tanımaya çalışma

D) Mezun edilen öğrencilerin iş dünyasındaki pozisyonlarını belirleme

E) Okul değişikliği yapan bir öğrencinin yeni okulundaki uyum durumunu öğrenme

16. **Rehberliğin bireyi tanıma hizmeti çok çeşitli amaçlarla kullanılmakta olup aşağıdakilerden hangisi bireyi tanıma çalışmaları ile amaçlanan durumlardan birisi olarak gösterilemez?**

A) Öğrencilerin gerçekçi bir benlik geliştirmesine yardımcı olma

B) Herhangi bir konuda karar verebilmek için gerekli temel bilgileri toplama

C) Öğrencilerin gelecekteki başarı durumlarını yordama

D) Öğrencilerin ne tür rehberlik hizmetlerine gereksinim duyduklarını belirleme

E) Öğrencilerin kişisel problemleri hakkında rehberlik yürütme komisyonunu bilgilendirme

17. **Rehberliğin hizmet alanları ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?**

A) Okulda psikolojik danışman yoksa sınıf rehber öğretmenleri, psikolojik yardım ihtiyacı olan öğrencilerin velileri ile görüşerek öğrencileri yardım alabilecekleri kişi ya da kurumlara yönlendirebilirler.

B) Oryantasyon hizmetinin uyum sağlayıcı işlevi olduğu gibi önleyici işlevi de bulunmaktadır.

C) İzleme ve değerlendirme hizmeti, gerçekleştirilen rehberlik çalışmalarının geliştirilmesine katkı sağlar.

D) Bilgi toplama ve yayma hizmeti, öğrenciler dışında öğretmenlere ve velilere de sunulabilir.

E) Kapsamlı rehberlik programında yer alan sınıf içi etkinliklerin hazırlanması ve yürütülmesi sınıf rehber öğretmenlerinin sorumluluğundadır.

18. Ortaöğretim öğrencisi Aslı, okul rehberlik servisine başvurmuş ve rehber öğretmene son zamanlarda uyumakta güçlük yaşadığını, kilo kaybettiğini, sık sık ağladığını ve hayattan da eskisi kadar zevk almadığını belirtmiştir. Okul rehber öğretmeni, görüşme sonunda Zeynep'in depresyon sorunu olabileceğini düşünmüştür.

Buna göre, okul rehber öğretmeni aşağıdakilerden hangisini yaparsa rehberlik anlayışına uygun davranmış olur?

A) Sorunun ergenlik dönemi ile ilgili olduğunu düşünüp Zeynep'in davranışlarını bir süreliğine gözlerse

B) Zeynep'in onayıyla ailesiyle de görüşüp Zeynep'i ruh sağlığı uzmanı bulunan bir sağlık kurumuna sevk ederse

C) Zeynep'e yardım etmesi için akran danışmanlığı eğitimi almış bir öğrenci görevlendirirse

D) Çeşitli psikolojik testler kullanarak Zeynep'in sorununu tanılamaya çalışırsa

E) Zeynep ile bireysel görüşmelere başlayıp aynı zamanda depresyon tedavisinde kullanılan çeşitli ilaçlar önerirse

19. Bir okul rehber öğretmeni, mezun öğrencilerin birkaçından "Üniversite sınavına nasıl hazırlandıkları ve hazırlık sürecinde neler yaşadıkları" hakkında bir yazı yazmalarını istemiş, hazırlanan yazıları okul rehberlik panosuna asarak tüm öğrencilerin okumasını sağlamıştır.

Okul rehber öğretmeni bu çalışması ile aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisini kullanmıştır?

A) Bireyi tanıma

B) İzleme ve değerlendirme

C) Yöneltme ve yerleştirme

D) Bilgi toplama ve yayma

E) Çevre ve veli ile ilişkiler

20. **Bir ortaöğretim kurumunda görev yapan psikolojik danışman;**

I. Yıllık rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çalışma planının hazırlanması

II. Okul rehberlik hizmetleri yürütme kurulunun oluşturulması, kurula yönetici ve öğretmen katılımının sağlanması

III. Okula yeni gelen öğrencilere yönelik oryantasyon çalışmalarının yapılması

IV. İhtiyaç analizi amaçlı tüm öğrencilere problem tarama envanterinin uygulanması

V. Veli toplantısı yapılarak velilerden beklentilerin ifade edilmesi

VI. Tüm öğrencilere etkili çalışma yöntemleri hakkında bilgiler verilmesi

Eğitim - öğretim yılı başında çalışmalarını hangi sırayla yaparsa etkin ve sağlıklı bir psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunmuş olur?

A) III - IV - I - II - VI - V

B) IV - I - II - III - V - VI

C) II - III - IV - I - VI - V

D) I - VI - IV - III - V - II

E) VI - V - I - II - IV - III

1. C 2. B 3. E 4. E 5. B 6. C 7. B 8. C 9. D 10. D 11. E 12. A 13. E 14. B 15. C 16. E 17. E 18. B 19. D 20. C

ÇÖZÜMLER

1. Okul rehber öğretmeni öğrenciyle görüşme yapmış ve öğrenciye kaygı ölçeği uygulamıştır. Bu bilgiler bireyi tanıma hizmetine yöneliktir. Öğrencinin yaşadıkları duyuşsal nitelik taşımakta olup öğrenciyle bireysel görüşmelere başlanmıştır. Bu bilgiler psikolojik danışma hizmetine yöneliktir. Son olarak da aileler ve öğretmenlere yönelik eğitimlerle işbirliğini sağlama üzerinde durulmuştur. Bu bilgiler de müşavirlik hizmetine yöneliktir.

Cevap C

2. Psikolojik danışma hizmeti, alanda eğitim almış kişilerce uygulanmakta olup sınıf rehber öğretmenleri bu hizmeti kullanamazlar. A, C, D ve E seçenekleri psikolojik danışma hizmetine yönelik doğru bilgilerdir. Çünkü bu hizmet herkese açıktır, bireysel ve grupla yürütülebilir, kişilerin içgörü kazanmasına yardımcı olur, oturumlar hâlinde yürütülmekte ve her bir oturum zaman sınırlaması içermektedir.

Cevap B

3. Okulda rehberliğe uygun bir anlayışın olup olmadığını anlamak veya yapılacak rehberlik çalışmalarına yönelik ihtiyaç analizi yapmak için araştırma hizmetine başvurulmaktadır. Bu hizmet ile çeşitli veriler toplanmakta, bu verilerden hareketle çalışmalar organize edilmektedir. Ayrıca rehberliğe ilişkin ilgili kişilerde doğru ve yeterli bir anlayış yoksa bu anlayışı değiştirmek için de müşavirlik hizmeti kullanılmaktadır. Çünkü müşavirlik öğrenciye katkı sağlamak adına öğrenciyle yakından ilgili olan kişilerle işbirliğini sağlama amaçlı yapılan görüşmeleri ve bilgilendirme çalışmalarını içermektedir.

Cevap E

4. Kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma programlarında yer alan yeterlik alanları ve kazanımlar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmekte olup okuldaki ilgili kişiler bu yeterlik alanları ve kazanımlara yönelik yapılacak çalışmaları planlamaktadır. Hem sınıf rehber öğretmenleri hem de psikolojik danışmanlar yeterlik alanlarını ve kazanımları belirleme yönünde çalışma yürütmezler. A, B, C ve D seçenekleri sınıf rehber öğretmenlerine yönelik doğru bilgiler içermekte iken E seçeneği yanlıştır.

Cevap E

5. Çağdaş rehberlik anlayışına yönelik yöneltme - yerleştirme hizmetinde öğrenciye ne yapacağını söyleme, öğrenci adına karar verme veya kendi görüşlerini empoze etme gibi bir durum yoktur. Öğrencinin içsel dinamiklerini dikkate alması ve kendi gerçekleri doğrultusunda karar vermesi üzerinde durulmaktadır. Bu yönden seçeneklere bakıldığında en uygun tepkinin B seçeneğinde yer aldığı görülecektir. Çünkü öğrenciye ne düşündüğü sorulmuş, öğrencinin istek ve düşüncelerine önem verilmiştir.

Cevap B

6. Soruda öğrencinin uyum problemi yaşadığı, eskisi gibi arkadaşlıklar kuramayacağını düşündüğü üzerinde durulmuştur. Bu gibi durumlar karşısında rehberliğin psikolojik danışma hizmetini kullanmak gerekir. Çünkü öğrencinin sorunu artık duyuşsal nitelik taşımakta ve öğrencinin kişisel - sosyal uyumunu olumsuz etkilemektedir. Soruda ifade edilenler oryantasyon hizmetini de akla getirebilir. Ancak oryantaston yeni durumlar karşısında uyumu sağlamak amaçlı yürütülmekte olup uyum sorunlarının giderilmesine etkili olmamaktadır.

Cevap C

7. Soruda öğrencinin yaşadığı sorun nedeniyle akranlarının sözel zorbalığına maruz kaldığından ve bu nedenle sosyal ilişkilerde zorluk yaşadığından söz edilmiştir. Bu gibi durumlar karşısında öğrencilere psikolojik destek verilmesi gerekmekte olup bu yardım uzmanlık gerektirdiği için sınıf rehber öğretmenlerinin öğrencilerini psikolojik danışmana sevk etmesi gerekmektedir.

Cevap B

8. Rehberlik hizmetlerinden bazıları bireye doğrudan, bazıları da dolaylı olarak ulaşmaktadır. Bu bağlamda bireyi tanıma, psikolojik danışma, oryantasyon, bilgi toplama ve yayma, yöneltme - yerleştirme, izleme ve sevk hizmetleri doğrudan; müşavirlik (konsültasyon), araştırma - değerlendirme, çevre ve veli ile ilişkiler, program hazırlama ve geliştirme hizmetleri de dolaylı olarak ulaşmaktadır. Bu bilgiler soruda yer alan öncüllerle ilişkilendirildiğinde cevap C seçeneğidir.

Cevap C

9. Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programı hazırlanırken; öğrencilerin bütüncül gelişimi dikkate alınmalı, bireysel farklılıklar gözetilmeli, yeterlik alanları ve kazanımlar çerçevesinde tüm hizmet alanlarına yönelik uygulamalara yer verilmeli, öğrenciyle yakından ilgili kişilerin görüş ve düşünceleri alınmalı, okulda uygulanan eğitim - öğretim programı ile bağlantı kurulmalıdır. Bu bilgiler soruda yer alan öncüllerle ilişkilendirildiğinde III ve V numaralı öncüller doğru değildir.

Cevap D

10. Mustafa Kemal Atatürk'ün konuşmasında çocukları yetiştirmek için analar, babalar ve kardeşlerin aydınlatılmasının öneminden söz edilmektedir. Öğrenciye katkı sağlamak için öğrenciyle yakından ilgili kişilerle işbirliğine gitmek, bu yönde ailelere, öğretmenlere, okul personeline bilgiler vermek, müşavirlik (konsültasyon) hizmeti kapsamındadır.

Cevap D

11. Oryantasyon (duruma alıştırma) hizmeti, eğitim yaşantısı içerisinde yeni durumlarla karşılaşan öğrencilerin uyumunu kolaylaştırmak adına yapılacak çalışmaları içermektedir. Bu bağlamda okula başlama, okul - sınıf - öğretmen değişiklikleri gibi durumlarda bir an önce oryantasyon hizmetine başvurulması beklenir. Bu bilgiler doğrultusunda seçenekler incelendiğinde; A, B, C ve D seçenekleri oryantasyon hizmetine uygun iken E seçeneği bilgi toplama ve yayma hizmeti kapsamında yer alır. Çünkü sınava hazırlanan öğrencilerin sınav sistemi hakkında bilgilendirilmesinden söz edilmektedir.

Cevap E

12. Psikolojik danışmanların, yardımcı olmakta zorlandıkları veya kendi bilgi ve becerisini aşan sorunlar karşısında sevk hizmetini kullanarak ilgili kişi ya da kurumlarla iletişim kurmaları beklenir. Soruda belirtilen sorun da bu yöndedir. Çünkü sınav kaygısı, öğrencinin fiziksel sağlığına etki etmiş olup bu durum karşısında bir sağlık kuruluşuna ya da psikiyatriste yönlendirme yapmak gerekmektedir.

Cevap A

13. Öğrencilerin kendini tanıması, geleceğini planlayabilmesi, isabetli eğitsel ya da mesleki tercihler yapabilmesi amaçlı planlanan bireyi tanıma, yöneltme, bilgilendirme ve izleme yönünde çalışmalar, kapsamlı rehberlik programının "bireysel planlama" ögesi içerisinde yer alır. Rehberlik müfredatında sınıf içi etkinlikler, okulun geneline yönelik uygulamalar; danışma hizmetlerinde çeşitli sorunlara ilişkin psikolojik danışma, sevk ve konsültasyon uygulamaları; sistem desteği ve profesyonel gelişim içerisinde de araştırma - değerlendirme çalışmaları, personelin gelişimini destekleyici eğitimler, program yönetimi yönünde uygulamalar bulunmaktadır.

Cevap E

14. Yapılması düşünülen bir çalışma için veri toplama, ihtiyaçları ve sorunları belirlemeye çalışma ya da bir hipotez geliştirme yönünde incelemeler yapma gibi çalışmalar "araştırma" hizmeti kapsamında değerlendirilmektedir. Soruda da Ayten Hanım, ailelerin çocuk eğitimi konusundaki hatalı davranışları hakkında veri toplamaya çalışarak araştırma hizmetini kullanmıştır.

Cevap B

15. Rehberliğin izleme hizmeti; yapılan çalışmalar hakkında geri bildirim alma, uygulamaların verimli olup olmadığını takip etme ile ilgili olup A, B, D ve E seçenekleri bu yönde uygulamalar içermektedir. Ancak C seçeneğinde yer alan uygulama, izleme hizmetine değil bireyi tanıma hizmetine yöneliktir. Çünkü öğrencilerin kişisel özelliklerinin tanınmasından söz edilmektedir.

Cevap C

16. Bireyi tanıma hizmetinin amaçlarına yönelik A, B, C ve D seçeneklerinde yer alan bilgiler doğrudur. Çünkü bu bilgilerde herhangi bir etik ihlal söz konusu olmayıp öğrenciye katkı sağlamak ön plandadır. Ancak E seçeneğinde yer alan ifade rehberliğin "gizlilik" ilkesine aykırıdır. Öğrencilerin kişisel problemleri hakkında komisyonda yapılacak açıklamalar, öğrencilerde mağduriyet yaratabilir.

Cevap E

17. Rehberliğin hizmet alanlarına yönelik A, B, C ve D seçeneklerinde ifade edilenler doğrudur. Çünkü psikolojik danışman yoksa sevk hizmeti okuldaki diğer ilgili kişilerce yürütülür, oryantasyon hizmeti hem uyumu kolaylaştırır hem de çeşitli uyum sorunlarını engeller, izleme ve değerlendirme hizmeti ile yapılan çalışmaların eksik yönleri bulunarak gelişim sağlanabilir, bilgi toplama ve yayma hizmeti ihtiyaç duyan herkese sunulabilir. Ancak E seçeneğinde yer alan bilgi doğru değildir. Çünkü kapsamlı rehberlik programında yer alan sınıf içi etkinlikler sınıf rehber öğretmenlerince hazırlanmaz. Bu etkinlikler Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanır, okula ve öğrenci profiline uygun olmayan etkinlikler için ise okulun rehberlik servisi farklı etkinlikler seçebilir veya belirleyebilir.

Cevap E

18. Soruda depresyon şüphesinden bahsedilmiş olup bu gibi sorunların tanılanması ve tedavisi okullarda görevli psikolojik danışmanların görev tanımlarının dışındadır. Bu nedenle psikolojik danışmanların (okul rehber öğretmeni) öğrencileri ilgili kişi ya da kurumlara sevk etmesi gerekmektedir. Soruda da bu yönde bilgiler yer almakta olduğundan cevap B seçeneğidir.

Cevap B

19. Okul rehber öğretmeni mezun öğrencileri takip etmek adına bir çalışma yürütmemiş, mezun öğrencilerin deneyimleri ile ilgili diğer öğrencileri bilgilendirme yoluna gitmiştir. Bu nedenle okul rehber öğretmeni bilgi toplama ve yayma hizmetini kullanmıştır.

Cevap D

20. Eğitim - öğretim yılı başında okulun rehberlik programı hazırlanmadan önce, ilk olarak okul rehberlik yürütme komisyonu toplanır ve ilgili kişiler bir araya gelerek görüş alış verişi yaparlar. Sonrasında okula yeni gelen öğrenciler için uyum çalışmaları düzenlenir ve hemen akabinde ihtiyaç analizi yapılır. İhtiyaç analizi çalışmaları doğrultusunda okulun rehberlik programı hazırlanır, programa uygun bir şekilde etkinliklerin işlenmesine geçilir ve son olarak velilere beklentiler ifade edilir. Bu sıralama seçeneklere bakıldığında C seçeneğinde yer almaktadır.

Cevap C

CEVAPLI TEST - 1

1. Okulun ilk günlerinde öğrencilerin zihninde, "Hangi sınıfta olacağım, sınıfta nereye oturacağım, derslere hangi öğretmenler girecek, sınıfa ve öğretmenlere alışabilecek miyim, sınıf ve okul kuralları nelerdir?" gibi sorular yer alır.

Bu soruların cevaplandırılabilmesi için rehberliğin hangi hizmet alanını <u>öncelikle</u> kullanmak gerekmektedir?

A) Bireyi tanıma
B) Oryantasyon
C) Müşavirlik
D) Yöneltme - yerleştirme
E) Bilgi toplama ve yayma

2. **Psikolojik danışma hizmeti ile ilgili aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru <u>olmaz</u>?**

A) Rehberliğin diğer hizmet alanlarına göre daha teknik ve duyarlı bir hizmettir.
B) Kendine özgü ilke ve teknikleri bulunmaktadır.
C) Danışman ile danışan arasında yüz yüze etkileşim yolu ile yürütülmektedir.
D) Ruhsal rahatsızlıkların tedavi edilmesi amaçlı kullanılmaktadır.
E) Bu hizmeti sunabilmek için rehberlik alanında en az lisans düzeyinde eğitim almak ve psikolojik danışma konusunda yetkin olmak gerekir.

3. Psikolojik danışman Şebnem Hanım, bir öğrencisinin devamsızlık gün sayısının çok fazla olduğunu fark eder ve bunun üzerine öğrenciyle görüşür. Görüşme sürecinde öğrencinin arkadaşlarının etkisinde kalarak uyuşturucu madde kullandığını, bu durumdan kurtulmak istediğini; ancak ne yapması gerektiğini bilemediğini öğrenir.

Şebnem Hanım'ın bu durum karşısında aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangilerini kullanarak yaşanan soruna müdahale etmesi beklenir?

A) Bireyi tanıma - Psikolojik danışma
B) İzleme - Konsültasyon
C) Bilgi toplama ve yayma - Yöneltme
D) Oryantasyon - Çevre ile ilişkiler
E) Müşavirlik - Sevk

4.
I. Hizmet alanları bir bütündür, birbirini tamamlar.
II. Psikolojik danışma; doğrudan öğrenciye dönük hizmetlerin ön koşulu niteliğindedir.
III. Her bir hizmetin kendine özgü etkinlikleri bulunmaktadır.
IV. Herhangi bir hizmetin eksikliği, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin işlevselliğini olumsuz yönde etkiler.
V. Okullarda rehberlik hizmetleri, psikolojik danışmanların öncülüğünde ve ilgili herkesin işbirliği ile yürütülmelidir.

Rehberlik hizmet alanlarına yönelik yukarıda yer alan öncüllerden hangileri doğru <u>değildir</u>?

A) I, III ve IV B) Yalnız II C) II ve V
D) III, IV ve V E) IV ve V

5. **Yenilenen rehberlik program geliştirme sistemi doğrultusunda okullarda yapılacak çalışmalar; önleyici ve gelişimsel hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetleri olmak üzere üç başlıkta sınıflandırılmakta olup aşağıdakilerden hangisi önleyici ve gelişimsel hizmetler başlığı içerisinde yer verilecek uygulamalardan birisi <u>olamaz</u>?**

A) Bilgi toplama ve yayma hizmetleri
B) İzleme hizmetleri
C) Yöneltme - yerleştirme hizmetleri
D) Psikososyal müdahale hizmetleri
E) Bireyi tanıma hizmetleri

6. Okul rehber öğretmenine başvuran Arda, "Meslek tercihi konusunda çok kararsızım. Matematik - fen öğrencisiyim ve akademik başarım oldukça yüksek. Aslında mimar olmak istiyorum. Çünkü çizim yapmayı seviyorum ve bu meslekte mutlu olacağıma inanıyorum. Fakat sağlık alanı da çok cazip görünüyor. Doktor olursam ve alanımda kendimi geliştirirsem iyi bir yaşam standardına erişebilirim. Hangisini seçmem daha doğru olur bilemiyorum ve yanlış bir karar almaktan da korkuyorum." demiştir.

Arda'ya yardımcı olmak için okul rehber öğretmeninin aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisini kullanması <u>daha etkili</u> olur?

A) Bilgi toplama ve yayma
B) İzleme ve değerlendirme
C) Bireyi tanıma
D) Psikolojik danışma
E) Yöneltme - yerleştirme

7. Sağlıklı bir yöneltme - yerleştirme (yönlendirme) hizmeti sunabilmek için çok çeşitli bilgi kaynaklarından yararlanmak ve edinilen bilgileri bir araya getirerek hareket etmek gerekir.

Bu bağlamda, aşağıdakilerden hangisi yöneltme - yerleştirme (yönlendirme) sürecinde yararlanılabilecek bilgi kaynaklarından birisi olamaz?

A) Test ve test dışı tekniklerin sonuçları
B) Ailenin görüşleri
C) Öğrencinin istek ve beklentileri
D) Öğrencinin yakın arkadaşlarının tercihleri
E) Mesleklerin gerektirdiği özellikler ve çalışma koşulları

8. Okul rehber öğretmeni Tülay Hanım, bir önceki eğitim - öğretim yılında eğitsel alan tercihi yapan öğrencilerin ne kadar isabetli karar verdiklerini anlamak için bir dizi çalışma yürütmeyi planlamaktadır.

Planlanan çalışmalarla amaçlanan durum dikkate alındığında, rehberliğin hangi hizmetinin kullanıldığını söylemek doğru olur?

A) Bilgi toplama ve yayma
B) Yöneltme - yerleştirme
C) İzleme
D) Bireyi tanıma
E) Çevre ile ilişkiler

9. Sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenleri, karşılaştığı öğrenci sorunları karşısında, sorun kendi yeterliliği dışında ise öğrenciyi okulda var olan psikolojik danışmana, okulda psikolojik danışman yoksa bağlı bulundukları rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirmelidir.

Soruda ifade edilen durum, rehberliğin hangi hizmet alanı kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Çevre ve veli ile ilişkiler
B) Araştırma - değerlendirme
C) Sevk (Refere)
D) Müşavirlik (Konsültasyon)
E) Bilgi toplama ve yayma

10. **Aşağıdakilerden hangisi müşavirlik (Konsültasyon) hizmetleri kapsamında yapılabilecek çalışmalardan birisi olarak gösterilemez?**

A) Bazı öğrenciler için alınacak kararlarda hem fikir olma adına sınıf öğretmenleri / sınıf rehber öğretmenleri ile iletişim kurma
B) Okulda yapılacak çalışmalarda ortak anlayış geliştirme adına öğretmen ve yöneticilerle bir araya gelme
C) Evde öğrenciyi olumsuz etkileyen koşulları değiştirebilmek için veli eğitimleri düzenleme
D) Öğrencilerin mesleki gelişimine katkı sağlamak adına çeşitli kişi ve kurumlarla iletişime geçerek kariyer günleri düzenleme
E) Öğrenci velilerine okulun amacını ve okulda uygulanan eğitim - öğretim programlarını tanıtma

11. Eğitim - öğretim yılının ikinci dönemi başında yapılan rehberlik yürütme komisyonu toplantısında, birinci dönemde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin öğrenci sorunları karşısında yetersiz kaldığı ifade edilmiş, hizmetlerin yetersiz olmasına neden olan etkenlerin belirlenerek uygulamalarda farklılığa gidilmesi konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yetersiz kalmasına neden olan etkenlerin belirlenmesi için hangi hizmet alanının öncelikle kullanılması gerekir?

A) Bireyi tanıma
B) Araştırma - değerlendirme
C) Yöneltme - yerleştirme
D) Çevre ve veli ile ilişkiler
E) Konsültasyon

12.

I. Program, öğrencinin azami derecede gelişmesini sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.

II. Program, tüm öğrencileri kapsayıcı ve problem çözücülükten çok önleyici olmalıdır.

III. Program, öğrencilerin gelişimlerinde kritik dönemlere yönelik hazırlanmalıdır.

IV. Programın değerlendirmesi için somut hedefler belirlenmelidir.

V. Programın işlevselliği ve uygulanabilirliği için öğrenci ihtiyaçlarını belirlemek gerekmektedir.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programına yönelik yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğru değildir?

A) Yalnız I B) I ve IV C) II, III ve IV
D) Yalnız III E) IV ve V

13. Fen lisesinde görevli psikolojik danışman Murat Bey, son sınıf öğrencileri için üniversite gezileri düzenler ve bu geziler yardımı ile öğrencilerin, "Üniversite yaşamı, üniversitelerin eğitim olanakları, üniversitelerde uygulanan eğitim programları ve üniversitelerin iş dünyasıyla bağlantıları" gibi konularda gerçekçi bilgiler edinmesini sağlamaya çalışır.

Murat Bey'in yaptığı çalışma, rehberliğin hizmet alanlarından hangisi kapsamında yer almaktadır?

A) Bilgi toplama ve yayma
B) Bireyi tanıma
C) Müşavirlik
D) Yöneltme - yerleştirme
E) İzleme ve değerlendirme

14. Öğrencilerin hem yaşamlarında karşılaştıkları sorunları giderebilmesi hem de geleceğini doğru bir şekilde planlayabilmesi için öncelikle kendilerine ilişkin farkındalıklarının yüksek olması gerekir. Bu doğrultuda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında öğrencilerin ilgilerini, yeteneklerini, değerlerini ve psikolojik ihtiyaçlarını çeşitli değerlendirme araçları yardımıyla tespit etmek ve bu yönde edinilen bilgileri öğrenciyle paylaşmak gerekir.

Soruda ifade edilenlerden hareketle, öğrencilerin kendilerine ilişkin farkındalıklarını artırmak amaçlı hangi rehberlik hizmetine öncelikle başvurmak gerekmektedir?

A) Bireyi tanıma
B) Yöneltme - yerleştirme
C) İzleme
D) Bilgi toplama ve yayma
E) Psikolojik danışma

15. Pansiyonlu bir okulda görev yapan psikolojik danışman Erdem Bey, yaptığı öğrenci görüşmeleri ve grup rehberliği çalışmalarında, öğrencilerinden bir kısmının kendilerini değersiz bulduklarını, arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşadıklarını ve kendilerini yeterince iyi ifade edemediklerini fark eder. Bunun üzerine Erdem Bey, ihtiyaç duyan öğrencilere iletişim becerileri ve sosyal beceriler kazandırmaya yönelik çalışmalar düzenlemeye karar verir.

Erdem Bey'in karşılaştığı soruna yönelik düzenleyeceği çalışmalar için rehberliğin hangi hizmet alanını kullanmak gerekir?

A) Müşavirlik
B) Bireyi tanıma
C) Psikolojik danışma
D) Bilgi toplama ve yayma
E) Oryantasyon

1. B 2. D 3. E 4. B 5. D 6. E 7. D 8. C 9. C 10. D 11. B 12. D 13. A 14. A 15. C

CEVAPLI TEST - 2

1. İlkokul 4. sınıf öğrencisi olan Pelin, anne ve babasını küçük yaşta kaybetmiş olup yeterince sevgi göremediği bir ortamda büyümektedir. Bu durum Pelin'in davranışlarını ve ilişkilerini etkilemekte; Pelin arkadaşlarıyla sürekli kavga etmekte ve bazı zamanlarda okuldaki eşyalara zarar vermektedir. Pelin'in bu davranışlarına ilişkin sınıf rehber öğretmeni Leyla Hanım çeşitli uyarılar yapmasına rağmen herhangi bir sonuç alamamıştır.

Bu durumla ilgili Leyla Hanım'ın aşağıdaki davranışlardan ve hizmet alanlarından hangisini seçmesi <u>en uygundur</u>?

A) Öğrenciyi okul ve sınıf kuralları hakkında bilgilendirmek - Bilgi toplama ve yayma

B) Öğrenciyi daha yakından tanıyabilmek için çeşitli test ve test dışı teknikler kullanmak - Bireyi tanıma

C) Öğrencinin bakımını üstlenen kişilere psikolojik ihtiyaçların nasıl karşılanacağı konusunda bilgiler vermek - Müşavirlik

D) Öğrencinin duygusal durumuna ilişkin psikolojik yardımlar sunmak - Psikolojik danışma

E) Öğrencinin rehberlik servisinden yardım alabilmesi için okul rehber öğretmeni ile iletişime geçmek - Sevk

2.

I. Fiziksel ve duygusal gelişim süreci

II. Olumsuz aile koşulları ile başa çıkma

III. Üst eğitim kurumları ve programları

IV. Ödül ve disiplin yönetmeliği

V. İlişkileri başlatmada ve sürdürmede zorluk

Yukarıda yer alan konulardan hangileri rehberliğin bilgi toplama ve yayma hizmeti kapsamında öğrencilere sunulabilir?

A) I ve II B) I, III ve IV C) II ve V
D) II, III ve V E) IV ve V

3. **Aşağıdakilerden hangisi oryantasyon hizmetleri kapsamında verilecek bilgilerden birisi <u>değildir</u>?**

A) Öğrencilere ders dışı etkinlikler hakkında bilgi verme

B) Öğrencilere başarıyı artırma yolları hakkında bilgi verme

C) Öğrencilere rehberlik servisinin amaç ve işlevleri hakkında bilgi verme

D) Öğrencilere okulun disiplin kuralları ve öğrencilerden beklenen davranışlar hakkında bilgi verme

E) Öğrencilere okulun fiziksel koşulları, donanımı ve olanakları hakkında bilgi verme

4.

I. Akran zorbalığı ve türleri, riskli davranışlardan kaçınma konularında öğrencilere ihtiyaç duydukları bilgileri sunma

II. Krize müdahalede doğru ve yanlış yaklaşımlar konusunda öğrenci velileriyle görüşmeler yapma

III. Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile ilgili yayınları idare ve öğretmenlerin yararına sunma

IV. Sınıfların öğrenme ve psikolojik sağlığa daha uygun ortamlar hâline getirilmesi için öğretmenlerle işbirliği içinde çalışma

V. Sınıf rehber öğretmenlerini rehberlik derslerinin nasıl işleneceği konusunda bilgilendirme

Yukarıda yer alan öncüllerden hangileri müşavirlik (konsültasyon) hizmetine yönelik bir çalışma <u>içermemektedir</u>?

A) Yalnız I B) I, II ve IV C) II ve III
D) Yalnız III E) IV ve V

5. **Planladığı bazı rehberlik çalışmalarının daha etkili olmasını sağlamak için emniyet, hastaneler ve sosyal yardım kurumlarından destek almayı düşünen bir psikolojik danışmanın, bu yönde <u>öncelikle</u> aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisine başvurması beklenir?**

A) Sevk (Refere)

B) Araştırma ve değerlendirme

C) Konsültasyon

D) Çevre ile ilişkiler

E) Bilgi toplama ve yayma

6. **Aşağıdakilerden hangisi okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programının hazırlanması sürecinde yararlanılabilecek bilgi kaynakları arasında yer almaz?**

A) Yakın çevrede yer alan okulların programları
B) Öğrenci beklentileri
C) İhtiyaç belirleme anketleri
D) Öğretmen ve veli görüşleri
E) Önceki eğitim - öğretim yılının değerlendirme raporları

7. Özlem ve Burcu, 9. sınıf öğrencisidir. Özlem, geçirdiği suçiçeği hastalığından dolayı okula iki hafta geç başlamış olup okulunu yeterince tanımadığı için uyum zorluğu yaşamaktadır. Burcu ise yeni katıldığı sınıfında arkadaşları ile geçinememekte, onlarla sürekli çatışma yaşamaktadır.

Okul rehber öğretmeninin bu iki öğrenciye sunması gereken hizmetler, sırasıyla aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

	Özlem		Burcu
A)	Psikolojik danışma	-	Bireyi tanıma
B)	Yöneltme	-	Psikolojik danışma
C)	Bilgi toplama ve yayma	-	Oryantasyon
D)	Oryantasyon	-	Psikolojik danışma
E)	Bireyi tanıma	-	Müşavirlik

8. Psikolojik danışman Tahsin Bey, bir Anadolu lisesinde 12. sınıflardan sorumlu okul rehber öğretmenidir. Sınava hazırlık sürecinde öğrencilerin motivasyonunu artırmak isteyen Tahsin Bey, daha önceki yıllarda üniversite sınavında yüksek başarı elde etmiş bazı mezun öğrencileri bir seminer programı çerçevesinde okula davet etmiş ve onlardan, "Sınava hazırlık sürecini yönetme, başarıyı artırmak için yapılması gerekenler, üniversite yaşamı" gibi konularda diğer öğrencilerin sorularını yanıtlamalarını istemiştir.

Tahsin Bey düzenlediği bu çalışma, rehberliğin hangi hizmeti içerisinde değerlendirilmektedir?

A) Yöneltme - yerleştirme
B) Bilgi toplama ve yayma
C) İzleme
D) Oryantasyon
E) Araştırma - değerlendirme

9. **Rehberlikte program geliştirme süreci dikkate alındığında, bir okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını hazırlamada aşağıdakilerden hangisi diğerlerine göre daha önceliklidir?**

A) Özel hedeflerin belirlenmesi
B) Taslak programın hazırlanması
C) Okul ve öğrenci gereksinimlerinin belirlenmesi
D) Değerlendirme için geçerli ve güvenilir ölçütler saptanması
E) Anlayış birliğinin sağlanması

10. Okul rehber öğretmeni Tarık Bey, ara tatil döneminde mesleki gelişimine katkı sağlamak adına bir eğitime katılmış ve eğitimde, "Teknoloji çağında gençlerle iletişim, kuşak çatışmasını doğru yönetme, eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin kullanma" gibi konularda güncel bilgiler edinmiştir. Tarık Bey, eğitim - öğretim yılının ikinci dönemi başladığında, katıldığı eğitimde edindiği bilgileri bir seminer düzenleyerek öğretmen ve okul yöneticileriyle paylaşmış, onların da bu konulardan haberdar olmasını sağlamıştır.

Tarık Bey, edindiği bilgileri öğretmen ve yöneticilerle paylaşarak rehberliğin hangi hizmetini kullanmıştır?

A) Müşavirlik
B) Bilgi toplama ve yayma
C) Araştırma ve değerlendirme
D) Çevre ve veli ile ilişkiler
E) Yöneltme - yerleştirme

11. Rehberlik hizmetleri, öğrenciye doğrudan ve dolaylı olarak sunulan hizmetler olmak üzere iki türlü sınıflandırılmaktadır.

Bu doğrultuda, aşağıdaki hizmetlerden hangisi öğrenciye ulaşılabilirliği açısından diğerlerinden farklı değerlendirilmektedir?

A) İzleme
B) Değerlendirme
C) Yöneltme - yerleştirme
D) Oryantasyon
E) Psikolojik danışma

12. Psikolojik danışman Duygu Hanım, bir sınıfta rehberlik etkinliği uygularken bir kız öğrencinin manidar davranışları olduğunu fark eder. Öğrenci göz kontağı kuramamakta, kendisine soru sorulduğunda paniklemekte, kısık sesle konuşmakta ve temastan kaçınmaktadır.

Öğrencinin neden bu şekilde davrandığını anlamak isteyen Duygu Hanım, <u>öncelikle</u> aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisine başvurmalıdır?

A) Psikolojik danışma
B) Bilgi toplama ve yayma
C) Bireyi tanıma
D) Araştırma ve değerlendirme
E) Çevre ve veli ile ilişkiler

13. Eğitim - öğretim yılı başı öğretmenler kurulu toplantısında, "Okulun özelliklerinin, ihtiyaçlarının ve avantajlı yönlerinin çevre tarafından bilinmesi, okula olan ilgiyi artıracak ve okulun gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu amaçla okulu tanıtıcı gazete, broşür veya dergiler çıkarılmalı, yerel basından destek alınmalıdır." **diyen bir öğretmen, rehberliğin hangi hizmetinin kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır?**

A) Araştırma - değerlendirme
B) Konsültasyon
C) Yöneltme - yerleştirme
D) Bilgi toplama ve yayma
E) Çevre ile ilişkiler

14. **Yöneltme - yerleştirme (yönlendirme) hizmeti ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru <u>olmaz</u>?**

A) Yönlendirmede rehberlik ve psikolojik danışma biriminin yaklaşımı, öğrencinin gerçekçi karar alması yönünde seçenekleri tanıtma, gösterme ve bu konuda yardımcı olma yönünde olmalıdır.
B) Yönlendirme, öğrencinin okul öncesi eğitime başlamasından hayata atılmasına kadar olan süreçte verilmesi gereken bir hizmettir.
C) Doğru bir yönlendirme çalışması, çeşitli problemlerin yaşanmasını da önleyici bir rol üstlenir.
D) Yönlendirme sürecinde öğrencinin içinde bulunduğu çevre ve koşullar dikkate alınmalıdır.
E) Yönlendirme yaparken kararsızlığı engellemek adına var olan seçenekler olabildiğince daraltılmalıdır.

15. Ortaokul 7. sınıf öğrencisi Ferhat, sınıf rehber öğretmenine, okulu sevmediğini ve ailesi zorlamasa okula devam etmeyeceğini söylemiş, sınıf rehber öğretmeni de bu konuda yardım alması için Ferhat'ı okul rehber öğretmenine yönlendirmiştir. Okul rehber öğretmeni Ferhat ile yaptığı görüşmede; düşük akademik başarı, arkadaş edinmede zorluk, akran zorbalığına maruz kalma ve hedefsizlik gibi konular nedeniyle Ferhat'ın okula gelmek istemediğini, aynı zamanda Ferhat'ın futbol konusunda da yetenekli olduğunu öğrenmiştir. Bunun üzerine okul rehber öğretmeni Ferhat ile bireysel görüşmelere başlamış, futbol konusunda da kendisini geliştirmesi için de onu okulun beden eğitimi öğretmeni ile tanıştırmıştır.

Yukarıda ifade edilenler dikkate alındığında, rehberliğin hangi hizmet alanı kapsamında bir çalışmaya <u>yer verilmemiştir</u>?

A) Bireyi tanıma
B) Oryantasyon
C) Yöneltme - yerleştirme
D) Psikolojik danışma
E) Müşavirlik

1. E 2. B 3. B 4. A 5. D 6. A 7. D 8. B 9. E 10. A 11. B 12. C 13. E 14. E 15. B

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 2	2006 / 2	2007 / 3	2008 / 2	2009 / 4	2010 / 5	2010-2 / 5	2011 / 3
2012 / 9	2013 / 2	2014 / 1	2015 / 2	2016 / 3	2017 / 5	2018 / 4	

REHBERLİK TÜRLERİ

Birey Sayısına Göre Rehberlik
- Bireysel Rehberlik
- Grup Rehberliği
- Bireysel Psikolojik Danışma
- Grupla Psikolojik Danışma

Kurumlarına Göre Rehberlik
- Eğitim Alanında
- Sağlık Alanında
- Sosyal Yardım Alanında
- Sanayi / Endüstri Alanında
- Güvenlik Alanında

Temel İşlevlerine Göre Rehberlik
- Önleyici, Koruyucu
- Kriz Yönelimli
- Uyum Sağlayıcı
- Yöneltici
- Geliştirici
- Ayarlayıcı
- Tamamlayıcı

Öğretim Kademelerine Göre Rehberlik
- Okul Öncesi
- İlkokul Kademesi
- Ortaokul Kademesi
- Ortaöğretim
- Yükseköğretim

Problem Alanlarına Göre Rehberlik
- Eğitsel
- Kişisel – Sosyal
- Mesleki

Sorularda rehberlik hizmet alanları ile rehberlik türleri birbirine karıştırılmaktadır. Hizmet alanları; bireyi tanıma, psikolojik danışma, oryantasyon, müşavirlik, bilgi toplama ve yayma, yöneltme, izleme, araştırma – değerlendirme, sevk, çevre ve veli ile ilişkiler, program hazırlama ve geliştirmedir. Rehberlik türleri ise yukarıda ifade edilmiştir. Soruları cevaplandırırken soru kökünde verilen ifadeye dikkat etmek gerekir. Örneğin okula yeni başlayan bir öğrenciye yardımcı olma durumu hizmet alanlarına göre oryantasyon olurken işlevlerine göre uyum sağlayıcı, problem alanlarına göre eğitsel rehberlik olur. Bu nedenle soru köküne dikkat etmek, hizmet alanları ve rehberlik türlerinden kast edilenin ne olduğunu unutmamak gerekir.

BİREY SAYISINA GÖRE REHBERLİK

a) Bireysel Rehberlik

- ✓ Bir bireye eğitsel, mesleki, kişisel – sosyal rehberlik alanında,
- ✓ Daha çok bilgi verme, yeni durumlara alıştırma, uygun yöneltme hizmetlerini sunma gibi konularda bilişsel düzeyde sunulan hizmetlerdir.

Örnek

Eğitsel alanlar hakkında bir öğrenciyi bilgilendirme, bir öğrenciye öğrenmeyi öğrenme konusunda bilgi verme, okula yeni başlayan bir öğrenciye oryantasyon yapma, bir öğrencinin meslek seçimine yardımcı olma çalışmaları bireysel rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.

b) Grupla Rehberlik

- ✓ Bir grup bireye, aynı anda eğitsel, mesleki, kişisel – sosyal rehberlik alanında,
- ✓ Daha çok bilgi verme, yeni durumlara alıştırma, uygun yöneltme hizmetlerini sunma gibi konularda bilişsel düzeyde sunulan hizmetlerdir.

Örnek

Bir grup öğrenciye etkili iletişim teknikleri konusunda bilgi verme, okula yeni başlayan bir grup öğrenciye oryantasyon yapma, üniversite sınavlarına hazırlanan bir grup öğrenciye sınav sistemini tanıtma grup rehberliği kapsamında değerlendirilmektedir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir sınıf öğretmeni sınıfta problem tarama listesi uygulamış ve sonuçta öğrencilerin meslekler hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını görmüştür.

Çeşitli meslekler hakkında öğrencilere bilgi vermek isteyen sınıf öğretmeninin aşağıdakilerden hangisini yapması uygun olur?

A) Grup rehberliği B) Grupla psikolojik danışma
C) Oryantasyon D) Bireysel psikolojik danışma
E) Müşavirlik

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Öğrenciler, bilgi sahibi olmadıkları, meslekler hakkında bilgi vermek, grup rehberliği

Çözüm: Meslekler hakkında öğrencilerine bilgiler vermek isteyen bir öğretmenin kullanacağı en uygun hizmet, grup rehberliğidir; çünkü bu yardım, bilgi düzeyinde sunulacak rehberlik yardımlarının, aynı anda birden fazla bireye ulaştırılması ile ilgilidir. Soruda duyuşsal olmayan bir konu verilmiş ve bilgi düzeyinde bir yardımdan söz edilmiştir. Cevap A

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir lisede müdür yardımcısı olarak çalışan Gülay Hanım, akşam dersler bittikten sonra sınıfları gezerken yerde bir kitap bulur. Kitabın kime ait olduğunu anlamaya çalışırken, içinde kitabın sahibi olan kız öğrenci tarafından fizik öğretmeni Can Bey'e yazılmış bir aşk mektubu bulur. Gülay Hanım ertesi gün okul rehber öğretmeniyle görüşür ve bu olayı kimseye fark ettirmeden halletmesini ister.

Bu durumda okul rehber öğretmeninin yapması gereken en uygun davranış ve bu davranışın karşılığı olan rehberlik hizmet türü aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

	Davranış	Hizmet
A)	Aileyi sorundan haberdar edip bu konuda birlikte çalışmayı önermek	Çevre ve veliyle ilişkiler
B)	Öğrenciyle, öğretmenine karşı yaşadığı duyguların ne kadar uygun olduğunu tartışmak	Bireysel psikolojik danışma
C)	Fizik öğretmeniyle görüşerek sınıfta nasıl davranması gerektiği hakkında uyarıda bulunmak	Müşavirlik
D)	Olayı bir süre görmezden gelmek	İzleme
E)	Bu tür duygular ergenlikte yaşanabileceğinden, öğrencilerle ergenlikteki duygusal değişmeler konusunda görüşmeler yapmak	Grupla rehberlik

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Olayı kimseye fark ettirmeden halletmesi, hizmet türü, grup rehberliği

Çözüm: Yaşanan durumda sözü geçen öğrenci, ortaöğretim öğrencisidir. Ortaöğretim kademesi, ergenlik dönemini içermektedir. Ergenlik dönemi; kişinin duygusal, sosyal, fiziksel, bilişsel açıdan geliştiği, çocukluktan yetişkinliğe geçtiği evredir. Bu kademede yer alan bir öğrencinin karşı cinsle yakın ilişkiler kurması, duygusal anlamda gelişmesi gözlenebilen durumlardır. Öğrencinin, öğretmenine yazdığı mektup sonrası, müdür yardımcısı Gülay Hanım, olayın kimseye fark ettirilmeden çözülmesini istemektedir. Bu kapsamda aile, öğretmen veya öğrencinin kendisi ile bu konuyu görüşmek, olayı fark ettirmek anlamına gelir ve istenilen duruma uygun düşmez. Bu durum görmezden gelinemez; çünkü görmezden gelmek ileride ciddi sorunlara neden olabilir. Grup rehberliği çalışması yaparak, öğrencilere ergenlik dönemi özelliklerini, bu dönemde yaşanabilecekleri anlatmak, hem öğrencinin kendisini tanımasına, durumunu görmesine hem de olayın kimseye fark ettirilmeden çözülmesine katkıda bulunur. Cevap E

NOT

Burada sunulan yardımlar duyuşsal nitelikli, üst düzey yardımlar olmayıp daha çok bilişsel konulara yönelik yardımlardır.

c) Bireysel Psikolojik Danışma

- ✓ Danışman ile danışan arasında gerçekleştirilen,
- ✓ Daha çok duyuşsal nitelikli konuların ele alındığı,
- ✓ Uzmanlık gerektiren yardımlardır.
- ✓ Bireysel psikolojik danışma yardımı, bireysel rehberlik yardımına göre daha fazla mesleki bilgi ve beceri gerektirmekte olup bu yardım rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim görmüş uzmanlarca, profesyonel düzeyde sunulmaktadır.

NOT

Burada sunulan yardımlar duyuşsal nitelikli, bireysel ve grup rehberliğine göre daha yoğun bilgi ve beceri gerektiren yardımlardır.

Örnek

Aile içerisinde şiddet gören bir öğrenciye psikolojik destek verilmesi, yoğun sınav kaygısı yaşayan bir öğrenciye yardım edilmesi, özgüven problemi olan bir danışana destek olunması bireysel psikolojik danışma kapsamında değerlendirilmektedir.

d) Grupla Psikolojik Danışma

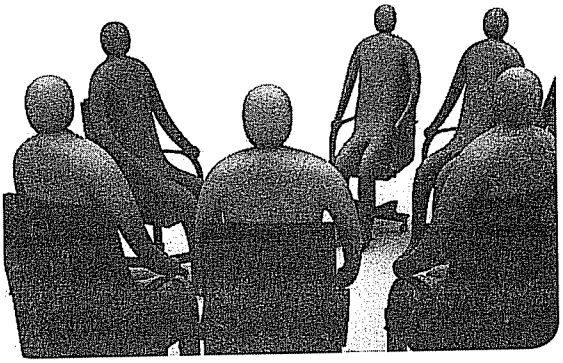
- ✓ Danışman ile danışanlar arasında gerçekleştirilen,
- ✓ Daha çok duyuşsal nitelikli konuların ele alındığı,
- ✓ Danışanların probleminin genellikle ortak olduğu bir konuda yapılan,
- ✓ Uzmanlık gerektiren yardımlardır.

Örnek

Madde bağımlısı olan bir grup danışana oturumlar hâlinde verilen psikolojik danışma yardımları, şiddet gören bir grup danışana yapılan psikolojik yardımlar, doğal afetler durumunda bu durumdan etkilenen bir grup bireye verilen psikolojik destek, grupla psikolojik danışma kapsamında değerlendirilmektedir.

NOT

Grupla psikolojik danışma yardımında danışan, mevcut sorunların veya gereksinimlerin yalnızca kendisinde olmadığını görür ve bu sorunlarla, gereksinimlerle başkalarının nasıl baş edebildiğini fark ederek kendini geliştirme imkânı bulur. Bu durum grupla psikolojik danışmanın en avantajlı yönüdür.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi, bireysel danışmaya göre grupla psikolojik danışmanın üstün yönlerinden biri değildir?

A) Bir gruba ait olma, başkaları tarafından kabul edilip benimsenme duygusunu yaşatma

B) Aynı sorunlarla karşılaşan diğer insanlarla bu sorunları konuşabilme fırsatı verme

C) Başkalarının belli sorunlar karşısında uyguladıkları başarılı çözüm yollarından haberdar olma

D) Derinlemesine bir yardım alma olanağı elde etme

E) Sorunlarının sadece kendisine özgü olmadığını görüp teselli bulma

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Grupla psikolojik danışma, üstün yönlerden değildir, derinlemesine yardım

Çözüm: Grupla psikolojik danışmada 8 – 12 aralığında bir grup bireye, en fazla 90 dakikalık bir zaman diliminde yardım edilmektedir. Sınırlı bir zaman diliminde bir grup bireye yardım sunulduğundan, bireylere kendilerini açmaları için çok fazla zaman verilmediği söylenebilir. Bu doğrultuda, grupla psikolojik danışma için derinlemesine bir yardım alma olanağı verir denilemez. A, B, C ve E seçeneklerinde ifade edilenler grupla psikolojik danışma hizmeti için doğru bilgilerdir. Cevap D

Bireysel Rehberlik – Grupla Rehberlik – Bireysel Psikolojik Danışma – Grupla Psikolojik Danışma Karşılaştırması

Kriter	Bireysel Rehberlik	Grupla Rehberlik	Bireysel Psikolojik Danışma	Grupla Psikolojik Danışma
Uzmanlık Gerektirip Gerektirmemesi	Uzmanlık gerektirmez. Hizmet verilen konuda bilgisi olan ilgililer (öğretmen, yönetici) tarafından da yürütülebilir.	Uzmanlık gerektirmez. Hizmet verilen konuda bilgisi olan ilgililer (öğretmen, yönetici) tarafından da yürütülebilir.	Yalnızca psikolojik danışmanlar tarafından yürütülür. Uzmanlık gerektirir.	Yalnızca psikolojik danışmanlar tarafından yürütülür. Uzmanlık gerektirir.
Ekonomiklik	Grup rehberliği ile karşılaştırıldığında ekonomik değildir; çünkü belirli bir zaman diliminde yalnızca bir bireye yardım edilir.	Hizmetler içerisinde en ekonomik olanıdır; çünkü belirli bir zaman diliminde, kişi sınırlaması olmadığından çok fazla bireye aynı anda ulaşılabilir.	Grupla psikolojik danışma ile karşılaştırıldığında ekonomik değildir; çünkü 45 – 50 dakikalık bir zaman diliminde yalnızca bir danışana yardım edilmektedir.	Bireysel psikolojik danışmaya oranla daha ekonomiktir; çünkü 90 dakikalık bir zaman diliminde 8-12 danışana yardım edilmektedir; ancak grup rehberliğine göre ekonomik değildir; çünkü grup rehberliğinde aynı sürede daha fazla kişiye yardım edilir.
Zaman	Yapılacak etkinliğe göre zaman ayarlanır. Zaman sınırlaması yoktur.	Yapılacak etkinliğe göre zaman ayarlanır. Zaman sınırlaması yoktur.	Oturumlar ortalama 45-50 dakika, en fazla 60 dakika olarak ayarlanır. Zaman sınırlıdır.	Oturumlar en fazla 90 dakika olarak ayarlanır. Zaman sınırlıdır.
Gündemlilik (Konunun Önceden Belirlenmesi)	Gündemli yapılır. Yardım hizmeti sunulurken nelerin konuşulacağı, hangi sıranın izleneceği belirlenmiştir.	Gündemli yapılır. Yardım hizmeti sunulurken nelerin konuşulacağı, hangi sıranın izleneceği belirlenmiştir.	Çoğunlukla gündemli yapılamaz; çünkü danışanın hangi konuyu paylaşacağı önceden belirli değildir. Oturum sırasında paylaşılan konular üzerinde durulur.	Çoğunlukla gündemli yapılamaz; çünkü danışanların hangi konuyu paylaşacağı önceden belirli değildir. Oturum sırasında paylaşılan konular üzerinde durulur.
Kişi Sayısı	Yalnızca bir bireye yöneliktir.	Yapılacak etkinliğe göre kişi sayısı değişir. Kişi sayısında sınırlama yoktur.	Yalnızca bir danışana yöneliktir.	Kişi sayısı 8 – 12 aralığındadır. Kişi sayısında sınırlama vardır.
Etkinliklerin Düzeyi	Etkinlikler daha çok bilişsel konularla ilgilidir.	Etkinlikler daha çok bilişsel konularla ilgilidir.	Etkinlikler daha çok duyuşsal konularla ilgilidir.	Etkinlikler daha çok duyuşsal konularla ilgilidir.
Kişiyi Tanıma İmkânı (Yüzeysel – Derinlemesine)	Yalnızca bir bireye yönelik olduğundan, grup rehberliğine göre daha derinlemesine inceleme imkânı sunar.	Aynı anda birden fazla bireye yönelik olduğundan, yüzeysel inceleme imkânı sunar.	Yalnızca bir danışana yönelik olduğundan, grupla psikolojik danışmaya göre daha derinlemesine inceleme imkânı sunar.	Belirli bir zaman diliminde 8-12 kişiye yönelik olduğundan, yüzeysel inceleme imkânı sunar.
Standart Kurallar	Standart kurallar yoktur. Yapılacak etkinliğe göre kurallar konabilir.	Standart kurallar yoktur. Yapılacak etkinliğe göre kurallar konabilir.	Standart kurallar vardır ve bu kurallar (gizlilik, gönüllülük, felsefî veya ideolojik düzeyde bir paylaşımın olmayacağı, bireye saygı gibi) danışmaya başlarken danışana aktarılır.	Standart kurallar vardır ve bu kurallar (gizlilik, gönüllülük, felsefî veya ideolojik düzeyde bir paylaşımın olmayacağı, bireye saygı gibi) psikolojik danışmaya başlarken danışana aktarılır. Ayrıca gruba özgü kurallar da (birbirinin sözünü kesmeme, ikinci oturumdan sonra yeni üye almama gibi) oluşturulabilir.

KURUMLARINA GÖRE REHBERLİK

Günümüzde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri öncelikli olarak eğitim kurumlarında sunulsa da rehberlik ve psikolojik danışma alanına ilişkin gelişmeler sonrası çeşitli kurumlarda da bu hizmetten yararlanılmaya başlanmıştır; artık rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin eğitim kurumlarının dışında, sistematik ve profesyonel bir şekilde birbirinden farklı kurumlarda verildiğini söylemek mümkündür. Bu kurumlar ve bu kurumların bünyesinde yapılan çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

a) Eğitim Alanında Rehberlik

- ✓ Rehberlik hizmetlerine daha çok eğitim alanında ihtiyaç duyulmaktadır.
- ✓ Rehberlik hizmetleri, öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında yürütülen bir hizmettir ve bu hizmet, eğitimin amaçlarına ulaşmasında tamamlayıcı bir unsurdur.
- ✓ Ülkemizde rehberlik hizmetleri okul öncesinden başlayarak örgün ve yaygın eğitim kurumlarında verilmektedir.

b) Sağlık Alanında Rehberlik

- ✓ Günümüzde özellikle sağlıkla ilgili koruyucu temel bilgilerin halka ulaştırılması açısından rehberlik hizmetleri önemlidir.
- ✓ Sağlıkla ilgili koruyucu temel bilgilerin sunulmasının yanında sağlık kurumlarının psikiyatri bölümlerinde ve ruh sağlığı merkezlerinde ihtiyaç duyan bireylere psikolojik destek verilmesi amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sağlık kurumlarında verilmektedir.

c) Sosyal Yardım Alanında Rehberlik

- ✓ Sosyal yardım kurumlarındaki bireyler ruh sağlığı açısından risk grubunda yer alırlar. Bu nedenle bu grupta yer alan bireylerin ruh sağlığının korunması ve geliştirilmesi için bu kurumlarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır.
- ✓ Ülkemizde çocuk esirgeme kurumları, sosyal yardımlaşma ve dayanışma kurumları, huzur evleri ve diğer sosyal yardım kurumlarında bireylerin yetişmesi, ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla rehberlik hizmeti verilmektedir.
- ✓ Ayrıca doğal afetler ve savaş durumlarında çeşitli resmi ve özel kuruluşlar aracılığıyla bireylere rehberlik yardımı verilmektedir.

d) Endüstri Alanında Rehberlik

- ✓ Son yıllarda özellikle sanayi kuruluşları, işçi sendikaları, iş ve işçi bulma kurumu gibi kurumlarda rehberlik hizmetlerine önem verildiği görülmektedir.
- ✓ Endüstri kurumlarından verilen rehberlik hizmetleri sayesinde uygun eleman yetiştirme, eleman seçme, yönlendirme, verimi arttırma, kariyer gelişimi gibi konularda yardımlar sunulmaktadır.

e) Güvenlik Alanında Rehberlik

- ✓ Emniyet Teşkilatı, Silahlı Kuvvetler gibi güvenlik alanında hizmet veren kurumlarda da rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanılmaktadır.
- ✓ Bu kurumlar bünyesinde ihtiyaç duyan personele rehberlik yardımları ulaştırılırken, aynı zamanda bu kurumlara personel yetiştiren okullarda eğitsel, mesleki ve kişisel – sosyal rehberlik problem alanları kapsamında çeşitli hizmetler öğrencilere sunulmaktadır.

Burada verilen sınıflandırmanın dışında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine gün geçtikçe çok çeşitli alanlarda ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin psikolojik danışmanlar günümüzde mahkemelerde bilirkişi veya gözlemci olarak görev almakta, spor kurumlarında görev yaparak ihtiyaç duyan personele yardım hizmetlerini ulaştırmaktadırlar.

TEMEL İŞLEVLERİNE GÖRE REHBERLİK

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin temel işlevleri; önleyici, kriz yönelimli, çare bulucu, uyum sağlayıcı, yöneltici, geliştirici, ayarlayıcı ve tamamlayıcı rehberlik olarak ifade edilebilir.

NOT

Günümüzde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde önleyici boyut önemli hâle gelmiştir. Bireylere rehberlik ve psikolojik danışma yardımını sunmak için bireylerin bir problem yaşaması beklenmemekte, sorunları önleme ve bu sayede bireyin verimini arttırma önemli olmaktadır.

a) Önleyici, Koruyucu Rehberlik

✓ Rehberliğin önleyici işlevi; bazı olumsuz durumlar ortaya çıkmadan, yaşanmadan ve bu durumların birey üzerinde oluşturacağı olumsuz sonuçlar görülmeden önlenmesini, engellenmesini içerir.

Önleme çalışmaları risk faktörlerini önleme ve koruyucu faktör olarak iki kapsamda değerlendirilebilir.

Risk Faktörü: Ebeveyn yokluğu, boşanmış ebeveynler, madde bağımlılığı, yoksulluk gibi bireyin uyumunu bozma olasılığı olan durumlardır. Risk içeren çeşitli durumların ortaya çıkmasını engellemek veya kendisini gösteren bu ve benzeri risklerin olumsuz etkilerini önlemeye çalışmak önleyici rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.

Koruyucu Faktör: Bireyin psikolojik dayanıklılığını arttırarak çeşitli olumsuzluklara direnebilmesini ya da başarılı olarak bunların üstesinden gelebilmesini sağlayan durumdur. Bireylerin bir problem yaşamasını beklemeden, çeşitli konularda dayanıklılığını arttırarak ileride ortaya çıkması muhtemel olumsuzluklarla baş edebilmesine yardımcı olmaya çalışmak önleyici rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.

Bu bilgilerden hareketle; risk faktörlerini azaltarak ve koruyucu faktörleri arttırarak çeşitli olumsuzlukların yaşanmasını önlemek veya bireyin yaşanabilecek çeşitli olumsuzlukların üstesinden gelmesine yardımcı olmak önleyici rehberlik işlevinin özelliğidir.

NOT

Önleme çalışmaları birincil (temel) önleme, ikincil önleme ve üçüncül önleme olarak ayrılmaktadır. Birincil (temel) önleme; bir problem yaşanmadan çalışmalar yapılması ile ilgilidir. İkincil önleme; kendisini göstermiş, açığa çıkmış bir problemin yayılmasını engelleme ile ilgilidir. Üçüncü önleme ise gözlenen bir problemin ciddi olumsuz sonuçlarının açığa çıkmasını engelleme ile ilgilidir.

Örnek

İstenmeyen davranışları engellemek adına eğitim - öğretim yılı başında okul kuralları hakkında öğrencilere açıklamalar yapılması, zararlı alışkanlıklar ve madde bağımlılığı ile ilgili öğrencilerin bilgilendirilmesi, sınavlar öncesinde öğrencilerin sınav kaygısı yaşamamaları için çeşitli uygulamalar yapılması bu kapsamda değerlendirilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Devletin verdiği yardımlarla kız çocuklarının okula devamlarının sağlanabildiği bir bölgede yaşayan ilköğretim 6. sınıf öğrencisi Hülya, okul rehber öğretmenine, müdür yardımcısının kendisine cinsel tacizde bulunduğunu anlatır. Rehber öğretmen sayesinde olay yargıya taşınır ve aynı okulda başka öğrencilerin de tacize uğradıkları saptanır. Bunun sonucunda Hülya ile aynı sınıfta öğrenim gören bazı kız öğrencileri, aileleri okula göndermez. Bu durumu fark eden rehber öğretmen, diğer velilerde ve öğrencilerde aynı endişelerin oluşmasını istemez. Bu amaçla da veliler ve öğrencilerle yapacağı toplantılara ilişkin planlar yapar.

Rehber öğretmenin velilerle yapacağı görüşmeler rehberliğin öncelikle hangi işlevine yöneliktir?

A) Önleyici B) Geliştirici C) Ayarlayıcı
D) Tamamlayıcı E) Uyum sağlayıcı

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Bazı aileler kız öğrencileri okula göndermez, rehber öğretmen diğer velilerde aynı endişelerin oluşmasını istemez, önleyici

Çözüm: Rehber öğretmenin velilerle yapacağı görüşmelerin içeriğine ve amacına dikkat edildiğinde, kız çocuklarının okula gönderilmemesi gibi bir riskin olduğu ve çocukların okula devamını sağlama ile bu riskin açığa çıkmasını engellemeye çalışmanın rehber öğretmen tarafından yapılmaya çalışıldığı görülecektir. Yaşanması muhtemel bir olumsuzluğu, kendisini hissettiren bir riski engellemek, bu olumsuzluğun açığa çıkmasını önlemek, önleyici rehberlikle ilgilidir. Cevap A

KPSS'de Çıkmış Soru

Günümüz rehberlik hizmetlerinde, kişilerin gelişimini desteleyerek sorun oluşmasını önleme yaklaşımı öne çıkmaktadır.

I. Anne-baba eğitimi verme
II. Kişilik testleri uygulama
III. Psikolojik sorunu olanlara yardım etme
IV. İletişim becerileri eğitimi verme
V. Bireyi tanıma araçları geliştirme

Yukarıda verilen çalışmalardan hangileri, önleyici rehberlik anlayışı içinde yer alır?

A) I ve III B) I ve IV C) I ve V
D) II ve III E) III ve IV

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sorun oluşmasını önleme, eğitim verme, önleyici rehberlik

Çözüm: Anne – baba eğitimi verme, ailelerin bilgi ve becerilerini arttırarak çeşitli sorunların önlenmesine yardımcı olur. İletişim becerileri eğitimi verme, bu konuda bilgi sahibi olarak daha iyi iletişim kurmaya ve iletişim sorunlarının oluşmasını önlemeye yardımcı olur. Bu doğrultuda bu iki yardım, önleyici rehberlik içerisinde değerlendirilebilir. Kişilik testleri uyum ve davranış bozukluklarının anlaşılmasına yardımcı olduğundan önleyici rehberlik içerisinde değerlendirilemez. Psikolojik sorunları olanlara yardım etme, önleyici rehberlik içerisinde değerlendirilemez; çünkü sorun oluşmuştur. Bireyi tanıma tekniklerinden bazıları sorun durumlarına yönelik, sorunları anlamak amacıyla kullanıldığından, bireyi tanıma teknikleri önleyici rehberlik içerisinde değerlendirilemez. Önleyici rehberlik, sorunların oluşmasını önlemeye yönelik yardımları içerir. Cevap B

b) Kriz Yönelimli Rehberlik

- ✓ Kriz yönelimli rehberlik işlevi; problemin öncesi veya sonrası ile değil problem anı ile ilgilenir.
- ✓ Bireyin yaşamını önemli ölçüde etkileyen çeşitli problemler ortaya çıktığında, problemin etkisini azaltmak, durumu normalleştirmek için yapılan rehberlik çalışmaları bu işlev kapsamında değerlendirilmektedir.

Örnek

Yaşanan bir deprem sonrası depremden etkilenen ve zarar gören bireylere yardım sunulması, yakınını kaybeden bir bireye psikolojik destek verilmesi, okul içerisinde yaşanan şiddet durumuna müdahale edilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir ilköğretim okulunun bahçesinde, bir öğrenci teneffüs sırasında silahlı saldırıya uğrar. Bu sırada bahçede bulundan diğer öğrenciler olaydan psikolojik olarak etkilenir. **Yaşanan bu psikolojik sorunu gidermede okul rehber öğretmeninin vermesi gereken <u>en uygun</u> hizmet aşağıdakilerden hangisidir?**

A) İyileştirme B) Krize müdahale
C) Geliştirme D) Ayarlama
E) Koruma

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Silahlı saldırı, öğrenciler olaydan psikolojik olarak etkilenir, krize müdahale

Çözüm: Soruda bir öğrencinin okul bahçesinde silahlı saldırıya uğradığından ve bu sırada okul bahçesinde bulunan öğrencilerin bu durumu görüp, bu durumdan etkilendiğinden söz edilmektedir. Bahsi geçen olay, travmatik bir yaşantı olup, anlık müdahale gerektiren bir durumdur. Bu gibi durumlarda öğrenciye ve bu olayın tanıklarına bir an önce yardım sunulması gerekmektedir; çünkü bu noktada gecikecek yardımlar, insanların olaydan etkilenme derecesini önemli ölçüde etkileyecek ve birtakım psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Rehberlik işlevleri içerisinde travmatik durumlara dair sunulan yardımlar kriz yönelimli rehberlik işlevi içerisinde değerlendirildiğinden doğru cevap krize müdahaledir. Cevap B

c) Uyum Sağlayıcı Rehberlik

Rehberliğin amaçlarından birisi de bireyin uyumunu kolaylaştırabilmektedir. Uyum, iki boyutta incelenebilir. Bunlar; kişisel uyum ve sosyal uyumdur. Kişisel uyum, kişinin kendisini tanıması ve kendisiyle barışık olması ile ilgili iken sosyal uyum, bireyin çevresini tanıması ve çevresiyle barışık olmasıdır.

- ✓ Bu doğrultuda rehberliğin uyum sağlayıcı işlevi; öğrencilerin okul ortamına, aile ve arkadaşlarıyla ilişkilerine, eğitim – öğretim sürecindeki değişikliklere, yaşantısında meydana gelen farklılıklara, gelişim süreçlerindeki belirli yaşantılara uyum göstermesi ile ilgili olmakla birlikte karşılaşılan çeşitli uyum sorunlarının analiz edilmesi, uyumsuzlukların nedenlerinin belirlenmesi ve giderilmesi ile ilgilenmektedir. Bu yönüyle uyum sağlayıcı rehberlik hem bireyin uyumunu kolaylaştırıcı çalışmaları hem de çeşitli uyum sorunlarını giderici yardımları içermektedir.

NOT

Uyum sağlayıcı rehberlik, çare bulucu – iyileştirici rehberlik olarak da anılmaktadır. Çünkü uyum sağlayıcı rehberlik uyum sorunlarını gidermek, tanımlanmış veya tanımlanabilir problemleri çözmekle de ilgilenmektedir.

Örnek

İlkokula yeni başlayan öğrenciler için oryantasyon yapılması, nakil yoluyla okul değişikliği yapan bir öğrencinin yeni okuluna uyum gösterebilmesi için etkinlikler düzenlenmesi, sosyalleşmede sorunlar yaşayan bir kişiye sosyal beceri eğitimi verilmesi, benlik algısı olumsuz olan bir öğrenciye psikolojik destek verilmesi, ailesiyle anlaşamayan bir öğrenciyle görüşmeler yapılması bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Soruda Görelim:

Bir okulda, okul rehber öğretmeni tarafından yapılan araştırma ve inceleme çalışmaları sonucunda zorbalık davranışının yaygın bir şekilde öğrenciler arasında sergilendiği, bu durumun bazı öğrencilerin kişilik gelişimini olumsuz etkilediği gözlenmiştir. Bu sorunla başa çıkabilmek ve zorbalık davranışını ortadan kaldırmak isteyen okul rehber öğretmeni, bu amaçla öncelikle öğrenci velilerine bir dizi eğitim vermiş, zorbalık davranışı ve nedenleri ile ilgili velilerin bilgi ve becerilerini arttırmaya çalışmıştır. Bu çalışmanın yanında öğrencilerle de rutin olarak görüşmeler ve seminerler yardımı ile bir araya gelen okul rehber öğretmeni, zorbalık davranışı ve sonuçları hakkında öğrencileri bilgilendirerek alternatif çatışma çözme yollarını öğrencilere anlatmıştır.

Okul rehber öğretmeninin yaşanan soruna ilişkin yaptığı çalışmalar, temel işlevlerine göre rehberlik türlerinden hangisi kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Uyum Sağlayıcı B) Kriz yönelimli C) Önleyici
D) Tamamlayıcı E) Geliştirici

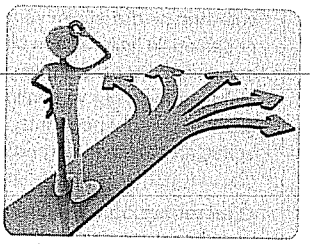
Çözüm:
Okul rehber öğretmeninin yapmış olduğu çalışmalar, uyum sağlayıcı rehberlik işlevi içerisinde değerlendirilmektedir; çünkü uyum sağlayıcı - çare bulucu rehberlik işlevi; uyumu kolaylaştırıcı çalışmalar ile çeşitli alanlarda karşılaşılan sorunları kalıcı bir şekilde gidermekle ilgilenmektedir. Soruda okul rehber öğretmeni, zorbalık davranışını ortadan kaldırmak istemekte ve bu amaçla öğrencilere ve velilere yönelik çalışmalar yapmaktadır. Yapılan bu çalışmalar, zorbalık davranışını ortadan kaldırmaya yönelik olduğu için uyum sağlayıcı - çare bulucu rehberlik işlevi içerisinde değerlendirilebilir. Soruda bir sorunu önlemekten, bir anda ortaya çıkan ve kriz niteliğindeki bir soruna müdahale etmekten, yapılan eğitim – öğretim faaliyetlerinin niteliğini arttırmaktan veya öğrencilerin gelişim görevlerini yerine getirmesine yardımcı olmaktan söz edilmediği için cevap A seçeneğidir.

Kurgusal Örnek

Emel Hanım, 60 yaşında ve emekli bir bayandır. Mutlu bir evlilik geçiren ve 2 çocuk sahibi olan Emel Hanım, çocuklarının evlenerek evden ayrılmasına ve uzun yıllar sonra eşiyle baş başa kalmaya ilk zamanlar alışamamış ve her gün çocuklarını arayarak onlardan haber almaya çalışmıştır; ancak sürekli olarak çocuklarını düşünmesinin ve onlarla görüşmeye çalışmasının psikolojik durumunu olumsuz etkilediğini, kendisine zaman ayıramadığını fark eden Emel Hanım, yakın arkadaşlarının önerisi ile bir psikolojik danışmana başvurmuş ve yardım almıştır. Aldığı yardımlar sonucunda kendisini daha iyi hisseden ve içinde bulunduğu dönemin şartlarını gerçekçi değerlendiren Emel Hanım, çevresi ve çocukları ile daha sağlıklı ilişkiler geliştirerek yaşantısını organize etmeye başlamıştır.

Emel Hanım, çocuklarının evlenerek evden ayrılmasına alışamamış ve bu nedenle her gün çocuklarını aramaya, çocukları ile iletişim kurmaya çalışmıştır. Bu durumu rehberlik anlayışı çerçevesinde yorumladığımızda, yaşamında meydana gelen kişisel – sosyal bir değişikliğe uyum sağlayamamakta ve bu nedenle uyum sorunları yaşamaktadır. Bu noktada Emel Hanım'a verilen yardım, karşılaşılan yeni durumu gerçekçi değerlendirmesine ve sağlıklı ilişkiler geliştirmesine yardımcı olduğundan, uyum sağlayıcı rehberlik kapsamında bir yardım yapıldığı söylenebilir. Unutulmamalıdır ki uyum sağlayıcı rehberlik yardımı, rehberlik problem alanlarının tamamı kapsamında yapılabilir.

d) Yöneltici Rehberlik

- ✓ Rehberliğin bu işlevi; bireyin kendisine uygun meslekleri, eğitsel alanları, okulları, eğitsel kulüpleri, seçmeli dersleri, sosyal etkinlikleri tercih edebilmesine yardımcı olunması ile ilgilenir.
- ✓ Bireyin eğitsel, mesleki ve kişisel – sosyal yaşantısı içerisinde başarısını ve verimini arttıracak kararları almasına yardım çalışmaları bu işlev kapsamında değerlendirilmektedir.

Örnek

Meslek seçiminde zorlanan bir bireye kendisine uygun seçimi yapabilmesi için yardımcı olmak, eğitsel yaşantısı için önemli olan bir alanı seçebilmesi için bireye destek vermek, bireylerin eğitsel ve mesleki seçimlerini kolaylaştırmak amacıyla çeşitli bireyi tanıma tekniklerini kullanmak, bireylerin kendilerine uygun tercihleri yapabilmelerine yönelik mesleki veya eğitsel konularda bilgilendirme çalışmaları düzenlemek bu kapsamda değerlendirilebilir.

NOT

Bireylerin kendilerine uygun eğitsel, mesleki veya kişisel – sosyal seçimleri yapmasına yardımcı olma çalışmalarının yanında, bu seçimleri kolaylaştırıcı bilgilendirme ve tanıma çalışmaları da yöneltici rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin meslek seçimini kolaylaştırmak amacıyla yetenek ve ilgi testi uygulama veya meslekleri tanıtıcı grup rehberliği çalışmaları düzenleme bu kapsamda yer alır.

Soruda Görelim:

Okul rehber öğretmeni Candan Hanım, kendisine başvuran bir grup öğrenci ile yaptığı görüşmelerde öğrencilerin çevreden aldıkları geri bildirimler sonucunda kararsız kaldığını ve eğitsel alan seçimlerinde zorlandıklarını görmüştür. Bu noktada öncelikle öğrencilerin doğru seçimler yapabilmesi için sahip oldukları nitelikleri görmeleri gerektiğine inanan Candan Hanım, öğrencilerine Akademik Benlik Kavramı Ölçeği uygulamış ve ölçek sonuçlarını öğrencilerle paylaşarak öğrencilerin görüşlerini almıştır. Öğrencilere eğitsel alanların özelliklerini ve her bir alanda yer alan meslekleri tanıtan Candan Hanım, yaptığı çalışmalar sonucunda öğrencilerin isabetli karar vermesine yardımcı olmuştur.

Okul rehber öğretmeni Candan Hanım'ın yaptığı çalışmalar, rehberlik işlevlerinden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Uyum sağlayıcı rehberlik
B) Geliştirici rehberlik
C) Yöneltici rehberlik
D) Ayarlayıcı rehberlik
E) Tamamlayıcı rehberlik

Çözüm:

Candan Hanım, eğitsel alan seçimi konusunda zorlanan bir grup öğrenciye yardımcı olarak öğrencilerin kendilerine uygun eğitsel alanları seçmesine yardımcı olmaya çalıştığından yapılan çalışma rehberlik işlevlerinden yöneltici rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir. Soruda yapılan çalışma analiz edildiğinde; yeni bir duruma uyum sağlamaktan, bireylerin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olmaktan, birtakım uygulamaları öğrencilere uygun hâle getirmekten veya eğitim – öğretim sürecini daha nitelikli hâle getirmekten söz edilmediği için doğru cevap yöneltici rehberliktir.

Cevap C

e) Geliştirici Rehberlik

- ✓ Rehberliğin bu işlevi; öğrencinin içinde bulunduğu gelişim dönemine özgü gelişim görevlerini daha rahat başarabilmesi için öğrenciye sunulan etkinlikleri kapsamaktadır.

- ✓ Bireylerin yaşamlarında verimli, başarılı ve mutlu olabilmelerinde içinde bulundukları gelişim dönemlerinin özelliklerini bilmesi, gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanması ve gelişim görevlerini yerine getirmesi önemlidir.
- ✓ Bu doğrultuda bireylerin gelişim görevlerini yerine getirmesine ve gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olma durumu bu işlev kapsamında değerlendirilmektedir.

Örnek

Ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin kimlik gelişimini desteklemeye yönelik çalışmalar, ilköğretim kademesindeki öğrencilerin eğitsel anlamda kendilerine güvenini arttırıcı çalışmalar, yükseköğretim kademesindeki öğrencilerin yakınlık ihtiyacını karşılamasına yönelik etkinlikler, okul öncesi öğretim kademesindeki öğrencilerin el becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar bu işlev kapsamında değerlendirilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarından biri şudur: "Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek."

Bu amaç, hangi nitelikteki bir rehberlik anlayışını yansıtmaktadır?

A) Önleyici
B) Gelişimsel
C) Problem odaklı
D) Araştırıcı
E) Bilgilendirici

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Bireyin bir bütün olarak geliştirilmesi, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip olması, gelişimsel

Çözüm: Soruda Türk Millî Eğitimi'nin genel amaçlarından söz edilmiş olup bu amaçların bireyin bir yönüne vurgu yapmadığı, bireyi bir bütün olarak geliştirmeye yönelik olduğu görülecektir. Bireyi bir bütün olarak geliştirmek ise ancak gelişimsel bir anlayışla mümkündür. Çünkü gelişimsel anlayış; bireylerin gelişimsel ihtiyaçlarını, gelişim görevlerini kazanması ile ilgili olup rehberlik hizmetini sadece sorunlu bireylere yönelik olmayan, herkese açık bir yardım olarak görmektedir. Bu anlayış, rehberlik hizmetlerinin sorun olduğu durumlarda değil kişinin kendini geliştirmesi durumlarında da verilebildiği üzerinde durur. Cevap B

f) Ayarlayıcı Rehberlik

- ✓ Rehberliğin bu işlevi; öğrencilerin bireysel farklılıklarını, ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, problemlerini gözeten, daha nitelikli ve öğrenciye uygun eğitim programları hazırlanmasını sağlamak ve bu konuda eğitim programcılarına yardımcı olmakla ilgilidir.
- ✓ Bir başka deyişle, eğitim programları öğrencilerin özelliklerine, niteliklerine uygun hâle getirilmeli, öğrencinin gelişmesine yardımcı olmalıdır.
- ✓ Bu doğrultuda okullarda rehber öğretmenlerin yapacakları çalışmaları öğrencilere uygun şekilde planlamaları ve sınıf rehber öğretmenlerine, sınıf rehberlik programlarını hazırlamaları noktasında yardımcı olmaları rehberliğin ayarlayıcılık işlevi kapsamında değerlendirilmektedir.

Kurgusal Örnek

Bir rehber öğretmen, bir önceki eğitim – öğretim yılı içerisinde öğretmenlerle ve öğrencilerle yaptığı görüşmelerde, sınav döneminde öğrencilerin kaygı seviyesinin yükseldiğini ve bu durumun öğrencilerin başarısını düşürerek ruhsal durumunu olumsuz etkilediğini fark etmiştir. Bu durum sonrası rehber öğretmen, bir önceki eğitim – öğretim yılından elde ettiği verilerden hareketle, sene başı okul rehberlik çerçeve programını hazırlarken bu soruna yönelik uygulamaları da programa dâhil etmiş ve bu kapsamda yapılacak çalışmalar ile bu çalışmaların zamanını belirlemiştir.

Yapılan çalışma incelendiğinde, öğrencilerin yaşadığı bir sorunu gözeterek ve öğrenci ihtiyaçlarını dikkate alarak okul rehberlik çerçeve programı hazırlandığı görülecektir. Yapılan bir çalışmanın, program hazırlama faaliyetlerinin, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç, beklenti veya problemlerinin gözetilerek yapılması, öğrenciye uygun programlar hazırlanması, rehberlik işlevlerinden ayarlayıcı rehberlik işlevi ile ilgilidir. Yukarıda verilen cümlede de bu yönde bir çalışma yapıldığından, yapılan çalışmayı ayarlayıcı rehberlik kapsamında değerlendirmek mümkündür.

Örnek

Bir psikolojik danışmanın okul rehberlik hizmetleri çerçeve programını hazırlama öncesinde ihtiyaç analizi yapması ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda programını yapması, sınıf rehber öğretmenlerinin sınıflarda yapılacak rehberlik çalışmalarını planlarken öğrencilerin ihtiyaç ve beklentilerini gözetmesi, ayarlayıcı işlev kapsamında değerlendirilebilir.

g) Tamamlayıcı Rehberlik

- ✓ Rehberlik ilkelerinde de ifade edildiği üzere, rehberlik hizmetleri eğitimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçasıdır.
- ✓ Bu doğrultuda eğitim – öğretim faaliyetlerinin daha nitelikli hâle gelmesini sağlamaya yönelik rehberlik çalışmaları,
- ✓ Öğretmenlere ve yöneticilere yönelik ortak bir anlayış kazandırmaya yönelik uygulamalar,
- ✓ Eğitim görevlilerinin rehberlik anlayışı ile donatılarak eğitim – öğretim sistemindeki bazı eksikliklerin giderilmesi bu işlev kapsamında değerlendirilmektedir.

Rehberlik hizmetlerinin eğitim-öğretimin ayrılmaz ve tamamlayıcı bir parçası olması ilkesi ile ilgili rehberlik işlevidir.

Örnek

Bir öğretmenin sınıf ortamında karşılaştığı bir soruna nasıl müdahale edebileceği konusunda rehberlik yardımı alması ve yaşanan sorunla başa çıkabilir hâle gelmesi, eğitsel süreçleri desteklemek adına çeşitli rehberlik yardımlarından yararlanılması, rehberlik saatlerinde öğrencilerin başarısına katkı sağlayacak uygulamalar düzenlenmesi bu işlev kapsamında değerlendirilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

İkinci sınıf öğretmeni Damla Hanım'ın Ali isminde aşırı hareketli, dikkatini uzun süre yoğunlaştıramayan bir öğrencisi bulunmaktadır. Damla Hanım okul rehber öğretmeninden (psikolojik danışman) yardım ister. Rehber öğretmen, Ali'de "dikkat eksikliği – hiperaktivite" davranış problemi olabileceğinden kuşkulanır. Damla Öğretmen'den, Ali'yi sınıfta, pencereden uzak ve tahtaya yakın bir yerde oturtmasını, ödevlerini yaptırırken sıklıkla ara vermesini ister. Bu önerilere uyan Damla Öğretmen bir süre sonra Ali'nin daha iyi öğrendiğini ve dikkatinin de daha az dağıldığını fark eder.

Damla Öğretmen'in sınıfında gerçekleştirdiği çalışmalar rehberliğin hangi işleviyle ilgilidir?

A) Duruma alışma
B) Krize müdahale
C) Tamamlayıcı
D) Önleyici
E) Ayarlayıcı

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeninin okul rehber öğretmeninden yardım istemesi, yardımlar sonrası Ali'nin daha iyi öğrenmesi ve dikkatinin daha az dağılması, tamamlayıcı

Çözüm: Soruda öğretmenin sınıf içerisinde karşılaştığı bir sorunla başa çıkmakta zorlandığı ve aldığı rehberlik yardımı aracılığıyla bu sorunla başa çıkabilir hâle geldiği vurgulanmıştır. Bu durum rehberlik işlevlerinden tamamlayıcı rehberlik ile ilişkilendirilebilir. Eğitim – öğretim hizmetlerinin niteliğini arttırmaya ve süreç içerisinde karşılaşılan eksiklikleri gidermeye yönelik olarak öğretmenlere çeşitli konularda sunulan yardımlar, tamamlayıcı rehberlik işlevi içerisinde değerlendirilmektedir; çünkü rehberlik yardımı, eğitim – öğretim süreci içerisinde karşılaşılan çeşitli problemin giderilmesine yardımcı olarak eğitim – öğretimi tamamlamaktadır.
Cevap C

NOT

Tamamlayıcı rehberlik işlevi ile eğitim-öğretim sürecindeki bazı eksiklikler giderilmekte, tamamlanmakta ve süreç daha nitelikli hâle gelmektedir.

NOT

İşlev, bir hizmetin ne amaçla kullanıldığını gösterir. Bir hizmet alanı, yapılma amacına göre farklı işlevler içerisinde değerlendirilebilir. Örneğin oryantasyon hizmeti, çeşitli olumsuzlukların önlenmesi amacıyla yapılabileceği gibi bireyin yeni bir ortama uyumunu sağlamak amacıyla da yapılabilir. Burada birinci amaç önleyici rehberlik, ikinci amaç ise uyum sağlayıcı rehberlik kapsamında değerlendirilebilir.

ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE REHBERLİK

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaç ve ilkeleri hangi öğretim kademesinden söz ediliyor olursa olsun değişmez; ancak bu genel amaç içerisinde değişen; uygulanacak programlar, etkinlikler, kullanılacak yöntem ve tekniklerdir. Öğretim kademelerine göre öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları, sorunları, amaçları farklı olduğundan, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri de kademelere göre farklılık göstermektedir. Öğretim kademelerine göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin veriliş yöntemi ve ilgilendiği konular şu şekilde ifade edilebilir:

a) Okul Öncesi Dönemde Rehberlik

NOT

Bu kademede çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal becerileri yeterli düzeyde olmadığından, çocuğa rehberlik yardımını doğrudan ulaştırmak zordur. Bu nedenle bu dönemde aile ve öğretmen rehberliği önemli yer tutmaktadır.

Okul öncesi dönem 0-6 yaş arasını kapsayan dönemdir. Bu dönemdeki gelişim görevlerinin çocuğun daha sonraki gelişim dönemlerine önemli etkileri bulunmak-

ta ve bu dönemde çocuk ilk defa ailesinden ayrılıp eğitim ortamına dâhil olduğu için bu dönem ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu dönemde çocuğa kazandırılması gereken nitelikler ve bu dönemin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

Kişisel – Sosyal Açıdan;

- ✓ Kendini kabul,
- ✓ Özgüven geliştirme,
- ✓ Olumlu benlik algısı oluşturma,
- ✓ Sosyalleşme,
- ✓ Akranlarıyla aynı fiziksel mekânı paylaşabilme,
- ✓ Gerçek anlamda olmasa da teorik anlamda oyunu bilme,
- ✓ Öz bakım becerilerini kazanma olarak ifade edilebilir.

Eğitsel Açıdan;

- ✓ Okula uyum ve ilköğretime hazırlanma,
- ✓ Okula yönelik temel becerileri kazanma,
- ✓ Okul kurallarını öğrenme ve kurallara uygun hareket edebilme olarak ifade edilebilir.

NOT

Bu dönemde çocuğa bireysel rehberlik, bireysel ve grupla psikolojik danışma aracılığıyla ulaşmak zordur. Müşavirlik hizmetleri bu nedenle önem kazanmakta ve bu hizmetin yanı sıra grup rehberliği etkinlikleri, oyun, resim, gözlem, drama gibi yöntemlerden yararlanılmaktadır.

Mesleki Açıdan;

- ✓ Çeşitli mesleklerin var olduğunu fark etme,
- ✓ Her mesleğin önemli ve gerekli olduğunu bilme,
- ✓ Meslek seçiminin bir süreç sonunda gerçekleştiğini öğrenme,
- ✓ Meslek seçiminde cinsiyet ayrımının olmadığını görme olarak ifade edilebilir.

Okul öncesi dönemde çocuk ilk defa ailesinden ayrılmakta ve ailesi dışındaki kişilerle (arkadaş, öğretmen) iletişim kurarak sosyalleşmeye başlamaktadır. Bu sosyalleşme sürecinde karşılaşabileceği olumsuz durumlar (arkadaşlarınca dışlanma, eşyalarını paylaşmama, yaşanan anlaşmazlıklar vb.) çocuğun özgüvenini ve kendini kabulünü olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Bu dönem ayrıca çocuğun okul yaşamına hazırlandığı dönemdir. Okul için gerekli temel bilgi ve becerileri bu kademede kazanmaya başlar. Örneğin kalem tutmayı öğrenir, renkleri ve şekilleri tanıyıp ayırt edebilir, okulun ne olduğunu ve kurallarını bilir. Bu dönem ayrıca mesleki rehberlik çalışmalarının başladığı dönemdir. Mesleki rehberlik kapsamında çocuğun meslekleri tanıması, her mesleğin değerli olduğunu bilmesi, mesleki seçim sürecini görmesi ve mesleki seçimlerde cinsiyet ayrımı olmadığını görmesi çocuklara kazandırılmaya çalışılan özelliklerdendir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi, okul öncesi dönemde öğrencilere mesleki gelişim ihtiyaçları doğrultusunda kazandırılması hedeflenenlerden biri değildir?

A) Mesleklerin belli bir eğitimle kazanıldığının farkına varmaları

B) Mesleklerin her iki cinsiyet için de uygun olabileceğini kavramaları

C) Her mesleğin gerekli ve önemli olduğunu anlamaları

D) Kişisel ilgilerini fark etmeye başlamaları

E) Kişisel yaşam biçiminin mesleki seçimlerini nasıl etkilediğini fark etmeleri

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, mesleki gelişim ihtiyaçları, meslek seçimi, kişisel yaşam biçimi

Çözüm: Okul öncesinde mesleki rehberlik kapsamında; meslekleri tanıma, her mesleğin önemli ve değerli olduğunu öğrenme, mesleklerin bir süreç sonunda edinildiğini görme ve meslek seçiminde cinsiyet ayrımının olmadığını görme gibi konularda çalışmalar yapılır. Kişisel yaşam biçiminin meslek seçimini nasıl etkilediğini görme, daha üst kademelerde kazandırılabilecek bir özelliktir. Cevap E

NOT

Bu kademede kişisel – sosyal rehberlik çalışmaları, eğitsel ve mesleki rehberliğe oranla daha yoğun verilmektedir.

b) İlkokul Kademesinde Rehberlik

İlkokul Kademesi 6-10 yaş arasını kapsamaktadır. Bu dönemde çocuk okul yaşantısına başlamakta ve okul yaşantısına başlama ile beraber çocukta önemli değişiklikler gözlenmektedir. Bu kademede çocuğa kazandırılması gereken nitelikler ve bu kademenin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir;

Kişisel – Sosyal Açıdan;

- ✓ Kendini tanıma,
- ✓ Kendini kabul,
- ✓ Özgüven geliştirme,
- ✓ Sosyalleşme,
- ✓ Problem çözme ve karar verme becerileri kazanma,

- ✓ Olumlu benlik algısı oluşturma,
- ✓ Akranlarıyla geçinmeyi ve birlikte hareket edebilmeyi öğrenme,
- ✓ Gerçek anlamda oyun oynamayı öğrenme,
- ✓ Ailesi ile ilişkilerini daha olumlu hâle getirme olarak ifade edilebilir.

NOT

Bu kademede de öğrenciye gelişimsel özellikleri nedeni ile rehberlik yardımını doğrudan ulaştırmak zordur. Bu dönemde rehberlik hizmetlerinde öncelikle sınıf öğretmenleri, daha sonra ise aile ile işbirliği içerisinde olmak gerekir.

Eğitsel açıdan;

- ✓ Okul yaşantısı için gerekli temel bilgi ve becerileri kazanma,
- ✓ Akademik özgüven kazanma,
- ✓ Başarı duygusunu edinme,
- ✓ Okul kurallarını öğrenme ve kurallara uygun hareket etme,
- ✓ Çalışmayı öğrenme olarak ifade edilebilir.

NOT

Bu dönemde de okul öncesi dönemde olduğu gibi çocuğa bireysel rehberlik, bireysel ve grupla psikolojik danışma aracılığıyla ulaşmak zordur. Müşavirlik hizmetleri bu nedenle önem kazanmakta ve bu hizmetin yanı sıra grup rehberliği etkinlikleri, oyun, resim, gözlem, drama gibi yöntemlerden yararlanılmaktadır.

Mesleki Açıdan;

- ✓ Mesleklerin özelliklerini öğrenme ve meslekleri daha yakından tanıma,
- ✓ Kendi niteliklerini fark etmeye başlama olarak ifade edilebilir.

İlkokul Kademesi, öğrencinin çalışma alışkanlıklarını kazandığı, çalışmayı öğrendiği dönemdir. Bu dönem çocuğun eğitsel yaşantısı için temel oluşturduğundan, çocuğun okula ve öğrenmeye karşı olumlu tutum sergilemesi önemlidir.

NOT

Bu dönemde rehberlik hizmetlerinde önleyici, koruyucu çalışmalar ağırlık kazanmaktadır; çünkü çocuğa çeşitli becerilerin kazandırılması, ileride ortaya çıkabilecek olumsuzlukları önlemede önemli yer tutmaktadır.

c) Ortaokul Kademesinde Rehberlik

Bu dönem, 10-13 yaş arası dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde birey, çocukluktan ergenliğe geçmekte ve bu nedenle sunulan rehberlik hizmetlerinde önemli değişiklikler olmaktadır. Bu dönemde bireye kazandırılması gereken nitelikler ve bu dönemin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

NOT

Ergenliğe geçiş yapma ve soyut işlemler dönemine geçme ile beraber artık bireye rehberlik yardımını doğrudan ulaştırma daha kolay olmaktadır. Bu nedenle bu dönemde bireysel rehberlik yapılabilmektedir; ancak bireysel ve grupla psikolojik danışma için yeterli olgunluğa erişilemediğinden, bu hizmetlerin sunulması zordur.

Kişisel – Sosyal Açıdan;

- ✓ Ergenlik döneminin özelliklerini öğrenme,
- ✓ Akranlarıyla daha olgun ilişkiler geliştirebilme,
- ✓ Sosyalleşme,
- ✓ Bedene iyi bakım alışkanlıklarını kazanma ve beden fonksiyonlarına karşı sağlıklı bir tutum geliştirme,
- ✓ Geleceğe yönelik düşünme olarak ifade edilebilir.

Eğitsel Açıdan;

- ✓ Çalışmayı öğrenme ve çalışma becerilerini geliştirme,
- ✓ Geleceği için önemli olan sınavlara hazırlanma,
- ✓ Sınava hazırlık sürecini yönetebilme,
- ✓ Kendisine uygun okul seçiminde bulunma olarak ifade edilebilir.

NOT

Bu kademede birey kendisine uygun üst eğitim kurumlarını seçmeye çalıştığından, ilk defa eğitsel ve mesleki yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır.

Mesleki Açıdan;

- ✓ Mesleklerin özelliklerini araştırma ve keşfetme,
- ✓ Yetenek, ilgi, başarı durumu gibi kişisel niteliklerini fark etme,
- ✓ Mesleklere ilişkin düşünceler geliştirme olarak ifade edilebilir.

Bu dönemde birey ergenlik dönemine geçmekte ve bu nedenle rehberlik hizmetlerinde ergenlik dönemi özellikleri dikkate alınmaktadır. Ergenlik dönemine

girme ile beraber soyut işlemler aşamasına geçen birey, kendini sorgulamaya başlayacak, "ben kimim, gelecekten ne bekliyorum?" sorularını kendisine soracaktır. Bu dönem ayrıca bireyin üst eğitim kurumlarına ilişkin seçimler yaptığı dönemdir. Bir üst eğitim kurumunu seçerken bireyin kendisini tanıması, geleceğe ilişkin hedefler oluşturması ve üst eğitim kurumlarını tanıması önemli olmaktadır. Bu dönemin özellikleri dikkate alındığında, bireyin kendini tanıması, kendisine uygun seçimleri yapması, kimliğini oluşturabilmesi için bireye yaşantı zenginliğinin sunulması gerekmektedir. Yaşantı zenginliği sunmanın yanında çocukluktan ergenliğe geçiş yapan bireye güven ve destek verilmesi, bireyin kimlik gelişimi ve benlik gelişimi açısından önem kazanmaktadır.

İlkokul kademesi ile ortaokul kademesinin özellikleri dikkate alındığında, bu kademe eğitsel yaşantı için temel niteliği taşıdığından, eğitsel rehberlik çalışmaları kişisel – sosyal ve mesleki rehberlik çalışmalarına göre daha yoğun verilir.

NOT

İlkokul kademesi ile ortaokul kademesinin özellikleri dikkate alındığında, ilköğretim kademesinde rehberlik hizmetlerinin temel amacı bireyin kendisini tanıması ve anlamasına yöneliktir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi rehberliğin ilköğretim düzeyindeki öğrencilerde geliştirmeyi amaçladığı özelliklerden biri değildir?

A) Yeterlik duygusu
B) Yüksek not alma
C) Sorumluluk duygusu
D) Sosyal beceriler
E) Psikolojik sağlamlık

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Rehberlik, ilköğretimde geliştirilmesi amaçlanan özelliklerden değildir, yüksek not alma

Çözüm: Rehberlik hizmetleri bireylerin kişisel, özel amaçlarını yerine getirmeye yönelik bir yardım değildir. Rehberlik yardımının kendisine özgü amaçları vardır. Bireyin kendisini tanımasını sağlama, çevresini tanımasına ve çevresine uyum sağlamasına yardımcı olma, kendini gerçekleştirmesini sağlama gibi amaçları vardır. Saygı görmek, yüksek not almak, herkesçe sevilmek gibi amaçlar rehberlik yardımı ile bağdaşmaz. Bu doğrultuda ilköğretim kademesinde öğrencilere yüksek not aldırmak, rehberlik hizmetinin amaçları arasında yer almaz. Cevap B

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi, ilköğretimdeki rehberlik hizmetlerinin özelliklerinden biri değildir?

A) Ailelerle işbirliğine önem verilmesi
B) Öğretim programıyla bütünleşmeye önem verilmesi
C) Gelişimsel rehberliğe dayalı etkinliklerin ön planda olması
D) Sunulan hizmetlerde grup ve oyun etkinliklerine ağırlık verilmesi
E) Sunulan hizmetlerin "uzman merkezli" olması

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: İlköğretimde rehberlik, özelliklerinden değildir, uzman merkezli olması

Çözüm: İlköğretim kademesinde rehberlik hizmetlerinin merkezinde öğretmen ve aile vardır; çünkü rehberlik hizmetlerini çocuğa doğrudan ulaştırmak zordur. Çocuğun gelişimsel özellikleri, seviyesi gözetildiğinde, doğrudan rehberlik yardımı daha sınırlı verilmektedir. Grup rehberliği etkinlikleri, oyun, gözlem, resim, drama gibi çalışmalarla rehberlik yardımları verilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda rehberlik hizmetlerinin uzman merkezli olduğunu söylemek doğru olmaz. Bu kademede öğretmen ve aile rehberliği önemli yer tutar, öğretmen ve aile aracılığıyla çocuğa ulaşılmaya çalışılır. E seçeneği haricindeki seçeneklerde ifade edilenler ilköğretim kademesinin özellikleri arasında gösterilebilir. Cevap E

d) Ortaöğretim Kademesinde Rehberlik

Bu dönem 14-18 yaş grubunu kapsamaktadır. Ortaöğretim kademesi ergenlik dönemi özelliklerinin ve sorunlarının daha yoğun görüldüğü dönemdir. Bu nedenle bu dönemde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ihtiyaç artmaktadır. Bu dönemde bireye kazandırılması gereken nitelikler ve bu dönemin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

Bu dönemde bireyin birçok açıdan olgunlaşması nedeniyle artık bireye rehberlik yardımını doğrudan ulaştırmak daha kolaydır. Bu doğrultuda bu kademede artık bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetleri yapılmaya başlanır.

NOT

Bu kademe yaşanan sorunların çokluğu ve önemli konuların yer alması nedeni ile bireyin psikolojik danışma hizmetine en çok ihtiyaç duyduğu kademedir.

Kişisel – Sosyal Açıdan;

- ✓ Hızlı değişen fiziksel özelliklerine olumlu tutum geliştirme,
- ✓ Duygusal özerkliğini kazanma,
- ✓ Her iki cins akranlarıyla olgun ilişkiler geliştirme,

- ✓ Kendisine uygun bir kimlik edinmeye çalışma,
- ✓ Erkeksi veya kadınsı sosyal role erişme olarak ifade edilebilir.

Eğitsel Açıdan;

- ✓ Çalışmayı alışkanlık hâline getirme,
- ✓ Yetenek ve ilgilerine uygun eğitsel alan seçimi yapma,
- ✓ Geleceğine yön verecek sınavlara hazırlanma,
- ✓ Sınav sürecini yönetme olarak ifade edilebilir.

NOT

Bu kademede bireyin kendisine uygun mesleki tercihi yapması nedeni ile bu kademede mesleki rehberlik çalışmaları kişisel – sosyal ve eğitsel rehberlik çalışmalarına göre ağırlık kazanır.

Mesleki Açıdan;

- ✓ Meslekleri yakından tanıma ve özelliklerini öğrenme,
- ✓ Kişisel niteliklerinin belirginleşmesi ve sahip olduğu nitelikleri tanıma,
- ✓ Sahip olduğu niteliklerle mesleklerin niteliklerini eşleştirerek kendisine uygun meslek tercihi yapma,
- ✓ Geleceğe yönelik hedeflerini belirleme olarak ifade edilebilir.

Ortaöğretim kademesinde birey, duygusal özerkliğini kazanma ile beraber ilişkilerine yön vermeye başlayacak, ailenin koruyuculuğundan kurtularak özerk olmaya çalışacaktır. Bu kademede bireyin aileden uzaklaştığı, yalnız kalma ihtiyacının arttığı ve akranlarına daha fazla yöneldiği görülecektir. Bu dönem ergenlik dönemi sorunlarının daha yoğun yaşandığı bir dönemdir. Kendine uygun kimlik edinme çabası, bedeninde meydana gelen değişiklikler, bilişsel dünyasında meydana gelen değişiklikler ile beraber artık yetişkinliğe adım atmaya çalışan birey, zaman zaman aile ve otorite ile çatışmalar yaşayabilir. Eğitsel açıdan bu dönem, ilköğretime göre daha zorlu bir dönemdir; çünkü kendisine uygun eğitsel alan seçimleri yapacak, her bir branşı daha derinlemesine öğrenecek ve geleceğine yön verecek sınavlara hazırlanmaya başlayacaktır. Bu nedenle öğrenmeyi öğrenmesi, sınav sürecini yönetebilmesi, çalışmayı alışkanlık hâline getirmesi kendisinden beklenen durumlardır. Bu dönem, mesleki açıdan çok önemli bir dönemdir; çünkü bu dönemde birey, mesleki tercihini yapacak ve bu doğrultuda çalışmaya başlayacaktır. Mesleki tercihi yapacak olması nedeniyle kendisini tanıması, meslekleri tanıması ve kendi niteliklerine uygun mesleklere yönelmesi kendisinden beklenen durumlardır.

NOT

Okul öncesi dönem ile ilköğretim döneminde bireyi aile ve öğretmen aracılığı ile rehberlik yardımına götürmek kolay iken bu kademede zorlaşır; çünkü birey özerk olmak isteyecek ve zaman zaman oterite ile çatışacaktır. Bu nedenle bu kademede akran danışmanlığı önemli olmakta ve bireye rehberlik yardımını götürmek için bireyin akranlarından yararlanılmaktadır.

e) Yükseköğretim Kademesinde Rehberlik

Bu dönem 18 yaş ve üstünü kapsamaktadır. Bu dönemde bireyler çoğunlukla ailelerinden ayrılmakta olduğundan bireysel sorunlar ön plana çıkmakta, bu sorunların çözümü ve bireylerin kendilerini geliştirmeleri için kişisel – sosyal rehberlik hizmetleri ağırlık kazanmaktadır. Bu dönemde bireye kazandırılması gereken nitelikler ve bu dönemin özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

Kişisel – Sosyal Açıdan;

- ✓ Çevreye uyum sağlama,
- ✓ Kendine uygun bir sosyal gruba ait olma,
- ✓ Eş seçme, evliliğe ve aile kurmaya hazırlanma,
- ✓ Toplumsal sorumluluklarını yerine getirme,
- ✓ Sanatsal, sportif ve kültürel ortamlar oluşturma,
- ✓ Burs, yurt, kredi konularında bilgiler edinme,
- ✓ Kişisel sorunlarıyla başa çıkabilmeyi öğrenme olarak ifade edilebilir.

NOT

Bu kademede kişisel – sosyal rehberlik çalışmaları, yaşanan sorunlar ve ilgilenilen konular nedeni ile eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarına göre daha yoğun verilir.

Eğitsel Açıdan;

- ✓ Kendini hedefine ulaştıracak çalışmaları yapma,
- ✓ Akademik anlamda kendini geliştirme,
- ✓ Yükseköğretim sonrası sınavlara hazırlanma olarak ifade edilebilir.

NOT

Yükseköğretim kademesi burs, yurt, kredi konularının ön plana çıkması, sosyal – kültürel hizmetlerin ağırlık kazanması nedeni ile öğrenci kişilik hizmetlerinin en iyi şekilde ve en yoğun verildiği kademedir.

Mesleki Açıdan;

- ✓ Tercih ettiği mesleği yakından tanıma,
- ✓ Mesleğin çalışma alanları hakkında bilgi elde etme,
- ✓ Yükseköğretim sonrası çalışacağı alanları belirleme,

✓ Mesleki yaşantısı için kendini geliştirme olarak ifade edilebilir.

NOT

Okul öncesi kademede kişisel – sosyal rehberlik, ilkokul ve ortaokul kademesinde eğitsel rehberlik, ortaöğretim kademesinde mesleki rehberlik ve yükseköğretim kademesinde kişisel – sosyal rehberlik çalışmaları ön plana çıkmasına rağmen, her kademede en önemli rehberlik türü kişisel – sosyal rehberliktir; çünkü yaşamla ilgili konu ve problemleri içermektedir.

PROBLEM ALANLARINA GÖRE REHBERLİK

Problem alanlarına göre rehberlik türleri eğitsel, kişisel – sosyal ve mesleki olmak üzere üç ayrı başlık altında değerlendirilmektedir. Her bir problem alanının özellikleri ve içerdiği konular aşağıda ifade edilmektedir.

a) Eğitsel Rehberlik

Öğrenciye eğitim yaşantısı ile ilgili bazı yeterlilikleri kazandırmak, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırmak, eğitsel konularda karşılaştığı güçlükleri gidermesine yardımcı olmak ve böylelikle uygun bir öğrenme ortamı oluşturarak başarısının artmasına katkıda bulunmaya yönelik rehberlik çalışmaları eğitsel rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.

Eğitsel rehberlik çalışmaları ile öğrencinin en temelde "öğrenmeyi öğrenmesi" ve "öğrenmeye karşı olumlu tutumlar kazanması" amaçlanmaktadır. Eğitsel rehberlik problem alanında yer alan konu ve problemler;

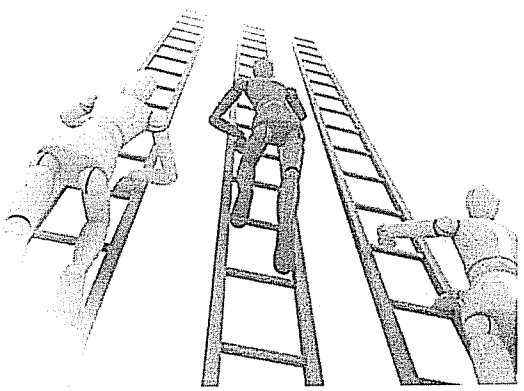
- ✓ Okula ve eğitim ortamına uyum sağlama,
- ✓ Verimli ders çalışma tekniklerinin kazandırılması,
- ✓ Öğrencilerin öğrenme stillerinin belirlenmesi,
- ✓ Hızlı ve etkili okuma alışkanlığının kazanılması,
- ✓ Ders araç – gereçlerini etkili kullanma,
- ✓ Dikkatini toplayabilme ve motivasyonu arttırma,
- ✓ Not tutma becerilerinin kazandırılması,
- ✓ Zamanı etkili kullanma ve boş zamanlarını verimli değerlendirme,
- ✓ Çalışma ortamını düzenleme,
- ✓ Planlı ve programlı çalışabilme,
- ✓ Yönergeleri ve talimatları izleyebilme,
- ✓ Uygun ve gerçekçi eğitsel kararlar (okul seçimi, alan seçimi, ders seçimi vb.) verme,
- ✓ Çalışmaya ilişkin motivasyon sağlama ve bunu sürdürme,
- ✓ Akademik anlamda özgüven kazanma,
- ✓ Başarıyı engelleyen etmenleri azaltma ya da ortadan kaldırma,
- ✓ Öğrencinin ilgi, yetenek, eğilim ve özelliklerine uygun eğitsel ortamlar oluşturma,
- ✓ Sınav sistemlerini tanıtma ve sınavlara hazırlanma,
- ✓ Sınav kaygısı ile başa çıkabilme olarak ifade edilebilir.

Eğitsel rehberlik kapsamı üzerinde önemle durulması gereken ve okullarda rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilere yoğunlukla sunulan uygulamalardan birisi olan verimli ders çalışma tekniklerinin kazandırılması, öğrencinin ders başarısını doğrudan etkilediği gibi öğrencinin ders başarısının artmasıyla birlikte öz güveninin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle verimli ders çalışma teknikleri hakkında bilgiler vermek yararlı olacaktır.

Öğrencinin ders başarısının desteklenmesi için öncelikle;

- ✓ Zamanı iyi planlamayı öğrenmesi,
- ✓ Çalışma ortamını dikkati dağıtmayacak şekilde düzenlemesi,
- ✓ Çalışma süresi ve aralıklarını planlaması,
- ✓ Sınıfta not tutma, ders dinleme ve özet çıkarma alışkanlığını kazanması,
- ✓ Çalışmaya güdülenmiş olması gerekmektedir.

Verimli ders çalışma alışkanlığının kazandırılmasıyla beraber bu konuda yapılacak uygulamaların planlı bir şekilde öğrenciye kazandırılması başarıyı doğrudan olumlu etkileyecektir.

Aşağıda ders çalışmayı verimli hale getirmek için gerekli olan ana faktörler tablo olarak gösterilmiştir:

Verimli Ders Çalışma Destek Tablosu

Çalışma Mekânının Özellikleri	Çalışma Planının Hazırlanması	Etkili Okuma Yöntemleri	Ders Dinleme ve Not Tutma	Sınava Hazırlanma
° Odada dikkat dağıtıcı nesne, afiş, resim v.b. bulunmamalıdır. ° Müzik, TV vb. eşyalar dikkati dağıtır. ° Her gün aynı mekânı kullanarak çalışmak konsantrasyonu arttırır. ° Çok sıcak ve çok soğuk ortam çalışmayı olumsuz etkiler. ° Yatarak çalışmak uyku getirir. ° Müzik dinleme, atıştırma gibi ihtiyaçlar molalara bırakılmalıdır. ° Gerekli malzeme önceden hazırlanmalıdır. ° Yeterli aydınlatmaya dikkat edilmelidir.	° Çalışılacak bölümler saptanmalı ve sıraya konulmalıdır. ° Çalışılacak bölüm kendi içinde hedeflere bölünmelidir. ° Plana uyma konusunda titiz davranılmalıdır. ° 40 – 50 dakikada bir ara vermek dikkati arttırır. ° Sevilen ve sevilmeyen derslere ayrılan süre farklı olmamalıdır. ° Düzenli zaman aralıklarında tekrar yapılmalıdır.	° Öncelikle okunacak bölümün bütün olarak incelenmesi, daha sonra ana ve alt başlıkların gözden geçirilmesi gerekir. ° Öğrencinin kendine uygun okuma yöntemini fark etmesine (okurken altını çizme, sesli okuma, okurken not alma, özet çıkarma gibi) yardımcı olmak gerekir. ° Metin hakkında soru sorarak öğrenme kontrol edilmelidir. ° Çalışmanın sonunda okunan bölüm tekrar gözden geçirilmelidir.	° Derse önceden hazır ve okumuş gelmelidir. ° Öğretmenin vurgularına dikkat etmelidir. ° Gerekli yerlerde soru sorma alışkanlığı geliştirmelidir. ° Anlatılanları not etmeye çalışırken ana fikri kaçırmamaya dikkat edilmelidir. ° Alınan notlar dersten sonra gözden geçirilmelidir. ° Not alırken kısaltmalar kullanmaya alışılmalıdır. ° Anlaşılmayan veya eksik not alınan yerler dersin sonunda hemen tamamlanmalıdır.	° Belirli bir zaman dilimine yayılmış çalışma, bir gece önce çalışmaktan çok daha verimlidir. ° Son geceye bırakılan çalışma kaygıyı arttırır. ° Ara vermeden çalışmak öğrenmeyi olumsuz etkiler. ° Çalışmanın ardından kendi kendine soru sorup cevaplama alışkanlığı geliştirilmelidir. ° Sınav kaygısıyla başa çıkma yöntemlerini öğrenmek gerekir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Emre, yeni başladığı Anadolu lisesinde, alanlardan kendi ilgi ve yeteneklerine uygun olanı seçmek istemektedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi, Emre'ye verilmesi gereken <u>en uygun</u> rehberlik hizmetidir?

A) Kişisel rehberlik
B) Eğitsel rehberlik
C) Bireysel psikolojik danışma
D) Bilgi toplama ve yayma
E) Oryantasyon

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Anadolu Lisesi, ilgi ve yeteneklerine uygun alanlar, eğitsel rehberlik

Çözüm: Bir öğrencinin eğitsel alan, ders, eğitsel kulüp, okul seçimlerine yardımcı olma durumları, rehberlik türleri içerisinde eğitsel rehberliğin kapsamında yer almaktadır; çünkü eğitsel rehberlik, bireyin eğitim yaşantısı içerisinde karşılaştığı konu ve problemlere yöneliktir. Soruda öğrencinin bir Anadolu lisesinde okuduğu, Anadolu lisesine yeni başladığı, ilgi ve yeteneklerine uygun bir alan seçmek istediği söylenmiştir. Ortaöğretim kurumlarının 9. sınıfı sonunda yapılan alan seçimlerinden kasıt; sayısal, türkçe – matematik, sözel, yabancı dil gibi alanlardır. Bu yönde bir seçim eğitsel rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir. Cevap B

KPSS'de Çıkmış Soru

YGS'ye hazırlanan lise son sınıf öğrencisi Nurten, kendisine güvenen bir kişiliğe sahip olmasına ve derslerine çok çalışmasına karşın, deneme sınavlarında bile aşırı heyecanlanarak istediği puanları elde edememektedir.

Sınavlarda yaşadığı endişe yüzünden, gelecekte başarılı bir avukat olamayacağını düşünen Nurten'e verilecek rehberlik yardımı öncelikle aşağıdaki problem alanlarından hangisine yönelik olmalıdır?

A) Eğitsel rehberlik
B) Kişisel - sosyal rehberlik
C) Akran eğitimi
D) Mesleki rehberlik
E) Yönlendirici rehberlik

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sınavlarda yaşanan endişe, deneme sınavlarında aşırı heyecan, eğitsel rehberlik

Çözüm: Eğitsel yaşantı içerisinde değerlendirilen kaygı ve stres durumları, eğitsel rehberlik kapsamında değerlendirilir. Soruda bireyin sınavlarda yaşadığı endişe yüzünden iyi bir avukat olamayacağını düşündüğünden söz edilmiştir. Sorunun kaynağına inildiğinde, sınavlarda yaşanılan endişenin soruna neden olduğu görülecektir. Bu doğrultuda, bireye yardımcı olmak için öncelikle bu konu ile ilgilenilmesi gerekmektedir. Sınavlarda yaşanılan kaygı, endişe, stres gibi durumlar eğitsel rehberlik içerisinde değerlendirilir. Cevap A

KPSS'de Çıkmış Soru

Yeteneklerinin altında ve üstünde başarı gösteren öğrencileri belirlemek aşağıdaki rehberlik servislerinden hangisinin görevidir?

A) Mesleki rehberlik
B) Eğitsel rehberlik
C) Grup rehberliği
D) Kişisel rehberlik
E) Psikolojik rehberlik

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Yetenek, başarı, eğitsel rehberlik

Çözüm: Başarı kavramı öncelikle eğitsel yaşantı içerisinde değerlendirilen bir kavramdır. Bu kavram, kişisel – sosyal veya mesleki bir ifade ile birlikte anılırsa, diğer problem alanları kapsamında da değerlendirilebilir. Soruda başarı kavramı başka bir problem alanı ile ilişkilendirilmediğinden eğitsel rehberlik kapsamında değerlendirilebilir. Cevap B

b) Kişisel – Sosyal Rehberlik

Bireylerin kişisel – sosyal gelişim ihtiyaçlarını karşılamak ve böylelikle gelişim ve uyumlarına yardımcı olmak amacıyla yürütülen çalışmalar kişisel – sosyal rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.

Kişisel rehberliğin amacı;

- ✓ Bireyin; kendisini psikososyal bir varlık olarak anlaması ve kabul etmesi,
- ✓ Fiziksel ve sosyal çevresini gerçek boyutları ile tanıması,
- ✓ Kendi potansiyelini sunulan imkânlar doğrultusunda en iyi şekilde kullanmasını sağlamaktır.

Kişisel - sosyal rehberlik problem alanında yer alan konu ve problemler:

- ✓ Kişilerarası ilişkiler ve iletişim problemleri,
- ✓ Öz güven ve öz saygı problemleri,
- ✓ Benlik algısı ile ilgili problemler,
- ✓ Kişisel - sosyal yaşantı ile ilgili uyum problemleri,
- ✓ Kişilik gelişimi ile ilgili konu ve problemler,
- ✓ Karşı cinsle ilgili problemler,
- ✓ Ailevî problemler,
- ✓ Sosyalleşme ile ilgili problemler,
- ✓ Karar verme stratejilerini kazandırmaya yönelik uygulamalar,
- ✓ Kendini ifade etme, sosyal beceri eğitimi, atılganlık eğitimi konuları,
- ✓ Stres ve kaygıyla başa çıkabilme,
- ✓ Öfke ile başa çıkabilme ve çatışma çözme becerileri,
- ✓ Sağlık problemleri olarak ifade edilebilir.

NOT

Sorularda akademik başarıya ilişkin bir vurgu varsa ve eğitsel yaşantı içerisinde kullanılan kavramlardan söz ediliyorsa öncelikle eğitsel rehberlik düşünülmelidir; ancak son yıllarda bu yönde sorular, daha çok durumsal değerlendirmeler şeklinde sorulmaktadır. Bu nedenle verilen bir probleme neden olan faktör göz önünde bulundurularak sorular cevaplandırılmalıdır. Örneğin öz güven eksikliği nedeniyle başarılı olamayacağını düşünen bir bireye, öncelikle kişisel – sosyal rehberlik kapsamında yardım sunulmalıdır; çünkü problemin kaynağında kişisel – sosyal bir durum, öz güven eksikliği verilmiştir.

KPSS'de Çıkmış Soru

İki yıldır üniversite sınavlarını kazanamıyorum. Bu kez önceki yıllara göre çok daha programlı hazırlanıyorum; ancak insanların "Hâlâ kazanamadın mı?" diye sormaları, kendime olan güvenimi azaltıyor. Yine kazanamazsam diye düşündüğümde uykularım kaçıyor. Sağlığım bozuldu. Çok istediğim hâlde mühendis olamayacak mıyım?

Yukarıdaki ifadeleri söyleyen bir öğrencinin kendine olan güvenini yeniden kazanması için verilecek yardım öncelikle rehberliğin hangi alanına yönelik olmalıdır?

A) Eğitsel B) Mesleki C) Kişisel – Sosyal
D) Sosyal yardım E) Sağlık

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Kendine olan güveni kazanması, öncelikli yardım, kişisel-sosyal

Çözüm: Bireyin yaşadığı endişenin, kaygının kaynağı irdelendiğinde, bu durumun özgüven eksikliğinden kaynaklandığı görülecektir. Bireyin kendisine olan güvenini kazanması, özgüven problemleri kişisel – sosyal rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir. Soruda her ne kadar üniversite sınavından ve mesleki seçimden, yani eğitsel ve mesleki bir durumdan söz edilse de, bireyin istediklerini gerçekleştirememesinin nedeni olarak kendisine olan güvenini yitirmesi verilmiştir. Eğitsel ve mesleki açıdan isteklerini yerine getirebilmesi için öncelikle kişinin özgüvenini kazanması gerekmektedir. Cevap C

KPSS'de Çıkmış Soru

Başarılı bir öğrenci olan Selin ilköğretim 8. sınıfa devam etmektedir. Sınıf öğretmeni son zamanlarda Selin'in başarısında belirgin bir düşme olduğunu gözler ve okul rehber öğretmeniyle görüşmesini ister. Okul rehber öğretmeniyle yaptığı görüşmede Selin "Annem teyzemle konuşurken beni evlendireceklerini söyledi. Nasılsa beni liseye göndermeyecekler. Onun için kendimi derslere veremiyorum." der.

Rehber öğretmenin Selin'le yapacağı görüşmeler öncelikle rehberliğin hangi problem alanına yönelik olmalıdır?

A) Eğitsel rehberlik B) Ev ziyareti
C) Mesleki rehberlik D) Bireyi tanıma
E) Kişisel rehberlik

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Beni evlendirecekler, nasılsa beni liseye göndermeyecekler, öncelikle, problem alanı, kişisel rehberlik

Çözüm: Öğrencinin ifade ettiklerine göre, okul başarısındaki düşüşün nedeni, öğrencinin evlendirileceğini düşünmesi ve evlendirileceğini düşündüğü için çalışmaya kendini verememesidir. Bu doğrultuda, öğrenciye yardımcı olmak isteyen rehber öğretmenin öncelikle soruna neden olan durumla, yani evlendirilme düşüncesi ile ilgilenmesi gerekir. Evlilik durumu, kişisel – sosyal rehberlik kapsamında değerlendirilir. Cevap E

c) Mesleki Rehberlik

Bireylerin var olan meslekleri tanıması, kendi niteliklerinin farkına varması, kendi niteliklerine uygun mesleki seçimlerde bulunarak bu mesleklere hazırlanması, mesleki yaşantı içerisinde kendilerini geliştirmesine yönelik çalışmalar mesleki rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.

Mesleki rehberlik problem alanında yer alan konu ve problemler:

- ✓ Mesleki yönlendirme amacıyla bireyi tanıma,
- ✓ Meslekleri tanıtıcı grup rehberliği çalışmaları,
- ✓ Bölümleri tanıtmak amacıyla üniversite gezileri düzenlenmesi,
- ✓ Meslekleri tanıtıcı broşür, pano, ilan hazırlama,
- ✓ İş yeri ziyaretleri,
- ✓ Meslek uzmanlarının davet edilerek meslek tanıtımı yapılması,
- ✓ Kariyer danışmanlığı ve mesleki danışmanlık hizmetleri,
- ✓ Mesleki uyum ve mesleki kararsızlık problemleri,
- ✓ Kısa süreli iş tecrübeleri, staj çalışmaları olarak ifade edilebilir.

Soruda Görelim:

Üniversite sınavlarına hazırlanan Okan, sınava hazırlık sürecinde yapılan deneme sınavlarından yüksek puanlar alarak ve sınavlarda yüksek başarı sergileyen öğrencilerin arasında yer almaktadır. Başarı durumu nedeni ile çevresinin kendisine dair yüksek beklentileri olduğunu bilen Okan, sınav sürecinde kendisine güvenmekte; ancak sınav sonrası hangi bölümü seçeceği konusunda sorun yaşamaktadır. Çeşitli alternatifler oluşturan Okan, bu alternatiflerin hangisinin kendisine uygun ve avantajlı olduğu konusunda kararsızlık yaşadığı için okul rehber öğretmenine başvurmuş ve yardım talebinde bulunmuştur.

Okul rehber öğretmeninin Okan'a yapacağı yardımlar, rehberlik problem alanlarından hangisinin kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Bireysel rehberlik
B) Eğitsel rehberlik
C) Mesleki rehberlik
D) Kişisel – sosyal rehberlik
E) Tamamlayıcı rehberlik

Çözüm:

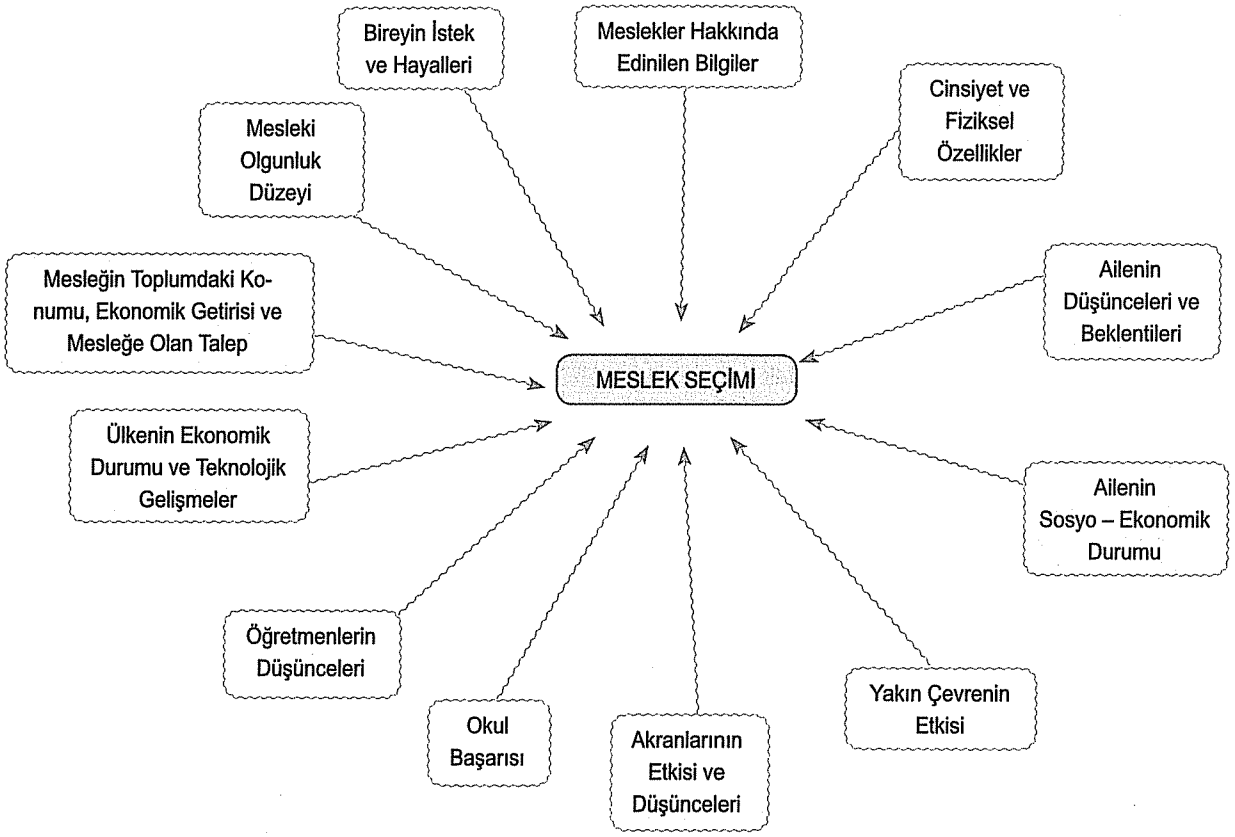
Soruda öğrencinin üniversite sınavına hazırlandığı, sınava hazırlık sürecinde başarısının yüksek olduğu ve kendisine güvendiği bilgileri verilmiştir. Bu bilgiler öğrencinin eğitsel veya kişisel – sosyal açıdan bir yardıma ihtiyaç duymadığını gösterir. Ancak öğrenci sınav sonrası hangi bölümü seçeceği konusunda kararsızdır ve bu konuda yardım istemektedir. Üniversite sınavı sonrası tercih edilebilecek bölümlerden kasıt; mesleki alanlardır. Mesleki alanlara yönelik kararsızlık durumları mesleki rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir. Bireysel rehberlik ve tamamlayıcı rehberlik, soruda sorulduğu üzere problem alanları içerisinde değerlendirilmemektedir.

Cevap C

NOT

Meslek seçimi anlık bir karar olmayıp bir gelişim sürecinin sonunda gerçekleşen bir durumdur. Okul öncesi öğretim kademesinde mesleki rehberlik çalışmalarına başlanmakta ve bu çalışmalar değişkenlik göstererek mesleki yaşantının sonuna kadar devam etmektedir.

Bireyin kendisine uygun mesleki kararı vermesi, mesleki rehberlik çalışmaları içerisinde önemli yer tutan bir konu olup mesleki karar; bireyin yetenek durumu, ilgileri, başarı durumu, kendisini algılayış biçimi, aile ve yakın çevrenin görüşleri, toplumsal etkenler, mesleklerin istihdam olanakları, rastlantılar gibi birçok faktörden etkilenmektedir.

Mesleki rehberlik çalışmaları ile bireyin kendisine uygun mesleği tercih etmesi ve mesleki yaşantı içerisinde kendisini geliştirmesi amaçlanmaktadır. Bu noktada yapılan yöneltme hizmetleri önemlidir. Mesleki rehberlik kapsamında yöneltme hizmetlerini kullanırken izlenmesi gereken bazı ilkeler söz konusudur. Bu ilkeleri şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- ✓ **Bireysel Sorumluluk İlkesi:** Birey, mesleki seçimlerde bulunurken kararını kendisi vermeli ve bu kararın sorumluluğunu taşımalıdır. Rehberlik hizmetlerinin karar verici değil karar vermeye yardımcı bir hizmet olduğu düşünüldüğünde, bu doğrultuda seçme hakkını bireyin kendisine tanımak gerekmektedir. Yöneltme zorlayıcı değil gerçekçi ve birey merkezli olmalıdır.
- ✓ **Süreklilik İlkesi:** Yöneltme, yalnızca ilköğretim ile ortaöğretim kademelerinde değil okul öncesinden başlayarak öğrenci hakkındaki gözlem ve değerlendirmelerin birikimine göre yapılmalı, süreklilik arz etmelidir.
- ✓ **Fırsat Eşitliği İlkesi:** Yöneltmede amaç, herkesin istek, ilgi, yeteneklerine uygun yetişmesini ve başarılı olabileceği bir programa girmesini sağlamak olmalıdır. Yöneltmede öğrenciler arasında ayrım yapmak rehberliğin ilke ve amaçlarına uygun değildir.
- ✓ **Bütünlük İlkesi:** Yöneltme, örgün ve yaygın eğitimi içine alacak şekilde, bir bütünlük arz ederek yapılmalıdır. Yöneltme hizmeti, tüm öğrencileri kapsamalı, yalnız sistem içerisinde olan değil sistem dışında olan veya sistemden herhangi bir sebepten ötürü ayrılmış öğrencileri de içine almalıdır; çünkü rehberlik hizmetleri herkese açık bir hizmettir.

MESLEKİ REHBERLİKTE TEMEL KAVRAMLAR

1. İş: Belli bir meslek alanında sürdürülen benzer etkinlikler grubudur. İş, özel bir çalışma alanındaki görevleri tanımlar. Örneğin öğretmenlik bir meslektir, öğretmenin derse girip bir konuyu aktarması iştir.

2. Meslek: Meslek için geçmişten bugüne çeşitli tanımlar kullanılmıştır. Bunlardan birkaçı şöyledir:

- ✓ Kazanç elde etmek için yapılan faaliyettir.
- ✓ Kişinin yaşamını sürdürmek, geçimini sağlamak için yaptığı ve devamlılık içeren iştir.
- ✓ Kişinin sadece kendi doyumu için değil başkalarının da yararı için yaptığı ve karşılığında bir gelir elde ettiği faaliyettir.
- ✓ Para kazanmanın ötesinde, kapasiteyi kullanma ve kendini (özünü) gerçekleştirme yoludur.

Bu tanımlarda üzerinde durulan ortak noktalardan hareketle, yapılan her iş, meslek olarak kabul edilemez. Bir uğraşın meslek özelliği taşıması için; yasal düzenlemesi, belirli bir eğitimi, kuralları, statüsü ve kullandığı araç – gereçleri olmalıdır.

Verilen bilgilerden hareketle meslek; "İnsanlara yararlı hizmet ve mal üretmek amacıyla yapılan, karşılığında bir gelir elde edilen, belirli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür."

KPSS'de Çıkmış Soru

Meslek ve iş arasındaki ilişkiyle ilgili;

I. İş, mesleki bilgi ve becerilerin uygulama alanına konmasıdır.
II. İş, benzer meslekleri içine alan daha geniş bir kategoridir.
III. Hem meslek hem de iş toplumsal bir ihtiyacı karşılar.

ifadelerinden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) II ve III

Çözüm: Meslek; kuralları toplumca belirlenmiş, belirli bir eğitim süreci gerektiren, diğer insanlara fayda sağlama adına yürütülen iş grubu olarak ifade edilir. Örneğin öğretmenlik, mühendislik, avukatlık meslek olarak tanımlanır. İş ise bir mesleki alan içerisinde gerçekleştirilen uygulama ve eylemler olarak ifade edilir. Örneğin bir öğretmenin ders anlatması, bir mühendisin bir makineyi tamir etmesi, bir avukatın müvekkilini savunması iş olarak tanımlanır. Bu bağlamda öncüller ele alındığında I ve III numaralı öncüller doğrudur. Cevap D

3. Meslek Seçimi: Meslek seçimi, bireyin var olan mesleki alternatifleri çeşitli yönleriyle değerlendirip, kendi nitelikleri ve gereksinimleri açısından ele alması ve kendisine uygun bir mesleğe yönelmesi olarak tanımlanabilir. Her mesleğin kendine özgü gerekleri, çalışma koşulları ve sağladığı olanaklar farklıdır. Bu nedenle bireyin kendisini tanıması ve gelişimine en çok fırsat tanıyacak, gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayacak mesleklere yönelmesi gerekmektedir.

4. Kariyer: Kariyer, mesleki yaşantı içerisinde koyulan hedefler doğrultusunda kendimizi gerçekleştirme sürecidir. Kariyer bir başka deyişle, seçilen bir iş yolunda ilerlemek ve bunun sonucunda daha fazla deneyim kazanmak, sorumluluk üstlenmek, saygınlık elde etmektir. Kariyer kavramı kişinin çalışma hayatındaki tecrübelerini, aktivitelerini ve hiyerarşik pozisyonunu da ifade etmektedir; çünkü birey bir pozisyonda tecrübe elde edebilir ve elde ettiği tecrübelerden hareketle de daha üst bir pozisyona geçebilir.

NOT

Kariyer kavramı, bireyin mesleğinde kendini geliştirmesi, ilerlemesi, yükselmesi anlamında kullanılır.

5. Mesleki Doyum (İş Doyumu): Mesleki doyum, çalışanların yaptıkları işe karşı geliştirdikleri tutumlarla ilgilidir. Mesleki doyum kavramı ile bir bireyin işinden aldığı haz ve mutluluk daha çok ifade edilmektedir. Çalışanların yaptıkları işten aldıkları haz ve mutluluk ise işten elde edilen maddi çıkar, çalışma arkadaşları, üretilen ürün, eser veya meydana getirilen hizmetin niteliğinden etkilenmektedir. Mesleki doyum bu açıdan iş yaşantılarına karşı çalışanlarca geliştirilen duygusal tepkidir.

6. Meslek Danışmanlığı: Meslek seçme sürecinde bireye yardımcı olmak, bireyin mesleki kararsızlığını gidermesine katkı sağlamak ve bu sayede bireyin kendisine uygun mesleki tercihleri yapmasına yardım ile ilgilenen hizmettir. Mesleki danışmanlık hizmeti bireylerin mesleki tercihlerini yaptıkları veya yapmaya yöneldikleri dönemlerde sunulan bir hizmettir.

Örnek

Hangi mesleği seçmesi gerektiğine karar veremeyen veya üniversite sınavı sonrası elde ettiği puana ve kişisel niteliklerine uygun seçimler yapmak isteyen bir bireye yardımcı olma mesleki danışmanlık kapsamında değerlendirilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Eren, lise son sınıfta okuyan başarılı bir öğrencidir. İlgi duyduğu meslekler hakkında bazı bilgiler edinmiştir, ancak hangi mesleği seçmek istediğinden emin olamamakta ve kararsızlık yaşamaktadır. Örneğin bir gün doktor olmaya karar vermekte, bir süre sonra vazgeçip mimar olmayı düşünmektedir.

Buna göre, Eren'e sağlanması gereken rehberlik hizmeti aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mesleki danışma
B) Eğitsel rehberlik
C) Bilgi verme
D) Oryantasyon
E) Müşavirlik (konsültasyon)

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Mesleki kararsızlık, sağlanması gereken rehberlik hizmeti, mesleki danışma

Çözüm: Bireylerin meslek seçimlerine yardımcı olmak, mesleki kararsızlığını gidermeye çalışmak mesleki rehberlik kapsamında değerlendirilir. Mesleki rehberlik içerisinde yer alan mesleki danışmanlık hizmeti, özel olarak mesleki seçimlere yardım ve mesleki kararsızlık durumları ile ilgilenir. Cevap A

7. Kariyer Danışmanlığı: Birey, yaşamının her döneminde mesleki rehberliğe ihtiyaç duyabilir; çünkü mesleki rehberlik yalnızca mesleki seçimlerin yapıldığı dönemlerde verilen bir rehberlik yardımı değildir. Mesleki yaşantı içerisinde de mesleki ilgilerin değişmesi, işten çıkarılma, meslekte yükselme, değişen ve gelişen meslekler bireylerin mesleki yaşamlarını etkilemekte ve mesleki rehberliği gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda kariyer danışmanlığı, bireyin yaşamının her döneminde faydalanabileceği bir hizmettir. Mesleki yaşantı içerisinde bireyin kendisini geliştirmesi, yeni iş alanlarını tanıması ve bu alanlara yönelmesi, pozisyonunu değiştirmesi gibi durumlarda bireylere yardım ile ilgilenen hizmet olarak kariyer danışmanlığını ifade etmek mümkündür.

Örnek

Mesleki seçimlerini yapmış ve seçtikleri alanda eğitim gören üniversite öğrencilerine kendilerini geliştirmeleri ve alanlarındaki yenilikleri fark etmeleri amacıyla yardımlar sunma kariyer danışmanlığı içerisinde değerlendirilebilir.

8. Mesleki Olgunluk: Mesleki olgunluk kavramı ile ilgili farklı ifadeler görmek mümkündür. Bunlardan bazıları;

- ✓ Bireyin kendisine uygun ve gerçekçi meslek seçebilme yeteneği,
- ✓ Bireyin akılcı ve gerçekçi meslek seçimi için gerekli bilgi ve beceriyi kazanması,
- ✓ Bireyin yaşına uygun karar vermeye ve mesleki gelişim görevleri ile baş etmeye hazır olması olarak ifade edilebilir.

Mesleki rehberlik çalışmaları okul öncesinden başlamakta ve farklılaşarak diğer dönemlerde de devam etmektedir. Her bir gelişim döneminde bireyden farklı alanlarda beklenen gelişim görevleri olduğu gibi her bir gelişim döneminde bireyden mesleki anlamda da beklenen gelişim görevleri bulunmaktadır. Bu mesleki gelişim görevlerinin başarı ile tamamlanması bireyin mesleki olgunluğa erişmesini sağlar. Bu bilgilerden hareketle mesleki olgunluk; bireyin içinde bulunduğu dönem veya yaş itibariyle kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini üstlenmesi ve başarması olarak ifade edilebilir.

Örnek

Ortaöğretim kademesinin sonlarına doğru bireyin mesleki kararını olgunlaştırması, belirginleştirmesi beklenir. Bir birey, eğer bu dönemde kendisine uygun bir seçimde bulunmuşsa, kararını belirginleştirmişse, bu birey için mesleki olgunluk düzeyi yüksek denilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Lise 1. sınıfların tanıtım ve yönlendirme dersine giren Gülay Hanım, yılsonunda gruba mesleki ilgi envanteri uygulamış ve 1. sınıftaki not ortalamasına ve envanter sonucuna göre Meryem'i eşit ağırlık alanına yönlendirmiştir. Meryem ise en yakın arkadaşı sayısal bölümü tercih ettiği için ve notları da yeterli olduğundan sayısal alanı tercih etmiştir. Lise 4. sınıfa geçtiğinde ise yeniden eşit ağırlık alanını tercih etmiş ve Gülay Hanım'a, yaz tatilinde izlediği bir filmden sonra bankacı olmanın tam kendisine göre olduğunu söylemiştir.

Buna göre, Meryem'le ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Meryem meslek seçiminde akılcı karar veremediğinden bu kararı onun yerine öğretmeni ailesiyle birlikte almalıdır.
B) Meryem başlangıçta sosyal ihtiyaçlara dayalı alan seçerken son sınıfta kendini gerçekleştirme ihtiyacını ön planda tutmaktadır.
C) Meryem mesleki açıdan fantezi (hayal) döneminde bulunduğundan farklı alanlara ilgi duymaktadır.
D) Meryem'in mesleki olgunluk düzeyi düşük olduğundan özdeşime dayalı alan seçmektedir.
E) Meryem'in kişilik tipleri ayrıştığından lise 4'te araştırıcı kişilik tipine uygun bir mesleğe yönelmektedir.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Arkadaşlarından etkilenerek alan değiştirme, izlediği filmden etkilenerek meslek seçme, özdeşim, mesleki olgunluk

Çözüm: Öğrencinin davranışları incelendiğinde, lise birinci sınıfta arkadaşlarından etkilenerek, son sınıfta ise izlediği bir filmden etkilenerek seçim yaptığı görülecektir. Ortaöğretim kademesi, bireyin kendisine uygun eğitsel ve mesleki seçimleri yapması gereken bir kademedir. Bu doğrultuda, öğrencinin kendisinden beklenilen tarzda seçimler yapmak yerine başkalarından etkilenerek, yani özdeşime dayalı seçim yaptığı söylenebilir. Mesleki olgunluk kavramı; bireyin içinde bulunduğu dönem itibariyle kendisinden beklenilen mesleki gelişim görevlerini yerine getirip getirememesi ile ilgilidir. Öğrencinin soruda kendisinden beklenilen tarzda değil de özdeşime dayalı seçimlerde bulunduğunun ifade edilmesi, mesleki olgunluk düzeyinin düşük olduğunu gösterir. Cevap D

9. **İlgi:** Bireylerin bir kişiye, bir etkinliğe, bir objeye karşı hoşlanıp hoşlanmama, beğenip beğenmeme şeklinde gösterdiği tepkilerle ilişkilidir. Daha ayrıntılı olarak ifade etmek gerekirse ilgi; bir kimsenin özel bir çaba sarf etmeden dikkat ettiği, gözlediği, üzerinde durup düşündüğü ve zevk alarak sürdürdüğü faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bireylerin ilgileri, çeşitli uyarıcılara verdikleri tepkiler ile çeşitli test durumlarında gösterdikleri tercihlerine bakılarak anlaşılabilir. İlgilerin gelişimi incelendiğinde, ilgiler çok erken yaşlardan itibaren belirmeye başlar. Özellikle 10 yaşından sonra çocuk belirli faaliyetlere yaklaşırken, bazılarından da uzaklaşmaya başlar. Bu dönemlerde ilgiler kendini göstermeye başlasa da ilgilerin tam manasıyla belirginleşmesi ve kararlılık kazanması zaman alır; çünkü ilgi değişkenlik gösteren bir özelliktir. Çevre koşullarından, kişisel etkenlerden etkilenir ve bu nedenle kararlılık kazanması zaman alır. Bu nedenle meslek ve kariyer planlaması yaparken, ilgilerden ziyade ilgi alanlarına dikkat etmek önem taşır.

NOT

Bireyin bir etkinliğe duyduğu ilgi, etkinlikten alınan hazzı ve doyumu etkiler.

Başlıca ilgi alanları;

- ✓ **Temel Bilimler İlgisi:** Fen bilimlerinin (fizik, kimya, biyoloji) konusu olan doğal olayları incelemek, matematik konuları ile uğraşmak gibi davranışlarda kendini gösteren bir ilgi alanıdır. Bu alana ilgisi olan kişiler tıp, veterinerlik ve mühendislik gibi uygulamalı alanlarda bilimsel çalışmalar yapmaktan doyum sağlayabilirler.
- ✓ **Sosyal Bilimler İlgisi:** Sosyal olayları incelemek ve nedenlerini araştırmak gibi davranışlarda ifadesini bulan bir ilgi alanıdır. Sosyal bilim ilgisi yüksek olan kişiler hukuk, siyaset bilimleri, sosyoloji, psikoloji, ilahiyat gibi alanlarda çalışmakta mutlu ve başarılı olabilirler.
- ✓ **Canlı Varlık İlgisi:** Bitki (meyve, sebze, tahıl) veya hayvan yetiştirmekten, canlı varlıklarla ilgilenmekten, onları incelemekten zevk alma gibi davranışları içerir. Bu alan ilgi duyan kişiler açık havada çalışmaktan hoşlanırlar.
- ✓ **Mekanik İlgisi:** Çeşitli aletleri ve makineleri yapmak, onları çalıştırmak ve onarmak gibi faaliyetlerden hoşlanmaktır. Mekanik ilgi; makine, elektrik-elektronik, bilgisayar mühendisliği gibi alanlarda başarı ve doyum için gereklidir.
- ✓ **İkna İlgisi:** Duygu ve düşünceleri başkalarına iletme ve belli bir amaca ulaşmak için insanları etkileme gibi davranışları içeren ilgi alanıdır. Bu alanla ilgili meslekler arasında yazarlık, gazetecilik, diplomatlık, din görevliliği sayılabilir.
- ✓ **Ticaret İlgisi:** Alım satım işleri ile uğraşma, ticaret yolu ile kar elde etme, bir malı müşteriye tanıtma ve satma gibi faaliyetlerde ifadesini bulan ticaret ilgisi pazarlama ve reklamcılık programları ile yakından ilişkilidir.
- ✓ **İş Ayrıntıları İlgisi:** Küçük ayrıntılara dikkat edebilme ve bu hatalar üzerinde çalışmaktan hoşlanma olarak ifade edilebilir. Her işi günü gününe yapma, bir yazıyı ya da hesabı inceden inceye kontrol etme, her şeyi düzenli tutma gibi davranışlarda kendini gösteren bir ilgi alanı ile açık ilişkisi olan yükseköğretim programı muhasebe ve sekreterliktir.
- ✓ **Edebiyat İlgisi:** Akıcı konuşabilme ve yazabilme, her türlü edebî eserleri incelemekten, edebî eser üretmekten ve eleştirmekten hoşlanma gibi davranışlarla ifade edilen bu alana ilgi duyan kişilerin dil, edebiyat ve basın-yayın programlarında doyum sağlayacakları söylenebilir.
- ✓ **Güzel Sanatlar İlgisi:** Resim, heykel ve el sanatları ile ilgili eserleri incelemek veya bu tür eserler ortaya koymak gibi davranışlarda ifadesini bulur. Sanat ile ilgili yükseköğretim programları bu alana ilgi duyan kişiler için uygun olabilir.
- ✓ **Müzik İlgisi:** Müzik dinleme, müzik aleti çalma ve müzik parçaları besteleme gibi davranışlarla kendini gösteren bir ilgidir. Bu alana ilgi duyan kişiler için konservatuarların müzik bölümleri uygun eğitim alanı olabilir.
- ✓ **Sosyal Yardım İlgisi:** Zayıf, yoksul, engelli ve hasta insanlara yardım etme ve onların sıkıntılarını azaltma gibi davranışlarda ifadesini bulur. Bu alanla en yakından ilgili yükseköğretim programı, sosyal hizmetler programıdır. Ayrıca tıp, psikoloji, çocuk gelişimi ve eğitim programları da sosyal yardım ilgisi yüksek kişiler için uygun çalışma alanları olabilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Mesleki ilgiler ergenlik döneminde oldukça kararsızdır ve sık sık değişiklik gösterir. Bu olgu ergen öğrencilere meslek seçim kararlarını verirken yardımcı olmayı güçleştirmektedir.

Buna göre, ergen öğrencilerin meslek seçim kararlarını vermelerinde ilgi envanterleri kullanılarak yapılacak aşağıdaki işlemlerden hangisi en uygundur?

A) Ergenlerin belli mesleklere karşı ilgilerini üç ay arayla ölçüp daha sonra bu ölçümlerin ortalamasını almak

B) İlgi envanterlerini, ergenlere bir ya da birkaç meslek adı vermek yerine, ilgilerine uygun meslek alanları hakkında bilgilendirmek için kullanmak

C) Önce ergenin ilgilerini ne sıklıkla değiştirdiğini araştırmak daha sonra sık değiştiriyorsa sadece yetenek testi, nadiren değiştiriyorsa ilgi envanteri kullanmak

D) İlgi envanterleri sınırlı sayıda ilgiyi ölçtükleri ve yeterince güvenilir olmadıkları için okul başarısı, öğrenciyle görüşme vb. başka yollar kullanarak ilgileri araştırmak

E) İlgiler genç yetişkinlik yıllarında kararlılık kazandığından bu yıllardan önce mesleki rehberlik amacıyla ilgi envanterlerini kullanmamak

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Mesleki ilgiler kararsızdır, meslek seçimi, ilgi envanteri, meslek alanları

Çözüm: Bu soru mesleki rehberlik konusuyla ilgili olduğundan 3. bölümde de ele alınmıştır. Öğrencilerin mesleki ilgileri 7-8. sınıflardan itibaren ortaya çıkmakta ve lise 1. ve 2. sınıflarda en genel alan düzeyinde ilgileri berraklaşmaya başlamaktadır. Bu yüzden lise 2. sınıfta öğrenciler mesleki ilgilerine göre alan seçmektedirler. İlgiler genelden özele doğru zaman içerisinde netlik kazanmaktadır. Yani ilk başta sayısal alan, sözel alan, açık alanda çalışma, kapalı mekanlarda çalışma vb. gibi ilgileri netleşirken daha sonraları fen alanı matematik alanı gibi daha da özelleşmekte, lise sona doğru ise öğrenci fen alanında mimarlık, mühendislik tıp gibi daha özel alana yönelik tercihler yapabilmektedir. İlgi envanterleri uygulanırken öğrencilerde mesleki ilginin genelden özele doğru geliştiğine ve ilgilerin değişkenlik gösterdiğine dikkat etmek gerekir. Bu bilgiler ışığında ilgi ölçeklerinden alınan puanlar doğrultusunda bir yada birkaç mesleğin hedef gösterilmesi doğru olmaz. Bunun yerine ilgiye uygun meslek alanları hakkında bilgilendirmek daha fazla fayda sağlayacaktır. Cevap B

10. Yetenek: Herhangi bir davranışı, bilgi ve beceriyi öğrenebilmek için doğuştan sahip olunan gizil gücün (kapasitenin), çevre ile etkileşim sonucunda geliştirilmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmını ifade etmektedir. Yetenek, doğuştan getirilen bir özelliğimiz olup herhangi bir işi yapmadaki ustalık olarak da ifade edilebilir. Yetenek, sahip olduğu özellikler nedeni ile yönlendirmede ilk olarak dikkate alınması gereken niteliktir; çünkü doğuştan gelmekte ve bireyin bir işi yapıp yapamayacağını göstermektedir. Bireyin bir alanda yeteneği varsa, o alanda başarı göstermesi beklenir; ancak yeteneği sınırlı ise başarının da sınırlı olacağı söylenebilir.

NOT

Yetenek, yapabilirlik düzeyini gösterdiği için yönlendirme yapılırken ilk dikkate alınması gereken nitelikdir.

Başlıca yetenek alanları:

✓ Sözel Yetenek: Bu yetenek; sözcüklerle ifade edilmiş kavramları öğrenebilme; sorunları algılayıp çözebilme ve düşünceleri doğru, açık bir biçimde anlatabilme gücünü ifade eder. Sözel yetenek; sosyal bilimlerde, dil biliminde ve diğer bilimlerde başarı için gereklidir.

✓ Sayısal Yetenek: Sayısal yetenek; sayılarla ifade edilen problemleri çözebilme, sayısal kavramları daha çabuk öğrenebilme ve sayılarla akıl yürütebilme gücünü gösterir. Sayısal yetenek; bütün temel bilimlerde, tıp, veterinerlik gibi sağlık bilimlerinde ve mühendislik alanlarında başarı için gereklidir.

✓ Şekil - Uzay İlişkileri Yeteneği: Bu yetenek; şekiller arasındaki benzerlik ve farkları, şekillerdeki değişmenin temelindeki ilkeyi algılayabilme, düzlem üzerinde çizilmiş bir cismi, üç boyutlu görebilme gücünü ifade eder. Şekil - uzay ilişkileri yeteneği; inşaat, makine, harita ve kadastro mühendisliği, mimarlık, endüstriyel tasarım, diş hekimliği gibi alanlarda başarı için gerekli bir yetenektir.

✓ El – Göz Koordinasyonu Yeteneği: Bu yetenek; gözü ve elleri eşgüdüm halinde kullanabilme, algılanan duruma uygun, çabuk ve doğru bir kararla el ve kollarla tepkide bulunabilme gücüdür. El – göz koordinasyonu yeteneği; özellikle güzel sanatlar alanında, çizim yapmayı gerektiren alanlarda başarı için gerekli bir yetenektir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir araştırmada, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sayısal ve sözel yeteneklerini ölçen testlerden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon kat sayısı 0,58, lise II. sınıf öğrencilerinde ise 0,32 civarında hesaplanmıştır.

Yetenek gelişimi dikkate alındığında, gözlenen bu farklılığın sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yaş arttıkça sözel yeteneğe oranla sayısal yetenek daha hızlı artmaktadır.

B) Sayısal ve sözel yetenek arasında, yaşa bağlı olarak ters yönde bir ilişki bulunmaktadır.

C) Yaş arttıkça yetenekler bağımsızlaşmaktadır.

D) Eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin yetenekleri arasındaki farklar azalmaktadır.

E) Yaş arttıkça ilgilerin değişmesi yeteneklerin farklılaşmasına yol açmaktadır.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: İlköğretim 7. sınıf sayısal ve sözel, lise II. sınıf sayısal ve sözel, yetenek testi puanları, yaşın artması

Çözüm: Araştırma sonucuna göre, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sözel ve sayısal yetenekleri arasındaki ilişki, lise 2. sınıf öğrencilerinin sözel ve sayısal yetenekleri arasındaki ilişkiden daha yüksektir. Bu durum şu şekilde izah edilebilir; ilköğretimde konuların daha genel ele alınması, yüzeysel incelenmesi nedeni ile sözel ve sayısal yetenekler çok ayrılmamakta; ancak yaş ve kademe arttıkça, konular daha derinlemesine incelendikçe sözel ve sayısal yetenekler daha çok belirginleşmekte, kendini göstermektedir. Ayrıca yaş arttıkça bireyler kendilerini daha yakından tanımakta ve yeteneklerinin ne yönde olduğunu daha iyi fark edebilmektedirler. Cevap C

KPSS'de Çıkmış Soru

İlköğretimin 8. sınıfındaki bir öğrenciye eğitsel ve mesleki yönlendirme yapan bir psikolojik danışman, <u>öncelikle</u> aşağıdaki bireysel özelliklerden hangisi üzerinde durmalıdır?

A) Yetenekler B) Değerler C) Tutumlar D) Tercihler E) İnançlar

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Eğitsel ve mesleki yönlendirme, öncelikle dikkate alınması gereken nitelik, yetenek

Çözüm: Eğitsel ve mesleki yönlendirme yaparken ilk dikkate alınması gereken nitelik, yetenektir; çünkü yetenek doğuştan gelen bir nitelik olduğu için bireyin yapabilirlik düzeyini gösterir. Diğer seçeneklerde ifade edilen nitelikler yetenekten sonra dikkate alınmalıdır. Cevap A

11. Değer: Meslek faaliyetlerinin sonunda beklenen doyum genellikle "meslek değeri" olarak adlandırılır. İlginin belli faaliyetlerin yapılması sırasında yaşanan mutluluğu ifade eden bir kavram olduğuna daha önce değinilmişti; ancak ilgi, faaliyetin özünden duyulan doyumu, değer ise o faaliyetin yapıldığı ortamdan ve getirdiği toplumsal ödüllerden kaynaklanan doyumları içerir. Bir işi yapma konusunda kişiyi güdüleyen en önemli faktör, çalışmanın özünden çok sonucundan elde edilen doyumlardır. Bir kimsenin "Ben ne için çalışıyorum, mesleğimden ne bekliyorum?" gibi sorulara verdiği cevaplar o kişinin meslek değerini yansıtır. Bu cevaplar "Yeteneklerimi geliştirmek için, sevdiğim faaliyetleri yapıp mutlu olmak için ya da çok para kazanıp zengin olmak için vb." olabilir. Yetenekleri geliştirme ya da ilgi çekici faaliyetlerde bulunma gibi amaçlar söz konusu olduğunda ilgi ve yetenek kavramları da değer kavramı içinde sayılmaktadır. Belli bir meslek alanında çok değişik iş ve pozisyonlar bulunabilmekte ve bunlar bireylerin değişik ihtiyaçlarına farklı düzeyde cevap verebilmektedirler. Değerlerini yakından tanıyan bir kimse, bunlara uygun iş ve pozisyonları kolaylıkla bulabileceği mesleklere yönelebilir ve eğitimi sırasında kendini o pozisyonların gereklerine göre yetiştirebilir.

NOT

Değer, bir eyleme yönelirken eylemden beklenen maddi ya da manevi getiri ile ilgilidir.

Başlıca değer alanları;

- ✓ **Yeteneği Kullanma:** Yeteneklerini kullanmaya ve geliştirmeye önem veren kimselerin yeteneklerini tanımak için sistemli bir araştırmaya girmeleri ve yüksek derecede sahip oldukları yetenekleri en fazla gerektiren alanlara yönelmeleri gerekmektedir.
- ✓ **Yaratıcılık:** Yaratıcı insanlar yenilikler ortaya koyma gücüne sahiptirler ve bu güçlerini kullanabilecekleri, yeni yorum ve sentezlere gidebilme olanağı olan ortamları ararlar. Bu yüzden yaratıcı gücü olan kimseler seçtikleri mesleklerde bu güçlerini kullanma olasılığını bulup bulamayacaklarını düşünmelidirler.
- ✓ **Yarışma:** Bazı kişiler yetenek ve başarılarının başka insanlara göre değerlendirilmesine ve üstünlüklerinin tanınmasına olanak veren durumlar da isterler. Bir kimsenin yarışmaya girip kendini kanıtlaması, en azından yeteneği düzeyinde bir mesleğe girmesi ile mümkündür.

- ✓ **İşbirliği:** Bazı insanlar çalışırken başka kişi veya kişilerle işbirliği halinde olmak, işleri başkaları ile birlikte yürütmek, başkalarından yardım almak ve sorumluluğu başkaları ile paylaşmak isterler. Her meslekte bu ihtiyacın doyumuna imkân verecek pozisyonlar vardır.
- ✓ **Değişiklik:** Bazı insanlar değişik işler yapmaktan, seyahat etmekten hoşlanırlar. Hayatlarında yenilik ve değişiklik isteyen insanların buna en çok olanak veren alanlara yönelmelerinde yarar vardır. Gazetecilik, turizm rehberliği, diplomatlık bu tür mesleklerdendir.
- ✓ **Düzenli Yaşam:** Düzenli bir yaşam isteyen kimseler çalışma saatleri belirli olan, seyahat etmeyi, gece ve tatillerde nöbet tutmayı gerektirmeyen, kendilerine az da olsa düzenli gelir sağlayan ve işsiz kalma tehlikesi olmayan işlerde mutlu olabilirler.
- ✓ **Liderlik:** Bazı kişiler iş yerinde lider olmak, çalışmaları planlayıp başkalarını yönetmek ve yönlendirmek isterler. Bu alanda en iyi pozisyon yöneticiliktir. Hangi meslek alanında yetişmiş olursa olsun bir iş yerinde çalışmaya başlayan kimse liderlik ve yöneticilik özelliklerini kanıtladıkça bu pozisyona yükselebilir.
- ✓ **Kazanç:** Her meslek faaliyetinin sonunda bir miktar kazanç elde edilebilir. Çalışan herkes de kendisine rahatça geçinmeyi sağlayacak düzeyde kazanç elde etmek ister, ancak bazı kimseler için yüksek düzeyde kazanç elde etmek çok önemli olabilir.
- ✓ **Ün Sahibi Olma:** Bazı kimseler adlarını duyurmak, herkes tarafından tanınan bir kimse olmak isterler. Bir mesleğin en başarılı elemanı olmak kişiye ün kazandırır ve bu anlamda her meslekte ün kazanmak olanaklıdır; ancak bazı meslekler-de herkes tarafından tanınan kimse olmak daha kolaydır. Örneğin gazetecilik, tiyatro, sinema ve çeşitli sanat dalları bu ihtiyacın doyumuna daha çok imkân verir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Birey bir mesleği statü elde etme, para kazanma, başkalarına yardım etme gibi durumlarla ilişkilendiriyorsa bireyin aşağıdaki özelliklerinden hangisi, o bireyin meslek seçiminde daha etkili olur?

A) İlgileri B) Değerleri C) Yetenekleri
D) Kişiliği E) Ailesi

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Statü elde etme, para kazanma, başkalarına yardım, meslek seçimi, değer

Çözüm: Bireyin bir eylemi gerçekleştirirken eylemin maddi ya da manevi getirilerini ön planda tutarak hareket etmesi, değer kavramı ile ifade edilmektedir. Birey bir eylemi hoşlandığı için yerine getirdiğinde ilgi, yapabildiğinden ötürü yerine getirdiğinde yetenek, kendini algılama biçimi ve bireysel özelliklerine uygunluğundan ötürü yerine getirdiğinde kişilik kavramı ile bu durum açıklanabilir; ancak bir eylemi; prestij sağlama, kazanç elde etme, sevilme, saygı görme vb amaçlara erişmek için yerine getirmek, değer kavramına uygundur. Soruda bireyin bir mesleği, "statü elde etme, para kazanma, başkalarına yardım etme" durumlarından ötürü tercih ettiğinden söz edildiği için doğru cevap bireyin değerleri olmalıdır. Cevap B

KPSS'de Çıkmış Soru

Yapılan bir araştırmada, ÖSS'ye giren öğrencilerin tercih listeleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda, öğrencilerin % 75'inin ilk sıralarda tıp fakültelerini seçtikleri saptanmıştır.

Birçok lise mezunu için gerçekçi olmayacak bu hedefin belirlenmesinde en çok etkili olan aşağıdakilerden hangisidir?

A) İlgi B) Değer C) Yetenek
D) Akademik başarı E) Benlik algısı

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Gerçekçi olmayacak hedef, %75'inin ilk sıralarda tıp fakültelerini seçmesi, değer

Çözüm: Bireylerin bir eyleme yönelirken, eylemin kendi niteliklerine uygunluğundan ziyade, maddi ya da manevi getirisini ön planda tutarak hareket etmesi, değer kavramı ile ilgilidir. Soruda üniversite sınavına giren öğrencilerin büyük bir bölümünün tıp fakültesini tercih ettiğinden ve soru kökünde birçok lise mezunu için bu durumun gerçeklikten uzak olduğundan söz edilmiştir. O hâlde öğrencilerin, tercih ettikleri mesleğin toplumsal statüsü ve kazancı gibi faktörlerden etkilenerek seçim yaptığı söylenebilir. Cevap B

12. Öz Yeterlilik: Öz yeterlik - yetkinlik beklentisi (self efficacy), Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nda vurgulanan bir kavramdır. Öz yeterlik; bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısıdır. Bir başka deyişle bireyin gelecekte karşılaşabileceği güç durumların üstesinden gelmekte ne derece başarılı olabileceğine ilişkin kendi hakkında yargısı, inancıdır.

Örnek

İlköğretimin 1. kademesinde yer alan bir öğrencinin okuma – yazma ve temel aritmetik işlemlere karşı öz yeterlik algısı yüksek olabilirken 1. kademeye özgü olmayan akademik konulara ilişkin öz yeterlik algısı düşük olabilir.

13. Öz Düzenleme: Öz düzenleme (self regulation), Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı'nda vurgulanan bir başka önemli kavramdır. Öz düzenleme; bireyin kendi davranışlarını etkilemesi, yönlendirmesi, kontrol etmesidir. Bireyin davranışlarında standartlar belirlemesi ve belirlediği standartlara göre hareket etmesidir. Öz düzenleme, insan olmanın bir özelliğidir. Bu nedenle Bandura'ya göre: "insanların davranışları, sadece dışsal pekiştireçler ve cezalarla kontrol edilemez. İnsanlar davranışlarını kendi kendilerine düzenlerler."

MESLEKİ DANIŞMA KURAMLARI

Günümüzde meslek seçimi bir anda verilen bir karar olarak değil gelişimsel bir süreç olarak ele alınmaktadır. Meslek seçimini gelişimsel bir süreç olarak ele aldığımızda, mesleki gelişim sürecini beş aşamada ortaya koymak mümkündür. Isaacson'a göre mesleki gelişim süreci 5 aşamadan oluşmaktadır:

1. Uyanış ve Farkında Olma (5 – 12 Yaş): Meslek bilincinin oluşmaya başladığı dönemdir. Çocuk, bu dönemde çevresindeki insanların farklı uğraşları olduğunu, çeşitli mesleklerin varlığını görmeye ve anlamaya başlar. İlkokulun son yıllarına doğru ise çocuk, kendisi ile diğer insanlar arasında ilgiler, yetenekler, amaçlar yönünden benzerlikler ve farklılıklar olduğunu fark eder.
2. Meslekleri Keşfetme ve Araştırma Evresi (12 – 15 Yaş): Psikomotor açıdan bir yetişkin becerisine sahip olma ve bilişsel açıdan soyut düşünmeye başlamasının bir sonucu olarak çocuk, meslekle-rin ortak yönlerini, farklı niteliklerini araştırmaya, meslekler hakkında bilgi sahibi olmaya, meslekleri keşfetmeye başlar. Bu dönem ilköğretimin ikinci kademesini kapsamaktadır.
3. Karar Verme (15 – 18 Yaş): Bu dönem, ortaöğretim yıllarını kapsamakta olup gencin meslekler hakkındaki algılarına dayanarak, meslekler hakkındaki bilgilerini değerlendirdiği ve geleceğe yönelik idealler oluşturduğu bir dönemdir. Bu dönemde genç, mesleklere yönelik kararlar verir. Bu kararlar ilk zamanlarda geçici olabilir; ancak zamanla daha net kararlar hâline dönüşür.
4. Hazırlık (18 – 23 Yaş): Üniversite dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde birey, karar verdiği, seçtiği mesleğe yönelik hazırlıklar yapmaya başlar. Meslekler ile ilgili eğitimler, beceri geliştirme, bilgi birikimi oluşturma, kısaca mesleği icra etmeye hazır duruma gelme söz konusudur.
5. İşe Yerleşme (23 Yaş ve sonrası): Bireyin iş dünyasında yerini alarak çalışmaya başladığı dönemdir. Birey bu dönemde, daha önceki dönemlerde kazandığı bilgi ve becerileri uygulamaya koyar, mesleğini icra ederken bir yandan da mesleki gelişimini sürdürmeye devam eder.

Meslek seçimine ilişkin çok çeşitli kuram ve anlayışlar vardır. Bazı kuramcılar meslek seçimini benliğin ifadesi, bazıları ihtiyaçların bir yansıması, bazıları ise kişilik özelliklerinin yansıması olarak görmektedir. Meslek seçimine ilişkin farklı anlayış ve kuramlar şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı
- ✓ Super'in Benlik Kuramı
- ✓ Holland'ın Kişilik (Tipoloji) Kuramı
- ✓ Roe'nun İhtiyaçlar Kuramı
- ✓ Parsons'un Özellik - Faktör Kuramı
- ✓ Psikanalitik Kuram
- ✓ Sosyal Öğrenme Kuramı
- ✓ Karar Kuramları
- ✓ Hoppock'un İhtiyaçlar Kuramı
- ✓ Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı
- ✓ Şans / Kaza / Kader Kuramları

KPSS'de Çıkmış Soru

Mesleki gelişim sürecinin basamakları dikkate alındığında, "Uyanış ve Farkında Olma" evresi, aşağıdaki öğretim kademelerinden hangisine ya da hangilerine denk düşmektedir?

A) Okul öncesi - İlkokul
B) Ortaokul
C) Ortaokul - Ortaöğretim
D) Ortaöğretim
E) Yükseköğretim

Çözüm: Mesleki gelişim sürecinde "Uyanış ve Farkında Olma" basamağı, 5-12 yaş aralığını kapsamaktadır. Bireyin meslekleri fark ettiği ve meslekler hakkında bilgiler edindiği bu basamak, okul öncesi ve ilkokul kademesine denk düşmektedir. Cevap A

Mesleki Danışma Kuramlarının Sınıflandırılması

Özellik – Faktör uyumlu kuramlar	Parsons'un özellik – faktör kuramı Holland'ın kişilik kuramı
Psikodinamik kuramlar	Psikanalitik kuram Roe'nun ihtiyaçlar kuramı
Gelişimsel kuramlar	Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı Super'ın benlik kuramı Gottfredson'un daraltma ve uzlaşma kuramı
Sosyal öğrenme kuramı	
Karar kuramları	
Diğer kuramlar	Hoppock'un İhtiyaçlar Kuramı Şans / Kaza / Kader Kuramları

1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı

Ginzberg ve arkadaşları (Ginsburg, Axelrad, Herma), meslek seçiminin bir anda gerçekleşen bir olay değil çocukluktan yetişkinliğe kadar uzanan dönemi kapsayan bir gelişim süreci olduğunu ileri sürmektedir. O'na göre mesleki gelişim tersine çevrilemez, geriye dönülemez bir süreç olup, bireyin istekleriyle ona sağlanan olanakların bir uzlaşmasıdır. Bu kuram mesleki gelişim sürecini 3 basamak hâlinde incelemektedir. Bunlar;

NOT

Ginzberg'in kuramında gelişim kavramına vurgu yapılmakta, mesleki gelişimin büyük ölçüde geriye dönülemez bir süreç olduğu vurgulanmaktadır.

a) Hayal (Fantezi Seçimler) Dönemi (7-11 Yaş)

Ginzberg'e göre bu yaşlar arasında mesleki tercihlerde zevk ilkesi önemli rol oynar. Çocuklar bu dönemde hoşlandıkları meslekleri edinmek istediklerini söylerler. Bu dönemde çocuk, bir yetişkin olduğu zaman isteyeceği mesleği düşünür, keyfî, hayalî seçimlerde bulunur ve bunu gerçekleri hesaba katmadan yapar; çünkü bu dönemde henüz kendi gerçekleri ile çevrenin gerçeklerini değerlendirebileceği gelişim düzeyinde değildir. Bu dönemde meslek tercihlerini etkileyen önemli bir başka kavram da özdeşimdir. Çocuk çevresindeki insanlarla, yetişkinlerle özdeşim kurmakta ve onların mesleklerine yönelmektedir.

b) Geçici Seçimler (Deneme) Dönemi (11-17 Yaş)

Geçici seçim döneminde seçimler geçici ve deneyseldir. Birey, kendi ilgi, kapasite ve değerlerinin farkına vardıkça ve dış gerçekleri algıladıkça düşünceleri değişmektedir. Bu dönem kendi içerisinde, İlgi, Yetenek, Değer ve Geçiş aşamalarına ayrılmaktadır.

- ✓ **İlgi Basamağı (11 – 12 Yaş):** Bu dönemde çocuk meslek seçiminde ilgilerin önemini anlamaya ve tercihlerini ilgilerine dayandırmaya başlar. Hoşlandığı, uğraşırken keyif aldığı, beğendiği etkinliklerin yoğun olarak işlendiği mesleklere yönelir. Bu dönemde çocuk her nesne ya da etkinliğe olumlu tepki gösterme yerine bazı etkinlikleri reddetme, daha seçici olma eğilimindedir.
- ✓ **Yetenek Basamağı (13 – 14 Yaş):** Bu aşamada çocuklar yetenekleri üzerinde düşünmeye, meslek seçiminde yeteneklerin rolünü anlamaya başlar. Yetişkin figürleri ile özdeşim azalır ve yeteneklere uygun seçimler yapılmaya başlanır.
- ✓ **Değer Basamağı (15 – 16 Yaş):** Birey tercihlerinde artık mesleğin özü yanında mesleğin diğer yönlerine de önem vermeye, mesleklerin sağladığı yaşam biçimlerini görmeye başlar. Birey artık hayat planını çizme dönemine yaklaşmaktadır ve bu nedenle mesleğin kendisine olan getirilerini ve sunacağı yaşam standardını da gözetmeye çalışmaktadır.
- ✓ **Geçiş Basamağı (17 Yaş):** Birey gerçekçi ve somut tercihler yapması gerektiğinin farkındadır. Giderek bağımsızlığını kazanmakta, yetenek ve becerilerini deneyeceği yeni çevreler aramakta, çalışma hayatı konusunda bilgilerini arttırmaktadır. Tüm bu durumlardan hareketle geçici seçimlerden sıyrılmakta ve gerçekçi seçimler yapmaya yönelmektedir.

c) Gerçekçi Seçimler Dönemi (18 – 23 Yaş)

Bu dönemin yaş aralıkları diğer dönemlerden daha fazla farklılaşma göstermektedir; çünkü mesleklerin gerektirdiği eğitim düzeyleri ve bireylerin iş yaşamına atılma yaşları değişkenlik göstermektedir. Bu dönem kendi içerisinde Araştırma - Keşfetme, Billurlaşma ve Belirleme aşamalarına ayrılmaktadır.

- ✓ **Araştırma – Keşfetme Basamağı (18 - 19 Yaş):** Bireyin üniversite yaşamının ilk yıllarında bilgi ve yaşantılar edinmeye çalıştığı, mesleklerin eğitim sonrası durumu, iş olanakları hakkında araştırma yaptığı, bilgi topladığı dönemdir.
- ✓ **Billurlaşma Basamağı (20 – 21 Yaş):** Bireyin çok kesin olmamakla beraber çeşitli bilgileri edinip belirli bir mesleki amaca bağlandığı aşamadır.
- ✓ **Belirleme Basamağı (22 – 23 Yaş):** Bireyin kendisine uygun bir alanı kesinleştirdiği, netleştirdiği aşamadır. Bu aşamada artık bireyin kararı kesinleşmiştir. Birey, ayrıntıları açıklığa kavuşturarak özel planlamalar yapmaktadır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Ahmet 5 yaşındayken kendisine "Ne olacaksın?" diye sorulduğunda futbolcu olacağını söylemekteydi; ancak Ahmet 13-14 yaşına geldiğinde futboldan hâlâ hoşlanmasına rağmen futbol oynamanın kendisine uygun olmadığını fark ederek futbolcu olmaktan vazgeçti.

Ginzberg ve arkadaşlarına göre, Ahmet'in bu kararı aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilidir?

A) İlgi B) Yetenek C) Keşfetme
D) Belirleme E) Değer

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: 13-14 yaş, futboldan hâlâ hoşlanmasına rağmen, kendine uygun olmadığını fark ederek, Ginzberg ve arkadaşları

Çözüm: Soruda öğrencinin 13-14 yaşına geldiğinde futboldan hâlâ hoşlanmasına rağmen, futbol oynamanın kendisine uygun olmadığını söylediğinden söz edilmektedir. Ginzberg'in kuramı incelendiğinde 13-14 yaş aralığı kapasite – yetenek evresi olarak ifade edilmektedir. Ayrıca öğrenci futboldan hoşlanmasına rağmen futbolun kendisine uygun olmadığını söylediğinden ilgiye gidilemez. Bu bilgilerden hareketle doğru cevap yetenektir. Cevap B

2. Super'in Benlik Kuramı

Super'in kuramı, Benlik Kuramı ya da Öz Kuramı olarak da bilinir. Super'a göre meslek seçimi bireyin kendini algılama biçiminin, bir başka deyişle benlik algısının bir ifadesidir. Benlik tasarımı, bir bireyin kendini nasıl gördüğü, algıladığıdır. Benlik, bireyin kendi hakkında doğrudan edindiği algıların birbirleriyle anlamlı bütünler oluşturması ile meydana gelir. Super'a göre, bireyin kendini algılama biçimi, onun meslek seçimini etkilemekte, belirlemektedir; çünkü birey, kendisini algıladığı yönde meslek seçecektir. Super, benlik kavramının oluşması ve mesleki tercihe dönüşmesi sürecini 5 evreye ayırmıştır; ancak Super, kuramında bu evreleri bir mesleğe karar kılıp o alanda iş bulma aşamasından ileri götürmüş ve mesleki gelişimin hayatın sonuna kadar devam ettiğini vurgulamıştır.

NOT

Super'in kuramında üzerinde önemle durulan kavram benlik kavramdır.

NOT

Super'ın kuramında ele alınan evreler, Ginzberg'den farklı olarak belirli bir döneme yönelik olmayıp yaşam boyu devam etmektedir.

Super'in Benlik Kuramı'nda mesleki gelişim şu evrelere ayrılarak incelenmiştir.

a) Büyüme (Özdeşleşme) Evresi (14 Yaşa kadar)

Büyüme aşamasında çocuğun mesleki benlik kavramı özdeşleşme gibi süreçlerle oluşmaya başlar. Çocuk geliştikçe, diğer bireylerle etkileşimde bulundukça birçok meslek hakkında kavramlar kazanır. Bu dönem kendi içerisinde üç basamak olarak ele alınabilir.

- ✓ **Hayal Basamağı (4 – 10 Yaş):** Çocuğun davranışlarında hayal, heves, arzu ve anlık gereksinimlerin etkisi yoğundur. Hayal kurma ve rol denemeleri fazlaca gözlenir.
- ✓ **İlgi Basamağı (11 – 12 Yaş):** Çocuğun hoşlandığı, beğendiği, haz duyduğu etkinliklere yöneldiği, seçimlerinde ilgilerinin etkili olduğu basamaktır.
- ✓ **Yetenek Basamağı (13 – 14 Yaş):** Bu dönemde bir işin gerektirdiği nitelikler önemsenmeye ve bu kapsamda yetenek kavramı dikkate alınmaya başlanır. Çocuğun seçimlerinde yapabilirlik ön plana çıkmakta ve çocuğun yapabildiği, yetenekli olduğu alanlara yöneldiği gözlenmektedir.

b) Araştırma (Keşfetme) Evresi (15 – 24 Yaş)

Bu dönem, ergenlikten yetişkinliğe kadar geçen süreçtir. Genç bu dönemde, kendi özelliklerini, başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını araştırmakta, keşfetmektedir. Bu evre, kendini tanıma, rol denemeleri, mesleki incelemeler, meslekleri tanıma ve sınama gibi etkinliklerin sürdürüldüğü bir evredir. Bu dönemin başlangıcında bir iş bulma veya evlenme uzak bir gelecekte yapılacak işler olarak görülürken, zamanla geleceğe ilişkin bu konular daha gerçekçi görülmeye ve ele alınmaya başlanır. Bu dönemde verilen kararlar başlangıçta geçicidir. Eğer verilen kararla ilgili bir olumsuzluk yaşanırsa karar değişir, ancak bir olumsuzluk yaşanmazsa verilen karara bağlanma artar. Bu evre kendi içinde üç basamağa ayrılır.

- ✓ **Deneme Basamağı (15 – 18 Yaş):** Bu dönemde ilgiler, yetenekler, değerler, gereksinimler dikkate alınır ve bazı seçimlerde bulunulur. Yapılan bu seçimler değişkenlik gösterir, bir bakıma "geçici denemeler" basamağıdır.
- ✓ **Geçiş Basamağı (19 – 21 Yaş):** Gencin, belirli bir meslek alanına hazırlayan eğitim sürecine başladığı, durumu daha gerçekçi olarak değerlendirmeye başladığı basamaktır. Artık benlik kavramını uygulamaya koyma çabasındadır.
- ✓ **Sınama ve İzleme Basamağı (22 – 24 Yaş):** Birey kendine uygun bir çalışma alanı bulmuştur. Başlangıç olarak işe girer ve bu işin kendisine uygunluğunu sınamaya başlar. Sınama çalışmaları zamanla giderek azalmaya başlar ve bir işe bağlanma daha da kesinleşir.

c) Yerleşme Evresi (25 – 44 Yaş)

Bu evre, yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini kapsar. Bu dönemin özelliği uygun bir alanın ve o alanda kararlı bir şekilde işin bulunmasıdır. Artık denemeler azalmıştır ve işe bağlanma artar. Birey, bir uzlaşma sağlamaya ve işinde yerleşmeye başlar. Sosyal yaşam, iş yaşamına göre düzenlenmeye çalışılır. Mesleki benlik kavramı kararlılık kazandıkça, ilerlemek ve iş dünyasında güvenli bir yer edinmek için daha çok çaba harcanır.

d) Koruma, Devam Ettirme Evresi (45 – 64 Yaş)

Birey artık iş dünyasında bir yer edinmiştir. Bundan sonra kendisinden beklenen elde ettiği konumu korumak ve geliştirmektir. Bu dönemde mesleki gelişimde iniş ve çıkışlar, duraklamalar görülebileceği gibi bireyin hedeflerini gerçekleştirmesi ve doyuma ulaşması da mümkündür.

e) Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası)

Fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması ve enerjinin azalması nedeniyle çalışma etkinlikleri değişime uğrar. Bu evrede birey, artık daha az yük alabilir ve çalışma alışkanlıklarını, çeşitli şekilde azalan kapasitesine göre ayarlamaya başlar. Bu yıllarda kişi beden gücünden çok tecrübesinden ve bilgi birikiminden faydalanır ve bunları kullanabileceği alanlara yönelir. Yarı zamanlı ve hafif işler, hobiler, tam zamanlı işlerin yerini almaya başlar. Bu evre kendi içerisinde iki basamağa ayrılır.

- ✓ **Yavaşlama Basamağı (65 – 70 Yaşlar):** Kişinin iş temposu yavaşlar, kişi zamanını ve görevlerini daha az güç isteyen alanlara kaydırır, iş yapısını değiştirir ve azalan kapasite ile görülen iş arasında bir uyum sağlamaya çalışır.
- ✓ **Tam Emeklilik Basamağı (71 Yaş ve sonrası):** Artık bu basamakta meslekten ayrılma ve işi tümüyle bırakma gereği hissedilir. Bazı bireyler bunu yapıcı bir şekilde sonlandırabilir, bazıları ise hayal kırıklıkları ve sıkıntılarla dolu bir zaman olarak yaşar.

KPSS'de Çıkmış Soru

"Ben çok yetenekliyim, çok güzel resim yapabiliyorum. Bu nedenle ressam olabilirim." **düşüncesiyle güzel sanatları seçen bir gencin bu kararı hangi kuramcının görüşüyle açıklanabilir?**

A) O'Hara ve Tiedeman

B) Roe

C) Ginzberg ve arkadaşları

D) Parsons

E) Super

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Ben çok yetenekliyim, çok güzel resim yapabiliyorum, ressam olabilirim düşüncesiyle, Super.

Çözüm: Soruda yer alan söylem analiz edildiğinde; karar verme sürecinin aşamalarını dikkate alarak bir seçimde bulunma, ihtiyaçları ön plana çıkarma, bireyin içinde bulunduğu mesleki gelişim döneminin özelliklerine göre hareket etmesi veya mesleki yönlendirme sürecinin basamaklarının dikkate alınması gibi durumlara erişilememektedir. Bireyin resim alanında çok yetenekli olduğunu düşünmesi ve bu düşünce çerçevesinde ressam olabileceğine dair söylemlerde bulunması, bireyin kendine yönelik algılama biçimini göstermektedir. Bireyin kendini nasıl algıladığı "benlik" kavramı ile ilgili olup benlik kavramını ön plana çıkaran kuramcı Super'dır. Cevap E

3. Holland'ın Kişilik (Tipoloji) Kuramı

Holland'a göre meslek seçimi kişiliğin bir yansıması, bireyin çevre ile ilişkisinde benimsediği uyum yönteminin bir meslek olarak ifade edilmesidir. Holland, altı kişilik örüntüsü (tipi) oluşturmuştur. O'na göre insanlardaki benzerlikler ve farklılıklar incelendiğinde her bireyde bu kişilik tiplerinden biri baskındır. Her bir kişilik tipine uygun mesleki çevreler bulunmaktadır. Bu doğrultuda mesleki doyum, bireyin kendi kişilik tipine uygun meslekler seçmesi ve bu doğrultuda iş dünyası ile kurduğu pozitif ilişkidir.

NOT

Holland'ın kuramında kişilik üzerinde önemle durulmakta ve mesleki seçimin kişiliğin bir yansıması olduğu vurgulanmaktadır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Lise 2. sınıf öğrencisi Ayşe, okul rehber öğretmenine şunları anlatır:
İlköğretim 8. sınıfta iken annemle liseleri gezerek bilgi toplamıştık. Çocuklarla çalışmak istediğim için meslek liselerini de ziyaret etmiştik. Bir rehber öğretmen, fikrimin ileride değişebileceğine dikkat çektiğinden, meslek lisesini tercih etmedim. Geçen yaz bir kreşte gönüllü olarak çalıştım. O zaman anladım ki çocuklarla çalışmak bana göre değilmiş. Sanırım ben yardım etmekten çok insanları etkilemeyi ve ikna etmeyi seviyorum.

1. **Super'in benlik kuramına göre, yukarıdakileri okul rehber öğretmenine anlatan Ayşe, hangi mesleki gelişim basamağındadır?**

A) Deneme B) Farkındalık C) Büyüme D) Belirleme E) Geçiş

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Lise 2. sınıf öğrencisi, çocuklarla çalışmak bana göre değilmiş, insanları etkilemeyi ve ikna etmeyi seviyorum, Super'ın benlik kuramı

Çözüm: Soruda öğrencinin ortaöğretim kademesinde olduğu bilgisi verilmiştir. Ortaöğretim kademesi 14 – 18 yaşlarını kapsayan kademedir. Öğrenci, soruda meslek seçmek istediğinden ve meslek seçme sürecinde yaşadıklarından söz etmiştir. İlk zamanlar çocuklarla çalışmak istediği için meslek lisesini tercih etmeyi düşündüğünü; ancak zamanla fikrinin değiştiğini ve şu anda insanları etkileme ve ikna etme üzerinde durulan mesleki alanları düşündüğünü beyan etmiştir. Öğrencinin denemeler yaptığı ve kendine uygun olanı bulmaya çalıştığı sonucu buradan çıkarılabilir. Super'in kuramı incelendiğinde deneme basamağı 15 - 18 yaş arasını kapsayan ve kişinin kendine uygun seçimi yapmak için denemeler yaptığı basamaktır. Bu basamak, soruda verilen bilgilerle örtüşmektedir. Cevap A

2. **Holland'ın tipoloji kuramına göre, Ayşe'nin baskın kişilik tipi ve kişilik tipine uygun meslekler aşağıdakilerden hangisi olabilir?**

	Kişilik tipi	Meslek
A)	Araştırıcı	Sosyolog, antropolog
B)	Sanatçı	Tiyatro sanatçısı, müzisyen, mimar
C)	Sosyal	Psikolojik danışman, öğretmen
D)	Girişimci	Avukat, pazarlamacı
E)	Gelenekçi	Muhasebeci, finans uzmanı

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: İnsanları etkileme ve ikna etme, girişimci

Çözüm: Holland'ın mesleki tipoloji kuramında altı kişilik tipinden söz edilmektedir. Bunlar; realistik (gerçekçi), entelektüel (araştırıcı), artistik (sanatçı), sosyal, girişimci ve gelenekselidir. İnsanları ikna etme, etkileme gibi durumlar, kişilik tiplerinden girişimci kişilik tipine uygundur. Bu kişilik tipine uygun meslekler; avukat, gazeteci, reklamcı, pazarlamacı, siyasetçi olarak gösterilebilir. Verilen bilgiler doğrultusunda seçenekler incelendiğinde öğrencinin baskın kişilik tipi için girişimci, kişilik tipine uygun meslekler için de avukat ve pazarlamacı denilebilir. Cevap D

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul Psikolojik Danışmanı Sıtkı Bey, meslek seçimi konusunda kararsızlık yaşadığını belirten öğrencisi Yavuz'un öncelikle kişilik yapısını belirlemek istemiştir. Çünkü Sıtkı Bey, meslek seçimini kişiliğin bir ifadesi olarak görmektedir.

Buna göre Sıtkı Bey, aşağıdaki mesleki rehberlik kuramlarından hangisinin anlayışını benimsemiştir?

A) Super'ın benlik kuramı
B) Parsons'ın özellik-faktör kuramı
C) Holland'ın tipoloji kuramı
D) Roe'nun ihtiyaç kuramı
E) Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı

Çözüm: Meslek seçimini kişiliğin bir yansıması olarak gören kariyer danışmanlığı kuramcısı Holland'dır. Holland, kuramında altı kişilik tipinden söz etmiş ve bu kişilik tiplerini çeşitli meslek alanlarıyla ilişkilendirmiştir. Bu bağlamda soru incelendiğinde meslek seçim sürecinde kişilik kavramına vurgu yapıldığı için Holland'ın kuramı doğru cevap olacaktır. Cevap C

Holland'a göre bazı özellikler birkaç tipe de uygun olabilmekte, bazı özellikler ise bir tipe özgü olmaktadır. Bir insan bu sebeple bir tipe daha yakın olmakla beraber diğer tiplere de benzerlik gösterebilir. Böylece farklı kişilik örüntüleri ortaya çıkabilmektedir. Holland'ın vurgusunu yaptığı kişilik tipleri ve bu kişilik tiplerine uygun edinilebilecek meslekler şu şekildedir:

Kişilik Tipi	Kişilik Tipinin Belirgin Özellikleri	Kişilik Tipine Uygun Mesleki Çevreler
GERÇEKÇİ (REALİSTİK)	Sabırlı, pratik, maddeci, doğal, kas faaliyeti ve motor koordinasyonu gerektiren işlerde başarılı olan, açık havada çalışmaktan hoşlanan, nesneler, eşyalar, makineler ve hayvanlarla ilgili etkinliklerle ilgilenen kişilerdir.	Otomobil tamirciliği, her çeşit araç teknisyenliği, mühendislik, ziraat işleri, veterinerlik, ormancılık, denizcilik, beden eğitimi öğretmenleri, sporcular örnek olarak gösterilebilir.
ARAŞTIRICI (ENTELEKTÜEL)	Analitik düşünce yapısına sahip, rasyonel, eleştirel, titiz, sabırlı, yöntemci, içe dönük (popüler olmaktan hoşlanmayan), bilimsel faaliyetlerden hoşlanan kişilerdir.	Biyolog, genetik bilimci, matematikçi, kimyager, fizikçi, araştırmacı, antropolog, akademisyen, bilim adamı örnek olarak gösterilebilir.
SANATÇI (ARTİSTİK)	Heyecan ve coşkuları dengesiz, hayalci, fevri, karmaşık, sezgileri güçlü, bağımsız, duygusal, duyarlı ve etkileyici, estetik faaliyetlere ilgili, yaratıcı çalışmalarda başarılı kişilerdir.	Yazar, ressam, aktör, tiyatrocu, müzisyen, dekoratör, heykeltıraş, mimar örnek olarak gösterilebilir.
SOSYAL	Yardımsever, sorumluluk sahibi, sosyal, işbirliğine yatkın, empati kurabilen, içten, sabırlı, nazik ve anlayışlı, başkalarına yardım etmeye istekli kişilerdir.	Sosyal hizmetler uzmanı, psikolojik danışman, psikolog, halkla ilişkiler uzmanı, öğretmenler örnek olarak gösterilebilir.
GİRİŞİMCİ	Dışa dönük, enerjik, kendine güvenen, atılgan, fevri, ikna yeteneği yüksek, sabırsız, meraklı, maceracı, iyimser, sosyal, konuşkan kişilerdir.	Satıcı, pazarlamacı, komisyoncu, politikacı, avukat, reklamcı, gazeteci örnek olarak gösterilebilir.
GELENEKSEL	Dikkatli, titiz, itaatkâr, tutarlı, esnek olmayan, düzenli, sabırlı, öz denetimli, vicdanlı, hayal gücünden yoksun, dengeli, kurallara bağlı, sistematik çalışmaktan hoşlanan kişilerdir.	Veznedar, kütüphaneci, postacı, muhasebeci, finans elemanı, asker, polis, memur, hâkim, savcı örnek olarak gösterilebilir.

4. Roe'nun İhtiyaçlar Kuramı

Roe, kuramını Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne dayandırmıştır. Roe'ya göre meslekler psikolojik ihtiyaçları karşılamak üzere seçilirler. Bireyin çocukluk döneminde ihtiyaçlarını karşılama derecesi ve yöntemleri, onun ileride meslek seçiminde belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları oluşturur.

NOT

Roe'nun kuramında vurgulanan kavram, ihtiyaçtır. Bireyin psikolojik ihtiyaçlarının meslek seçimini etkilediğini düşünen Roe, bu anlamda Maslow'dan etkilenmiştir.

Roe'ya göre düzenli olarak karşılanan ihtiyaçlar davranışın bilinçdışı güdüleyicileri olamazlar. Nadiren ve en az düzeyde karşılanan ihtiyaçlar zamanla kaybolur. Doyurulmamış temel ihtiyaçlar ise üst düzey ihtiyaçların ortaya çıkmasını önler ve kısıtlayıcı güdüler olmaya başlar. Eğer bir ihtiyacın doyumu çok şiddetle engellenmez; ama geciktirilirse, hissedilen doyumsuzluğun derecesine bağlı olarak bu ihtiyaçlar bilinçdışı güdüleyiciler haline gelir. Böylece, hayatın ilk yıllarında yaşanan doyum ve hayal kırıklıkları meslek alanına yönelişi belirlemektedir.

Örnek

Bir insan sanatla hiç ilgilenmiyorsa sanatla ilgili bir mesleğe yönelmez. Çünkü bu yönde bir yaşantısı olmadığı için ihtiyacı da olmaz. Ancak sanatla ilgili zaman zaman yaptığı ve pekiştirilen eylemler, sanat alanında bir mesleğe yönelmesini sağlayabilir.

Roe, çocukluk yaşantılarını incelerken özellikle, ana – babaların çocuklarına karşı tutumlarını ele almış ve ana – babaların çocukla ilişkilerinin çocuğun meslek seçimini etkilediğini ileri sürmüştür. Ona göre ana – baba tutumları özellikle 3 boyutta incelenebilir.

- ✓ **Çocuğun üzerine aşırı derecede düşme:** Bu tutumda çocuk, ana – babanın her şeyidir ve çocuk üzerinde duygusal bir odaklanma söz konusudur. Bu tutum iki şekilde gözlenir. Bu tutumun bir ucunda **aşırı koruyuculuk**, öbür ucunda **mükemmeliyetçilik** söz konusudur. Aşırı korunan çocuklar bağımlı bir kişilik geliştirir, başkalarının kendisi hakkındaki düşüncelerine çok önem verir, sürekli onay ve destek beklerler. Mükemmeliyetçi aileler ise üstün başarı ve mükemmellik bekler, daha fazlasını beklediklerinden tatmin olmazlar. Her iki tutum da sağlıklı değildir.
- ✓ **Çocuğa soğuk davranma:** Bu tutum **reddetme** veya **ihmal etme** olmak üzere iki şekilde gözlenir. Reddetmede duygusal bir soğukluk vardır. Bu tür çocuklar sevgisiz bir ortamda büyüdükleri için başkalarına karşı kendilerini savunucu bir tutum ya da saldırgan eğilimler gösterirler. İhmal etmede bilinçli ya da bilinçdışı bir kasıt yoktur, sadece ihmalkârlıktan çocuğun ihtiyaçları aksatılır. Her iki tutum da sağlıklı değildir.
- ✓ **Çocuğu kabul etme:** Bu tutum da iki şekilde görülür. İlki, çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan ve onun gelişimine müdahale etmeyen, **çocuğu serbest bırakan** ana – baba tutumudur. Bu serbestlik durumunun olumlu yanları olduğu gibi olumsuz yanları da vardır. Çocuk serbestlik durumunda olumsuz olaylar yaşayabilir, çevreden etkilenme sonrası olumsuz davranışlar sergileyebilir, iş yaşamında kurallara uyma noktasında zorlanabilir. Diğer tutum ise çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan, onun doğal gelişimine ve bağımsızlığını kazanmasına izin veren ve bunu bilinçli şekilde yaparak **çocuğunu destekleyen** ana – baba tutumudur. Bu tutum içinde yetişen çocuklar, ihtiyaçları karşılandığı için ihtiyaçlarına saplanmayacak ve meslek seçerken daha özgür davranabileceklerdir.

Kurgusal Örnek

Ahmet, dar gelirli bir ailenin çocuğudur. Eğitim yaşantısı boyunca ekonomik yönden zorluklar yaşayan Ahmet, ortaöğretim kademesinin sonlarına gelindiğinde ve bir meslek seçmesi gerektiğinde, başarısı yüksek bir öğrenci olmasına karşın ekonomik anlamda kendini tatmin edecek ve iş garantisi sunan mesleklere yönelmiş, ilgi ve yeteneklerini göz ardı etmiştir; çünkü eğitim yaşantısı boyunca ailesinin imkânsızlıkları nedeni ile zorluklar çektiğini, ailesinin zor şartlar altında yaşadığını, ihtiyaçlarının ekonomik nedenlerden ötürü sürekli kısıldığını ifade etmiş, ekonomik yönden kendini tatmin edecek bir mesleğe sahip olduğunda hem ihtiyaçlarını daha rahat karşılayabileceğini hem de ailesine yardım edeceğini vurgulamıştır.

Ahmet'in durumu incelendiğinde, ailevi durumunun ve geçmiş yaşantılarının meslek seçimini etkilediği, ekonomik sıkıntılar çekerek büyüdüğü için ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik meslekler seçmeye çalıştığı görülmektedir. Bu durum, meslek seçiminde ihtiyaçların, geçmiş yaşantıların etkili olduğunu göstermekte ve Roe'nun vurgularını desteklemektedir; çünkü Roe'ya göre meslek seçiminde belirleyici olan faktör ihtiyaçlardır ve ihtiyaçlarımız geçmiş yaşantılarımızın, aile tutumlarının sonucunda şekillenir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir okul psikolojik danışmanı, mesleki rehberlik çalışmaları kapsamında, öğrencilerinin aile ortamlarında yetişme tarzlarını ve anne babası tarafından karşılanan veya karşılanmayan psikolojik gereksinimlerini araştırarak mesleğe yönelme davranışlarını anlamaya çalışmaktadır.

Bu okul psikolojik danışmanı, aşağıdaki mesleki gelişim kuramlarından hangisine göre hareket etmektedir?

A) Özellik-faktör kuramı
B) Super'in kuramı
C) Holland'ın kuramı
D) Roe'nun kuramı
E) Ginzberg ve arkadaşlarının kuramı

Çözüm: Meslek seçim sürecinde anne – baba tutumlarının ve yetişme tarzının belirleyici olduğunu savunan, meslek seçiminin psikolojik ihtiyaçların karşılanma şekli ve derecesi ile ilgili olduğunu vurgulayan kuram Roe'nun kuramıdır. Roe'ya göre üç tür anne – baba tutumu vardır. Bunlar; çocuğun üzerine aşırı derecede düşen, çocuğa soğuk davranan ve çocuğu kabul eden tutumdur. Bu tutumlar çocuğun psikolojik ihtiyaçları üzerinde etki ederek meslek seçiminde belirleyici olmaktadır. Özellik – faktör kuramı; bireyin özellikleri ile mesleklerin özelliklerinin bilinmesi ve bunların eşleştirilmesi yoluyla meslek seçiminin yapılması üzerinde durmaktadır. Super'ın kuramında benlik algısı, Holland'ın kuramında kişilik özellikleri, Ginzberg ve arkadaşlarının kuramında da gelişim süreci vurgulanmaktadır. Cevap D

5. Parsons'un Özellik - Faktör Kuramı

Parsons'a göre rehberlik hizmetlerinin asıl işlevi mesleki yönlendirmedir. Bu kurama göre, her birey kendine has özelliklere sahiptir. Diğer yandan her mesleğin de kendine özgü nitelikleri mevcuttur. Buna göre uygun meslek seçimi, bu iki grubun en iyi şekilde eşleştirilmesine bağlıdır. Parsons'la başlayan bu görüş daha sonra Williamson'la devam etmiştir. Bu anlayışa göre meslek seçimi üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalar:

- ✓ Bireyin tanıması (Bireyin güçlü ve zayıf yönleri, ilgileri, yetenekleri ve kişilik özelliklerinin tespiti)
- ✓ Mesleklerin tanıtılması (Mesleklerin gerekleri, çalışma koşulları, istihdam olanakları vb. özelliklerinin tanıtılması)
- ✓ Bireyin nitelikleri ile mesleklerin niteliklerinin eşleştirilmesi ve bireyin kendisine uygun mesleğe yönlendirilmesi olarak ifade edilmektedir.

Soruda Görelim:

Mesleki karar, bireyin yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle bu kararı verirken sistematik hareket edilmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki her bireyin sahip olduğu nitelikler olduğu gibi her mesleğin de kendine özgü nitelikleri vardır. Bu doğrultuda bireyin sahip olduğu nitelikler ile mesleklerin sahip olduğu nitelikleri tanımak ve bunları uygun bir şekilde eşleştirerek hareket etmek, mesleki yönlendirme işleminin verimli olmasına yardımcı olur.

Yukarıda ifade edilenler, mesleki danışma kuramlarından hangisinin varsayımlarına uygun düşmektedir?

A) Holland'ın Mesleki Tipoloji Kuramı
B) Super'ın Benlik Kuramı
C) Ginzberg'in Gelişim Kuramı
D) Özellik – Faktör Kuramı
E) Sosyal Öğrenme Kuramı

Çözüm:

Parsons tarafından ortaya konan ve devamı Williamson tarafından getirilen özellik – faktör kuramı; mesleki yönlendirmede üç basamağın önemini vurgulamaktadır. Bunlar:

- Bireyi tanıma,
- Meslekleri tanıma,
- Bireyin özellikleri ile mesleklerin özelliklerini eşleştirerek bireyi kendisine uygun mesleğe yönlendirmedir.

Seçeneklerde yer alan kuramların vurguları, soruda ifade edilen vurgulardan farklılık göstermektedir. Mesleki yönlendirmede Holland kişilik kavramına, Super benlik kavramına, Ginzberg gelişim kavramına, sosyal öğrenme kuramı ise çevre etkisine önem vermektedir. Soruda bu yaklaşımların önemli kavramlarına yönelik bir vurguya yer verilmediğinden ve yukarıda belirtilen açıklamalara paralel ifadelere yer verildiğinden doğru cevap özellik-faktör kuramıdır.

Cevap D

KPSS'de Çıkmış Soru

Mesleki gelişim kuramlarına ilişkin aşağıdaki seçeneklerde verilen bilgilerden hangisi doğru değildir?

A) Özellik – faktör kuramında meslek seçimi büyük oranda geriye dönülemez bir süreç olarak görülür.
B) Roe'nun kuramında psikolojik ihtiyaçların karşılanma derecesi ve yöntemi üzerinde durulmaktadır.
C) Holland'ın kuramında kişilik özelliklerinin meslek seçiminde belirleyici olduğu vurgulanır.
D) Super'a göre meslek seçim sürecinde bireyin kendine yönelik değerlendirmeleri ön plandadır.
E) Psikanalitik kuram meslek seçim sürecinde bilinçaltı süreçlerin belirleyici olduğunu vurgular.

Çözüm: Roe'nun kuramında psikolojik ihtiyaçlar, Super'ın kuramında bireyin benlik algısı, Holland'ın kuramında bireyin baskın kişilik tipi, psikanalitik kuramda ise bilinçaltı süreçler üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda B, C, D ve E seçenekleri doğrudur. Ancak Özellik – Faktör Kuramına ilişkin, meslek seçimini büyük oranda geriye dönülemez bir süreç olarak görmektedir denilemez; çünkü bu vurgu Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı'na aittir. Cevap A

6. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, meslek seçimini bilinçdışı gereksinimleri doyurma yolunda "yüceltilmiş" davranışlardan biri olarak görmektedir. Diğer bir deyişle, bireydeki psiko – fizik enerjinin, toplumca kabul edilebilir, onaylanan iş ve meslek yoluyla doyuma ulaştırıldığını savunmaktadır. Örnek vermek gerekirse; saldırganlık eğilimleri olan birinin kasaplık, cerrahlık, polislik gibi meslekleri seçmesi bu durumla ilgilidir. Bu kuram meslek seçimini tesadüfî bir eylem değil bilinçdışı dürtülerin bir yönlendirmesi olarak görmektedir.

7. Sosyal Öğrenme Kuramı

Mesleğe yönelme ve meslek seçiminin; bireyin çevresi ile etkileşimi sürecinde oluşan bir öğrenme yaşantısı olduğunu kabul etmektedir. Kuromboltz ve arkadaşlarına göre meslek seçimi, bireyin sosyalleşme süreci içinde birçok etkenin karşılıklı etkileşimi ile oluşan karmaşık bir süreçtir. Bu süreci etkileyen 4 etken vardır. Bunlar, genetik donanım (bireyin kalıtımla getirdiği özellikler, yetenekler), çevresel koşullar (eğitim olanakları, fırsatlar, ailenin sağladığı kaynaklar), öğrenme yaşantıları ve performans becerileridir.

8. Karar Kuramları

Mesleki tercihin bir karar verme eylemi olduğunu ileri süren karar kuramları, meslek seçiminin yaşam boyu verilen ve birbirine dayalı birtakım karar örüntülerinin

ürünü olduğunu söyler. Karar verme eylemi, salt duygusal bir eylem olmayıp bilişsel yönden de ağır basan bir eylemdir, bu sebeple bireye karar verme becerileri öğretilmelidir.

Genel olarak karar verme bireyin amaçlarını açık seçik bir şekilde oluşturmasını, konuyla ilgili veri toplamasını, olası seçenekleri gözden geçirmesini ve bir seçim yaparak sonuçları değerlendirmesini gerekli kılmaktadır. Karar verme sürecinin aşamalarını ifade etmek gerekirse:

- ✓ Karar verilmesi gereken durumun farkına varılması
- ✓ Karar probleminin tanımlanması
- ✓ Seçenekler oluşturulması
- ✓ Oluşturulan seçeneklerin değerlendirilmesi
- ✓ Uygun olmayan seçeneklerin elenmesi
- ✓ Kararın verilmesi
- ✓ Kararın uygulamaya konulması
- ✓ Kararın sonuçlarının değerlendirilmesi
- ✓ Gerekirse yeniden karar verilmesi

Bu kuramın önemli temsilcileri Gelatt, Katz gibi kuramcılardır.

9. Hoppock'un İhtiyaçlar Kuramı

Bu kuram, meslek seçiminde ihtiyaçların etkili olduğunu öne sürmektedir. Bu kurama göre:

- ✓ Bireyler bilinçli ya da bilinçsiz oldukları bazı duygusal ihtiyaçlarını ve değerlerini doyurmak amacı ile bir meslek seçerler.
- ✓ Seçilen meslek bireyin kendi ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacağını sandığı bir meslektir.
- ✓ İster belirgin olarak ister bireyin yöneldiği davranışlara bakılarak algılansın, bireyin hissedilebilir düzeyde olan bütün ihtiyaçları onun meslek seçimini etkiler.
- ✓ Bireyin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların doyurulma düzeyi sürekli değişiklik gösterdikçe ve birey ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak yeni meslekler hakkında bilgi edindikçe bireyin meslek seçimi de sürekli değişiklik gösterir.

NOT

Hoppock'un ihtiyaçlar kuramının varsayımları ile Roe'nun ihtiyaçlar kuramının varsayımları karıştırılabilir. Burada unutulmaması gereken; Roe'nun üzerinde durduğu ihtiyaçların, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan ihtiyaçlar olmasıdır. Hoppock'un yaklaşımında ihtiyaçların bu şekilde bir sınıflandırması yoktur. Genel olarak ihtiyaçlara değinilmektedir.

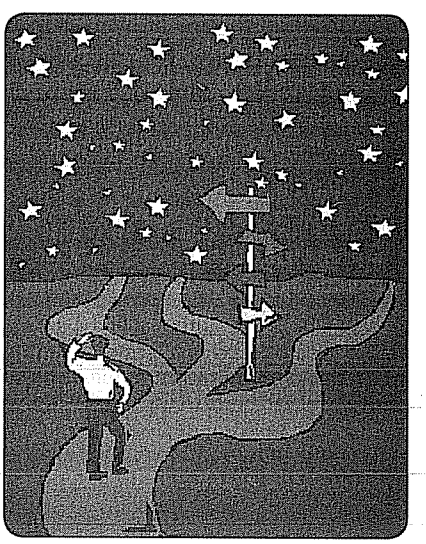
10. Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı

Gottfredson'a göre meslek seçimi kişinin kendini sosyal düzen içinde bir yere yerleştirme girişimi ve çabasıdır. Psikolojik özellikler meslek seçiminde kuşkusuz önemli rol oynar ama insanlar bir engelle karşılaştıklarında sosyal kimliklerini koruma uğruna bunlardan fedakârlık edebilirler. Gottfredson'a göre kişinin özüne ilişkin algıları, kararlarını belirlemektedir. Ne var ki bu algılar her zaman gerçekçi ve doğru olmamakta veya kişi kendini her hususta açık ve net bir biçimde açıklayamamaktadır.

Bu doğrultuda Gottfredson'a göre meslek seçimi bir uzlaşma işlemidir. Bu işlem seçeneklerin daraltılması yani istenmedik seçeneklerin listeden çıkarılması, uzlaştırma süreci ise en çok istenen seçeneklerle (isteklerle) dış gerçeklerin uygunluğunun sağlanmasıdır.

11. Şans/Kaza/Kader Kuramları

Bu kuramı savunanlar, meslek seçiminin tesadüflere dayalı olduğunu savunmaktadır. Bu anlayışın temel felsefesi, " doğru zamanda doğru yerde bulunmak" olarak ifade edilmektedir. Bu anlayışı savunanlar meslek seçiminin toplumun sosyal, ekonomik ve politik koşullarından etkilendiğini, bu nedenle zamanla birtakım durumların değişebilmesinden ötürü bireylerin meslek seçimlerinde içerisinde bulunan zaman dilimlerinin ve şans faktörünün etkili olduğunu düşünmektedirler. Örnek vermek gerekirse; toplumda popüler olan bir bölüme yerleşen bir öğrenci, mezun olduğunda, değişen koşullar nedeni ile işsiz kalabilir veya düşük puanlı bir bölüme yerleşen bir öğrenci, değişen koşullar nedeni ile bir süre sonra iyi şartlarda bir iş edinebilir.

ÖZET

- ✓ Rehberlik türlerini kendi içerisinde beş başlık altında sınıflandırmak mümkündür. Bunlar: Birey sayısına göre rehberlik, verildiği kurumlara göre rehberlik, temel işlevlerine göre rehberlik, öğretim kademelerine göre rehberlik ve problem alanlarına göre rehberliktir.
- ✓ **Birey sayısına göre rehberlik;** bireysel rehberlik, grupla rehberlik, bireysel psikolojik danışma ve grupla psikolojik danışma olarak sınıflandırılmaktadır.
- ✓ **Bireysel rehberlik;** yalnızca bir bireye bilişsel düzeyde sunulan yardımları içermektedir. Bu nedenle bu yardım, rehberlik uzmanları dışında yardım verilen konu hakkında bilgisi olan kişilerce de verilebilir.
- ✓ **Grupla rehberlik;** aynı anda birden fazla bireye bilişsel düzeyde sunulan yardımları içermektedir. Bu nedenle bu yardım, rehberlik uzmanları dışında yardım verilen konu hakkında bilgisi olan kişilerce de verilebilir.
- ✓ **Bireysel psikolojik danışma;** yalnızca bir danışana, duyuşsal nitelikli konu ve problemlere yönelik verilen ve alanda özel bilgi ve beceri gerektiren yardımları içermektedir. Bu yardım yalnızca psikolojik danışmanlarca verilmektedir.
- ✓ **Grupla psikolojik danışma;** 8-12 aralığında ve aynı problemi yaşayan bir grup danışana, duyuşsal nitelikli konu ve problemlere yönelik verilen ve alanda özel bilgi ve beceri gerektiren yardımları içermektedir. Bu yardım yalnızca psikolojik danışmanlarca verilmektedir.
- ✓ **Verildiği kurumlara göre rehberlik;** eğitim alanında, sağlık alanında, sosyal yardım alanında, sanayi – endüstri alanında, güvenlik alanında rehberlik olarak sınıflandırılmakta olup bu yardım ayrıca adalet ve spor kurumlarında da sunulmaktadır. Rehberlik yardımının daha fazla ve daha sistemli olarak eğitim kurumlarında verildiği söylenebilir.
- ✓ **Temel işlevlerine göre rehberlik;** önleyici, kriz yönelimli, çare bulucu, uyum sağlayıcı, yöneltici, geliştirici, ayarlayıcı ve tamamlayıcı rehberlik olarak sınıflandırılmaktadır.
- ✓ **Önleyici rehberlik;** bazı olumsuz durumlar ortaya çıkmadan, yaşanmadan ve bu durumların birey üzerinde oluşturacağı olumsuz sonuçların görülmeden önlenmesini, engellenmesini içermektedir. Örneğin bağımlılığı önleme amaçlı öğrencilerin bilgilendirilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir.
- ✓ **Kriz yönelimli rehberlik;** problemin öncesi veya sonrası ile değil problem anı ile ilgilenmekte olup bireyin yaşamını önemli ölçüde etkileyen çeşitli problemler ortaya çıktığında, problemin etkisini azaltmak, durumu normalleştirmek için yapılan rehberlik çalışmalarını içermektedir. Örneğin bir yakınını kaybeden bireye verilen psikolojik destek bu kapsamda değerlendirilebilir.
- ✓ **Uyum sağlayıcı rehberlik;** bireyin yaşantısı içerisinde karşılaştığı yeni ve farklı durumlara alışmasına yardımcı uygulamalar ile bireyin çevreye uyumunu zorlaştıran problemlerin giderilmesine yardımcı çalışmaları içermektedir. Bu doğrultuda rehberliğin oryantasyon ve psikolojik danışma hizmetinden yararlanılmaktadır. Örneğin ilköğretimden ortaöğretime geçen bir bireye oryantasyon yapılması bu kapsamda değerlendirilebilir.
  - Unutulmaması gereken bir nokta olarak; uyum sağlayıcı rehberlik işlevi, çare bulucu - iyileştirici rehberlik olarak da değerlendirilmektedir. Çünkü bireyin bir probleminin kalıcı bir şekilde giderilmesi, kişisel ve sosyal uyumu kolaylaştırmaktadır.
- ✓ **Yöneltici rehberlik;** bireyin kendisine uygun meslekleri, eğitsel alanları, okulları, eğitsel kulüpleri, seçmeli dersleri, sosyal etkinlikleri tercih edebilmesine yardımcı çalışmaları içermektedir. Ayrıca bireyin eğitsel, mesleki ve kişisel – sosyal yaşantısı içerisinde başarısını ve verimini arttıracak kararları almasına yardım çalışmaları da bu işlev kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin boş zamanları verimli değerlendirmek isteyen bir kişinin sanatsal ve sportif çalışmalara yönlendirilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir.
- ✓ **Geliştirici rehberlik;** bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine özgü gelişim görevlerini daha rahat başarabilmesi için bireye sunulan etkinlikleri içermektedir. Örneğin yaşlılık evresinde bulunan bir bireyin ego bütünlüğünü kazanması ve yaşantılarına ilişkin gerçekçi algılamalar edinmesini sağlama bu kapsamda değerlendirilebilir.
- ✓ **Ayarlayıcı rehberlik;** öğrencilerin bireysel farklılıklarını, ilgilerini, ihtiyaçlarını, beklentilerini, problemlerini gözeten, daha nitelikli ve öğrenciye uygun eğitim programları hazırlanmasını sağlama ve bu konuda eğitim programcılarına yardımcı olmakla ilgili çalışmaları içermektedir. Örneğin bir psikolojik danışmanın kapsamlı rehberlik programlarının hazırlanması aşamasında sınıf rehber öğretmenlerine verdiği destek bu kapsamda değerlendirilebilir.
- ✓ **Tamamlayıcı rehberlik;** eğitim – öğretim faaliyetlerinin daha nitelikli hâle gelmesini sağlamaya yönelik rehberlik çalışmaları, öğretmenlere ve yöneticilere yönelik ortak bir anlayış kazandırmaya yönelik uygulamalar ile eğitim görevlilerinin rehberlik anlayışı ile donatılarak eğitim – öğretim sistemindeki bazı eksikliklerin giderilmesine yönelik çalışmaları içermektedir. Örneğin bir öğretmenin sınıfında yaptığı öğretim etkinliklerini desteklemek

adına öğrencilerini motive edici konuşmalar yapması ve öğrencilerin dersi nasıl daha iyi öğrenebileceklerini anlatması bu kapsamda değerlendirilebilir.

- ✓ **Öğretim kademelerine göre rehberlik;** okul öncesinde, ilköğretimin 1. kademesinde, ilköğretimin 2. kademesinde, ortaöğretimde ve yükseköğretimde rehberlik olarak sınıflandırılmaktadır.
- ✓ **Okul öncesi öğretim kademesinde** rehberlik hizmetleri yürütülürken, kişisel – sosyal rehberlik problem alanı kapsamında yer alan konuların daha ağırlıklı ele alındığı söylenebilir. Bu kademede bireysel uygulamalardan ziyade aile ve öğretmen rehberliği, grup rehberliği çalışmaları, oyun, gözlem, resim, drama gibi uygulamalar ağırlıktadır.
- ✓ **İlkokul kademesinde** rehberlik hizmetleri yürütülürken eğitsel rehberlik problem alanı kapsamında yer alan konuların daha ağırlıklı ele alındığı söylenebilir. Bu kademede de okul öncesi öğretim kademesinde olduğu gibi bireysel uygulamalardan ziyade aile ve öğretmen rehberliği, grup rehberliği çalışmaları, oyun, gözlem, resim, drama gibi uygulamalar ağırlıktadır.
- ✓ **Ortaokul kademesinde** rehberlik hizmetleri yürütülürken eğitsel rehberlik problem alanı kapsamında yer alan konuların daha ağırlıklı ele alındığı söylenebilir; çünkü kademe sonunda ortaöğretim kurumlarını seçme işlemleri ve bu doğrultuda sınavlara hazırlanma durumu söz konusudur. Bu kademenin sonlarına doğru ergenlik dönemine girilmesi nedeniyle bireysel rehberlik uygulamaları yapılabilmekte olup yeterli olgunluğa erişilememiş olunması nedeniyle bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetleri tam manasıyla yapılamamaktadır.
- ✓ **Ortaöğretim kademesinde** rehberlik hizmetleri yürütülürken mesleki rehberlik problem alanı kapsamında yer alan konuların daha ağırlıklı ele alındığı söylenebilir; çünkü bu kademenin sonuna doğru birey mesleki tercih işlemlerini yapmaya başlayacaktır. Bu kademe, ergenlik dönemi özelliklerinin daha yoğun görüldüğü bir kademe olmasından ve bu kademede yetişkinliğe doğru adımlar atılmasından ötürü bireysel ve grupla psikolojik danışma hizmetleri yapılabilmekte, ayrıca akran danışmanlığı uygulamaları önem kazanmaktadır.
- ✓ **Yükseköğretim kademesinde** rehberlik hizmetleri yürütülürken, kişisel – sosyal rehberlik problem alanı kapsamında yer alan konuların daha ağırlıklı ele alındığı söylenebilir; çünkü yetişkin olan bir bireyin bu yönde eylemlerde bulunması beklenmektedir. Bu kademe, bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulamalarının en iyi ve en yoğun verildiği kademedir.
  - Her bir öğretim kademesinde rehberlik uygulamalarının problem alanlarına göre yoğunluğu farklılık göstermekte olup öğretim kademelerinin tamamında kişisel – sosyal rehberliğin diğer problem alanlarından daha önemli olduğu yorumu yapılabilir; çünkü kişisel – sosyal rehberlik alanı, yaşamsal konu ve problemleri içermektedir.
- ✓ **Problem alanlarına göre rehberlik türleri;** eğitsel, kişisel – sosyal ve mesleki rehberlik olarak sınıflandırılmaktadır.
- ✓ **Eğitsel rehberlik;** bireyin eğitim – öğretim yaşantısı içerisinde karşılaştığı konu ve problemleri içermekte olup bireyin başarısını arttırıcı uygulamaları içermektedir. Örneğin verimli çalışma, oryantasyon, motivasyon, sınav kaygısı, öğrenmeyi öğrenme, zaman yönetimi gibi konular eğitsel rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.
- ✓ **Kişisel – sosyal rehberlik;** bireyin eğitsel ve mesleki yaşantısı dışında kalan her türlü konu ve problemi içermektedir. Bu nedenle en önemli ve kapsamı en geniş problem alanıdır. Örneğin stres ve kaygı durumları, kişilik gelişimi ile ilgili problemler, iletişim problemleri, ailevi problemler kişisel – sosyal rehberlik kapsamında değerlendirilmektedir.
- ✓ **Mesleki rehberlik;** bireylerin kendilerine uygun meslekleri seçebilmesine yardımcı uygulamalar ile mesleki yaşantısı içerisinde verimini ve başarısını arttırıcı uygulamaları içermektedir. Örneğin mesleki yönlendirme amaçlı bireyi tanıma çalışmaları, mesleki danışmanlık uygulamaları, kariyer danışmanlığı uygulamaları bu kapsamda değerlendirilmektedir.
  - Unutulmaması gereken önemli bir nokta olarak, mesleki rehberlik uygulamaları okul öncesinden itibaren yapılmakta olup meslek seçme işlemleri ortaöğretim kademesinin sonlarında yapılmaktadır.
- ✓ Mesleki yönlendirme işlemleri esnasında dikkate alınması gereken bazı ilkeler bulunmaktadır. Bunlar;
  - Bireysel sorumluluk,
  - Süreklilik,
  - Fırsat eşitliği,
  - Bütünlük ilkesidir.
- ✓ **Bireysel sorumluluk ilkesi;** bireyin mesleki kararını kendisinin vermesi ve aldığı kararın sorumluluğunu üstlenmesi ile ilgilidir.
- ✓ **Süreklilik ilkesi;** bireyi tanıma ve yöneltme çalışmalarının okul öncesinden başlayarak süreç boyunca devam etmesi ile ilgilidir.
- ✓ **Fırsat eşitliği ilkesi;** yöneltmede öğrenciler arasında ayrım yapmamak, tüm öğrencilere eşit mesafede olarak öğrencilerin kendilerine uygun seçimleri yapmasına yardımcı olmak ile ilgilidir.

- ✓ **Bütünlük ilkesi;** bireyi tanıma ve yöneltme çalışmalarının yalnızca örgün eğitimdeki bireyleri değil yaygın eğitimi de içine alacak şekilde tüm bireylere yönelik olması ile ilgilidir.
- ✓ **Yönlendirme işlemleri esnasında bilinmesi gereken bazı kavramlar** bulunmaktadır. Bunlar; iş, meslek, meslek seçimi, kariyer, mesleki doyum, meslek danışmanlığı, kariyer danışmanlığı, mesleki olgunluk, ilgi, yetenek, değer, öz yeterlilik ve öz düzenlemedir.
- ✓ **İş;** belli bir meslek alanında sürdürülen benzer etkinlikler grubudur. Ders anlatmak, bir hastayı muayene etmek, bir aleti tamir etmek gibi.
- ✓ **Meslek;** insanlara yararlı hizmet ve mal üretmek amacıyla yapılan, karşılığında bir gelir elde edilen, belirli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünüdür.
- ✓ **Meslek seçimi;** bireyin var olan mesleki alternatifleri çeşitli yönleriyle değerlendirip kendi nitelikleri ve gereksinimleri açısından ele alması ve kendisine uygun bir mesleğe yönelmesidir.
- ✓ **Kariyer;** mesleki yaşantı içerisinde koyulan hedefler doğrultusunda bireyin kendisini gerçekleştirme sürecidir. Kariyer, meslekte ilerleme, yükselme, uzmanlaşma olarak da ifade edilebilir.
- ✓ **Mesleki doyum;** çalışanların yapmış olduğu işten aldığı haz ve mutluluk olarak ifade edilebilir.
- ✓ **Meslek danışmanlığı;** meslek seçme sürecinde bireye yardımcı olmak, bireyin mesleki kararsızlığını gidermesine katkı sağlamak ve bu sayede bireyin kendisine uygun mesleki tercihleri yapmasına yardımcı olmak ile ilgilidir.
- ✓ **Kariyer danışmanlığı;** meslek seçme sürecinde ve mesleki yaşantı içerisinde bireyin geleceğini planlayabilmesi, kendini geliştirmesi, yeni iş alanlarını tanıması ve bu alanlara yönelmesi, pozisyonunu değiştirmesi gibi durumlarda bireylere yardım ile ilgilenen hizmettir.
- ✓ **Mesleki olgunluk;** Bireyin içinde bulunduğu döneme uygun karar vermeye ve mesleki gelişim görevleri ile baş etmeye hazır olması olarak ifade edilmektedir.
- ✓ **İlgi;** bireylerin bir kişiye, bir etkinliğe, bir objeye karşı hoşlanıp hoşlanmama, beğenip beğenmeme şeklinde gösterdiği tepkilerle ilişkilidir. Bireyin yaptığı işe, seçtiği mesleğe karşı ilgi durumu, bireyin mesleki doyumunu da etkilemektedir.
- ✓ **Yetenek;** herhangi bir davranışı, bilgi ve beceriyi öğrenebilmek için doğuştan sahip olunan gizil gücün (kapasitenin), çevre ile etkileşim sonucunda geliştirilmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmını ifade etmektedir. Yetenek, doğuştan getirilen bir nitelik olduğu için yönlendirmede ilk olarak dikkate alınması gereken niteliktir. Ayrıca bireyin gelecekteki başarı durumunu kestirmede en güvenilir sonuçları almak için bireyin yetenek düzeyini tespit etmek gerekmektedir.
- ✓ **Değer;** bireyin bir mesleğe yönelirken, meslekten maddi ya da manevi anlamda beklentisi, mesleğin kendisine sunduğu imkânlar ve getirileri değer kavramı ile ifade edilmektedir.
- ✓ **Öz yeterlilik;** bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısıdır.
- ✓ **Öz düzenleme;** bireyin kendi davranışlarını etkilemesi, yönlendirmesi, kontrol etmesidir. Bir başka deyişle, bireyin davranışlarında standartlar belirlemesi ve belirlediği standartlara göre hareket etmesidir.
- ✓ Günümüzde meslek seçiminin bir anda verilen bir karar olmadığı, gelişimsel bir süreç olarak ele alınması gerektiği kabul görmektedir. Bu doğrultuda, mesleki gelişim sürecinin basamaklarının bilinmesi gerekmektedir.
- ✓ **Meslek gelişim sürecinin basamakları;**
  - Uyanış ve farkında olma (5-12)
  - Meslekleri keşfetme ve araştırma (12-15)
  - Karar verme (15-18)
  - Hazırlık (18-23)
  - Yerleşmedir.(23 ve sonrası)
- ✓ **Meslek seçimine ilişkin çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlar;**
  - Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramı
  - Super'in Benlik Kuramı
  - Holland'ın Kişilik (Tipoloji) Kuramı
  - Roe'nun İhtiyaçlar Kuramı
  - Parsons'un Özellik - Faktör Kuramı
  - Psikanalitik Kuram
  - Sosyal Öğrenme Kuramı
  - Karar Kuramları
  - Hoppock'un İhtiyaçlar Kuramı
  - Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı
  - Şans / Kaza / Kader Kuramlarıdır.
- ✓ **Ginzberg ve Arkadaşlarının Gelişim Kuramına göre;** meslek seçimi bir anda gerçekleşen bir olay değil çocukluktan yetişkinliğe kadar uzanan dönemi kapsayan bir gelişim sürecidir ve meslek seçimi büyük ölçüde geriye dönülemez bir süreçtir. Bu kuram da mesleki gelişim sürecini 3 basamak hâlinde incelemektedir. Bunlar:
  - Hayal (Fantezi Seçimler) Dönemi (7-11 Yaş)
  - Geçici Seçimler (Deneme) Dönemi (11-17 Yaş)

- İlgi Basamağı (11 – 12 Yaş)
- Yetenek Basamağı (13 – 14 Yaş)
- Değer Basamağı (15 – 16 Yaş)
- Geçiş Basamağı (17 Yaş)

• Gerçekçi Seçimler Dönemi (18 – 23 Yaş)
- Araştırma – Keşfetme Basamağı (18 - 19 Yaş)
- Billurlaşma Basamağı (20 – 21 Yaş)
- Belirleme Basamağı (22 – 23 Yaş)

✓ **Super'ın Benlik Kuramına göre;** meslek seçimi bireyin kendini algılama biçiminin, bir başka deyişle benlik algısının bir ifadesidir; çünkü birey, kendisini algıladığı yönde meslek seçecektir. Super, benlik kavramının oluşması ve mesleki tercihe dönüşmesi sürecini 5 evreye ayırmıştır. Bunlar:

• Büyüme (Özdeşleşme) Evresi (14 Yaşa kadar)
• Araştırma (Keşfetme) Evresi (15 – 24 Yaş)
- Deneme Basamağı (15 – 18 Yaş)
- Geçiş Basamağı (19 – 21 Yaş)
- Sınama ve İzleme Basamağı (22 – 24 Yaş)

• Yerleşme Evresi (25 – 44 Yaş)
• Koruma, Devam Ettirme Evresi (45 – 64 Yaş)
• Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası)

✓ **Holland'ın Kişilik Kuramı'na göre;** meslek seçimi kişiliğin bir yansıması, bireyin çevre ile ilişkisinde benimsediği uyum yönteminin, bir meslek olarak ifade edilmesidir. Holland, altı kişilik örüntüsü (tipi) oluşturmuştur. O'na göre insanlardaki benzerlikler ve farklılıklar incelendiğinde her bireyde bu kişilik tiplerinden birisi baskındır. Bu kişilik tipleri;

• Gerçekçi (Realistik)
• Araştırıcı (Entelektüel)
• Sanatçı (Artistik)
• Sosyal
• Girişimci
• Gelenekseldir.

✓ **Roe'nun İhtiyaçlar Kuramı'na göre;** meslekler psikolojik ihtiyaçları karşılamak üzere seçilirler. Bireyin çocukluk döneminde ihtiyaçlarını karşılama derecesi ve yöntemleri, onun ileride meslek seçiminde belirleyici rol oynayan iç uyarıcıları oluşturur. Roe, kuramını Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne dayandırmıştır.

✓ **Özellik – Faktör Kuramı'na göre;** her birey kendine has özelliklere sahiptir. Diğer yandan her mesleğin de kendine özgü nitelikleri mevcuttur. Buna göre uygun meslek seçimi, bu iki grubun en iyi şekilde eşleştirilmesine bağlıdır.

✓ **Psikanalitik Kuram'a göre;** meslek seçimi bilinçdışı gereksinimleri doyurma yolunda "yüceltilmiş" davranışlardan biridir. Diğer bir deyişle, bireydeki psiko – fizik enerjinin, toplumca kabul edilebilir, onaylanan iş ve meslek yoluyla doyuma ulaştırılmasıdır.

✓ **Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre;** mesleğe yönelme ve meslek seçimi; bireyin çevresi ile etkileşimi sürecinde oluşan bir öğrenme yaşantısıdır. Meslek seçimi, bireyin sosyalleşme süreci içinde birçok etkenin karşılıklı etkileşimi ile oluşan karmaşık bir süreçtir.

✓ **Karar Kuramları;** mesleki tercihin bir karar verme eylemi olduğunu ileri sürmekte, meslek seçiminin yaşam boyu verilen ve birbirine dayalı birtakım karar örüntülerinin ürünü olduğunu söylemektedir. Bu nedenle, mesleki seçimin isabetli yapılabilmesi için bu sebeple bireye karar verme becerileri öğretilmelidir.

✓ **Hoppock'un İhtiyaçlar Kuramına göre;** meslek seçiminde ihtiyaçlar ön plandadır. Bireyler, yaşamda oluşan ihtiyaçlarını karşılamak üzere meslek seçiminde bulunurlar. Değişen koşullarla birlikte ihtiyaçlar farklılaşınca bu durum mesleki seçimlere de yansır. Bu kuramda üzerinde durulan ihtiyaçlar ile Roe'nun ihtiyaçlar kuramında üzerinde durulan ihtiyaçlar aynı değildir. Roe'nun kuramında üzerinde durulan ihtiyaçlar, Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinde belirtilen ihtiyaçlardır.

✓ **Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramına göre;** meslek seçimi bir uzlaşma işidir. Bu işlem; istenmeyen seçeneklerin listeden çıkarılması yani seçeneklerin daraltılması, istenen seçeneklerle dış gerçekliğin uygunluğunun sağlanması yani uzlaştırma sürecidir.

✓ **Şans / Kaza / Kader Kuramları;** meslek seçiminin tesadüflere dayalı olduğunu savunmaktadır. Bu anlayışın temel felsefesi, " doğru zamanda doğru yerde bulunmak" olarak ifade edilmektedir.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. Okul rehber öğretmeni Yusuf Bey, okuluna nakille gelen bir öğrenciyle yaptığı görüşmede öğrencinin daha önceki okulunda arkadaşlarıyla ciddi sorunlar yaşadığını ve bu yüzden okulundan ayrılmak zorunda kaldığını öğrenmiş, bunun üzerine öğrenciyle yaşadığı sorunlara yönelik görüşmeler yapmaya başlamıştır.

Yusuf Bey'in yaptığı çalışma, rehberliğin temel işlevleri ve birey sayısına göre rehberlik türlerinden hangileri ile yakından ilişkilidir?

A) Önleyici rehberlik - Bireysel rehberlik
B) Uyum sağlayıcı rehberlik - Bireysel psikolojik danışma
C) Yöneltici rehberlik - Bireysel psikolojik danışma
D) Eğitsel rehberlik - Bireysel rehberlik
E) Krize müdahale - Bireysel rehberlik

2. Psikolojik danışman Aslı Hanım, lisede görev yapmaktadır. Son dönemde ailevi problemler nedeniyle çok fazla başvuru olması üzerine ailelerle bir çalışma yapmayı düşünmüştür. Bu kapsamda "ergenlik döneminde riskleri yönetmek" konulu bir gündem oluşturmuş ve tüm öğrenci velilerini okula davet ederek bu yönde bir eğitim düzenlemiştir.

Aslı Hanım yaptığı uygulama ile aşağıdaki rehberlik türlerinden hangisini kullanmıştır?

A) Grupla psikolojik danışma
B) Eğitsel rehberlik
C) Yöneltici rehberlik
D) Önleyici rehberlik
E) Grupla rehberlik

3. 12. sınıf öğrencisi Eda, okul rehber öğretmenine (psikolojik danışman) başvurur ve görüşmede, "Deneme sınavlarında zamanı ayarlayamıyorum. Sanırım çok yavaşım ve bu yüzden soruları yetiştiremiyorum. Ne yapabilirim?" demiştir. Bunun üzerine okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman), test çözme ve hızlı okuma teknikleri konusunda öğrenciye yardımcı olmaya çalışmıştır.

Okul rehber öğretmeninin (psikolojik danışman) yaptığı çalışma, hangi rehberlik işlevine yöneliktir?

A) Tamamlayıcı
B) Yönelticı
C) Geliştirici
D) Ayarlayıcı
E) Önleyici

4.

I. Çeşitli mesleki alanlara yönelik tanıtım yapma
II. Kariyer hedeflerine yönelik okul ve alan seçimi yapma
III. Öğrencilere içsel denetimi güçlendirme yönünde beceriler kazandırma
IV. Öğrencilerin özgüvenini destekleme

Yukarıda yer alan ifadeler, sırasıyla rehberliğin hangi problem alanlarıyla ilgilidir?

A) Eğitsel - Mesleki - Kişisel - Eğitsel
B) Mesleki - Mesleki - Eğitsel - Kişisel
C) Mesleki - Eğitsel - Kişisel - Kişisel
D) Eğitsel - Eğitsel - Mesleki - Eğitsel
E) Kişisel - Kişisel - Eğitsel - Mesleki

5. **Yenilenen üniversite sınav sistemine yönelik ortaöğretim son sınıf öğrencilerine bilgi veren bir psikolojik danışman, aşağıdaki rehberlik türlerinden hangisini kullanmıştır?**

A) Önleyici
B) Yöneltici
C) Uyum sağlayıcı
D) Geliştirici
E) Tamamlayıcı

6 ve 7. Soruları aşağıdaki bilgilere göre yanıtlayınız.

11. sınıf öğrencisi Umut, "Kendimi tanıdıkça fark ediyorum ki ben içe dönük bir insanım. Kalabalık ortamlarda rahatsız oluyorum. İnsanlarla iletişim kurarken çok yoruluyorum. O yüzden insanlarla temas etmek yerine bilimsel çalışmalar yapmak, zamanımı teknolojik yenilikleri takip etmekle geçirmek istiyorum." demiştir.

6. **Holland'ın tipoloji kuramına göre Umut, hangi kişilik tipinin özelliklerini sergilemektedir?**

A) Gerçekçi
B) Sanatçı
C) Geleneksel
D) Araştırıcı
E) Girişimci

7. **Mesleki gelişim sürecinin basamakları dikkate alındığında, Umut hangi basamakta yer almaktadır?**

A) Karar verme
B) Uyanış ve farkında olma
C) Araştırma - keşfetme
D) Hazırlık
E) Yerleşme

8. Sema, hafta sonlarında kendini geliştirmek adına çeşitli kurslara katılmak istemektedir. Bu yönde araştırmalar yapmış ve satranç kursu ile yaratıcı drama kursunda karar kılmıştır. Ancak bu kursların saatlerini incelediğinde, zamanlarının çakıştığını görmüş ve birini tercih etmek zorunda kalmıştır. Bu konuda okulun rehber öğretmenine başvuran Sema, nasıl bir tercih yapması gerektiğine yönelik yardım talebinde bulunmuştur.

Okul rehber öğretmeninin Sema'ya yapacağı yardım, temel işlevlerine göre rehberlik türlerinden hangisiyle ilişkilidir?

A) Önleyici
B) İyileştirici
C) Geliştirici
D) Yöneltici
E) Tamamlayıcı

9. Psikolojik danışman Ömer Bey, yaptığı öğrenci gözlemlerinde bir grup öğrencinin arkadaşlarıyla iletişim kurarken fazlasıyla sözel ve fiziksel zorbalığa başvurduğunu ve bu durumdan keyif aldığını fark etmiştir. Bunun üzerine zorbalık yapan öğrencileri rehberlik servisine davet eden Ömer Bey, öğrencilerle, "atılganlık, empatik anlayış, duygu ve düşünceleri doğru ifade etme" gibi konuları çalışmaya başlamıştır.

Ömer Bey'in yaptığı çalışma, rehberliğin problem alanlarından hangisi kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Eğitsel rehberlik
B) Önleyici rehberlik
C) Kişisel - sosyal rehberlik
D) Mesleki rehberlik
E) Uyum sağlayıcı rehberlik

10.

I. Çalışma ortamı dikkat dağıtıcı uyarıcılardan arınmış olmalıdır.
II. Çalışma öncesinde çalışılacak konular belirlenmeli ve sıraya konmalıdır.
III. Çalışma sürecinde okuma, not alma ve anlatma gibi teknikler yerine soru çözümüne ağırlık verilmelidir.
IV. Sevilmeyen ve zorlanılan dersler sona konulmalı, sevilen ve yapılabilen derslerle çalışmaya başlanılmalıdır.
V. Çalışmalar, çalışma masasında ya da uygun bir mekânda yapılmalı, yatarak ya da uzanarak çalışma yapılmamalıdır.

Yukarıda yer alan ifadelerden hangileri etkili çalışma prensipleri arasında gösterilemez?

A) I ve II B) II ve III C) II, IV ve V
D) III ve IV E) IV ve V

11.

I. Kuramını Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırmış ve meslek seçimi ile ihtiyaçlar arasında ilişki olduğunu savunmuştur.
II. Ona göre düzenli karşılanan ihtiyaçlar bilinçaltı güdü kaynakları olmazken, çok nadir karşılanan ihtiyaçlar da kaybolmaktadır. Zaman zaman karşılanan ihtiyaçlar baskın güdüler olmakta ve bu güdüler meslek seçimine etki etmektedir.
III. İhtiyaçların belirleyicisi olarak ailenin çocuk yetiştirme stili üzerinde durmuştur.

Yukarıda ifade edilenler, aşağıdaki kariyer danışmanlığı kuramcılarından hangisinin görüşünü yansıtmaktadır?

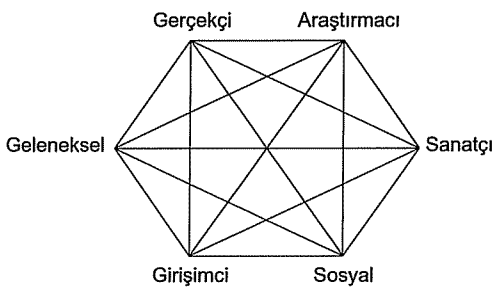
A) Holland B) Gottfredson C) Super
D) Ginzberg E) Roe

PEGEM AKADEMİ

12. **Aşağıdakilerden hangisi okul öncesi öğretim kademesinde kişisel - sosyal rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilere kazandırılması amaçlanan davranışlardan birisi olamaz?**

A) Arkadaşlarıyla paylaşımda bulunabilme
B) Kendi öğrenme stilini fark etme
C) Cinsiyet özelliklerini tanıma
D) Öz bakım becerileri edinme
E) Rahatsızlıklarını ifade edebilme

13. Holland'ın kişilik kuramında altı kişilik tipi üzerinde durulmakta ve bu kişilik tipleri bir altıgen ile ifade edilmektedir. Holland'a göre her kişilik tipinin uygun olduğu mesleki alanlar vardır ve birbirine yakın kişilik tipleri daha fazla ortak özelliğe sahiptir. Bu nedenle kişilik tipleri arasındaki yakınlık tutarlılığın yüksek, uzaklık ise tutarlılığın düşük olduğunu göstermektedir.

Yukarıda verilen bilgilere bakıldığında, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde kişilik tiplerine uygun meslek alanları eşleştirmesinde tutarlılık daha yüksektir?

A) Sosyal hizmet uzmanı - Veteriner
B) Avukat - Kimyager
C) Bankacı - Mimar
D) Psikolog - Müzisyen
E) Ziraat mühendisi - Tiyatrocu

14.

I. Çalışma motivasyonunu sağlama
II. Başarıyı engelleyen etmenleri azaltma
III. Karar verme becerileri kazanma
IV. Psikolojik sağlamlığa sahip olma
V. Eğitim ortamına uyum sağlama

Yukarıda yer alan ifadelerden hangileri eğitsel rehberliğin kapsamında yer almamaktadır?

A) I ve II
B) II ve III
C) III ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

15. Ortaokul 7. Sınıf öğrencisi Tufan, zaman zaman çeşitli disiplin sorunları göstermekte olup bu konuda destek alabilmesi için okul psikolojik danışmanına yönlendirilmiştir. Okul psikolojik danışmanı, yaptığı görüşmede, Tufan'ın okul disiplin kuralları ile ilgili yetersiz ve yanlış bilgilere sahip olduğunu, sergilediği istenmeyen davranışların da bu durumdan kaynaklandığını fark etmiştir. Bunun üzerine okul psikolojik danışmanı, Tufan'a okul kuralları ve disiplin yönetmeliği hakkında açıklamalar yapmış, öğrencinin gerçekçi bilgiler edinmesine yardımcı olmuştur.

Okul psikolojik danışmanının yapmış olduğu yardım, birey sayısına göre rehberlik türlerinden hangisi kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Bireysel rehberlik
B) Grupla rehberlik
C) Grupla psikolojik danışma
D) Bireysel psikolojik danışma
E) Kişisel - sosyal rehberlik

16. **Okul öncesinde ve ilkokul kademesinde yürütülen rehberlik çalışmaları dikkate alındığında, rehberliğin temel işlevlerinden hangilerine ağırlık verildiğini söylemek doğru olur?**

A) Çare bulucu - Yöneltici
B) Önleyici - Geliştirici
C) Uyum sağlayıcı - Önleyici
D) Geliştirici - Tamamlayıcı
E) Ayarlayıcı - Uyum sağlayıcı

17. 9. sınıf öğrencisi Betül, babasının beklenmedik anda hayatını kaybetmesi nedeniyle duygusal yönden zor günler geçirmektedir. Babasını kaybetme durumunu kabullenemeyen Betül, devamsızlık yapmaya başlamış ve arkadaşlarının iletişim kurma çabalarını reddetmiştir.

Betül için yapılması gereken yardımlar, aşağıdaki rehberlik işlevlerinden hangisine yöneliktir?

A) Geliştirici
B) Önleyici
C) Tamamlayıcı
D) Krize müdahale edici
E) Yöneltici

18.

I. Dolaylı rehberlik hizmetlerine ağırlık verilmektedir.
II. Aile ile iletişimin en yüksek olduğu öğretim kademesidir.
III. Kişisel - sosyal rehberlik çalışmaları ön plandadır.

Yukarıda özellikleri verilen öğretim kademesi aşağıdaki seçeneklerin hangisinde yer almaktadır?

A) Okul öncesi
B) İlkokul
C) Ortaokul
D) Ortaöğretim
E) Yükseköğretim

19. 12. Sınıf öğrencisi Kerem, meslek tercihlerine ilişkin, "Sınava çok az kaldı. Bir zamanlar uçak mühendisi olmayı düşünmüştüm ama şimdilerde ne seçeceğimi bilmiyorum. Aile büyüklerim sağlık alanına yönelik tercih yapmamı öneriyor. Kararımı netleştirmek için sınav sonucunu bekleyeceğim. Eğer iyi bir sıralama yaparsam sağlık alanında tercih yapabilirim. Aksi durumda açıkta kalmamak için farklı bölümleri araştırırım." Demiştir.

Kerem'in söylemlerine bakıldığında, onun için aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru olur?

A) İpotekli kimlik geliştirmiştir.
B) Mesleki olgunluk düzeyi düşüktür.
C) İdealine yönelik öz yeterlik algısı düşüktür.
D) Saygınlık ihtiyacına yönelik tercih yapmaktadır.
E) Gerçekçi kişilik tipine sahiptir.

20.

I. Her bireyin çeşitli tanıma teknikleri yardımıyla geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçülebilen kendine özgü özellikleri vardır.
II. Aynı şekilde her mesleğin de başarılı olabilmek adına gerektirdiği çeşitli özellikler bulunmaktadır.
III. Bu doğrultuda bireyin özellikleri ile mesleğin gerekli kıldığı özellikler ne kadar yakınlaşırsa meslekte doyum o kadar artar.

Yukarıda yer alan söylemler, aşağıdaki mesleki danışma kuramlarından hangisinin varsayımlarını ifade etmektedir?

A) Holland'ın kişilik kuramı
B) Krumboltz'un sosyal öğrenme kuramı
C) Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı
D) Super'ın benlik kuramı
E) Parsons'un özellik - faktör kuramı

1. B 2. E 3. A 4. C 5. C 6. D 7. A 8. D 9. C 10. D 11. E 12. B 13. D 14. C 15. A 16. B 17. D 18. A 19. B 20. E

ÇÖZÜMLER

1. Öğrenci daha önceki okulunda arkadaşlarıyla ciddi sorunlar yaşamış olup bu durum öğrencinin kişisel ve sosyal uyumunu olumsuz etkilemiştir. Okul rehber öğretmeninin bu yönde yapacağı yardımlar, uyum sağlayıcı rehberlik kapsamındadır. Duyuşsal nitelikli sorunlara yönelik yapılacak bireysel yardımlar da bireysel psikolojik danışma ile ilgilidir. Bu bilgiler bir araya getirildiğinde doğru cevap B seçeneğidir.

Cevap B

2. Aslı Hanım, ailelere yönelik bir eğitim düzenlemiş, tüm öğrencilerin velilerine ergenlik döneminde riskleri yönetmek konusunda bilgi vermiştir. Bir grup bireye bilgilendirme türünde bir yardım sunmak, grup rehberliği kapsamında değerlendirilmektedir. Bu çalışma, grupla psikolojik danışma hizmeti ile ilişkilendirilemez. Çünkü grupla psikolojik danışmada kişi sayısında bir sınırlama vardır ve sunulan hizmet psikolojik yardım türündedir.

Cevap E

3. Öğrencilerin akademik başarısını artırmaya, eğitsel süreçleri desteklemeye yönelik öğrencilere ya da öğretmenlere yapılan yardımlar, rehberliğin temel işlevlerinden tamamlayıcı rehberlik kapsamındadır. Soruda da öğrencinin sınavlarda başarısını artırmaya yönelik okul rehber öğretmeni tarafından yapılan eğitsel bir yardım söz konusudur. Bu yardım, tamamlayıcı rehberlik işlevinin kullanıldığını göstermekte olduğundan cevap A seçeneğidir.

Cevap A

4. I. öncül mesleki rehberlikle ilgilidir; çünkü mesleki tanıtım yapılmıştır. II. öncül eğitsel rehberlikle ilgilidir; çünkü okul ve alan seçimi üzerinde durulmuştur. III. öncül kişisel rehberlikle ilgilidir; çünkü öğrencilerin içsel denetimini geliştirme, yani bireye yaşamını kolaylaştırıcı beceri kazandırma üzerinde durulmuştur. IV. öncül kişisel rehberlikle ilgilidir; çünkü öğrencilerin özgüvenini destekleme, yani kişiliğine katkı sağlayacak bir yardım üzerinde durulmuştur.

Cevap C

5. Bireylerin yaşamlarında karşılaştıkları yeni durumlara alışması yönünde yapılan çalışmalar ile kişisel ve sosyal uyumunu bozan çeşitli sorunları gidermeye yönelik yardımlar, rehberliğin temel işlevlerinden uyum sağlayıcı rehberlikle ilgilidir. Soruda da yenilenen üniversite sınav sisteminden, yani yeni bir durumdan söz edilmiş olduğu için cevap C seçeneğidir.

Cevap C

6. Bilimsel faaliyetlerden hoşlanma, içe dönük olma, çalışmayı sevme, problem çözmekten hoşlanma, yeni bilgiler edinmeyi isteme, başarma güdüsü yüksek olma gibi özellikler, araştırıcı kişilik tipine aittir. Bu yönden soru incelendiğinde içe dönük olma, teknolojik yenilikleri takip etme ve bilimsel çalışmalar yapmayı isteme üzerinde durulmuş olduğundan cevap D seçeneğidir.

Cevap D

7. Mesleki gelişim sürecinin basamakları şu şekildedir:
   - Uyanış ve farkında olma (5 - 12 yaş)
   - Araştırma - keşfetme (12 - 15 yaş)
   - Karar verme (15 - 18 yaş)
   - Hazırlık (18 - 23 yaş)
   - Yerleşme (23 ve sonrası)

   Bu bilgiler çerçevesinde soru incelendiğinde; Umut 11. Sınıf öğrencisidir ve içinde bulunduğu sınıf seviyesi 16 - 17 yaş aralığına denk gelmektedir. Bu yaş aralığı ve öğretim kademesi, mesleki gelişim sürecinde karar verme basamağı içerisinde değerlendirildiğinden cevap A seçeneğidir.

Cevap A

8. Bireylerin; eğitsel alan, üst öğretim kurumları, seçmeli ders, sosyal aktiviteler, iş ve meslek alanları gibi konularda tercihlerine yardımcı olmak, bu yönde yaşanan kararsızlıkları gidermek adına çalışmalar yürütmek, rehberliğin temel işlevlerinden yönetici rehberlik kapsamındadır. Soruda da kurs seçimi üzerinde durulmuş olup öğrencinin uygun bir tercih yapması konusunda desteklenmesinden söz edilmektedir.

Cevap D

9. Ömer Bey, zorbalık konusunda çalışma yürütmekte olup ele alınan konu eğitsel ya da mesleki rehberlik kapsamında değerlendirilemez. Zorbalık, etkili iletişim, haklarını koruyabilme, sağlıklı ilişkiler geliştirme, kişilik gelişimi, doğru davranışlar edinme, aile ve arkadaşlarla ilişkiler, sosyalleşme gibi konular rehberliğin kişisel - sosyal rehberlik problem alanı kapsamındadır. Uyum sağlayıcı ve önleyici rehberlik de doğru cevap olamaz. Çünkü soruda problem alanı sorulmuş olup önleyici ve uyum sağlayıcı rehberlik, temel işlevler arasında yer almaktadır.

Cevap C

10. I, II ve V numaralı öncüller doğru çalışma alışkanlıkları arasında yer alır. Ancak III ve IV numaralı öncüller doğru kabul edilemez. Çünkü çalışma sürecinde okuma, not alma, anlatma gibi tekniklerle soru çözümü dengeli bir şekilde ele alınmalıdır. Soru çözümüne ya da diğerlerine ağırlık vermek, öğrenme sürecine olumsuz etki edebilir. Ayrıca çalışma sürecinde sevilmeyen ve zorlanılan dersleri sona bırakmak, bu derslerin öğrenilmesini zorlaştırır. Zorlanılan dersleri, dikkatin iyi olduğu zamanlarda çalışmak daha faydalı olacaktır.

Cevap D

11. Meslek seçiminde ihtiyaçlara vurgu yapan, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini temel alan, ihtiyaçların belirleyicisi olarak ailenin çocuk yetiştirme stili üzerinde duran kuramcı Roe 'dur. Holland'ın kuramında kişilik tipleri, Gottfredson'un kuramında daraltma ve uzlaşma kavramları, Super'ın kuramında benlik algısı, Ginzberg' in kuramında da gelişim süreci üzerinde durulmaktadır.

Cevap E

12. A, C, D ve E seçeneklerinde ifade edilenler okul öncesi öğretim kademesinde kişisel - sosyal rehberlik kazanımlarına uygun davranışlardır. Ancak B seçeneğinde yer alan davranış, okul öncesi öğretim kademesine uygun olmamakla birlikte eğitsel rehberlik kapsamında yer almaktadır.

Cevap B

13. Seçeneklerde yer alan meslek alanı eşleştirmelerini altıgenden hareketle değerlendirmek gerekmekte olup bu yönde tutarlılığın en yüksek olduğu eşleştirme D seçeneğinde yer almaktadır. Çünkü psikologluk sosyal kişilik tipi, müzisyenlik ise sanatçı kişilik tipi ile ilgilidir. Altıgene bakıldığında bu iki kişilik tipinin birbirine yakın olduğu görülecektir. Diğer seçenekler incelendiğinde; A seçeneğinde sosyal - gerçekçi, B seçeneğinde girişimci - araştırıcı, C seçeneğinde geleneksel - sanatçı, E seçeneğinde de gerçekçi - sanatçı kişilik tipleri eşleştirilmiştir.

Cevap D

14. I, II ve V numaralı öncüller eğitsel rehberlik kapsamında yer almakta olup III ve IV numaralı öncüller kişisel - sosyal rehberlikle ilgilidir. Çünkü karar verme becerileri, yalnızca eğitsel konularda değil kişisel - sosyal ve mesleki konularda da kullanılmaktadır. Ayrıca psikolojik sağlamlık, bireyin ruhsal durumu ile ilgili olduğundan kişisel - sosyal rehberliğe yöneliktir.

Cevap C

15. A, B, C ve D seçenekleri birey sayısına göre rehberlik türleri içerisinde yer almakta iken E seçeneği problem alanları kapsamındadır. Bu nedenle E seçeneği doğru cevap olamaz. Okul psikolojik danışmanı, bir öğrenciye bilgilendirme türünde bir yardım sunmuş, öğrenciye disiplin kuralları konusunda açıklamalar yapmıştır. Bir bireye bilişsel düzeyde sunulan yardımlar, bireysel rehberlik kapsamındadır.

Cevap A

16. Okul öncesinde ve ilkokul kademesinde yapılan rehberlik çalışmaları, üst öğretim kademelerinde ve ilerleyen dönemlerde karşılaşılacak çeşitli sorunları önleyici nitelik taşımaktadır. Bu yönde önleyicilik işlevinin bu kademelerde ön planda olduğu söylenebilir. Ayrıca çocukların gelişimsel özellikleri gereği bir takım çalışmalar yürütmek, çeşitli becerileri çocuklara kazandırmak gerektiğinden geliştiricilik işlevinin de önemli olduğu söylenebilir. Diğer işlevler, çeşitli zaman dilimlerinde ve farklı konularda kullanılabilir; ancak bunların ağırlıkla yürütüldüğü söylenemez.

Cevap B

17. Ebeveyn kaybı, kendine veya başkalarına zarar verme, trafik kazaları, doğal afetler gibi önemli yaşamsal olaylar kriz niteliği taşımakta olduğundan bu gibi durumlar karşısında yapılacak yardımlar, krize müdahale edici rehberlik işlevi kapsamındadır. Soruda da bu yönde bir yaşantı verilmiş olduğundan cevap D seçeneğidir.

Cevap D

18. Çocuğun gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçları çerçevesinde aile ile iletişim en yüksek düzeyde okul öncesinde kurulmaktadır. Ayrıca bu kademede çocuğu doğrudan rehberlik hizmetleri ile ulaşmak zor olduğundan dolaylı rehberlik hizmetlerine başvurulmaktadır. Okul öncesinde; öz bakım becerileri, sosyalleşme, aileden ayrı kalmaya alışma, kendini tanıma ve kabul etmeye başlama gibi konular üzerinde durulduğundan kişisel - sosyal rehberlik hizmetleri de ön plandadır.

Cevap A

19. A seçeneği doğru değildir; çünkü kendisine biçilen rolü oynamak yönünde söylemleri yoktur. Çevresinin görüşlerini dikkate almakta; ancak eyleme geçmek için sınav sonucunu beklemektedir. B seçeneği doğrudur; çünkü 12. Sınıf öğrencisi olmasına rağmen kendisine uygun bir hedef oluşturamadığı ve sınav sonucundaki sıralamasına göre tercih yapmayı düşündüğü için mesleki olgunluk düzeyi düşüktür. C seçeneği doğru değildir; çünkü net bir ideal ortaya koyamamakta ve herhangi bir mesleği yapamayacağına ilişkin söylemde bulunmamaktadır. D seçeneği doğru değildir; çünkü saygı görme ya da konum elde etme yönünde bir ifade kullanmamıştır. E seçeneği doğru değildir; çünkü gerçekçi kişilik tipinde kas gücü gerektiren işlere yönelme, somut olanla ilgilenme, pratik olma, açık havada çalışabilme üzerinde durulmakta olup bu kişilik tipi ile ilgili soruda herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Cevap B

20. Meslek seçiminde uyum ve doyumu bireyin özellikleri ile mesleğin gerektirdiği özellikler arasındaki ilişki olarak açıklayan; bireyi tanıma, mesleklerin özelliklerini belirleme, bireyin özellikleri ile mesleklerin özelliklerini eşleştirme üzerinde duran kuram Parsons'un özellik - faktör kuramıdır. öncüllerde yer alan söylemler bu yönde olduğundan cevap E seçeneğidir.

Cevap E

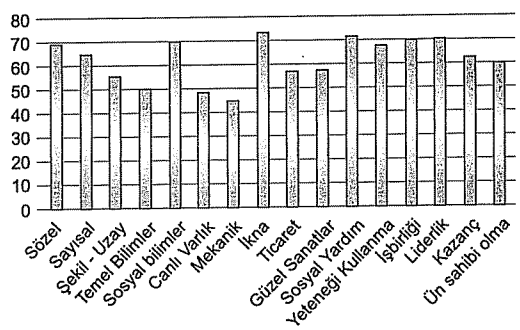
CEVAPLI TEST - 1

1. Ortaokulda çalışan rehber öğretmen Sena Hanım, 5 ve 6. sınıf öğrencilerine yönelik grup rehberliği etkinlikleri düzenlemiş ve etkinliklerde "ergenlik döneminde fiziksel, duygusal ve bilişsel değişiklikler" konularını işlemiştir. Etkinliklerin amacı olarak da, "çocukların ergenlik dönemini tanıması, ergenliğe hazır ve bilinçli girmesi" olarak belirlemiştir.

Sena Hanım, yaptığı çalışmalarla rehberliğin temel işlevlerinden hangisini temel almıştır?

A) Önleyici
B) Geliştirici
C) Uyum sağlayıcı
D) Tamamlayıcı
E) Yöneltici

2. Psikolojik danışman Uğur Bey, bir öğrencisinin mesleki yönelimine katkı sağlamak adına kendini değerlendirme envanteri uygular ve sonuçları doğrultusunda aşağıdaki grafiği oluşturur. Grafikte sözel, sayısal ve şekil uzay yetenekler bölümünü; temel bilimler, sosyal bilimler, canlı varlık, mekanik, ikna, ticaret, güzel sanatlar ve sosyal yardım ilgiler bölümünü; yeteneği kullanma, işbirliği, liderlik, kazanç ve ün sahibi olma da değerler bölümünü ifade etmektedir.

Grafiğe bakıldığında öğrencinin aşağıdaki mesleklerden hangisine yönlendirilmesi daha doğru olur?

A) Avukatlık
B) Makine mühendisliği
C) Bankacı
D) Doktorluk
E) Mimarlık

3. Burak 19 yaşında olup sosyal hizmetler bölümü 1. sınıf öğrencisidir. İnsanlara yardım etmeyi çok istemekte, özelikle çocuklarla ilgilenmekten büyük keyif almaktadır. Kendisini çevrede zor ya da dezavantajlı durumda olan insanlara adayan Burak, alanında yetkin olabilmek için çeşitli sosyal yardım kurumlarında da gönüllü olarak çalışmaktadır.

Super'ın benlik kuramına göre Burak, mesleki gelişim sürecinin hangi basamağında yer almaktadır?

A) Deneme
B) Sınama ve izleme
C) Yerleşme
D) İlgi
E) Geçiş

4. Matematik öğretmeni Sevda Hanım, bir sınıfta bazı öğrencilerin başarısızlığının temel nedeninin derse karşı geliştirilen ön yargı ve olumsuz tutum olduğunu fark etmiş; ancak bununla nasıl başa çıkabileceğini bilememiştir. Bu konuda destek almak için Sevda Hanım, okul psikolojik danışmanı Nurten Hanım'a başvurmuştur. Nurten Hanım, "dersi eğlenceli hale getirme, basitten karmaşığa doğru gitme, herkesin çözebileceği sorulara yer verme, farklı öğrenme stillerine yönelik uygulamalar yapma" yönünde Sevda Hanım'a önerilerde bulunmuş, bu önerileri dikkate alan Sevda Hanım, bir süre sonra sınıfta Matematik başarısının arttığını görmüştür.

Psikolojik danışman Nurten Hanım'ın Matematik öğretmeni Sevda Hanım'a verdiği destek, rehberliğin hangi temel işlevi kapsamında değerlendirilmektedir?

A) Tamamlayıcı
B) Önleyici
C) Uyum sağlayıcı
D) Geliştirici
E) Ayarlayıcı

5.

I. Çalışma yaşamına yönelik gerçekçi bilgiler edinme
II. Sınava hazırlık sürecini yönetebilme
III. İlgi ve yeteneklerine uygun kariyer hedefleri oluşturma
IV. Problem çözme becerisi kazanma
V. Stresle nasıl başa çıkabileceğini öğrenme

Yukarıda yer alan konulardan hangileri mesleki rehberlik kapsamında yer almaktadır?

A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) III ve IV E) IV ve V

6. 16 yaşındaki Serkan, ileride hangi mesleği seçmek istediği sorulduğunda, "Subay olmak istiyorum. Çünkü disiplini seviyorum ve liderlik etme konusunda iyi olduğumu düşünüyorum. Ayrıca bu yönde bir tercih yaparsam kısa sürede çalışma yaşamına adım atarım." demiştir.

Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına göre Serkan hangi evrenin özelliklerini sergilemektedir?

A) İlgi
B) Yetenek
C) Değer
D) Geçiş
E) Billurlaşma

7. **Sezgileri güçlü, bağımsız, duyarlı, hayalci, yaratıcı çalışmalarda başarılı olma özelliklerine sahip bir birey, Holland'ın tipoloji kuramına göre aşağıdaki mesleklerden hangisine yönelirse mesleki uyum daha yüksek olur?**

A) Psikolog
B) Finans elemanı
C) Kütüphaneci
D) Tiyatrocu
E) Genetik mühendisi

8.

I. Uygun olmayan seçeneklerin elenmesi
II. Hangi konuda karar verileceğinin belirlenmesi
III. Seçeneklerin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konması
IV. Sonuçların değerlendirilmesi
V. Kararın uygulamaya konması

Karar verme sürecine yönelik yukarıda yer alan basamakların doğru sıralaması aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?

A) II - III - I - V - IV
B) V - I - III - II - IV
C) III - IV - I - II - V
D) I - II - V - IV - III
E) II - I - IV - V - II

9. "Ailem beni sürekli başarılı arkadaşlarımla kıyaslar. Bu nedenden ötürü hem sınavlarda çok geriliyorum hem de arkadaşlarımla yakın olamıyorum. Akraba ziyaretlerinde dahi sürekli gündem benim. Bu pozisyon ilerisi için beni çok endişelendiriyor. Ya üniversite sınavında başarısız olursam, aileme ne derim?" **diyen bir öğrenci için öncelikle rehberliğin problem alanlarından hangisi kapsamında çalışma yapmak gerekir?**

A) Eğitsel rehberlik
B) Bireysel rehberlik
C) Bireysel psikolojik danışma
D) Mesleki rehberlik
E) Kişisel - sosyal rehberlik

10. Lisede görev yapan psikolojik danışman Arzu Hanım, eğitim - öğretim yılı başında yapılan rehberlik yürütme komisyonunda öğretmenlerin ve idarecilerin "teknolojiyi bilinçli kullanma ve siber zorbalıkla mücadele" konularında öğrencilerin yetersiz olduğu yönünde çok fazla görüş bildirmesi üzerine, alan kaynaklarını tarayarak çeşitli etkinlikler geliştirmiş ve bu etkinlikleri okul rehberlik programına dâhil etmiştir.

Arzu Hanım yaptığı bu çalışma ile rehberliğin temel işlevlerinden hangisini kullanmıştır?

A) Tamamlayıcı
B) Geliştirici
C) Kriz yönelimli
D) Ayarlayıcı
E) Yönetici

11. Liselere geçiş sınavı öncesinde son sınıf öğrencilerine "sınavda dikkat edilmesi gerekenler" konusunda eğitim veren okul psikolojik danışmanı Murat Bey, eğitim sürecinde bir grup öğrencinin yoğun sınav kaygısı yaşadığına şahit olmuştur. Eğitim sonrasında kaygısı yüksek öğrencileri belirleyen Murat Bey, öğrencilerle sınav kaygısını gidermek adına oturumlar hâlinde görüşmeler yapmaya başlamıştır.

Murat Bey'in yaptığı görüşmeler, birey sayısına göre rehberlik türleri ve problem alanlarından hangileri kapsamında değerlendirilmektedir?

	Birey Sayısına Göre	Problem Alanlarına Göre
A)	Bireysel rehberlik	Kişisel rehberlik
B)	Bireysel psikolojik danışma	Kişisel rehberlik
C)	Grupla rehberlik	Eğitsel rehberlik
D)	Grupla psikolojik danışma	Eğitsel rehberlik
E)	Grupla psikolojik danışma	Mesleki rehberlik

12. Lise öğrencisi Mine, sınıftaki bazı arkadaşlarının tepkilerinden çok çekinmektedir. Kendisine yöneltilen sorulara cevap veremediğinde ya da yanlış cevaplar verdiğinde bir grup arkadaşının alay içeren söylemleri nedeniyle Mine içine kapanmaya başlamış, bildiği sorularda dahi derse katılım gösterememiştir.

Bu durum karşısında Mine için öncelikle rehberliğin hangi problem alanı kapsamında yardım hizmeti sunmak daha faydalı olacaktır?

A) Kişisel - sosyal rehberlik
B) Uyum sağlayıcı rehberlik
C) Eğitsel rehberlik
D) Tamamlayıcı rehberlik
E) Mesleki rehberlik

13. **Mesleki gelişim sürecinin basamakları dikkate alındığında, aşağıdakilerden hangisi ortaokul kademesinde mesleki rehberlik çalışmalarının temel amacını oluşturmaktadır?**

A) Öğrencinin kişisel niteliklerine uygun bir mesleki alana karar vermesini sağlama
B) Öğrencinin ilgi ve yeteneklerini keşfetmesini, kendisini tanımasını sağlama
C) Öğrencinin üst öğretim kurumlarını tanımasını sağlama
D) Öğrencinin kariyer engellerini ve desteklerini fark etmesini sağlama
E) Öğrencinin kendisini başarıya ulaştıracak öğrenme stillerini öğrenmesini sağlama

14. **Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına yönelik aşağıdaki seçeneklerde yer alan bilgilerden hangisi doğru değildir?**

A) Meslek tercihi büyük ölçüde geriye dönülemezdir.
B) Meslek tercihi süreci daima bir uzlaşmayı içerir.
C) Meslek tercihi bir anda gerçekleşmemekte, çocuktan genç yetişkinliğe kadar uzanan bir dönemi kapsamaktadır.
D) Mesleki tercihi süreci; fantezi, geçici seçim ve gerçekçi seçim olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır.
E) Meslek tercihi, bilişsel birey değişkenleri ile birey dışı değişkenlerin etkileşiminin bir sonucudur.

15.

I. Grup rehberliği etkinliklerinde kişi sayısı 25 - 30'u geçmemelidir.
II. Bireysel psikolojik danışma hizmeti gündemli yürütülmektedir.
III. Grupla psikolojik danışma hizmeti açık veya kapalı gruplar olarak yürütülebilir.
IV. Bireysel rehberlik hizmeti yalnızca psikolojik danışmalarca sunulmaktadır.
V. Grup rehberliği hizmeti öğretim kademelerinin tamamında kullanılabilir.

Birey sayısına göre rehberlik türleri ile ilgi yukarıda yer alan öncüllerden hangileri doğru olamaz?

A) I, II ve IV
B) I ve III
C) II, III ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

16. Bir ilde yaşanan sel felaketi nedeniyle birçok insan evsiz kalmıştır. Bu olaydan kısa bir süre sonra çeşitli yardım kuruluşları tarafından selde zarar gören insanlara hem sosyal yardım hizmeti hem de psikolojik destek sunulmuştur.

Sunulan yardım çalışmalarında rehberliğin temel işlevlerinden hangisi kullanılmıştır?

A) Çare bulucu - iyileştirici
B) Önleyici
C) Kriz yönelimli
D) Geliştirici
E) Tamamlayıcı

17. Endüstri mühendisliği son sınıf öğrencisi Hasan, üniversite yaşantısında başarılı bir öğrenci olarak öne çıkmıştır. Ancak Hasan, mezuniyet sonrası bölümü ile ilgili bir iş yapmayı düşünmemektedir. Çünkü mühendisliğin kendisine hitap etmediğini, çeşitli eğitimlere katılarak kişisel gelişim uzmanı olmak istediğini söylemektedir.

Bu yönde destek almak için bir psikolojik danışmana başvuran Hasan'a rehberliğin problem alanlarından hangisini sunmak gerekmektedir?

A) Kişisel - sosyal rehberlik
B) Yöneltici rehberlik
C) Bireysel rehberlik
D) Mesleki rehberlik
E) Eğitsel rehberlik

18. Fen lisesinde eğitim görmekte iken ailevi nedenlerden ötürü okul değişikliği yapmak zorunda kalan Nevzat, nakil yoluyla bir Anadolu lisesine kayıt yaptırmıştır. Okul türlerinin farklı olması nedeniyle uyum problemi yaşayan Nevzat, bu konuda destek almak için okulun rehberlik servisine başvurmuştur.

Okul rehber öğretmeninin Nevzat için yapacağı yardımlarda rehberliğin hangi problem alanı ön plana çıkmaktadır?

A) Eğitsel rehberlik
B) Mesleki rehberlik
C) Uyum sağlayıcı rehberlik
D) Kişisel - sosyal rehberlik
E) Önleyici rehberlik

19.

I. Bireyin dönemsel ihtiyaçlarına yönelik yapılmalıdır.
II. Sağlıklı ya da riskli kişileri hedef alacak şekilde planlanmalıdır.
III. Ortaya çıkan sorunların iyileştirilmesi temelinde yürütülmelidir.
IV. Risk etmenlerini azaltma ve koruyucu tedbirleri artırmaya yönelik olmalıdır.
V. Sınıf veya grup çalışmaları yerine kişi özelinde sunulmalıdır.

Yukarıda yer alan ifadelerden hangileri önleyici rehberliğin ilkeleri arasında yer <u>almamaktadır</u>?

A) I, II ve IV
B) II ve III
C) II, IV ve V
D) III ve V
E) IV ve V

20. "Ailemin tek çocuğuyum ve koruyucu bir tutumla büyüdüm. O yüzden hayatımdaki her yenilikte birilerinin desteğine ihtiyaç duyuyorum. Kendi başıma bir takım sorunların üstesinden gelmekte zorlanıyorum. Kendi başıma kalınca panikliyorum ve hata yapıyorum. Sanırım özgüvenim düşük ve artık bu konuda kendimi geliştirmem gerekiyor." **diyen bir birey için yapılması gereken yardımlarda rehberliğin hangi işlevi kullanılmaktadır?**

A) Önleyici
B) Geliştirici
C) Uyum sağlayıcı
D) Ayarlayıcı
E) Tamamlayıcı

1. B 2. A 3. E 4. A 5. B 6. C 7. D 8. A 9. E 10. D 11. D 12. A 13. B 14. E 15. A 16. C 17. D 18. A 19. D 20. C

CEVAPLI TEST - 2

1. Roe'ya göre koruyucu tutumda yetişmiş çocuklar ödül ve geri bildirim sağlayan mesleklere, ihmal edilen çocuklar insanlardan uzak ve nesnelere yönelik mesleklere, kabul edilen çocuklar da ilgilerini dengeleyebilecekleri mesleklere yönelirler.

Buna göre ihmal edilen bir çocuğun aşağıdaki mesleklerden hangisine yönelmesi beklenir?

A) Bilgisayar mühendisliği
B) Psikolog
C) Öğretmen
D) Diş hekimi
E) Bankacı

2.

I. Çatışma çözümü ve sosyalleşme sorunlarının giderilmesi
II. Öğrenmeyi öğrenme konusunun anlatılması
III. Kriz yönetimi konusunda eğitim verilmesi
IV. Akran etkisine direnme konusunda beceriler kazandırılması
V. Test çözme teknikleri konusunda bilgilendirme yapılması

Yukarıda yer alan uygulamalardan hangileri için grup rehberliği hizmetini kullanmak uygun <u>olmaz</u>?

A) Yalnız I
B) I ve IV
C) II, III ve V
D) III ve IV
E) IV ve V

3. Psikolojik danışman Ömer Bey, 9. Sınıf öğrencisi Berke için aşağıdaki çalışma programını hazırlar.

09.00 - 15.30 OKUL
15.30 - 16.30 DİNLENME
16.30 - 18.00 GÜNLÜK ÖDEVLERİ TAMAMLAMA
18.00 - 19.00 AKŞAM YEMEĞİ
19.00 - 20.00 EDEBİYAT TEKRARI VE SORU ÇÖZÜMÜ
20.00 - 20.15 DİNLENME
20.15 - 21.30 KİMYA TEKRARI VE SORU ÇÖZÜMÜ
21.30 - 22.30 SERBEST ZAMAN
22.30 - 23.00 KİTAP OKUMA VE UYKUYA HAZIRLIK

Yukarıda yer alan çalışma programında etkili çalışma prensiplerinden hangisi <u>ihlal</u> edilmiştir?

A) Toplam çalışma süresinin döneme uygunluk göstermesi
B) Dinlenme aralıklarına yer verilmesi
C) Çalışma sürecinde pratiğe de yer verilmesi
D) Birbirine benzemeyen derslerin art arda çalışılması
E) Çalışma bloklarının verimli çalışma süreleri dikkate alınarak oluşturulması

4.

I. Meslek seçim sürecinde öncelikle bireyin kişisel niteliklerine bakılmalıdır.
II. İyi bir mesleğin öncelikli kriterleri; statü imkânı sunması ve yüksek kazanç sağlamasıdır.
III. Meslek seçimi olabildiğince erken yaşlarda yapılmalıdır.
IV. Meslek seçim sürecinde aile üyeleri ve öğretmenlerin de görüşlerinden yararlanılmalıdır.
V. Birey seçtiği meslekte yaşam boyu devam etmeli, değişikliğe gitmemelidir.

Meslek seçim sürecine yönelik yukarıda yer alan söylemlerde hangileri çağdaş yaklaşımlar arasında yer <u>almamaktadır</u>?

A) I ve II
B) I ve IV
C) II, III ve V
D) III, IV ve V
E) IV ve V

5. Bir öğrencinin arkadaşlarıyla iletişim kurarken argo kelimeler kullandığını fark eden okul rehber öğretmeni Tülay Hanım, öğrenciyle bu davranışını konuştuğunda; öğrencinin yaşadığı çevrenin bu duruma neden olduğunu ve öğrencinin yetiştiği çevrede bu tür konuşmaların normal karşılandığını öğrenmiştir. Bunun üzerine Tülay Hanım öğrenciyle "duygularını tanıma, kendini etkili ve doğru ifade etme, sataşmaya karşılık verme" konularında görüşmeler yapmaya başlamıştır.

Tülay Hanım'ın yaptığı yardımların karşılığı olan rehberlik türleri, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak eşleştirilmiştir?

A) Önleyici rehberlik - Bireysel rehberlik
B) Bireysel psikolojik danışma - Kişisel rehberlik
C) Uyum sağlayıcı rehberlik - Eğitsel rehberlik
D) Bireysel rehberlik - Tamamlayıcı rehberlik
E) Geliştirici rehberlik - Bireysel psikolojik danışma

6. **Akran danışmanlığı hizmetinin içeriğine ve işleyişine yönelik aşağıdaki seçeneklerde yer alan bilgilerden hangisi doğru değildir?**

A) Okul psikolojik danışmanının süpervizyonunda yürütülür.
B) Çeşitli öğrenci sorunlarının önlenmesine katkı sağlar.
C) Öğrenciler arasında iletişim ve etkileşimin gelişmesine yardımcı olur.
D) Öğrencilerde yardım alma ve yardım etme bilincini geliştirir.
E) Öğrencilerin ruhsal sorunlarının rehberlik servisine ulaşmadan çözümünü sağlar.

7. Bir şirket yöneticisi, çalışanların iş verimini arttırmak amaçlı çeşitli zamanlarda başarılı ve tanınmış iş insanlarını kuruma davet etmekte, "hızlı karar verme, yönetici koçluğu, liderlik" gibi konularda eğitimler organize etmektedir.

Yapılan çalışma, rehberliğin problem alanlarından hangisi kapsamında yer almaktadır?

A) Geliştirici rehberlik
B) Kişisel - sosyal rehberlik
C) Uyum sağlayıcı rehberlik
D) Mesleki rehberlik
E) Yönetici rehberlik

8. "Öğretmenler çok hızlı anlatıyor ve not tutturmuyorlar. Bu yüzden dersi takip etmekte zorlanıyorum. Böyle giderse başarısız olacağım." **diyen bir öğrenci için aşağıdaki rehberlik türlerinden hangisini sunmak gerekir?**

A) Bireysel psikolojik danışma
B) Eğitsel rehberlik
C) Uyum sağlayıcı rehberlik
D) Kişisel - sosyal rehberlik
E) Ayarlayıcı rehberlik

9. **Aşağıdakilerden hangisi gelişimsel anlayışa göre ilkokul kademesinde yürütülecek rehberlik çalışmaları kapsamında uygun bir kazanım olamaz?**

A) Sınıf ve okul kurallarını tanıma
B) Ders çalışma ile başarı arasındaki ilişkiyi anlama
C) Kişisel sınırlarını koruma
D) Değerlerin hayatı üzerindeki etkisini açıklama
E) Paylaşmanın önemini fark etme

10. Madde kullanımı konusunda riskli bir bölgede çalışan rehber öğretmen Yusuf Bey, öğrencilerin bu konuda farkındalık geliştirmesini ve kendini korumasını sağlamak adına çeşitli çalışmalar yürütmekte, bu çalışmalara çeşitli sivil toplum örgütlerinden temsilcileri de davet etmektedir.

Yusuf Bey, yaptığı çalışmalarla rehberliğin temel işlevlerinden hangisine öncelik vermektedir?

A) Tamamlayıcı rehberlik
B) Yöneltici rehberlik
C) Önleyici rehberlik
D) Çare bulucu rehberlik
E) Geliştirici rehberlik

11. **Birey sayısına göre rehberlik türlerine yönelik aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi doğrudur?**

A) Belirli bir sürede çok sayıda kişiye ulaşılması gerektiğinde grup rehberliği hizmetinden yararlanılmalıdır.

B) Bireysel psikolojik danışma hizmetine ihtiyaç en çok ortaokul kademesinde artmaktadır.

C) Grup rehberliği ve grupla psikolojik danışma hizmetinde ortak bir problem üzerinde yardım çalışmaları yürütülmektedir.

D) Etkileşimin en yüksek olduğu hizmet, bireysel psikolojik danışmadır.

E) Bireysel rehberlik hizmeti kişisel sorunların giderilmesi sürecinde kullanılmaktadır.

12. **Ortaöğretimde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri dikkate alındığında, aşağıdakilerden hangisi bu kademede eğitsel rehberlik hizmeti kapsamında ele alınabilecek bir konu değildir?**

A) Okulun eğitsel ve sosyal imkânlarından yararlanma

B) Sınav kaygısıyla başa çıkma yollarını öğrenme

C) Başarıya ya da başarısızlığa neden olan etmenleri fark etme

D) Ergenlik dönemindeki bedensel ve duygusal değişikliklerle başa çıkabilme

E) Amaçlarına uygun alan ve ders seçimi yapma

13. "Eğitimime devam etmek, yüksel lisans ve doktora yapmak istiyorum. Ancak kısa bir süre önce uluslararası bir firmadan iş teklifi aldım. Şartları çok iyi ve bu fırsatı kaçırmak da istemem. Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum. Çalışma yaşamına adım atmalı mıyım yoksa biraz da bekleyip alanımda daha yetkin hâle mi gelmeliyim?" **diyen bir danışan için psikolojik danışmanın yapacağı yardımlarda rehberliğin hangi problem alanı ve işlevi ön plana çıkar?**

A) Kişisel rehberlik - Geliştirici rehberlik

B) Eğitsel rehberlik - Tamamlayıcı rehberlik

C) Mesleki rehberlik - Yönelticı rehberlik

D) Kişisel rehberlik - Önleyici rehberlik

E) Mesleki rehberlik - Uyum sağlayıcı rehberlik

14. **Bireysel psikolojik danışma hizmeti ile grupla psikolojik danışma hizmetinin karşılaştırılmasına yönelik aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi doğrudur?**

A) Bireysel psikolojik danışma hizmetinde oturum süresi grupla psikolojik danışmaya göre daha uzundur.

B) Grupla psikolojik danışma hizmetinde klinik sorunlar incelenirken bireysel psikolojik danışma hizmetinde gelişimi destekleyici konular üzerinde durulmaktadır.

C) Bireysel psikolojik danışma hizmeti psikolojik danışmanlar tarafından yürütülürken grupla psikolojik danışma hizmetinde grup lideri psikolog ya da psikiyatristlerdir.

D) Grupla psikolojik danışma hizmeti gündemli yürütülürken bireysel psikolojik danışma hizmetinde gündemli hareket etmek zordur.

E) Grupla psikolojik danışma hizmetinde danışanların gizli ve çok özel yaşantılarına girilmezken bireysel psikolojik danışmada gizlilik düzeyi yüksek yaşantılar incelenebilmektedir.

15. **Kendisine ilişkin algısı olumsuz, istenmeyen yaşantılar karşısında kolayca yılgınlığa düşen, motivasyonu düşük ve değişim inancı zayıf bir birey için sunulması gereken rehberlik yardımlarında rehberliğin temel işlevlerinden hangisi kullanılmaktadır?**

A) Kriz yönelimli

B) Uyum sağlayıcı

C) Geliştirici

D) Ayarlayıcı

E) Yöneltici

1. A 2. B 3. E 4. C 5. B 6. E 7. D 8. B 9. D 10. C 11. A 12. D 13. C 14. E 15. B

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 4	2006 / 9	2007 / 5	2008 / 6	2009 / 3	2010 / 6	2010-2 / 5	2011 / 8
2012 / 2	2013 / 4	2014 / 2	2015 / 3	2016 / 3	2017 / 1	2018 / 2	

BİREYİ TANIMA

Bireyi tanıma teknikleri, son yıllarda çok soru gelen konulardan birisidir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde, bireyi güçlü ve zayıf yönleri ile bir bütün olarak tanımak, kişisel problemlerinin çözümünde gerekli yardımlarda bulunmak, bireyin kendisi hakkında alacağı kararlarda geleceğe dönük yordamalar yapabilmek, meslek seçme ve diğer yöneltmelerde bireye yardım etmek gibi pek çok amaç için bireyi tanımaya ve çeşitli yönleri hakkında bilgi toplamaya ihtiyaç vardır.

Bireyi tanıma hizmetleri bilgilendirme, yöneltme, psikolojik danışma ve müşavirlik hizmetlerinin etkili sunulabilmesi için ön koşuldur. Bireyi tanımadan bu hizmetlerin sağlıklı verilmesi düşünülemez. Bu nedenle de rehberlik hizmetlerinde ve KPSS'de bireyi tanıma teknikleri konusuna özel bir önem verilir.

Bireyi Tanımanın Amaçları

✓ Rehberlik hizmetlerinin en nihai amacı, **bireyin kendini gerçekleştirmesi**dir. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için öncelikle kendini tanıması gerekmektedir. Birey, kendini tanıdıkça ve **kendine ilişkin farkındalık kazandıkça** kendini gerçekleştirme yolunda önemli adımlar atacaktır. Bu yüzden rehberlik hizmetlerinden bireyi tanıma hizmeti ile birey kendine tanıtılmakta ya da bireye müdahale yöntemleri belirlenmektedir. Bir başka deyişle, **bireyi tanıma hizmetinin ilk amacı bireyi kendine tanıtmaktır.**

Bununla birlikte;

✓ Gerçekçi bir benlik kavramı geliştirmesine ve problem çözme becerileri kazanmasına yardımcı olmak,

✓ Sağlıklı bir kişilik gelişimine ve uyum sağlamasına yardımcı olmak,

✓ Ders programı ve etkinlikleri düzenlemek, öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun yöntem ve teknikleri seçmek, en uygun değerlendirme yöntemlerini belirlemek,

✓ Her öğrencinin potansiyelini en üst düzeyde kullanmasını sağlamak,

✓ Yetenekleri, ilgileri ve tutumları doğrultusunda doğru seçimler yapmalarına yardımcı olmak ve bu doğrultuda ilerlemelerini sağlamak,

✓ Sınıf içi ilişkileri düzenlemek ve geliştirmek,

✓ Ailelerin çocuklarını tanımaları ve onları gerçekçi bir gözle değerlendirmelerini sağlamak vb. için öğrencilerin tanınması gereklidir.

Birey Hangi Yönleriyle Tanınmalıdır?

Bireyi tanıma kapsamında, öğrencinin;

1. Benlik algısı, uyumu, kişilik özellikleri,
2. Ailesinin sosyo-ekonomik durumu,
3. Aile ve arkadaşlık ilişkileri,
4. Bedensel gelişimi ve sağlığı,
5. Zihinsel ve dilsel gelişimi,
6. Duygusal ve toplumsal gelişimi,
7. Okul eğitimi ve başarı durumu,
8. Okul dışı etkinliklere katılımı,
9. Yetenekleri, ilgileri ve tutumları,
10. Geleceğe yönelik planları ve mesleki eğilimleri gibi değişik yönleri tanınmalı, daha da önemlisi bireyin bu özellikleri hakkında farkındalık geliştirmesi sağlanmalıdır.

NOT

Bireylerin mümkün olduğunca çok yönüyle tanınması gereklidir; ancak bazı kaynaklarda geçen "bireyin her yönüyle tanınması" ifadesi gerçekçi değildir, sadece bir idealdir. Bireyi tanıma çabaları bu ideale yöneliktir; ancak bireyin her yönüyle tanınması olası değildir. Bu idealin gerçekleştirilebilmesi için binlerce bireyi tanıma tekniğini sürekli uygulamak gibi anlamsız bir çaba gereklidir.

Bireyi Tanıma İlkeleri

✓ Bireyi tanımanın asıl amacı onun kendisini tanımasına yardımcı olmaktır. Bu nedenle kullanılan tüm teknikler bu amaca hizmet eden araçlardır.

Kurgusal Örnek

Okul rehber öğretmeni Rıza Bey, okul rehberlik hizmetleri yıllık çalışma programını RAM'dan gönderilen çerçeve program dahilinde özenle hazırlamakta, programdaki faaliyetlere ilave teknikler eklemekte ve faaliyetleri tam zamanında yapmakla övünmektedir. Okul müdürü ve gerektiğinde müfettişlere çalışma sonuçları hakkında detaylı raporlar sunarak övgülerini almaktadır. Rıza Bey özellikle bireyi tanıma tekniklerinin sonuçlarına büyük bir önem vermekte ve sonuçları hakkında oluşturduğu istatistikleri ve tabloları çalışmasının somut delilleri olarak dosyalamaktadır. Detaylı raporlarla dosyaların içini dolduran, her yıl uyguladığı onlarca farklı bireyi tanıma tekniğinin sonuçlarıdır. Ancak okula yeni atanan okul müdürü Begüm Hanım bu kadar çok bireyi tanıma tekniği uygulamanın ne kadar işlevsel olduğunu sorduğunda Rıza Bey yanıt verememiştir. Öğrencilerle yaptığı görüşmelerde de öğrencilerin çok fazla bireyi tanıma tekniği uygulanmasından rahatsız olduklarını, çoğunlukla bunların sonuçlarından haberdar olmadıklarını, bunların hiçbir işe yaramadığını ve sadece vakit kaybı olduğunu düşündükleri için rastgele doldurduklarını öğrenmiştir.

Bireyi tanıma tekniklerini uygulayıp dosyalamak, sonuçları hakkında öğrenciye bilgi vermemek amaç ile aracın birbirine karıştırılması demektir. Bu durumda kendini tanıyan öğrenciler değil sadece güzel raporlar elde edilir.

✓ Okullarda tanıma hizmetleri tüm öğrencilere yönelik olmalıdır.

Teknikler tüm öğrencilere uygulanmalı; ancak öğrencinin gönüllü olmasına dikkat edilmelidir. Bireyi tanıma tekniklerinden elde edilen bilgilerin geçerli ve güvenilir olmasının en temel şartlarından birisi öğrencinin bireyi tanıma aracını içtenlikle doldurmasıdır. Zorla, uygulamanın amacını, aracın işlevini açıklamadan uygulanan bir teknik kesinlikle sağlıklı bilgiler sunmaz.

NOT

Bireyi tanıma tekniklerinin uygulanması sürecinde tekniğin amacı ve işlevleri açıklanmalı ve gizlilik konusunda öğrencilere güvence verilmelidir. Öğrenciler bireyi tanıma aracını doldurmak ya da uygulamaya katılmak istemediklerinde zorlama yapılmaz; ancak bu durum sonuç raporlarında belirtilir.

✓ Bireyi tanıma çalışmaları öğretmenlerin, yöneticilerin ve ebeveynlerin desteği ile iş birliği içinde çalışmayı gerektirir.

Sınıfta yapılan uygulamalarda öğretmenlerin öğrenciler için rahat ve güvenli bir ortam oluşturmaları tekniklerin geçerliği ve güvenirliği için çok önemlidir.

✓ Bireyi tanıma hizmetleri süreklidir. Belli bir dönemde ölçülen özellikler o döneme özgüdür, öğrencideki değişimlerin ve gelişimlerin sürekli izlenmesi gereklidir.

Örnek

Ekim ayında uygulanan sosyometri tekniğinin sonuçları uygulandığı dönemi yansıtır. Bu sonuçlar doğrultusunda mayıs ayında yapılacak rehberlik etkinlikleri için geç kalınmış olabilir.

NOT

Bu konuya ilişkin 2010-2 KPSS'de soru çıkmıştır. Soru ve çözümü sosyometri tekniği içerisinde anlatılmıştır.

Kurgusal Örnek

İlköğretim 1. sınıfta diğer arkadaşlarına göre bedensel gelişim özellikleri daha geride olan ve hâlâ işlem öncesi dönemin benmerkezciliğine sahip olan Nazlı, arkadaş ilişkileri konusunda oldukça sorunludur. Öğretmeni yaptığı ilk gözlemlerin sonucu olarak oluşturduğu formlara Nazlı'nın hiçbir eşyasını arkadaşlarıyla paylaşmadığını, kendi kurallarını diğerlerine dayatmaya çalıştığını, isteklerinin yerine gelmemesi durumunda ise ağlamaya başladığını yazmıştır. Ancak birkaç ay sonra Nazlı ödevleri konusunda diğer arkadaşlarına yardım eden, okul ve ders malzemelerini ihtiyacı olan arkadaşlarıyla paylaşan, tartışmalarda mantıksız zorlamalarda bulunmayan bir öğrenci olmuş, bu özellikleri ile de sınıfın en popüler ve başarılı öğrencilerinden birisi haline gelmiştir. Ayrıca öğretmeni Nazlı'nın bedensel olarak da hızla gelişip arkadaşlarını yakaladığını gözlemlemiştir.

Nazlı'nın ilk gözlem sonuçları doğrultusunda sunulacak bir rehberlik hizmeti böyle bir durumda anlamsız olacaktır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul çağındaki öğrenciler değişme ve gelişme içindedir. Sahip oldukları özellikler o döneme özgüdür ve bu özellikler zamanla değişir.

Bu bilgiler doğrultusunda, sınıf rehber öğretmeninin aşağıdaki ilkelerden hangisine uyması gerekir?

A) Öğrenciyi tanıma hizmeti tüm öğrencilere yöneliktir.
B) Öğrencileri bütün yönleriyle tanımak gerekir.
C) Öğrenciyi tanıma hizmeti takım çalışması gerektirir.
D) Öğrenciyi tanıma hizmeti sürekli olmalıdır.
E) Öğrenci hakkında elde edilen bilgiler bir bütün hâlinde değerlendirilmelidir.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Değişme, gelişme, döneme özgü

Çözüm: Bireyi tanımanın ilkeleriyle, rehberliğin ilkeleri çelişemez. Bu soru aynı zamanda rehberlik ilkeleriyle de ilişkilidir. Bu nedenle 1. bölümde de ele alınmıştır. Bireyi tanımanın temel ilkelerinden birisi de sürekliliktir. Bireyin gelişim süreçlerinde sürekli ilerlemesi, gelişimsel özelliklerinin her bir dönemde farklılaşması, bir dönemde bireyi tanıma araçları ile elde edilen bilgilerin o döneme özgü olarak kalmasına neden olmaktadır. Bir dönemde elde edilen bilgiler gelişimsel süreçler yada durumsal gelişmeler nedeniyle sonraki dönemlerde yordayıcılığını yitirebilmektedir. Bu nedenle bireyi tanıma faaliyetleri süreklilik arz etmelidir. Soruda da okul çağındaki öğrencilerin gelişme ve değişme içinde oldukları, sahip oldukları özelliklerin dönemsel ve değişken oldukları anlatılmaktadır. Bu durumda sınıf rehber öğretmeni bu değişkenliği hesaba katarak bireyi sadece bir dönemde değil gelişim süreci boyunca tanımaya çalışmalıdır. Bu açıdan bakıldığında D seçeneği dışındaki diğer seçeneklerin konu ile ilişkili olmadığı rahatlıkla görülecektir.
Cevap D

✓ Öğrencilere ilişkin özel ve gizli olmayan, genel sorunlar ilgililerle paylaşılmalıdır.

Bunun anlamı bireyi tanıma sonuçlarının birey dışındaki kişilerle paylaşılmasında sadece sayısal verilerin kullanılması, öğrenci isimlerinin ve özel durumların paylaşılmamasıdır.

✓ Sonuçların öğrenciye açıklanması sürecinde öğrencinin hazır oluşuna dikkat edilmelidir. Yani birey aktarılacak olan bireyi tanıma tekniğinin özellikle olumsuz sonuçlarını duymak için uygun bir durumda ise sonuçlar açıklanmalıdır.

Örnek

Düşük benlik saygısına sahip, depresif eğilimli bir öğrenciye sosyometri ve kimdir bu teknikleri sonucunda hiç arkadaşının olmadığı, diğer öğrenciler tarafından sınıfın en sevilmeyen, bencil ve kaba bireyi seçildiği gibi bir olumsuz sonuç doğrudan iletilmez. Benliği destekleyen bir iletişim tarzı ile okul rehber öğretmeni tarafından sosyal becerileri hakkında içgörü kazanması ve uygun davranışlara yönelmesi gerektiği belirtilir ve psikolojik danışma süreci başlatılır. Daha sonra öğrencide bir ilerleme gözlenirse bu durum, öğrencinin kendi gelişim sürecini görebilmesi için "Daha önceki tekniklerde arkadaşlık ilişkilerin kötü görünüyordu; ancak şu anda bu konuda hiç sorun görünmüyor, arkadaşlarının sana değer verdiği, istenilen birisi olduğun anlaşılıyor" gibi bir ifade ile eski sonuçlar belirtilebilir.

NOT

Birey test sonuçlarını değersiz bulabilir yada çok etkili bir ölçme aracı olarak değerlendirip kendisine ilişkin olumsuz özellikleri açığa çıkaracağı düşüncesi ile bunları duymaktan çekinebilir. Birey ancak sonuçları duymak istiyorsa açıklama yapılmalıdır.

✓ Bireyi tanıma hizmetlerinde bireyin mümkün olan tüm yönleri ile tanınmasına çalışılmalıdır.

Bu durum öğrenciye sürekli bireyi tanıma teknikleri uygulanması gerektiği anlamına gelmez. Bireyin kendisini her yönüyle tanıması olası değildir.

✓ Bireyler hakkında bilgi toplanırken, en uygun, en geçerli ve en güvenilir ölçme araçları kullanılmalıdır. Sonuçlarından yararlanılamayacak, sınıf düzeyine, öğrenci yapısına ve ihtiyacına uygun olmayan araçların kullanılmaması gereklidir.

✓ Uzmanlık gerektiren tüm teknikler sadece uzmanlar tarafından kullanılmalı ve değerlendirilmelidir.

Örnek

Bir sınıf rehber öğretmeninin ilgi envanteri ya da kişilik testi uygulaması ve değerlendirmeye çalışması doğru değildir.

Kurgusal Örnek

Yatılı ilköğretim bölge okulunda çalışan sınıf rehber öğretmeni Defne Hanım 8. sınıfa geçen öğrencilerine, üst eğitim kurumlarına ilişkin seçimlerinde yardımcı olmak istemektedir. Öğrencilerin kişiliklerine uygun okullara gitmeleri gerektiğini savunan Defne Hanım öğrencilerine sağlıklı seçimler yapmalarında yardımcı olmak maksadıyla kişilik testi uygulamaya karar verir. Okulunda rehber öğretmen olmadığından, internetten yaptığı araştırmalar sonucunda bulup uygun olduğunu düşündüğü bir kişilik testini uygulayarak sonuçlarını sınıf içinde öğrencileri ile paylaşır.

Defne hanımın yaptığı hatalar nelerdir?

- ✓ Defne hanım bir sınıf rehber öğretmenidir ve kişilik testleri uzmanlık gerektiren araçlardır. Bu araçları kullanmak için bilgi ve tecrübesi yoktur.
- ✓ Kişilik testleri mesleki yönlendirmeler için kullanılacak öncelikli araçlar değildir. Bu amaçla öncelikle yetenek, ilgi ve tutum testleri kullanılmalıdır. Uygun ve ihtiyacı karşılayacak araç kullanmamıştır.
- ✓ İnternetten elde edilen bir aracın geçerlik ve güvenirliği hakkında ne derecede emin olunabileceği tartışmalıdır.
- ✓ Kişilik testleri gibi özel bilgiler verebilecek tekniklerin sonuçları sınıf içinde değil bireysel olarak paylaşılmalıdır.

✓ Kullanılan tüm teknik ve araçlar birlikte değerlendirilmelidir. Tek bir ölçme aracının sonuçlarına göre bireyi tanımak ve buna göre karar vermek kesinlikle uygun değildir.

Kurgusal Örnek

Çalıştığı okula yeni atanan okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman) Nuri Bey 7. sınıf öğrencilerinin bir önceki yıla ait, kimdir bu ve sosyometri tekniği sonuçlarını incelemektedir. Öğrencilerden Koray'ın sosyometri tekniğinde sınıfın tüm üyeleri tarafından en sevilen arkadaş olarak seçildiğini görür ve Koray'ın ne kadar popüler bir çocuk olduğunu düşünür. Ancak daha sonra kimdir bu tekniği sonuçlarına baktığında öğrencilerden bir kısmının "arkadaşlarına hep kaba davranan kimdir?" sorusuna Koray'ı yazdıklarını görür. Bunun üzerine 7. sınıfların sınıf rehber öğretmeni ile bir görüşme yapar ve Koray'ın; tekniğin uygulaması sırasında sınıfta bulunmayan öğretmenin yokluğunu fırsat bilerek, tüm sınıfa zorla, sosyometride ilk sıraya kendi ismini yazdırdığını ancak "kimdir bu?" uygulaması esnasında öğretmen sınıfta olduğundan bunu yapamadığını, durumu daha sonra fark ettiklerini ve geçen yılki okul rehber öğretmeninin Koray ile uzun görüşmeler yaptığını öğrenir. Daha sonra Koray'ın bireysel dosyasında görüşmelere ilişkin raporları da gören okul rehber öğretmeni, sınıf rehber öğretmenleri ile bireyi tanıma tekniklerinin uygulanması konusunda bir görüşme yapmaya karar verir.

Okul rehber öğretmeni sadece sosyometri sonucuna göre bir değerlendirme yapsaydı öğrenci hakkında yanlış bir değerlendirme yapmış olurdu. Ancak birden fazla teknik uygulayarak durumu daha net görmüş oldu ve önemli bir detayı fark etme imkanı edindi.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul müdürlerinin katıldığı bir toplantıda şiddete sıfır tolerans görüşü benimsenmiştir. Bu toplantıya katılan Müdür Mehmet Bey, rehber öğretmenden okuldaki şiddet türlerini belirleyip şiddetin yaygınlığını araştırmasını ve alınacak önlemlerle ilgili önerilerde bulunmasını ister. Bunun üzerine, okul rehber öğretmeni zorbalık ölçeğini okuldaki öğrencilere uygular ve ölçek sonuçlarına göre zorba öğrencileri saptayarak müdahale programına alır. Ayrıca şiddet davranışlarının bireysel, ailesel ve okulla ilgili nedenlerine ilişkin inceleme sonuçları ile bu konuda alınacak önlemlere ilişkin görüşlerini içeren kapsamlı bir rapor hazırlayıp müdüre teslim eder.

Bu olayda rehberlik ilkelerine uymayan davranış aşağıdakilerden hangisidir?

A) Zorbalık ölçeğini uygulamak için okul rehber öğretmenin daha önceden bir eğitim almamış olması

B) Müdürün şiddet içeren davranışları öğrenmek istemesi

C) Hazırlanan raporda şiddete eğilimli öğrencilerin isimlerine yer verilmemesi

D) Ölçek puanlarına dayanılarak öğrenciler hakkında kesin bir yargıya varılması

E) Raporun şiddet davranışlarına neden olan bireysel ve ailesel özelliklerle ilgili açıklamaları içermesi

Çözüm:Zorbalık ölçeği, bir projektif kişilik testi (Tematik Algı Testi - Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri) gibi önceden eğitim almış olmayı gerektiren bir ölçek değildir. Müdürün şiddet içeren davranışları öğrenmek istemesi ve raporun şiddet davranışlarına neden olan bireysel ve ailesel özellikleri içermesi ise bu davranışlara müdahale edilebilmesi açısından önemlidir. Hazırlanan raporda ise şiddete eğilimli öğrencilerin isimlerine yer verilmemesi, rapor herkese açık olacağından gizlilik açısından uygundur; ancak bireyi tanıma ilkelerine göre tek bir ölçme aracının sonucuna göre birey hakkında karar vermek uygun bir yaklaşım değildir. Cevap D

BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

Bireyi tanıma teknikleri, test teknikleri ve test dışı teknikler olarak sınıflandırılabilirler.

TEST TEKNİKLERİ (PSİKOLOJİK TESTLER)

A) Maksimum performans testleri

Başarı testleri

- Standart Başarı Testleri
- Öğretmen Yapımı Başarı Testleri

Yetenek Testleri

- Genel Yetenek Testleri
- Özel Yetenek Testleri

B) Davranış Testleri

Kişilik Testleri

- Kâğıt Kalem Testleri
- Projektif Testler

Tutum Ölçekleri

İlgi Envanterleri

TEST DIŞI TEKNİKLER

Gözleme Dayalı Teknikler

- Gözlem
- Gözlem Listeleri
- Vak'a Kaydı
- Özellik Kayıt Çizelgeleri
- Derecelendirme Ölçekleri

Kendini Anlatma Teknikleri

- Otobiyografi
- Arzu Listesi
- Zaman Cetveli
- Problem Tarama Listesi
- Öğrenci Tanıma Fişi
- Anket
- Kime Göre Ben Neyim?

Başkalarının Görüşlerine Dayalı Teknikler

- Sosyometri
- Kimdir Bu?
- Rol-Dağıtım Tekniği
- Sosyal Uzaklık Ölçeği

Etkileşime Dayalı Teknikler

- Görüşme
- Drama ve Oyun Etkinlikleri

Diğer Teknikler

- Bibliyoterapi
- Vak'a İncelemesi
- Vak'a Konferansı - Tartışması
- Veli Görüşmesi
- Ev Ziyaretleri
- Hatıra Kayıtları
- Toplu Dosya

TEST TEKNİKLERİ

A. Maksimum Performans Testleri

Başarı Testleri

- ✓ Başarı testleri, herhangi bir eğitim ya da öğretimin etkisini ölçmek amacıyla düzenlenmiş testlerdir.
- ✓ Başarı testleri belirli bir zaman dilimi içerisindeki bilgiyi ölçmektedir.
- ✓ Amaç açısından bakıldığında başarı testleri geçmişe ve mevcut duruma, yetenek testleri ise geleceğe yöneliktir.

İki grupta incelenir:

Standart başarı testleri, geçerlik ve güvenirlikleri saptanmış, grup içerisinde başarısı en yüksek olan adayları seçmek ve başarılarına göre bir alana, programa veya işe yerleştirmek amacıyla bir grup uzman tarafından geliştirilmiş testlerdir.

Örnek

KPSS, KPDS, ALES, YGS/LYS, TEOG, TUS.

Öğretmen yapımı başarı testleri (standart olmayan başarı testleri), geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmamış, öğretmenler tarafından geliştirilen başarı testleridir. Öğretmenlerin hazırladığı her türden çoktan seçmeli, yazılı, sözlü sınavlar bu grubun içerisinde yer alır.

Yetenek Testleri

Maksimum performansı ölçen testlerdir. Bireyden en kısa süre içerisinde potansiyelini en üst düzeyde ortaya koyması beklenir. İki türü vardır:

Genel yetenek testleri, bireyin her türlü performansını belirlemeye çalışmaktadır. Belirli düzeylerde genel olarak zihnin problem çözme yeteneklerini ölçer.

NOT

Genel yetenek testleri sadece bu işin eğitimini almış uzman kişiler tarafından (psikiyatr, psikolojik danışman, psikometrist, psikolog) uygulanabilir.

Genel yetenek testlerinde bireylerin;

- ✓ öğrenme,
- ✓ öğrendiklerinden sonuçlar çıkarma,
- ✓ bunları yeni durumlara uygulama,
- ✓ analitik düşünme ve
- ✓ problem çözme yetenekleri ölçülerek **gelecekte eğitimden ne derece yararlanabileceği** hakkında yordama yapmaya çalışılır.

Genel yetenek testleri **"Zekâ testleri"** olarak da adlandırılır.

Örnek

Thurstone Temel Kabiliyetler Testi (TKT), Stanford Binet Zeka Testi, Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği (WISC-R) ülkemizde de kullanılan zeka testlerindendir.

NOT

Hiçbir bireyi tanıma tekniği % 100 güvenilir sonuçlar veremez. Bu nedenle yetenek testlerine çok büyük anlamlar yüklenmemeli ve sonuçları diğer araçlarla birlikte değerlendirilmelidir.

Yetenek testleri bireylerin gelecekte hangi alanlarda başarılı olabileceği hakkında tahminler yürütmemizi sağlar.

Özel yetenek testleri, bireylerin sportif yetenekleri ile müzik, resim, tiyatral beceriler gibi sanal yeteneklerini ölçmeyi amaçlayan testlerdir. Özel yetenek testleri ülkemizde daha çok spor akademikleri ile güzel sanatlar alanlarına öğrenci seçmekte kullanılmaktadır.

Yetenek-Başarı Karşılaştırması: Yetenek başarının önemli unsurlarından birisidir. Ancak tek unsuru olmadığı da bilinir. Başarı ya da başarısızlığın diğer etkenlerini görebilmek ve ihtiyaç duyulan rehberlik desteğini bireye sunabilmek için öğrencilerin yetenek ve başarı testlerinden aldığı puanlar karşılaştırılabilir.

Bu karşılaştırmada 3 farklı tablo ile karşılaşılabilir.

- ✓ Yetenekleri ölçüsünde başarı sağlayanlar
- ✓ Yeteneklerinin üzerinde başarı sağlayanlar
- ✓ Yeteneklerinin altında başarılı olanlar

Yetenekleri ölçüsünde başarılı öğrenciler arasında hem yetenekli hem başarılı olan bireyler ile birlikte yeteneği düşükken başarısı da düşük olan bireyler bulunabilir.

Yeteneğinin altında başarı gösteren bireyden kasıt yüksek yetenek puanlarına rağmen düşük başarısı olan bireylerdir.

Yetenek düzeyi düşükken yüksek puanlar elde edilmesi durumunda ise bireyin **yeteneğinin üzerinde başarılı** olduğu söylenir.

- ✓ Birey hem yetenekli hem başarılı ise motivasyonunu sürdürmesi için belli zamanlarda başarıları takdir edilmelidir.
- ✓ Bireyin hem yeteneği hem başarısı düşük ise uygun eğitsel ve mesleki yönlendirmeler yapılabilir.
- ✓ Yetenekli oldukları halde başarılı olamayan öğrencilerin ilgileri, aile ilişkileri, çalışma davranışları incelenmelidir.
- ✓ Yeteneklerin üstünde başarılı olan öğrencilerde ise zorlama, baskı ya da stres altında olmaları, duygusal ya da kişilik sorunları, kopya çekme gibi durumların olabileceği dikkate alınmalıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul rehber öğretmeni Fulya Hanım öğrencilerine yetenek testi uygular ve yetenek puanlarını öğrencilerin genel başarı ortalamalarıyla karşılaştırır. Çalışmanın sonunda, öğrencilerden bir kısmının yeteneklerine göre beklenenden daha yüksek başarı gösterdiklerini fark eder.

Yeteneğinin üstünde başarı gösteren öğrencilerle ilgili olarak Fulya Hanım, aşağıdakilerden hangisini yaparsa rehberlik anlayışına uygun davranmış olur?

A) Bu öğrencileri üstün çabalarından dolayı sınıf içinde ödüllendirip başarılarının devamını beklediğini belirtirse

B) Bu öğrencilerin aileleriyle görüşerek başarılarını daha da artıracak yollar üzerinde düşünürse

C) Baskı veya zorlanma altında bu başarıya ulaşmış olabileceklerini düşünerek bu öğrencilerle görüşürse

D) Bu öğrencileri yeteneğinin altında başarı gösterenlere ders çalıştırmak için görevlendirirse (akran eğitimi)

E) Bu öğrencileri model almaları için yeteneğinin altında başarı gösteren öğrencileri teşvik ederse

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Yeteneklerine göre beklenenden daha yüksek başarı

Çözüm: Normal koşullarda öğrencilerin yetenek düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasında tutarlılığın olması beklenir. Öğrencilerin yeteneğinin üzerinde başarı göstermesi bu öğrencilerde zorlama, baskı ya da stres altında olmaları, duygusal ya da kişilik sorunları, kopya çekme gibi sıradışı durumların olabileceğini akla getirmelidir. Dolayısıyla Fulya Hanım'ın yapması gereken bu sıradışı durumun neden kaynaklandığını tespit etmektir. Bunun için kullanılabilecek en uygun yöntem ise öğrencilerle bu konuda bir görüşme yapmak olacaktır. A, B ve D seçeneğindeki uygulamalar bu öğrencilerin potansiyellerini zorlayan ders çalışma çabalarını artıracağından uygulanamaz. E seçeneğinde ise öğrencilerin başka birisine özendirilmesi gibi rehberlikte onaylanmayan ve bireyin kendi olmasını engelleyecek bir uygulama söz konusudur. Cevap C

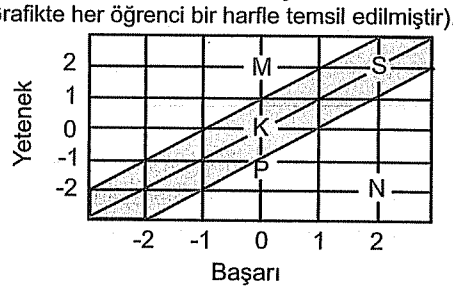
KPSS'de Çıkmış Soru

1. - 2. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

Bir sınıftaki öğrencilere başarı ve yetenek testi uygulanmış, her iki testin puan ortalaması 60 bulunurken yetenek testi için standart sapma 4, başarı testi için 5 olarak elde edilmiştir. Bu sınıftaki beş öğrencinin ham puanları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Adı	Yetenek	Başarı
Fatma	56	60
Tülay	52	70
Gamze	60	60
Gül	68	60
Fulya	68	70

Sınıf rehber öğretmeni yukarıdaki tabloda verilen ham puanları z puanına dönüştürerek aşağıdaki başarı-yetenek karşılaştırma grafiğini oluşturmuştur. Yetenek ve başarı puanlarının yorumlanmasında, taralı alandaki öğrenciler yeteneği ölçüsünde başarılı kabul edilmektedir (Grafikte her öğrenci bir harfle temsil edilmiştir).

1. Buna göre, Fatma'nın sınıf içindeki yerini, yukarıdaki grafikte hangi harf tanımlar?

A) K B) M C) N D) P E) S

Çözüm: Soruda 5 öğrencinin yetenek ve başarı puanları, ayrıca testlerdeki aritmetik ortalama ve standart sapmaları verilmiştir. Buna bağlı olarak da z puanlarına göre yetenek-başarı karşılaştırılmasına ilişkin grafik verilmiştir. Grafiği yorumlayabilmek için öncelikle öğrencilerin hem yetenek hem de başarı açısından z puanlarının hesaplanması gerekir. z puanının hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılır.

$$z \text{ puanı} = \frac{\text{Bireyin puanı - testin aritmetik ortalaması}}{\text{Testin standart sapması}}$$

Soruda Fatma'nın grafikte sınıf içindeki yeri sorulduğu için Fatma'ya ait puanlar formüle yerleştirildiğinde:

Yetenek testi için z puanı = 56-60 / 4 = -1

Başarı testi için z puanı = 60-60 / 5 = 0

Dolayısıyla Fatma'nın yetenek testi z puanı -1, başarı testi z puanı 0 olduğuna göre grafikte bu P harfi ile gösterilmiştir. Cevap D

---

2. Başarı-yetenek tablosu ve karşılaştırma grafiği dikkate alındığında, aşağıdaki öğrencilerden hangisi yeteneğinin üzerinde başarılı olmuştur?

A) Fatma B) Tülay C) Gamze
D) Gül E) Fulya

Çözüm: Yetenek başarı karşılaştırılmasının yapıldığı grafikte yeteneğinin üzerinde başarı gösteren öğrenciler sorulmuştur. Bu öğrencileri tespit etmek için yeteneğinin üstünde başarı gösteren öğrencilerin yetenek z puanlarının başarı z puanlarından küçük olması gerektiği bilgisi unutulmamalıdır. Bir önceki soruda verilen formüle göre öğrencilerin yetenek ve başarı testi z puanları ayrı ayrı hesaplandığında Fatma ve Tülay'ın yeteneklerinin üstünde başarı gösterdikleri sonucu elde edilir; ancak Tülay'da fark daha yüksek olduğu için doğru yanıt Tülay olarak işaretlenmelidir. Cevap B

B. Davranış Testleri

Davranışları ölçmeyi amaçlayan ölçme araçları için "test" sözcüğü kullanılmakla birlikte bu gruptaki bireyi tanıma araçları için "envanter" ifadesi daha sık kullanılmaktadır.

Envanterler, bireyin standart sorulardaki sınıflı seçenekler arasından kendisi için en uygun seçeneği işaretlediği veya söz konusu niteliğin derecesini belirttiği ölçme araçlarıdır.

Envanterler objektif, ekonomik, geçerlilik ve güvenirliği yüksek araçlardır.

NOT

Davranış testlerinin uygun ortamlarda, uygun kişiler tarafından titizlikle uygulanması gereklidir. Bununla birlikte testlerin uygulandığı kişilerin testleri ne derecede içten ve samimi cevapladığı da testin doğru sonuçlar vermesinde oldukça önemli bir konudur. Bireylerin orta yoldan cevap verme, kendisinde olanı değil olmasını istediği nitelikleri işaretleme (sosyal kabul hatası), kendisini kasten iyi yada kötü göstermeye çalışma (yanıltma) gibi eğilimleri testlerdeki hata payını artırır.

İlgi Envanterleri

- ✓ **İlgi;** bireyin bir objeye, bir eyleme veya bir kimseye, olguya belirli bir süreklilikle bağlanması, ilişki kurmasıdır. Bir başka deyişle bir objeye ya da etkinliğe karşı sürekli olarak **hoşlanma tepkisi**dir. İlgi duygusal bir davranıştır.
- ✓ Bireylerin ilgileri ancak çevreleri ile etkileşim sonucu kazanılır.
- ✓ İlgi envanterleri; bireyin ilgi duyduğu iş, meslek veya etkinlikleri belirlemek amacıyla uygulanan envanterlerdir.
- ✓ Daha çok eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında öğrencinin ilgi duyduğu etkinlikler, kurslar, seçmeli dersler ve meslek alanlarını belirlemek amacıyla kullanılır.
- ✓ İlgi envanterleri, öğrencilerin hoşlandıkları ve hoşlanmadıkları yönlerini daha iyi tanıyarak ileride doyum sağlayacakları alanları seçmelerine yardımcı olur.
- ✓ Okullarda öğrencilerin hangi alana, programa, mesleğe veya etkinliğe ilgisi olduğunu saptamak ve böylece öğrenciyi yönlendirmek amacıyla uygulanmaktadır.
- ✓ Bireylerin ilgilerinin ölçülmesi ilgi envanterleri ve gözlemsel yollarla yapılmaktadır.
- ✓ Öğrencilerin okuldaki faaliyet alanları veya eğitsel kollardan hangisine ilgi duydukları, sosyal ve kültürel kolların hangisine üye oldukları, boş zamanlarını nasıl kullandıkları gibi konulara ilişkin bilgiler öğrencilerin sosyal, eğitsel ve meslek ilgileri hakkında tamamlayıcı ve geçerli bilgiler verir.
- ✓ Sanayi sektöründe ilgi envanterleri işe en uygun kişiyi seçmek ve işe yerleştirmek amacıyla kullanılmaktadır.
- ✓ **"Kuder İlgi Alanları Tercih Envanteri"**, Yıldız Kuzgun tarafından geliştirilen **"Kendini Değerlendirme Envanteri"** veya Muharrem Kepçeoğlu

tarafından geliştirilen **"Mesleki Yönelim Envanteri"** en çok bilinen ilgi envanterleridir.

NOT

İlgi envanterleri okullarda sadece bu işin eğitimini almış uzman kişiler tarafından (psikolojik danışman, psikometrist, psikolog)uygulanabilir.

Mesleki rehberlik bölümünde yetenek ve ilgi alanları ile ilgili ayrıntılı bilgiler verildiğinden bu bölümde ayrıca değinilmemiştir.

Tutum Ölçekleri

- ✓ Tutum ölçekleri, bir kişinin ya da bir grubun nelere, ne derece değer verdiğini, o duruma ilişkin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini saptamaya yönelik araçlardır.
- ✓ Tutum ise bireye atfedilen ve onun bir obje veya durum ile ilgili **düşünce**, **duygu** ve **davranış**larını düzenli biçimde oluşturan eğilimdir. Burada dikkat edilmesi gereken tutumun üç boyutunun olduğudur: Duygu, Düşünce, Davranış.

2009 yılında KPSS'de tutum ölçeğinden sınıf rehber öğretmeni tarafından kullanılan bir araç olarak bahsedilse de, rehberliğe ilişkin literatürde tutum ölçeklerinin psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı olmayan kişiler tarafından uygulanmasının sakıncalar doğurabileceği belirtilmektedir.

- ✓ Burada dikkat edilmesi gereken ölçekte mutlaka her üç boyutu da ölçen eşit sayıda madde olmasıdır; çünkü düşünce boyutunda ölçülen bir tutum, duygu boyutundaki tutum hakkında bilgi vermez.

2009 yılında KPSS'de tutum ölçeğinden sınıf rehber öğretmeni tarafından kullanılan bir araç olarak bahsedilse de, rehberliğe ilişkin literatürde tutum ölçeklerinin psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı olmayan kişiler tarafından uygulanmasının sakıncalar doğurabileceği belirtilmektedir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Öğrencilerin sokak çocuklarına ilişkin duygu, düşünce ve davranış eğilimlerini araştıran bir sınıf rehber öğretmeni, aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanmalıdır?

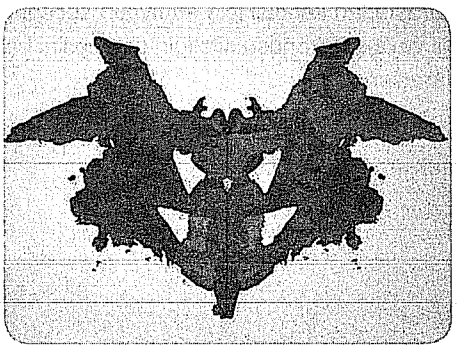
A) Tutum ölçeği
B) Görüşme
C) Gözlem
D) İlgi envanteri
E) Anket

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Duygu, düşünce, davranış eğilimi

Çözüm: Tutum; duygu, düşünce ve davranış eğilimi olarak tanımlanır ve tutum ölçekleri, bireylerin "düzenli eğilimlerini" üç boyutta ölçer: duygu, düşünce, davranış. Soru oldukça basit bir hatırlama sorusudur. Cevap A

Kişilik Testleri

- ✓ Bireyin kişilik özellikleri hakkında bilgi toplamaya yarayan testlerdir.
- ✓ Puanlamaları ve değerlendirmeleri genellikle uzmanlık gerektirir. Bu yüzden okullarda kişilik testlerini sadece psikolojik danışmanlar kullanmaktadır.
- ✓ Özellikle projektif ve yarı projektif teknikleri kullanabilmek için teste ilişkin eğitim almak gereklidir. Bir diğer ifadeyle bu tekniklerin özel eğitimini almamış psikolojik danışmanlar dahi bu testleri kullanamazlar.
- ✓ Kişilik testleri ya kâğıt-kalem testi (testi alan kişinin bir kâğıt üzerinde kalem yardımıyla testi kendisinin doldurması) olarak ya da projektif test olarak uygulanmaktadır. Kalem-kağıt testlerine örnek olarak Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri (MMPI), Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE), Beck Depresyon Ölçeği verilebilir.

Rorschach Mürekkep Lekesi Testi

Kişilik testleri sadece bu işin eğitimini almış uzman kişiler tarafından (psikiyatr, psikolojik danışman, psikometrist, psikolog)uygulanabilir.

Örnek

Projektif teknikler Freud'un psikanalitik kuramına dayandırılarak hazırlanmış olan testlerdir. Kişiye net olmayan objeler veya resimler gösterilir. Kişiden, uzmanın sorduğu sorular doğrultusunda obje veya resimde gördüklerini anlatması istenir. Kişi resimde gördüğünü anlatırken aslında kişilik özellikleri doğrultusunda bir hikâye oluşturur. Bir başka deyişle kendisini yansıtır (projeksiyon). Böylelikle kişinin kişilik özellikleri hakkında bilgi toplanmış olur.

Rorschach Mürekkep Lekesi Testi anlamsız resimlerin olduğu 10 adet karttan oluşmaktadır. Bu kartlardaki resimler bir kâğıdın ortasına mürekkep damlatılarak ve kâğıt ikiye katlanarak oluşturulmuştur. bu yüzden gerçekte herhangi bir anlamı yoktur. Testi alan kişiden bu anlamsız resimlerde ne gördüğünü anlatması istenir. Kişi bu resimlerde gördüğü şeyleri anlatırken kendi kişilik özellikleri doğrultusunda cevaplar vermektedir.

✓ Projektif kişilik testlerine örnek olarak çeşitli cümle tamamlama testleri (Beier Cümle Tamamlama Testi) ve resim yorumlama testleri (Rorschach Mürekkep Lekesi Testi, Tematik Algı Testi ve Psikoanalitik Hikâyeler Testi) verilebilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Psikolojik testlerin kullanılmasına ilişkin aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

A) Ders, alan ve meslek seçiminde yetenek testlerine; ders dışı etkinliklerde ise ilgi envanterlerine göre yöneltme yapılmalıdır.

B) Testleri sınıf rehber öğretmenleri uygulamalı, okul rehber öğretmenleri yorumlamalıdır.

C) Çocuklukta kişilik çok sık değiştiğinden, psikolojik testler lise ve sonrasında uygulanmalıdır.

D) Yetenek testleri ve ilgi envanterlerini sınıf rehber öğretmenleri; kişilik testlerini ise okul rehber öğretmenleri kullanmalıdır.

E) Gelecekteki başarı yordanırken yetenek testleri; öğrenme eksikliklerinin saptanmasında ise başarı testleri kullanılmalıdır.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Gelecekteki başarı, öğrenme eksikliği

Çözüm:

- Yönlendirmeler ders içi de olsa, ders dışı da olsa önce yetenekler dikkate alınarak yapılır. Bu nedenle A seçeneği hatalıdır.
- Psikolojik testler uzmanlık gerektirdiğinden uygulama da yorumlama da okul rehber öğretmeni tarafından yapılmalıdır, bu nedenle B seçeneği hatalıdır.
- Psikolojik testlerin çok erken yaşlardan itibaren uygulanabilen türleri olduğundan C seçeneği hatalıdır.
- Sınıf rehber öğretmenleri yetenek ve ilgi envanteri uygulamak ve yorumlamak için eğitim almadığından D seçeneği yanlıştır.
- Yetenek testlerinin gelecekteki başarıyı yordamaya, başarı testlerinin ise geçmişte verilen eğitimin ne kadar etkili olduğunu belirlemeye yönelik olarak hazırlandığı bilinmektedir. Cevap E

Envanterlere Karışan Hatalar:

- **Orta yol cevap verme ya da boş bırakma:** Envanteri cevaplayan kişinin envanterde yer alan sorular içerisinde daha çok "bazen", "kararsızım" gibi orta yol cevapları işaretlemesi veya işaretleme yapmaktan kaçınmasıdır. Bu durum bireyin alacağı puanın belirlenmesini ve bireyin tanınmasını zorlaştırmaktadır.

- **Sosyal kabul hatası:** Envanteri cevaplayan kişinin kendi gerçek durumunu yansıtmak yerine toplum tarafından onaylanacak, kabul görecek cevaplar vermesidir.

Örnek

Etkili çalışma becerilerine sahip olmayan bir öğrencinin öğretmeni tarafından kabul edilmek ve onaylanmak adına etkili çalışma becerilerine sahipmiş gibi görünmesi ya da eleştirilme kaygısıyla kişinin bazı düşüncelerini paylaşmak yerine toplumca benimsenen ifadeleri kullanması sosyal kabul hatasına yöneliktir.

- **Yanıltma hatası:** Envanteri cevaplayan kişinin soruya içinden geldiği gibi cevap vermek yerine kendi amacına uygun olan yanıtlar vererek gerçek durumunu saklamasıdır.

Örnek

Yürüttüğü bir projenin onaylanması için karşı tarafın istediği cevapları vererek kendi durumunu gizlemek yanıltma hatasına yöneliktir.

Sosyal kabul hatası ile yanıltma hatası bazen karıştırılmaktadır. Sosyal kabul hatasında onaylanma, kabul görme, olumsuz söz ve eylemlerden kaçınma gibi durumlar varken yanıltma hatasında bir çıkar ya da hedef söz konusu olup buna erişmek için kendini farklı gösterme durumu bulunmaktadır.

TEST DIŞI TEKNİKLER

Gözleme Dayalı Teknikler

Gözlem: Bir ya da birden fazla kimsenin gerçek hayat içinde olup bitenleri izlemesi ve kaydetmesi olarak tanımlanabilir. Özellikle sergilenen davranışların kişinin doğal ortamı içerisinde araştırılması gerektiğinde gözlem tekniğine başvurulur.

Gözlem karmaşık sosyal ilişkilerin, sosyal bir topluluk içinde insan davranışlarının anlaşılması amacıyla sıklıkla kullanılan bir tekniktir.

Gözlem tekniği değişik şekillerde sınıflandırılabilir. Bunlardan birisi **Doğal (rastlantısal, sistemsiz)** ve **sistemli** gözlem olarak ikiye ayırmaktır.

Doğal Gözlem: Ortama müdahale edilmeden, bireyin doğal ortamı içerisinde, çevresiyle etkileşimi sürecinde izlenmesidir.

NOT

Okullarda öğretmen ve yöneticilerin, öğrencilerin çeşitli davranışları hakkında yaptıkları genel gözlemler, doğal gözlem olarak değerlendirilir. Çünkü bu gözlemler, ortama ve koşullara müdahale edilmeksizin gerçekleştirilen gözlemlerdir.

Örnek

Öğretmenin Ahmet'in başarılı olduğu ve arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi olduğu yönündeki düşünceleri gelişigüzel gözleme dayanır.

Sistemli Gözlem: Bireyin davranışlarını planlı ve sistemli olarak, kontrollü koşullar altında izlemeye yönelik gözlem türüdür.

NOT

Sistemli gözlem, doğal gözleme göre daha geçerli ve güvenilir bir tekniktir.

Örnek

Bağımlı ve bağımsız değişken kullanarak bireyin davranışlarındaki değişikleri gözlemek, bir durumun bireyin davranışlarına etkilerini izlemek, sistemli gözleme yönelik bir çalışmadır.

Gözleme dayalı tekniklerin tümü (Gözlem, Gözlem Listeleri, Vak'a Kaydı, Özellik Kayıt Çizelgeleri, Derecelendirme Ölçekleri), sınıf rehber öğretmeni ve okulun psikolojik danışmanı tarafından uygulanabilir; ancak psikoloji ve pedagoji konularında yeterli bilgiye sahip olan kişilerin uygulaması daha uygun olacaktır.

Gözlem ayrıca **katılımlı** ve **katılımsız** gözlem şeklinde de sınıflandırılabilir.

Katılımlı gözlem: Gözlemci, gözlenen birey veya grup ile aynı ortamda bulunur ve onlarla birlikte aynı etkinliklere katılır.

Örnek

Bir antropologun köy yaşantısını incelemek için bir köye yerleşmesi, uzun süre orada yaşayan diğer köylüler gibi yaşayarak tarım işleri yapması ve bu süreçte gözlemlerini kaydetmesi katılımlı gözlemdir.

Katılımsız gözlem: Gözlemci, gözlenen grup veya olayın dışında kalarak grubu veya kişiyi dışarıdan objektif olarak gözler.

Örneğin bir öğretmenin bir grup öğrencinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını öğrencilerle etkileşime geçmeden izlemesi katılımsız gözleme yönelik bir çalışmadır.

Gözlem tekniklerinde uyulması gereken bazı ilkeler:

1. Öncelikle kimin niçin, nerede, nasıl, ne kadar sürede gözleneceğine ilişkin bir gözlem planı yapılmalıdır.
2. Gözlem yapılmadan önce gözlem sonuçlarının nasıl kaydedileceği ve bilgilerin nasıl analiz edileceği kararlaştırılmış olmalıdır.
3. Belli bir zaman sürecinde yalnızca bir kişi gözlenmelidir.
4. Gözlem, amaca uygun olarak yeterli bir zaman süresince yapılmalıdır.
5. Bireyin her seferde uzun süre gözlenmesi yerine kısa süreli ve farklı aralıklarla gözlenmesi tercih edilmelidir.
6. Birey kontrollü bir biçimde ve doğal ortamlarda gözlenebilmelidir.
7. Birey bir bütün olarak gözlenmelidir, ancak bir kritik davranış gözlenecekse bu davranış bireyin bütünlüğü içinde gözlenmelidir.

8. Gözlem sonuçları yorum ve değerlendirmeye katılmadan olduğu gibi kaydedilmelidir.
9. Birey gözlendiğinin farkına varmamalıdır. Bu nedenle gözlem sonuçları gözlenenin gözü önünde kaydedilmemelidir.
10. Araya zaman girince gözlemci bazı gözlemlerini unutabilir. Bu nedenle gözlem sonuçları gözlemin arkasından hemen kaydedilmelidir.
11. Gözlemci gözlenen bireyin söylediklerıyle birlikte söylediklerine eşlik eden duygu ve davranışlarına dikkat etmelidir.
12. Gözlemler, gözlemci hatalarını en aza indirme amacıyla eğer mümkünse birden çok gözlemci tarafından yapılmalıdır.
13. Gözlemin ne zaman, hangi koşullarda ve durumda yapıldığı mutlaka kaydedilmelidir.
14. Gözlemlerin saptanmasında olay, koşullar, süreç ve sonuçlar birlikte düşünülmelidir.
15. Gözlem tekniği ile elde edilen bilgiler, birey hakkındaki mevcut diğer bilgilerle bir arada değerlendirilmelidir.
16. Birey hakkında elde edilen bilgiler, bireyi etiketlemek amacıyla değil bireyin bir sorununun çözümüne veya bütün olarak gelişmesine katkı amacıyla kullanılmalıdır.

Soruda Görelim:

Okul öncesi öğretmeni Canan Hanım, öğrencilerinin çeşitli özelliklerine ilişkin bir yıl sonu raporu hazırlamak ve bunun için gözlem yapmak zorundadır. Bu nedenle daha önceden hazırladığı gözlem listelerinin üzerine öğrencilerinin isimlerini yazar ve planladığı dersler esnasında, yardımcı öğretmeni öğrencileriyle ilgilenirken masasına oturarak gözlem formlarını eline alır ve öğrencilerinde gözlediği özellikleri kaydetmeye başlar.

Bu olayda Canan Öğretmen'in rehberlik ilkeleriyle uyuşmayan davranışı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Gözlem için planlı bir zaman ayırmamış olması
B) Önceden hazırlanmış gözlem listeleri kullanması
C) Gözlem için yeterli eğitim almaması
D) Öğrencilerin gelişim süreçleri ve tipik davranışları konusunda bilgisiz olması
E) Her bir öğrenci için ayrı zaman ayırmaması

Çözüm:

Canan Öğretmen gözlem ilkeleri konusunda birkaç temel noktada hata yapmıştır. Bunlardan biri gözlemi sürekli bir bireyi tanıma faaliyeti olarak değerlendirmeyip sadece rapor hazırlamak için yapmasıdır. Diğeri sınıf içinde öğrencilerin dikkatini çekecek ve onları doğal davranmaktan alıkoyacak şekilde elinde gözlem formlarıyla gözlem yapmasıdır. Bir diğeri tüm öğrencileri aynı zamanda gözlemlemesidir. Böyle bir durumda gözlemin geçerli ve güvenilir sonuçlar vermesi mümkün olmayacaktır. Bunlardan sadece sonuncusu seçeneklerde belirtildiğinden cevap E seçeneğidir. A ve B seçeneği doğru cevap olamaz; çünkü gözlemin amaca uygun olması için önceden bir gözlem listesi hazırlamış ve planladığı zaman dilimlerinde gözlemi gerçekleştirmiştir. C ve D doğru cevap olamaz; çünkü Canan Öğretmen bir okul öncesi öğretmeni olduğundan öğrencilerin gelişimsel özellikleri hakkında bilgilidir ve gözlem tekniği hakkında yeterli eğitim almıştır.

Cevap E

Gözlem Tekniklerinin Yararları

- ✓ Gözlem, bireyin doğal ortamda gözlenmesine dayandığı için diğer bireyi tanıma teknikleri ile elde edilemeyen orijinal bilgilerin doğrudan elde edilmesine olanak veren bir tekniktir.
- ✓ Gözlem tekniği, bireyin sadece sözlerini değil bu sözlere eşlik eden davranış ve beden dilini de gözlemeye ve böylece bireyin duygu düşünce ve davranışları arasındaki çelişkileri anlamaya olanak sağlayan bir tekniktir.
- ✓ Gözlem bireyin çeşitli gelişim dönemlerinde bütün hâlinde gelişmesini izleyerek gelişim özelliklerini karşılaştırmaya en uygun olan bir tekniktir.
- ✓ Gözlem her yaştaki bireyi veya grubu incelemek amacıyla kullanılabilecek bir tekniktir.
- ✓ Gözlem tekniği uygulanması kolay, fazlaca araç gereç kullanılmasını gerektirmeyen, maddi bakımdan ekonomik olan bir tekniktir.
- ✓ Gözlem tekniğini uygulamak için özel bir zaman ayırmak, öğrenciyi dersinden, çalışanı işinden alıkoymak söz konusu değildir. Gözlenen bireyin ayrıca zamanı alınmamaktadır. Bu nedenle okullarda ve iş yerlerinde kolaylıkla uygulanabilir.

Gözlem Tekniklerindeki Bazı Sınırlılıklar

1. Gözlem; yalnız gözlenen olayların, durumların, kişilerin, davranışların, özelliklerin, nesnelerin o anda görülebilen görüntüleri hakkında bilgi toplamamıza imkân verir. Bu görüntülerin nedenleri ve dayanakları hakkında ipuçları edinmemize imkan vermez.
2. Gözlem; gözlenen kişi, olay, durum, nesne hakkında derinliğine bilgi alma olanağı vermez. Bunun için gözlemin sürekli olarak yapılması ve derinliğine inilmesi gerekir. Sürekli yapılması bu sakıncayı önleyebilir.
3. Gözlenen durumlar, olaylar, kişiler hakkında yorumlamalara gitmede sınırlar koyar. Zorluklar verir. Özellikler kişiler hakkında çeşitli durum, yer ve zamanda yapılmayan gözlemler bunu çok sınırlar.
4. Gözlemci, gözlem esnasında görüş açısına göre görüntüden etkilenir. Gözlemcinin durumu, farklı görüntüler almasına yol açabilir.
5. Gözlemcinin bilgisi, anlayışı, inancı, tutumları ve önyargıları, eğitim şekli ve seviyesi gözlem sırasında toplanan verileri ve sonuçları etkiler.
6. Gözlemcinin duyu organlarındaki bir bozukluk gözlemcinin görüşünü ve algılamasını etkiler.
7. Gözlemcinin hem gözlem teknikleri, gereçleri, ilkeleri hem de gözlenen olay, durum, kişi, nesne ve özellikler hakkında ayrıntılı ve köklü bilgi sahibi olmasını gerektirir.
8. Görüntülerin olduğu anda olduğu gibi tespit edilmesi sürekli dikkat ve çaba gerektirir. Dalgın ve dikkatsiz gözlemcilerin yaptığı gözlemlere dayalı bilgiler kopuk filmleri andırırlar.

Gözlem Araçları

Gözlem Listeleri

Gözlemcinin dikkatini belli davranışlara ve kişilik özelliklerine çekmek ve gözlemlerin kaydedilmesi amacıyla hazırlanmış araçlardır. Bilgi toplanacak özelliklerden, gözlenecek davranışlardan oluşan bir listedir. Gözlem yapan kişi, bu listedeki davranışların, hakkında gözlem yaptığı kişide bulunup bulunmadığını işaretler. Bu listeler özellikle okul öncesi dönemde ve ilköğretim birinci kademede öğrencilerin çeşitli gelişimsel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla kullanılır.

ÖRNEK GÖZLEM LİSTESİ

Okul : Tarih:

Sınıf : Gözlemi yapan:

	Evet	Bazen	Hayır
1. Arkadaşlarıyla oynadığı görülüyor mu?			
2. Genel olarak arkadaş gruplarıyla mı oynar?			
3. Arkadaşları kendisiyle oynamayı sever mi?			
4. Bir grubun başı olduğu görülür mü?			
5. Teneffüslerde ve diğer dinlenme zamanlarında sınıfta veya bir köşeye kapanarak kendi kendine kaldığı oluyor mu?			
6. Arkadaşlarıyla konuşurken bağırır veya çok çekimser davranır mı?			
7. Arkadaşları ile şakalaşır mı?			
8. Arkadaşları şakalarına cevap verirler ve şakalarını kabul ederler mi?			
9. Şakaların sonu kavgaya veya tatsız bir duruma kadar gider mi?			
10. Başkalarının yaptıklarını sık sık taklit eder mi?			
11. Arkadaşlarının hareketlerini taklit ederek onlarla alay eder mi?			
12. Sınıf içinde herhangi bir akran grubunun veya çetenin üyesi mi?			
13. Elebaşılık yaptığı görülür mü?			
14. Başkalarını körü körüne takip ettiği görülür mü?			
15. Başkalarına yardım etmeyi sever mi?			
16. Gerektiğinde başkalarından yardım almayı kabul eder mi?			
17. Kendinin olan bir araç veya gereci başkalarıyla paylaşmayı sever mi?			

18. Kendinde olmayan bir şeyi arkadaşları kendine karşı vermeye gönüllü davranırlar mı?			
19. Arkadaşları kendisiyle alay ettiğinde şikayetçi olur mu?			
20. Bir oyunda sıranın kendisine gelmesini sabırla bekler mi?			

Özellik Kayıt Çizelgeleri

Öğrencilerin çeşitli alanlara ilişkin özelliklerinin sıralandığı ve bu özelliklerden hangilerinin çocukta olup olmadığını belirtmeye yarayan araçlardır. Bu tekniği uygulayabilmek için öğretmenlerin gözlenen nitelik hakkında yeterince bilgiye sahip olmaları gerekmektedir.

Üstün zihin yeteneği, liderlik yeteneği, yaratıcılık veya öğrenme güçlüğü olan çocukları belirlemek amacıyla özellik kayıt çizelgeleri geliştirilebilir. Bunun için öğretmenlerin bu özellikleri yeterince tanımlayabilecek maddeleri geliştirip özellik kayıt çizelgesine eklemeleri gerekmektedir.

NOT

Gözlem listeleri öğrencinin gelişim sürecine bağlı olarak pek çok özelliği gözlemeye imkan veren araçlar iken özellik kayıt çizelgeleri bir ya da birkaç özelliğe odaklanmayı sağlayan araçlardır.

Resim Yapma Yeteneği Olan Çocukların Özellikleri

1. Çeşitli konularda çizimler yapar.
2. Resimleri planlar, resimlere derinlik verir ve parçalar arasında uygun oranlar kullanır.
3. Resim çalışmalarını ciddiye alır ve resim yapmaktan haz duyar.
4. Diğer çocukların yaptıklarından değişik çizimler yapar.
5. Yeni gereçler kullanmak ve yeni yaşantılar denemek ister.
6. Resim yapma, çizme ve boyama için çok zaman harcar.
7. Resmi, kendi yaşantılarını ve duygularını ifade etmekte başarılı bir biçimde kullanır.
8. Diğer insanların sanat-resim çalışmalarına ilgi duyar.
9. Çamurdan, sabundan, plastikten vb. yumuşak gereçlerle üç boyutlu şeyler yapmaya özen gösterir.
10. Resim ve heykel sergileriyle özellikle ilgilenir.
11. Çevresinde olan sanat ve resim çalışmalarını izler. Dünyada olan çalışmaları gazete ve dergilerden takip etmekten hoşlanır.
12. Sanat değeri olan tabloların kopyası olan kartlardan oluşan koleksiyonlar yapar.

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI	GÖZLENEN DAVRANIŞ ÖZELLİĞİ	TOPLAM	DÜŞÜNCELER
Ayfer Sağlam	1, 3, 6, 8, 11	5	
Hatice Göktekin	2, 5, 7, 9	4	
Şener Bayram	1, 2, 4, 6, 7, 11, 12	7	
Erdal Sezer	1, 4, 7, 9, 11	5	
Alp Bilgen	1, 2, 3, 5, 8, 9, 10, 12	8	

Derecelendirme Ölçekleri

Gözlemcilerin algılayışı ile diğer bireylerin nitelik ve davranışları hakkındaki gözlem sonuçlarının derecelendirme yolu ile saptanmasına olanak veren bir ölçme aracıdır.

Her zaman gözlenen özellikler sadece "var" veya "yok" şeklinde belirtilmez, bazı özelliklerin dereceleri önemlidir. Eğer gözlenen niteliğin görülme sıklığı veya derecesi (miktarı) önemli ise gözlem tekniklerinden derecelendirme ölçekleri tercih edilir. Gözlenen niteliği sayısal olarak belirtmeye yardımcı olan bir tekniktir.

Derecelendirme ölçekleri sayısal ölçekli (en düşük gözlenen 1, en çok gözlenen 5 olacak şekilde puanlama gibi), betimsel ölçekli (hiçbir zaman oyuncaklarını paylaşmaz-her zaman paylaşır gibi), grafik ölçekli (bir grafikte davranışın frekansının gösterilmesi) gibi pek çok çeşitte hazırlanabilir.

Dereceleme ölçeklerinin hazırlanmasında ve kullanılmasında şu hususlara dikkat edilmelidir:

1. Ölçülmesi düşünülen her özellik açıkça belirlenmiş olmalı, derecelenecek özellik her dereceleyicide aynı anlamı ifade etmelidir. Bunun için ölçülecek özelliğin açık ve kesin bir tanımı yapılmalıdır.
2. Her özellik gözlenemeyeceğinden başkalarının gözlemine açık olmayan özellikleri derecelemeden kaçınılmalıdır.
3. Her özelliğin farklı dereceleri açıkça belirlenmeli, her basamak için davranışsal bir tanım verilmelidir. Basamaklar genelde olumsuzdan olumluya, basitten karmaşığa doğru sıralanmalıdır. Dereceleme az olursa çok kaba, fazla olursa bıktırıcı olabilir. Genellikle beş ya da yedi basamak en yaygın kullanılandır.
4. Mutlaka birden fazla kişinin derecelemesine başvurulmalıdır. Dereceleyenlerin sayısı arttıkça dereceleme ölçeğinin güvenirliliği de artar.
5. Derecelemeyi yapan kişinin dereceleyeceği kişileri iyi tanıdığından emin olunmalıdır.
6. Derecelemeyi yapacak kimse vereceği yargıların hatalı olmaması açısından dereceleyeceği bireyler hakkında bilgi sahibi olmalı ve yeterli sürede gözlemelidir.
7. Bireyin iyi ya da kötü bir özelliğinin etkisinde kalarak diğer özellikler buna göre derecelendirilmemelidir.

MATEMATİK YETENEĞİNİ DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

	Çok Zayıf	Zayıf	Orta	İyi	Çok İyi
A) Sayı kavramı (sayı sisteminin yapısı ve dört işlemin temel işlevleriyle bunlar arasındaki ilişkiyi adlandırma)	( )	( )	( )	( )	( )
B) Problem çözme yeteneği	( )	( )	( )	( )	( )
C) Sonucu doğruya yakın bir şekilde kestirebilme	( )	( )	( )	( )	( )
D) Zihinden hesaplama	( )	( )	( )	( )	( )
E) Çevresindeki varlıkların, eşyanın şekilleriyle görevleri arasındaki ilişkiyi sezme	( )	( )	( )	( )	( )
F) Geometrik şekil ve cisimlerin alan ve hacimlerini hesaplayabilme	( )	( )	( )	( )	( )

KPSS'de Çıkmış Soru

Gözlemlerin kaydedilmesi için kullanılan araçlardan biri derecelendirme ölçekleridir. Gözlemciler derecelendirme ölçekleriyle gözledikleri kişinin, ölçekte bulunan davranışları gösterme sıklığını kaydederler.

Gözlem amacıyla derecelendirme ölçeklerinin hazırlanıp kullanılmasında,

I. Gözlenen özelliklerin sayısı sınırlı tutulmalıdır.
II. Gözlemci gözlem sonuçlarını kimseyle paylaşmayacağı konusunda önceden gözlenene güvence vermelidir.
III. Aynı davranış birden çok kişi tarafından gözlenmelidir.
IV. Gözlenen davranışlar açığa vurulmayan duyguları ortaya çıkarmaya yönelik olmalıdır.
V. Aynı davranış birden fazla kez gözlenmelidir.

ifadelerinden hangileri dikkate alınmalıdır?

A) I, II ve IV B) I, II ve V C) I, III ve V
D) II, III ve IV E) III, IV ve V

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Önceden gözlenene güvence verme, açığa vurulmayan duyguları ortaya çıkarma

Çözüm: Bu sorudaki II. ve IV. öncüllerde verilen ifadeler uygun değildir. Gözlem tekniklerinden olan derecelendirme ölçeklerinde, hakkında gözlem yapılan kişiye sonuçların gizli kalacağı konusunda güvence vermek gözlem hakkında öğrenciyi bilgilendirmek demektir. Bu durumda gözlenen, doğal davranamayacağından sağlıklı bir gözlem yapılamaz. Soruda da belirtildiği üzere derecelendirme ölçekleri öğrencilerin ölçülmek istenen davranışları hangi sıklıkta gösterdiğinin kaydedildiği araçlardır. Gözlenen davranışlar açığa vurulmayan duyguları ortaya çıkarmaya yönelik değil sadece ölçülmek istenen niteliğe yönelik davranışlardır. Ayrıca açığa vurulmayan bir davranışı gözlemek nasıl mümkün olacaktır? I, III ve V. öncüllerde değinilen bilgiler ise gözlemin ilkeleri konusunda da anlatttığımız doğru ifadelerdir. Cevap C

Derecelendirme Ölçeklerine Karışan Hatalar:

- **Genelleme hatası:** Gözlem yapan kişinin birey hakkındaki genel görüş, inanış ve kanısını kişinin gözlenen özel ve farklı niteliklerine de genellemesidir. Başka bir ifade ile gözleyen kişinin bireyde gözlediği iyi ya da kötü bir özelliğin etkisinde kalarak diğer tüm özellikleri buna göre derecelendirmesidir. Buna halo etkisi veya hareleme hatası da denmektedir.

Örnek

Güzel ve temiz giyinen bir öğrenciyi diğer tüm ölçütlerde de olumlu değerlendirip tüm alanlarda yüksek puanlamak; aynı zamanda sorumluluk sahibi, başarılı, ahlaklı, iyi bir öğrenci olarak ifade etmek genelleme hatasına yöneliktir.

- **Kişisel yanlılık hatası:** Değerlendirilen kişilerin hepsini aynı veya çok yakın derecelere ifade etme, derecelendirme ölçeğinin bütün derecelerini kullanmama eğilimidir. Bu hata üç farklı şekilde gözlenmektedir. Derecelendirmelerde hep yüksek puan vermek bonkörlük hatası, hep düşük puan vermek cimrilik hatası ve hep orta derecelerle puanlamak merkeze yığma hatasıdır.

Örnek

Davranışlarından memnuniyet duyulan bir grubun tüm üyeleri için olumlu değerlendirmeler yapmak ya da bazı davranışları rahatsızlık verici olan bir grubun tüm üyeleri için olumsuz değerlendirmeler yapmak kişisel yanlılık hatasına yöneliktir.

NOT

Kişisel yanlılık hatasında bir yığılma söz konusudur. Bu hata türünde kişileri genellikle olumlu, olumsuz ya da orta yol seçeneklerle değerlendirme gibi durumlar bulunmaktadır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Özel bir okul yöneticisi, iş başvurusunda bulunan birkaç aday öğretmenle görüşmüş ve bu görüşmede izlenimlerini önceden hazırladığı bir derecelendirme ölçeğine kaydetmiştir. Daha sonra derecelendirme ölçeklerini gözden geçirdiğinde adaylara çoğunlukla düşük puanlar verdiğini fark etmiştir.

Buna göre, okul yöneticisinin adaylara düşük puanlar vermesi, derecelendirme ölçeklerinin kullanılmasında karşılaşılan hata türlerinden hangisiyle açıklanabilir?

A) Genelleme
B) Mantık
C) Anlam
D) Yetersiz gözlem
E) Kişisel yanlılık

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Adaylara çoğunlukla düşük puanlar vermek, kişisel yanlılık.

Çözüm: Soruda okul yöneticisinin öğretmenleri puanlarken çoğunlukla düşük puanlar verdiği yani başka bir deyişle cimrilik hatası yaptığı anlatılmıştır. Ölçeğin tüm puanlarının değil de sadece bir kısmının kullanılması, adayların tamamına düşük, yüksek ya da orta düzeyde puanlar verilmesi puanlayıcıdan kaynaklanan bir hata olan kişisel yanlılık hatasıdır. Cevap E

- **Gözlem yetersizliği hatası:** Yeterli gözleme dayanmayan derecelerin doğruluğundan emin olunmaz ilkesiyle ilgilidir. Bu nedenle birey hakkında yeterli gözlem yapmadan sonuca ulaşmak, yetersiz bir gözlemle bireyi değerlendirmeye çalışmak durumudur.

Örnek

Gündelik yaşam içerisinde ilk izlenim olarak adlandırılan durumlar gözlem yetersizliği hatasına örnektir; çünkü ilk izlenimler, bireyle ilgili sınırlı bir gözlemin ardından oluşur. Sınırlı bir gözlemle bireyi değerlendirmeye çalışmak, gözlem yetersizliği hatasıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Özel bir okul yöneticisi Ahmet Bey, iş başvurusunda bulunan birkaç aday öğretmenle görüşmüş ve görüşme sırasındaki izlenimlerini önceden hazırladığı bir derecelendirme ölçeğine kaydetmiştir. Bununla birlikte, ölçekte yer alan bazı özellikleri adaylarda tam olarak görememiş, bu özellikleri adayların diğer özelliklerinden yordamak zorunda kalmıştır. Ahmet Bey, görüşme sonunda bir adayı işe almasına karşın, seçtiği öğretmenin aradığı niteliklere tam olarak sahip olduğundan emin olamamıştır.

Buna göre, Ahmet Bey'in uygun adayı seçmekte zorlanması, dereceleme ölçeklerinin kullanılmasında karşılaşılan hata türlerinden hangisiyle açıklanabilir?

A) Genelleme
B) Mantık
C) Sosyal kabul
D) Gözlem yetersizliği
E) Kişisel yanlılık

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Bazı özellikleri adaylarda tam olarak görememek, bu özellikleri adayların diğer özelliklerinden yordamak zorunda kalmak, gözlem yetersizliği.

Çözüm: Genelleme hatası, bireyde gözlenen belirgin bir özelliğin diğer niteliklere de genellenmesidir. Yani tek bir özellikten yola çıkarak genel bir kanıya ulaşmaktır. Soruda gözlenemeyen özelliklerin gözlenen diğer özelliklerden yordanması vurgusu vardır. Tek bir özellikten yola çıkarak öğretmenler hakkında tümden bir yordama yapılması anlatılmadığından genelleme hatası yapılmamıştır. Kişisel yanlılık hatası, görüşmecinin değerlendirilen kişilerin hepsini aynı veya çok yakın derecelere koymasıdır. Bu hata, derecelendirme ölçeğinin bütün derecelerini kullanmama ile ilgilidir. Soruda herkese düşük ya da yüksek puan verilmediği yönünde bir bilgi olmadığından kişisel yanlılık hatası yoktur. Mantık hatası, kişiye ait benzer nitelikleri birbirinden ayıramama ve onları aynı derecelere koyma eğilimidir. Örneğin zekâ ile başarıyı aynı kefeye koyup bireyleri zekâlarına göre derecelendirirken başarılarına göre de aynı dereceye koymak mantık hatasıdır. Soruda bu yönde bir vurgu olmadığından mantık hatası yoktur. Sosyal kabul hatası, öğrencinin verdiği cevabın çevreden tepki çekeceğini düşünerek gerçek düşüncesini değil de çevre tarafından kabul edilecek düşünceleri söylemesidir. Öğretmenlerin verdiği cevaplara ilişkin bir veri olmadığından sosyal kabul hatası olduğu söylenemez. Gözlem yetersizliği hatası, yeterli gözleme dayanmayan derecelerin doğruluğundan emin olunmaz ilkesiyle ilgilidir. Gerçek gözlemlere dayanmayan bir derecelendirmenin birey hakkında bir veri olma değeri tartışılır. Bu soruda Ahmet Bey bazı özellikleri adaylarda tam olarak göremediği halde bu özellikleri yordadığı için "gözlem yetersizliği hatası" yapmıştır. Cevap D

- **Mantık hatası:** Kişiye ait benzer nitelikleri birbirinden ayırmama ve onları aynı derecelere koyma eğilimidir. Bu hata türünde birbirine benzeyen iki niteliğin birbirinin yerine kullanılması söz konusudur.

Örnek

Başarılı olan bir öğrencinin zeki olduğuna inanmak ve ölçekte bu yönde işaretleme yapmak mantık hatasıdır; çünkü bir öğrenci yalnızca ezber yaparak da başarılı olmuş olabilir. Bu durum iki değişken arasında yanlış bir bağlantı kurulduğunu gösterdiğinden yapılan hata mantık hatasıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Zeynep Öğretmen, öğrencilerini bazı niteliklerine göre gözlemleyip derecelendirme ölçeğine kayıt etmektedir.

Aşağıdaki durumlardan hangisinde, Zeynep Öğretmen mantık hatası yapmaktadır?

A) Sınıfa yeni gelen Sibel'in teneffüste tek başına oturduğunu görmesi üzerine onun arkadaşlık ilişkilerinin iyi olmadığı yargısına varması
B) Derslerinde başarılı olan Aysel'i, liderlik özelliği olan bir öğrenci olarak değerlendirmesi
C) Gözlediği nitelikler yönünden öğrencilerini genellikle orta düzeylerde derecelendirmesi
D) Derslerinde yüksek notlar alan öğrencileri zeki olarak nitelendirmesi
E) Derslerinde başarısız olan Ekin'i, arkadaşlarıyla ilişkilerinde sorunlu olarak değerlendirmesi

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Yüksek notlar alan öğrencileri zeki olarak nitelendirme, mantık hatası.

Çözüm: Mantık hatası; birbirine benzeyen ancak birbirinden farklı olan nitelikleri birbirinin yerine kullanmak, birbirine karıştırmak olarak ifade edilebilir. Örneğin yetenek ile ilgiliyi, zekâ ile başarıyı, kişilik ile benliği, tutum ile değeri birbirine karıştırmak, birbirinin yerine kullanmak mantık hatasıdır. Seçenekler incelendiğinde D seçeneğinde yukarıda yapılan açıklamalara benzer bir örnek verilmiş ve zekâ ile başarının birbirinin yerine kullanıldığından söz edilmiştir. Bu nedenle doğru cevap D seçeneğidir. B ve E seçeneklerinde ifade edilenler de mantık hatasını akla getirebilir. Ancak bireye ilişkin bir özellikten ötürü o özellikle ilgisi olmayan başka özellikleri de bireye yüklemek, mantık hatası olarak değil genelleme hatası olarak açıklanmaktadır. Diğer seçeneklerde incelendiğinde; A seçeneğinde gözlem yetersizliği hatasına, C seçeneğinde de kişisel yanlılık hatasına yer verilmiştir. Cevap D

- **Anlam hatası:** Bu durum, çoğu kez kanı bildirilecek özelliğin iyi anlaşılamamış veya yanlış anlaşılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Birkaç anlama gelen, yorum farklılığı doğurabilecek ifadeler bu hataya neden olabilir.

Örnek

Arkadaşının oyuncağını beğendiği için kendi çantasına koyan 3 yaşında bir çocuğu "hırsız" olarak değerlendirmek anlam hatasıdır. 3 yaş çocuklarının benmerkezci davranış kalıplarının bilinmemesi böyle bir hataya neden olmuştur. Bir başka örnek olarak; ailesiyle sorunları olduğu için okula devam edemeyen bir öğrencinin durumunu, "okula karşı tutumu olumsuz" olarak değerlendirmek, öğrencinin davranışlarını yanlış anlama içerdiğinden anlam hatasına örnek olur.

Vak'a Kaydı (Anekdot, Olay Kaydı)

Uzman öğretmen ve yöneticilerin zaman zaman tanık oldukları öğrenciye ilişkin, sıradan olmayan, tipik, dikkate değer davranışlarını sürekli olarak, objektif ve ayrıntılı bir şekilde kaydedip saklamaları tekniğidir. Bir başka deyişle, belli bir ortamda gözlenen öğrencinin anlamlı davranışlarının objektif bir biçimde not edilmesine vak'a kaydı denir. Vak'a kaydında gözlenen her olay için ayrı bir kayıt tutulur. Yoruma yer verilecekse olaydan ayrı bir bölüme yazılmalıdır.

OLAY KAYDI ÖRNEĞİ

Öğrencinin 25/05/2012

Adı SOYADI : **Önder Yamaç**
Sınıfı ve Şubesi : **9/C**
Cinsiyeti : **Erkek**
Numarası : **2455**
Gözlenen Yer : **Okul bahçesi**

Gözlenen Olay: Önder'in ders aralarında diğer arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmek, oynamak yerine 3 teneffüs boyunca okul bahçesinde yalnız başına dolaştığı gözlenmiştir. Nedeni sorulduğunda anne babasının bu aralar sürekli kavga ettiğini ve bu nedenle de üzgün olduğunu söylemiştir.

Yorum: Önder'in ailevi sorunlardan fazlaca etkilendiği, bu durumun derslerini ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkilediğini düşünüyorum.

Öneriler: Bu duruma ilişkin psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı tarafından kendisine destek verilmesi faydalı olabilir.

Kendini Anlatma Teknikleri

Otobiyografi:Bireyin özyaşam öyküsünün kendisi tarafından yazılı olarak anlatılması tekniğine otobiyografi denir.

Otobiyografide birey geçmiş ve şimdiki yaşantısı ile geleceğe ilişkin planlarını yazılı olarak anlatır.

Otobiyografinin amacı;

- ✓ bireyin davranışlarının gerisinde yatan gereksinimleri, bastırılmış duyguları, tutumları ortaya çıkarmak,
- ✓ baskı altında tutulan duygu ve düşünceleri ifade ederek bireyin rahatlamasını sağlamak,
- ✓ bireyi dolaylı olarak farklı yönleriyle tanımaktır.
- ✓ Ayrıca otobiyografi bireye zayıf ve üstün yanlarını, başarı ve başarısızlıklarını, insan ilişkilerini ve yaşantılarını anımsama fırsatı verir.

Genellikle kişi yaşam öyküsünü anlatırken kendince önemli gördüğü bireysel özelliklerini, bu özelliklere karşı tutumunu, bunların oluşmasında rol oynayan geçmiş olaylara ve kişilere verdiği önemi yansıtır. Bu da bireyi inceleyen kişiye onun değerleri, beklentileri, çatışmaları, gereksinimleri, kısacası davranışlarının dinamiği hakkında bilgi verir.

Otobiyografi, bireyin doyurulmamış isteklerini ve umutlarını açığa çıkarabilir. Birey kendi duygularını, tavırlarını, amaçlarını daha ayrıntılı bir biçimde görmeye başlayabilir.

Ayrıca otobiyografiden elde edilen bilgiler, birey hakkında başka tekniklerle toplanmış bilgilerin canlılık ve anlam kazanmasını da sağlayabilir.

Öğrencilerin otobiyografilerini genellikle sınıf rehber öğretmenleri okur ve değerlendirir, ancak yazması ne kadar kolaysa değerlendirmesi de bir o kadar güçtür.

Otobiyografi, serbest (kontrolsüz ya da sınırsız otobiyografi) veya planlı (sınırlı) olmak üzere iki şekilde yazılabilmektedir.

Sınırlı otobiyografiler; belli bazı konular verilerek öğrencinin bu konular çerçevesinde yazması istenir. (Sağlık geçmişi, aile geçmişi, gelecekle ilgili planları vb.)

Serbest otobiyografilerde ise öğrenciden hayat hikâyesini yazması istenir.

Otobiyografi yoluyla elde edilen bilgilerin geçerliğini ve güvenirliğini artırmak için;

- ✓ Öğrencilere toplanan bilgilerin gizli kalacağını söylemek,
- ✓ Öğrencileri otobiyografi yazdırmaya heveslendirmek,
- ✓ Öğrenciye istediğinde otobiyografide belirtilen herhangi bir problemi için serbestçe görüşme imkânı ve fırsatı hazırlamak,
- ✓ Öğrenciye yeteri kadar zaman vermek gerekmektedir.
- ✓ Ayrıca otobiyografi öğrenci okula alışana kadar yazdırılmamalıdır.

Otobiyografilerin Değerlendirilmesi ve Yorumlanmasında Dikkat Edilecek Noktalar

- ✓ Yazılı metin nasıl bir izlenim uyandırıyor?
- ✓ Bireyin geçmişi hakkındaki bilgilere göre otobiyografisinde yer vermediği önemli yaşantılar ve kişiler var mı?
- ✓ Otobiyografinin uzunluğu ne kadardır?
- ✓ Yazı nasıl düzenlenmiştir? Olaylar kronolojik mi yoksa dağınık mı anlatılmıştır?
- ✓ Anlatım düzeyi nasıldır? Öğrenci gelişimini derinliğine mi yoksa yüzeysel mi anlatmıştır?
- ✓ Yazıda tutarsızlıklar, kasıtlı yanıltmalar var mı?

'ben orhan veli
1914'te doğdum.
1 yaşında kurbağadan korktum.
9 yaşında okumaya,
10 yaşında yazmaya merak sardım.
13'te oktay rıfat'ı,
16'da melih cevdet'i tanıdım.
17 yaşında bara gittim.
18'de rakıya başladım.
19'dan sonra avarelik devrim başlar.
20 yaşından sonra da para kazanmasını ve sefalet çekmesini öğrendim.
25'te başımdan bir otomobil kazası geçti.
çok aşık oldum.
hiç evlenmedim.
şimdi askerim.'
ben orhan veli,
"yazık oldu süleyman efendi'ye"
mısra-ı meşrunun mübdii...
duydum ki merak ediyormuşsunuz
hususi hayatımı,
anlatayım:
evvelâ adamım, yani
sirk hayvanı falan değilim.
burnum var, kulağım var,
pek biçimli olmamakla beraber.
evde otururum,
masa başında çalışırım.
bir anne, bir de babadan dünyaya geldim.
ne başımda bulut gezdiririm,
ne sırtımda mührü-ü nübüvvet.
ne ingiliz kralı kadar
mütevazıyım
ne de bay celal bayar'ın
ahır uşağı kadar aristokrat.
ıspanağı çok severim.
puf böreğine hele
bayılırım.
malda mülkte gözüm yoktur.
vallahi yoktur.
yayan dolaşırım,
mütenekkiren seyahat ederim.
oktay rıfat'la melih cevdet'tir
en yakın arkadaşlarım.
bir de sevgilim vardır, pek muteber;
ismini söyleyemem,
edebiyat tarihçisi bulsun.

ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşırım,
meşgul olmadığım 'ehemmiyetsiz'
sadece üdeba arasındadır.

ne bileyim,
belki daha bin bir huyum vardır...
amma ne lüzum var
hepsini sıralamaya?
onlar da buna benzer.

Orhan Veli Kanık, Bütün şiirleri, 2011, Yapı Kredi Yayınları

Arzu Listesi: Özellikle okul öncesi ve ilköğretim döneminde kullanılabilen arzu listeleri, öğrencinin doyurulmamış ihtiyaçlarını, açığa vuramadığı duygularını, umut ve beklentilerini ortaya çıkarmak amacıyla düzenlenen sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular daha çok düşsel durumlar içermektedir.

NOT

Kişi belirttiği dilek ve istekleri üzerinde etraflıca konuşmak isteyebilir. Kişiyle danışma yapılarak kişinin kendisini daha iyi anlamasına, içgörü kazanmasına yardımcı olunmuş olacaktır. Tekniğin kullanılmasındaki asıl amaç da budur.

Örnek

"İstediğiniz kadar paranız olsaydı ne yapardınız?",

"Her türlü imkânlarınız olsaydı hangi mesleğe girmek isterdiniz?",

"Sihirli bir güce sahip olsaydınız hayatınızda neler yapardınız?",

"Büyük ikramiye size çıksa neler yapardınız?",

"Bir iyilik perisi ile karşılaşsanız üç dileğiniz ne olurdu?" gibi sorular bulunur.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir ilkokulda görev yapan Psikolojik Danışman Sena Hanım öğrencilerinden, "Bir dilek perisi size üç dileğinizi sorsa ne yanıt verirdiniz?" sorusuna yazılı olarak cevap vermelerini ister.

Psikolojik Danışman Sena Hanım, bu uygulamada aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanmıştır?

A) Otobiyografi
B) Eksik cümle tamamlama
C) Problem tarama listesi
D) Arzu listesi
E) Anket

Çözüm: "Bir dilek perisi üç dileğinizi sorsa ne yanıt verirdiniz?", "Uçan bir halınız olsa nerelere gitmek isterdiniz?", "Hayatınızda üç şeyi değiştirme fırsatınız olsaydı neleri değiştirirdiniz?" gibi düşsel sorular yardımı ile öğrencilerin arzularını, ihtiyaç ve beklentilerini tespit etmeye yönelik bireyi tanıma tekniği "arzu listesi" olarak ifade edilmektedir. Soruda da bu yönde bilgiler yer almaktadır. Cevap D

Arzu listesi aynı zamanda tamamlanmamış cümlelerden de oluşturulabilmektedir. Arzu listesi öğrenciden tamamlanması istenen "Annem .....", "Babam ....." biçimindeki eksik cümlelerle de oluşturulabilmektedir.

Arzu Listesi

Sevgili Öğrencimiz;

Bu liste, sizin istek ve/veya yakınmalarınızı öğrenmek amacıyla size verilmektedir. Aşağıdaki eksik cümleleri, istekleriniz doğrultusunda tamamlayınız. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Cümleleri ilk aklınıza geldiği şekilde yanıtlayınız.

Teşekkür ederiz.

Adı Soyadı: Sınıfı:

Numarası:

Annem *beni anlasın isterdim.*

Babam *her işime karışmasın, beni rahat bıraksın isterdim.*

Kardeşim *kapımı çalmadan odama dalmasın.*

Sınıfım *daha temiz olsun isterdim.*

Arkadaşlarım *daha yardımsever olsun isterdim.*

Yakın arkadaşım *bana bu kadar sık küsmesin isterdim.*

Derslerim *daha zevkli ve kolay olsun isterdim.*

Okulum *başka bir şehirde olsun isterdim.*

Öğretmenlerim *artık genç olduğumuzu görsünler isterdim.*

Okul müdürümüzün *bağırarak işlerin yoluna girmeyeceğini anlamasını isterdim.*

Sınavların *hayatımda bu kadar önemli bir yeri olmamasını dilerdim.*

Günlerim *daha eğlenceli geçsin isterdim.*

Yukarıdaki isteklerimden başka bir de şunları belirtebilirim: **Kendime ayırabileceğim daha fazla zaman, daha fazla özgürlük isterdim.**

.....

.....

.....

Arzu listesi, ister soru cümleleriyle, ister tamamlanmamış cümlelerden oluşmuş olsun öğrencinin kendi istekleri doğrultusunda cevaplandırılması beklenir.

Onun için liste bir güven ortamı hazırlandıktan sonra öğrencilere doldurulmadır.

Soruları vermek kadar cevapların incelenip tahlil edilmesi de önemlidir.

Zaman Cetveli (Çizelgesi): Zaman cetveli, en basit şekli ile günün saatlerini gösteren bir sayfaya, öğrencinin sabahtan yatıncaya kadar yaptığı faaliyetleri, çeşidi ve süresi ile kaydetmesidir. Cetvelde her faaliyet hakkında öğrencinin duygu ve düşüncelerinin yazacağı bir yer de bulunur. Buraya faaliyeti ne kadar severek yaptığı, güçlük derecesi vb. gibi izlenimler yazılabilir.

Zaman cetvelleri öğrenci tarafından doldurulur. Öğrencinin zamanını nasıl kullandığı, ders çalışmaya ne kadar zaman ayırdığı, boş zamanı ve hobileri, sosyal faaliyetleri, mesleki eğilimleri ve faaliyetleri, beden ve ruh sağlığı gibi konular hakkında bilgi verir. Aynı zamanda öğrenciyi "zamanı iyi ayarlama ve kullanma" konusunda bilinçlendirir.

Zaman Çizelgesi

ADI : Serkan.....

SOYADI : Düzgün.....SINIFI : 8/B..... TARİH: 26/03/2012.....

SAAT	SÜRE	FAALİYET	ALDIĞI ZAMAN %' Sİ	BU FAALİYET HAKKINDA DUYGU VE DÜŞÜNCELER
08:00-13:00	5 saat	Okul	%20	Beden eğitimi ve resim dersleri vardı. Bu nedenle bugün okuldaki dersler eğlenceliydi.
14:00	1 saat	Eve dönüş ve yemek	%5	--
15:00	2 saat	Futbol oynadım.	%10	Keyifliydi, 3 maç yaptık, her birinde 3 gol attım.
17:00	1 saat	Bisikletle gezdim.	%5	Arkadaşlarımla gezmek eğlenceli oldu.
18:00	1 saat	Akşam yemeği	%5	Mantı yedim, çok güzeldi. Annem bu işi biliyor. ☺
19:00	2 saat	Bilgisayarda oyun oynadım ve internette gezdim.	%10	En sevdiğim şeylerden birisi.
21:00	Yarım saat	Matematik ödevi	%3	Ödevi yapmaya çalıştım ama yapamadım.
21:30	1,5 saat	İnternette gezdim.	%12	En sevdiğim şeylerden birisi.
23:00	8 saat	Uyku	%30	Keşke daha erken yatabilseydim, uykumu alamıyorum.

Kime Göre Ben Neyim?: Öğrencinin kendini nasıl değerlendirdiğini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan bir tekniktir. İlköğretim 4-5-6-7-8. sınıflar ve ortaöğretim düzeyindeki bütün öğrencilere uygulanabilir.

Kime Göre Ben Neyim?

ADI SOYADI: Tarih :.../.../201..

SINIFI : NO :

Açıklama: Hakkında konuşulan kişiler, zaman zaman birtakım özellikleri ile birlikte hatırlanır, eleştirilirler. Haklı ya da haksız, bir çoğumuz için geçerlidir. Bize yakıştırılan özelliklerimiz, bazen gerçek yönlerimiz olabilir. Aşağıda bu tür yakıştırmalar sıralanmıştır. Okuyunuz. Hangileri size uygun görülüyor, kime göre siz bu özelliklere sahip bulunuyorsanız o bölümün içerisine çarpı işareti koyunuz.

ÖĞRETMENLERE GÖRE	AİLEME GÖRE	ARKADAŞLARIMA GÖRE	BANA GÖRE	NESİNİZ? NASILSINIZ?
( )	( )	( )	( )	Başarılıyım
( )	( )	( )	( )	Kavgacıyım
( )	( )	( )	( )	Plansızım
( )	( )	( )	( )	Çok uysalım
( )	( )	( )	( )	Aptalın tekiyim
( )	( )	( )	( )	Çok zekiyim
( )	( )	( )	( )	Cesaretsizim
( )	( )	( )	( )	Ezberciyim
( )	( )	( )	( )	Somurtkanım
( )	( )	( )	( )	Beceriksizim
( )	( )	( )	( )	Çok ciddiyim
( )	( )	( )	( )	Pasaklıyım
( )	( )	( )	( )	Neşeliyim
( )	( )	( )	( )	Yakışıklıyım-Güzelim

Değerlendirilmesi: Öğrenciler işaretleme yaparken sıralanan ifadelerin kimine yanıt vermeyebilirler. Örneğin "Çok kıskancım." ifadesi bireye uymuyorsa ifadenin karşısındaki yerleri boş bırakabilir ya da tümüne (X) işareti koyabilir. İşaretlemede önemli olan sıralanan ifadelerin hangileri kişinin kendisine uygun görünüyorsa kime göre bu özelliklere sahip bulunuyorsa o bölüme (X) işareti koymasıdır.

Değerlendirmede öğrencinin testte işaretlediği ifadeler olumluluk ve olumsuzluk derecesine göre her bir öğrenci için ayrı ayrı ele alınıp incelenebilir.

Yorumlanması: Değerlendirmeler sonucunda öğrencinin kendisini nasıl algıladığı (olumlu-olumsuz) işaretlediği ifadelere göre belirlenir. İşaretlemiş olduğu olumsuz ifadelerin sıklığına bağlı olarak kendini olumsuz algıladığı, başkalarının da olumsuz algıladığı düşünülen öğrenciler Rehberlik ve Psikolojik Danışma Servisine bildirilir ve gerekiyorsa danışmaya alınırlar.

Kimdir bu tekniği ile birlikte uygulandığında daha verimli sonuçlar elde edilebilir.

Problem Tarama Listesi: Öğrencilerin sağlık, okul, öğretmen, ders, aile, toplumsal ilişkiler, kız-erkek arkadaşlığı, mesleki gelecek ve kişiliklerine ilişkin problemlerini kendi görüşleriyle ortaya çıkarmak ve bu problemlerin giderilmesi için çözüm yollarını belirlemek amacıyla uygulanır. Öğrencinin önemli problemlerini belirlemeye yardımcı olduğu gibi grubun ortak sorunlarını saptamaya ve bunları çözmeye yardımcı olur.

Problem tarama listeleri okulun özellikleri, öğrencilerin gelişim dönemleri ve ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanır. Uygulama ve değerlendirmesini genellikle sınıf rehber öğretmeni ve okulun psikolojik danışmanı birlikte yaparlar.

NOT

Problem tarama listesinden elde edilen sonuçlar okulun rehberlik amaçlarının belirlenmesinde ve bu amaçlar doğrultusunda hizmetlerin planlanmasında da kullanılır.

Problem tarama listesi genellikle 7 alt bölümden oluşmaktadır:

1. Bölüm: Sağlık ve bedenle ilgili sorular

Örneğin:

1. Gözlerimden rahatsızım. ( )
2. Kulaklarımdan rahatsızım. ( )
3. Boğazım ağrıyor, bademciklerim rahatsız. ( )
4. Sık sık grip ve nezle oluyorum. ( )
5. Sık sık başım ağrıyor. ( )
6. Göğsüm ağrıyor. ( )
7. Midem ağrıyor ve bulanıyor. ( )

2. Bölüm: Okul ve derslerle ilgili sorular

Örneğin:

1. Okulumuz temiz değil. ( )
2. Okulumuz çok gürültülü. ( )
3. Okulumuz iyi ısınmıyor. ( )
4. Sınıfımız çok kalabalık, sıkışık oturuyoruz. ( )
5. Yeteri kadar ders aracımız yok. ( )
6. Atölye, laboratuvar, spor salonu ve kitaplığımız yok. ( )
7. Okulda eşyalarımız çalınıyor. ( )

3. Bölüm: Ev ve aile yaşamı ile ilgili sorular

Örneğin:

1. Annem beni sevmiyor. ( )
2. Babam beni sevmiyor. ( )
3. Ailemin fazla baskısı beni sıkıyor. ( )
4. Annemle anlaşamıyorum. ( )
5. Babamla anlaşamıyorum. ( )
6. Ailemin bana güveni yok. ( )
7. Ailemi fazla anlayışsız buluyorum. ( )
8. Ailem hiçbir konuda fikrimi almıyor. ( )

4. Bölüm: Arkadaş ilişkileri ve toplumla ilgili sorular

Örneğin:

1. Herkesle rahat ilişki kuramıyorum. ( )
2. Ailem başkalarıyla ilişki kurmama izin vermiyor. ( )
3. Okul arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum. ( )
4. Mahalle arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum. ( )
5. Arkadaşım olmadığına üzülüyorum. ( )
6. Bazı arkadaşlarımın benimle alay etmelerine üzülüyorum. ( )
7. Bazı arkadaşlarım kendilerini çok büyük görüyorlar. ( )

5. Bölüm: Karşı cinsle ilgili sorular

Örneğin:

1. Karşı cinsten arkadaşım olmasını istiyorum. ( )
2. Flört anlamında ilişki kurmak istiyorum. ( )
3. Karşı cinsle çok ilgilendiğimden ders çalışamıyorum. ( )
4. Karşı cinsle ilişkimi kimseye söyleyemem. ( )
5. Arkadaşlarımın karşı cinsle ilişki kurmalarını kıskanıyorum. ( )
6. Karşı cinsle konuşurken sıkılıyorum. ( )

6. Bölüm: Para, meslek ve gelecekle ilgili sorular

Örneğin:

1. Ailem üst öğrenime devam etmemi istemiyor. ( )
2. Ailem arzu ettiğim mesleğe girmemi istemiyor. ( )
3. Ailem yoksul olduğu için ancak parasız yatılı okulda okuyabileceğim. ( )
4. Ortaokulu bitirince çalışmak zorundayım. ( )
5. Gelecek için henüz karar vermiş değilim. ( )
6. Gelecekte geziler yapmak istiyorum. ( )
7. Okulu bitirince ailem beni evlendirmek istiyor. ( )
8. Memur olmak istiyorum. ( )

7. Bölüm: Kişilikle ilgili sorular

Örneğin:

1. Çok sinirliyim. ( )
2. Kuruntulu ve kaprisliyim. ( )
3. Kendimi yalnız hissediyorum. ( )
4. İçine kapanık birisiyim. ( )
5. Sıkılgan ve utangacım. ( )
6. Alınganım. ( )
7. Çok çabuk etki altında kalıyorum. ( )
8. Konuşurken çok heyecanlanıyorum. ( )

Problem tarama listelerinin sonuçları -kişisel olanların dışında- öğretmen, yönetici ve velilerle paylaşılmalı ve sorunların giderilmesi için iş birliği içinde çalışılmalıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul rehberlik servislerinde, aşağıdaki durumlardan hangisinde problem tarama listesinin uygulanması <u>en uygundur</u>?

A) Öğrencilere farklı zamanlarda uygulanan tekniklerden elde edilen sonuçların kaydedilmesinde

B) Öğrencilerin kullandıkları savunma mekanizmalarının yaşlarına bağlı olarak nasıl değiştiğinin belirlenmesinde

C) Öğrenciler hakkındaki sınıf içi gözlemlerin kaydedilmesinde

D) Rehberlik servislerinde öğrencilerin davranış bozukluklarının teşhis edilmesinde

E) Rehberlik hizmetlerinin planlanmasında

Çözüm: Problem tarama listeleri, bireyin gereksinimleri, kişisel sorunları, sağlık ve bedensel gelişim, benlik algısı, sosyal destek sistemi, okul, öğretmenler, aile, gelecek, meslek seçme, insan ilişkileri gibi konularda bireyin yaşamakta olduğu sorunlar hakkında bilgi toplama araçlarıdır. Öğrencilerin sorunlarını ve ihtiyaçlarını tespit etmek için genellikle sene başlarında uygulanan problem tarama listeleri ile elde edilen bilgiler rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması amacıyla kullanılır. Cevap E

Öğrenci Tanıma Fişi: Öğrenci hakkında öğrenilmek istenen bazı genel bilgileri elde etmek üzere düzenlenir ve bunlara "öğrenci tanıma fişi" de denilebilir.

Öğrenciden sağlık durumu, sosyal durumu, ailesinin ekonomik durumu vb. konulara ilişkin olarak hazırlanmış olan sorulara cevap vermesi istenir. Öğrenci kişisel dosyasında bulunması gereken bilgilerin bir bölümü kısa sürede öğrenci tanıma fişi aracılığıyla öğrencinin kendisinden ya da yakınlarından sağlanabilir. Ancak bu yolla bilgi elde etmeden önce öğrencinin ve velisinin güveni sağlanmış olmalıdır; yoksa alınan bilgiler içtenlik taşımayabilir.

Her okul kendi öğrencilerinin özelliklerini göz önüne alarak bir öğrenci tanıma fişi geliştirebilir. Öğrenci tanıma fişi ile bilgi toplamanın en büyük sakıncası, toplanan bilgilerin güvenilir olmayabileceğidir.

Onun için bu yolla elde edilen bilgilerin doğruluklarını başka teknik ve araçlarla da denedikten sonra öğrencinin kişisel dosyasındaki ilgili bölümlere özet olarak işlenmesi gerekir.

Öğrenci Tanıma Fişi

- Adınız, Soyadınız:.....
  Sınıf:..... No:.....
- Okulunuz: .....
- Doğum Yeri:.....Yılı:.....
  Cinsiyeti:.....
- Adresiniz: .....
  .....
- Baba Adı:.....,
  Sağ:....., Yaşı:....., Ölü:.....
- Mesleği:....., Bitirdiği Okul: .....
- İş Adresi: .....
  .....
- Anne Adı:.....,
  Sağ:....., Yaşı:....., Ölü:.....
- Mesleği:....., Bitirdiği Okul: .....
- İş Adresi : .....
  .....
- Anne - Baba birlikte mi yaşıyor? .....
- Kardeşlerinin:
- Cinsiyeti Yaşı Öğrenim Durumu Medeni Hali
- ....
- ....
- Bu okulda kardeşleriniz var mı? .....
- Varsa Adı, Soyadı:.....,
  Sınıfı:.....
- Ailenin kaçıncı çocuğusunuz? .....
- Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır? .....
- Oturduğunuz ev kendinizin mi?.....
- Kira ise kaç liraya oturuyorsunuz? .....
- Oturduğunuz ev kaç odadır?.....,
- Ayrı bir odanız var mı? .....
- Bugüne kadar geçirdiğiniz önemli hastalıklar var mı? .....
- Uzun süredir devam eden bir hastalığınız var mı?
  .....
- Okulda sevdiğiniz dersler nelerdir? .....
  .....
- Okumayı sever misiniz?....., Hangi tür kitaplar okursunuz? .....
- Devamlı okuduğunuz gazete ve dergiler var mı? ...
  .....
- Okulda hangi eğitsel kola katılmak istersiniz? .....
  .....

Anket: Belirli bir konuda, farklı bireylerin, kişisel olarak görüşlerini, tutum ve duygularını saptamak amacıyla hazırlanmış bir soru grubudur. Anketle "görüş" sorulur.

Rehberlik hizmetlerinde, anketle, öğrencilerin okuldaki eğitim, rehberlik hizmetleri vb. gibi konular hakkındaki görüşleri alınır.

Örnek

OKULDAN KAÇMA İLE İLGİLİ ANKET

Değerli Öğrencimiz,

Bu anketin okul çalışmalarınızla hiçbir ilgisi yoktur. Bu bir sınav değildir. Amacımız sizin sorunlarınızı ve bunların nedenlerini anlamak ve bu sorunlara çözüm yolları bulmaktır. Sorunlarınızı anlayabilmemiz için anketi dikkatle ve içtenlikle cevaplayınız.

Bu ankette 21 cümle yer almıştır. Bu cümlelerden hangileri sizin durumunuzu anlatıyorsa o cümlenin sonundaki ( ) işareti içine X işareti koyunuz. Sizinle ilgisiz bir yargıyı dile getiren cümleleri boş bırakınız.

Teşekkür ederiz.

SORULAR:

1. Okuldan sık sık kaçarım. ( )
2. Derslerime hazırlanamadığım günler çoğunlukla okuldan kaçarım. ( )
3. Okuldan kaçınca zamanımı ders çalışabileceğim bir yerde geçiririm. ( )
4. Okuldan kaçınca zamanımı bir eğlence yerinde geçiririm. ( )
5. Okula geç kalınca geri dönerim. ( )
6. Sevmediğim öğretmenlerin dersi olduğu günler okula gelmek istemiyorum. ( )
7. Devamsızlığımın nedeni çoğunlukla sağlığımın bozuk olmasındandır. ( )
8. Zor derslerin aynı günlerde toplanması okuldan kaçmama neden oluyor. ( )
9. Aldığım notu yeterli bulduğum zaman ikinci bir sınava katılmamak için okuldan kaçarım. ( )
10. Sevmediğim derslerin olduğu günler çoğunlukla okuldan kaçarım. ( )
11. Okulu sevmediğim için okuldan kaçarım. ( )

Başkalarının Görüşlerine Dayalı Teknikler

Sosyometri

Bireyin üyesi bulunduğu grup içinde sosyal statü ve durumunu saptamak, bir grupta karşılıklı kişisel ilişkileri ortaya çıkarmak için kullanılan tekniktir. Bu amaçla sosyometride,

- ✓ "Sınıfta bulunan arkadaşlarınızdan her zaman beraber olmak istediğiniz üç arkadaşınız kimlerdir?
- ✓ Matematik çalışma grubunda birlikte olmak istediğiniz üç arkadaşınız kimlerdir?
- ✓ Bir geziye giderken birlikte olmak istediğiniz beş arkadaşınız kimlerdir?" vb. şeklinde sorular sorulur. Sosyometri tekniği, grubun genel görünümü ve yapısı hakkında objektif bir görüş edinmeye, grubu oluşturan bireyler arasında ilişkilerin şeklini ve etkililik derecesini belirlemeye, bireylerin grup içinde sahip oldukları statü ve durumları hakkında bilgi sahibi olmaya, bir başka deyişle grubun üyeleri arasındaki etkileşim örüntüsünü saptamaya yardımcı olur.

Sosyometri sonucunda şu cevaplara ulaşılabilir:

1. Sınıfta bir bütünlük var mı?
2. Sınıfta kaç grup var?
3. Çok ve az istenenler kimlerdir?
4. Hiç istenmeyenler var mı? Varsa kimlerdir?
5. Hiç kimseyi istemeyenler kimlerdir?
6. Kız ve erkek arkadaşlıklar ne durumda ve ne düzeydedir?

Sosyometri sonuçları tablo veya sosyogramlar şeklinde gösterilerek ilişkiler hakkında değerlendirme yapılır.

Sosyometrik Test

Adı : ..... Sınıfı : .....

Soyadı : ..... Tarih : .....

Sınıfımızda oturma düzeni yapacağız. Yanınızda oturmasını istediğiniz üç arkadaşınızın adı ve soyadını en çoktan en aza doğru sıralayınız.

1. .....
2. .....
3. .....

Sosyometri öğrenciye kendisini tanıtmakla birlikte öğretmenlerin sınıf içi ilişkileri ortaya koyarak öğrenciye müdahale etmesini kolaylaştırmak amacıyla uygulanır.

Sosyometri uygulamasında güvenilir sonuçlar elde etmek için bazı kurallara dikkatle uyulması gerekir. Bu kurallar şu şekilde özetlenebilir:

1. Sosyometri uygulamaya başlamadan önce hangi amaçla ya da hangi tür bilgi edinmek istendiğine karar verilmeli ve sorular buna göre hazırlanmalıdır. Bir proje grubu oluşturmadan önce hangi öğrencilerin birbirlerine akademik yardım sağlayabileceklerini öğrenmek isteyen bir öğretmenin, "En çok sevdiğiniz bir arkadaşınız kimdir?" şeklinde bir soru sorması anlamsızdır. Böyle bir amaç için sorulabilecek en uygun soru, "Projede kimlerle çalışmak istersiniz?" şeklinde olabilir.
2. Sosyometri uygulaması sırasında sonuçların gizli tutulacağı hakkında tüm bireylere güvence verilmelidir.
3. Test uygulanmadan önce öğretmen ile uygulama yapacağı sınıf ya da grup öğrencileri arasında sağlıklı ilişkilerin olması gerekir.
4. Sosyometri uygulaması dostça bir hava içerisinde hiçbir zorlama olmadan yapılmalıdır. Uygulamada sınıfta ya da grupta sınav ortamı oluşturulmamalı, bireylerin seçimlerini ve tercihlerini kendiliğinden serbestçe yapabilmeleri sağlanmalıdır.
5. Sosyometri uygulamasından önce sınıftaki ya da gruptaki üyelerin birbirlerini yeterince tanımış olmaları gerekir.
6. Sosyometri uygulaması aynı sınıf ya da grupta belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır; çünkü üyeler arasındaki ilişkilerin zamanla yapısı ve biçimi değişebilir. Tek bir uygulama ile ortaya çıkarılan kişiler arasındaki sosyal ilişkileri doğru ve güvenilir saymak yanıltıcı olabilir.

Örnek

Bir öğrencinin sınıf içinde arkadaşı olmayabilir, ama yapılan gözlemlerde ya da aile görüşmelerinde yaşadığı mahallede çok sayıda yakın arkadaşının olduğu bilgisine ulaşılabilir. Bu durumda öğrencinin sadece sosyometri sonuçlarına dayanılarak yalnız bir birey olduğu yorumunu yapmak hatalı olacaktır. Neden sınıf içinden arkadaşı olmadığı sorusu yanıtlanmalıdır.

7. Sosyometri uygulamalarında karşılıklı seçime esas olacak durum örnekleri açık ve basit olmalı; ancak her uygulamada farklı durumlar verilmelidir. Ancak bu şekilde ilişkilerin gerçek durumu hakkında bilgi edinilebilir.

Örnek

Yapılacak bir seçime ilişkin durumlar bir uygulamada "birlikte oturmak" başka uygulamalarda "birlikte çalışmak", "birlikte sinemaya gitmek", "birlikte yolculuk yapmak" gibi değişik durumlardan oluşmalıdır.

8. Sosyometri tekniği ile elde edilen bilgiler gizli tutulmalı, bu bilgiler uygun yaklaşım biçimleriyle bireylerle paylaşılmalıdır.

9. Sosyometri, elde edilen sonuçların değerlendirilmesinin çok güç olması ve sağlıklı sonuçlar vermemesi nedeniyle 30 kişiden kalabalık gruplara uygulanmamalıdır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul rehber öğretmeni Safiye Hanım lise 2. sınıftaki 28 öğrencisinin arkadaşlık ilişkilerini incelemek amacıyla birinci dönemin başında sınıfa sosyometri uygular. Bu uygulamanın sonunda arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşayan (yalnızlar) öğrencileri belirler. İkinci dönemin sonuna doğru bu öğrencilerle özel görüşür ve onları yapacağı beş haftalık sosyal beceri eğitimi grup çalışmasına davet eder. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden bir kısmı bu eğitime ihtiyaçları kalmadığını belirterek üçüncü haftadan sonra grup çalışmasına katılmazlar.

Safiye Hanım sosyometri tekniğinin uygulanmasına ilişkin aşağıdaki kurallardan hangisine dikkat etmediği için öğrencilerin sosyal beceri eğitimine katılmak istemedikleri söylenebilir?

A) Sosyometriden elde edilen veriler bireylerin tüm özelliklerine genellenemez.

B) Üyeler birbirlerini yeterince tanıdıktan sonra sosyometri uygulanmalıdır.

C) Sosyometrik veriler uygulanan zaman için geçerlidir.

D) Sosyometri 25-30 kişiden daha kalabalık gruplara uygulanmamalıdır.

E) Sosyometri sonuçları gizli tutulmalı ve özenle kullanılmalıdır.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Birinci dönemin başında, ikinci dönemin sonu

Çözüm: Sınıfın sosyal ilişkiler yapısını tespit etmek amacıyla kullanılan sosyometri tekniği, hem öğrencilerin algılarına dayandığı için subjektiftir hem de uygulandığı zaman aralığı için geçerlidir. Sosyal ilişkiler dinamik süreçleri barındırır. Soruya bakıldığında I. dönem uygulanan sosyometri sonuçları dikkate alınarak planlanan uygulamaların II. dönemin sonunda yapıldığı görülmektedir. Bu süreçte yalnız olan öğrenciler yeni arkadaşlıklar kurmuş ya da lider olan öğrenciler var olan arkadaşlıklarını bitirmiş olabilirler. Sosyometri uygulamasının ardından çok uzun süre geçtiğini, sonuçların uygulanan zaman için geçerli olduğunu dikkate almayan öğretmen öğrencilerden bir kısmının yapılan çalışmaya artık ihtiyacı kalmadığı sonucuyla karşılaşmıştır. Sorunun diğer seçeneklerinde öğretmenin karşılaştığı istenmeyen durumla ilişkilendirilebilecek bir bilgi bulunmamaktadır. Cevap C

Sosyometri Tekniğinin Uygulanması

Sosyometri değerlendirme tablosuna göre grup üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren **sosyogram** denilen bir harita meydana getirilir.

Sosyogram sınıfta ya da grupta bulunan bireyler arasındaki ilişkileri ve grubun sosyal yapısını açık seçik gösterir.

Sosyogram hazırlanırken:

- ✓ İlk olarak sosyogram için yeterli büyüklükte kâğıt ya da karton kullanılmalıdır.
- ✓ Kişiler tanıtıcı sıra numarası ya da adının baş harfleriyle gösterilmelidir.
- ✓ Kız ve erkekler ayrı sembollerle gösterilmelidir.
- ✓ Tek yönlü oklar tek yönlü tercihleri belirtmek için kullanılır .
- ✓ Çift yönlü oklar ise karşılıklı tercihleri belirtmek için kullanılır.
- ✓ Gerekirse farklı renkler veya değişik çizgi biçimleri ile de birinci, ikinci ve üçüncü derece tercihlere ait oklar birbirlerinden farklı gösterilebilir.
- ✓ Sosyogram kâğıdının bir kenarında bu tür işaret ve sembollerin anlamları belirtilmelidir.
- ✓ Sosyogramın çizilmesine sosyometri değerlendirme tablosundaki bilgiler esas alınarak seçilme sıralarına göre en fazla puan alan yani en çok tercih edilen birey ile başlanır.
- ✓ Buradan sınırlı aralıklarla diğer bireylere geçilerek her bireyin tercih etme ve edilme durumları oklarla birleştirilerek bir örümcek ağı gibi "sosyogram" oluşturulur.

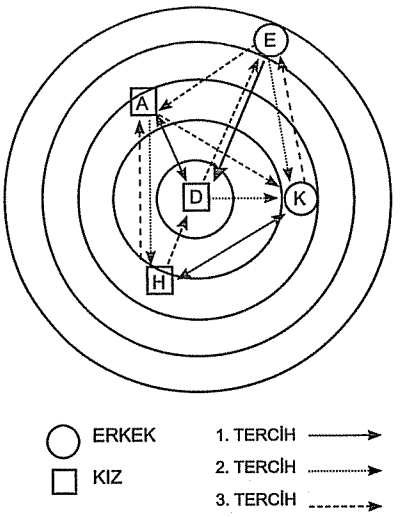
Değerlendirme:

1. Uygulama yapılan grubun ya da sınıfın listesi değerlendirme tablosuna yukarıdan aşağıya ve soldan sağa doğru yazılır.
2. Cevap kâğıtları listedeki isim sırasına göre sıraya dizilir.
3. Her öğrencinin kâğıdı tek tek değerlendirilerek; seçilen öğrencinin seçilme derecesi, yatay olarak sıralanan, seçen öğrenciyle kesişen sütuna rakam olarak yazılır.
4. Birinci derecede seçilen öğrenciye 3, ikinci derecede seçilen öğrenciye 2 ve üçüncü derecede seçilen öğrenciye 1 ve hiç seçilemeyen öğrenciye 0 puan verilir. Bu işlem, her öğrenci için yapıldıktan sonra sonuçları puanlamaya işlenir.
5. Seçilen öğrencilerin seçilme puanları tespit edilip toplam puan bölümüne kaydedilerek cevap kâğıtları yok edilir ve çıkan sonuca göre sosyogram tablosu hazırlanır.

SEÇİLEN	ALİ	DİLEK	ESRA	KAAN	HASAN
Ali	0	1	0	3	2
Dilek	1	0	3	2	0
Esra	3	1	0	2	0
Kaan	0	2	3	0	1
Hasan	3	2	0	1	0
Seçilme Puanı	5	10	2	8	5

1. TERCİH: 3 PUAN 2. TERCİH: 2 PUAN
3. TERCİH: 1 PUAN

Sosyometri değerlendirme tablosuna göre grup üyelerinin birbirleriyle olan ilişkilerini gösteren sosyogram denilen bir harita meydana getirilir. Sosyogram sınıfta ya da grupta bulunan bireyler arasındaki ilişkileri ve grubun sosyal yapısını açık seçik gösterir.

Sosyogramın Yorumlanması

Hazırlanan sosyogram bize sınıftaki etkileşim örüntüsü hakkında bilgi verir. Sosyogramda tespit edilen kişilik tipleri ya da ilişki türleri şunlardır:

a. Liderler: Bunlar sınıfta ya da grupta bulunan diğer üyeler tarafından en çok tercih edilen dolayısıyla fikirlerine başvurulan ve kararlarına uyulan kişilerdir. "Sınıfta kimin kararları güvenilir veya kimin izinden gidersiniz?" şeklinde sorulan soruya alınan cevaplarla sınıftaki lider ya da liderleri tespit etmek mümkündür.

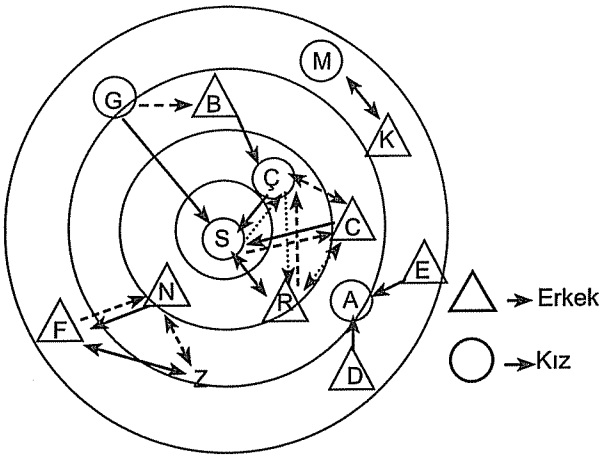
b. Yalnızlar: Sınıfta veya gruptaki üyelerden hiçbiri tarafından seçilmemiş kimselerdir. Öğrencinin kendisi ve ailesi ile yapılan görüşmelerle, sınıf içi ve dışı yapılan gözlemlerle, arkadaşları ve öğretmenleri ile görüşülerek onu yalnızlığa iten nedenler araştırılmalıdır.

c. Çekimserler: Arkadaşları tarafından yazıldığı halde kendisine verilen sayıda arkadaş adı yazmada çekimser davrananlardır.

d. Dengesizler: Kendilerini isteyenleri istemeyip başkalarını isteyenlerdir.

e. İkili çekenler (ikili ilişki) / Karşılıklı çekenler: Sadece karşılıklı olarak birbirini tercih etmiş olan iki arkadaşı anlatan sosyometri kavramıdır. Bunlar grubun diğer üyeleri tarafından seçilmemiş kişilerdir.

f. Klikler: Gruptan soyutlanmış ama kendi aralarında ilişkili alt gruplardır. Bunlar bir çete grubu gibi birbirlerine çok bağlıdırlar ve grubun bütünlüğünü bozabilirler.

Yukarıdaki sosyogramda;

- ✓ M-K ikili ilişki ya da ikili çekene,
- ✓ F-N-Z ve S-R-C-Ç arasındaki ilişkiler klike,
- ✓ G yalnız öğrenciye,
- ✓ B sosyometrik anlamda dengesiz ilişkiye,
- ✓ A çekimser öğrenciye,
- ✓ S lider öğrenciye örnektir.

Yorumlama yapılırken klikleri teşkil eden öğrencilerin hangi nedenlerle bir araya geldikleri araştırılmalıdır.

Sosyogram kişilik tipleri veya ilişki türleri hakkında bilgi vermesine karşın ilişkilerin nedenleri konusunda ipuçları vermez.

Sosyogram sonucuna göre öğrencilere uygun yardımın yapılabilmesi için aşağıdaki sorulara cevap aranmalıdır;

1. Öğrenciler arasında gruplaşmalar, klikler var mıdır? Niçin?
2. Sınıf veya grup bir bütün mü, yoksa parçalanmış mı?
3. Üyeler arasında 1., 2. ve 3. derece yakınlaşmalar var mıdır? Niçin?
4. Grup lideri olarak seçilen öğrencinin beden, zihin, sosyal, duygusal ve kişilik özellikleri nelerdir? Bu özellikler toplumca beğenilen özellikler mi yoksa bunun karşıtı mı?
5. Öğrencilerin lider olarak seçtikleri kimsede kullandıkları değerler, standartlar veya kriterler nelerdir?
6. Grupta hiç istenmeyen öğrenciler varsa bunların istenmeme nedenleri nelerdir?

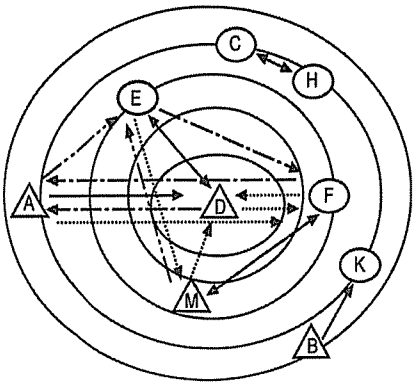
Sosyometri sonucunda grup dışına itilen bireylere şu etkinlikler yaptırılabilir:

1. *Sınıf İçi Etkinliklerde: Ödev hazırlama, rapor yazma, inceleme yapma, konu sunma gibi çalışmalarda öğrenciler bir araya getirilebilir.*
2. *Sınıf Dışı Etkinliklerde: Kol çalışmalarına katılma, okul derneklerinde görev alma, okul kooperatiflerinde çalışma, okul idaresine yardımcı olma vb.*
3. *Okul Dışı Etkinliklerde: Spor, müzik çalışmaları, gezi, eğlence, tiyatro vb. boş zaman değerlendirmelerinde bir arada bulundurulabilir.*

KPSS'de Çıkmış Soru

Sınıf rehber öğretmeni öğrencileri arasındaki sosyal uzaklıkları saptamak amacıyla, sınıfına sosyometri tekniği uygulamıştır ve sonuçlarını sosyogram üzerinde göstermiştir. Sosyogramda kızları "daire", erkekleri "üçgen" kullanarak ifade etmiş ve şekillerin içine öğrenci isimlerinin baş harflerini yazmıştır.

Ayrıca en çok birbirini seçen öğrencilerini "düz", 2. ve 3. düzey ilişkileri "kesikli çizgiler" kullanarak göstermiş, öğrencilerin seçimlerini belirtmek için "okların yönlerinden" yararlanmıştır.

Bu sosyograma ilişkin;

I. Sınıfta ikili ilişkiler bulunmaktadır.
II. Sınıftaki en iyi arkadaşlık C ve H öğrencileri arasındadır.
III. Sınıfta klikler yoktur.
IV. D, lider bir öğrencidir.
V. Cinsiyete bağlı gruplaşmalar gözlenmektedir.

yorumlarından hangilerini yapması durumunda, sınıf rehber öğretmeni öğrencileri arasındaki ilişkileri doğru tanımlamış olur?

A) I, III ve IV B) I, IV ve V C) II, III ve IV
D) II, III ve V E) III, IV ve V

Çözüm: Soruda verilen sosyogramı incelediğimizde; iki yönlü oklar sınıf içerisinde ikili ilişkilerin bulunduğunu, C ve H'nin okları (düz çizilmiş ve iki yönlü- en çok birbirlerini seçmişler) sadece birbirlerini gösterdiği için ve diğer öğrencilerle ilişkiyi gösteren oklar bulunmadığı için bu ikilinin birbirlerinin en iyi arkadaşı olduğunu; ancak M ile F'nin ve bir de E ile D'nin de birbirlerinin en iyi arkadaşı olduklarını (bu yüzden en iyi arkadaşlık sadece C ve H arasındadır denemez) anlıyoruz. Sınıfta kliklerin (büyük grupların içerisindeki küçük gruplaşmalar, çeteleşmeler, sadece birbirlerini seçenlerden oluşmuş olan 3-4 kişilik kapalı arkadaşlık grupları) olmadığını, sınıfın büyük çoğunluğunun D ile ilişkisi olduğu için D'nin sınıfta lider pozisyonda bulunduğunu, kız ve erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun birbirleriyle ilişkide olduğunu, bu yüzden sınıf içerisinde cinsiyete bağlı gruplaşmaların olmadığını söyleyebiliriz. Sonuçta, II ve V. öncüller sosyograma göre hatalı bilgiler içerirken I, III ve IV. öncüller doğrudur. Cevap A

Kimdir Bu? (Bil Kim?)

Birbirini tanıyan bir grup içinde bireylerin birbirleri hakkında görüşlerinin alınmasına dayalı bir tekniktir.

Gruptaki bireylerin bazı özelliklerinin belirlenmesini amaçlar.

"Kimdir Bu?" öğrencilerin, birbirlerini ve kendilerini nasıl gördüklerini, gerçekçi bir şekilde değerlendirip değerlendirmediklerini ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, kişinin kendisini nasıl gördüğü, başkalarını nasıl gördüğü ve başkalarının onu nasıl gördüğünü ortaya çıkarmaktadır.

"Kimdir Bu?" tekniğinde öğrencilere herkesin gözlemine açık, olumlu ya da olumsuz davranış özelliklerini içeren cümleler listesi verilmektedir.

Öğrencilerden, durumları tanımlanan bu özelliklere uygun arkadaşlarının adlarını yazmaları istenir.

"Sınıfta en yaramaz kimdir, sınıfta en çok sevilen kimdir, sınıfın en düzenli olanı kimdir, herkese yardım etmekten hoşlanan kimdir?" vb. ifadelerin karşısına uygun gördükleri kişileri yazarlar.

Bu teknikte öğrenciler kendi isimlerini de uygun gördükleri ifadenin karşısına yazabilirler.

Kişinin kendini görüş biçimi ile başkaları tarafından nasıl görüldüğü arasındaki uyuşma derecesine **bağdaşım** denir.

Örnek

Birey "Sınıfta en sevilen kimdir?", "Her zaman temiz ve düzenli olan kimdir?", "Başkaları ile iyi geçinen kimdir?", "Hoşgörülü olan kimdir?" sorularına kendisini yazmış; ancak hiçbir arkadaşı kendini yazmamışsa bu öğrencinin bağdaşım düzeyi düşüktür denilebilir.

KİMDİR BU?

Adı Soyadı :..... Sınıfı ve No'su:.....

AÇIKLAMA

Aşağıda sınıf arkadaşlarınızı tanımlayan sorular bulunmaktadır. Bu soruları dikkatle okuyunuz ve her soru sınıf arkadaşlarınızdan kimi ya da kimleri anımsatıyorsa o sorunun karşısına o arkadaşınızın ya da arkadaşlarınızın adını ve soyadını yazınız. Eğer soru sizi tanımlıyorsa o sorunun karşısına *"kendim"* diye yazınız. Soru sınıf arkadaşlarınızdan kimseyi tanımlamıyorsa o soruyu boş bırakınız.

Soruların yanıtlarını lütfen kimseye göstermeyiniz. Yanıtları yazmak için size yeterince zaman verilecektir. Teşekkür ederiz.

SORULAR:

1. En çok sevilen kimdir?.....
2. Hiç sevilmeyen kimdir?.....
3. Yardımsever kimdir?.....
4. Bencil kimdir? .....
5. Sürekli arkadaşlarıyla birlikte olmaktan hoşlanan kimdir?.....
6. Yalnız ve utangaç kimdir?.....
7. Nazik, kibar davranan kimdir? .....
8. Her zaman kaba davranan kimdir?.....
9. Adil davranan kimdir? .....
10. Her zaman temiz ve düzenli olan kimdir? .....
11. Temiz ve düzenli olmayan kimdir? .....
12. Sevgiye daima sevgiyle karşılık veren kimdir? .....
13. Karşılıklı sevgiye değer vermeyen kimdir? .....
14. Başkaları ile iyi geçinen kimdir?.....
15. Başkaları ile sık sık kavga eden kimdir?.....
16. Şakacı ve neşeli olan kimdir? .....
17. Şakadan anlamayan, alıngan kimdir?.....
18. Hoşgörülü kimdir?.....
19. Herkesle alay etmeyi seven kimdir? .....
20. Sözünden, söyleyişinden hoşlanılan kimdir? .....
21. Sürekli gevezelik eden kimdir?.....

22. Her zaman görgülü davranan kimdir?.....

23. Görgüsüzlük yapan kimdir?. .....

24. Özürlü arkadaşına karşı anlayışlı davranan kimdir? .....

25. Özürlü arkadaşına karşı anlayışlı olmayan kimdir? .....

26. Okumaktan hoşlanan kimdir? .....

27. Güncel basit konularla ilgilenen kimdir? .....

28. Başkalarına kolay boyun eğen, çabuk teslim olan kimdir?. .....

29. Lider, önder olan kimdir? .....

30. En zekice buluşları yapan kimdir? .....

31. En güç anlayan ve kavrayan kimdir? .....

32. Olaylar karşısında soğukkanlı davranan kimdir? ..

33. Olaylar karşısında çabuk heyecanlanan, telaşlanan kimdir? .....

34. Sorumluluk duygusu güçlü olan kimdir? .....

35. Üzerine aldığı işi hemen her zaman savsaklayan kimdir? .....

36. Arkadaşınız sizi hangisine yazar? .....

KİMDİR BU TEKNİĞİ DEĞERLENDİRME ÇİZELGESİ

OKUL, SINIF:.....

ÖĞRETMEN:.....

Sıra No	ADI SOYADI	ÖZELLİKLER 1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	ANILMA SAYISI	Kendisi İle Uyma Sayısı
1	Ali CİNGÖZ	//X		//				//							6	1
2	Ayşe KAYMAZ		//		/		/							//	6	0
3	Dursun GİTMEZ														0	0
4	Mehmet DEMİR	X	//					/							3	0
5	Nalan ÇELİK	//						//X							4	1
6	Coşkun EZER				//				//	X		///			7	0
TOPLAM																

Yukarıdaki değerlendirme tablosunda, "Kimdir Bu?"nun maddelerine, öğrencinin kendini seçtiği özellikler (X) işareti ile gösterilirken başkalarının öğrenciyi seçtiği özellikler ise (/) işareti ile gösterilmiştir. Öğrencinin bağdaşım içerisinde olduğu maddelerde (uyma) ise (/X) işareti olacaktır. Böylelikle "Kimdir Bu?" değerlendirme tablosu incelendiğinde, başkalarının öğrenciyi görüş tarzı ile kendisinin kendisini görüş tarzı arasındaki uyum (bağdaşım) hakkında bilgi sahibi olunabilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir sınıfa uygulanan "Kimdir Bu?" tekniğinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tabloda öğrenci kendisini seçmişse (+), başkası tarafından seçilmişse (/) ile gösterilmiştir. İncelenen nitelikler bakımından öğrencinin kendisi ve diğer öğrencilerin değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık (/+) ise bireyin bağdaşım hâli hakkında bilgi vermektedir.

Sorular	Öğrenciler					
	K	L	M	N	T	R
Sınıfta herkesle şakalaşmaktan hoşlanan				+	///+	+
Arkadaşlarına karşı her zaman saygılı olan	///+	+	+		///	+
Sınıftaki en başarılı kişi	//+	+	/		//+	+
Sessizce oturan, kimseyle konuşmayan	///+		+			
Sınıfta arkadaşlarına zarar veren		//		///		
Çabuk heyecanlanan ve telaşlı		//	///	/+		

Tabloya göre aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) N, kendisini şakacı olarak algılasa da arkadaşları şakalarını zarar verici bulmaktadır.

B) Bağdaşım düzeyi en yüksek olan öğrenci R'dir.

C) Sınıfın en içe kapanık öğrencisi K'dir.

D) En popüler öğrenci T'dir.

E) Arkadaşları L'yi, kendini gördüğünden farklı değerlendirmektedir.

Çözüm: "Kimdir Bu?" uygulaması sonucu elde edilen tablo incelendiğinde bağdaşım düzeyi en yüksek olan öğrencinin R değil K olduğu görülür. R, üç özellik için kendisini işaretlemiş; ancak hiçbir arkadaşı kendisini bu özellikler için yazmamıştır. Bu durum R'nin kendisi hakkındaki fikirleri ile arkadaşlarınınkinin bağdaşmadığını gösterir. Ayrıca N ve L için de benzeri bir durum olduğu görülmektedir ve A ve E seçeneğinin doğru olduğu görülür. K kimseyle konuşmayan, sessizce oturan öğrenci olarak kendisi dahil 4 kez yazılmıştır, C seçeneği doğrudur. T başarılı, saygılı ve şakalaşmaktan hoşlanan, sosyal bir kişidir bu nedenle popüler olduğu sonucuna varılabilir ve D seçeneği doğru bir ifadeyi barındırır. Bu durumda aradığımız hatalı ifade "Bağdaşım düzeyi en yüksek olan öğrenci R'dir." ifadesidir. Cevap B

Rol Dağıtım Tekniği

Bu teknikte sınıf ya da gruba bir oyunun sahneye konulmasının düşünüldüğü söylenmekte ve oyunda yer verilmiş oyuncuların kişilik özellikleri anlatılmakta ya da oyun öğrencilere okunmaktadır. Öğrencilerden bu rollere uygun kişilerin seçilmesi istenmektedir veya imkân dahilinde bu rollerle ilgili bir yazı çoğaltılarak veya bu rollerin adları öğrencilere yazdırılarak onlara her rolü tanımlayan cümlenin ya da rolü temsil eden adın önündeki boş yere bu rolleri en iyi yapabilecek öğrencilerin ad ve soyadlarının yazılması söylenmektedir. Yazdıklarını kimseye söylememeleri ve göstermemeleri konusunda öğrenciler uyarılır. "Kimdir Bu?" tekniği gibi öğrencilerin belirgin özelliklerini dolaylı yolla ortaya çıkarmaya yarayan bir tekniktir. Bu teknik aracılığıyla öğrenciler tanınmak istendiğinde, belli tiplerin tanınmasına yardımcı olacak bir oyun seçilir. Uygulama ve değerlendirmesini genellikle sınıf rehber öğretmeni ve psikolojik danışman yapar.

NOT

Bu teknik "Kimdir bu?" tekniği ile oldukça benzer bir uygulama ve değerlendirme şekline sahiptir ve sonuçları birbirlerini destekleyecek şekilde kullanılabilir.

Aşağıda tekniğin uygulandığı bir oyuna ilişkin rol listesi örneği kısa bir şekilde verilmiştir:

Örnek

ROL LİSTESİ

1. Kral .....
2. Kraliçe .....
3. İyilik perisi .....
4. Arabulucu .....
5. Neşelendirici .....
6. Yalancı .....
7. İki yüzlü .....
8. Kendini beğenmiş .....
9. Ara bozucu .....
10. Herkesi seven ve herkese yardım etmek isteyen .....
11. Dürüst, güvenilir olan .....
12. Yalnız, kimseyle ilişkisi olmayan .....
13. Zorba .....
14. Oyun bozan, mızıkçı .....
15. Güzel konuşan .....

Sosyal Uzaklık Ölçeği

Sosyometri tekniğine benzeyen, grup içi ilişkileri belirlemeye yarayan bir tekniktir.

Bu teknikte sınıf rehber öğretmeni sınıf listesinin karşısına beşli bir derecelendirme yapar. "1" için "en yakın" "5" için "en uzak" yazar. Bu derecelendirmeyi, örneğin **"Onunla yakın arkadaş olmayı isterdim."** ile **"Onunla aynı sınıfta olmayı bile istemem."** arasında değişen ifadelerle de yapabilir.

NOT

Bu teknik aynı sınıfa uygulandığında sosyometri tekniği ile benzer sonuçlar verecektir.

Öğrencilerden ölçeği alan kişinin kendi isminin üzerini çizdikten sonra arkadaşlarını kendilerine yakınlık ve uzaklık derecesine göre derecelendirmesini ister. Sınıftaki her öğrenci, diğer öğrencileri hazırlanan bu beşli derecelendirmeye göre değerlendirir.

Örnek — SOSYAL UZAKLIK ÖLÇEĞİ

Adı Soyadı	Yakın				Uzak
	1	2	3	4	5
Ahmet Tekin					
Suna Yıldız					
Merve Coşkun					
Kübra Sayan					
Havva Güneş					
Mustafa Kocaman					
Sevcan Pınar					
Songül Toy					

Etkileşime Dayalı Teknikler

Görüşme (Mülakat): En az iki kişi arasında gerçekleşen amaçlı ve planlı, kendine özgü kuralları olan bir konuşmadır. Bilgi toplama, bireyin sorununu teşhis ve iyileştirmede etkili bir tekniktir. Görüşmenin özeti ve gözlenen önemli davranışlar görüşmeden sonra hemen "görüşme kayıt formu"na kaydedilir. Bireyi tanımada en temel ve en yaygın tekniklerden biri olan görüşme tekniği, birey hakkında kendisinin bilgi vermesini sağladığı gibi sözel ve sözel olmayan tepkilerini gözleme olanağı da sağlar.

Görüşmede objektifliği sağlamak oldukça zordur ve büyük ölçüde görüşmecinin yeteneğine ve deneyimine bağlıdır. Objektifliği sağlamak için görüşmenin yapılandırılması, sorulacak soruların, sırasının, soruş şeklinin planlanması yararlı olur.

Görüşme Formu

Görüşülenin Adı Soyadı .....
Görüşme Tarihi .....
Görüşme Saati .....
Görüşülenin Doğum Yeri ve Yılı .....
Öğrenim Durumu .....
Adresi .....
Geliş Nedeni .....
Kim ya da Hangi Kurumca Gönderildiği .....
Baba Adı, Yaşı, Öz mü, Üvey mi? .....
Babasının Öğrenim Durumu .....
Babasının İşi ve İş Adresi .....
Anne Babanın Akrabalık Derecesi .....
Kardeş Sayısı, Kardeşlerinin Yaşı .....
Ailede Bulunan Başka Kişiler .....
Görüşmenin Özeti .....
Görüşmenin Çözümlenmesi (Analizi) .....
Bulgular .....
Karar .....
Gelecek Görüşme İçin Plan ve Görüşme Tarihi....
Görüşenin Adı, Soyadı .....
Unvanı ve İmzası .....

KPSS'de Çıkmış Soru

Rehberlik çalışmaları kapsamında ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine arzu listesi uygulanır. Uygulama öncesinde öğrencilere en çok neyi istediklerini düşünmeleri, sonra da bu isteklerini arzu listesine yazmaları söylenir. Öğrencilerden Okan, listesine "En büyük arzum polis olmak ve başta babam olmak üzere karısını döven tüm erkekleri cezalandırmak." yazar.

Bu durumda, okul rehber öğretmeninin Okan'a yardım etmek için öncelikle başvurması gereken rehberlik hizmet türü ve kullanması gereken test dışı teknik aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) Bireyi tanıma - görüşme

B) Bilgi toplama - otobiyografi

C) Müşavirlik - ev ziyareti

D) Psikolojik danışma - anekdot

E) İzleme ve değerlendirme - problem tarama listesi

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Hizmet türü, test dışı teknik.

Çözüm: Soruda Okan'ın arzu listesine "En büyük arzum polis olmak ve başta babam olmak üzere karısını döven tüm erkekleri cezalandırmak." yazdığı anlatılmaktadır. Bu cümleden Okan'ın yaşantısında aile içi şiddete şahit olduğu, bu yaşantının onun başta babası olmak üzere karısına kötü davranan diğer tüm erkeklere karşı düşmanca duygular beslemesine neden olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada okul rehber öğretmeninin sorunun tam olarak ne olduğunu anlaması ve ona göre Okan'a yönelik bir müdahalede bulunması gerekir. Yani öncelikle Okan'ın bu düşüncelerinin kaynağını anlaması gerekir. Dolayısıyla Okan'ı tanıması gerekir. Bu yüzden Okan'a verilecek hizmet, "Bireyi Tanıma Hizmeti"; uygulanacak teknik ise "Görüşme"dir. Cevap A

Görüşmeye Karışan Hatalar:

- **Tanıma hatası:** Görüşülen kişilerde ortak olan olayların veya işaretlerin tanınmaması, bunlara dikkat edilmemesi veya bunların küçümsenmesidir.

Örnek

Bir mülakat esnasında, mülakata çağrılan kişinin çalışacağı pozisyon için uygun kişilik özelliklerine sahip olmaması yönünde hem sözel hem de beden dili ile verdiği ipuçlarının kaçırılması, kişinin yanlış tanınmasına sebep olacağından tanıma hatasına örnek oluşturur.

- **İhmal hatası:** Özellikle görüşmelerin raporlaştırılması, not alma esnasında bazı olayların ve özelliklerin önemsenmeyerek ihmal edilmesi durumudur.

Örnek

Kişinin geçmiş yaşantılarına ilişkin yapılan bir görüşmeyi not alırken, kişinin başından geçmiş ve kişiyi derinden etkilemiş bir trafik kazasını önemsemeyerek kaydetmemek, ihmal hatasına neden olur.

NOT

Tanıma hatası daha çok görüşme sürecinde, ihmal hatası ile görüşmelerin kaydedilmesi esnasında karşılaşılan bir hatadır.

- **Derleme hatası:** Görüşülen kimsenin cevapları hatırlanırken bunların abartılması, büyütülmesidir. Bir bilginin yerine bir başkasını koyma, görüşme özelliğinin tam yansıtılmasına engel olur.

Örnek

Kişinin görüşme sürecinde ağzından kaçan bir sözü çok fazla abartmak ve görüşmeyi daha çok bu söz ekseninde değerlendirmek, bir derleme hatasıdır.

- **Yerini değiştirme hatası:** Görüşmecinin olayların sırasını ve olaylar arasındaki bağlantıyı doğru hatırlayamamasından kaynaklanan hatadır.

Örnek

Sevgilisi ile ayrıldığı için yaşadığı ili terk eden bir kişinin durumunu yaşadığı ili terk ettiği için sevgilisinden ayrıldı diyerek kaydetmek, yerini değiştirme hatasıdır.

Drama ve Oyun Teknikleri: Drama teknikleri içinde, psikodrama, sosyodrama, rol oynama teknikleri ve oyun terapisi yer alır.

Psikodrama, bireyin kendisi için kaygı ve üzüntü kaynağı olan bir psikolojik problemini bir rol olarak alıp bir grup karşısında gerçek yaşamında olduğu gibi oynayarak ortaya koymasıdır.

Psikodramada bir yönetici danışman veya terapist ile grubu oluşturan danışanlar ya da izleyiciler vardır.

Danışanlardan biri kendi isteği ile grup karşısında kendi problemi ile ilgili rolünü oynar.

Rol oynanırken ortamda gerekli düzenlemeler yapılır ve grubun bazı üyeleri oynanmakta olan rolün gerek-

tirdiği diğer rolleri alır; ancak baş oyuncu problemini oynamak üzere ortaya çıkan oyuncudur.

Ortam tamamen özel olarak seçilmiş bir oda içinde duygusal ve psikolojik ilişkilerin kurulmasına uygun bir terapi ortamıdır. Bu özelliklerden dolayı psikodrama, devam eden bir grup terapisi veya bir grupla psikolojik danışma süreci içinde, yerine göre zaman zaman başvurulacak bir tekniktir.

Psikodrama bireyin grup içinde problemlerini yaşantısal olarak oyunla sergileme fırsatı vererek onun tüm duygularını ortaya koyması ve problemi hakkında daha çok bilinçlenme sağlaması bakımından etkili bir terapi tekniğidir.

Sosyodrama; bir grubun yaşadığı ortak durum veya sorunla ilgili rollerin grup üyeleri tarafından uzman bir kişinin yönetiminde oynanmasıdır.

Bireyin problemlerinden çok toplumun ortak sorunları odağa alınır. Toplumsal çatışmaların çözümlenmesinde kullanılmaktadır. Örneğin "trafik karmaşası", "bir kuyrukta bekleyen insanlar", "bir kurumda işe girmek isteyen adaylar" vb. gibi konulara ilişkin oyun oynatılarak grup üyelerinin bu ortak toplumsal sorunlara ilişkin anlayış geliştirmeleri sağlanabilir.

NOT

Psikodrama ve sosyodrama; ancak eğitim almış uzman kişilerin uygulayabileceği tekniklerdir.

Örnek

"Trafik karmaşası", "bir kuyrukta bekleyen insanlar", "bir kurumda işe girmek isteyen adaylar" vb. gibi konulara ilişkin oyun oynatılarak grup üyelerinin bu ortak toplumsal sorunlara ilişkin anlayış geliştirmeleri sağlanabilir.

Rol Oynama Tekniğinde ise bir olay veya bir durum çeşitli yönleri ile canlandırılır. Rol oynama tekniğinde genelde bir metine bağlı kalınarak bireylerden kendilerine verilen rolleri canlandırmaları istenir. Böylelikle bireylerin empati bilinci kazanması, oynadıkları rolün sahiplerine ilişkin anlayış geliştirmesi amaçlanmaktadır.

Oyun Terapisi, önceden hazırlanmış bir oyun ortamında serbestçe oynarken çocukların duygu ve davranışlarının gözlem yolu ile incelenmesine yarayan bir terapi tekniğidir. Çocuklar çeşitli araç, gereç ve oyuncaklarla oynarken onların kendi kendilerine kurdukları oyun düzeninden, oyuncakları kullanma biçiminden ve oyuncaklarla kendi aralarında kurdukları ilişkilerden duyguları, temel ihtiyaçları, tepkileri, sevgi ve nefretleri, saldırganlıkları ve benzeri davranışları hakkında bir fikir edinilebilir. Tekniğin özelliği bakımından sadece çocuklar için etkili ve kullanışlı olan bir terapi tekniğidir.

Drama teknikleri, öğrenci hakkında bilgi almak için önemli tekniklerdir. Öğrencilere aile ilişkileri, aile yapısı, sınıf içi etkileşim, meslekler vb. konularında drama çalışmaları yaptırılabilir, masallar oynatılabilir. Bu tür etkinliklerde çocuklar genelde kendi sınıflarını, ailelerini ya da kendilerini oynarlar ve öğrenciye kendine ilişkin önemli bilgi alma imkânı sağlar.

Diğer Teknikler

Bibliyoterapi: Bireyin sorunları ile ilgili konularda okuyarak kendisine psikolojik yardım sağlama tekniğidir.

Bibliyoterapi amacı ile başvurulacak kaynaklar psikolojik sağlıkla ilgili konularda doğrudan doğruya bilgi veren kitaplar olduğu gibi; çeşitli konularda yazılmış roman, hikaye, masal türünden kitaplar da olabilir.

Mutlaka gönüllülüğe dayanmalı; kendi isteği olmadan kimse bibliyoterapi için okumaya zorlanmamalıdır.

Bibliyoterapi başlı başına bir yardım tekniği olarak ele alındığı gibi devam etmekte olan psikolojik danışma oturumlarında danışanın problemleri hakkında okuyarak daha çok bilinçlenmesini sağlamak amacı ile de alınabilir.

Okunacak kaynak bulunduğu takdirde, birey için sorun ya da problem olan her konuda bibliyoterapi uygulamasına başvurulabilir; ancak bibliyoterapi amacı ile hangi durumlarda hangi kaynakların okunması gerektiği danışmanlarca önerilmelidir. Böyle bir önerinin yapılabilmesi ise danışmanların ilgili literatürü iyi tanımalarına bağlıdır.

Bibliyoterapi tekniğinden yararlanmakta olan bireylerin izlenmesi; bunun için zaman zaman bir araya gelerek okuma sonuçlarının paylaşılması ve gelişmelerin neler olduğunun ortaya konulması gerekir.

Aynı teknik kitap yerine film kullanılarak da uygulanabilir ve filmterapi ya da sineterapi adıyla anılır.

Bir adam ve küçük oğlu ormanda yürüyüş yapıyorlarmış.

Birden oğlan takılıp düşmüş ve canı yanıp "AHHHHH" diye bağırmış. İleride bir dağın tepesinden "AHHHHH" diye bir ses duymuş ve şaşırmış. Merak etmiş ve "SEN KİMSİN?" diye bağırmış. Aldığı cevap "SEN KİMSİN?" olmuş. Aldığı cevaba kızıp "SEN BİR KORKAKSIN." diye tekrar bağırmış. Dağdan gelen ses "SEN BİR KORKAKSIN." diye cevap vermiş. Çocuk babasına dönüp "BABA NE OLUYOR BÖYLE?" diye sormuş. "OĞLUM" demiş adam, "DİNLE VE ÖĞREN!" ve dağa dönüp "SANA HAYRANIM" diye bağırmış. Gelen cevap "SANA HAYRANIM!" olmuş. Baba tekrar bağırmış, "SEN MUHTEŞEMSİN!" Gelen cevap; "SEN MUHTEŞEMSİN!" Oğlan çok şaşırmış; ama hâlâ ne olduğunu anlayamıyormuş. Babası açıklamasını yapmış, "İnsanlar buna "Yankı" derler, ama aslında bu "Yaşam"dır."

"Yaşam daima sana senin verdiklerini geri verir.

Yaşam yaptığımız davranışların aynasıdır.

Daha fazla sevgi istediğin zaman daha çok sev!

Daha fazla şefkat istediğinde, daha şefkatli ol!

Saygı istiyorsan insanlara daha çok saygı duy.

İnsanların sabırlı olmasını istiyorsan sen de daha sabırlı olmayı öğren.

Bu kural yaşamımızın bir parçasıdır, her kesiti için geçerlidir."

"Yaşam bir tesadüf değil yaptıklarınızın aynada bir yansımasıdır."

Vak'a İncelemesi: Bireyin sorununun nedenlerini anlamak, uygun müdahale yöntemlerini saptamak ve bireyin sorununa iyileştirici bir önlem almak amacıyla bireyin bütün yönleriyle derinlemesine incelenmesidir. Sorunu olan kişi bir bütün halinde derinlemesine incelenir. Kişi özgeçmişi, kişisel, sosyal, aile yaşamı, akademik başarısı gibi birçok alanda incelenmektedir.

Vak'a incelemesi, bireyin öz geçmişini ve hayat hikâyesini kapsadığı gibi bunun da ötesinde toplanan bilgilerin analiz ve yorumlarını, sorunların ya da problemlerin giderilmesi için gerekli değerlendirmeleri, önlemleri ve önerileri de kapsar.

Örnek

İntihara teşebbüs etmiş bir öğrencinin geçmiş yaşantıları, aile ve arkadaşlık ilişkileri, daha önce uygulanmış olan bireyi tanıma tekniklerinin sonuçları, varsa psikolojik danışma sonuçları detaylı bir şekilde incelenir.

Soruda Görelim:

Vak'a incelemesi bir öğrenci hakkında test ya da test dışı tekniklerle toplanan bilgilerin sistematik biçimde rapor edilmesidir. Bu yolla bireyin halen sahip olduğu nitelikleri ve bu niteliklerin gelişimini etkileyen faktörlerin bir tablosunu görmek mümkün olur. Vak'a incelemesi psikolojik danışmanlarca yapılır; ancak öğretmen, yönetici ve ana babaların yardımı ile bireylerin daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Aşağıdakilerden hangisi vak'a incelemesi ile elde edilmeye çalışılan bilgilerden birisi değildir?

A) Öğrencinin yaşadığı psikolojik sorunları tedavi edebilmek için kullanılabilecek yöntemler

B) Daha önceden uygulanmış bireyi tanıma tekniklerinin sonuçları

C) Geçmişte aldığı psikolojik danışma desteklerinin içeriği

D) Kişilik özellikleri

E) Bilişsel ve sosyal beceri durumu

Çözüm:

Vak'a incelemesi bireyi daha iyi tanıyarak sorununa daha etkin çözümler sunmayı amaçlayan bir tekniktir. Bu teknikte elde ediilen veriler sunulacak rehberlik hizmetinin etkinliğini artırır. Seçenekler incelendiğinde A seçeneğinde anılan durumun rehberlik hizmetlerinin ötesinde bir yardımı gerektirdiği görülmektedir. Rehberlik hizmeti tedavi süreçlerini içermez ve ağır psikolojik sorunları tedavi etmek gibi bir fonksiyonu yoktur. Bu nedenle vak'a incelemesi ile tedavide kullanılabilecek yöntemler türünden bir bilgiye ihtiyaç yoktur.Cevap A

Vak'a Konferansı - Tartışması: Özel bir problemle karşı karşıya bulunan bireyin durumunu görüşmek ve bireyle bilgi alışverişinde bulunmak üzere kurumdaki bütün uzman personelin bir araya gelerek gerçekleştirdiği bir toplantıdır. Karmaşık durumlar gösteren ve ciddi uyum güçlükleri olan bireyler için alınacak psikolojik yardım önlemlerini karşılaştırmak amacıyla vak'a konferansı tekniğinden yararlanılır.

Örnek

Bir danışan ile uzun süredir devam eden ancak anlamlı bir ilerleme kaydedilemeyen bir psikolojik danışma süreci varsa psikolojik danışman okulda ya da yakın kurumlarda bulunan diğer psikolojik danışmanlara durumu gizlilik ilkelerine uyarak anlatır ve onların görüş ve önerilerini alır.

Veli Görüşmesi: Veli görüşmelerinin temel amacı, velinin eğitime katılımını sağlamak, bir başka deyişle iş birliğini tesis etmektir. Veli görüşmeleri, hem öğrencinin ailevi özelliklerini saptamak hem de aile ile iyi ilişkiler geliştirmek ve onların desteğini almak adına önemli işlevlere sahiptir.

Veli görüşmesi sırasında;

- ✓ Veli ile aynı dili konuşmaya,
- ✓ Akademik bir dil kullanmamaya,
- ✓ Veliye ya da öğrenciye ilişkin suçlamalarda bulunmamaya,
- ✓ Velinin savunmaya geçmesine neden olacak durumlardan kaçınmaya,
- ✓ Öğrenci hakkında bilgi toplamaya çalışmaya,
- ✓ Veli ile iş birliğini sağlamak için ortam hazırlamaya dikkat etmek gereklidir.

Ev Ziyaretleri: Ev ziyaretleri, öğrencinin aile ortamı hakkında bilgi toplamak, böylece onu daha iyi tanıyarak onun kendi kendini tanımasına yardımcı olmak amacıyla yapılır. Bu amacın yanı sıra okul-aile iş birliğini de kolaylaştırır.

Ev ziyaretlerinde;

- ✓ Evin fiziksel durumu,
- ✓ Çocuğun çalışma koşulları,
- ✓ Ebeveynlerin çocuğun çalışmasına ne ölçüde yardımda bulunabilecekleri,
- ✓ Ailenin okula ve okulda verilen eğitime karşı tutumları,
- ✓ Çocukla ilgili olarak ailenin genel tutumu gibi konularda bilgi toplanır.

Hatıra Kayıtları: Ortaöğretim dönemindeki öğrencilerin önemli bir kısmı hatıra kayıtları tutarlar. Hatıra kayıtları öğrenciler için çok özel ve gizli dokümanlardır; ancak karşılıklı güven ve iyi ilişkiler sağlandığında danışmanlar bu kayıtları kendi gönüllülüğü ile öğrenciden alıp okuyabilirler ve birlikte bu hatıra kayıtları üzerinde konuşabilirler.

Psikolojik danışmada, danışanın davranışlarını ve problemlerini anlamada danışmana önemli kolaylıklar sağlar.

Toplu Dosya: Öğrenciye ilişkin çeşitli yollarla elde edilen bilgilerin sınıflandırılarak ve özetlenerek kaydedildiği dosyalara **"toplu dosya, gelişim dosyası, öğrenci tanıma ve izleme dosyası vb."** isimler verilmektedir.

NOT

Toplu dosya birey için bir çeşit gelişim tarihçesidir.

Bilgiler, toplu dosyaya öğrencinin gelişimini yansıtacak şekilde kronolojik; inceleyene kısa zamanda bilgi verecek şekilde şematize edilmiş; test sonuçları ile yorumları ayıracak şekilde düzenlenmiş olarak kaydedilir.

Psikolojik danışma ve rehberlikte değişik yollardan toplanan bilgiler sistemli bir biçimde özetlenip bir yere kaydedilmezse gelişimsel olarak elde edilen bilgilerden yararlanma olanağı ortadan kalkar.

Toplu dosya bu bilgileri devamlı el altında bulundurma ve yıllarca kullanabilme fırsatı verir.

Toplu dosya, eğitim – öğretim süreci içerisinde her öğrenci için hazırlanmakta ve saklanmaktadır. Toplu dosyaların muhafazasından okul yöneticileri sorumludur.

Toplu dosyada yer alan bilgilerin bir kısmı herkes tarafından görülebilirken, bir kısmı da gizlidir. Toplu dosyada yer alan bilgiler ve bu bilgilerin gizlilik düzeyi şu şekildedir:

- ✓ **Birinci düzey (Öğrencinin özlük bilgileri):** Bu düzeydeki bilgiler herkese açık bilgilerdir. Öğrencinin adı – soyadı, yaşı, cinsiyeti, boyu, kilosu, açık beden kusurları vb. bilgiler bu düzeyde yer alır.

- ✓ **İkinci düzey (Öğrenci ile ilgili genel bilgiler):** Bu düzeyde yer alan bilgiler ancak sorumlu kişilerle paylaşılabilir. Bunlar; öğrencinin anne – babasının eğitim ve gelir düzeyi, öğrencinin akademik öz geçmişi, merak ve hobileri, geleceğe ilişkin planları vb. şeklindedir.
- ✓ **Üçüncü düzey (Öğrenciye özgü bilgiler):** Bu düzeydeki bilgiler öğrencinin sınıf içi başarısı, öğretmenler veya uzmanlar kurulunun öğrenciye tavsiyeleri, standart test sonuçları gibi bilgilerdir.
- ✓ **Dördüncü düzey (Öğrencinin kişiliğine özgü bilgiler):** Bu düzeydeki bilgiler psikolojik inceleme veya psikiyatrik muayene sonuçları, sosyal hizmet raporları, tıbbi ve yasal inceleme sonuçları gibi bilgilerdir. Bu bilgilerin gizlilik düzeyi yüksektir, bu bilgiler uzmana özeldir ve bu bilgilerin öğrenciye, ailesine veya başkasına verilmemesi gerekir.

ÖZET

- ✓ Bireyi tanıma hizmetinin ilk amacı bireyi kendisine tanıtmaktır.
- ✓ Bireyleri tüm yönleriyle tanımak gereklidir.
- ✓ Bireyi tanıma hizmetleri sürekli olarak verilmeli, hizmetlerde kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilir olmalıdır.
- ✓ Bireyi tanıma hizmetlerinde kullanılan tüm teknik ve araçlar birlikte değerlendirilmelidir. Tek bir ölçme aracının sonucuna göre birey tanınmaz ve birey hakkında karar verilmez.
- ✓ Ölçtüğü nitelik ve amacına göre test teknikleri,

  1- Başarı testleri (Standart Başarı Testleri, Öğretmen Yapımı Başarı Testleri);

  2- Yetenek Testleri (Genel Yetenek Testleri, Özel Yetenek Testleri);

  3- Kişilik Testleri (Kâğıt Kalem Testleri, Projektif Testler);

  4-Tutum Ölçekleri ve

  5-İlgi Envanterlerinden oluşmaktadır.
- ✓ Test teknikleri içerisinde yalnızca başarı testleri öğretmenlerce kullanılabilmekte olup yetenek, ilgi, tutum ve kişilik testlerinin uzmanlarca kullanılması daha doğrudur. Hatta test teknikleri içerisinde yer alan bazı teknikler için alan uzmanlarının ayrıca eğitim almış olması da gerekmektedir.
- ✓ Test dışı teknikler ise

  1-Gözleme Dayalı Teknikler (Gözlem, Gözlem Listeleri, Vak'a Kaydı, Özellik Kayıt Çizelgeleri, Derecelendirme Ölçekleri);

  2-Kendini Anlatma Teknikleri (Otobiyografi, Arzu Listesi, Zaman Cetveli, Problem Tarama Listesi, Öğrenci Tanıma Fişi, Anket, Kime Göre Ben Neyim?);

  3- Başkalarının Görüşlerine Dayalı Teknikler (Sosyometri, Kimdir Bu?, Rol Dağıtım Tekniği, Sosyal Uzaklık Ölçeği);

  4-Etkileşime Dayalı Teknikler (Görüşme, Drama ve Oyun Etkinlikleri);

  5- Diğer Teknikler (Bibliyoterapi, Vak'a İncelemesi, Vak'a Konferansı (Tartışması), Veli Görüşmesi, Ev Ziyaretleri, Hatıra Kayıtları, Toplu Dosya) olarak sınıflandırılabilir.
- ✓ Öğrenciye ilişkin çeşitli yollarla elde edilen bilgilerin sınıflandırılarak ve özetlenerek kaydedildiği dosyalara "toplu dosya" denmektedir.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. **Güncelliğini yitirmiş bir ilgi envanteri ile öğrencilerin ilgi alanlarını belirlemeye çalışan bir psikolojik danışman, bireyi tanıma sürecinde gözetilmesi gereken ilkelerden hangisini ihlal etmektedir?**

   A) Bireyi tanıma çalışmalarının asıl amacı bireye kendisini tanıtmak olmalıdır.

   B) Bireyin bir özelliğini tanımak için kullanılan teknikler birlikte değerlendirilmelidir.

   C) Bireyi tanıma teknikleriyle elde edilen bilgiler en kısa sürede ve planlı bir şekilde kullanılmalıdır.

   D) Bireyi tanıma çalışmaları süreklilik içermelidir.

   E) Bireyi tanıma çalışmaları sonunda elde edilen bilgiler güvenilir ve geçerli olmalıdır.

2. **Aşağıdakilerden hangisi bireyi tanıma sürecinde kullanılan performans testlerinin kullanım amaçları arasında yer almaz?**

   A) Bireyin bir alandaki başarısını yordamak

   B) Bireyin öğrenme eksikleri hakkında bilgi edinmek

   C) Bireyin özel yetenek alanlarını belirlemek

   D) Bireyin bir etkinliğe yönelik duygu, düşünce ve davranış eğilimini öğrenmek

   E) Bireyin bir alandaki hazır bulunuşluğunu tespit etmek

3.

   I. Gözlem geçerliği ve güvenirliği oldukça yüksek bir araçtır.

   II. Gözlem tekniği ile sistemli veriler elde edebilmek için hangi öğrencinin, ne zaman, hangi özellikleri açısından gözleneceği önceden belirlenmeli ve bu plandan gözlenecek öğrenci haberdar edilmelidir.

   III. Her gözlem sürecinde sadece bir öğrenciye odaklanılmalıdır.

   IV. Gözlemin güvenilir olması için birden fazla gözlemcinin gözlem yapması sağlanmalıdır.

   V. Gözlem sonuçları gözlenenin gözü önünde kaydedilmelidir.

   Gözlem tekniğine yönelik yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğrudur?

   A) I, II ve V B) Yalnız II C) II ve IV D) III ve IV E) Yalnız V

4. Bir öğrenciyi tanımak için kullanılması en uygun olan tekniği belirlemeye çalışan iki psikolojik danışman arasında aşağıdaki konuşma geçer:

   Necla Hanım: Kâğıt - kalem testleri kullanırsak değerlendirme daha objektif olur. Üstelik uygulama ve değerlendirme süreçlerinde de zorluk yaşamayız.

   Uğur Bey: Söylediklerin doğru ama kâğıt - kalem testlerinde öğrenci gerçek bilgilerini paylaşmayıp bizi yanıltacak seçenekleri işaretleyebilir. Bu durumda öğrenciyi yanlış değerlendirebiliriz. Kâğıt - kalem testleri yerine öğrenciyle etkileşim kurabileceğimiz, öğrencinin hem sözel hem de sözel olmayan tepkilerini aynı anda görebileceğimiz bir teknik kullanmalıyız.

   Karşılıklı konuşma incelendiğinde, Uğur Bey'in düşündüklerine en uygun bireyi tanıma tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

   A) Anekdot

   B) Kontrol listesi

   C) Görüşme

   D) Otobiyografi

   E) Arzu listesi

5. Yapılan bir araştırmada 6. sınıf öğrencilerinin matematik dersinden aldıkları notlar ile sayısal yetenekleri arasındaki korelasyon katsayısı 0.75 iken 11. sınıf öğrencilerinde bu katsayı 0.48 olarak bulunmuştur.

   Araştırma sonucunda gözlenen bu farklılığa ilişkin aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru olur?

   A) Yaşa ve öğretim kademesine bağlı olarak yetenek alanlarının kararlılık kazanması ve derslerin daha ayrıntılı incelenmesi sonucu yetenek ve başarı arasındaki pozitif korelâsyon katsayısı azalmaktadır.

   B) Yaş arttıkça öğrencilerin sayısal yeteneklerinde ve akademik başarılarında düşüş gerçekleşmektedir.

   C) Sayısal yetenek ile akademik başarı arasında yaşa bağlı olarak negatif bir korelâsyon vardır.

   D) Ortaokul kademesinde akademik başarıyı yetenek düzeyi belirlerken, ortaöğretim kademesinde akademik başarıyı ilgi alanları ve değerler belirlediği için pozitif korelâsyon katsayısı düşmektedir.

   E) Ergenlik döneminde sayısal ve sözel yetenek artışı yavaşladığı için ders başarısı ile yetenek alanları arasındaki pozitif korelâsyon katsayısı azalır.

6. **Aşağıdakilerden hangisi otobiyografinin yorumlanmasında dikkate alınması gerekenlere yönelik doğru bir bilgi olamaz?**

A) Yazının uzun olması öğrencinin kendini anlatmaya istekli olduğunun işaretidir.

B) Yazıda en az yer verilen kişiler, öğrencinin yaşamını derinden etkileyen kişiler olarak yorumlanır.

C) Anlatımdaki sıralama, konulara verilen önemi gösterir.

D) Paylaşımlar, öğrencinin nasıl bir duygu durumu içinde olduğunu, hâlinden hoşnut olup olmadığını gösterebilir.

E) Yazıdaki tutarsızlıklar, öğrencinin iç çatışmaları ve kaygıları hakkında bilgi verir.

7. Bir okulun psikolojik danışmanı, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını hazırlarken ihtiyaç analizi sürecinde problem tarama envanteri kullanmış ve problem tarama envanterinin genel sonuçlarını eğitim - öğretim yılı başı okul rehberlik yürütme komisyonunda ilgililerle paylaşmıştır.

Soruda ifade edilenler bireyi tanıma tekniklerinin kullanım ilkeleri açısından değerlendirildiğinde, aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru olur?

A) Psikolojik danışman envanter sonuçlarını komisyonda ilgililerle paylaşarak, "gizlilik" ilkesini ihlal etmiştir.

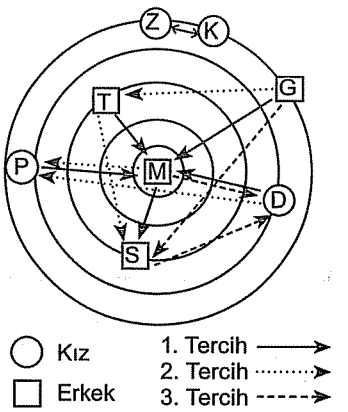
B) Psikolojik danışman ihtiyaç analizi sürecine uygun bir teknik kullanmayarak, "Soruna veya konuya en uygun olan tekniğin kullanımı sağlanmalıdır." İlkesini ihlal etmiştir.

C) Psikolojik danışman envanterin genel sonuçlarını paylaşarak "öğrencilere ilişkin özel ve gizli olmayan bilgiler ilgililerle paylaşılabilir." İlkesine uygun davranmıştır.

D) Psikolojik danışman envanterin sonuçlarını hemen kullanmadığı için, "elde edilen bilgiler en kısa sürede ve planlı bir şekilde kullanılmalıdır." İlkesini ihlal etmiştir.

E) Psikolojik danışman envanterin kullanımı sonrasında rehberlik yürütme komisyonda ilgili kişilerle bir araya gelerek "süreklilik" ilkesine uygun davranmıştır.

8. - 9. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

Sınıf rehber öğretmeni Nurcan Hanım 8. sınıf öğrencilerine sosyometri tekniğini uygulayarak değerlendirmesini yapar ve yukarıdaki sosyogramı çıkarır. Bu sosyogramda kız öğrenciler "daire", erkek öğrenciler ise "kare" şeklinde gösterilmiştir. Öğrencilerin birbirleriyle ilişki düzeyleri ise farklı oklarla gösterilmiştir.

8. **Nurcan Hanım, sosyometri sonuçları doğrultusunda aşağıdakilerden hangisini söylerse sınıf içi ilişkileri doğru yorumlamamış olur?**

A) Sınıfın lider konumundaki öğrencisi M'dir.

B) G yalnız ve reddedilen bir öğrencidir.

C) Sınıfta kızlar ve erkekler arasında gruplaşma yoktur.

D) Sınıfta klikler vardır.

E) Sınıf içerisinde kız ve erkek öğrenci sayısı eşittir.

9. Bu sosyograma ait olan sosyometri değerlendirme çizelgesi aşağıdaki seçeneklerin hangisinde yer almaktadır?

A)

SEÇENLER \ SEÇİLENLER	T	D	M	G	P	K	S	Z
T			1				2	
D			1		2			
M		3			2		1	
G	2		1				3	
P			1					
K								1
S		3						
Z						1		
TOPLAM PUAN	2	2	12	0	4	3	6	3

B)

SEÇENLER \ SEÇİLENLER	T	D	M	G	P	K	S	Z
T				1			2	
D				1	2		3	
M		3			2		1	
G	2			1			3	
P				1				
K				3				1
S								
Z						1		
TOPLAM PUAN	2	1	0	13	4	3	7	3

C)

SEÇENLER \ SEÇİLENLER	T	D	M	G	P	K	S	Z
T	2		1				3	
D			1		2		3	
M		3			2		1	
G			1				2	
P			1					
K								1
S								
Z						1		
TOPLAM PUAN	2	1	12	0	4	3	7	3

D)

SEÇENLER \ SEÇİLENLER	T	D	M	G	P	K	S	Z
T	2		1					
D	3		1		2			
M	1	3			2			
G	3		1				2	
P			1					
K			3					1
S								
Z						1		
TOPLAM PUAN	7	1	13	0	4	3	2	3

E)

SEÇENLER \ SEÇİLENLER	T	D	M	G	P	K	S	Z
T	1						2	
D	1				2		3	
M		3			2		1	
G	1		2				3	
P	1							
K	3							1
S								
Z						1		
TOPLAM PUAN	13	1	2	0	4	3	7	3

10. İktisat mezunu olan Tuna, kişilik özelliği olarak sabırsız ve inatçı bir yapıya sahiptir. İş başvurusunda bulunurken bu özelliklerini vurgulamanın kendisi için dezavantaj oluşturacağını düşünen Tuna, kendisi ile yapılan görüşmelerde çok sabırlı ve esnek bir kişiliğe sahip olduğunu ifade etmiştir.

Tuna'nın tavrı, aşağıdaki hata türlerinden hangisine uygun bir örnek oluşturmaktadır?

A) Orta yol cevap verme
B) Kişisel yanlılık
C) Sosyal kabul
D) Yanıltma
E) Genelleme

11. Okul rehber öğretmeni Faruk Bey, 8. sınıf öğrencilerinden Eda ile yaptığı görüşmede, onun özellikle annesi ile sorunlar yaşadığını fark etmiştir. Bunun üzerine Eda'nın annesini okula davet ederek bir görüşme yapmış ve görüşmede annenin Eda ile iletişimde hatalı davranışlar sergilediğini, kızına empati ile yaklaşamadığını fark etmiştir. Bunun üzerine anneye, gençleri anlamak ve ergenlik döneminde gençlerle doğru iletişim konularında kitaplar önermiş, kitapları okuduktan sonra edindiği bilgiler ve kızı ile iletişimine dair yeniden görüşmek istediğini söylemiştir.

Okul rehber öğretmeni Faruk Bey, annenin davranışlarına yönelik içgörü kazanması ve hatalı davranışlarını değiştirmesi için aşağıdaki tanıma tekniklerinden hangisine başvurmuştur?

A) Bibliyoterapi
B) Vaka incelemesi
C) Sosyodrama
D) Kimdir bu?
E) Vaka kaydı

12. Fizik öğretmeni Özlem Hanım, üniversite sınavına hazırlık amaçlı hafta sonu için destekleme ve yetiştirme kursu açmak istemekte, kurs çalışmalarını planlarken de öncelikle öğrencilerin hangi konularda eksiklerinin olduğunu belirlemeyi amaçlamaktadır.

Özlem Hanım'ın bu yönde aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanması amacına uygun olur?

A) Özel yetenek testi

B) Objektif kişilik testi

C) Derecelendirme ölçeği

D) Öğretmen yapımı başarı testi

E) Kontrol listesi

13. **İlgi envanterlerinin özellikleri ve kullanım alanlarıyla ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi doğru değildir?**

A) Bir alana yönelik doyumu yordamada önemli veriler sunar.

B) Davranış testleri içerisinde yer alır.

C) İçeriğinde yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış sorular yer alır.

D) Bireyin yaparken hoşnut kaldığı alanları belirlemeye yardımcı olur.

E) Sonuçları, eğitsel ve mesleki yönlendirme sürecinde kullanılabilir.

14. Sınıf rehber öğretmeni Füsun Hanım, ortaöğretim 11. sınıf öğrencisi Duygu'nun içe kapanıklığından rahatsız olmuş ve okul rehber öğretmeninden Duygu'ya uygulamak için bir kişilik testi istemiştir. Psikolojiye ilgi duyan Füsun Hanım'a, okul rehber öğretmeni istediği testi vermiştir. Ondan testi yorumlamada norm puanlarını kullanmasını istemiş ve zorlanırsa kendisinin yardım edebileceğini söylemiştir. Füsun Hanım, Duygu'ya testi vakit geçirmeden uygulamış ve sonucu merak eden öğrencisine, "Aldığın puanlar normun altında kaldı." demiştir.

Psikolojik testlerin kullanımı ile ilgili bazı kuralların ihlal edildiği yukarıdaki durumda, aşağıdakilerden hangisi yapılırsa, bir kural hatası düzetilmiş olur?

A) Füsun Hanım'ın test sonucunu Duygu'nun hazır olduğunu bir anda yapması

B) Test puanı hakkında Füsun Hanım'ın Duygu'ya değil, okul rehber öğretmenine bilgi vermesi

C) Duygu'ya test puanı hakkındaki açıklamayı okul rehber öğretmeninin yapması

D) Füsun Hanım'ın testi uygulamadan önce testin niteliği hakkında Duygu'ya bilgi vermesi

E) Okul rehber öğretmenin, Füsun Hanım'a test vermek yerine test hakkında bilgi vermesi

15.

I. Her teknik, her birey için uygun olmayabilir.

II. Bireyi tanımak için geçerliği ve güvenirliği yüksek bir araç yeterlidir.

III. Bireyi her yönüyle tam olarak tanımak ideal olarak benimsenmelidir.

IV. Yeni bilgiler katmayacak tekniklerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

V. Teknikler bireye dair önemli bilgiler verdiği için teknik kullanmak amaç olarak alınmalıdır.

Bireyi tanıma sürecinde dikkat edilmesi gereken ilkeler dikkate alındığında, yukarıda yer alan öncüllerden hangileri bu ilkeler arasında yer almaz?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve V

D) III ve IV E) Yalnız V

16. Zihinsel yetersizliği olduğu şüphesiyle rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirilen bir öğrenci için eğitsel tanılama yapılacaktır.

Bu süreçte aşağıdaki tekniklerden hangisinin kullanılması şüphe edilen durumu aydınlatmada daha fazla bilgi verir?

A) Standart başarı testi
B) Tutum ölçeği
C) Derecelendirme ölçeği
D) Genel yetenek testi
E) Objektif kişilik testi

17. Sınıf öğretmeni Nesrin Hanım, rehberlik dersinde öğrencilerine, "Eğer bir daha dünyaya gelseydiniz nasıl bir insan olmak isterdiniz, fiziksel görünüşünüzde değişiklik yapabilseydiniz neleri değiştirirdiniz, elinizde büyük bir güç olsaydı bunu ne için kullanırdınız?" gibi sorular sormuş ve öğrencilerden bu sorulara dilediği gibi yanıt vermelerini istemiştir.

Nesrin Hanım'ın kullandığı bireyi tanıma tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Anekdot
B) Psikodrama
C) Kimdir bu?
D) Anket
E) Arzu listesi

18. Öğrencilerini daha yakından tanımak isteyen bir rehber öğretmen, özellikle öğrencilerin aile içi ilişkileri, yaşadığı fiziksel ve psikolojik ortam hakkında bilgiler toplamak istemektedir.

Bu yönde rehber öğretmenin aşağıdaki tekniklerden hangisini kullanması <u>daha uygun</u> olur?

A) Görüşme
B) Ev ziyareti
C) Otobiyografi
D) Öğrenci tanıma formu
E) Kime göre ben neyim?

19. Sınıf rehber öğretmeni Melek Hanım, sınıfına yeni gelen bir öğrencinin, okula getirilmesi yasak olan çeşitli maddeleri okula getirdiğini ve bunları ders aralarında arkadaşlarına gösterdiğine şahit olmuş, bu durumu detaylı bir şekilde yazarak kaydetme yoluna gitmiştir.

Melek Hanım, öğrenciyi tanıma sürecinde aşağıdaki tekniklerin hangisinden yararlanmıştır?

A) Gözlem listesi
B) Öğrenci tanıma formu
C) Özellik - kayıt çizelgesi
D) Vaka kaydı (Anekdot)
E) Vaka tartışması

20. Bir sınıf öğretmeni, sınıfındaki bazı öğrencilerin "hareketli, saldırgan, alaycı ve konuşkan olma" gibi özellikleri belirgin bir şekilde taşıdığını gözlemiş, bu gözlemini diğer öğrencilerin değerlendirmeleri ile de doğrulamak istemiştir. Bu amaçla gözlediği özellikleri detaylandırarak bir liste hazırlamış ve sınıftaki her öğrenciden listede yer alan özelliklerin karşısına sınıfta en uygun gördüğü kişileri yazmasını istemiştir.

Sınıf öğretmeninin gözlemlerini doğrulamak adına kullandığı bireyi tanıma tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kontrol listesi
B) Kime göre ben neyim?
C) Sosyal uzaklık ölçeği
D) Kimdir bu?
E) Derecelendirme ölçeği

1. E 2. D 3. D 4. C 5. A 6. B 7. C 8. D 9. A 10. D 11. A 12. D 13. C 14. E 15. C 16. D 17. E 18. B 19. D 20. D

ÇÖZÜMLER

1. Güncelliğini yitirmiş bir tanıma tekniği sonunda elde edilen bilgiler güvenilir ve geçerli olmayacaktır. Değişen koşullarla birlikte tanıma tekniklerinin de güncellenmesi gerekir. Aksi takdirde tekniğin sonuçlarına hata karışacak, bu durum da bireyi gerçek anlamda tanımayı zorlaştıracaktır. Soruda psikolojik danışmanın güncel olmayan bir ilgi envanteri ile öğrencilerin ilgi alanlarını belirlemeye çalıştığından söz edilmiştir.

Cevap E

2. Performans testleri, yetenek ve başarı testleri olmak üzere ikiye ayrılmakta olup yetenek testleri ile bireyin yapabilirlik durumu, başarı testleri ile de bireyin öğrenme düzeyi tespit edilmektedir. Bu yönden seçeneklere bakıldığında; A, B, C ve E seçenekleri performans testlerinin özellikleri ile ilgili doğru bilgiler içerirken D seçeneği davranış testleri içerisinde yer alan tutum ölçeği ile ilgilidir. Tutum ölçeği, performans testleri içerisinde sınıflandırılmadığından cevap D seçeneğidir.

Cevap D

3. Gözlem, gözlenen kişinin yalnızca davranışlarına ilişkin bilgi vermekte ve içsel süreçlere dair veri sunmamaktadır. Ayrıca gözlem, gözleyen kişinin tesirine açık bir teknik olduğundan I. öncül doğru değildir. Gözlem yapmadan önce bir gözlem planı yapılmalıdır; ancak bu plan gözlenen öğrenciye söylenmemelidir. Öğrenci, gözlendiğinden haberdar olduğu takdirde doğal davranmayacaktır. Bu nedenle II. öncül doğru değildir. Gözlem sürecinde bir öğrenciye odaklanılmalıdır. Böylelikle gözlenen öğrenci daha yakından ve doğru tanınabilir. Birden fazla öğrenciye odaklanmak, gözleme hata karışmasına ve dikkatin dağılmasına sebep olur. Bu nedenle III. öncül doğrudur. Gözlemin güvenilir olması için birden fazla kişinin gözlem yapması sağlanmalı ve elde edilen bilgiler birlikte değerlendirilmelidir. Böylelikle yanlılığın önüne geçilecektir. Bu nedenle IV. öncül doğrudur. Gözlem sonuçları gözlenenin gözü önünde kaydedilmez. Çünkü gözlem, gözleyenin edindiği verilerle ilgilidir. Gözlem sonuçları, gözlem tamamlandıktan sonra objektif bir şekilde kaydedilmelidir. Bu nedenle V. öncül doğru değildir. Bu bilgiler bir araya getirildiğinde cevap D seçeneğidir.

Cevap D

4. Uğur Bey, etkileşim içeren ve öğrencinin hem sözel hem de sözel olmayan tepkilerini aynı anda görme imkânı veren bir teknik kullanmak istemektedir. Bu doğrultuda kullanılması gereken en uygun teknik, görüşme (mülakat) tekniğidir. Çünkü bu teknik yardımı ile öğrenci ile yüz yüze iletişim kurulmakta, iletişim sürecinde de öğrencinin sözel beyanları ile beden dili aracılığıyla verdiği mesajlar aynı anda alınabilmektedir. Seçeneklerde yer alan diğer teknikler bu özelliklere sahip olmadığı için cevap C seçeneğidir.

Cevap C

5. Soru incelendiğinde; sınıf seviyesi, matematik ders başarısı, sayısal yetenek, öğretim kademesi, korelâsyon katsayıları gibi bilgilere erişilebilir. Bu bilgiler kullanılarak bir değerlendirme yapıldığında, ortaokul kademesinde matematik başarısı ile sayısal yetenek arasındaki pozitif korelâsyon katsayısı, ortaöğretim kademesine oranla daha yüksektir. Çünkü ortaokulda derslerin daha yüzeysel ve genel hatlarıyla incelenmesi, konuların çok zorlayıcı olmaması nedeniyle sayısal yeteneği yüksek olan bir öğrencinin ders başarısı çok kolay bir şekilde yükselirken ortaöğretimle birlikte derslerin daha detaylı incelenmesi ve zor olması nedeniyle sadece sayısal yeteneğin yüksek olması akademik başarıyı eskisi kadar artırmamaktadır. Bu bilgiler seçeneklerle ilişkilendirildiğinde, doğru yorumun A seçeneğinde yer aldığı görülecektir.

Cevap A

6. Otobiyografilerin yorumlanmasında birçok unsur gözetilerek öğrenci hakkında bilgi toplanır. Örneğin; yazının uzunluğu ya da kısalığı, üzerinde çok veya az durulan kişiler, paylaşılan ve paylaşılmayan yaşantılar, anlatımdaki özen ve tutum, yazıda çelişkilerin olup olmadığı, önemli vurgular gibi. Bu bağlamda bireye dair yapılacak yorumlarla ilgili A, C, D ve E seçenekleri doğrudur. Ancak B seçeneğinde yer alan ifade doğru değildir. Çünkü yazıda çok yer verilen kişiler, bireyin yaşamını etkileyen kişiler olurken; yazıda az yer verilen kişiler ise birey için çok önemli olmayan veya bireyin yaşamını çok fazla etkilemeyen kişiler olarak yorumlanır.

Cevap B

7. Bireyi tanıma tekniklerinin kullanımı sonrasında edinilen genel bilgiler, öğrencilerin özel bilgileri ve kimlikleri saklı tutulmak kaydı ile ilgili kişilerle paylaşılabilir. Bu durum, okulda yürütülecek çalışmaların planlanması ve okulda yaşanan sorunların bilinmesi noktasında ilgililerin işbirliğini sağlama adına gereklidir. Soruda da psikolojik danışman öğrencilerin özel bilgilerini değil, problem tarama envanterinin genel sonuçlarını paylaşmıştır. Dolayısıyla gizliliği ihlal etmemiştir. Ayrıca problem tarama envanteri, ihtiyaç analizi sürecinde en çok kullanılan tekniklerden biridir ve envanter sonuçları zaman kaybedilmeden sene başı rehberlik yürütme komisyonunda ele alınmıştır.

Cevap C

8. Sosyogram incelendiğinde sadece birbirini karşılıklı olarak seçmiş olan 3 ya da 4 kişilik bir arkadaş grubunun olmadığı görülmektedir. Bir gruba klik denilebilmesi büyük gruptan bağımsız, küçük ve kapalı bir yapısının olması, yani üyelerinin sadece birbirlerini tercih ederek dışarıdan gelen tercihlere kapalı olması gerekir. Sosyometride böyle bir yapı gözlenmediğinden bu sınıfta klikler yoktur. Diğer seçenekleri incelersek; G'nin hiç arkadaşı yoktur ve sınıfın en yalnızıdır. M ise en çok tercih almış, lider öğrencidir. Kızlar ve erkekler sadece kendi cinslerini değil karşı cinsten tercihler de yaptıklarından kamplaşma yoktur. Son olarak sınıf içerisinde 4 adet kız 4 adet erkek öğrenci bulunmaktadır.

Cevap D

9. Sosyogramda her ok, tercih dereceleri de dikkate alınarak değerlendirilir ve puanlanırsa doğru değerlendirme yapılır. Bu açıdan sosyogramdaki verilere en uygun tablonun A seçeneğinde olduğu görülecektir; çünkü okların türünden hareketle puanlama yapıldığında B, C, D ve E seçeneklerindeki tabloların doğru olmadığı görülecektir.

Cevap A

10. Tanıma sürecinde kişinin gerçek bilgilerini paylaşmayarak kendisini amacına ulaştıracak şekilde cevaplar vermesi, yanıltma hatası olarak ifade edilmektedir. İşe kabul edilmek, yüksek not almak, prim almak gibi bir takım özel amaçlar için kişilerin farklı yanıtlar vererek kendi gerçek durumunu gizlemesi yanıltma hatasına örnek durumlardır. Soruda da bu yönde bir durum yer almakta olup Tuna işe girebilmek için görüşme sürecinde karşısındaki kişileri yanıltmakta, olduğundan farklı görünmeye çalışmaktadır.

Cevap D

11. Çeşitli kitaplar yardımı ile bireyi tanımaya ve bireyin kendisini tanımasına yardımcı olmak, bireyi tanıma tekniklerinden bibliyoterapi tekniğine yöneliktir. Soruda da annenin davranışlarına yönelik iç görü kazanması için çeşitli kitapların önerilmesinden söz edilmiş olup bibliyoterapi tekniğine başvurulmuştur.

Cevap A

12. Öğrencilerin bir alanda ya da konuda öğrenme eksiklerini, bilgi düzeyini tespit edebilmek için başarı testleri kullanılır. Başarı testleri ile bireyin neleri bilip neleri bilmediği anlaşılmakta, mevcut öğrenme düzeyi tespit edilmektedir. Soruda Özlem Hanım'ın fizik dersine yönelik öğrencilerin öğrenme eksikliklerini tespit etme durumundan söz edilmiş olduğundan bu yönde öğretmen yapımı başarı testi kullanılması uygun olacaktır. Seçeneklerde yer alan diğer teknikler öğrenme eksiklerine yönelik bilgi vermedikleri için cevap D seçeneğidir.

Cevap D

13. İlgi, bireyin bir etkinliğe yönelik sürekli bağlanması olarak tanımlanır. Başka bir deyişle, bir uyarıcıya yönelik hoşlanma, beğenme yönünde verilen tepkilerdir. Bu bağlamda ilgi envanterleri; doyumu yordamada önemli veriler sunar, davranış testleri içerisinde yer alır, bireyin hoşlandığı alanları belirlemeye yardımcı olur ve bu yönleriyle yönlendirme sürecinde kullanılır. Ancak bu testlerde yer alan uyarıcılar için yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış denilemez. Bu özelliğe sahip olan testler, projektif (yansıtma) testlerdir.

Cevap C

14. Füsun Hanım, psikolojik danışman, psikolog ya da psikiyatrist değildir. Bu nedenle kişilik testi uygulamak için yeterli eğitime ve bilgiye sahip değildir. Bu nedenle okul rehber öğretmeninin bu girişime engel olarak sürece müdahalede bulunması gerekir. Fatma Hanım'a test vermek yerine bu testi uygulamasının uygun olmayacağını, sonuçlarını değerlendiremeyeceğini ya da sonuçları doğrultusunda yardım sunamayacağını belirtmesi sorun oluşmadan çözülmesi anlamına gelecektir.

Cevap E

15. I, III ve IV numaralı öncüller bireyi tanıma ilkeleri arasında yer alır. Ancak II ve V numaralı öncüller hatalıdır. Çünkü bir teknikle bireyi tanımak mümkün değildir. Bireyi tanımak için olabildiğine çok teknik kullanılmalıdır. Ayrıca bireyi tanıma teknikleri amaç değil, araçtırlar. Teknikler bir amaç doğrultusunda kullanılmakta olan araçlardır.

Cevap C

16. Psikolojik testler içerisinde yer alan genel yetenek testleri, zekâ testleri olarak da anılmaktadır. Bu bağlamda bir kişide zihinsel yetersizlik olup olmadığını anlamak, eğitsel tanılama yapabilmek için genel yetenek testlerine başvurmak gerekir. Seçeneklerde yer alan diğer teknikler bu kapsamda gerekli ve yeterli bilgiyi veremezler.

Cevap D

17. Öğrencilerin doyurulmamış ihtiyaçlarını, dışa vuramadığı arzu ve umutlarını ortaya çıkarmak için hayali sorular kullanmak, bireyi tanıma tekniklerinden arzu listesine yöneliktir. Soruda da Nesrin Hanım çeşitli hayali sorular kullanarak öğrencilerin istek ve beklentilerini belirlemeye çalışmaktadır.

Cevap E

18. Öğrencinin aile içi ilişkileri, özellikle de yaşadığı fiziksel ve psikolojik ortam en iyi ev ziyareti tekniği ile anlaşılır. Bu teknik vasıtasıyla öğrencinin yaşadığı ortam ziyaret edilir ve öğrenci hakkında detaylı bilgilere ulaşılır. Seçeneklerde yer alan diğer teknikler bu yönde ev ziyareti kadar bilgi sunamayacakları için doğru cevap B seçeneğidir.

Cevap B

19. Yapılan bir gözlemden elde edilen verilerin objektif bir şekilde betimlenerek kaydedilmesi, anekdot - vaka kaydı tekniği olarak bilinir. Bu teknikte, yapılan gözlem detaylı bir şekilde yazılarak kaydedilmektedir. Gözlem listesi ve özellik - kayıt çizelgesinde gözlemin detaylıca kaydı yoktur. Çeşitli özelliklerin gözlenip gözlenmediği var - yok, evet - hayır şeklinde kaydedilir. Öğrenci tanıma formu ya da vaka tartışmasında ise gözlemsel süreçlerle öğrenciyi tanıma söz konusu değildir. Bu bilgiler doğrultusunda soru incelendiğinde; Melek Hanım, sınıfına yeni gelen bir öğrencinin manidar davranışlarını detaylı bir şekilde yazarak kaydetmiş, yani anekdot - vaka kaydı tekniğinden yararlanmıştır.

Cevap D

20. Çeşitli özelliklere sınıfta en uygun düşen öğrencilerin kimler olduğunu belirlemek için kullanılan bireyi tanıma tekniği, "kimdir bu?" tekniğidir. Soruda da sınıf öğretmeni belirli özellikleri ile öne çıkan öğrencileri belirlemek istemekte, bu yönde yaptığı gözlemleri öğrencilerin değerlendirmeleri ile doğrulamaya çalışmaktadır. Kontrol listesi ve derecelendirme ölçeği, soruda ifade edilenlere uygun düşmez; çünkü bu teknikler gözleme dayalı olup değerlendirme gözlemci tarafından yapılmaktadır. Sosyal uzaklık ölçeğinde öğrenciler birbirlerini yakınlık - uzaklık yönünden değerlendirmekte, kime göre ben neyim tekniğinde de öğrenciler yalnızca kendilerini değerlendirmektedir.

Cevap D

CEVAPLI TEST - 1

1.

I. Bireyi tanıma hizmetlerinin asıl amacı, bireyin psikolojik ihtiyaçlarını tespit etmektir.

II. Öğrencilerin tanınması, öğretim etkinliklerini planlamada da yardımcı olur.

III. Bireyi tanıma tekniklerinden elde edilen veriler, bireyin gelişimine ve uyumuna katkıda bulunur.

IV. Bireyi tanıma hizmetlerinde güvenilir ve geçerli ölçme araçları kullanılmalıdır.

V. Bireyi tanıma sürecinde dikkat edilecek en önemli nokta bireyin kişilik özellikleridir.

Yukarıda yer alan öncüllerden hangileri bireyi tanıma ilkeleri açısından düşünüldüğünde doğru bir yaklaşım değildir?

A) I ve II B) I ve V C) II ve III D) III ve IV E) Yalnız V

2. Bu teknikte her birey kendini değil, sosyal problem içinde bir başkasını oynar. Teknikte bireyin problemlerinden çok toplumun veya grubun ortak sorunları incelenir. Teknik bu yönüyle, toplumsal çatışmaların çözümlenmesinde ve çeşitli ortak sorunlara yönelik içgörü geliştirilmesinde etkili olmaktadır.

Yukarıda özellikleri verilen bireyi tanıma tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sosyal uzaklık ölçeği
B) Sosyometri
C) Sosyodrama
D) Oyun terapisi
E) Psikodrama

3. Bir teknik uygulanırken tekniğin hangi yaş düzeyi için geliştirildiğine ve hangi öğretim kademelerinde kullanılabileceğine dikkat edilmelidir. Aksi takdirde edinilen bilgiler gerçeği yansıtmayacaktır.

Bu bağlamda aşağıdaki tekniklerden hangisi okul öncesi öğretim kademesi için uygun bir tekniktir?

A) Otobiyografi
B) İlgi envanteri
C) Oyun terapisi
D) Kime göre ben neyim?
E) Problem tarama envanteri

4. Sınıf rehber öğretmeni Cevdet Bey, sınıf oturma düzenini oluştururken aralarında problem olan öğrencileri bir araya getirmemeye, öğrencilerin anlaşabildiği arkadaşlarıyla birlikte oturmasını sağlamaya çalışmaktadır.

Cevdet Bey, bu yönde işlevsel bilgiler edinmek için aşağıdaki tekniklerden hangisini kullanabilir?

A) Tutum ölçeği
B) Kime göre ben neyim?
C) Kimdir bu?
D) Anket
E) Sosyal uzaklık ölçeği

5. Üniversite sınavına hazırlanan Melda, okul rehber öğretmeniyle yaptığı görüşmede, "Çok fazla ders var. Hangisine ne zaman ve ne kadar süreyle çalışmalıyım bilmiyorum." demiştir. Bunun üzerine rehber öğretmen, öncelikle Melda'nın bir gününü nasıl geçirdiğini ve hangi saat aralıklarında daha verimli çalışabileceğini belirlemek istemiştir.

Rehber öğretmenin isteği doğrultusunda aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisine başvurması beklenir?

A) Arzu listesi
B) Öğrenci tanıma formu
C) Zaman cetveli
D) Derecelendirme ölçeği
E) Özellik - kayıt çizelgesi

6. Madde kullanımını önlemeye yönelik bir çalışma kapsamında; gençleri tekdüze bir şekilde bilgilendirmek yerine öncelikle gençlerin çeşitli uyarıcı maddelere karşı duygu, düşünce ve davranış eğilimlerinin saptanması ve sonrasında bu yönde etkinlikler geliştirilerek farkındalığın arttırılması planlanmıştır.

Bu yönde aşağıdaki psikolojik testlerden hangisinin kullanılması uygun olur?

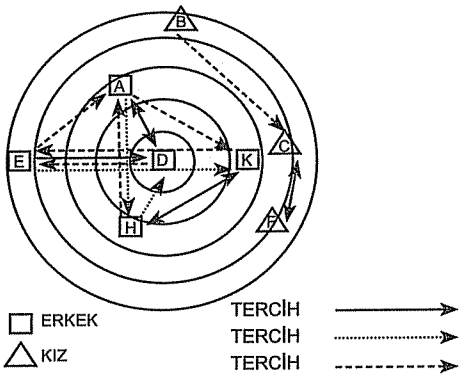
A) Tutum ölçeği
B) Objektif kişilik testi
C) Projektif test
D) İlgi envanteri
E) Kişilik testi

7. Bireyi tanıma tekniklerinden bazılarında birey kendisini değerlendirirken, bazılarında da kendisi ile birlikte içinde yer aldığı gruptaki diğer bireyler hakkında değerlendirme yapmaktadır.

Bu bilgiler doğrultusunda, aşağıdaki tekniklerden hangisinde birey yalnızca kendisi için değerlendirme yapmaktadır?

A) Kime göre ben neyim?
B) Kimdir bu?
C) Sosyometri
D) Sosyal uzaklık ölçeği
E) Rol dağıtım tekniği

8.

Sınıf rehber öğretmeni Tuba Hanım, sınıfındaki öğrencilere sosyometri tekniğini uygular ve sonuçları doğrultusunda yukarıdaki sosyogramı hazırlar. Sosyogramda erkek öğrenciler kare, kız öğrenciler üçgen ile gösterilmiş ve öğrencilerin tercih sıralarına yer verilmiştir.

Sosyogram doğrultusunda Tuba Hanım;

I. Sınıfta en yakın arkadaşlık A ile D arasındadır.
II. B, C ve F, klik oluşturmuştur.
III. Sınıfta ikili çeken öğrenciler yoktur.
IV. Sınıfın lider öğrencisi D'dir.
V. Sınıfta kız ve erkek öğrenciler arasında etkileşim bulunmamaktadır.
VI. B gruptan soyutlanmıştır.

Öncüllerde yer alan yorumlardan hangilerini yaparsa sınıf içi ilişkileri doğru yorumlamış olur?

A) I, II ve IV B) II ve III C) II ve IV
D) III, IV ve VI E) IV, V ve VI

9.

I. Gözlemci objektif ve ayrıntılı bir biçimde not almalıdır.
II. Vak'a kaydının sonunda, ayrı bir bölümde, gözlemcinin yorumuna da yer verilmelidir.
III. Öğrencinin her davranışı değil, tipik ya da sıra dışı davranışları kaydedilmelidir.
IV. Öğrencide hangi davranışların olup olmadığı, gözlenip gözlenmediğinin çetelesi tutulmalıdır.
V. Kayıtlarda gözlenen davranışlara yönelik öğrencinin duygu ve düşüncelerine de yer verilmelidir.

Vaka Kaydı (Anekdot) tekniğine yönelik yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğru olamaz?

A) I ve III B) I ve IV C) II, III ve IV
D) Yalnız III E) IV ve V

10. Psikolojik danışman Emre Bey, mesleki yönlendirme yaparken öğrencilerin tercih ettikleri alanda doyum elde etmelerini çok önemsemekte, bu doğrultuda çeşitli testler kullanmak istemektedir.

Emre Bey'in bu yönde aşağıdaki psikolojik testlerden hangisini öncelikle kullanması beklenir?

A) İlgi envanteri
B) Tutum ölçeği
C) Özel yetenek testi
D) Standart başarı testi
E) Kişilik testi

11. **Üniversite sınav sistemi dikkate alındığında, üniversitelerin güzel sanatlar alanına öğrenci seçimi yapılırken kullanılan testler aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir?**

A) Genel yetenek testi - Öğretmen yapımı başarı testi
B) Standart başarı testi - Özel yetenek testi
C) Özel yetenek testi - İlgi envanteri
D) Öğretmen yapımı başarı testi - Yansıtma (Projektif) testi
E) Genel yetenek testi - Standart başarı testi

12. **Bireyin ilgi alanlarını belirlemenin birçok yolu bulunmakla birlikte aşağıdakilerden hangisi ilgi alanlarının tespitinde uygun bir yaklaşım değildir?**

A) Bireye yaparken hoşlandığı faaliyetleri sormak

B) Bireyin nelerle ilgilendiğini gözlemlemek

C) Bireyin hangi derslerde daha başarılı olduğuna bakmak

D) Bireye ilgi envanteri uygulamak

E) Bireyin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını belirlemek

13. Toplu dosya (öğrenci gelişim dosyası) ile derlenen bilgiler farklı düzeylerde gizlilik derecelerine sahiptirler. Bu nedenle bireye ilişkin tüm bilgilerin toplu dosyada yer almaması gerekmektedir.

Bu doğrultuda, aşağıdaki bilgilerden hangisinin toplu dosyalardan (öğrenci gelişim dosyası) ayrı olarak kaydedilmesi ve saklanması uygun olacaktır?

A) Öğretmen ve uzman değerlendirmeleri

B) Tutulan vaka kayıtları

C) Okul başarısı ve akademik geçmişe ilişkin sonuçlar

D) Sağlık ve fizikî gelişimine ait bilgiler

E) Psikolojik danışma oturumlarının raporları

14. Grupla psikolojik danışma sürecinde, sürekli olarak çevresindekileri suçlayan ve yaşantılarını gerçekçi değerlendiremeyen bir danışanının, sorununa yönelik içgörü kazanmasını ve çeşitli hatalı davranışlarıyla yüzleşmesini amaçlayan bir psikolojik danışman, danışanın kendisi için üzüntü kaynağı olan bazı yaşantılarını grup önünde canlandırmasını sağlamıştır.

Psikolojik danışman amacı doğrultusunda aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanmıştır?

A) Özellik - kayıt çizelgesi

B) Sosyodrama

C) Vaka tartışması

D) Psikodrama

E) Rol oynama

15. **Veli görüşmesi tekniğinin özellikleri ve kullanımı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisinin söylenmesi doğru olmaz?**

A) Görüşmede edinilen bilgiler, bireye ilişkin toplanan diğer bilgilerle birlikte değerlendirilmelidir.

B) Görüşme sürecinde eleştirel ve suçlayıcı bir tutumdan kaçınılmalıdır.

C) Görüşmede mümkün olduğunca akademik bir dil kullanılmalıdır.

D) Görüşmede temel amaç öğrenci hakkında bilgi almak olmalıdır.

E) Görüşme öncesinde ailenin kendisini güvende ve rahat hissedebileceği bir ortam oluşturulmalıdır.

16. Ortaokul öğrencisi Merve, yakın arkadaşlarına darıldığı için onlarla konuşmamaktadır. Sınıf rehber öğretmeni Pınar Hanım ise Merve'nin yaşadıklarından habersiz olup arkadaşlarıyla konuşmamasını, "sosyal beceri eksikliği" olarak değerlendirmiş ve Merve için hazırladığı derecelendirme ölçeğini doldururken bu şekilde kaydetmiştir. Ancak Merve bir süre sonra arkadaşlarıyla barışmış ve iletişimini sürdürmeye devam etmiştir.

Sınıf rehber öğretmeni Pınar Hanım, öğrenciyi değerlendirirken derecelendirme ölçeklerine karışan hatalardan hangisini yapmıştır?

A) Mantık

B) Genelleme

C) Gözlem yetersizliği

D) Anlam

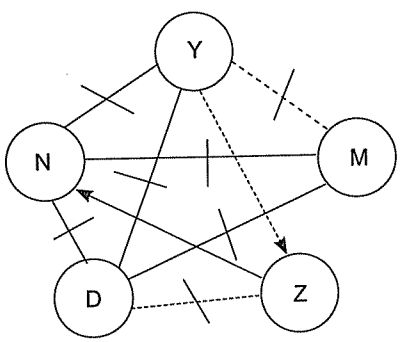
E) Kişisel yanlılık

17. - 18. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

Sınıf rehber öğretmeni Mert Bey, sınıfındaki öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri hakkında bilgiler edinmek için sınıfına sosyometri uygulamış ve sosyometri sonucunda aşağıdaki tabloyu hazırlamıştır. Tabloda arkadaşlık etme isteği 1, arkadaşlık etmeyi istememe -1 ile gösterilmiştir.

		Seçilen				
		Burcu	Eda	Semih	Eren	Kaan
Seçen	Burcu		1		1	1
	Eda	1		-1	-1	1
	Semih	1				-1
	Eren	1	-1			1
	Kaan	1	1	-1	1	

Yukarıda verilen tablo doğrultusunda aşağıdaki sosyogramı hazırlayan Mert Bey, sosyogramda arkadaşlık etme isteğini düz, arkadaşlık etmeyi istememe durumunu kesik çizgiler kullanarak göstermiş, ayrıca çift yönlü istekleri + , tek yönlü istekleri ise → ile belirtmiştir.

17. Mert Bey, tablo ve sosyogram doğrultusunda aşağıdaki yorumlardan hangisini yaparsa doğru bir yorum yapmış olmaz?

A) Sınıfın en popüler öğrencisi Kaan'dır.

B) Eda ve Eren karşılıklı olarak birbirini istememektedir.

C) Semih, gruptaki hiçbir öğrenci tarafından istenen olarak tercih edilmemiştir.

D) Burcu ile Eda, karşılıklı olarak birbirini istemektedir.

E) Grupta cinsiyete bağlı gruplaşma yoktur.

18. Tablo ve sosyograma bakıldığında, Burcu adlı öğrenci hangi harf ile temsil edilmektedir?

A) D B) M C) N D) Y E) Z

19. - 20. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

Bir sınıfa uygulanan "Kimdir Bu?" tekniğinin sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tabloda öğrenci kendisini seçmişse (+), başkası tarafından seçilmişse (/) ile gösterilmiştir. Öğrencinin kendisi ve diğer öğrencilerin değerlendirmeleri arasındaki tutarlılık (bağdaşım) ise (/+) olarak belirtilmiştir.

Sorular	Öğrenciler						
	F	H	L	P	S	T	Y
Sınavlardan genellikle yüksek notlar alan	+/				+///		
Arkadaşlarına zarar veren		///	+				
Temiz ve düzenli olan			+/	+//			+/
Sözleri ve davranışlarıyla arkadaşlarını güldüren	+/	+		/	+	///	+
Yalnız kalmaktan hoşlanan			//	+	+/		
Sosyal ve iletişim becerileri güçlü olan	+//	+				+/	+/

19. Tablo doğrultusunda aşağıdaki yorumlardan hangisi yapılamaz?

A) H ve Y ile temsil edilen öğrencilerin benlik algısı olumludur.

B) T ile temsil edilen öğrenci, sözleri ve davranışları ile arkadaşlarını eğlendirdiğinin farkında değildir.

C) S ile temsil edilen öğrenci, sınıfta başarısı ile ön plana çıkmıştır.

D) L, P ve Y ile temsil edilen öğrenciler, temiz ve düzenli olma bakımından bağdaşım içindedir.

E) L ile temsil edilen öğrenci, grup içerisinde kendisine yönelik en az tercih yapan öğrencidir.

20. Grup içerisinde bağdaşım düzeyi en yüksek ve en düşük öğrenciler aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir?

	Yüksek	-	Düşük
A)	S	ve	T
B)	F	ve	H
C)	Y	ve	H
D)	L	ve	P
E)	Y	ve	T

1. B 2. C 3. C 4. E 5. C 6. A 7. A 8. E 9. E 10. A 11. B 12. C 13. E 14. D 15. C 16. D 17. A 18. C 19. E 20. B

CEVAPLI TEST - 2

1.

I. Testin yayın hakkına sahip kişi ya da kuruluşun izni olmaksızın test üzerinde değişiklik ve düzenleme yapılmamalıdır.

II. Testler, diğer rehberlik hizmetlerinin yürütülebilmesi için gerekli ve zorunludur.

III. Testler alanda yetişmiş uzman kişilerce kullanılmalı, bazı testlerin kullanımı için ayrıca eğitim alınmalıdır.

IV. Test sonuçlarının nasıl kullanılacağı ve kimlerle paylaşılacağı önceden planlanmalıdır.

Psikolojik testlere ilişkin yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) I, III ve IV C) II ve III
D) Yalnız III E) IV ve V

2. Sınıf öğretmeni Leyla Hanım, sosyal sorumluluk projesi kapsamında bir çalışma için, "Grup çalışmalarına yatkınlık, sorumluluk sahibi olma, yardım etmeyi sevme, pratik çözüm önerileri getirme, kolay iletişime geçme, paylaşma ve yardımlaşmaktan hoşlanma" gibi özelliklere sahip öğrencileri seçmek istemektedir. Bu doğrultuda, bu davranışların yer aldığı bir form hazırlamış ve sınıfındaki tüm öğrencileri bu davranışlara sahip olup olmama yönünden gözleyerek forma kaydetmiştir.

Leyla Hanım, süreçte aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanmıştır?

A) Anekdot
B) Vaka incelemesi
C) Derecelendirme ölçeği
D) Kimdir bu?
E) Kontrol listesi

3. Davranışları ölçmeyi amaçlayan ölçme araçları için "test" sözcüğü kullanılmakla birlikte genellikle bu gruptaki ölçme araçları için "envanter" sözcüğü daha yaygın kullanıma sahiptir. Envanterler, bireyin standart sorulardaki sınırlı seçenekler arasından kendi durumuna uyan seçeneği işaretlediği veya söz konusu niteliğin derecesini belirttiği ölçme araçları olarak tanımlanabilir.

Bu doğrultuda, envanterlerin genel özelliklerine yönelik aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Bireysel olarak uygulanabildiği gibi gruplara yönelik de kullanılabilir.
B) İçeriğinde yer alan seçenekler envanterin yapısına bağlı olarak farklı derecelendirmede olabilirler.
C) Geçerlik ve güvenirlikleri düşük ölçme araçlarıdır.
D) Bireyin belirli özelliklerini ölçmekle birlikte bu özelliklerin altında yatan etmenler hakkında da bilgiler verebilirler.
E) Cevaplandırma sürecinde orta yol cevap verme, sosyal kabul ve yanıltma hatası gibi sorunlar ortaya çıkabilir.

4. Okul müdürü Tarık Bey, Psikolojik Danışman Reyhan Hanım'dan, öğrencilerin hangi dersleri daha çok sevdiği ve derslere ilgiyi artıran etmenlerin neler olduğu konusunda bir araştırma yapmasını ister.

Reyhan Hanım'ın bu süreçte aşağıdaki tanıma tekniklerinden hangisini kullanması <u>daha uygun</u> olur?

A) Problem tarama envanteri
B) Görüşme
C) Anket
D) Otobiyografi
E) Arzu listesi

5.

I. Gözlenen kişi hakkında verilen kararlar, gözlemcinin şahsi fikir ve beklentilerinden uzak olmalıdır.

II. Derecelendirme ölçeklerinden elde edilen bilgiler birey hakkındaki diğer bilgilerle birlikte değerlendirilmelidir.

III. Gözlenecek kişi, derecelendirme ölçeğinin içeriği ve amacı hakkında ölçek doldurulmadan önce mutlaka bilgilendirilmelidir.

IV. Derecelendirme ölçeklerindeki kritik davranışlar bireyin bütünlüğü içerisinde gözlenmelidir.

V. Değerlendirmenin daha güvenilir olabilmesi için derecelendirme ölçeğindeki derecelerin sayısı olabildiğince artırılmalıdır.

Derecelendirme ölçekleri ile ilgili yukarıda yer alan öncüllerden hangileri doğrudur?

A) I, II ve IV B) II ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

6. **Aşağıdakilerden hangisi görüşme (mülakat) tekniğinin üstün yönlerinden birisi olarak gösterilemez?**

A) Farklı amaçlara yönelik kullanılabildiğinden kullanım alanı çok geniştir.

B) Süreçte ortaya çıkan durumlara bağlı olarak kapsamda değişiklik yapılabilir.

C) Yüz yüze ve doğal bir etkileşim sürecidir.

D) Taraflar süreçte farklı nitelikleri ile birbirini etkileyebilir.

E) Görüşmeci, bireyin beden dili, ses tonu, üslubu gibi genel davranışlarını doğrudan gözleme olanağı bulur.

7.

I. Her soru farklı bir bilgi elde etmeye yönelik olarak hazırlanmalıdır.

II. Sorular değerlendirme kolaylığı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

III. Sorular açık uçlu olmalı, olabildiğince kapalı uçlu sorulardan kaçınılmalıdır.

IV. Soru sayısı uygulanacak grubun niteliklerine uygun olmalıdır.

V. Güvenirliği sağlamak için toplam soru sayısının beşte biri kadar tekrarlanan sorulara yer verilmelidir.

Anket tekniğine ilişkin yukarıda yer alan bilgilerden hangileri doğru değildir?

A) I, II ve IV B) I ve III C) II ve IV
D) III ve V E) IV ve V

8. **Psikolojik yönden sağlıklı olan ve olmayan kişileri ayırt etmek, çeşitli ruhsal rahatsızlıklara yönelik veri toplamak için aşağıdaki psikolojik testlerden hangisinin kullanılması daha uygun olur?**

A) Özel yetenek testi

B) Değer ölçeği

C) İlgi envanteri

D) Kişilik testi

E) Tutum ölçeği

9. Sosyometri tekniği yardımı ile bir sınıfta yer alan öğrenciler hakkında çeşitli bilgilere ulaşılmakta ve böylelikle sınıfın iletişim haritası görülebilmektedir.

Bu bağlamda, aşağıdakilerden hangisi sosyometri uygulaması sonucunda ulaşılabilecek bilgilerden birisi olamaz?

A) Sınıfta ikili çeken ilişki tipi var mıdır?

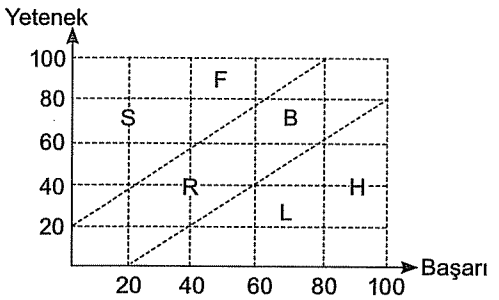
B) En fazla tercih edilen öğrenci kimlerle karşılıklı tercihlerde bulunmuştur?

C) Yalnız ve reddedilen öğrenciler ne tür kişilik özelliklerine sahiptir?

D) Sınıfta cinsiyete dayalı gruplaşma var mıdır?

E) Sınıf içerisinde hangi öğrenciler klik oluşturmaktadır?

10. - 11. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

6 kişilik bir öğrenci grubuna yetenek ve başarı testi uygulanarak sonuçları grafik hâlinde gösterilmiştir. Grafikte +20 ile -20 aralığı, performans karşılaştırması yönünden normal kabul edilmiş olup yetenek ve başarı performansı birbirine yakın öğrenciler potansiyelinden bekleneni verenler, yetenek düzeyinin altında başarısı olan öğrenciler kendisinden beklenen başarıyı gösteremeyenler, yetenek düzeyinin üstünde başarı gösterenler ise kendisinden beklenenin fazlasını verenler olarak yorumlanmıştır.

10. **Verilen açıklamalar ve grafikte yer alan bilgiler doğrultusunda aşağıdaki yorumlardan hangisinin yapılması doğru olmaz?**

A) S, R'den daha yetenekli olmasına rağmen R'nin başarısı S'den yüksektir.

B) Sınıfın en başarılı öğrencisi F'dir.

C) B ve L'nin başarı performansı eşit iken yetenek performansı farklıdır.

D) Sınıfta yetenek düzeyi en düşük öğrenci L'dir.

E) R ve H'nin yetenek performansı eşit iken başarı performansı farklıdır.

11. **Yetenek ve başarı performansları karşılaştırıldığında, hangi öğrenciler için** "kendisinden beklenen başarıyı gösteremeyen öğrenciler" **yorumu yapılabilir?**

A) S ve F

B) R, L ve H

C) S, R ve L

D) L ve H

E) R ve B

12. Psikolojik danışman Ömer Bey, kendine zarar verme riski olan bir öğrenci ile yaptığı görüşme sonucunda öğrenciye yardımcı olabilmek adına detaylı bir inceleme yapılması gerektiğini düşünmüş, öğrenciyi olumsuz etkileyen yaşantıları analiz etmeden uygulanacak metotların başarısız olacağını savunmuştur.

Bu doğrultuda Ömer Bey'in, öğrenciye yardımcı olabilmek için aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanması beklenir?

A) Vaka kaydı

B) Derecelendirme ölçeği

C) Vaka incelemesi

D) Vaka tartışması

E) Bibliyoterapi

13. Edebiyat öğretmeni Tuna Bey, aynı zamanda 10 - B sınıfının sınıf rehber öğretmenidir. Edebiyat sınavında 10 - B sınıfındaki öğrencilerin büyük bir kısmı düşük not almış, bunun üzerine düşük not alan öğrenciler okul yönetimine giderek öğretmenlerinin ders anlatım tarzı ile ilgili şikâyette bulunmuşlardır. Bunu duyan Tuna Bey, öğrencileri ile iyi ilişkiler geliştirdiğini düşünmesine rağmen bu davranış karşısında hayal kırıklığı yaşamış ve çok üzülmüştür. Tuna Bey, eğitim - öğretim yılı sonunda öğrencileri ile ilgili kanı bildirirken öğrencilerin tamamı için olumsuz değerlendirmeler yapmıştır.

Tuna Bey, öğrencileri ile ilgili kanı bildirirken aşağıdaki hatalardan hangisini yapmıştır?

A) Mantık

B) Genelleme

C) Anlam

D) Gözlem yetersizliği

E) Kişisel yanlılık

14. Yönlendirme sürecinde çok çeşitli bilgi kaynaklarına bakılmakla birlikte önceliği bireyin sahip olduğu özelliklere vermek gerekmekte; bireyin sahip olduğu özellikler de yönlendirme sürecinde kendi içerisinde öncelik sıralamasına tabi tutulmaktadır.

Bu doğrultuda, eğitsel ve mesleki yönlendirme yaparken aşağıdaki özellik eşleştirmelerinden hangisi diğerlerine göre daha öncelikli dikkate alınmalıdır?

A) Başarı ve kişilik

B) Kişilik ve tutum

C) Yetenek ve ilgi

D) Başarı ve yetenek

E) Tutum ve değer

15. İşe alım amaçlı yapılan bir mülakatta görüşmeci, adayın son çalıştığı kurumda, "sürekli rapor alma ve işe geç gelme" nedeniyle iş akdinin feshedildiği detayını atlamış, adaya ilişkin görüşme raporunda bu hususa yer vermemiştir.

Yukarıda ifade edilen durum, mülakat sürecine karışan hatalardan hangisine örnek oluşturmaktadır?

A) İhmal
B) Tanıma
C) Derleme
D) Yerini değiştirme
E) Yanıltma

16. Bazı bireyi tanıma teknikleri ile ailenin okula ve çocuğuna yönelik tutumu hakkında bilgi toplanarak okul ve aile arasında işbirliği sağlanır. Aynı zamanda bu teknikler öğrenciye, kendisiyle ilgilenildiği ve değerli bir birey olduğu düşüncesini kazanması gibi ikincil kazançlar da sağlayabilir.

Yukarıda belirtilen kazançları sağlamada aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisinin daha etkili olması beklenir?

A) Kime göre ben neyim?
B) Görüşme
C) Ev ziyaretleri
D) Sosyodrama
E) Otobiyografi

17. Sınıf öğretmeni Bade Hanım, sınıfındaki öğrencilerin kendilerine ve birbirlerine yönelik algısı hakkında bilgi edinmek için bir etkinlik düzenler. Etkinlik kapsamında öğrencilere bir çocuk filminin karakterlerini verir ve öğrencilerden bu karakterlere kimleri uygun gördüğünü yazmasını ister. Öğrencilere, karaktere en uygun düşenin kendileri olduğunu düşünüyorlarsa kendilerini de yazabileceklerini söyler.

Bade Hanım, öğrencilerini tanıma sürecinde aşağıdaki tekniklerin hangisinden yararlanmıştır?

A) Rol oynama
B) Oyun terapisi
C) Rol dağıtım tekniği
D) Kime göre ben neyim?
E) Sosyometri

18.

I. Rol oynama tekniğinin başarılı olabilmesi için uygulamadan önce yapılacak etkinliğin detayları planlanmalı ve görev alacak öğrencilerin seçimine özen gösterilmelidir.
II. Uygulamada görev alacak öğrencilere canlandıracakları roller hakkında bilgiler verilmeli ve bu rolleri prova etmeleri için yeterli zaman tanınmalıdır.
III. Uygulama sonunda sınıfta oyuna ilişkin bir tartışma ortamı oluşturularak diğer öğrencilerin de katılımı sağlanmalıdır.
IV. Uzmanlık gerektirmesi nedeniyle teknik yalnızca psikolojik danışmanlar tarafından kullanılmalıdır.

Rol oynama tekniğine ilişkin yukarıda verilen öncüllerden hangilerinin doğru olduğu söylenebilir?

A) I ve II B) I, II ve III C) II ve IV
D) Yalnız III E) III ve IV

19. **Aşağıdakilerden hangisi toplu dosyanın (öğrenci gelişim dosyası) ilgililere katkıları ile ilgili doğru bir bilgi değildir?**

A) Öğrencilerin gelişim örüntülerini belirlemede gerekli veriyi sağlar.
B) Öğrencilerin güçlüklerini tanımaya yardımcı olur.
C) Öğretimi bireyselleştirme çalışmalarında ihtiyaç duyulan bilgilere erişimi kolaylaştırır.
D) Öğretim programlarının hazırlanmasında kolaylık sağlar.
E) Öğrencilerin ruhsal sorunlarını sınıflandırmaya yarayacak bilgiler sunar.

20. Selma Hanım, bir okulda yeni göreve başlamış ve kendisine sınıf rehber öğretmenliği görevi verilmiştir. Öğrenciler hakkında daha önceden herhangi bir bilgisi olmayan Selma Hanım, sınıfındaki öğrencilerin aile, sağlık ve eğitim durumu hakkında genel bilgiler elde etmek istemektedir.

Selma Hanım'ın bu yönde aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini kullanması beklenir?

A) Anket
B) Öğrenci tanıma formu
C) Problem tarama envanteri
D) Özellik - kayıt çizelgesi
E) Gözlem listesi

1. B 2. E 3. C 4. C 5. A 6. D 7. D 8. D 9. C 10. B 11. A 12. C 13. E 14. C 15. A 16. C 17. C 18. B 19. E 20. B

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 1	2006 / 1	2007 / -	2008 / 1	2009 / 1	2010 / 1	2010-2 / -	2011 / 1
2012 / -	2013 / -	2014 / 1	2015 / -	2016 / 1	2017 / -	2018 / -	

PSİKOLOJİK DANIŞMA KURAMLARI

Psikolojik danışma hizmeti, rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan hizmet alanlarından birisidir. Bu hizmet, rehberlik hizmet alanları içerisinde daha çok bilgi ve beceri gerektiren ve ilgilendiği konu ve problemler nedeni ile yalnızca alanda uzman kişilerce kullanılabilen bir hizmettir.

Bu bölümde, psikolojik danışma sürecinde karşılaşılan konu ve problemlerin her bir kuram tarafından nasıl ele alındığını ve problemlerin hangi yöntemler kullanılarak çözülmeye çalışıldığı ifade edilecektir. Bu bölümde ele alınacak başlıca kuramlar:

- ✓ Varoluşçu Kuram
- ✓ Hümanistik (İnsancıl) Kuram
- ✓ Psikanalitik Kuram
- ✓ Davranışçı Kuram
- ✓ Bilişsel Terapi ve Akılcı - Duygusal Kuram
- ✓ Gestalt Terapisi
- ✓ Gerçeklik Terapisi
- ✓ Fenomenolojik Kuram
- ✓ Transaksiyonel Analiz
- ✓ Eklektik Kuramdır.

Kuramları incelemeye geçmeden önce, psikolojik danışmada kullanılan yaklaşımların ve psikolojik danışma oturumlarında kullanılan tekniklerin ifade edilmesinde yarar bulunmaktadır.

Psikolojik Danışmada Kullanılan Yaklaşımlar

Psikolojik danışma yaklaşımları içerisinde iki yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bunlar:

1. Güdümlü (Geleneksel) Psikolojik Danışma Yaklaşımı

- ✓ Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımına göre birey, bilgi eksikliği veya konuya tek taraflı bakış açısı nedeniyle çoğu zaman kendi problemlerini çözümleyememektedir.
- ✓ Danışman, sahip olduğu bilgi ve beceriler sayesinde bireyin problemlerinin nasıl çözümlenebileceğini bireye gösterebilecek durumdadır.
- ✓ Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında danışman problemi dinler, gerekli test ve teknikleri kullanarak problemi anlamaya, bilgi toplamaya çalışır ve bunların sonucunda teşhisi koyar. Teşhisi koymanın ardından da gerekli önerilerde bulunur, çözüme katkı sağlar.
- ✓ Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında önemli olan kişiden ve psikolojik danışma sürecinde kurulan ilişkiden ziyade problem ve problemin çözümüdür.

NOT

Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında süreç, psikolojik danışman tarafından yönlendirilmektedir.

2. Güdümsüz (Demokratik) Psikolojik Danışma Yaklaşımı

- ✓ Güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımına göre birey, kendi problemlerini çözebilecek potansiyele sahiptir.
- ✓ Her bireyin özünde büyüyüp gelişmeye doğru doğal bir güdü vardır; ancak bazı engeller, kaygılar nedeni ile bireyin çevreye uyumu ve problemlerini çözmesi zorlaşmaktadır.
- ✓ Psikolojik danışma sürecinde bireyin kaygıları, tedirginlikleri, heyecanları giderilir, bireyin uyumunu ve problemlerini çözmesini zorlaştıran engeller kaldırılırsa, birey kendi problemlerini çözebilir.
- ✓ Güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında danışmana düşen görev; bireyin engeller yaratan kaygılarını, heyecanlarını, algılama biçimini anlamasına ve bunları kabullenebilerek problemlerini çözmesine yardımcı olacak olumlu, sıcak ve samimi bir danışma atmosferi oluşturmaktır.

NOT

Güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında psikolojik danışman, süreci yönlendirmekten ziyade danışanın problemlerini çözmesine katkı sağlamaktadır.

Psikolojik danışmada kullanılan yaklaşımların özelliklerine bakıldığında, bu yaklaşımlar birbirine zıt gibi görünseler de, psikolojik danışma sürecinde danışmanın bu iki yaklaşımdan birini kullanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Her iki yaklaşımın da karşılaşılan problemlerin içeriğine, duruma ve danışanın özelliklerine göre kullanıldığı durumlar olmaktadır. Güdümlü (geleneksel) danışma yaklaşımı, çeşitli bilgilerin danışana sunulması sonrası problemlerin çözüme kavuşturulacağı durumlarda, güdümsüz (demokratik) danışma yaklaşımı ise danışanın kaygıları, heyecanları, algılama biçimi nedeni ile problemler yaşadığı durumlarda daha etkili olmaktadır.

Soruda Görelim:

Psikolojik danışma anlayışı içerisinde yer alan kuramları, genel anlamda iki yaklaşım içerisinde sınıflandırmak mümkündür. Bu yaklaşımlar güdümlü (geleneksel) psikolojik danışma yaklaşımı ile güdümsüz (demokratik) psikolojik danışma yaklaşımıdır. Her bir kuramın temel özellikleri ve varsayımları incelendiğinde, kesinlikle bu yaklaşımların birisi içerisinde sınıflandırılacağı söylenemez; ancak psikolojik danışma anlayışı içerisinde yer alan yaklaşımların birçoğu için bu sınıflandırma yapılabilir.

Yukarıda yer alan bilgiler doğrultusunda, aşağıdaki seçeneklerden hangisinde güdümlü (geleneksel) psikolojik danışma yaklaşımı ile güdümsüz (demokratik) psikolojik danışma yaklaşımına ilişkin doğru bir karşılaştırmaya yer verilmemiştir?

A) Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımı danışanı eksik ve yetersiz olarak görürken güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında danışanın problemlerini çözebilecek güçte olduğuna inanılır.

B) Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında aktif olan danışman iken güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında danışman – danışan etkileşimine önem verilir.

C) Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında teşhis ve tedavi önemli kavramlar iken güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında etkileşim ve olumlu atmosfer üzerinde durulur.

D) Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında danışanın kendisini ifade etmesine önem verilirken, güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında test ve teknikler önemli yer tutar.

E) Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımında yardım süreci danışman tarafından kontrol edilirken, güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımında yardım süreci danışman ile danışan arasında kurulan ilişki ve etkileşime göre şekillenir.

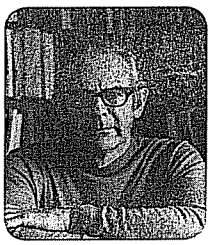
Çözüm:

Güdümlü psikolojik danışma yaklaşımı özetle; danışmanı ön plana çıkaran, danışanı eksik ve yetersiz gören, süreci danışmanın koordine etmesine dayalı, teşhis ve tedaviyi önemseyen, bu doğrultuda test ve tekniklerden yararlanan bir anlayışı içerir. Güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımı ise danışman – danışan etkileşimine önem veren, danışanın potansiyeline ve kendini gerçekleştirme gücüne güvenen, danışanın kendisini ifade etmesini önemseyen ve yardım sürecinde olumlu bir atmosfere vurgu yapan bir anlayışı içerir. Bu bilgilerden hareketle seçenekler incelendiğinde A, B, C ve E seçeneklerinde ifade edilenler doğrudur. Ancak D seçeneğinde ifade edilen durum, tam tersi yöndedir.

Cevap D

1. Varoluşçu Kuram (Existansiyalizm)

Bu kuramın en önemli temsilcileri; Rollo May, Victor Frankl, Irvin Yalom, Sören Kierkegaard olarak ifade edilebilir. Varoluşçu kuram aslında bir felsefe akımı olup bu kuramın psikolojik danışma hizmetine etkileri incelenmeye çalışılacaktır.

Rollo May

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Bu kuram insanı, gelişme çabası içerisinde olan özgür bir varlık olarak ele almaktadır.
- ✓ İnsanın kendi içgüdülerinden ve çevreden kurtulmak için çaba gösterdiğini, insanın yaşamı içerisinde kendi çizgisini oluşturmak istediğini ve bunu başarabilmek için de çeşitli sorumlulukları alması gerektiğini ifade etmektedir.

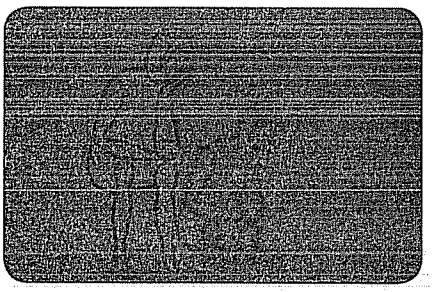
Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Varoluşçu kuram'a göre, insanın yaşamdaki amacı; varlığını, varoluşunu yaşamaktır.
- ✓ İnsan özgür bir varlıktır ve yaşamı anlamlı kılan insanın kendisidir.
- ✓ Ancak insanın varoluşunu tehdit eden bir ölüm gerçeği vardır. Bu gerçek, insanda kaygı ve mutsuzluk meydana getirir. Bu nedenle insan, yaşamın bir anlamının olmadığını düşünebilir ve bu düşünce de insanın ruh sağlığını olumsuz etkiler.
- ✓ Bu noktada **psikolojik danışmanın amacı**; bireyin kendi için sorumluluk alabilmesini, bağımsızlığını kazanabilmesini, yaşamı anlamlı kılabilmesini ve varoluşunu yeniden yaşayarak tüm potansiyelini ortaya koyabilmesini sağlamaya çalışmak olmalıdır.
- ✓ Varoluşçu kuram'ın önemle üzerinde durduğu bir kavram **"şimdi"** kavramıdır. Danışan sürekli olarak geçmiş üzerinde duruyor, geçmişi anıyor veya geleceğe öykünüyorsa, danışman bu durumun danışanın şimdiki yaşamını nasıl etkilediğini ona sorarak danışanı şimdiye getirmeye çalışır.
- ✓ Psikolojik danışman, danışanın şimdinin farkına varmasını, şimdiyi yaşamasını, yaşamını anlamlı kılacak eylemlerde bulunmasını ve danışanın kendi olmasını sağlamaya çalışmakta, bu doğrultuda danışanı teşvik etmektedir.

✓ Varoluşçu kuram, güdümlü bir yaklaşım değildir; çünkü bu kuramda psikolojik danışmanın asıl çabası danışanın kendisi olmasını sağlamaktır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Varoluş, varoluş kaygısı, ölüm gerçeği, yokluk ve hiçlik duygusu, şimdi ve burada olma, an'ı yaşama, özgür olma, yaşamı anlamlı kılma.

KPSS'de Çıkmış Soru

Uzun zamandan beri gerçek hayatın başlamak üzere olduğu izlenimine kapılmıştım; fakat her zaman yolumun üzerinde bir engel, öncelikle erişilmesi gereken bir şey, bitmemiş bir iş, hizmet edilecek zaman, ödenecek bir borç oldu. Sonra hayat başlayacaktı. Sonunda anladım ki bu engeller benim hayatımdı.

Alfred D. Souza'nın bu sözleri, insancıl yaklaşıma göre, insan yaşamında aşağıdakilerden hangisinin eksikliğine vurgu yapmaktadır?

A) Varoluşsal biçimde yaşama
B) İçten geldiği gibi davranma
C) Problem merkezli olma
D) Başkalarıyla yoğun ilişkiler kurma
E) Demokratik karakter yapısına sahip olma

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Bitmemiş bir iş, sonra hayat başlayacaktı, erişilmesi gereken bir şey, varoluşsal biçimde yaşama.

Çözüm: Varoluşsal biçimde yaşama; geçmiş veya geleceğe yoğunlaşmak yerine şimdiye yoğunlaşmak, şimdiyi yaşamak, özgür olduğunu fark ederek şimdiyi anlamlı ve dolu bir biçimde yaşamak demektir. Soruda bireyin an'ı yaşayamadığı, bitirilmemiş işler ve engeller ile uğraştığı vurgulanmıştır. Soruda bireyin şimdiye özlemi dile getirilmiştir. Bu doğrultuda bireyin varoluşsal biçimde yaşamak istediği, bunun eksikliğini yaşadığı söylenebilir. Cevap A

2. Hümanistik (İnsancıl) Kuram (Danışandan Hız Alan Yaklaşım)

Bu kuramın önemli temsilcileri A. Maslow ve C. Rogers'dir.

Carl Rogers

Kuramın İnsana Bakış Açısı

✓ Bu kurama göre insan özünde iyi bir varlıktır ve her insan kendini gerçekleştirme eğilimi ile dünyaya gelir.

✓ Rogers'a göre insan, gelişme gücünü kendinden alan, her an gelişmekte olan, iyiye yönelik bir varlıktır. İnsan kötü olmuşsa, bu durum çevresel faktörler, engellenmeler ve çatışmalar sonucunda olmuştur.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

✓ Hümanistik kuram güdümsüz bir yaklaşımdır; çünkü bu kuramda psikolojik danışman, danışanın değişim gücüne inanır ve danışanı yönlendirmez.

✓ Bu kuramda danışman ile danışan arasında eşit düzeyde bir ilişki kurulması önemlidir.

✓ Rogers, eşit, demokratik, güdümsüz ilişkilerin terapi sürecinde daha fazla yarar getireceğine inanmaktadır.

✓ Rogers'a göre terapi sürecinde danışan yüreklendirilir, istekli hâle getirilir ve kendini anlamasına fırsat verilirse, danışan savunucu olmaktan sıyrılıp sorunlarını daha rahat çözebilmektedir.

✓ Bu noktada danışanın kişiliğine saygı duymak, danışanı koşulsuz kabul etmek, danışanın kendi hayatını düzene koyabilmesi için ona imkânlar sunmak, danışanın özerkliğini geliştirecektir.

✓ Eğer danışan değişimle ilgili sorumluluğu üstlenir ve terapi sürecinde danışan yargılanmaz, koşulsuz kabul edilirse, danışan savunma mekanizmalarına başvurmaz, kendi problemlerini daha kolay algılar ve çözebilir.

✓ Hümanistik kuramda "hasta" ifadesi yerine terapi sürecinde "danışman" ve "danışan" ifadelerini kullanılmaktadır; çünkü "hasta" ifadesinin güçsüz ve zayıf bir imaj oluşturduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu kuram bilimsel terminolojiyi kullanmaktan kaçınmış, daha çok terapi sürecinde kurulan ilişkiye önem vermiştir.

- ✓ Hümanistik kuram, sorunları anlamak ve çözümlemek için psikanalitik yaklaşımın yaptığı gibi bireyin geçmiş yaşantılarını analiz etmek yerine **"şimdi ve burada"** kavramına vurgu yapmıştır. Bu kurama göre sorunları anlamak için bireyin çocukluk yaşantılarına inmeye gerek yoktur. Bugünkü durum, hem geçmişin sonu hem de geleceğin başıdır. Şimdiye eğilmek, şimdide hissedilenlere yoğunlaşmak daha önemlidir.

Hümanistik kuram, psikolojik danışmada kullanılan tekniklerden ziyade, kurulan ilişkiye vurgu yapan bir yaklaşımdır. Bu kurama göre danışman ile danışan arasında kurulan ilişkide bulunması gereken bazı ilkeler vardır. Bunlar:

- ✓ **Bireyin Değerliliği İlkesi:** Karşımızdaki birey her kim olursa olsun, dini, dili, ırkı, cinsiyeti, statüsü her ne olursa olsun, insan olması bakımından değerlidir. İnsanlar arasında ayrıma gidilmemeli, herkes koşulsuz kabul edilmelidir; çünkü karşımızdaki insanın durumu her ne olursa olsun, her insanın kendi çapında dünyaya katkısı vardır.
- ✓ **Özerklik İlkesi:** Her insan kendi davranışlarını belirleme ve seçimde bulunma özgürlüğüne sahiptir. Bireyin kendi kararlarını verme becerisi kazanarak özerk bir yapı geliştirmesi sağlanmalıdır. Bu doğrultuda Hümanistik kuramda bireyin yerine, birey adına karar verilmez. Bunun yerine bireyin kendi kararlarını vermesine yardımcı olunmaya çalışılır.
- ✓ **Kendini Gerçekleştirme Gücüne Güven İlkesi:** Hümanistik kurama göre her birey kendini gerçekleştirme gücü ile dünyaya gelir. Bu doğrultuda uygun ve olumlu koşullar sağlanırsa her birey problemlerini çözmeye yönelik kuvvetli bir istek duyacak ve problemlerini çözebilecektir. Bireyler uygun koşullar bulamadığından ötürü savunma mekanizmaları kullanmakta ve savunucu duruma geçmektedirler.
- ✓ **Gizlilik İlkesi:** Danışman ile danışan arasında paylaşılanlar, danışanın izni olmadan bir başka kimseye aktarılmamalı, bir başka kimseyle paylaşılmamalıdır.
- ✓ **Gönüllülük İlkesi:** Gelişebilmek ve karşılaştığı problemleri çözebilmek için bireyin bunu istemesi, gönüllü olması gerekmektedir. Kimseye zorla psikolojik danışma yardımı verilemez.

ANAHTAR KAVRAMLAR

İnsan doğuştan iyidir, kendini gerçekleştirme, ihtiyaçlar piramidi veya hiyerarşisi, olumlu benlik, tam verimli veya fonksiyonlu insan, koşulsuz kabul, saygı, empatik yaklaşım, her bireyin biricik ve tek oluşu.

KPSS'de Çıkmış Soru

Yetmiş iki millete bir gözle bakmayan, halka müderris olsa da, Hakk'a asidir.

Yunus Emre'nin bu sözü, insancıl yaklaşıma göre, öğretmen-öğrenci iletişiminde aşağıdakilerden hangisinin önemine örnek verilebilir?

A) Empati B) Koşulsuz kabul C) Tarafsızlık
D) Bağdaşım E) Kendini gerçekleştirme

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Bir gözle bakmak, insancıl yaklaşım, koşulsuz kabul

Çözüm: Yukarıda ifade edilen söz; her bireye aynı gözle bakmak gerektiğini, insanları eşit yaklaşmanın doğru olduğunu vurgulamaktadır. İnsancıl yaklaşıma göre, her birey aynı gözle değerlendirilmelidir. Kişiler kim olurlarsa, nasıl olurlarsa olsunlar, kişilere yardım edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, ifade edilen söz koşulsuz kabul ile ilişkilendirilebilir; çünkü koşulsuz kabul, herkese eşit yaklaşmayı, danışanın durumu ne olursa olsun danışana yardım etmeyi içerir. İfade edilen söz tarafsızlık ile de ilişkilendirilebilir. Ancak tarafsız olmak; bir bakıma insanları sahip olduklarına göre değerlendirmek, yanlı davranmamaktadır. Burada ifade edilen; kişinin iyi veya kötü, eksik veya fazla, kim olursa olsun, aynı gözle değerlendirilmesi, yani herkese eşit mesafede olunması ile ilgilidir. Cevap B

KPSS'de Çıkmış Soru

Bazı anne babalar toplumun ideal kişi kavramını ve önemli değer yargılarını dikkate alarak çocukları için bir umut seviyesi saptarlar. Çocuklar da bu beklentilere cevap verebilmek için öz tabiatlarını yadsımaya ve bastırmaya çalışırlar.

İnsancıl psikologların bu durumu aşağıdaki gerekçelerden hangisine dayanarak eleştirmeleri beklenir?

A) İnsanın özü değişebilir.
B) İnsanın özünde sayısız özellikler bulunur.
C) İnsanların özleri birbirinden farklıdır.
D) İnsanın özü aslında iyidir.
E) İnsanın özündeki istenmedik özellikler köreltilebilir.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Umut seviyesi, öz tabiatlarını yadsıma ve bastırma, insanların özleri farklıdır.

Çözüm: Anne babaların çocukları için toplumdaki ideal kişilerin davranışlarına bakarak bir umut seviyesi saptaması, insancıl yaklaşımın bireysel farklılıklara saygı kavramına aykırıdır; çünkü insancıl yaklaşım her bireyin kendisine özgü olduğunu, bireylerin birbirleri ile kıyaslanmamasını, her bireyin kendini gerçekleştirme gücüne güven duyulması gerektiğini vurgular. Bu doğrultuda çocukların özünde yer alan potansiyellerine göre değil de, başkalarına göre davranmalarını istemek, kendini gerçekleştirme gücüne güven duymamak, bireysel farklılıkları gözetmemek demektir. Cevap C

3. Psikanalitik Kuram

Bu kuramın en önemli temsilcisi S. Freud'dur.

Sigmund Freud

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Bu kurama göre insan doğası doğuştan kötüdür; çünkü cinsellik ve saldırganlık gibi iki tane yıkıma yönelik dürtünün hegemonyası altındadır.
- ✓ Bu kurama göre insan davranışları biyolojik ihtiyaçlar ve cinsel güdüler tarafından yönlendirilir. Bireyin cinsel gelişimi, çocukluktan başlayarak onun tüm gelişimini etkileyen en önemli merkez durumundadır. Bu nedenle kişinin sorunları ve uyumsuzlukları, kişinin psikoseksüel gelişimi ile yakından ilgilidir.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Psikanalitik kurama göre insan davranışları esas olarak bilinçaltı süreçlerle bağlantılıdır.
- ✓ Bireyin toplumca onaylanmayan, yasaklanan, engellenen duygu, istek, arzu ve düşünceleri bilinçaltına itilmekte ve bilinçaltına itilen bu durumlar davranışları etkilemektedir.
- ✓ Psikanalitik kuramda Freud'un id, ego ve süperegodan oluşan kişilik anlayışları esas alınır.
- ✓ İd, doğrudan doğruya cinsel ve biyolojik güdülerin merkezidir. Ego, kişiliğin ikinci unsuru ve denge merkezidir. İd'in gerçeklere uygun davranışlarını teşvik eder. Kişiliğin üçüncü boyutu olan süperego ise toplumsal kurallar ve değer yargıları ile ilgilidir. Süperego id'in tam karşısındadır ve id'in isteklerini baskılayarak, id'in toplumsal kurallara uygun hareket etmesini sağlamaya çalışır.
- ✓ Psikanalitik kurama göre, psikolojik sağlığın bozulması id, ego ve süperego arasındaki dengenin bozulmasından kaynaklanır. Bu nedenle psikanalitik kuramda amaç: İd, ego ve süperego arasında bozulan dengeyi yeniden kurmaktır.
- ✓ Bu doğrultuda danışman, bilinçaltına itilmiş her şeyin açığa çıkmasını ve bunların yorumlanmasını sağlayarak bireyin bilinçli hâle gelmesine yardımcı olur.
- ✓ Bireyin bilinçaltında bulunan her şeyi açığa çıkarmak, ancak birtakım analitik yöntemlerle ve uzmanların yönlendirmesinde gerçekleşecek bir durumdur.
- ✓ Bu noktada Psikanalitik kuram psikolojik ölçme araçlarından ve projektif testlerden yararlanmaktadır. Bu testlerle birlikte özellikle rüya analizi, serbest çağrışım, transferans (aktarım), yorumlama bu süreçte kullanılan tekniklerdir.
- ✓ Bu kuram güdümlü bir yaklaşımdır, çünkü bu kuramda danışman aktiftir ve sorunların çözümünde çeşitli teknikleri kullanarak danışana yardım etmeye çalışır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

İnsan doğuştan kötüdür, id - ego - süperego, bastırılan dürtüler, cinsellik ve saldırganlık, çocukluk yaşantıları, bilinçaltını açığa çıkarma, serbest çağrışım, transferans, rüya analizi, dil sürçmeleri, psikoseksüel gelişim.

4. Davranışçı Kuram

Bu kuramın en önemli temsilcileri İvan Pavlov, John B. Watson, Edward Thorndike'dir.

John B. Watson

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Bu kurama göre insan doğuştan ne iyidir ne de kötüdür. İnsan doğası doğuştan nötr'dür, boş bir levha (Tabula Rasa) gibidir.
- ✓ Bütün davranışlar öğrenilmiştir. Kişiliği belirleyen davranışların hepsi sonradan kazanılmıştır.
- ✓ Kişilik, belirli uyarıcılar karşısında benimsenen, pekiştirilen öğrenilmiş davranışların sonucu oluşur.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Davranışçı kuram, insanın içsel, gözlenemeyen süreçleri ile ilgilenmek yerine gözlenebilen davranışları ile ilgilenmekte ve bunlardan hareketle davranışları açıklamaya çalışmaktadır.
- ✓ Davranışçılara göre, psikoloji bir bilim olduğunu iddia ediyorsa, gözlenemeyen, subjektif konularla ilgilenmek yerine gözlenebilen ve ölçülebilen uyarıcılarla ilgilenmelidir. Bu nedenle bu yaklaşım, klasik içe bakış yöntemi yerine gözlem ve deneye ağırlık vermiştir.
- ✓ Davranışçı kurama göre, insan sorunlarının çoğu öğrenilmiş sorunlardır. Bu öğrenilmiş sorunlar, bireyi etkileyen etmenler (aile, öğretmenler, arkadaş çevresi, sosyal çevre) tarafından uygulanan pekiştirme, ceza gibi uygulamalardan kaynaklanmaktadır.
- ✓ Bu doğrultuda davranışçı kuram, istenmeyen davranışları, sorunları ortadan kaldırmak ve bunların yerine istenen davranışları yerleştirmek ister. Bunun için danışman, çevresel koşulları değiştirip kontrol altında tutarak sağlıksız davranışları sağlıklı olanla değiştirir.
- ✓ Davranışçı kuram, istenmeyen davranışları, sorunları ortadan kaldırmak için de klasik ve edimsel (operant) koşullanmanın ilkeleri başta olmak üzere birçok teknikten (sistematik duyarsızlaştırma, eşik yöntemi, bıktırma yöntemi, zıt uyarıcılar yöntemi, pekiştirme tarifeleri) yararlanmaktadır.
- ✓ Davranışçı kuram güdümlü bir yaklaşımdır; çünkü bu yaklaşımda danışman, bir öğretmen gibidir ve sorunların çözümünde danışanı yönlendirmeye, koşulları değiştirerek danışanın davranışlarını kontrol altında tutmaya çalışır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Boş bir levha, insan doğuştan nötr'dür, bütün davranışlar öğrenilmiş, pekiştirme ve ceza, klasik ve edimsel koşullanma, pekiştirme tarifeleri, klasik ve edimsel koşullanma içerisinde kullanılan yöntemler.

5. Bilişsel Terapi ve Akılcı - Duygusal Kuram

Bilişsel Terapinin temsilcisi Aeron Beck, Akılcı – Duygusal Terapinin temsilcisi Albert Ellis'tir. İki yaklaşım varsayımları yönünden benzerlik göstermektedir.

Albert Ellis

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Beck, depresyon teşhisi almış hastalarla çalışmaları sonucunda bilişsel terapiyi geliştirmiştir. Bu yaklaşımda danışanın olumsuz düşünce içeriğine odaklanmak ve bu içeriği yeniden düzenleyerek değiştirmek üzerinde durulmaktadır.

Aeron Beck

- ✓ Bilişsel terapide psikolojik sorunlar bilişsel üçlü adı verilen bir örüntüden oluşmaktadır. Bunlar; danışanın kendine ilişkin olumsuz bakış açısı, yaşadıklarını olumsuz bir şekilde yorumlaması ve gelecekle ilgili olumsuz öngörüleridir.
- ✓ Ellis'e göre ise insan hem rasyonel (akılcı) hem de irrasyonel (akıl dışı) düşünme potansiyeline sahip bir varlıktır. Bir başka deyişle, insanda hem mantıklı ya da doğru düşünme hem de mantıksız ya da çarpık düşünme potansiyeli vardır. İnsan iyi ve kötü duyguları, düşünceleri birlikte taşır; ancak insanın verimi, başarısı, mutluluğu rasyonel düşünce ve davranışlarına bağlıdır.
- ✓ Akılcı – duygusal terapiye göre; bireyin duygu ve düşünce durumu, olayları anlamlandırma biçimi bireyin gideceği yönü, hareket tarzını belirlemektedir.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

Bilişsel terapiye göre bireylerin psikolojik sağlığının bozulmasının temel nedeni, otomatik olarak geliştirilen olumsuz düşüncelerdir.

Otomatik düşünceler, bilinçli bir yargılama olmaksızın ortaya çıkan, eylemleri ve duyguları derinden etkileyen zihinsel işlevlerdir. Çevrede gelişen olaylara bağlı olarak ortaya çıkan bu düşünceler bireyin daha sabit olan inançlarından ve şemalarından kaynaklanır.

Ayrıca birey karşılaştığı olayları yorumlarken çeşitli bilişsel çarpıtmalar (mantık hataları, yanlış çıkarım-

lar, seçici soyutlamalar, genellemeler, kutuplaşmış düşünceler, kişiselleştirmeler, abartmalar, olmalı ifadeleri) yapmakta ve bunlar da psikolojik sağlığa zarar vermektedir.

- ✓ Akılcı – Duygusal kuramda ise amaç, bireyin sahip olduğu mantıklı ve akılcı olmayan yaklaşımlarını, içsel konuşmalarını, akılcı ve mantıklı olan yaklaşımlarla, içsel konuşmalarla değiştirmesini sağlamaktır.
- ✓ Bu kurama göre, bireyin mantıklı ve akılcı olmayan yaklaşımlarını, içsel konuşmalarını değiştirmek için de danışman bilişsel düşünce ile yoğun bir şekilde mücadele etmelidir.
- ✓ Albert Ellis, çalışmalarını ABC denilen bir çerçeve ile ifade etmektedir.

A	→	B	→	C
(Harekete geçiren olay)		*(Olaya ilişkin inançlar, duygu ve düşünceler)*		*(Sonuç)*

Ellis'e göre, bireyin yaşamış olduğu bir olay sonrası, olayı anlamlandırma biçimi, duygu ve düşünce durumu olayların sonuçlarını ve olayın bireyin üzerindeki etkisini belirlemektedir. Bu durumda yaşanılanların birey üzerindeki etkisi ve sonuçları yine bireye bağlıdır.

Bilişsel Terapi ve Akılcı – Duygusal Terapi güdümlü bir yaklaşımdır; çünkü bu iki yaklaşımda danışman aktif ve yönlendiricidir. Danışman; danışanın hatalı inançlarını, olumsuz otomatik düşüncelerini, bilişsel çarpıtmalarını ve olumsuz algılama biçimini değiştirmeye çalışır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Olumsuz otomatik düşünceler, bilişsel çarpıtmalar, olayları anlamlandırma biçimi, akılcı ve mantıklı düşünceler, akıl dışı ve mantıksız düşünceler, ABC çerçevesi.

Örnek

Sevgilisinden ayrılan bir genç "Onsuz yapamam, bir daha onun gibisini bulamam." şeklinde olayı anlamlandırırsa olaydan daha fazla etkilenir; ancak bu genç "Bu şekilde devam etmesi daha kötü olabilirdi, kaybeden o oldu, ileride daha fazla sorun yaşayabilirdik." diyerek olayı anlamlandırırsa olaydan daha az etkilenir.

Kurgusal Örnek

Sevgilisinden ayrılan Nilgün, bu ayrılığa çok üzülmekte ve ayrılık sonrası yaşamına uyum sağlamakta güçlük çekmektedir. Zamanının büyük bir bölümünü eve kapanıp ağlayarak veya arkadaşları ile dertleşerek geçiren Nilgün, arkadaşlarının önerisi ile bir psikolojik danışmana başvurarak yardım almak istediğini söylemiştir. Görüşmede Nilgün, "Onunla çok güzel zamanlar geçirdik, acı tatlı birçok şeyi paylaştık; ancak son dönemlerde bana kötü davranmaya ve ilişkimize duyarsız kalmaya başlamıştı. Bu durum ile ilgili kendisiyle çok defa konuştum ama hiçbir şey değişmedi. En son olarak da bana artık bu ilişkiyi devam ettiremeyeceğini ve ayrılmak istediğini söyledi. Ben onsuz yaşamıma nasıl devam edeceğimi bilemiyorum, onunla yaşadıklarımı başkalarıyla yaşayabileceğime inanmıyorum." diyerek kendisini ifade etmiştir.

Psikolojik danışmanla yaptığı ilk görüşmede kendisini ifade etme imkânı bulan Nilgün, duygu ve düşüncelerini paylaşmış olmanın kendisini rahatlattığını görmüş ve bir sonraki görüşme için sabırsızlanmaya başlamıştır. Bir sonraki görüşmede önceki oturumdan farklı olarak psikolojik danışman tarafından Nilgün'ün kendisini algılama ve değerlendirme biçiminin ruh hâli üzerindeki etkileri, kendine verdiği zarar gösterilmiş ve bu düşünce biçimi ile yaşamına devam etmesi durumunda sorunlarına çözüm bulamayacağını fark etmesine yardımcı olunmuştur. Ardından yaşanan olaya dair daha gerçekçi ve rasyonel bakış açıları geliştirmesine yardımcı olunarak Nilgün'ün sorunlarını aşması sağlanmaya çalışılmıştır.

Psikolojik danışmandan aldığı yardımlar sonrasında arkadaş grubuna katılan Nilgün'ün pozitif davranışları arkadaşlarının dikkatini çekmiş ve arkadaşlarının kendisine yönelik sorularına, "Aldığım yardımlar çok işime yaradı. Olayın sıcaklığından anlayamadım; ama benimle birlikte olmak istemeyen ve bana kötü davranan bir kişiyle sağlıklı bir ilişkiyi sürdüremeyeceğimi fark ettim. Bu nedenle sızlanmak yerine kendime gelmek, bir süre kendimi dinlemek istiyorum." diyerek kendisini ifade etmiştir.

Bireyin yaşantıları incelendiğinde, sevgilisinden ayrılma olayını irrasyonel, olumsuz bir biçimde algıladığı için kendisini kötü hissetmekte olduğundan söz edilmiş, aldığı yardımlar sonucunda olaya ilişkin rasyonel, olumlu bir bakış açısı edinerek sorunlarını aştığı vurgulanmıştır. Terapi sürecinde irrasyonel algılama biçimini rasyonel algılama biçimi ile değiştirmek durumunda sorunların çözüleceğini savunan kuram, akılcı – duygusal kuram olduğundan, psikolojik danışmanın bu kurama uygun yardımlar sunduğunu söylemek doğru olur.

6. Gestalt Terapisi

Bu kuramın temsilcileri Fritz Perls, Max Wertheimer, Kurt Koffka ve Wolfgang Köhler'dir.

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Bu kurama göre; bütün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha farklı ve daha anlamlıdır.
- ✓ İnsan da bir bütün olarak çalışır. İnsan, organizmasını oluşturan parçaların bir toplamı değil, bu parçaların bütünlük içinde koordineli çalışmasıyla oluşan bir sistemdir.
- ✓ Ruh sağlığının temelinde bütünlük ve denge yatar. Bu bütünlük ve denge bozulduğu anda ise ruhsal sorunlar açığa çıkar.
- ✓ Dengenin bozulması tüm sistemi etkiler.
- ✓ Organizmada dengesizliği gidermek, dengeye erişmek için sürekli bir çaba vardır.

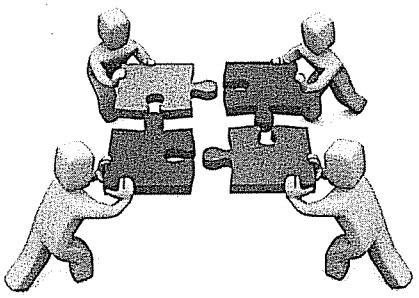
ANAHTAR KAVRAMLAR

Bitirilmemiş işler, şimdi ve burada olma, bütünlük ve denge, bütün – parça ilişkisi.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Gestalt Terapisine göre, organizmadaki denge hâli psikolojik sağlığın temelidir. Ruh sağlığının temelinde, birçok farklı kişilik özelliğine rağmen, insanın bütün olarak dengede bulunuyor olması yatar.
- ✓ Bu terapide danışmanın amacı; bireyin duygu, düşünce ve davranışlarında bütünlüğe ulaşmasını sağlayarak dengesizliği gidermektir.
- ✓ Dengesizliği gidermek, dengeye erişmek için de yarım kalan işlerin, bitirilmemiş işlerin bitirilmesi önemlidir.
- ✓ Ayrıca bireyin geçmiş ve gelecekten ziyade şimdiye odaklanması, şimdide hissedilenlere yoğunlaşması bu terapide önemli bir noktadır.
- ✓ Bu yaklaşımda sorunların çözümü için boş sandalye, duygunda kal, bedenin ne hissediyor, bir sırrım var, bitirilmemiş işler gibi teknikler kullanılmaktadır.
- ✓ Gestalt terapisi güdümsüz bir yaklaşımdır; çünkü bu kuramda danışman danışanın farkındalık kazanmasını ve bu şekilde sorunlarını çözmesine katkıda bulunur.

Şimdi ve burada olma, an'ı yaşama söylemleri, Gestalt Terapisi, Varoluşçu Yaklaşım ve İnsancıl Yaklaşımda üzerinde önemle durulan, ortak söylemlerdir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Organizmanın, kendisini oluşturan parçaların toplamından ötede bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ileri süren psikolojik danışma yaklaşımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Davranışçı
B) Eklektik
C) Varoluşçu
D) Psikoanalitik
E) Gestalt terapisi

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Organizmayı oluşturan parçalar, organizmanın bir bütün olarak ele alınması, Gestalt Terapisi

Çözüm: Bütünün kendini oluşturan parçalardan daha anlamlı olduğunu öne süren, bütün – parça ilişkisine önem veren, ruh sağlığının temelinde bütünlük ve denge yattığını öne süren danışma yaklaşımı gestalt terapisidir. Cevap E

7. Gerçeklik Terapisi (Kontrol Kuramı – Seçim Teorisi)

Bu kuramın temsilcisi William Glasser'dir.

William Glasser

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Bu kurama göre, insanın asıl amacı başarılı bir kimlik kazanmaktır.
- ✓ Bireyler, onları harekete geçiren ihtiyaçlarla donatılmıştır. Bu yaklaşıma göre insanları hayvanlardan farklı kılan; fizyolojik ihtiyaçlar, barınma, güvenlik gibi ihtiyaçlarının yanında onların potansiyellerini harekete geçiren ihtiyaçlarının olmasıdır.
- ✓ Bu ihtiyaçlar; sevme - sevilme, güçlü olma, mutlu olma, özgür olma ve eğlencedir.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Glasser'e göre psikolojik sağlığa ilişkin en önemli faktör, başarılı kimlik duygusuna sahip olmaktır. Başarılı kimliğin en temel özelliği ise bireyin kendine olumlu değer biçmesidir.
- ✓ Başarılı bir kimlik edinmek için bireyin sorumlu davranması, davranışlarının sorumluluğunu alması, gerçeği kabul etmesi şarttır. Eğer birey, gerçeklerle yüzleşmekten kaçar, sorumluluk üstlenmez, davranışlarının sorumluluğunu almaz ise sonuçta başarısız bir kimlik edinir ve bu kimliğin sonucu olarak yalnızlık ve acı duyguları çekebilir.
- ✓ Başarısız kimliğe sahip bireyler, diğer bireylere oranla daha yalnız, daha benmerkezcidirler. Kendilerini olumlu değerlendirmez, yaşamı genel olarak acı verici olarak nitelendirirler.
- ✓ Gerçeklik terapisinde amaç; bireyin sorumluluk alma, gerçeklerle yüzleşme gibi becerileri edinmesine yardımcı olmak ve bireyin başarılı bir kimlik edinmesini sağlamaya çalışmaktır.
- ✓ Gerçeklik terapisinde tutarlı bir şekilde sorumluluk vurgulanır. Glasser, sorumluluğu diğer insanların ihtiyaçlarını karşılamalarını engellemeyecek şekilde bireyin ihtiyaçlarını karşılama davranışı olarak tanımlar. Sorumlu insanlar; yaşamdan ne istediğini bilen, ihtiyaçlarını karşılamak ve amaçlarına erişmek için planlar yapan, özerk bireylerdir.
- ✓ Gerçeklik terapisi güdümlü bir yaklaşımdır. Danışman, danışma sürecinde aktif olarak danışanın sorumluluk almasına ve başarılı bir kimlik edinmesine yardımcı olmaya çalışır.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Sorumluluk, seçim, başarılı kimlik, başarısız kimlik, gerçeklerle yüzleşme.

Soruda Görelim:

Yaşamdan keyif almadığını ve hayatının anlamsız olduğunu düşünen bir birey psikolojik danışmanla yaptığı görüşme esnasında, "Yaşamımı gözden geçirdiğimde kendimi harekete geçirebilecek bir şeyler görmüyorum. Yaptığım işler sıradan ve anlamsız. Kendimi değersiz ve önemsiz hissediyorum." diyerek kendisini ifade etmiştir.

Bireye yardımcı olmak isteyen psikolojik danışmanın, terapi sürecinde bireyin sorumluluk almasına ve karşılaştığı olayları gerçekçi değerlendirmesine yardımcı olarak sorunlarını aşmasını sağlaması durumunda, psikolojik danışma kuramlarından hangisinin görüşlerinden yararlandığını söylemek doğru olur?

A) Varoluşçu kuram
B) Gestalt terapisi
C) Fenomenolojik kuram
D) Davranışçı kuram
E) Gerçeklik terapisi

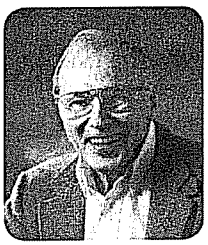
Çözüm:

Paragrafta ifade edilenlere bakıldığında, bireyin söylemleri öncelikle varoluşçu kuramı akla getirmektedir; çünkü birey yaşamını sorgulamakta, yaşamının anlamı ve eylemleri üzerine kendisini değerlendirmektedir; ancak soru köküne inildiğinde, bu bireye yardımcı olmak isteyen psikolojik danışmanın, terapi sürecinde sorumluluk alma, gerçeklerle yüzleşme gibi kavramları kullandığından söz edilmektedir. Bu kavramlar, gerçeklik terapisinin, üzerinde durduğu ve terapi sürecinde yararlandığı kavramlardır.

Cevap E

8. Fenomenolojik (Algısal – Görüngüsel) Kuram

Bu kuramın temsilcileri Kelly, Snygg ve Combs'dur.

Arthur W. Combs

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Bu kurama göre bireyin davranışlarını etkileyen, biçimlendiren en önemli etken; bireyin kendisini ve çevresini o esnada anlamlandırma biçimi, bir başka deyişle fenomenidir.
- ✓ Fenomen; kişinin öznel yaşantıları, kişinin kendisini ve dış dünyayı kendine özgü şekilde algılaması, anlamlandırma biçimidir.
- ✓ Her bireyin sürekli değişen bir algı alanı, fenomenolojik dünyası vardır.
- ✓ Bireyin davranışlarını en doğru şekilde anlayabilmek ve değerlendirebilmek için bireyin algı alanı, fenomenolojik dünyası içerisinde nelerin olduğunu bilmek gerekir.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Bu kurama göre, bireyi yalnızca dış görünüşüne ve davranışlarına bakarak anlamak, tanımak olanaksızdır.
- ✓ Bireyi anlamak için onun iç dünyasına inmek, onun algı alanı içerisinde nelerin olup bittiğini görmek, onun olayları anlamlandırma biçimini anlamak gerekmektedir.
- ✓ Dışarıdan gözlenen davranışlar, gözleyene göre farklı anlamlar taşıyabilir. Bu nedenle bir davranışın değerlendirilmesi, anlamlandırılması en iyi şekilde bireyin kendisince yapılır.
- ✓ Bu doğrultuda bireyin davranışlarını anlamak için, bir davranışın birey için ne anlama geldiğini bireye sormak, bireyin kendini ifade etmesine olanak tanımak gerekmektedir. Kısacası, her olaya bireyin açısından bakmak gerekmektedir.
- ✓ Fenomenolojik kurama göre, bireyin algıları ile fenomenolojik dünyası arasında uyuşmazlık olduğu zaman birey sorunlar yaşar ve psikolojik danışmaya ihtiyaç duyar. Bu yaklaşımda amaç; bireyin kendini tanımasına, yeterli benliğe ulaşmasına yardımcı olmaktır. Böylelikle birey algıları ile iç dünyası arasında uyum sağlamış olur.
- ✓ Fenomenolojik kuram, güdümsüz bir yaklaşımdır; çünkü bu kuramda danışman, danışanın kendisini tanımasına ve yeterli benliğe ulaşmasına yardımcı olur.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Fenomenal alan, algı alanı, bireylerin dış görünüşlerine bakılarak anlaşılamayacağı, bireylerin iç dünyasına inme, öznel yaşantıları tanıma, içe bakış yöntemi.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdaki yaklaşımlardan hangisi, "insanı yalnızca, dış belirtilere bakarak anlamak olanaksızdır, bireyin iç dünyasına da nüfuz etmek gerekir" görüşünü savunur?

A) Sosyal öğrenme yaklaşımı
B) Fenomenolojik yaklaşım
C) Akılcı-duygusal yaklaşım
D) Bilişsel yaklaşım
E) Davranışça yaklaşım

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Dış belirtilere bakarak anlamak olanaksızdır, bireyin iç dünyasına nüfuz etmek gerekir, fenomenolojik yaklaşım.

Çözüm: Bireyi anlamak için, bireyin iç dünyasına inmek gerektiğini vurgulayan kuram, fenomenolojik kuramdır. Bu kuram; bireylerin yalnızca dış görünüşlerine bakılarak anlaşılamayacağını, bireyi anlamak için bireyin iç dünyasında olup bitenleri anlamak gerektiği üzerinde durur. Bu kuramın temsilcilerine göre, bir davranışın en iyi şekilde değerlendirilmesi, yine bireyin kendisi tarafından yapılabilir. Cevap B

9. Transaksiyonel Analiz

Transaksiyonel Analiz kuramının temsilcisi E. Berne'dir.

Eric Berne

Kuramın İnsana Bakış Açısı

- ✓ Berne, insan doğasıyla ilgili olumlu bir inanışa sahipken, insan yaşamıyla ilgili kötümser bir görüş belirtir.
- ✓ Ona göre bireyler hayata olumlu bir yaşam rolüyle merhaba derler; ama çocukluk dönemindeki olumsuz yaşantılar, telkinler, etkileşimler çocuğun kendini farklı algılamasına yol açmakta ve bireyin olumlu yaşam konumunu kaybetmesine yol açmaktadır. Sonrasında ise patolojik gelişim ortaya çıkmaktadır.

- ✓ Berne, Freud'dan çok etkilenmesine rağmen, geliştirdiği kuram psikanalitik kuramdan farklıdır. Yaklaşım, kişilik kuramında "çocuk", "anne-baba" ve "yetişkin" benlik durumlarını kullanır. Transaksiyonel analiz kuramında yer alan benlik durumları Freud'un, "id, ego ve süper ego" kavramlarıyla benzerlik göstermektedir.
- ✓ Transaksiyonel analiz kuramının temelinde benlik durumları yer alır. Bu benlik durumları şunlardır:
  - ✓ Anne-baba benlik durumu
  - ✓ Yetişkin benlik durumu
  - ✓ Çocuk benlik durumu
- ✓ Transaksiyonel analiz kuramına göre; insanlar, başkalarıyla etkileşime girdikleri zaman bu üç benlik durumundan birini baskın olarak kullanmaktadır. Bu benlik durumlarının özelliklerine değinmek gerekirse:

Anne-Baba Benlik Durumu:

- ✓ Bu benlik durumunu kullanan insanlar, iletişim içinde oldukları insanlara karşı anne-baba tavrı takınarak öğütler verir ve onları istekleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışırlar.
- ✓ Anne – baba benlik durumu, koruyan anne-baba ve eleştiren anne-baba olmak üzere iki şekilde gözlenir.
- ✓ Koruyucu anne-baba rolünü benimseyenler, diğer insanların iyilikleri için uğraşırlar; karşılarındakileri tıpkı bir çocuk gibi görüp onları korumaya ve kollamaya çalışırlar. Zararlı davranışlarını bırakmalarını ve zararlı alışkanlıklarından vazgeçmelerini isterler.
- ✓ Eleştirici anne-baba tavrını takınanlar ise toplumsal çıkarlar ve kurallar için başkalarını uyarır ve eleştirirler. Bu tür insanlar kendilerini kültür mirasının mirasçısı ve yeni kuşakların kurtarıcısı olarak görürler.

Çocuk Benlik Durumu:

- ✓ Transaksiyonel analiz kuramına göre insanların çocukça tutumları aslında olumsuz bir durum olarak görülmektedir, yani çocuk benlik durumu bireyin sorunlu bir kişiliğe sahip olmasından kaynaklanan bir yaklaşım değildir.
- ✓ Çocuk benlik durumu, "doğal çocuk" ve "uyarlanmış çocuk" diye iki bölümden oluşur.
- ✓ Doğal çocuk, kişiliğin eğitilmemiş yanı olarak kabul edilir. İçinden nasıl geliyorsa öyle davranır. Fiziksel ihtiyaçlarını her zaman önde tutar.
- ✓ Uyarlanmış çocuk ise doğal çocuğun az ya da çok eğitilmesiyle ortaya çıkar. Az eğitilenler "asi çocuk" olup kanun ve kurallara karşı çıkar. Çok eğitilenler ise "uslu çocuk" olup kanun ve kurallara uyum sağlar.
- ✓ Transaksiyonel analiz kuramına göre bütün insanlar doğal çocuk olma sürecinden geçerek ya asi çocuk ya da uslu çocuk olurlar.

Yetişkin Benlik Durumu:

- ✓ Transaksiyonel analiz kuramına göre bu benlik, insanın akılcı ve mantıklı tarafıdır.
- ✓ Bu tutum sayesinde birey asi de olmaz, uysal da olmaz. Olay ve olgulara gerçekçi değerlendirmeler yaparak bakar. Ani çıkışlar yerine ince eleyip sık dokur. Başkasının hatrı için karar vermez. Doğrusu neyse onu yapar.

Davranış Bozukluklarının Açıklanması ve Psikolojik Danışma

- ✓ Transaksiyonel analiz kuramına göre, ruhsal anlamda sağlıklı olan bireyler, her üç benliği duruma göre kullanırlar. Kimi yerde çocuk benlik durumunu kullanırken kimi durumda ise yetişkin benlik durumunu kullanabilir.
- ✓ Özellikle yetişkin benlik durumu, çocuk ve ana-baba benlik durumları arasında arabulucu görevindedir.
- ✓ Bu benlik durumları her insanda farklı düzeylerde bulunmaktadır. Kiminin çocuk benliği daha baskınken kiminin yetişkin benliği ağır basar. Bazı insanlar her üç benliği her durumda olması gerektiği biçimde kullanabilir; fakat bazı insanlar kimi zaman üç benliği iyi kullanırken kimi zaman da dengesiz kullanabilir.
- ✓ Transaksiyonel analiz kuramının temel amacı; bireyin özerkliğini kazandırmak ve bütünleşmiş yetişkin benlik durumunu geliştirmektir.
- ✓ Bu kurama göre sağlıklı insan; "anne-baba" ve "çocuk" benlik durumlarını "yetişkin" benlik durumunun denetiminde kullanabilen kimsedir. Yani özerkliğini kazanmış ve bütünleşmiş benlik durumuna sahip

olan kimse ruhsal bakımdan sağlıklıdır.

✓ Bu kurama göre sağlıklı olan bireyler, her üç benliği duruma göre kullanırlar.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Benlik durumları, anne - baba benlik, yetişkin benlik, çocuk benlik, psikanalitik kurama benzerlik, insanın doğası ile ilgili olumlu inanış.

10. Eklektik Yaklaşım

✓ Bu yaklaşım bir psikolojik danışma kuramı olmayıp psikolojik danışmanın, danışma sürecinde birden fazla yaklaşımı ve tekniği kullanması gerektiğini ifade etmeye yönelik bir anlayışı vurgulamaktadır.

✓ Eklektik yaklaşıma göre, her psikolojik danışma kuramı, psikolojik danışma sürecini tek başına, herkesi tatmin edecek ve her türlü soruna cevap verecek şekilde yürütemez.

✓ Her yaklaşımın tek tek incelendiğinde yeterli ve yetersiz yönleri vardır.

✓ Bu doğrultuda bir kurama bağlanmak yerine, psikolojik danışma kuramlarını bir arada veya bireyin durumuna, problemin niteliğine göre ayrı ayrı kullanmak daha uygun olacaktır.

✓ "Dünyada ne kadar çok danışman varsa, o kadar da danışma yaklaşımı vardır" sözü, eklektik yaklaşımın en önemli vurgusudur.

ANAHTAR KAVRAMLAR

Sentez, her kuramın kendi içinde eksikleri oluşu, duruma veya probleme göre uygun yaklaşımı kullanma, dünyada ne kadar danışman varsa o kadar da danışma yaklaşımı vardır.

ÖZET

✓ Psikolojik danışma sürecinde genel olarak iki yaklaşımı gözlemek mümkündür. Bu yaklaşımlar; güdümlü (geleneksel) psikolojik danışma yaklaşımı ile güdümsüz (demokratik) psikolojik danışma yaklaşımıdır. Her iki yaklaşımın özelliklerini özetlemek gerekirse;

✓ **Güdümlü (geleneksel) psikolojik danışma yaklaşımı,** terapi sürecinde danışanı eksik ve yetersiz gören, bu nedenle danışmanın yönlendirici olması gerektiğini savunan bir anlayışı içermektedir. Danışman, terapi sürecinde çeşitli tekniklerle danışanın sorununu tanılamalı, mevcut bilgi ve becerileri ile danışanın sorunlarını çözmesine yardımcı olmalıdır.

✓ **Güdümsüz (demokratik) psikolojik danışma yaklaşımı,** danışanın kendi problemlerini çözebilecek güçte olduğuna inanır. Bu yaklaşıma göre, terapi sürecinde danışanın heyecanları giderilir, uyumunu ve problemlerini çözmesini zorlaştıran engeller kaldırılırsa, danışan kendi problemlerini çözebilir. Bu anlayışta danışmanın yönlendiriciliğinden ziyade danışan ile danışman arasında kurulan etkileşim önemlidir.

✓ Psikolojik danışma sürecinde karşılaşılan problemlerin ele alınış şekli ve çözüm yöntemi dikkate alındığında çeşitli kuramların olduğu görülecektir. Her bir kuramın karşılaşılan bir problemi ele alış şekli ve çözme yöntemi kendisine göredir.

Bu kuramlar;

- Varoluşçu Kuram
- Hümanistik (İnsancıl) Kuram
- Psikanalitik Kuram
- Davranışçı Kuram
- Bilişsel Terapi ve Akılcı - Duygusal Kuram
- Gestalt Terapisi
- Gerçeklik Terapisi
- Fenomenolojik Kuram
- Transaksiyonel Analiz
- Eklektik Kuramdır.

✓ **Varoluşçu kuram;** yaşamın amacını varoluşu yaşamak olarak görmekte ve insanın özgür bir varlık olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre yaşamı anlamlı kılan insanın kendisidir; ancak insanın yaşamını tehdit eden ölüm gerçeğinden ötürü birey varoluş kaygısı yaşar. Yaşanan bu kaygı, bireyin psikolojik sağlığını olumsuz etkiler. Bu noktada

danışman, danışanın kendisi için sorumluluk alabilmesini, bağımsızlığını kazanabilmesini, yaşamı anlamlı kılabilmesini ve varoluşunu yeniden yaşayarak tüm potansiyelini ortaya koyabilmesini sağlamaya çalışmalıdır. Bu kuram, şimdi ve burada olma kavramına önem vermekte, psikolojik sağlığın korunmasında içinde bulunulan an'ın fark edilmesini önemsemektedir.

- ✓ **Hümanistik (İnsancıl) Kuram;** bireyin özünde iyi bir varlık olduğunu ve her bireyin kendini gerçekleştirme eğilimi ile dünyaya geldiğini savunmaktadır. Bu kuramda danışman – danışan etkileşimine önem verilmekte, terapi sürecinde kurulan ilişkinin üzerinde durulmaktadır. Danışana karşı sergilenen yaklaşımın (koşulsuz kabul, saygı, kendini gerçekleştirme gücüne güven gibi) danışanın problemlerini çözebilmesinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Bu kuramda danışman, danışanla sıcak bir iletişim kurarak ve onun kendisini ifade etmesini kolaylaştırarak sorunlarını çözmesine katkı sağlamalıdır.

- ✓ **Psikanalitik Kuram;** insanın doğasının kötü olduğunu, çünkü insanın cinsellik ve saldırganlık dürtüleri ile hegemonyası altında olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre doğuştan gelen dürtüler, toplum tarafından onaylanmadığı için bilinçaltına itilmektedir. Bilinçaltına itilen bu dürtüler ise yok olmamakta, insan davranışlarını etkilemeye devam etmektedir. Psikanalitik kuram ayrıca, bireyin erken yaşantılarının kişiliği ve davranışı üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır. Bu doğrultuda danışmanın yapması gereken, bilinçaltı süreçleri açığa çıkarmaya ve anlamaya çalışmak, danışanın geçmiş yaşantılarını analiz etmektir.

- ✓ **Davranışçı Kuram;** insan doğasının doğuştan boş olduğunu savunmakta ve bütün davranışların öğrenme ve yaşantı sonucunda oluştuğunu savunmaktadır. Buradan hareketle, sorunların da öğrenme ve yaşantı sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Bu noktada danışmanın yapması gereken, istenmeyen davranışları, sorunları ortadan kaldırmak ve bunların yerine istenen davranışları yerleştirmektir.

- ✓ **Bilişsel Terapi ve Akılcı - Duygusal Kuram;** insanın iyi ve kötü duyguları, düşünceleri birlikte taşıdığını savunmakta olup insanın verimi, başarısı ve mutluluğunun rasyonel düşünce ve davranışlarına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu iki kurama göre sorunlar; bireyin olumsuz düşüncelerinden, yaptığı bilişsel çarpıtmalardan, olaylara yönelik rasyonel olmayan çıkarımlarından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda danışmana düşen görev; danışanın olumsuz otomatik düşüncelerini ve bilişsel çarpıtmalarını düzenlemesine, rasyonel olmayan düşünce sistemlerini rasyonel olanla değiştirmesine yardımcı olmaktır.

- ✓ **Gestalt Terapisi;** bütünlük ve denge kavramlarına önem vermekte, bütünün kendini oluşturan parçalardan daha farklı ve anlamlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu kurama göre organizmadaki denge hâli psikolojik sağlığın temelidir. Ruh sağlığının temelinde, birçok farklı kişilik özelliğine rağmen, insanın bütün olarak dengede bulunuyor olması yatar. Bu kurama göre danışmana düşen görev, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarında bütünlüğe ulaşmasını sağlayarak dengesizliği gidermektir. Dengesizliği gidermek için de yarım kalan işlerin bitirilmesi önemlidir. Ayrıca bu kuram, bireyin geçmiş ve gelecekten ziyade şimdiye odaklanması, şimdide hissedilenlere yoğunlaşması üzerinde durmaktadır.

- ✓ **Gerçeklik Terapisi;** insanın asıl amacını başarılı kimlik kazanma olarak görmekte, başarılı bir kimlik edinmek için bireyin sorumlu davranması, davranışlarının sorumluluğunu alması ve gerçeği kabul etmesinin gerekli olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre, eğer birey, gerçeklerle yüzleşmekten kaçar, sorumluluk üstlenmez, davranışlarının sorumluluğunu almaz ise sonuçta başarısız bir kimlik edinir ve bu kimliğin sonucu olarak yalnızlık ve acı duyguları çekebilir. Bu noktada danışmana düşen görev, bireyin sorumluluk alma, gerçeklerle yüzleşme gibi becerileri edinmesine yardımcı olmak ve bireyin başarılı bir kimlik edinmesini sağlamaya çalışmaktır.

- ✓ **Fenomenolojik Kuram;** her bireyin sürekli değişen bir algı alanı, fenomenolojik dünyası olduğunu vurgulamakta ve bu nedenle bireyleri dış görünüşlerine bakarak değerlendirmenin yanlış olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre, bireyin davranışlarını en doğru şekilde anlayabilmek ve değerlendirebilmek için bireyin algı alanı, fenomenolojik dünyası içerisinde nelerin olduğunu bilmek gerekir. Kısacası, her olaya bireyin açısından bakmak gerekmektedir.

✓ **Transaksiyonel Analiz;** insanların başkalarıyla etkileşime girdikleri zaman üç benlik durumundan birini baskın olarak kullandığını savunmaktadır. Bu kuramın temelinde benlik durumları yer almaktadır. Bu benlik durumları;

* Anne-baba benlik durumu
* Yetişkin benlik durumu
* Çocuk benlik durumudur.

• Bu kurama göre, ruhsal anlamda sağlıklı olan bireyler, her üç benliği duruma göre kullanırlar. Kimi yerde çocuk benlik durumunu kullanırken, kimi durumda ise yetişkin benlik durumunu kullanabilirler. Bu benlik durumları içerisinde özellikle yetişkin benlik durumu, çocuk ve ana-baba benlik durumları arasında arabulucu görevindedir. Bu kurama göre sağlıklı insan; "anne baba" ve "çocuk" benlik durumlarını "yetişkin" benlik durumunun denetiminde kullanabilen kimsedir. Yani, özerkliğini kazanmış ve bütünleşmiş benlik durumuna sahip olan kimse ruhsal bakımdan sağlıklıdır.

✓ **Eklektik Kuram;** her yaklaşımın tek tek incelendiğinde yeterli ve yetersiz yönleri olduğunu vurgulamakta ve bir kuramın psikolojik danışma sürecini tek başına, herkesi tatmin edecek ve her türlü soruna cevap verecek şekilde yürütemeyeceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda bir kurama bağlanmak yerine, psikolojik danışma kuramlarını bir arada veya bireyin durumuna, problemin niteliğine göre ayrı ayrı kullanmanın daha uygun olacağı ifade edilmektedir.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. "Danışan için acı ya da rahatsızlık veren yaşantıların tanınmasını sağlamak amacıyla bir uyarıcı karşısında danışanın aklına gelen her şeyi söylemesi yönünde cesaretlendirilmesidir."

Yukarıda ifade edilenler terapötik süreçte kullanılan aşağıdaki tekniklerden hangisine yöneliktir?

A) İçe bakış
B) Serbest çağrışım
C) Hipnoz
D) Boş sandalye
E) Yorumlama

2.

I. İnsan doğası deterministiktir. Bir adın ya da sözcüğün anımsanamaması, dil sürçmeleri ya da yazım yanlışları, hatalı eylemler, rüyalar ve nevrotik davranışların bir nedeni vardır.

II. Danışanların kendi kendine kazandıkları ve pekiştirerek kalıcı hâle getirdikleri irrasyonel inançlar, psikolojik sorunların temel belirleyicisidir.

III. Psikolojik sağlığa ilişkin en önemli faktör, başarılı kimlik duygusuna sahip olmaktır. Başarılı kimliğin en temel özelliği ise bireyin kendine olumlu değer biçmesidir.

IV. Danışmanın amacı akıl verme, ikna etme, teşhis ve yorum yapmak değildir. Danışman, problem çözmek yerine danışana odaklanmalı ve danışanın kendisiyle bütünleşmesine yardım etmelidir.

Yukarıda yer alan söylemlere bakıldığında, aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisinin görüşlerine yer verilmemiştir?

A) Akılcı - duygusal terapi
B) Psikanalitik kuram
C) Davranışçı terapi
D) Danışandan hız alan yaklaşım
E) Gerçeklik terapisi

3. "Sınavda başarısız olamam. Çünkü şimdiye dek hep başarılı bir öğrenci oldum. Ailem ve öğretmenlerim benimle gurur duydular. Yaşayacağım bir başarısızlığı çevreme nasıl anlatırım? O yüzden çok çalışmalı ve sınavda başarılı olabilmek için gereken ne varsa yapmalıyım." **diyen bir danışan için psikolojik danışmanın aşağıdaki kuramlardan hangisini kullanması daha etkili olur?**

A) Psikanalitik kuram
B) Akılcı - duygusal terapi
C) Varoluşçu terapi
D) Gestalt terapisi
E) Davranışçı terapi

4. **Yaşamında önceliklerini belirleme ve bunları karşılama konusunda sorunlar yaşayan bir danışanı için şekil - zemin ilişkisini kullanarak psikolojik danışma sürecini yürüten bir psikolojik danışman, aşağıdaki kuramlardan hangisini kullanmaktadır?**

A) Gerçeklik terapisi
B) Bilişsel terapi
C) Davranışçı terapi
D) Varoluşçu terapi
E) Gestalt terapisi

5. İnsanlar yeni davranışlar öğrenebildiklerine göre, psikolojik danışma ve rehberlik sürecinde de daha önce öğrendikleri istenmeyen ve olumsuz davranışlar yerine istenen ve olumlu davranışlar öğrenebilirler. Bu öğrenmenin gerçekleşmesi için uyarıcı - davranış ilişkisinin kurulması, istenmeyen ve olumsuz davranışa yol açan çevresel koşulların değiştirilmesi, istenen ve olumlu davranışların pekiştirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda ifade edilenler aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisinin görüşlerini yansıtmaktadır?

A) Bilişsel terapi
B) Birey merkezli terapi
C) Gerçeklik terapisi
D) Davranışçı terapi
E) Gestalt terapisi

6.

I. Uyumlu insan, davranışlarını başkalarının kendisinden beklediklerine göre değil, kendi gözlem ve değerlendirmelerine göre yönlendiren kişidir.

II. Psikolojik sağlık, bireyin benlik bilinci ile onun kendi yaşantıları arasındaki uyuşmadır.

III. İnsanların özünde güvenilirdir ve kendi problemlerinin üstesinden gelebilecek güce sahiptirler.

IV. Ruhsal sorunları gidermek için danışanın otomatik düşünceler şemasına ulaşmak ve bu şemayı yeniden düzenlemek gerekir.

Yukarıda verilen öncüllerden hangileri danışandan hız alan yaklaşımın varsayımları arasında yer almaz?

A) Yalnız I
B) I ve III
C) II ve III
D) II ve IV
E) Yalnız IV

7. "Çevremdeki çoğu insan geçmişinde güzel anılar biriktirmiş ve geçmiş denildiğinde bunları hatırlayarak mutlu oluyor. Benimse geçmişimde hep yarım bıraktıklarım, sonra yaparım, biraz daha zamanı var dediğim an'larım birikmiş. O yüzden bir yanım hep eksik." **diyen bir birey, aşağıdakilerden hangisi konusunda başarısızlık yaşamaktadır?**

A) Yaşantılara açık olma
B) Varoluşsal biçimde yaşama
C) İçsel denetimi sağlama
D) Kendini kabul etme
E) Potansiyelini olumlu yönde kullanma

8. Bir öğrenci arkadaşlarıyla ilişkilerinde sorun yaşaması nedeniyle psikolojik danışmana başvurmuştur. Görüşmede öğrencinin kutuplaşmış düşünce sistemine sahip olduğu, arkadaşlarını iyi ya da kötü olarak genellediği için kendisine verilen tepkileri de bu çerçevede değerlendirdiği, bu nedenle de bir grup arkadaşıyla iletişim problemleri yaşadığı fark edilmiştir.

Psikolojik danışmanın bu süreçte aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisini kullanması daha etkili olur?

A) Davranışçı terapi
B) Varoluşçu terapi
C) Bilişsel terapi
D) Birey merkezli terapi
E) Gestalt terapisi

9.

I. İnsan; beden, duygular, düşünceler, duyumlar ve algılardan oluşan bir bütündür.

II. İnsanlar kendilerini sadece içinde bulundukları an içinde deneyimleyebilirler.

III. İnsan, içinde var olduğu çevrenin bir parçasıdır ve bu çevreden ayrı olarak anlaşılamaz.

IV. İnsan; hayatta kalma, sevme ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçları ile doğar ve bu ihtiyaçlar evrenseldir.

Yukarıda yer alan bilgilerden hangisi / hangileri gestalt terapisinin varsayımları arasında yer almaktadır?

A) Yalnız I
B) I ve IV
C) I, II ve III
D) III ve IV
E) Yalnız IV

10. **Gerçeklik terapisine yönelik seçeneklerde yer alan açıklamalardan hangisi doğru değildir?**

A) Psikolojik sorunların dış olaylardan değil, bireyin bu dışsal olaylara ilişkin algısından kaynaklandığını savunmaktadır.

B) Danışanların şimdiki zamanda kalmalarını sağlayarak kendi davranışlarından sorumlu oldukları bilincini kazandırmayı hedeflemektedir.

C) İnsan davranışının dış güçler tarafından değil, amaçlı olarak bireyin kendisinden kaynaklandığı ve kontrol edildiği mantığına dayanmaktadır.

D) İnsanların çevrelerini ve kendilerini kontrol etme gücüne sahip olduğunu ve bu nedenle kendi davranışlarının sorumluluğunu alması gerektiğini savunmaktadır.

E) Hangi kültürden olursa olsun tüm insanların "başarılı kimlik" edinme gereksinimi olduğunu vurgulamaktadır.

11. Yalnızlık ve karanlık korkusu olan danışanına yardımcı olmak isteyen Psikolojik Danışman Özlem Hanım, süreçte öncelikle danışanın en çoktan en aza doğru hangi durumda rahatsızlık duyduğunu belirlemiş, sonrasında da hafif düzeydeki korku uyarıcısından ağır düzeydeki korku uyarıcısına tepki verme yönünde danışanı destekleyerek sorunun çözümünü sağlamaya çalışmıştır.

Psikolojik danışman Özlem Hanım, psikolojik danışma sürecinde aşağıdaki kuramlardan hangisini kullanmıştır?

A) Danışandan hız alan yaklaşım
B) Fenomenolojik yaklaşım
C) Varoluşçu terapi
D) Psikanalitik terapi
E) Davranışçı terapi

12. Kimya öğretmeni Füsun Hanım, Ezgi'den bir soruyu yanıtlamasını ister. Ezgi, annesi kalp krizi geçirdiği için çok üzgün olduğundan soruya yanıt vermek istemez. Füsun Hanım, Ezgi'nin bu davranışını saygısızlık olarak değerlendirir ve öğrenciye sitemde bulunur. Ders sonrasında öğrencisiyle özel bir görüşme yaptığında öğrencinin yaşadıklarını öğrenir ve onu yanlış anladığını fark eder.

Yukarıda ifade edilenler, aşağıdaki kavramlardan hangisini ifade etmektedir?

A) Bitirilmemiş işler
B) Şimdi ve burada olma
C) Kendini gerçekleştirme gücüne güven
D) Fenomenal alan
E) Başarılı kimlik

13. **Yaşamak için bir nedeninin olmadığını, hayatın anlamsız geldiğini ve kendisini boşlukta hissettiğini söyleyen danışanı için psikolojik danışmanın aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisini kullanması daha etkili olur?**

A) Gestalt terapisi
B) Varoluşçu terapi
C) Psikanalitik terapi
D) Fenomenolojik yaklaşım
E) Transaksiyonel analiz

14. "Eşime tahammülüm giderek azaldı. Son dönemde en ufak hatalı eylemlerinde bile çok fazla tepki verir oldum. Bazen tepkilerimin abartılı olduğunu fark ediyorum ama bu şekilde davranmaktan da kendimi alamıyorum. Sanırım ona karşı birikmişlik yaşıyorum. Geçmişte yaşadığımız bazı sorunları bitirememiş olmamızın ağırlığı, bu şekilde hissetmeme ve davranmama neden oluyor." **diyen bir danışan için hangi psikolojik danışma kuramından yararlanmak uygun olacaktır?**

A) Davranışçı terapi
B) Birey merkezli terapi
C) Bilişsel terapi
D) Gestalt terapisi
E) Psikanalitik terapi

15. **İnsanlarla konuşurken çekinik davranan, tepkisel davranışlar karşısında geri çekilmeyi tercih eden bir danışanı ile çalışırken, bu eylemleri danışanın erken dönem yaşantıları ile ilişkilendiren ve danışanın aile ilişkilerini analiz etme üzerinde duran bir psikolojik danışman, seçeneklerde verilen kuramlardan hangisini kullanmaktadır?**

A) Psikanalitik kuram
B) Varoluşçu kuram
C) Davranışçı kuram
D) Eklektik kuram
E) İnsancıl kuram

16. Yaptığı bazı yanlış yatırımlar nedeniyle yüklü miktarda para kaybeden Tarık Bey, aceleci ve beceriksiz birisi olduğunu düşünmekte, ekonomik kaybı nedeniyle de yeni projelere kaynak aktaramadığı için iş yaşamında zorluklar yaşamaktadır.

Akılcı - duygusal terapiye göre yukarıda yer alan olayda kişinin ruh sağlığının bozulmasının temel gerekçesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yanlış yatırımlar yapması
B) Ekonomik kayıp yaşaması
C) Aceleci ve beceriksiz olduğunu düşünmesi
D) İş yaşamında zorluklar yaşaması
E) Yeni projelere kaynak aktaramaması

17.

I. Danışan, problemlerini çözmede yetersiz kaldığı için psikolojik yardıma gereksinim duyar.

II. Danışman, tanılamayı ve sağaltım yollarının bulunmasını danışanın kendi çabalarına bırakır.

III. Süreçte problemden ziyade danışmanla danışan arasındaki ilişki ve etkileşim önemlidir.

IV. Danışman, sorular ve öneriler yoluyla danışanı yönlendirerek süreçte aktif rol üstlenir.

Yukarıda ifade edilenlerden hangileri güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımına yönelik doğru bilgilerdir?

A) I ve II
B) Yalnız II
C) II ve III
D) Yalnız III
E) III ve IV

18. **Sorunların çözümünü dışarıda arayan ve kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenemeyen danışanı için seçim yapma ve sorumluluk alma, seçimlerin sonuçlarıyla yüzleşme, başarılı kimlik edinme temelinde psikolojik danışma sürecini organize eden bir psikolojik danışman, aşağıdaki kuramlardan hangisine başvurmaktadır?**

A) Davranışçı kuram
B) Transaksiyonel analiz
C) Gestalt terapisi
D) Bilişsel terapi
E) Gerçeklik terapisi

19. **Her psikolojik danışma kuramı, terapi sürecinde varsayımları doğrultusunda çeşitli teknikler kullanmakta olup aşağıdakilerden hangisi gestalt terapisini benimseyen bir psikolojik danışmanın kullanabileceği tekniklerden birisi değildir?**

A) Boş sandalye
B) Abartma
C) Duyguda kalma
D) Bıktırma
E) Tersine çevirme

20. Bu kurama göre terapinin temel amacı, danışanın tam potansiyeline doğru yolculuğunu kolaylaştırmaktır. Çünkü danışan terapiye aslında kendisini keşfetmek ve gelişimini sağlamak için gelir. Bu doğrultuda danışman, danışanı ve yaşantılarını kabul edici bir tutum sergilemelidir.

Yukarıda ifade edilenler aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisine yöneliktir?

A) Danışandan hız alan yaklaşım
B) Bilişsel terapi
C) Gerçeklik terapisi
D) Gestalt terapisi
E) Transaksiyonel analiz

1. B 2. C 3. B 4. E 5. D 6. E 7. B 8. C 9. C 10. A 11. E 12. D 13. B 14. D 15. A 16. C 17. C 18. E 19. D 20. A

ÇÖZÜMLER

1. Soruda ifade edilen teknik serbest çağrışım olup bu teknik psikanalitik kuram içerisinde kullanılmaktadır. Bu teknikte bilinçaltı yaşantıların açığa çıkarılması için bir uyarıcı karşısında bireyden aklına gelen her şeyi söylemesi istenmektedir. Bireyin ifade ettikleri içerisinde önemli ve anlamlı vurgular yoluyla bilinçaltı yaşantıları öğrenilmeye çalışılmaktadır.

Cevap B

2. I. Öncül psikanalitik kuram, II. Öncül akılcı - duygusal terapi, III. öncül gerçeklik terapisi, IV. öncül de danışandan hız alan yaklaşıma yöneliktir. Davranışçı terapi ile ilgili bir görüş öncüllerde yer almadığından doğru cevap C seçeneğidir.

Cevap C

3. Akılcı - duygusal terapide psikolojik problemler danışanların karşılaştıkları olaylara yönelik mantıklı olmayan düşünce biçimlerinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle mantıklı olmayan düşünce biçimlerini, içsel konuşmaları bulmak ve değiştirmek gerekmektedir. Bu yönden soru incelendiğinde; danışanın içinde bulunduğu duruma yönelik mantıklı olmayan bir düşünce sistemi geliştirdiği, yaşamında hataya yer vermediği görülecektir. Bu nedenle akılcı - duygusal terapiden yararlanmak, danışanın düşünce sistemini yenilemesine ve olayları mantıklı bir şekilde değerlendirebilmesine katkıda bulunmak etkili olacaktır. Cevap B seçeneğidir.

Cevap B

4. Şekil - zemin (fon - figür) ilişkisi temelinde bir takım psikolojik problemleri açıklamak, gestalt terapisine yöneliktir. Gestalt terapisinde algının yasalarından yararlanılmakta, bütünlük ve denge kavramlarına vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda soru incelendiğinde; öncelikleri belirleme ve bunları karşılama konusunda şekil - zemin ilişkisinden yararlanma üzerinde durulduğu için cevap E seçeneğidir.

Cevap E

5. Davranış değiştirme sürecinde öğrenme ilkelerini kullanma, uyarıcı - davranış ilişkisi üzerinde durma, pekiştirme tarifelerinden yararlanma gibi durumlar psikolojik danışma kuramlarından davranışçı terapi ile ilgilidir. Soruda da bu yönde bilgiler verilmiş, istenmeyen ve olumsuz davranışlar yerine istenen ve olumlu davranışların öğrenilmesi üzerinde durulmuştur.

Cevap D

6. I, II ve III numaralı öncüller danışandan hız alan yaklaşımın varsayımları arasında yer almakta olup IV numaralı öncül, bilişsel terapiye yöneliktir. Danışandan hız alan yaklaşımda ruhsal sorunları gidermek için danışanın düşünce sistemine odaklanmak yerine danışanın kendisiyle bütünleşmesini sağlamak, benlik bilinci ile yaşantıları arasında uyumu kurmasına yardımcı olmak üzerinde durulur.

Cevap E

7. Soruda kişinin geçmişindeki yarım bıraktıkları nedeniyle kendisini eksik hissetmesinden söz edilmiş olup bu durum özellikle varoluşsal biçimde yaşama ile ilişkilendirilebilir. Çünkü şimdi ve burada olma, geçmişten ve gelecekten sıyrılıp an'ı yaşama, varoluşçu terapide ele alınan konulardandır. Olayları objektif algılama ve yeniliklere açık olma, kendini harekete geçirebilme, sahip olduğu özelliklerle uyumlu davranma, niteliklerini kendine ve başkasına yarar getirecek şekilde kullanma yönünde vurgular soruda yer almadığı için cevap B seçeneğidir.

Cevap B

8. Soruda öğrencinin düşünce sisteminden, yaptığı bilişsel çarpıtmadan kaynaklı sorun yaşadığı bilgisi verilmiştir. Çünkü kutuplaşmış düşünceler ve genellemeler, bilişsel terapide "bilişsel çarpıtmalar" olarak değerlendirilmektedir. Bu gibi durumlar karşısında bilişsel terapiyi kullanmak, öğrencinin bilişsel çarpıtmalarını fark etmesine ve yeniden düzenlemesine yardımcı olmak gerekir.

Cevap C

9. Gestalt terapisinde bireyin bir bütün olarak değerlendirilmesi, bitirilmemiş işlerin bitirilmesi, şimdi ve burada olma, bütünlük ve denge, farkındalığı sağlama gibi konular üzerinde durulmakta olup soruda ilk üç öncül bu yöndedir. Ancak IV. öncül, gerçeklik terapisinin varsayımlarından birisi olduğu için cevap C seçeneğidir.

Cevap C

10. Gerçeklik terapisine göre insanlar dünyaya hayatta kalma, sevme ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence olmak üzere beş temel ihtiyaçla gelir ve bu ihtiyaçları karşılamak için kişinin başarılı kimlik edinmesi gerekir Başarılı kimlik edinme sürecinde kişinin kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, gerçeklerle yüzleşmesi ve şimdiki zamanda kalabilmesi gerekmektedir. Bu bilgiler çerçevesinde seçenekler incelendiğinde B, C, D ve E seçenekleri gerçeklik terapisinin görüşlerine uygundur. Ancak A seçeneği gerçeklik terapisi ile değil, akılcı - duygusal terapi ile ilgilidir.

Cevap A

11. Hafif düzeydeki korku uyarıcısından ağır düzeydeki korku uyarıcısına doğru giderek danışanın korkularının giderilmesi, sistematik duyarsızlaştırma olarak ifade edilmekte olup bu teknik, davranışçı terapi içerisinde kullanılmaktadır. Soruda Özlem Hanım, yalnızlık ve karanlık korkusunu bu şekilde gidermeye çalışmış olduğundan cevap E seçeneğidir.

Cevap E

12. Fenomenolojik yaklaşıma göre dışarıdan bakarak bireyi anlamak mümkün değildir, bireyi anlamak için onun algı alanına inmek gerekir. Bu algı alanı, fenomenal alan olarak ifade edilir. Bireyin algı alanına inmek için ise bireye kendini ifade etme fırsatı sunulmalıdır. Çünkü bir olayın en iyi şekilde değerlendirilmesi ancak birey tarafından yapılabilir. Bu bilgiler çerçevesinde soru incelendiğinde, öğretmenin öğrencisini yanlış anlaması ve değerlendirmesinden söz edilmiş, sonrasında öğrenci ile yapılan görüşmede öğrencinin öznel durumunun fark edildiği bilgisi verilmiştir.

Cevap D

13. Yaşamı anlamlandırma, şimdi ve burada olma, ölüm gerçeği ile yüzleşme, varoluş kaygısı yaşama, an'da olabilme gibi konular varoluşçu terapi içerisinde ele alınmakta olup soruda da kişinin kendisini boşlukta hissetmesi ve hayatın anlamsızlığından söz ettiği üzerinde durulmuştur. Bu nedenle varoluşçu terapiyi kullanarak psikolojik danışma sürecini organize etmek daha etkili olacaktır.

Cevap B

14. Yarım bırakılan ya da tamamlanamayan işlerin, eylemlerin, duygu ve düşüncelerin ruhsal sorunlara neden olduğu vurgusu özellikle gestalt terapisi içerisinde ele alınmaktadır. Gestalt terapisinde bütünlük ve dengeye erişmek için bitirilmemiş işlerin bitirilmesi önemli aşamalardan birisi olarak görülmektedir. Soru incelendiğinde, danışanın söylemlerinde de bu yönde bilgiler yer almakta, birikmişliğin ve halledilememiş sorunların danışanı olumsuz etkilediği ifade edilmektedir.

Cevap D

15. Terapi sürecinde erken dönem yaşantılarını ve aile ilişkilerini analiz etmek, kişilik yapıları (id - ego - süperego) arasındaki denge üzerinde durmak, bilinçaltı süreçleri gözden geçirmek gibi eylemler, psikanalitik kurama özgüdür. Soruda da danışanın davranışları incelenirken erken dönem yaşantıları ve aile ilişkileri üzerinde durulmuş olduğundan psikanalitik kuramın varsayımlarından yararlanıldığı söylenebilir.

Cevap A

16. Akılcı - duygusal terapiye göre sorunlar; karşılaşılan olaylardan değil, olaylara yönelik hatalı çıkarımlardan ve olumsuz inançlardan kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda soru incelendiğinde; Tarık Bey'in yaşamış olduğu durum bir başka kişi tarafından deneyim edinme olarak da değerlendirilebilirdi. Ancak Tarık Bey bu durumu acelecilik ve beceriksizlik olarak yorumlamakta, kendine yönelik suçlamalarda bulunarak ruh sağlığına zarar vermektedir.

Cevap C

17. Güdümsüz psikolojik danışma yaklaşımı; danışanın problemlerini çözebilecek potansiyele sahip olduğuna inanır, süreçte danışman - danışan etkileşimine önem verir, problemlerin çözümünde yönlendirici davranmak yerine danışanın aktif hale gelmesini sağlamaya çalışır. Bu bağlamda öncüller incelendiğinde I ve IV numaralı öncüller güdümlü yaklaşıma, II ve III numaralı öncüller de güdümsüz yaklaşıma yöneliktir.

Cevap C

18. Seçim yapma ve sorumluluk alma, seçimlerin sonuçlarıyla yüzleşme, başarılı kimlik edinme ve bunun sonucu olarak ihtiyaçlarını karşılama vurguları gerçeklik terapisine yöneliktir. Çünkü gerçeklik terapisine göre insanlar dünyaya beş temel ihtiyaçla gelir ve bu ihtiyaçları karşılamanın yolu başarılı kimlik edinmekten geçer. Soruda da psikolojik danışmanın yardım sürecini bu yönde organize ettiği bilgisi verildiğinden cevap E seçeneğidir.

Cevap E

19. Bıktırma, davranışçı kuram içerisinde kullanılan bir tekniktir. Bu teknikte istenmeyen davranış danışana bıktırıncaya kadar yaptırılır ve bu yolla davranışın sönmesi sağlanır. Boş sandalye, abartma, duyguda kalma, tersine çevirme, farkındalık oluşturma gibi teknikler gestalt terapisi içerisinde kullanılmakta olduğundan cevap D seçeneğidir.

Cevap D

20. Tam potansiyele erişme ifadesi, insancıl yaklaşımın temsilcilerinden Rogers tarafından kullanılmaktadır. İnsancıl yaklaşım (danışandan hız alan yaklaşım - birey merkezli terapi), danışanı ve onun yaşantılarını kabul edici tutum sergileme, danışanın kendisini keşfetmesine ve tam potansiyele erişmesine yardımcı olma, danışman - danışan etkileşimine önem verme ve danışanı aktif kılma üzerinde durmakta olup soruda da bu yönde vurgular yer almakta olduğundan cevap A seçeneğidir.

Cevap A

CEVAPLI TEST

1. Bu yaklaşıma göre insan özgürdür ve kendi yaşamını kendisi oluşturur. Bu nedenle insan hayata karşı seçeneklerinden ve eylemlerinden sorumludur. Hayat, bir değer ve anlam arama sürecidir. Bu süreçte insanın temel motivasyonu anlam arayışıdır.

Yukarıda ifade edilenler hangi psikolojik danışma kuramının varsayımlarını yansıtmaktadır?

A) Fenomenolojik yaklaşım
B) Gestalt terapisi
C) Varoluşçu terapi
D) Bilişsel terapi
E) Davranışçı terapi

2. **Aşağıdakilerden hangisi eklektik yaklaşımın görüşlerini ifade etmektedir?**

A) Danışanın duygu ve davranışları, olaylara ilişkin düşüncelerinin bir sonucudur.
B) Ruhsal sorunları giderebilmek için danışan tüm yönleriyle ele alınmalı, bütüncül bir bakış açısıyla hareket edilmelidir.
C) Danışman, belirli bir görüşe bağlı kalmaksızın çeşitli görüşlerden yararlanarak terapi sürecini yürütmelidir.
D) Danışan iyiye ve gelişime doğru eğilimli olduğundan danışman yapıcı bir tarzda danışanın kendini gerçekleştirmesine yardım etmelidir.
E) Danışman terapi sürecinde aktif davranarak sorunların nasıl çözüleceği konusunda yönlendirme yapmalıdır.

3. Psikanalitik yaklaşıma göre bilinçdışında yer alanlar çeşitli şekillerde kendisini dışa vurmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bilinçdışında yer alanların kendisini dışa vurma yöntemlerinden birisi olarak <u>gösterilemez</u>?

A) Terapi sürecinde analiz edilen rüyalar
B) Dil sürçmeleri ve yazım yanlışları
C) Projektif testlere verilen yanıtlar
D) Serbest çağrışım sonucunda elde edilen veriler
E) Serbest zamanda yapılan etkinlikler

4. Babasının baskıcı tavrından rahatsızlık duyan ve bu nedenle çeşitli sorunlar yaşayan Belgin için psikolojik danışman Rüya Hanım, görüşme odasına karşılıklı iki sandalye koyarak bir uygulama yapar. Uygulamada Belgin'i önce bir sandalyeye oturtur ve ondan babasının söylemlerini dile getirmesini ister. Sonra Belgin'i karşı sandalyeye oturtur ve bu sefer de ondan babasının söylemlerine yönelik kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesini ister. Böylelikle terapi sürecinde Belgin'in rahatlamasına ve farkındalık oluşturmasına yardımcı olur.

Psikolojik danışman Rüya Hanım'ın psikolojik danışma sürecinde kullandığı kuram ve teknik hangi seçenekte doğru eşleştirilmiştir?

A) Davranışçı terapi - Kademeli yaklaştırma
B) Gestalt terapisi - Boş sandalye
C) Fenomenolojik yaklaşım - İçebakış
D) Psikanalitik kuram - Transferans oluşturma
E) Bilişsel terapi - Sokratik sorgulama

5. **Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışma sürecinde güdümlü yaklaşımı benimsemiş psikolojik danışman davranışları arasında yer almaz?**

A) Aktif ve yönlendirici davranır.

B) Teşhis ve sağaltım üzerine yoğunlaşır.

C) Danışanın özerkliğini destekler.

D) Danışanın eksik ve yetersiz olduğu düşüncesindedir.

E) Zaman zaman önerilerde bulunur.

6. "Bu işi alamazsam mahvolurum ve kariyerim biter. Mutlaka başarmalıyım. Bu benim son şansım." **diyen danışanının rasyonel olmayan bir inanç geliştirdiğini ve bu nedenle kendisini kötü hissettiğini düşünen psikolojik danışman Murat Bey, aşağıdaki kuramlardan hangisini kullanarak sorunu anlama yoluna gitmektedir?**

A) Gerçeklik terapisi

B) Birey merkezli terapi

C) Gestalt terapisi

D) Akılcı - duygusal terapi

E) Psikanalitik terapi

7. Danışanın yaşadığı olaylarda sürekli bahaneler ürettiğini ve değişim için eylemde bulunmadığını fark eden psikolojik danışman Ferit Bey, "Bu sorunu çözmek için şu an ne yapıyorsun, öncelikle hayatında neleri değiştirebilirsin, hangi davranışlarını kontrol edebilirsen hayatın daha farklı olur?" gibi sorular sorarak danışanın sorunlarını çözmesine ve başarı duygusu oluşturmasına yardımcı olmaktadır.

Psikolojik danışman Ferit Bey süreçte hangi psikolojik danışma kuramından yararlanmaktadır?

A) Gerçeklik terapisi

B) Davranışçı terapi

C) Psikanalitik terapi

D) Transaksiyonel analiz

E) Fenomenolojik yaklaşım

8.

I. Bu yaklaşım, kişilik kuramında "çocuk", "yetişkin" ve "anne - baba" benlik durumlarını kullanır.

II. Bu yaklaşıma göre ruhsal anlamda sağlıklı bireyler üç benlikten her birini duruma göre kullanırlar.

III. Benlik durumları içerisinde "yetişkin" benlik arabulucu konumdadır.

Yukarıda yer alan özellikler, aşağıdaki kuramlardan hangisine yöneliktir?

A) Fenomenolojik yaklaşım

B) Transaksiyonel analiz

C) Psikanalitik kuram

D) Davranışçı terapi

E) Gestalt terapisi

9. "Organizmadaki denge hali psikolojik sağlığın temelini oluşturur. İnsanlar herhangi bir olumsuz durumlar karşılaştıklarında bu denge hali bozulduğu için ruhsal sıkıntılar gözlenir. Bu nedenle terapi sürecinin amacı bireyin duygu, düşünce ve davranışlarında bütünlüğe ulaşmasına ve dengesizliği gidermesine yardım etmek olmalıdır."

Yukarıda ifade edilenleri vurgulayan bir psikolojik danışman, aşağıdaki kuramlardan hangisini savunmaktadır?

A) Birey merkezli terapi
B) Psikanalitik kuram
C) Gerçeklik terapisi
D) Bilişsel terapi
E) Gestalt terapisi

10. Çocuğunun bazı davranışlarından rahatsız olan Emel Hanım, bu konuda yardım almak için bir psikolojik danışmana başvurur. Yardım sürecinde psikolojik danışman, Emel Hanım'a, "Çocuğunuzun istenmeyen davranışlarını değil, istenen davranışlarını yakalamaya çalışın ve istenen bir davranış gördüğünüzde vakit kaybetmeden pekiştirin. Hatta bir çizelge geliştirin ve istenen her davranış karşısında çocuğunuza bir ödül verin. Zamanla bu ödüllerin sayısını azaltarak davranışı kalıcı hale getirebilirsiniz." demiştir.

Psikolojik danışman süreçte aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisini kullanmıştır?

A) Gerçeklik terapisi
B) Akılcı - duygusal terapi
C) İnsancıl kuram
D) Davranışçı kuram
E) Psikanalitik kuram

11. Sorunları anlamak için bireyin geçmiş yaşantılarını irdelemek ya da çocukluğunu analiz etmeye gerek yoktur. Bugünkü durum hem geçmişin sonu hem de geleceğin başlangıcıdır. Bu nedenle danışman, şimdiye odaklanmalı, danışanı koşulsuz kabul edip onun kişiliğine saygı göstererek terapi sürecini yürütmelidir.

Yukarıda ifade edilenler aşağıdaki kuramlardan hangisinin görüşlerini yansıtmaktadır?

A) Transaksiyonel analiz
B) Gerçeklik terapisi
C) Birey merkezli terapi
D) Fenomenolojik yaklaşım
E) Akılcı - duygusal terapi

12. "Ne ekersen onu biçersin, her koyun kendi bacağından asılır, ne doğrarsan aşına o çıkar kaşığına" **Atasözleriyle ifade edilmek istenenler, aşağıdaki kuramlardan hangisinin varsayımları ile yakından ilişkilidir?**

A) Psikanalitik kuram
B) Fenomenolojik yaklaşım
C) Gerçeklik terapisi
D) Davranışçı kuram
E) Bilişsel terapi

13. Madde bağımlısı olan danışanına yardımcı olmaya çalışan bir psikolojik danışman, bu sorunu danışanın erken dönemde yaşadığı saplantılarla açıklamaya çalışmaktadır.

Psikolojik danışmanın açıklaması dikkate alındığında, hangi kuramı kullandığını söylemek doğru olur?

A) Davranışçı kuram
B) Geştalt terapisi
C) Hümanistik kuram
D) Psikanalitik kuram
E) Akılcı - duygusal terapi

14. **Günümüzde okullarda gelişimsel rehberlik anlayışı kullanılmakta olup aşağıdaki psikolojik danışma kuramlarından hangisi bu anlayışın temelini oluşturmaktadır?**

A) Eklektik yaklaşım
B) Varoluşçu terapi
C) Davranışçı kuram
D) Akılcı - duygusal terapi
E) İnsancıl kuram

15. **Aşağıdakilerden hangisi akılcı - duygusal terapiye göre kişinin sorun yaşamasına neden olan düşünce yapılarından birisi olarak <u>gösterilemez</u>?**

A) Çevremdeki herkes tarafından takdir görmeliyim.
B) Kendimi değerli algılayabilmem için başarılı olmak gerekir.
C) Her zaman bir seçenek daha vardır.
D) Mutsuzluğun kaynağı kişinin dışında cereyan eden olaylardır.
E) Bazı insanlar kötü ve kusurlu olduklarından onlarla konuşmaya çalışmak işe yaramaz.

1. C 2. C 3. E 4. B 5. C 6. D 7. A 8. B 9. E 10. D 11. C 12. C 13. D 14. E 15. C

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 4	2006 / 1	2007 / 2	2008 / 1	2009 / 3	2010 / 4	2010-2 / 7	2011 / 4
2012 / -	2013 / 1	2014 / 1	2015 / 1	2016 / -	2017 / -	2018 / -	

OKULLARDA KARŞILAŞILABİLECEK BAZI SORUNLAR

1. Kaygı Bozuklukları

Kaygı, korku ve endişe gibi özellikler bizim doğuştan getirdiğimiz ve bizi çevremizdeki tehlikelere karşı uyaran gerekli ve faydalı düzeneklerdir; ancak bu kaygı, korku ve endişeler yaygın, aşırı ve kontrol dışı olmaları hâlinde kaygı bozuklukları dediğimiz, hayatı olumsuz etkileyen ve kısıtlayan bir grup bozukluk ortaya çıkar.

Ayrılık kaygısı: Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocuk anne baba ya da sevdiği diğer insanlardan ayrı kalamaz veya bu kişileri kaybetmekle ilgili yoğun bir kaygı yaşar. Ayrılık kaygısı (AK) olan çocuklar okul yaşına geldiklerinde bile anneleriyle yatmaya, adeta bir gölge gibi annelerini takip etmeye ve annelerinden ayrı kaldıklarında büyük bir sıkıntı ve huzursuzluk yaşamaya, hatta ağlayarak tepki göstermeye devam ederler.

Okul fobisi: Okul fobisi olan çocuklar çoğunlukla aynı zamanda ayrılık kaygısı olan çocuklardır. Okul fobisi genellikle okulun ilk yıllarında ortaya çıksa da ergenlik yaşlarında da görülebilir. Okul fobisi çocuğun okulda veya evde yaşadığı birtakım stresli durumlar varlığında bazen ani başlangıç gösterse de bu çocuklar sıklıkla okula gitme saatinde huzursuzluk belirtileri gösteren, baş ağrısı, karın ağrısı, mide bulantısı gibi bedensel yakınmalar ve okula gitmemek için değişik bahaneler dile getiren çocuklardır. Bazı çocuklar açıkça okula gitmeyi reddedip zorlanmaları hâlinde ağlama, kendini yere atma veya kriz geçirme gibi tepkiler gösterebilirler. Bazı durumlarda çocuk okula gitme konusunda bir zorluk yaşamazken okula gittiğinde sınıftan içeri giremez veya okulda yalnız başına kalamaz.

Sosyal Fobi: Sosyal kaygı bozukluğu olan çocuklar yabancı oldukları veya fazla tanımadıkları ortamlarda ya da kendi evlerinde yabancı kişilerle konuşmama, iletişim kurmakta zorlanma, çekingenlik, ürkeklik gibi davranışlar sergilerler. Bu çocuklar aynı zamanda sosyal ortamlarda kendilerini kaygılı, endişeli hissederler ve heyecan, titreme, kalp çarpıntısı, terleme gibi kaygıyla ilişkili bedensel belirtiler gösterebilirler. Sosyal fobisi olan çocuklar insanların yanında komik duruma düşecek bir davranış sergilemek ya da hata yapmak ve herkese rezil olmakla ilgili aşırı bir kaygı yaşarlar.

Kaygı Bozukluğu Olan Öğrencilere Karşı Uygun Öğretmen Davranışları

- ✓ Kaygılı, endişeli, müdahaleci ve mükemmeliyetçi anne babalar çocuklarının kaygı sorunlarına neden olabilmektedirler. Bu nedenle öncelikle ailenin müşavirlik hizmeti alması için rehberlik servisi ile görüşmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Çocuğa hiçbir zaman kaygı ve korkularından dolayı kızılmamalıdır.
- ✓ Çocuk dışlanmamalı, cezalandırılmamalı ya da çocukla dalga geçilmemelidir.
- ✓ Bu kaygı ve korkuların çocuğun elinde olmadan yaşadığı durumlar olduğu bilinmelidir.
- ✓ Bu türden korkuları olan tek çocuğun o olmadığı, diğer çocukların da bu tür kaygı ve korkuları olabildiği söylenerek çocuk ve aile rahatlatılmalıdır.
- ✓ Kaygı bozuklukları olan çocuklarda diğer birtakım psikiyatrik sorunların görülme sıklığı da arttığından, bu çocuklar rehberlik servisi ile bağlantı kurularak bir çocuk psikiyatristine yönlendirilmelidir.

2. Anne – Babanın Ayrılması

Evlilik, birbirinden farklı olan insanların ortak bir düzlemde bir arada yaşayabilmesidir. Bu birliktelik bazen uzun yıllar sürse de bazen çeşitli nedenlerle bitmek zorunda kalabilir. Hiç kuşkusuz, ebeveynler bu durumdan olumsuz etkilenmez; ancak bu durumdan en fazla çocuklar etkilenmektedir. Özellikle ayrılmaya götüren süreçte yaşananlar ve anne – babanın ayrılma kararı aldıktan sonra çocuğun yaşadıkları, onun ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Bir çocuk için anne ve babasını bir arada göremeyecek olmak veya her iki ebeveynden de ayrı kalmak kabullenilmesi zor bir durumdur. Bu nedenle çocukların bu durumu kabullenebilmesine, alışabilmesine yönelik adımlar atılması gerekmektedir.

Boşanmadan sonra anne ve baba kendi sorunlarını ne kadar hızlı çözüp hayatlarını ne kadar çabuk düzene sokabilirlerse, birbirleriyle ilişkileri ne kadar kavgasız olursa, birbirlerine ne kadar dostça yaklaşabilirlerse, çocuklar da o kadar çabuk sakinleşir ve yeni yaşantıya uyum sağlayabilirler; ama velayet sahibi ebeveynin kendisi boşanma ile baş edemeyip üzüntüsünü, stresini, öfkesini çocuklarına yansıtırsa çocukların da tepkileri daha şiddetli, alışmaları yavaş ve zor olur.

Çocukların boşanmanın ardından yaşadıkları karışık duyguları çözmeye yardımcı olmak için iki ebeveynin de çocuklarla her zaman yakın ilişki içinde olması gerekir. Çocuklarla ilgilenirken aşağıdaki noktalara dikkat edilmesi yararlı olacaktır:

- Çocuğa boşanmanın ne demek olduğunu ve nedenini uygun bir dille anlatmak
- Çocuğun suçluluk duygusu hissetmemesi adına bu ayrılık kararının anne ve babanın seçimi olduğunu ifade etmek
- Her iki ebeveynin her ne kadar birbirlerinden ayrılsalar da çocukların ayrılmadıklarını, onunla ilgilenmeye ve onu sevmeye devam edeceğini iletmek ve davranışlarla desteklemek
- Çocuklara anlayış göstermek, duygularını önemsemek, onları yargılamaktan kaçınmak
- Ayrılık kararının çocuğu olumsuz etkileyeceğini bilmek ve bu nedenle çocuğun bu karar sonrası bazı duyguları yaşamasına müsaade etmek
- Eski eşle çocukların yanında kavga etmemek, sürtüşmemek
- Çocuğu, eşle olan tartışmaların dışında tutmak, bazı konuları konuşmak adına çocuğu aracı yapmamak
- Çocukların her iki ebeveyne de ihtiyacı olduğunu, ikisini de sevdiğini kabullenip çocuğun önünde diğer ebeveyni eleştirmemek, hatta çocukların ona olan bağlılığını desteklemek
- Çocuğun anne ve baba arasında gidip gelmemesi adına bir ebeveynin yanında kalmasını sağlamak, diğer ebeveyni her gün değil düzenli aralıklarla ve sıklıkla görmesini sağlamak
- Yaşanan bu olaydan etkilendiğini düşünerek çocuğu şımartmak veya her istediğini yapmak gibi olumsuz davranışlar edinmeye neden olacak eylemlerden kaçınmak
- Çocuk eğitiminde tutarlı olmaya çalışmak, intikam almak adına diğer ebeveynin yaklaşımlarına ters yaklaşımlarda bulunmaktan kaçınmak
- Çocuğun bu durumun kendisine özgü olmadığını görmesini ve bu durumla başa çıkabilmesini sağlamak, gerektiğinde bu konuda psikolojik yardımlar almak
- Çocuk yaşına göre çocuksu davranışlarda bulunuyorsa ona karşı sabırlı olmak, ilgi göstermek, onu cezalandırmaktan ve onunla alay etmekten kaçınmak
- Çocuğu çeşitli sosyal aktivitelere yönlendirerek kendini ifade etmesini sağlamak ve sosyalleşmesine katkıda bulunarak kendini yalnız hissetmesini engellemek
- Çocuğu izlemek; ne yaptığını, nereye gittiğini ve davranışlarını takip etmek
- Çocuğa her iki ebeveyni de istediği zaman görebileceğini söylemek, ulaşılabilir olmak

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi, boşanmış anne-babaların, çocuklarının boşanma sonrasındaki koşullara uyumunu sağlamak için yapmaları gerekenlerden biri değildir?

A) Birbirine karşı hoşgörülü olmak
B) Çocuklara karşı tutarlı davranışlarda bulunmak
C) Çocuklarla ilgilenmeyi sürdürmek
D) Çocuklara olan sevgilerinin sürdüğünü göstermek
E) Çocuklarıyla her gün görüşmek

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Boşanma, boşanma sonrasındaki koşullara uyum, her gün görüşme

Çözüm: Soruda boşanma sonrasındaki koşullara uyum sağlamaktan söz edilmekte olup boşanma, iki ebeveynin birbirinden ayrı ve bağımsız yaşamaya başlaması olarak ifade edilmektedir. Böyle bir durum sonrası çocuğun boşanmaya alışması isteniyorsa, çocukla her gün görüşmek boşanmaya alışmayı sağlamak yerine alışmayı zorlaştıran bir etken olur; çünkü çocuğun anne ve babasının birlikte olmayacağı, onlarla her zaman bir araya gelemeyeceği gerçeğine alışması gerekir. Çocukla her gün görüşmek, bu durumu engelleyeceğinden E seçeneğinde yer alan ifade doğru olmaz; ancak boşanma sonrası eşlerin birbirlerine olan saygısını yitirmemesi ve çocuk eğitimine ilişkin A, B, C ve D seçeneklerinde ifade edilenlerin yapılması gerekir. Cevap E

3. Ebeveyn Kaybı, Çocuk ve Ölüm

Ölüm, yaşamın kaçınılmaz bir gerçeğidir. Bu gerçek, her yaştaki bireyi derinden etkilerken, bu gerçeğin bir çocuk tarafından algılanması ve kabullenilmesi daha zor olmaktadır. Algılama ve kabullenmedeki bu zorluk, bireylerde birtakım ruhsal sorunları da beraberinde getirmektedir. Örnek vermek gerekirse; uyku ve yeme sorunları, kızgınlık, öfke, suçluluk, endişe gibi duygusal tepkiler, içe kapanma, insanlarla iletişimden kaçınma veya madde bağımlılığı türünde çok çeşitli sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Bu nedenle okullarda karşılaşılan bu yönde bir olaya ilişkin takınılabilecek tavır ve ebeveyn kaybı yaşayan bir öğrenciye yaklaşım ile ilgili bilgiler edinilmesi gerekmektedir; çünkü çok fazla sayıda insanın bir arada bulunduğu okullar, bu tür sorunların çok fazla gözlenebileceği ortamlardır.

Çocuklarla ölüm üzerine konuşulurken bilinmesi gereken en önemli iki husus, çocukların bu konuda **ne bildikleri** ve **ne bilmedikleridir.** Eğer çocukların ölüme ilişkin gerçekçi olmayan, yanlış bilgileri varsa bu bilgiler düzeltilerek çocuğun korku, endişe, suçluluk gibi duygulardan kurtulması sağlanabilir; çünkü çoğu zaman özellikle çevre tarafından çocukları sakinleştirmek adına verilen bazı tepkiler, çocuk tarafından çok farklı değerlendirilmekte ve çocuğun bu durumu anlamlandırmasını zorlaştıran ruhsal sıkıntılar doğurmaktadır.

Çocuklar aslında ölümün farkındadırlar. Çevrelerinde çeşitli hayvanların ölümünü görmekte, televizyondaki programlarda izlemekte, hatta oyunlarında ölümü konu almaktadırlar. Ölüm yaşamın bir parçasıdır ve çocuklar çeşitli düzeylerde de olsa ölümün farkındadırlar. Eğer çocuklarla bu konularda konuşulur ve ihtiyaçları olan bilgiler verilirse, yaşayacakları herhangi bir krize hazırlanmaları ve krizin üstesinden gelmeleri sağlanabilir.

Çocuklarla ölüm üzerine konuşulurken ve bu konuda çocukların soruları cevaplandırılırken, yetişkinin bir takım şüphelerinin olmaması da çok önemlidir. Kuşkulu cevaplar çocuklar tarafından fark edileceğinden rahat, kesin, basit, savunucu olmayan, şaşkınlık içermeyen açıklamalar, çocuğun ölümü anlamasında işe yarayacaktır.

Ebeveyn kaybı veya herhangi bir şekilde ölüm gerçeği ile karşılaşıldığında çocuğa yapılacak açıklamalar şu basamakları içermelidir:

- Çocuk hazır olduğunda iletişim kurma isteğine duyarlı olmak
- İletişim girişimlerini engellememek
- Dürüst açıklamalarla yaklaşmak
- Dinlemek ve duygularını kabul etmek
- Çok küçük olduklarını söyleyerek duygularını ertelememek
- Kısa, basit açıklamalarla sorularına yanıt vererek kafalarında daha da karmaşıklık yaratacak açıklamalardan kaçınmak

Yetişkinler ne yapmalıdır?

- Bir çocuğa annesini, babasını ve bir yakınını kaybettiğini söylemek oldukça güçtür. Bu nedenle böyle bir durumla karşılaşıldığında bu görevi çocukla iletişimi iyi olan, soğukkanlı bireylerin üstlenmesi yararlı olacaktır. Böyle bir konuşma esnasında durumu geciktirmeden, sakince ve bireyin anlayabileceği bir dilde anlatmak gerekmektedir.
- Ölüm kavramı üzerine konuşurken olabildiğince açık, sade ve basit bir şekilde konuya yaklaşılmalıdır. Özellikle okul öncesi dönemde verilecek uzun ve karmaşık cevaplar çocukların farklı tepkiler vermesine neden olabilir.
- Bazen çocuklar ölümün arkasındaki duygusal süreçlerle de ilgilenebilir, alışılmadık ani sorular sorabilirler. Bu durumda çocuğa gerçekçi cevaplar vermek ve çocuğun endişelerini gidermek gerekmektedir. Ölümü uykuya benzetmek, uzağa gitmek olarak anlatmak veya ölen kişi için "hasta olduğu için öldü" demek gibi açıklamalar çocukta farklı düşüncelere neden olabilir. Yapılan araştırmalar, verilen bu tepkiler nedeniyle çocukların uyku bozukluğu, ayrılık kaygısı gibi sorunlar yaşadığını, hasta olan herkesin öleceği gibi düşünceler geliştirdiğini göstermektedir.
- Böyle bir durum karşısında çocuğun acısını ciddiye almak gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki böyle bir durumun verdiği acı, kısa zamanda atlatılamaz. Bu nedenle ölüm gerçeği ile karşılaşılan kişinin bir süre zarfında bu durumla ilgili gelgitler yaşayacağı unutulmamalıdır.
- Ebeneyn kaybı veya bir yakının kaybı durumunda hem sürecin başında hem de süreç içerisinde çocuğa psikolojik destek vermek, özellikle okulda görevli psikolojik danışmanların bu konuda çalışmalar yapması yararlı olacaktır.

- Sınıf ortamında öğretmenlerin çocuğun hassasiyetini dikkate alması da önemli bir başka husustur. Bazen çocuklar bu konuyu konuşmak istemeyebilirler. Bu konuda fazlaca sorular sormak, çocuğu konuşmaya zorlamamak gerekir.
- Çocuğun böyle bir durumla karşılaşması durumunda akran desteği de önemlidir. Bu nedenle öğretmenlerin akran danışmanlığı gibi uygulamalardan yararlanması da süreç içerisinde yardımcı olabilir.
- Yaşanabilecek böyle bir durum karşısında insanların acısını yaşamasına müsaade edilmesi önemlidir. "Ağlama", "üzülme" gibi tepkiler vermek yerine insanların acılarını yaşamasına müsaade etmek, sürecin atlatılmasına yardım edebilir.

4. Tik Bozukluğu

Tikler; aniden ortaya çıkan, istemsiz, tekrarlayıcı kasılmalar sonucu ortaya çıkan hareket, ifade, ses veya jestlerdir. Yapılan çalışmalar, klinik izlemler, tiklerin stres yaratan çeşitli durumlardan sonra açığa çıkabildiğini göstermiştir. Ayrıca aile ve çevre tarafından tikler için yapılan uyarılar ve cezalandırmalar tiklerde artışa neden olabilmektedir. Genel toplumda görülme sıklığı yüzde 1-2'dir.

İki grupta tanımlanabilirler:

- ✓ **Motor tikler:** göz kırpma, baş sallama, omuz silkme, yüz buruşturma, boyun çevirme, ağız germe, kaş oynatma, parmak çıtlatma, kolları germe, burnunu kıvırma, dudak yalama gibi.
- ✓ **Vokal tikler:** basit boğaz temizleme sesinden karmaşık sesler çıkarmaya, çeşitli konuşma bozukluklarından kopralalie (küfür etme) kadar değişkenlik gösterebilir.

Tik Bozukluğu Olan Öğrencilere Karşı Uygun Öğretmen Davranışları

- ✓ Çocuğun ailedeki, okuldaki ve yakınları ile olan çatışmaları ve bunların nedenlerinin bulunup ortadan kaldırılması uygun ve köklü tedbirlerdir.
- ✓ Taklit etmekten, çocuğun dikkatini çekmekten, tenkit etmekten, akranları ile kıyaslamaktan sakınılmalıdır.
- ✓ Yeteneklerini iyice saptamadan, birçok derste daha başarılı olmaya zorlamaktan kaçınmak gerekir.
- ✓ Çocukta tik görüldüğünde, okul rehber öğretmeni ile bağlantı kurulmalı ve gerekli görülürse çocuk ruh sağlığı uzmanına yönlendirilmelidir.

5. Depresyon

Bir duygu durumu bozukluğu olan depresyon; üzüntü, keder gibi duygularla birden fazla belirtinin bir araya geldiği bir hastalık olarak tanımlanır. Depresyon,sıradan bir sıkıntının çok ötesine geçmiş olan sürekli bir duygu durum bozukluğudur. Üstelik tedavi edilmediğinde intihar gibi istenmeyen sonuçlara yol açabilirler.

Arkadaş, okul, aile ilişkilerinde yetersizlik ve bozulma, planlarda aksama, ayrılma, kayıplar ve kronik hastalık ya da biyolojik yatkınlık depresyonun ortaya çıkışında rol oynayabilir.

Depresyon Belirtileri

- ✓ Bireylerde çökkünlük
- ✓ Günlük aktivitelere karşı ilgi azalması, bunlardan eskisi kadar zevk almama
- ✓ Aşırı kilo kaybı, kilo alımı
- ✓ Her gün uykusuzluk çekme ya da aşırı uyku hâli
- ✓ Yorgunluk, bitkinlik,enerji kaybının gözle görülür hâle gelmesi
- ✓ Bireylerin kendini değersiz hissetme duygusunun giderek güçlenmesi
- ✓ Suçluluk duygusunun ortaya çıkması
- ✓ Dikkatini,düşüncelerini tek bir konu üzerinde yoğunlaştırma yetisinin giderek azalması
- ✓ Sosyal ilişkilerde zayıflık, yalnız kalma isteğinin artması
- ✓ Huysuzlanma, geri çekilme, davranış sorunları (yalan söyleme, vurma, kırma vs. .)
- ✓ Sık tekrarlayan ölüm düşünceleri

Bir kişiye depresyon tanısı konulabilmesi için bu belirtilerden en az beş tanesinin en az iki hafta boyunca görülmesi, ayrıca bireyin dile getirdiği şikayetlerinin arasında çökkünlük ve ilgi azalmasının bulunması gerekmektedir.

Depresyon Belirtileri Gösteren Öğrencilere Karşı Uygun Öğretmen Davranışları

- ✓ Depresyon belirtileri gözlendiği takdirde öğrenci zaman geçirilmeden rehberlik servisine yönlendirilmelidir.
- ✓ Öğrencinin gönülsüz olması durumunda durum okul rehber öğretmenine bildirilmelidir.
- ✓ Okul rehber öğretmeninin bulunmadığı okullarda öğrencinin ailesi ile bağlantı kurularak psikiyatrik yardım alması sağlanmalıdır.

Kurgusal Örnek

Pınar öğretmen 12. sınıf öğrencisi Serhat'ın bir süredir derslere ilgisinin azaldığını ve durgunlaştığını fark eder. Serhat'la bir görüşme yapar ve Serhat'a bir sorun olup olmadığını sorar. Serhat bir sorunu olmadığını; ancak nedensiz bir sıkıntı hissettiğini; ama bunu kendi başına halledeceğini, yardım istemediğini anlatır. Pınar öğretmen yine de Serhat'ın durumu hakkında okul rehber öğretmeniyle görüşür. Okul rehber öğretmeni Serhat'la yaptığı görüşmede, yaşadığı durumu anlatmasını ister. Serhat gönülsüzce hiçbir şeyden keyif almadığını, yaşamın ona tat vermediğini, her şeyi anlamsız bulduğunu, yemek yemek istemediğini, hep uyumak istediğini, kimseyle konuşmak istemediğini anlatır ve kendini rahat bırakmalarını söyler.

Okul rehber öğretmeni, Serhat'a kendi başına çözemeyeceği bir sorunu olduğunu, psikiyatrik destek alması gerektiğini belirtir ve Serhat'ın ailesi ile görüşerek kendini bir psikiyatriste yönlendireceğini açıklar.

Pınar öğretmen Serhat'ın durumunu fark etmeseydi ve Serhat psikiyatrik destek almasaydı neler olabilirdi?

6. Hırsızlık

Davranış bozuklukları çocuğun çeşitli ruhsal ve bedensel nedenlere bağlı, iç çatışmalarını davranışlarına aktarması sonucu ortaya çıkar. Hırçınlık, sinirlilik, saldırganlık, inatçılık, yalan, çalma, küfür gibi davranışlar davranış bozukluklarına girer. Bu tür davranışlara davranış bozukluğu denmesi için de davranışın yaşa uygunluğu, şiddeti ve yoğunluğu ile sürekliliği de hesaba katılmalıdır.

Örnek

3-5 yaş çocuğu dikkat çekmek ister. Hayal dünyası çok geniş olduğu için inanılmaz öyküler anlatabilir. Henüz yalanla yalan olmayanı ayırt edemezler. Bu nedenle bu yaşlardaki çocukların anlattıkları yalan olarak kabul edilmezken, 11-14 yaşlarındaki çocuklarda görülen yalan normalden sapan bir davranış olarak kabul edilir.

Davranış bozuklukları ebeveyn ya da öğretmenlere karşı güç kazanma isteği, intikam alma isteği, eksiklik duyguları, dikkat çekme arzusu gibi nedenlerle oluşabilir.

Hırsızlık, çocuğun kendine açıkça ait olmayan bir eşyayı izinsiz olarak alıp ona sahip olmasıdır; ancak bunun hırsızlık olarak tanımlanması için çocuğun yaşı önemlidir.

Örnek

2 yaşındaki bir çocuk, sahip olma bilincine henüz erişemediği için her şeyin kendisinin olduğunu düşünür. Senin, benim, onun kavramlarını ayırt edemez. 3-4 yaşlarında çocuk sormadan bir şeyin alınmayacağını bilir; ama karşı koyamaz. İlkokulun 1 ve 2. sınıflarında çocukların birbirlerinin dikkat çekici oyuncak, maskot, kalemlik, renkli kalem, silgi vb. eşyalarında gözü kalır. Bu yaşlardaki öğrencilerin diğerlerinin eşyalarını alma davranışı hırsızlık olarak kabul edilmez.

Nedenleri:

- ✓ Çocuğa yeterli harçlık verilmemesi, çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmaması,
- ✓ Çocuğun hayatında önemli bir yoksunluk, (çalma sembolik olarak ana-babanın sevgi, ilgi eksikliğinin yerini tutar.)
- ✓ Çocukta mülkiyet fikrinin gelişmemiş olması,
- ✓ İntikam alma isteği, (başarılı bir çocukla kıyaslanan bir çocuk, ondan intikam almak için eşyalarını alabilir. Çocuk otoriter ana-baba ya da öğretmenden intikam almak için de çalabilir.)
- ✓ Bir grubun onayını alma isteği,
- ✓ Özgüvenini artırma isteği bu eyleme sebep olabilir.

Hırsızlık Yapan Öğrencilere Karşı Uygun Öğretmen Davranışları

- ✓ Aşırı tepki gösterilmemeli, kesinlikle fiziksel ceza verilmemeli, bağırıp çağırmadan, olayın onaylanmadığı gösterilmelidir.
- ✓ Çocuk kötü olarak damgalanmamalıdır.
- ✓ Çocuğun aldığı eşyayı özür dileyerek kendinin geri vermesi sağlanmalıdır.
- ✓ Şüphelenilen durumlarda çocukla konuşulmalıdır.

Örnek

"Arkadaşının kalemliğini senin alıp almadığından emin değilim, fakat sana çok gerektiği için aldıysan ve eğer geri verirsen seninle gurur duyacağım. Benim seninle gurur duymamdan daha önemlisi senin kendinle gurur duyman." şeklinde bir konuşma aldığı eşyayı geri vermesini sağlayabilir.

7. Saldırganlık, Şiddet, Zorbalık

Öfke ve Saldırganlık

Öfke ve saldırganlık kavramları genellikle bir arada kullanılır. Bu iki kavram incelendiğinde öfke kavramının, "engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakma, kısıtlama vb. gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye ya da kişiye yönelik şu ya da bu biçimde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun olumsuz bir duygu" olarak tanımlandığı görülmektedir.

Saldırganlık kavramı ise "diğer bir canlı ya da nesneye yönelik incitici ve rahatsız edici davranışlar" olarak tanımlanmaktadır; ancak bu tanım eylemde bulunan kişinin niyetini göz önüne almamaktadır. Bu nedenle "Saldırganlık başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış ya da eylemdir." şeklinde tanımlanabilir.

Şiddet

Kişinin kendine ya da başka birine, bir gruba ya da topluma karşı fiziksel ya da psikolojik gücünü istemli olarak kullanması, tehdit etmesi ve bunun sonucunda yaralanma, ölüm, psikolojik zarar görme, gelişiminin olumsuz etkilenmesi ya da tükenme durumunun ortaya çıkması şiddet olarak tanımlanmaktadır.

Çocukların hayatında şiddet sadece sağlıklarını değil, tüm gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Şiddete maruz kalan çocuklarda;

- ✓ uyum azlığı,
- ✓ antisosyal davranışlar,
- ✓ okul devamlılığında azalma,
- ✓ dikkat eksikliği,
- ✓ okul başarısında düşüklük,
- ✓ riskli davranışlar,
- ✓ eşyalara bilerek zarar vermek,
- ✓ özgüven eksikliği,
- ✓ okul korkusu,
- ✓ yeme bozuklukları,
- ✓ sağlık problemleri,
- ✓ alkol ve madde bağımlılığı,
- ✓ intihar girişimi,
- ✓ huzursuzluk,
- ✓ depresyon,
- ✓ kendine zarar verme gibi olumsuz eylemler gözlemlenmektedir.

Şiddet genellikle küçük yaşta ve aile içinde öğrenilmektedir. Çocukluğunda bir şekilde şiddete maruz kalan ya da şiddete tanık olan çocuklar şiddeti model alarak şiddet uygulamaktadırlar. Bu nedenle şiddet yalnız bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir sorundur.

Okul Zorbalığı

Öğrencilerin sınıf içinde insancıl bir atmosferi algılayamaması, öğrencilerin özsaygılarının düşmesine, öğrenciler arasında istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. İstenmeyen davranışlardan biri de öğrenciler arasında meydana gelen zorbalıktır. Öğrenciler arasında meydana gelen zorbalık davranışları, yaklaşık 30 yıldır okullarda ciddi bir problem olarak bilinmektedir. Okullarda meydana gelen saldırganlık olaylarının bir türü olan okul zorbalığı, bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız etmesiyle sonuçlanan ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir saldırganlık türüdür.

Akran zorbalığına karışan öğrencileri zorba ve kurban olarak iki boyutlu sınıflandırılmasının yanı sıra zorbalığı kavramlaştırırken de aşağıda ifade edilen 3 boyuta dikkat edilmelidir. Bunlar:

1. Zorbalık saldırganca olmalı veya içinde kasıtlı zarar verme söz konusu olmalıdır. Zorbanın saldırganca davranmasının nedeninde kurbanın kışkırtması bulunmamalıdır. Kurbanın zorbayı kışkırtması sonucunda zorbanın saldırganca davranması, şiddetin bir boyutu olarak düşünülmektedir. Buna göre zorbanın saldırganca davranışları kurban tarafından da saldırganca bir davranış olduğu hissedilmelidir.
2. Zorbalık tekrarlayıcı olmalıdır. Haftada birkaç kez üst üste olan rahatsız edici davranışlar zorbalık olarak nitelendirilmektedir.
3. Zorbalığa karışan kişiler arasında güç dengesizliği olmalıdır. Kurbanın kendini zorbaya oranla psikolojik ya da fiziksel olarak daha güçsüz, zayıf hissetmesi gerekmektedir.

Okul zorbalığı;

- ✓ Dövme, tekme, tokat atma, tükürme, itme, çekme ve dürtme gibi **fiziksel**,
- ✓ Baskı kurma, korkutma, dalga geçme, alay etme, kızdırma, sözel sataşma, tacizde bulunma, kötü isim(ler) takma, kurbana ya da ailesine hakaret etme, alt kimliğiyle, cinsel eğilimleriyle alay etme, küçük düşürme, kurban hakkında yalan-yanlış söylentiler çıkarma ve yayma, çeşitli yerlere çirkin sözler yazma, eşyalara karşı sözel tehdit oluşturma (çalmakla, kırmakla tehdit etmek gibi) gibi **sözel**,
- ✓ Dedikodu yayma, kurbanı kasıtlı olarak grup dışında tutup yalnızlığa itme, ırkçı veya cinsiyetçi yalıtıma neden olma, oyun veya diğer etkinliklere katmama, kasıtlı olarak eşyalarına zarar verme, diğer öğrencilerin ona aptalmış gibi bakmasını sağlama, diğerlerinin suçlamasını sağlama, toplum önünde küçük düşürme gibi **dolaylı**
- ✓ Silahla yada silahsız korkutarak eşya yada parasını alma, sarkıntılık, elle taciz gibi **davranışsal** olarak ortaya çıkabilir.

Bununla birlikte zorbalık literatürde:

1. Fiziksel: İtme, tekme atma, yumruklama, saç-kulak çekme, bıçakla saldırma ya da korkutma amaçlı kullanılan her tür fiziksel şiddet.

2. Sözel: Ad takma, alay etme, söylenti, çirkin takılmalar, tehdit etme, sözel kaba şaka, hakkında kötü şeyler yazma.

3. Duygusal: Sosyal yalıtım (gruptan dışlama, ayrımcılık, aşağılama), eşyalarına zarar verme, parasını zorla alma.

4. Cinsel: Sarkıntılık, elle taciz, cinsellik içeren sözler söyleme.

5. Siber zorbalık: Korkutma, utandırma, tedirgin etme veya başka bir reşit olmayanı hedef alma amacıyla bir çocuk tarafından yazılan veya gönderilen mesajları içeren bir siber iletişim şekli olarak tanımlanır. İletişimin her iki tarafında olanlar çocuk değilse bu siber taciz olarak değerlendirilir, ancak her iki terim de aşağı yukarı aynı anlama gelir. Siber zorbalık da özü itibarıyla bilinen diğer zorbalıklardan farklı değildir.

Örnek

Öğrencinin arkadaşı sandığı birinden kaba veya aşağılayıcı bir metin veya anlık mesaj alması veya bir sınıf arkadaşının bir web sitesinde bir başkasıymış gibi davranıp yanlış bilgiler veya hoş olmayan fotoğraflar göndermesi gibi durumlar siber zorbalığın içinde düşünülür.

Ülkemizde ise okul zorbalığı son on yıldır araştırmacıların dikkatini çekmeye başlamıştır. Lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada ülkemizdeki öğrencilerin;

- ✓ %44'ünün sözel
- ✓ %30'unun fiziksel
- ✓ %18'inin duygusal
- ✓ %9'unun cinsel içerikli zorbalığa uğradıkları tespit edilmiştir.

Zorbalığı yapan ve zorbalığa uğrayan öğrencilerin büyük bir bölümünü erkek çocukları oluşturmaktadır. Erkek öğrenciler diğer erkek öğrenciler tarafından genellikle dövülme, itilme, tekmelenme gibi fiziksel zorbalığa maruz kalmaktadırlar. Kız öğrenciler ise hem erkek hem de kız öğrenciler tarafından isim takma, dalga geçme, alay etme, söylenti çıkarma gibi sözel zorbalığa maruz kalmaktadırlar ve sosyal olarak dışlanmaktadırlar.

Yaş ilerledikçe zorbalığa uğrayan öğrenci sayısında bir düşüş, zorba sayısında bir artış olmaktadır. Küçük sınıflarda fiziksel zorbalık yaygınken büyük sınıflarda daha çok sözel ve psikolojik zorbalık görülmektedir.

Okul Zorbalığının Nedenleri

Okul zorbalığının nedenleri üç ana başlık altında toplanabilir.

- ✓ Bireysel nedenler
- ✓ Ailesel nedenler
- ✓ Okula ait nedenler

1. Bireysel Nedenler

Zorbalık davranışı gösteren öğrencilerin ortak özellikleri:

- ✓ Empati kurma yetenekleri çok zayıf ya da hiç yoktur.
- ✓ İletişim kurma, sorun ve çatışma çözme becerilerinde yetersizlik vardır.
- ✓ Saldırgan ve dürtüsel mizaca sahiptir.
- ✓ Erkeklerde fiziksel güç yaşıtlarından üstündür.
- ✓ Genellikle benlik saygısı normal ya da normalin üstüdür.
- ✓ Saldırganlığın ve çatışmanın yoğun olduğu ailelerden gelmektedirler.
- ✓ Erişkin yaşlarına gelindiğinde bu çocukların yarısından çoğu suça eğilim gösterir.

Zorbalığa uğrayan öğrencilerin ortak özellikleri:

- ✓ Farklı özelliklere sahip olabilir "diğerlerinden bariz farklı olacak şekilde koyu yada açık ten rengi, çok zayıf yada şişman olmak, kekemelik gibi."
- ✓ Güvensiz ve kendilerini koruyamayan, pasif ve boyun eğicidir.
- ✓ Utangaç ve içine kapanıktır.
- ✓ Yakın arkadaşı yoktur.
- ✓ Genellikle aşırı koruyucu ailelerin çocuğudur.
- ✓ Farklı ırk ya da etnik grup üyesi olabilir.
- ✓ Özel öğrenme gereksinimi yada engeli olabilir.
- ✓ Diğerlerinden fazla harçlığa ya da pahalı eşyalara (cep telefonu, takılar vb.) sahip olabilir.

2. Ailesel Nedenler

Öğrencilerin saldırgan tepkiler geliştirmesinde dört önemli ailesel etken sayılabilir:

1. **Ailenin, özellikle de çocuğun bakımını üstlenen kişinin (genellikle anne) temel duygusal yaklaşımı:** Yaşamın ilk yıllarında çocuğa yönelik yetersiz ilgi ve sevgiyle belirginleşen olumsuz tutum, açık bir şekilde çocuğun ileriki yılarda diğer insanlara karşı saldırgan ve acımasız olması riskini arttırmaktadır.
2. **Bakımını üstlenen kişi yada kişiler çocuğun saldırgan davranışlarına izin verici tutumlar sergilemesi:** Eğer bakımını üstlenen kişi ya da kişiler çocuğun akranlarına, kardeşlerine ve yetişkinlere karşı sergilediği şiddet içeren davranışlara kesin sınırlandırmalar getiremiyorsa, izin veren bir tutum sergiliyorsa, çocuğun saldırganlık düzeyi artacaktır.
3. **Ailenin çocuğu yetiştirirken güç kullanması:** Çocuğu yetiştirirken açık kurallar koymak ve sınırlamalar getirmek önemlidir. Bunları fiziksel şiddet içeren cezalara dönüştürmemek gerekir.
4. **Çocuğun mizacı:** Aşırı hareketli ve öfke nöbetleri olan çocuklar daha sakin olan çocuklara oranla daha fazla saldırgan tutumlar geliştireceklerdir. Bu etkenin diğerlerine göre daha düşük olduğu gözlenmiştir.

3. Okula Ait Nedenler

Araştırma sonuçlarına göre zorbalığın öğrencilerin güdülenme düzeyini ve akademik başarılarını olumsuz etkilediği, öğrencilerin en fazla sözel ve fiziksel zorbalığa, en az cinsel zorbalığa maruz kaldığı, zorbalığın çoğunlukla okul içinde gerçekleştiği bulunmuştur.

Müdür, müdür yardımcıları ve öğretmenlerin yetersiz denetimleri nedeniyle okullarda zorbalık eylemleri artmaktadır. Okulun sosyal ortamının, genel havasının bütün öğrencilere karşı sıcak ve kabul edici olmaması da şiddet eylemlerini arttırmaktadır.

Zorbalığın Neden Olduğu Sorunlar

1. Psikolojik Sorunlar

Akran zorbalığına uğramış kişilerde en sık gözlenen psikolojik sorunlar:

- ✓ Huzursuzluk
- ✓ Tekrarlayan çağrışımsız anılar
- ✓ Panik ve gerginlik hissi
- ✓ Uyku sorunları
- ✓ Geceleri altını ıslatma
- ✓ Depresyon
- ✓ Okul fobisi
- ✓ İntihar düşünceleri ve girişimi

2. Akademik Sorunlar

Zorbalığın yol açtığı akademik sorunlar:

- ✓ Ders başarısında düşme
- ✓ Devamsızlık
- ✓ Okuldan korkma
- ✓ Okulu güvensiz ve mutsuz bir yer olarak algılama
- ✓ Konsantrasyon kaybı
- ✓ Ders içi uyumsuzluk
- ✓ Okul reddi

3. Sosyal Beceri Sorunları

Akran istismarı davranışı, normal gelişimin bir parçası değildir. Bu olumsuz davranışın mağdurlar üzerinde olağanüstü yıkıcı bir etkisi vardır. Bu etki onların yaşamlarında iz bırakır, onlarla yetişkinliğe kadar büyür ve gelişir. Zorbalığa maruz kalmış kişiler mutluluklarını ve başarılarını yeterince yaşayamazlar; çünkü mutlu bir yaşamı hak etmediklerini düşünürler. Bunun sonucu olarak sosyal ve duygusal sorunlar yaşarlar. Arkadaşlık kurmak ve sürdürmek onlar için çok güçtür. Bu sorunlar yetişkinlikte de ilerleyerek devam eder ve ağır sosyal uyum sorunları ortaya çıkabilir.

Zorbalığın yol açtığı sosyal beceri sorunları

- ✓ Düşük benlik saygısı
- ✓ Azalmış kendine güven
- ✓ Olumsuz kendilik algısı
- ✓ Arkadaşları tarafından ihmal edildiği duygusu
- ✓ Güvensizlik ve içine kapanıklık
- ✓ Utangaçlık

Öğrencilerde Şiddet ve Zorbalık Eğilimi Açısından Riskli Durumlar

- ✓ **İçine kapanma:** Bu durum genellikle depresyondan, reddedilme, haksızlığa uğrama, bir işe yaramama duygularından ve kendine güven eksikliğinden kaynaklanabilir.
- ✓ **Sürekli yalnız olma ve terk edilme duygusu:** Yalnızlığa itilme ve terk edilme duyguları bazen şiddet davranışlarına yol açabilmektedir.
- ✓ **Şiddetli reddedilme duygusu:** Reddedilme şiddetli olduğunda ve sürekli tekrarlandığında çocuk suç işleyebilmektedir.
- ✓ **Şiddete maruz kalmış olmak:** Daha önce de belirtildiği gibi fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma, çocukları şiddet kullanmaya itmektedir.
- ✓ Düşük akademik başarı ve derslere ilgi azlığı suç davranışının erken göstergelerinden biridir.
- ✓ Öfkesini kontrol edememe şiddet davranışına ilişkin bir uyarı belirtisidir.
- ✓ **Sürekli başkalarına vurma, aşağılama ve rahatsız etme davranışı:** Bu tür davranış gösteren öğrencilerle yakından ilgilenilmeli ve sürekli göz altında bulundurulmalıdır.
- ✓ Geçmişte **disiplin sorunları** yaşayan, şiddete başvuran ve saldırgan davranışlar gösteren öğrenciler de özel olarak ilgilenilmesi gereken öğrencilerdir.

Yönetici ve Öğretmenlerin Okullarda Şiddet ve Zorbalıkla Mücadelede Alabileceği Önlemler

1. Okul idaresi ve okul rehber öğretmenleri tarafından okulda zorbalık sorununun büyüklüğü, okul çevresinde şiddet eğilimli kişiler yada çetelerin varlığı saptanmalı, zorba ve kurban öğrencilerin zorbalığa ilişkin tutum ve inanışlarının ne olduğu belirlenmelidir.

2. Sürekli şiddet, zorbalık ve kavga davranışı gösteren öğrenciler ile kurbanlar saptanmalı ve okul rehber öğretmenleri tarafından müdahale programına alınmalı, bu öğrencilerle bireysel olarak ilgilenilmelidir,

3. Zorbalar ve kurbanları için gerektiğinde bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti sunulmalıdır.

4. Öğrencilerin, okulda zorbalıkla ne ölçüde etkili mücadele edildiği konusundaki algıları ile ne tür önlemleri alınması gerektiğine ilişkin düşünceleri belirlenmelidir.

5. Öğrencilere, öğretmenlere ve velilere okulda yaşanan zorbalık olaylarının yaygınlığı, zorbalığın sebepleri ve sonuçları hakkında doğru ve kapsamlı bilgiler verilmelidir.

6. Türü ne olursa olsun okulda zorbaca eylemlerin kabul edilemez olduğu vurgulanmalı, bu sorunla etkin bir biçimde baş edebilmek için uygun politikalar geliştirilmelidir.

7. Zorbalıkla baş edebilmek için gerekli önlemleri de içeren okul kurallarının geliştirilmesi ve bu sürece öğrencilerin de katılması sağlanmalıdır.

8. Okul rehberlik programlarında davranış kontrolü, kendi kendini denetleme stratejileri, kişiler arası sorun çözme becerileri, çatışma çözme becerileri, atılganlık eğitimi ve sosyal beceri eğitimi gibi konulara yer verilebilir.

9. Koruyucu ve müdahale edici stratejileri bünyesinde birlikte barındıran bir programa tüm okul personelinin eğitimden geçirilerek katılmaları gerekir. Bu programlara sadece öğretmen ve yöneticiler değil, aynı zamanda bakıcılar, hizmetliler, kantin görevlileri ve servis araçlarının sürücüleri gibi diğer personelin de katılımı sağlanmalıdır.

10. Okul zorbalığı konusunda aileler bilinçlendirilmeli, müdahale sürecine anne ve babaların katılımı sağlanmalıdır. Okulda öğretmenlerin çocukla yaşadıkları sorunun benzerini anne ve babaların da evde yaşadıkları ve genellikle evdeki kurbanın okulda zorba olduğu unutulmamalıdır.

11. Anne ve babaların anne-baba eğitimine katılmaları, anne-baba olma ve çocuk yetiştirme becerilerini öğrenmeleri son derece önemlidir. Bu sebeple müdahale programları ev ile okul arasında koordineli bir biçimde yürütülmelidir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul zorbalığı; bir ya da birden çok öğrencinin kendilerinden daha güçsüz öğrencileri (kurban) kasıtlı ve sürekli olarak rahatsız ettiği ve kurbanın kendisini koruyamayacak durumda olduğu bir istismar türüdür.

Bir öğrencisinin zorbalığa maruz kaldığını fark eden bir sınıf rehber öğretmeninin aşağıda belirtilen davranışlardan hangisini yapması, sorunun rehberlik anlayışına uygun şekilde çözümüne yardımcı olur?

A) Zorba ve kurban öğrencilerin zorbalığa ilişkin tutum ve inanışlarının ne olduğunu belirlemek

B) Öğrencilerin zorbalık içeren davranışları fark etmelerini sağlamak ve zorbalıkla baş edebilmek için belirlenmiş kuralları uygulamak

C) Kendini denetleme stratejileri, kişiler arası sorun ve çatışma çözme becerileri gibi konularda öğrencilere verilecek eğitimleri planlamak

D) Çeşitli testler ve test dışı teknikler kullanarak sorunun kaynağını saptamak ve çözümünde okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman) ve velilerden yardım almak

E) Zorbalığı büyüme çağı davranışı olarak değerlendirmek ve bir süre sonra kendiliğinden ortadan kalkacağından, pekiştirmemek için zorbalık davranışlarını görmezlikten gelmek

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sınıf rehber öğretmeni, davranışları fark etmelerini sağlamak, kuralları uygulamak

Çözüm: Soruda sınıf rehber öğretmeni için doğru davranışlar sorulmaktadır. B seçeneği dışındaki ifadeler ya doğru davranış değildir ya da sınıf rehber öğretmeninin görev alanı dışındadır. Öğrencileri arasında okul zorbalığı gibi bir problem durumunun yaşandığını fark eden bir sınıf rehber öğretmeninin bu durumu görmezden gelmeye çalışması, bunun bir süre sonra kendiliğinden ortadan kalkacağını düşünmesi öğretmenin problem durumuyla mücadele etmekten kaçınması demektir ki rehberlik anlayışına uygun düşmez. Zorba öğrencilerin zorbalığa ilişkin tutum ve inanışlarını belirleme ise bir rehberlik araştırmasına konu olabilir. Bu araştırmayı da ancak okul rehber öğretmeni yapabilir. Problemin çözümüne yönelik çeşitli eğitimleri planlamak ve bu konu ile ilgili çeşitli test ve test dışı teknikleri uygulamak da okul rehber öğretmeninin yetkinlik sınırları içerisindedir. Sınıf rehber öğretmeni sınıfı içinde şiddetin ve zorbalığın önlenebilmesi kuralların uygulanmasını takip edecek kişidir. Bununla birlikte öğrencilerinin bu konuda içgörü kazanmasında da görev almalıdır. Cevap B

ERİK AĞACINDA NAR OLMAK

Erik ağacında narım ben
Beklediğiniz zamanda
Beklediğiniz gibi değilim
Aynı doğaya aitim
Aynı toprağa
Aynı güneşe
Aynı buluttan yağmura muhtacız
Şaşırdınız tabi
Erik ağacında nar
Ben de öyle
İçimde binlerce tanecikler
Ayrı ayrı odacıklar
Geç olgunlaşıyorum
Yalnızım
Erik ağacına değil
Toprağa değil
Dalına ağırım
Ama meyveyim erik ağacında da olsam
Sizin ayrı ayrı yüzleriniz fikirleriniz
Renklerinizle olduğu gibi
Ne güzel ama değil mi?
Evet ağaç ta şaşkın ben de
Sizin gibi
Kimsenin tercihi değilim
Benim de seçimim olamayacağını biliyorsunuz
Ama erik değilim ben narım
Erik ağacında
Aynı doğaya ait

Mustafa ATEŞ

http://www.egitimyuvasi.com/forum/ozel-egitim-ilgili-yazilar-siirler/35640_erik-agacinda-nar-olmak

REHBERLİK HİZMETLERİNDE ÖĞRETMEN-ÖĞRENCİ İLİŞKİLERİ

1. Öğretmen-Öğrenci İletişimi

Hümanist kuramda her bireyin kendini gerçekleştirme gizil gücü ile dünyaya geldiği varsayılmaktadır. Bu varsayım bireyin içinde iyiye yönelmeye, uygun koşullar oluşturduğunda potansiyelini zirveye çıkarmaya dair doğuştan getirdiği bir eğilimi anlatır; ancak burada "uygun şartlar"ın oluşması önemli bir gerekliliktir. Uygun şartlar ancak bireyle doğru iletişim kurulması ile gerçekleşir.

Doğru iletişim bireyin sağlıklı benlik algısı geliştirebilmesi, özsaygısının yüksek olması ve böylelikle kendini gerçekleştirme yolunda ilerlemesinin yegâne yoludur.

Benlik algısı bireyin kendisine dair yargılarının tümüdür ve bu algı bireyin çevresiyle kurduğu iletişimin niteliği ile çok yakından ilgilidir. Bireye değerli ve iyi olduğunu yansıtan mesajlar verilmesi bu algıyı olumlu kılmaya yardım edecektir. Sağlıksız iletişim ise bu algının olumsuz olmasına neden olacaktır.

Bireyin benlik algısı ile ilişkili olarak ideal benlik ve gerçek benlik kavramlarından bahsetmek gerekir.

- ✓ **İdeal benlik** bireyin hedeflerini, varmak istediği noktayı ya da başka bir ifade ile olmak istediği yeri anlatır.
- ✓ **Gerçek benlik** ise kısaca bireyin şu anda olduğunu hissettiği konumu anlatır.
- ✓ Bireyin ideal benliği ile gerçek benliği arasındaki uzaklık ise onun **kendine duyduğu saygıyı** belirler.
- ✓ Gerçek benlik ile ideal benliğinin birbirine yakın olması bireyin kendisine duyduğu saygının yüksek, tersi ise düşük olmasına neden olacaktır.

Örnek

Birey kendisini yeteneksiz ve değersiz hissediyorsa, şu anda olduğundan çok daha yetenekli, değerli, saygı duyulan bir kişi olmayı istiyorsa, öz saygısı düşük demektir.

NOT

Öğrenci ile sağlıklı iletişim kurulabilmesi için öğretmenin hümanist anlayış çerçevesinde davranması gerekir.

Kurgusal Örnek

Nurettin lise öğrencisidir. Nurettin'in ailesi Nurettin'in sınıfındaki pek çok öğrencinin ailesi gibi yoksuldur. Yakışıklı bir öğrenci olan Nurettin'in gelişimsel herhangi bir sorunu bulunmamaktadır. Arkadaşlarına göre aslında oldukça zeki olan Nurettin, derslerde oldukça çekingen davranışlara sahiptir. Sınıf rehber öğretmeninin yönlendirmesiyle okul rehber öğretmeni ile yaptığı bir görüşmede "Babam bana 'Senden adam olmaz.' der hep 'Hiçbir şeyi adam gibi yapamazsın, gözünün önüne baksana, bir işi adam akıllı bitiremeyecek misin, sen ne beceriksiz adamsın, şu ablanın yarısı kadar olsan yeter' sözlerini o kadar duydum ki babamdan. Ablamı çok seviyor. Fen lisesi okudu o, tıp kazandı sonra. Ben hiç ilgi görmedim babamdan. Ablam gibi de zeki değilim. Notlarım iyi gibi ama ablam gibi olamam; ama bir gün babamın benimle gurur duymasını çok isterdim. Yapabileceğimi sanmıyorum, çok zor bu." demiştir.

Nurettin büyük olasılıkla görünenden daha yüksek bir potansiyele sahiptir; ancak babasının davranışları onun kendini eksik ve değersiz hissetmesine neden olmuştur. Burada Nurettin'in, babasının saygı duyacağı birisi olma isteği (ideal benlik) ile yetersizlik hisleri (gerçek benlik) arasındaki büyük fark onun ne denli düşük bir benlik algısına ve dolayısıyla özsaygıya sahip olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurulabilmesi için hümanist anlayışta olmazsa olmazlar vardır. Bunlar;

- *bireyin kendini gerçekleştirme gücüne inanç,*
- *koşulsuz kabul,*
- *koşulsuz saygı,*
- *saydamlık (içtenlik-dürüstlük) ve*
- *tutarlılıktır.*

Bireyin kendini gerçekleştirme gücüne inanç: Bireyin doğuştan iyi olduğuna ve içindeki iyiyi ortaya çıkararak tüm gizil güçlerini mümkün olan en üst seviyeye taşımaya eğilimli olduğunu anlatır. Bireyin içindeki iyilik onu koşulsuz saygı duyulmasının ve koşulsuz kabul edilmesinin de temelini oluşturur.

Koşulsuz Kabul: Karşımızdaki bireyi artı ve eksileriyle, günahlarıyla, sevaplarıyla, olumlu ve olumsuz yanlarıyla, olduğu gibi kabul edebilmemiz kastedilmektedir. Bir insanla empatik bir iletişim içerisinde olmanın ön koşuludur. Olduğu gibi kabul edemediğimiz bir insana karşı ne saygı duymamız ne de içten ve dürüst bir şekilde onu ilgiyle dinleyip onu anlamaya çalışmamız mümkündür. Bu yüzden öğretmen öğrenci ilişkilerinde de öğrenciye karşı ön yargısı bulunan bir öğretmenin öğrencisine karşı empatik bir yaklaşım benimsemeye çalışması boşa bir uğraş olacaktır.

Gel, gel, ne olursan ol, yine gel.
İster kâfir ol, ister Mecûsî ol, ister putperest...
İster yüz kere tövbe etmiş ol, ister yüz kere bozmuş ol tövbeni.
Bizim dergâhımız ümitsizlik dergâhı değil;
Nasıl isen öyle gel.

Mevlana

Örnek

Sınıfta olumsuz davranışlar sergileyen bir öğrenciye de öğretmenin yardımcı olmaya çalışması, öğretmenin öğrencileri arasında ayrım yapmaması, koşulsuz kabule örnek bir durumdur.

Koşulsuz Saygı: Her birey, davranışları ya da başarılarıyla değil, başlı başına insan olduğu için değer verilmeye layıktır. İnsan oluşu ona saygı duymamız için yeterli bir durumdur; ancak saygı duyduğumuz bireylerle iletişimimizde empatik bir yaklaşım benimseyebiliriz. Saygı, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin vazgeçilmez unsurudur. Öğrencinin öğretmenine saygı gösterdiği gibi öğretmen de öğrencisine kendisi için değerli olduğunu ve ona saygı duyduğunu davranışları ile iletmelidir.

Örnek

Öğretmenin öğrencilerini eleştirmekten kaçınması, onların haklarını gözetmesi ve kendileri ile ilgili kararlarda seçimi onlara bırakması, koşulsuz saygıya örnek bir durumdur.

Saydamlık (İlişkilerde içtenlik ve dürüstlük): Bireyin o an yaşadığı duygu ne ise olduğu gibi karşısındaki insanla bunu paylaşması kastedilmektedir. Öğretmen öğrenci ilişkisi açısından baktığımızda saydamlık, öğretmenin öğrencileri ile ilişkisinde gerçek duygularını ortaya koyması, yapmacıklıktan uzak, doğal ve dürüst olabilmesidir. Tabii ki saydam olmaktan kasıt karşımızdaki bireyin insan oluşuna saygı duymadan ağzımıza geleni söylemek değildir. Öğretmen, saygı ilkesini ihlal etmeden öğrencileri ile olumlu ve olumsuz duygularını paylaşabilmelidir.

Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol.
Şefkat ve merhamette güneş gibi ol.
Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol.
Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol.
Tevazu ve alçak gönüllülükte toprak gibi ol.
Hoşgörülülükte deniz gibi ol.
Ya olduğun gibi görün, ya göründüğün gibi ol.

Mevlana

Örnek

Derste arkadaşlarıyla konuşup gürültü çıkaran bir öğrenciye öğretmenin içten ve dürüst bir şekilde "Arkadaşlarınla konuşup gürültü çıkardığın için derse odaklanamıyorum." demesi saydamlık örneğidir.

Kurgusal Örnek

Lise 1. sınıf öğrencilerinden Mücella çok sevdiği ve güvendiği resim öğretmeninin yanına giderek onunla konuşmak istediğini söyler. Okul bahçesinin sakin bir köşesine giderler ve Mücella "Öğretmenim, ben sınıftaki bazı arkadaşlarımın erkek arkadaşları olduğunu biliyorum. Onlar kendilerini çok mutlu hissediyorlar, bunu bana anlatmasalar da gözlerinden okunuyor. İşin aslı ben de birinden hoşlanıyorum ama o bana hiç bu gözle bakmıyor. Beni erkek arkadaşı gibi gördüğüne eminim. Diğer erkeklerin de bana kız gözüyle bakmadığını düşünüyorum. Neden böyle oluyor anlamıyorum hiç." der.

Mücella öz bakımına, giyimine pek dikkat etmeyen, dağınık görünen bir kızdır. Resim öğretmeninin "Bu kadar hırpani bir görüntüden kim hoşlanır, yaramaz çocuklar gibi görünüyorsun, çok pasaklısın" demesi dürüstçe söylenmiş, saydamlığa uygun bir sözdür; ancak Mücella'nın benliğini çok yıpratacaktır. Mücella'nın olumsuz özelliklerini fark etmesini özsaygısını destekleyen bir dille, örneğin "Senin yaşında görüntü çok önemlidir, daha şık ve özenli giyinmek belki bir şeyler değiştirebilir, ne dersin?" demesi daha doğru olacaktır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Öğrencilerin kimi davranışları, hem onların gelişimlerini olumsuz etkileyebilir hem de öğretmeni rahatsız edebilir. Öğretmen, bu davranışlara ilişkin duygu ve düşüncelerini öğrencilerine iletebilir; ancak bunu yaparken, öğrencilerin hazırbulunuşluğuna dikkat etmeli ve incitici bir dil kullanmaktan kaçınmalıdır.

Öğretmenin bu tutumu, danışandan hız alan yaklaşımın hangi kavramıyla ilişkilendirilebilir?

A) Saydamlık B) Empati C) Koşulsuz kabul
D) Saygı E) Özerklik

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Duygu ve düşünceleri öğrencilere iletmek, saydamlık

Çözüm: Öğretmenin öğrencilerine karşı olumsuz da olsa hissettiklerini olduğu gibi aktarması öğretmenin öğrencilerine karşı içten ve dürüst olduğunu, bir başka deyişle saydamlık ilkesine göre hareket ettiğini gösterir. Dost acı söyler sözü saydamlığı örnekler; ancak bunu yaparken özsaygıya da dikkat edilmelidir. Öğrencilerinin yaptığı herhangi bir olumsuz davranıştan sonra öğretmenin aldırmamış, bu durumdan etkilenmemiş gibi davranması, öğrencinin bu konuda farkındalık geliştirememesinden dolayı öğrenciye daha çok zarar verebilir. Bunun yerine "Bu yaptığınız davranıştan dolayı hayal kırıklığı yaşadım." demesi onun davranışlarının farkına varmasına yardım edebilir. Cevap A

Tutarlılık: Kendini gerçekleştirmiş bireyin en önemli özelliklerinden birisi de tutarlılıktır. Tutarlılık bireyin sözlerinin, davranışlarının birbiri ile uyumlu olmasıdır. Bu kavram söylenenlerin birbiriyle çelişmemesi ile birlikte sözlerin davranışlarla uyumlu olmasını da anlatır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Hacı Bektaş-i Veli'nin "Biz dile ve söze değil, öze ve hâle bakarız. Özünle, gözünle, sözünle ve işinle ol." **sözü, insancıl yaklaşıma göre aşağıdaki kavramlardan en çok hangisiyle açıklanabilir?**

A) Tutarlılık
B) Empati
C) Kendini gerçekleştirme
D) Başarılı kimlik
E) Psikolojik sağlamlık

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Özünle, gözünle, sözünle ve işinle ol

Çözüm: Danışandan hız alan yaklaşıma göre, insanın doğası iyi, rasyonel, güvenilirdir ve insan, değerli bir varlıktır. Bundan dolayı her birey doğuştan sahip olduğu büyüme, gelişme ve kendini gerçekleştirme kapasitesi ve hakkına sahiptir. Kendini gerçekleştiren bireylerin özelliklerinden biri de tutarlı olmasıdır yani düşünce ve davranışlarının birbiriyle uyumlu olmasıdır. Soruda Hacı Bektaş-i Veli "özünle, gözünle, sözünle ve işinle ol" diyerek bu düşünce ve davranış tutarlılığını vurgulayan bir öğüt vermektedir. Cevap A

Sağlıklı İletişim

Sağlıklı iletişimin en önemli unsuru **dinleme**dir.

Dinlemenin iki türü, edilgen (pasif) ve etkin (aktif) dinlemedir.

✓ **Edilgen (pasif) dinleme** bireyin sessizce dinlenmesidir; ancak bu bazen bireyin karşıdakinin kendisini dinlediğini hissetmemesine ve sağlıklı iletişim kurulamamasına yol açmaktadır.

✓ **Etkin (aktif) dinleme** ise bireyin empatik anlayışla dinlenmesine dayalıdır.

Empatik anlayış: Empati, genellikle kendimizi karşımızdaki insanın yerine koyma şeklinde tanımlanmaktadır ancak bu tanım yetersiz bir tanımdır.

Empati; bir insanın objektifliğini kaybetmeden, bir başka ifadeyle kendi gerçekliğinden kopmadan, kendini diğer insanın yerine koyarak onun düşüncelerini ve duygularını kavrayabilmesi ve karşısındaki kişiye onu anladığını iletmesidir.

Empatik anlayış sadece **"hı hı seni anladım, anlıyorum."** diyerek ortaya konmaz. Karşımızdaki bireyin duygu ve düşüncelerini "ne anladıysak ve nasıl anladıysak" kendi ifadelerimizle ona tekrar aktarmalıyız. Empatik anlayışın ortaya konabilmesi için öncelikle yukarıda bahsedilen koşulların (koşulsuz kabul, koşulsuz saygı, saydamlık) gerçekleşmesi gerekmektedir.

Örnek

Okulun açıldığı ilk gün, sınıfta altına tuvaletini kaçıran birinci sınıf öğrencisine, öğretmeninin, öğrenciyle başbaşa iken, "Arkadaşlarının yanında tuvaletini kaçırdığın için onlardan utanıyorsun ancak çok heyecanlısın ve yeni bir ortamdasın. Böyle bir durumda bu herkesin başına gelebilir ve arkadaşların seni yanlış anlamayacaktır." demesi.

Empatik anlayışa dayalı bir iletişimde öğrencinin gerçekleştirdiği davranışla nedensellik bağının kurulması ve öğrencinin yaşadığı duygunun ortaya çıkarılarak ifade edilmesi empatik yaklaşımın gücünü artıracaktır.

Empatik becerinin ortaya konduğu iletişim örnekleri

Arkadaşın seninle silgisini paylaşmadığı için önemsenmemişlik yaşıyorsun (duygu)

Ben sana sınıf içerisinde "Otur yerine!" diye bağırdığım için incindin (duygu)

Ödevini yapmadığın için pişmansın (duygu)

NOT

Empatik anlayışa dayalı bir iletişimde öğrencinin gerçekleştirdiği davranışla nedensellik bağının kurulması ve öğrencinin yaşadığı duygunun ortaya çıkarılarak ifade edilmesi empatik yaklaşımın gücünü artıracaktır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Özlem Hanım ile kızı Tuğba arasında şöyle bir konuşma geçer:

Tuğba: Okuldan nefret ediyorum. Keşke okula gitmek zorunda olmasaydım.

Özlem: Öğretmenini seviyordun. Ne oldu?

Tuğba: Tamam ama her dersten ödev veriyor. Yapmamız gereken tüm ödevlerden nefret ediyorum.

Bu durumda Özlem Hanım aşağıdakilerden hangisini söylerse "empati" **tanımına <u>en uygun</u> tepkiyi vermiş olur?**

A) Bunları niye yapmak zorunda olduğunu anlamıyorsun.

B) Öğretmeninle bu konuyu konuşmamın bir yararı olur mu?

C) Çok ödevin var ve bu seni yıldırıyor.

D) Ödevlerini yetiştiremediğin için oynayacak vaktin kalmıyor.

E) Sanırım ödevlerini yetiştiremiyorsun, sana yardım edebilirim.

Çözüm: Özlem Hanım'ın empati yapması için karşısındaki kişinin ne söylediğini anladığını göstermesi ve duygusunun ne olduğunu anlayıp ona geri iletmesi gerekmektedir. A seçeneğinde Özlem Hanım karşısındaki kişiyi yargılamıştır ve bu bir iletişim engelidir. B seçeneğinde kapalı uçlu soru sorup sorununu onun adına çözmeye çalışmıştır. D seçeneğinde karşısındaki kişinin söylediklerinin içeriğini ona yansıtmış ancak duygusundan bahsetmemiştir. Bunun yanı sıra Tuğba'nın oynayacak vakti olmadığı için mi yoksa başka bir nedenden dolayı mı şikâyetçi olduğuna ilişkin bir bilgi verilmemiştir. E seçeneğinde ise Özlem Hanım karşısındaki kişiyi anlamamış ve sorunu onun adına çözmeye kalkışmıştır. Bu yüzden doğru cevap "C"dir. Tuğba ödevleri çok olduğu için bıkkınlık yaşamaktadır. Cevap C

NOT

Empatik tepki karşıdaki kişinin söylediği şeylerin "papağan gibi" sürekli ve aynen tekrarlanması değildir. Onu dinleyip ne demeye çalıştığını anladıktan sonra hissettiği duyguyu ya da anlattığı olayın içeriğini "seni dinledim ve anladım" mesajını iletmek maksadıyla ona geri yansıtmaktır. Bu soru sormadan bir tür "kapı aralayıcı" etki yaratır. Birey anlaşıldığı duygusunu yaşadığı için daha çok konuşmaya yönelir ve duyguların boşalımı daha kolay gerçekleşir.

Öğrenciyi Dinlemenin Yararları

- ✓ Öğrencinin kelime dağarcığı zenginleşir. Konuşma yeteneği gelişir, kendi duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade eder.
- ✓ Öğrencinin içine kapanması, saldırgan davranması yerine kendini sözle anlatarak rahatlamasını sağlar. Bu, öğrencinin toplumsal yaşama uyumunu kolaylaştırır
- ✓ Doğru anlaşıldığını hisseden öğrenci, kendini daha huzurlu ve rahat hisseder. Bunun sonucunda öğrencinin kendine güveni artar. Duygusal ve sosyal yönden gelişmesini sağlar.
- ✓ Öğretmen ve yöneticiler tarafından dinlenen öğrenci başkalarını kolaylıkla dinler.
- ✓ Öğrencinin ilişki kurduğu insanlarla sağlıklı bir iletişim içine girmesini sağlar

Etkin Dinleme Örnekleri

Öğrenci: Bunları niye yapmak zorunda olduğumuzu anlamıyorum.

Öğretmen: Bu ödevi sevmiyorsun
(ETKİLİ DİNLEME, EMPATİK TEPKİ)

Öğrenci: Sözlülerden hoşlanmıyorum, neden yazılı yapmıyorsunuz?

Öğretmen: Grup önünde konuşmaktansa yazmayı tercih ediyorsun.
(ETKİLİ DİNLEME, EMPATİK TEPKİ)

Öğrenci: Yanımdaki arkadaşım yaramazlık yapıyordu, siz bana bağırdınız.

Öğretmen: Haksızlığa uğradın çünkü sen yaramazlık yapmamıştın
(ETKİLİ DİNLEME, EMPATİK TEPKİ)

Öğrenci: Evet.

Öğretmenlerin, öğrencileriyle iletişimlerinde, hem öğrencinin kendisini daha iyi bir biçimde ifade edebilmesi hem de öğretmenin öğrenciyi doğru bir şekilde anlayabilmesi için öğrenciye kapalı uçlu ve öğrenciyi savunmaya geçirecek sorular yerine açık uçlu ve konuşmaya davet edici sorular sormayı tercih etmesi gerekir.

Kapalı uçlu sorular

Yöneltilen sorunun cevabı tek bir kelimeden oluşuyorsa (Genellikle Evet/Hayır şeklinde) bu tarz sorulara kapalı uçlu sorular denir. (-mi? , -mı? soruları)

Öğretmen: Gezi programını beğendiniz mi?

Öğrenciler: Evet

Açık uçlu sorular

Yöneltilen sorunun cevabı açıklama gerektiriyorsa bu tarz sorulara açık uçlu sorular denir. Etkili iletişimde daha çok açık uçlu sorular tercih edilmelidir. (Ne?, Nasıl soruları)

Öğretmen: Gezi programınız nasıldı?

Öğrenci: Gezdiğimiz yerler çok güzeldi çok beğendim ama yemekler bana hep az geldi. Karnım aç dolaştım her yeri.

Öğrenciyi savunmaya iten, yargılayan sorular

Yöneltilen soru sonucunda öğrenci savunmaya geçiyorsa, sorunun yarattığı rahatsızlıktan bir an önce kurtulmak amacıyla soruya kendince mantıklı bir gerekçe arayışına giriyorsa bu tarz sorulara bireyi savunmaya iten sorular denir. (Neden?, Niçin? soruları)

Öğretmen: Geziye neden katılmadın?

Öğrenci: Babam izin vermedi öğretmenim...

Konuşmaya davet eden sorular

Öğrencinin durumu açıklaması detaylandırması için öğrenciyi teşvik ediyorsa bu tarz sorulara konuşmaya davet eden sorular denir. (Ne oldu? Nasıl oldu?)

Öğretmen: Geziye gelemedin, ne olduğunu anlatmak ister misin?

Öğrenci: Babam engelledi öğretmenim, yoksa gelmeyi çok istiyordum.

Bazı kimseler daha çok konuşmak için ek yüreklendirme beklerler. Bu tür bir destekleme için verilen mesajlara da **"kapı aralayıcılar"** denir. Örneğin "Bu konuda daha fazla bir şey söylemek ister misin?" "Tam şu anda neler hissettiğini açıklamak ister misin "gibi.

NOT

İletişimin en önemli unsuru dinlemedir.

KPSS'de Çıkmış Soru

"Ailem beni zorlukla okutuyor. Ben ise mezun olduktan sonra iş bulamayacağımdan ve ailemin beklentilerini karşılayamayacağımdan korkuyorum. Bu yüzden de kendimi derslere veremiyorum."

Bu sözleri söyleyen bir öğrenciye öğretmeninin verebileceği aşağıdaki tepkilerden hangisi, kaygıya yol açan düşüncenin kaynağını araştırmaya yöneliktir?

A) Bölüm değiştirmeyi hiç düşünmedin mi?

B) Mezun olunca nasıl bir işte çalışmayı düşünüyorsun?

C) İş bulamayacağın düşüncesine nasıl vardın?

D) Derslerine çalışmadan nasıl mezun olacağını düşünüyorsun?

E) Sence derslerine çalışmadığını öğrenince ailen ne düşünür?

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: İş bulamayacağın düşüncesine nasıl vardın?, düşüncenin kaynağını araştırmak

Çözüm: Düşüncenin kaynağını araştırmak için "ne" ya da "nasıl" gibi sorular kullanılabilir; ancak bu sorular bireyin sorgulandığını, yargılandığını, suçlandığını hissettirecek bir bütünlük ya da bağlam içinde kullanılmamalıdır. Her ne kadar seçeneklerin bazılarında "Ne?" ve "Nasıl?" soruları yer alsa da anlam olarak bakıldığında tamamının kaygının kaynağını araştırıcı nitelik taşımadığı anlaşılmaktadır. C seçeneğinde ise kaygıya yol açan düşünceyi ortaya çıkaracak şekilde "iş bulamayacağın düşüncesine nasıl vardın?" sorusu kullanılmıştır. Cevap C

Hümanistik anlayışa sahip öğretmenler öğrenci ile iletişimlerinde her zaman öğrencinin duygu ve düşünceleri hakkında bilgi sahibi olamayabilir veya fikir yürütemeyebilirler. Bu noktada öğretmenlerin öğrenci ile iletişimlerinde etkili iletişimin en önemli öğelerinden biri olan "ben dili"ni kullanmaları gerekmektedir.

Ben Dili: Ben dili, öğretmenin öğrencinin olumsuz davranışı sonucunda yaşamakta olduğu olumsuz etki ve duyguları açıklayan dürüst ve sorumlu bir kızgınlık ifadesidir.

Örnek

"Neden böyle yaptın?" yerine "Bu davranışına çok üzüldüm." (kızgınlık ve öfke gibi birikimleri önler).

NOT

Tam ve etkili bir ben dili ifadesinin formülü basittir.

1. *durumu anlat*
2. *durumun seni nasıl etkilediğini anlat*
3. *duygunu anlat*

- *örneğin; beni bu kadar sık ve çok eleştirmen (durum), kendimi beceriksiz ve eksik hissetmeme neden oluyor (etki) ve bunun için sana öfkeleniyorum (duygu)*
- *eşyalarını her yere fırlattığın için ben toplamak zorunda kalıyorum, yoruluyorum, üzülüyorum.*

Duyguların açıklanması çok önemlidir; çünkü düşünceler, zevkler değişse de duygular aynıdır. Çocukların duyguları daha yoğun olduğundan, duyguların ifade edilmesi onların durumu daha iyi anlayabilmelerine, kendilerini öğretmenlerinin yerine koymalarına ve onlardaki etkiyi fark ederek davranışlarını onlar için değiştirmelerine katkı sağlar. Böylece öğrenci olumsuz davranışını öğretmenine yardımcı olmak için değiştirebilir. Bunun yanı sıra "Ben dili" ile konuşmak, duygu ve düşünceleri anında ilettiği için kullanan kişiyi rahatlatır.

Ben dilinde olumsuz vurgu, ortaya konan davranışa yöneliktir. Öğretmen, öğrenciyi savunmaya itmeyecek bir biçimde bu davranış karşısında yaşadığı duyguyu paylaşır.

Örnek

Ben ders anlatırken gürültü çıkardığın için rahatsız oluyorum. Ders anlatmakta zorluk yaşıyorum.

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi öğretmen öğrencinin olumsuz davranışının ne olduğunu ortaya koymuş ve bu olumsuz davranış karşısında yaşadığı duyguyu içten ve dürüst bir şekilde ifade etmiştir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bülent Öğretmen son dersinde öğrencileriyle birlikte dersle ilgili bir değerlendirme yapmıştır.

Bu değerlendirme sırasında, Bülent Öğretmen aşağıdaki ifadelerden hangisini söylerse, kendisini "ben diliyle" ifade etmiş olur?

A) Demek ki, bu dönem dersin sizlere katkı getirdiğini düşünüyorsunuz, sözlerinizden bu sonuca vardım.

B) Önemli olan benim ne düşündüğüm değil, sizin ne düşündüğünüz, değil mi...

C) Benim öğrenciliğim döneminde öğretmenlerimizi böyle eleştirmeye hiç cesaret edemezdik, sizler çok şanslısınız.

D) Benim verdiğim bilgileri ve bu derste kazandığınız deneyimleri kullanırsanız başarılı olursunuz.

E) Ders içeriğini çok geniş tuttuğum için yaptığınız eleştiriler karşısında haksızlığa uğradım, hayal kırıklığı yaşıyorum.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Hayal kırıklığı yaşıyorum, ben dili

Çözüm: "Ben dili"ni kullanarak iletişim kurmak, bireyin kendi duygularını -olumsuz da olsalar- karşısındakini incitmeden, kendisini suçlanmış, yargılanmış hissetmesine ve savunmaya geçmesine neden olmadan, içten ve dürüst bir şekilde ifade etmesi demektir. "Ders içeriğini çok geniş tuttuğum için (durum) yaptığınız eleştiriler karşısında haksızlığa uğradım (etkilenme şekli), hayal kırıklığı yaşıyorum (duygu)." ifadesinde Bülent Öğretmen samimi ve dürüst bir şekilde kendi duygusundan bahsetmiş ve ben dilinin üç öğesini de başarılı bir şekilde kullanmıştır. Diğer seçeneklerde verilen ifadelerde ise sırasıyla, övünme, aşağılama, küçük görme ve öğüt verme gibi iletişim engelleri bulunmaktadır. Cevap E

Sen Dili: Öğretmen ve öğrenci arasındaki anlaşmazlıklar, çoğunlukla öğrencinin yaptığı olumsuz davranışlar sonucu oluşur. Öğrencinin olumsuz davranışları ya da sözleri öğretmende hoşnutsuzluk, kızgınlık gibi duygular yaratabilir. Öğretmenler bu duygular karşısında tepkilerini genellikle aniden ve sözel olarak şöyle ifade ederler.

Örnek

"Ne laf anlamaz şeysin sen!", "Sana bin kere söyledim!", "Neden dikkat etmiyorsun!" gibi.

Buradaki ifade tarzı çocuğa yönelik SEN mesajı, sen kelimesi, sen dilidir. Bu ifade fiziksel cezalardan daha olumsuz etki yapar. **Sen dili kızgınlığın gerçek nedenini açıklamaz**. Bu nedenle öğrenci, öğretmeninin neden kızdığını anlayamaz; ancak öğrenci, *"Öğretmenim de her şeye kızıyor."* diyebilir. *Sen dili ile gönderilen kızgınlık ifadeleri, davranışa değil, kişiye yönelik açık saldırıdır.* Kızgınlığın öğrenciye yönelik olması öğrenciyi sarsabilir, gücendirebilir, kızdırabilir, onun karşılık vermesine yol açabilir. Zamanla öğrenci içine kapanıp öğretmeniyle iletişimini kesebilir. Öğretmeni tarafından sevilmediğini düşünebilir. Onuru kırılan öğrenci, "Ama siz de hep bana bağırıyorsunuz" diyerek karşılık vermeye başlayabilir. Böylece öğrenci de kızgınlık duygularını sen dili ile ifade etmeyi öğrenir. Bu durumda öğretmenler öğrencilerine daha fazla ceza vermeye başlarlar ve iletişimde içinden çıkılamayan bir kısırdöngü oluşur.

Sen dilinde vurgu, karşımızdaki kişiyedir. Öğretmen öğrenciyi suçlar ve öğrenci de savunmaya geçer.

Örnek

Öğretmen yukarıdaki örnekte olduğu gibi rahatsız olmuştur fakat şu şekilde tepki vermektedir: Beni sinirlendiriyorsun!

Bu örnekte her ne kadar ben ifadesi geçse de eylemi yapan öğrencidir (sinirlendiriyorsun) yani sinirlendiren öğrencidir ve vurgu öğrenciyedir. Öğretmen öğrenciyi suçlamıştır ve öğrenci hangi davranışının yanlış olduğunun farkında değildir.

Örnek

Sen dili: Saygısız, öğretmenle böyle konuşulmaz!

Ben dili: Konuşma biçimin beni üzdü.

Sen dili: Yeter, kes sesini; soru sorma!

Ben dili: Devamlı soru sorunca engellenmişlik yaşıyorum.

Etkili iletişimin en önemli öğesi, öğretmenin, öğrencisine empatik yaklaşımını gösteren "ben dili"nin kullanımıdır. Ben dili etkili iletişimin bir göstergesi iken sen dili olumsuz iletişim modelinin bir göstergesidir.

Kurgusal Örnek

Felsefe öğretmeni Hasan Bey, derste yanındaki arkadaşı ile konuşan bir öğrenci fark etmiş, ders esnasında onların bulunduğu sıraya yakın bir noktadan ders anlatarak susmalarını sağlamaya çalışmıştır. Öğrenciler konuşmayı bırakmış; ancak bu kez de aralarında notlar yazarak iletişimi sürdürmüşlerdir. Hasan Öğretmen bu duruma öfkelenerek "Siz ne saygısız insanlarsınız, bakışlardan da anlamıyorsunuz. İlla bağırıp rencide edecek şeyler mi söylemeliyim size. Neden benim dikkatimi dağıtıp beni öfkelendiriyorsunuz?" demiştir.

Hasan beyin kullandığı ifadelerdeki hatalar neler?

Ben dili kullansaydı nasıl bir cümle kurabilirdi?

Ego Geliştirici Dil: Karşımızdaki insana ilişkin bir özelliği anlatırken onun egosunu aşağılayacak ifadeler yerine aynı durumun onu rahatsız etmeyecek ifadeler kullanılarak aktarılmasıdır. Örneğin, öğretmenin öğrenciye "Sen tembelsin." demesi yerine "Bu aralar biraz az çalışıyorsun gibi, ne dersin?" demesi gibi.

KPSS'de Çıkmış Soru

Birisiyle konuşurken "sıskalaşmışsın" yerine "incelmişsin"; "şişkosun" yerine "toplu görünüyorsun" **demek hangi tür iletişim diline örnektir?**

A) Sen dili
B) Biz dili
C) Ben dili
D) Öz saygı zedeleyici dil
E) Öz saygı geliştirici dil

Çözüm: Kişilerarası ilişkilerde sağlıklı iletişimin birtakım özellikleri vardır. İletişim, ben dili, öz saygı geliştirici dil ve etkin ve edilgen dinleme becerileri içermelidir. Soruda yer alan ifadeler öz saygı geliştirici dille ilgili örneklerdir. Cevap E

2. İletişim Engelleri

Etkili iletişimin temelinde bireyin kendini tanıması, kendi değerlerinin ve tutumlarının farkında olması ve kendine güven yatar. İyi bir öğretmen iletişim için gerekli ipuçlarını anında görür (jestler, mimikler, beden duruşu) ve onları gerçekçi olarak değerlendirir. Etkili bir iletişimin önündeki engeller şunlardır:

1. **Emir vermek, yönlendirmek:** Bu iletiler kişinin duygularının önemsiz olduğu mesajını verir. Kişi diğer kişinin istediğini yapma zorunluluğunu hisseder.
2. **Uyarmak, gözdağı vermek:** Bu iletiler de emir verme ve yönlendirmeye benzer; ancak kişinin vereceği yanıtın karşılığı olacak tümceleri de içerir. Kişinin isteklerine saygı duyulmadığı mesajını verir. Bu durum kişide öfke ve düşmanlık yaratır.
3. **Ahlak dersi vermek:** Bu tür ilişkilerde otoritenin ve zorunlulukların gücü kişiye karşı kullanılır. "Yapmalısın, etmelisin..." mesajlarını iletir ve bireyi karşı koymaya zorlar.
4. **Öğüt vermek ve çözüm önerileri getirmek:** Kişinin sorunlarını kendi kendisine çözecek yeteneğe sahip olmadığına inanıldığını gösterir.
5. **Öğretme, nutuk çekme, mantıklı düşünceler önerme:** Bu durum herhangi bir sorun yokken çocuklar tarafından kabul edilebiliyor; ancak, sorun anında bu durum kabul edilmiyor ve daha fazla çatışmalara neden oluyor. Mantıklı düşünceler önerme öğrencinin mantıksız ve bilgisiz olduğuna dair mesaj iletir.
6. **Yargılamak, eleştirmek, suçlamak, aynı düşüncede olmamak:** Bu iletiler çocuk üzerinde yetişkinlerden daha fazla olumsuz etki yapar. Bu değerlendirmeler çocuğun benlik saygısını düşürür. Çocuklar hakkında yapılan olumsuz değerlendirmeler çocuğun kendisini değersiz, yetersiz görmesine neden olur.
7. **Övmek, sürekli aynı düşüncede olmak:** Genel inanç olarak bu durumun çocuğa zarar vereceği hiç düşünülmez. Çocuğun öz imgesine uymayan değerlendirmelerin yapılması çocukta kızgınlık yaratır. Çocuklar bu iletileri yetişkinlerin kendilerini yönlendirme ve isteğini yaptırma girişimi için kurnazlık olarak yorumlarlar. "Siz böyle söyleyince sanki ben daha çok mu çalışacağım?" gibi düşünürler. Övgü ise başkalarının yanında yapılıyorsa çocuğu utandırır. Aşırı övgü sonucunda çocuk buna alışır ve övülmeye gereksinim duymaya başlar.
8. **Ad takmak, alay etmek:** Çocuğun benlik saygısı üzerinde olumsuz etki yapar.
9. **Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak:** Bu durum çocuğun konuşmasını, kendi duygularını ifade etmesini engeller.
10. **Sürekli avutmak:** Yetişkinler çocukların duygularını tam olarak anlamadıklarında ortaya çıkar. Böyle bir durumda sorun hiç yokmuş gibi algılanıp avutma eğilimine gidilir. "Üzülme yarın her şey düzelecek, kendini daha iyi hissedeceksin." gibi mesajların verilmesi çocuğun önemsenmediği hissini verir.

11. **Soru sormak, sınamak, sorgulamak:** Çocuk sorgulanıyor hissine kapıldığında bu durum onda güvensizlik, kuşku oluşturur.
12. **Sözünden dönmek, oyalamak, alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak:** Böyle iletiler yüzünden çocuk yetişkinlerin kendisiyle ilgilenmediğini, duygularına saygı göstermediğini; belki de onu dışladığını, dikkate almadığını düşünür. Çocuklar sorunlarını dile getirdiklerinde çok ciddidir. Şaka ve espriyle karşılık vermek onları incitebilir ve itilmişlik, kenara atılmışlık duygusunu verir.

Öğretmenlerin 12 İletişim Engelini Kullanması

1. "Benim öğrencim tembellik yapamaz. Buna izin vermem." EMİR VERME, YÖNLENDİRME
2. "Sınıfı terk edersen sonuçlarına da katlanırsın." UYARMA, GÖZDAĞI VERME
3. "Okumak herkese nasip olmayan ödüllendirici bir deneyimdir." AHLAK DERSİ VERME
4. "Ödevini yapmak için neden bir program yapmıyorsun?" ÖĞÜT VERME, ÇÖZÜM GETİRME
5. "Üniversite mezunu lise mezunundan yüzde elli fazla kazanır." NUTUK ÇEKME, ÖĞRETME
6. "Uzak görüşlü değilsin. Düşüncelerin henüz yeterince olgunlaşmamış." YARGILAMA, ELEŞTİRME, SUÇLAMA
7. "Her zaman gelecek için umut veren iyi bir öğrenci oldun." ÖVME
8. "Serseriler gibi konuşuyorsun." AD TAKMA, ALAY ETME
9. "Çaba göstermediğin için okuldan hoşlanmıyorsun." YORUMLAMA, ANALİZ ETME
10. "Duygularını anlıyorum ama son sınıfta daha iyi olacak." AVUTMA
11. "Eğitimsiz ne yapacaksın? Nasıl geçineceksin?" SINAMA, SORU SORMA, SORGULAMA
12. "Sınıfımda sorun istemiyorum." KONUYU SAPTIRMA

3. Olumlu ve Olumsuz Öğretmen Davranışları

OLUMLU ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI		
Öğretmenin İnancı	**Öğretmenin Davranışı**	**Öğrenci Üzerindeki Etkisi**
Öğrencilerin karar verebileceğine inanıyorum.	✓ Sorumluluğu öğrenciye bırakır. ✓ Seçenekleri tanıtır. ✓ Seçme hakkını kullanmasına izin verir. ✓ Teşvik eder. Güçlü yönlerini gösterir.	✓ Özgüveni artar. ✓ Çaba gösterir. Katkıda bulunur. ✓ Sorun çözer. Beceriklidir. ✓ Kendi yeteneklerini tanır.
Herkesle eşitliğe inanıyorum.	✓ Öğrencilerine değer verir. ✓ Bağımsızlığı teşvik eder. ✓ Seçim hakkı tanır. ✓ Sorumluluk verir. Saygı duyar. ✓ İşbirliğini destekler. ✓ Farklılıkları kabul eder.	✓ Özgüven, bağımsızlık duygusu gelişir. ✓ Sorumluluk duygusu gelişir. ✓ Karar vermeyi öğrenir. ✓ Kendine ve başkalarına saygı duyar. ✓ Farklılıklara karşı hoşgörülüdür. ✓ Eşitliğe inanır.
Karşılıklı saygıya inanıyorum.	✓ Eşitliği destekler. ✓ Karşılıklı saygıyı teşvik eder. ✓ Suçluluk hissetmez. ✓ Başkalarını kabul eder ve değer verir.	✓ Kendine ve başkalarına saygı duyar. ✓ Topluma ilgi giderek artar. ✓ Başkalarına güvenir. ✓ Farklılıkları kabul eder ve saygı duyar.
Ben insanım hata yapabilirim.	✓ Gerçekçi standartlar koyar. ✓ Olumlu yönlere yoğunlaşır. Cesaret verir. ✓ Kendi imajı üzerinde odaklanmaz. ✓ Hataları sabırla düzeltmeye çalışır.	✓ Kendini yüceltmek yerine davranışını düzeltir. ✓ Hataları, gelişme için fırsat olarak değerlendirir. ✓ Yeni deneyimlere girmekten korkmaz. ✓ Başkalarının hatalarına karşı hoşgörülüdür.
Kendim dahil herkesin önemli olduğuna inanıyorum.	✓ Karşılıklı saygıyı teşvik eder. ✓ İşbirliğini, paylaşmayı destekler. ✓ Ne zaman sınır koyacağını ve "Hayır" diyeceğini bilir.	✓ Kuralları ve sınırları tanır. ✓ Başkalarının haklarına saygılıdır. ✓ Farklılıklara saygı duyar.

OLUMSUZ ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI		
Öğretmenin İnancı	**Öğretmenin Davranışı**	**Öğrenci Üzerindeki Etkisi**
Kontrol etmeliyim.	✓ İtaat bekler. ✓ Ceza ve ödül verir. ✓ Kazanmaya çalışır. ✓ Kendinin haklı, öğrencinin haksız olduğunu savunur. ✓ Kendine karşı aşırı savunucu olabilir.	✓ İsyankârlığı artar. ✓ Kazanmak ve haklılığını kanıtlamak ister. ✓ Kaygılanır, intikam peşine düşer. ✓ Yaşamın adaletsiz olduğuna inanır. ✓ Çaba harcamaktan vazgeçer. ✓ Sürekli kontrol edilsin ister, bağımlılık artar.
Ben üstünüm.	✓ Öğrencilere acır. ✓ Her şeyi kendi bilir, yetkili kendidir. Çokça öğüt verir. ✓ Kendine laf söyletmez, eleştiriye kapalıdır. ✓ Kendi üstünlüğünü sıklıkla vurgular. ✓ Öğrencileri yetersiz görür. ✓ Küçümseyici ve aşağılayıcı bir tutumdadır.	✓ Kendini küçümser, yetersiz hisseder. ✓ Başkalarını suçlamayı, eleştirmeyi öğrenir. ✓ Öğretmenin açığını yakalamaya çalışır. ✓ Yaşamın adaletsiz olduğuna inanır. ✓ Bağımlılık artabilir. ✓ Üstün olduğunu kanıtlama ihtiyacı hisseder.
Öğrenciler üzerinde hak sahibiyim, onlar bana borçlular.	✓ Öğrencileri yönetir. ✓ İlgiyi, desteği kendine saygı gösterene verir. ✓ Gözde öğrencilerini aşırı sahiplenir. ✓ Yaptıklarının karşılığını hep bekler.	✓ Başkalarına güvenmez. ✓ Sömürüldüğünü düşünür. Sömürmeyi öğrenir. ✓ Yaşamın adil olmadığına inanır. ✓ Bağımlılık artar.
Mükemmel olmalıyım.	✓ Mükemmellik bekler, hataları affetmez. ✓ Her şeyi eksik ve yetersiz bulur, hata arar. ✓ Başkalarının ne düşündüğüne aşırı önem verir. ✓ Kendi beklentileri, çıkarları için öğrencileri zorlar.	✓ Kendini yetersiz hisseder. ✓ Mükemmeliyetçi olur. Başkaları ile yarışır. ✓ Umutsuzluk, çaresizlik duygularını sık yaşar. ✓ Başkalarının fikirlerine aşırı önem verir.
Ben önemli değilim.	✓ Gevşektir, kuralsızdır, tutarsızdır. ✓ İlişkilerde sınırları belirleyemez. ✓ Öğrencilerin tüm isteklerine boyun eğer. ✓ "Hayır" diyemez. Hedef saptayamaz.	✓ Kendi isteğini kabul ettirmeye çalışır. ✓ Kurallar konusunda kafası karışıktır. ✓ Başkalarının haklarına saygı göstermez. ✓ Güç göstererek hak arayabilir.

KPSS'de Çıkmış Soru

İlköğretim 6. sınıf öğrencisi Doğan, okula bu yıl atanan stajyer öğretmen Zehra Hanım'a âşık olur ve ona bir e-posta göndererek duygularını anlatır.

Böylelikle Doğan'ın ilgisini öğrenen Zehra Hanım, aşağıdaki tepkilerden hangisini verirse rehberlik anlayışına uygun davranmış olur?

A) Doğan'ın ailesini okula çağırıp sorunu iş birliği yaparak çözmek isterse

B) Doğan'la bu konuyu konuşup okul rehber öğretmeniyle görüşmesi için ısrar ederse

C) Zehra Hanım bu durumla ilgili öğretmen arkadaşlarından yardım alırsa

D) Doğan'ın yaşı gereği ilgisinin geçici olduğunu düşünüp durumu görmezden gelirse

E) Kendisinin öğretmen, onun da öğrenci olduğunu kesin bir dille anlatırsa

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: 6. sınıf öğrencisi, yaşı gereği ilgisinin geçici olması

Çözüm: Bu sorunun çözümü için rehberlik ilkeleri ve dolayısıyla doğru öğretmen davranışlarının bilinmesi de gerekir. Bu nedenle bu soru 1. bölümde de ele alınmıştır. Doğan İlköğretim 6. sınıf öğrencisidir ve gelişimsel özellikleri dikkate alındığında erinlik döneminde olduğu söylenebilir. Bu dönemde karşı cinse ilgi başlar. Duygular çok değişkendir ve bu dönem bireylerini çok etkiler. Doğan'ın karşı cinsten öğretmenine hayran olması ve bunu "aşk" olarak dile getirmesi olağandır; ancak bu yaş dönemindeki bir öğrencinin duygularının tam olarak ne olduğunu idrak etmesi ve buna ilişkin farkındalığının olması beklenemez. O yüzden bu yaş dönemindeki bir çocuk için öğretmenin yapması gereken şey öğrencinin bu davranışını görmezden gelip sönmesini beklemesidir. Muhtemelen karşılıksız kalan bu ilgi bu duyguların bir süre sonra sönmesine neden olacaktır; ancak aileyle görüşmek, diğer öğretmenlerden yardım istemek, öğrenciyi ısrarla rehberlik servisine yönlendirmek ya da durumun uygunsuzluğunu anlatmaya çalışmak sorunu çözmek yerine alevlenmesine neden olabilir. Cevap D

ÇATIŞMA VE ÇATIŞMA ÇÖZME YÖNTEMLERİ

İletişimde birinin davranışları diğerinin ihtiyaçlarına ters düşüyor, onu engelliyor ya da değerleri birbirine uymuyorsa, bu kişiler arasında çıkan sürtüşmeye **"çatışma"** denir. Dolayısıyla çatışma bir ya da birden fazla kişinin herhangi bir konu üzerinde anlaşmazlığa düşmesidir. Çatışma durumunda kişilerin istek ve amaçları birbirine uyuşmamaktadır. **Çatışma**, bireyin ya da grubun bir seçeneği tercih etmede zorlanması ve bu zorlanma sonucu karar verme mekanizmalarında bozulma olarak da tanımlanmaktadır.

Çatışma,

- ✓ bir bireyin kendi içinde,
- ✓ bir bireyle bir grup arasında ya da
- ✓ bir grupla diğer bir grup arasında olmak üzere üç farklı düzeyde ortaya çıkabilir.

Bireyler kendi içlerinde,

- ✓ **yaklaşma-yaklaşma** (aynı anda iki şeyi isteme; ama birini seçme zorunluluğu -hoşlandığı iki eş adayının olması gibi),
- ✓ **yaklaşma-kaçınma** (istenilen şeyin istenmeyen bir durum ortaya çıkarması yada tam tersi – zengin ama çirkin bir eş adayı ile fakir ama çekici bir eş adayı arasında seçim yapma gibi),
- ✓ **kaçınma-kaçınma** (istenmeyen iki şeyden birini seçme zorunluluğu – istenmeyen iki eş adayından birisini seçme zorunluluğu gibi) çatışması yaşayabilirler.

Kişisel nitelikteki bu tür çatışmalar bir yana bırakıldığında, yukarıda değinilen bireylerle gruplar ya da gruplarla gruplar arasındaki çatışmalar, yapıları gereği kişiler arası nitelikte çatışmalardır.

Kişiler arası çatışmalar, bireylerin belli bir seçenek üzerinde anlaşamamaları ve uzlaşamamaları sonucunda ortaya çıkar; ancak her anlaşmazlık, kişiler arası bir çatışmaya yol açmayabilir. Herhangi bir anlaşmazlığın taraflar arasında çatışmaya yol açabilmesi için, taraflardan en az birinin bu anlaşmazlığı algılaması (fark etmesi), bu durumdan rahatsızlık duyması ve bu durumu değiştirmeye yönelik girişimlerinin de diğer kişi ya da kişiler tarafından kasıtlı olarak engellendiğini düşünüyor olması gerekir. Eğer taraflar anlaşmazlığın farkında değilse ya da farkında olsalar bile bu durumdan rahatsızlık duymuyorlarsa bir çatışmadan söz edilemez.

Çatışma kendi başına ne iyi ne de kötüdür. İyi ya da kötü olan, çatışma karşısında gösterilen tepkidir. Çatışmaları yapıcı bir biçimde çözmek ise çatışmanın nedenleri ve çatışma çözme ilkelerine ilişkin bir anlayışın geliştirilmesi ile başlar.

1. Çatışmaya Gösterilen Tepkiler

Zorlama (Kaybet-Kazan): Bir taraf kazanır, diğeri kaybeder. Çatışan taraflardan birinin kendisinin daha güçlü olduğuna inanarak kendi çözüm yolunu karşı tarafa kabul ettirme çabasıdır. Diğer tarafın kızması, küsmesi önemli değildir. İlişki önemli değildir, yapılan iş önemlidir. İçerik ilişkiden daha değerlidir. Enerji karşıdaki kişiye yöneltilir. Sorunun kökenine inilerek, çatışmaya neden olan etmenler yok edilmediğinden çatışma çözülmemiştir. Bu kişiler için ilişki önemsizdir, amaçlarına ulaşmaya önem verirler, çatışmalarda kendi çözümlerini dayatırlar, karşılarındaki kişileri zorlarlar ve şiddet kullanırlar. Çatışma ortamının kazan-kaybet ortamı olarak görüldüğü, amacın hep kazanmak olduğu, kazanmanın güç ve gurur kaynağı olduğu bu davranış biçimini benimseyen kişiler **köpekbalığı** ile temsil edilmektedir.

Kaçınma (Kaybet-Kaybet): Her iki taraf da kaybeder. Çatışma görmezden gelinir. Kaybet, terk et, çekilme. Taraflar birbirleriyle karşılaştığında çatışmanın varlığından söz etmezler. Çatışmanın ortaya çıkması istenmemektedir, dolayısıyla da çözüm yoktur. Bir tür kendi kabuğuna çekilme davranışı olan ve hem kendi gereksinimlerinin hem de başkalarının gereksinimlerinin göz ardı edildiği davranış biçimini benimseyenler **kaplumbağa** ile temsil edilirler. Bu çatışma çözme yolunu seçenler için ne çatışma yaşadığı kişi ile ilişkisinin önemi vardır ne de amaçlarına ulaşılmasının.

Karşı Tarafa Uyma (Kaybet-Kazan): Bir taraf kaybeder diğer taraf kazanır. Anlaşmazlıkları önleme çabası ve boyun eğme davranışı vardır. Kişi kendi değerini göz ardı ederek ilişkilerin sürmesine öncelik verir. Duyguların görülmemesi çatışmayı geçici olarak hasıraltı eder; ancak duygular daha sonra daha güçlü bir biçimde ortaya çıkar. İlişkinin önemli olduğu, amaçlara ulaşmanın önemsiz olduğu, başkalarının sevgisini kaybetmemek ya da kazanmak için amaçlardan ve gereksinimlerden vazgeçildiği çatışma çözme davranışında bulunan kişiler **oyuncak ayı** ile temsil edilmektedir.

Uzlaşma (Kazan-Kazan): Orta yoldur. Kazanan kaybeden yoktur. Taraflar birbirlerine bağımlıdır. Çatışma çözme süreci boyunca uzlaşmaya çalışırlar; kendi çıkarlarından vazgeçerken, karşılarındaki kişileri de kendi çıkarlarının bir kısmından vazgeçmeye ikna ederler. Her iki tarafın da kazanabileceği çözüm yollarının bulunmaya çalışıldığı; kazan-kazan yaklaşımının benimsendiği bu çatışma çözme yolunu benimseyen kişileri temsil eden hayvan ise **tilki**dir.

Problem Çözme (İşbirliği Yapma, Yüzleşebilme): Her iki taraf da kazanır. Sorun çözmeye yöneliktir. Enerjik ve yaratıcıdır. Kişiye değil sorunun çözümüne yöneliktir. Çözümler kalıcıdır. İlişkiler gelişir. Kişiliğe yönelik değildir. Problem çözme çatışma çözme yolunu benimseyen kişiler her iki tarafın da gereksinimlerine önem verirler ve bu gereksinimleri karşılayabilmenin yollarını birlikte ararlar. Hem her iki tarafın amaçlarına hem de ilişkilerin sürdürülmesine aynı derecede önem verildiği bu çatışma çözme davranışını benimseyen kişiler için çatışma sırasında, her iki tarafın da kendi görüşlerini açıklaması anlaşmaya varabilmek için gereklidir. Onlara göre; çatışmalar ilişkileri geliştiren bir araçtır ve çatışmaların çözülmesi insanlar arasındaki gerilimi azaltarak, gelişmelerine katkıda bulunur. Problem çözme-çatışma-çözme davranışında; çatışma yaşayan her iki tarafın da doyum sağlayacağı, adil, kabul edilebilir çözümler buluncaya kadar çözüm arayışları sürdürülür ve taraflar uzlaşarak aralarında bir anlaşmaya varırlar. Böylece, her iki taraf da kazanır. Bu çatışma çözme davranışını benimseyen kişiler **baykuş** ile temsil edilir.

İşbirliğine dayalı çatışma çözme aşamaları

1. **Sorunu Tanımla:** Gereksinim ve duygular ben iletileri ile dile getirilmelidir. Karşılıklı suçlamalardan kaçınılmalı mevcut sorunun bizim üzerimizdeki etkisi açıklanmalıdır:

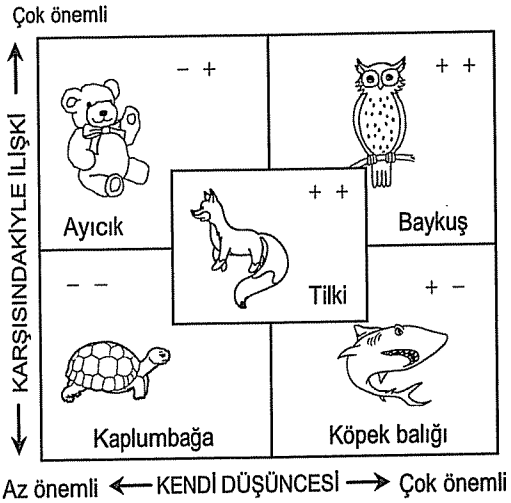
"Siz kendi aranızda konuşunca dikkatim dağılıyor, sinirleniyorum."

Ben iletisi sorun olan davranışın tanımlanması, bu davranışın bizim üzerimizdeki somut etkisinin açıklanması esasına dayanır. Suçlama içermediği için karşı tarafta savunucu bir tutuma yol açmaz. Bu aşamada kendi açımızdan sorunu tanımlamalı, gereksinimlerimizi açıklamalı ve hemen etkin dinlemeye geçmeliyiz.

2. **Çözüm-Seçenekler Üret:** Yaratıcı beyin fırtınası yönteminden yararlanarak bütün çözüm önerileri yazılmalıdır. Öğrenciler çözüm üretme konusunda yüreklendirilir. Gelen öneri çok saçma olsa bile yazılmalıdır, öğretmen kendi çözüm önerilerini de söyler ve yazar.
3. **Çözümleri Değerlendir:** Yazılan çözüm önerileri üzerinde tek tek durulur. Herkes yazılan önerilerle ilgili görüşlerini söyler. Bu noktada öğretmenin de önerileri değerlendirme hakkı vardır; ancak sadece kurallara aykırı olanları gerekçelerini açıklayarak elerse iyi olur, toplantı sürecinde önerileri ile öğrencileri yönlendirebilir. Öğrenciler de çözüm önerilerinden beğenmediklerinin (gerekçelerini açıklayarak) üzerini çizdirirler.
4. **Her iki tarafça kabul edilebilecek bir çözüm üzerinde uzlaş:** Bu aşamada en iyi çözümün hangisi olduğuna karar vermek gerekir. Kalan birkaç öneri üzerinde bütün sınıfın (özellikle sorunla daha fazla ilgili olan öğrencilerin) hemfikir olması çok önemlidir. Hangi önerinin uygulanacağına birlikte karar verilmelidir.
5. **Çözümü yürürlüğe koy:** Ne zaman, nasıl uygulanacağı, yeri, zamanı, kimin nasıl sorumlu olacağı vs.
6. **Çözümü değerlendir:** Belirli bir süre sonra tekrar toplanarak seçilen çözüm önerisinin uygulanışı ve başarısı konusu tartışılır. Gerekirse yeni bir öneri üzerinde durulur.

KPSS'de Çıkmış Soru

Lise rehber öğretmeni Aysun Hanım son haftalarda öğrenciler arasında sürtüşmeler yaşandığını gözler. Bunun üzerine sürtüşme yaşayan öğrencilerle bir çalışma yapar. Çalışma sırasında öğrencilerine aşağıdaki şemayı gösterir ve bir çatışma durumunda, çatışma yaşanan kişiyle ilişki ve çatışma konusunda kişinin kendi düşüncelerine verdiği öneme bağlı olarak şu beş taktikten birinin kullanıldığını söyler: ayıcık, baykuş, kaplumbağa, köpek balığı ve tilki.

Aysun Hanım çatışma taktiklerini anlattıktan sonra herkesin kendisini ve sıra arkadaşını en iyi yansıtan bir taktiği seçmesini ve seçtikleri taktikleri aralarında paylaşmalarını ister.

Şemada yer alan ayıcık taktiği (alttan alma), kendi düşüncesinden vazgeçip çatıştığı kişiyle ilişkisini korumaya çalışma ve karşısındakinin istediklerini yapmasına izin verme olarak tanımlandığına göre, bu taktiği kullanan kimselerde aşağıdaki düşüncelerden hangisine sahip olmaları en çok beklenir?

A) Savaşı bırakıp gitmek, savaşı başka güne bırakmaktır.

B) Gerçek, çoğunluğun inandığında değil, bilginin kendisindedir.

C) Kazanılan yerler, kazanacağına inanan insanlar tarafından kazanılmıştır.

D) Hiçbir şey uğruna mücadele edecek kadar önemli değildir.

E) Hatır için çiğ tavuk bile yenir.

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Alttan alma, ilişkiyi koruma

Çözüm: Bu soru bilgi gerektirmeyen bir grafik okuma sorusudur. Şekli incelediğimizde **ayıcık** taktiğinin karşısındaki ilişkiye çok önem verirken kendi düşüncesine önem vermediği görülmektedir. Aynı mantıkla **kaplumbağa**nın hem kendi düşüncesine hem de karşıdakiyle ilişkisine önem vermediği yani çatışmalardan, tartışmalardan kaçarak çatışmaları çözmeye çalıştığı görülür. **Köpekbalığı** kendi düşüncesine çok önem verirken karşıdakine önem vermeyen taktiği anlatır. Yani saldırgan ve kazanmaya odaklı bir tavrı vardır. **Baykuş** herkesin kazanacağı bir yöntem arayacaktır; çünkü hem kendi düşüncesinin hem de ilişkisinin önemli olduğunu düşünür. **Tilki**ler ise iyi çatışma çözücülerdir, uzlaşmacıdırlar ve ortama göre hareket ederek çatışmaları idare edebilirler. Kendi çıkarlarından da vazgeçebilirler, karşıdakini de vazgeçmeye ikna edebilirler.

Soruda, çatışma çözme biçimlerinden "kişinin kendi düşüncesinin önemsiz olduğu, karşısındaki kişiyle ilişkinin daha önemli olduğu" çatışma çözme biçiminin hangisi olduğu sorulmaktadır. Seçeneklere bu ifade açısından bakıldığında "Hatır için çiğ tavuk bile yenir" atasözünün tam da bu durumu ifade ettiği görülecektir. Cevap E

2. Bir Çatışma Çözme Yöntemi Olarak "Akran Arabuluculuğu"

Arabuluculuk süreci iki kişi arasında yaşanan çatışmaların çözümünde kullanılan gönüllülük ilkesine dayanan, etkili ve yararlı bir süreçtir. Arabuluculuk sürecinde çatışma yaşayan tarafların her ikisinin de yararına olacak bir sonuca varılmaya çalışılır. Böylece taraflar soruna bir de ötekinin gözünden bakmaya, birbirini dinlemeye ve anlamaya başlarlar. Bu durum ilişkilerin gelişmesi için bir şanstır; arabuluculuk süreci, tarafların kendine güvenlerinin artmasına ve çatışma çözme becerilerinin gelişmesine de yardımcı olur.

Öğrencilerin bir çatışma durumu ile başa çıkabilmelerinde, eğitim almış bir arabulucu tarafların etkili iletişim kurmalarını sağlayarak problemin anlaşılmasına ve çatışmaların çözümlenmesine yardımcı olur. Öğrenciler arasında çıkan çatışmaların çözümünde, onlara, arabuluculuk eğitimi almış bir yetişkin (okul psikolojik danışmanı, öğretmen gibi) yardım edebileceği gibi kendi akranları da arabuluculuk yapabilir.

Akran arabuluculuğu; eğitim almış bir arabulucunun çatışma yaşayan tarafları bir araya getirmesi ve her iki tarafın yüz yüze, konuşmaları kesilmeden birbirini dinleyebilmelerine, çatışma çözme adımlarını izleyerek sorunlarını çözmelerine yardımcı olmasıdır.

Arabulucu, çatışma yaşayan kişilerin; problem çözme sürecini kullanmalarını sağlayarak, her iki tarafın da yararına olacak bir anlaşmaya varmalarına yardımcı olan üçüncü tarafsız bir kişidir. Arabulucu çatışma yaşayan kişiler adına karar vermez, yargılamaz, taraflara ne yapacaklarını söylemez, kimin haklı ya da haksız olduğuna karar vermez. Arabulucu tarafları tek tek dinleyerek onlar adına karar veren bir hakem değildir, tarafları uzlaşmaları için bir araya getiren ve onların kendi kararlarını kendilerinin vermesine yardımcı olan kişidir. Tarafların olumlu çatışma çözme yöntemlerini kullanmalarına yardımcı olarak onların işlerini kolaylaştıran arabulucu, arabuluculuk süreci boyunca yapılandırılmış bir yol izler.

Arabulucunun bir hakem ya da hakim gibi yaptırım gücü yoktur. Arabulucu, önceden belirlenmiş kurallara bağlı kalarak, tarafların anlaşmaya varmasına yardımcı olmaya çalışır. Arabuluculuk sürecinde adil ve tarafsız olunması, gönüllülük ilkesine uyulması, tarafların konuşmalarının başkaları ile paylaşılmaması gibi etik kurallara uymak önemlidir.

Arabuluculuk sürecinde; akran arabulucusu olarak yetiştirilen öğrencilerin iki sorumluluğu vardır: Birinci sorumlulukları; tarafların çatışmalarını yapıcı bir biçimde çözmelerine yardımcı olmaktır, ikinci sorumlulukları ise uzlaşmacı bir tutum içinde çatışmalarını çözmelerini sağlamaktır. Okullarda akran arabulucusu olarak yetiştirilen öğrenciler sadece notları yüksek olan, sürekli olumlu davranışlar gösteren öğrenciler değildir. Ders çalışma alışkanlığı fazla olmayan ya da olumsuz davranışlar sergileyen öğrenciler de akran arabulucusu olarak yetiştirilebilir. Okullarda arabuluculuk programlarının uygulanması, öğrencilerin karar verme yeteneklerinin ve iç denetimlerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

3. Akran Eğitimi

Sosyal etkileşimi olan, birbirleriyle eşit konumda yer alan, benzer dil, tutum ve davranışa sahip olan gruplarda, bilgi, davranış ve tutum değiştirmek amacıyla yapılan planlı eğitim yöntemidir. Akran Eğitimi modelinde; akranların birbirlerine özdeşimi, sosyal etkileşimi ve işbirlikçi öğrenmelerinden ortaya çıkan sosyal öğrenmeden yararlanılır.

4. Akran Danışmanlığı

Ergenlik döneminde ergenin arkadaşları ile geçirdiği zaman artmakta ve arkadaşlarının etkisinde, çocukluk döneminde olduğundan daha fazla kalmaktadır. Akran ilişkileri, genç insanların, yetişkinlikte akran gruplarıyla ilişkilerinin niteliklerinin etkisi için büyük öneme sahiptir. Genç insan bu dönemde yaşadığı çatışmalarda başarılı olduğunda, yetişkinlikteki ilişkiler için iyi bir hazırlık olacaktır; ancak eğer bu yaşantı kötü ise bu uzun süreli problemlere neden olabilir. Akran danışmanlığı, genç insanların farklı rol ve sorumluluklar için deneyim kazanma ve kapasitelerini geliştirme ve uygulama fırsatları sağlar.

Gençlerin gençlere yardımı değerli bir kavramdır. 1960'ların başlarından beri lise ve kolejlerde başarılı akran danışmanlığı eğitim programları uygulanmaktadır. Geçen 15 yılda bu tür programlar ilk ve orta okullara da kazandırılmıştır. Akran danışmanlığı, ergenlerle güçlü bir müdahale yöntemidir. Akran gruplarının genç insanlar üzerinde daha fazla etkisi bulunmaktadır.

Gençlerin gençlere yardımının etkili olmasının yanı sıra akran danışmanlığı programlarının kullanılmasının bir başka nedeni de imkânların yetersiz oluşudur. Pek çok okulda öğrenci-danışman oranı yeterli değildir ve danışmanların bütün öğrencilere ulaşmaları zordur. Bu özellikle risk altındaki öğrencilere ulaşma ve ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin pek çok zorluğu da beraberinde getirmektedir. Bununla bağlantılı olarak yeterli yetişkin yardımı almak zorlaşmaktadır. Akran danışmanlığı bu açıdan ek bir kaynak sağlamaktadır ve problemleri olan öğrencilere yönelik, psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin daha fazla hizmet sunmasında yardımcı olabilmektedir.

KPSS'de Çıkmış Soru

Bir lisede psikolojik danışman olarak görev yapan Bülent Bey, öğretim yılının başında, lise birinci sınıf öğrencileri için yapılacak oryantasyon çalışmalarında lise son sınıf öğrencilerinden yardım almaya karar verir. Lise son sınıftan bir grup gönüllü öğrenci, birinci sınıfa yeni başlayacak olan öğrencilere okulu, okul personelini ve okulun çevresini tanıtmakla görevlendirilir.

Bülent Bey'in yaptırdığı bu çalışma aşağıdaki rehberlik hizmetlerinden hangisine örnektir?

A) Müşavirlik
B) Grup rehberliği
C) Akran danışmanlığı
D) Akran ara buluculuğu
E) Grupla psikolojik danışma

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Lise son sınıf öğrencilerinden görevlendirme, yeni başlayacak öğrencilere tanıtım

Çözüm: **Müşavirlik** rehberlik hizmetlerinde sorunları çözümü için işbirliği yapılması ve öğrenciyle ilgili kişilere rehberlik hizmeti verilmesidir. **Grup rehberliği,** birden çok öğrenciye daha çok bilgi aktarma temelli rehberlik hizmetleridir. **Akran arabuluculuğu;** eğitim almış bir arabulucunun çatışma yaşayan tarafları bir araya getirmesi ve her iki tarafın yüz yüze, konuşmaları kesilmeden birbirini dinleyebilmelerine, çatışma çözme adımlarını izleyerek sorunlarını çözmelerine yardımcı olmasıdır. **Grupla psikolojik danışma,** birbirine benzer sorunları olan 8-12 kişi arasındaki bir gruba psikolojik danışma hizmeti verilmesidir. **Akran danışmanlığı;** üst sınıflardaki öğrencilerden gerekli desteği sağlayabilecek nitelikte olanların seçilip psikolojik danışman tarafından eğitime tabi tutulması ve bu öğrencilerin kendi yaşıtlarına ve alt sınıftaki öğrencilere danışmanlık yapmasıdır. Yukarıda bahsedilen hizmet "Akran Danışmanlığı"dır. Cevap C

Akran Desteği ve Akran Yardım Tipleri

Akran danışmanlığı ve akran desteği, genç bireylerin kişisel olgunluk kavramı ve beceri düzeyi açısından ortaokul ve orta öğretim dönemine daha uygundur.

Akran danışmanlığı/kolaylaştırıcılığı ve akran yardımcılığına ilişkin dört rol tanımlanmıştır:

- ✓ Öğretmen/danışman yardımcılığı (teacher/counselor assistant)
- ✓ Akran öğretmenliği (tutor)
- ✓ Özel arkadaş
- ✓ Küçük grup lideri

Bu rollerde gençler çeşitli yardım projelerinde ve okul dışında çalışabilmektedirler. Öncelikli olarak akademik görevlerde, gelişimsel rehberlik konularında (çatışma çözme, iyilik hâli, kişiler arası ilişkiler ve problem çözme gibi) ve bazı projelerde kullanılabilmektedir. Düzenlenmiş olan akran danışmanlığı eğitim programları, kişisel, sosyal, akademik gelişimle ilgili temel psikolojik ihtiyaçlar konusunda yardımcı olmalıdır.

Akran danışmanlığı, profesyonellerin yüksek becerilerini gerektiren özel aktiviteleri içermez. Akran danışmanlığı, çok doğal bir ortamda, çoğunlukla sosyal gruplarda, benzer ve aynı yaş gruplarında diğerlerini dinleme, destekleme ve yardımı içerir. Akran danışmanları, özelleştirilmiş insan ilişkileri eğitiminde ve diğerlerine yardım fırsatı vermede, kişisel gelişim açısından faydalıdır.

Akran Danışmanlığı İçin Gerekli Beceriler

Akran danışmanlığı, sosyal bir ortam içinde akranların birbirlerine yardımcı olmalarında, bilgi paylaşımı ve aktarımında en etkili yoldur; ancak akran danışmanlığı yapılırken akran danışmanının rol ve işlevleri net bir şekilde ortaya konmalı, akran danışmanlığının öneride bulunma, akıl verme, telkinde bulunma olmadığı ve iletişim becerilerinin nasıl kullanılacağı belirlenmelidir. Öğrencilerin akran danışmanlığı yapabilmeleri için belli becerilere sahip olmaları gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu beceriler:

Etkin Dinleme: İletişim sürecinde iletişimin hem sözel hem de sözel olmayan düzeyleri hakkında duyarlı olma ve dikkatin tümüyle dinlenilen kişi üzerine odaklanmasıdır. İletişim süreci içinde sadece içeriğe değil, neyin nasıl anlatıldığına dikkat edilmesi, bireylerin kendilerini nasıl ifade ettiklerinin göz önüne alınması gereklidir.

Bu beceriler aynı zamanda etkili iletişim için gerekli becerilerdir.

İçeriği Yansıtma: Konuşan kişinin söylediklerinin doğru anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek için birkaç kelime ile konuşana yansıtılmasıdır. Konuşanın söylediklerinin özüne yöneliktir ve belirsizliği ortadan kaldırır. İki boyutu vardır: İletişimde bulunulan kişiye anlaşıldığı mesajını verir, bireyin yaşadığı çelişkili durumlar hakkında duygu ve düşüncelerini daha açık görmesini sağlar.

Açıklama: Üstünde durulan konuya ilişkin açıklamalarda bulunma, konu hakkında konuşulan kişiyi bilgilendirmeyi amaçlar.

Özetleme: Ele alınan konunun bir bütün hâlinde kısaca özetlenmesini içerir. Bir konudan başka bir konuya geçerken ya da konuşma sonlandırılırken yapılabilir. Özetleme, bireylerin ne yaşadığını, ne öğrendiğini ve yeni öğrenilenlerin günlük yaşantılarına aktarılmasını içerir.

Soru Sorma: Özel dikkat gerektiren bir beceridir. Soru sorma ile kastedilen ardı arkası kesilmeyen, karşısındakinin gizli kişisel bilgilerini elde etmeyi amaçlayan kapalı uçlu sorular sormak değildir. Bu durum arkadaşlar arasındaki etkileşimi bozar, kişisel alana girilmiş ve haksızlığa uğramışlık yaşatır. Kapalı uçlu sorular yerine alternatifleri ortaya çıkaran ve bireylerin kendilerini keşfetme sürecine yönlendirecek açık uçlu sorular sorulmalıdır. Sorular meraka değil konunun derinlemesine incelenmesine olanak verecek şekilde olmalıdır.

Duyguların Yansıtılması: Karşısındaki bireyin duygularının özünün yansıtılmasıdır. Burada amaç karşıdaki kişinin ifadelerinin altındaki duygularının anlaşıldığının iletilmesidir.

Destekleme: Akranların özellikle kendilerine ait gizli kişisel bilgileri arkadaş grubuna getirdiklerinde, acı veren duygular yaşadıklarında ve risk aldıklarında akranların yüreklendirilmesi ve pekiştirilmesidir; ancak aşırı derecede destekleyici olmak destekleme anlamına gelmez. Bu durum kişinin problemlerle yüzleşmesine fırsat vermeden destekleyici role soyunmak gibi yanlış kullanıma neden olabilir.

Empati Kurma: Akran danışmanın kendi konumunu kaybetmeden olaylara karşısındakinin gözü ile bakabilme becerisidir. Bunun için karşısındakini desteklemeli ve saygı duymalıdır.

Kolaylaştırma: İletişim sürecini geliştirme ve amaca ulaşmayı kolaylaştırmadır. Süreci kolaylaştırmak için, bazı kişilerin ne zaman ve neden iletişimden çekildiklerini anlamalarına yardımcı olma ve dirence odaklanma, duygu ve yaşantıların doğrudan ifade edilmesini cesaretlendirme, duygular üzerinde odaklanmayı öğretme, yeni davranışlar öğrenildiğinde ve günlük hayata aktarıldığında destek olma gibi noktalara dikkat etmek gerekir.

İletişimi Başlatma: Aşırıya kaçmadan grubun belli bir yönde ilerlemesini sağlamak gereklidir. Anlamlı bir çalışma üzerinde odaklanma, kendini daha iyi tanımak için teknikler kullanma, yaşananlar arasında bağlantı kurma yolu ile iletişim başlatılabilir.

Dönüt Verme: Amacı kişinin diğer bireylerce nasıl göründüğünün gerçekçi bir ölçümünü sağlamaktır. Genel ve yargılayıcı dönütler yerine belirli ve tanımlayıcı dönütler, diğer bireylerin dönütü ciddiyetle değerlendirmesini ve kabul etmesini sağlar.

Öneride Bulunma: Karşıdaki bireyin alternatif bir düşünme ve hareket geliştirmesine yardımcı olacak müdahale tipidir. Birçok türü vardır; bilgi, öğüt verme, ev ödevleri verme, bireylerin deneyebilecekleri alıştırmaları düşünmelerini isteme, farklı bir perspektiften bakmalarını yüreklendirme gibi. Dikkatli kullanmak gereklidir. Hazır reçete sunma ile arasında ince bir çizgi vardır. Bireyin bağımsızlığa doğru ilerlemesini amaçlamalıdır.

Kendini Açma: Akran danışmanının kendine ilişkin bilgi ve yaşantıları diğerleri ile paylaşmasıdır. Uygun ölçüde kullanıldığında çok etkilidir.

Model Alma: Davranışların gözlenmesi yolu ile akranlar pek çok şey öğrenirler. Arkan danışmanı, empati kurarak, saygı göstererek, açık, dürüst, atılgan vb. özelliklerle diğer bireylere doğrudan model olur.

Bağlama: Akran grubu arasındaki iletişimi artırmanın bir yolu da sürece yön veren temaları belirlemek ve gruptakilerin bu temalara ilişkin düşünceleri ve yaşantıları arasındaki benzerliklere ve farklılıklara dikkat çekmektir.

Sonlandırma: Çalışmanın başarılı bir şekilde sonlandırılması için, çalışmada öğrenilenlerin günlük yaşama nasıl aktarılacağına ilişkin öneriler, günlük hayatta karşılaşabilecekleri olası problemlerden haberdar etme, bir çeşit değerlendirme ve izleme çalışması yapma, gerektiğinde başvurulacak yardım kaynaklarından haberdar etme, gerektiğinde akran danışmanına yeniden başvurabileceğini belirtme gibi becerileri içerir.

ÖZET

- ✓ Kendini öğrenciden üstün gören öğretmenler öğrencilerine sıkça öğütler verirler. Bu ise öğrencinin kendini yetersiz hissetmesi ve öğretmenine karşı bağımlılık geliştirmesi ile sonuçlanır.
- ✓ Her şeyi kontrol etme çabası içerisinde olan öğretmenler öğrencilerinden sürekli itaat bekler ve öğrenciye kolayca ceza verme eğilimi içerisindedir. Bu durumda öğrenciler ya asi davranışları seçerler ya da öğretmenin itaat beklentisine boyun eğerek bağımlı bir yapı geliştirirler.
- ✓ Öğrencilerin karar verebileceğine inanmak, onları seçimlerinde özgür bırakmak, öğrencilere değer vermek ve hepsini eşit görmek, öğretmen olarak kendinin de hata yapabileceğini kabul etmek işbirliği ve paylaşmayı desteklemek olumlu öğretmen davranışlarıdır. Öğrencinin özgüvenini artırır, bağımsızlık duygusunu geliştirir, karar vermesini kolaylaştırır, hatalara karşı hoşgörülü olmayı ve farklılıklara saygı duymayı öğretir.
- ✓ Yöneltilen sorunun cevabı "evet" ya da "hayır" gibi tek bir kelimeden oluşuyorsa bu tarz sorulara kapalı uçlu sorular denir. "(-mi? , -mı? soruları)
- ✓ Yöneltilen sorunun cevabı açıklama gerektiriyorsa bu tarz sorulara açık uçlu sorular denir. Etkili iletişimde daha çok açık uçlu sorular tercih edilmelidir. (Ne?, Nasıl? soruları)
- ✓ Yöneltilen soru sonucunda öğrenci savunmaya geçiyorsa, sorunun yarattığı rahatsızlıktan bir an önce kurtulmak amacıyla soruya kendince mantıklı bir gerekçe arayışına giriyorsa bu tarz sorulara bireyi savunmaya iten sorular denir. (Neden?, Niçin? soruları)
- ✓ Yöneltilen soru öğrencinin durumu açıklaması, detaylandırması için öğrenciyi teşvik ediyorsa bu tarz sorulara konuşmaya davet eden sorular denir. (Ne oldu? Nasıl oldu?)
- ✓ Sen dili ile gönderilen kızgınlık ifadeleri, davranışa değil, kişiye yönelik açık saldırıdır.
- ✓ Sen dili kızgınlığın gerçek nedenini açıklamaz.
- ✓ İletişim engellerini kullanmak öğrencinin benlik saygısını olumsuz yönde etkiler.
- ✓ Emir vermek, yönlendirmek, uyarmak, gözdağı vermek, ahlak dersi vermek, öğüt vermek ve çözüm önerileri getirmek, nutuk çekme, mantıklı düşünceler önermek, yargılamak, eleştirmek, suçlamak, sürekli aynı düşüncede olmamak, övmek, sürekli aynı düşüncede olmak, ad takmak, alay etmek, yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak, sürekli avutmak, soru sormak, sınamak, sorgulamak, sözünden dönmek, oyalamak, alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak iletişim engelleridir.
- ✓ Öğretmenler bu iletişimi engelleyen davranışları sergilediğinde öğrencilerden hiç beklemedikleri tepkilerle karşılaşabilir ve birbirlerine kızgınlık yaşayabilirler. Ayrıca bu iletişim engellerini sık kullanan öğretmenler öğrencileri için olumsuz bir model oluştururlar.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1. - 3. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

1. **Aşağıdakilerden hangisi,** "karşılıklı saygıya inanıyorum" **anlayışına sahip bir öğretmenin sergileyebileceği davranışlardan birisi değildir?**

   A) Öğrencilerini olduğu gibi kabul eder.

   B) Öğrencilerin kendilerini ifade edebilmesini destekler.

   C) Farklı görüş ve düşünceleri eleştirmeye ve yargılamaya çalışmaz.

   D) Öğrencilerin ve velilerin ne düşündüğüne aşırı önem verir.

   E) Eşitliği destekleyici bir tavır sergiler.

2. Okul rehber öğretmeni Mehmet Bey ile öğrenci velisi Emel Hanım arasında aşağıdaki konuşma geçer:

   Mehmet Bey: Kızınız arkadaşlarıyla sürekli sorun yaşıyor ve bazen tüm mesaimizi onunla uğraşarak geçiriyoruz. (I)

   Emel Hanım: Biliyorum, bu konuyu evde çok konuşuyoruz ama bir türlü çözemedik. (II)

   Mehmet Bey: Bu konuda birlikte çalışmamızın etkili olacağını düşünüyorum. (III)

   Emel Hanım: Ne derseniz ben yapmaya hazırım. Yeter ki kızım okulda mutlu olsun. (IV)

   Mehmet Bey: Bunu duyduğuma sevindim, işbirliğine açık olmanız işimizi kolaylaştıracaktır.(V)

   Karşılıklı konuşmada numaralandırılmış ifadelerin hangisinde iletişim engeli yer almaktadır?

   A) I B) II C) III D) IV E) V

3. **Aşağıdakilerden hangisi etkili bir psikolojik yardım ilişkisi için uygun psikolojik danışman yaklaşımlarından birisi olamaz?**

   A) Danışanın uyumunu kolaylaştırmak adına çevresel değişiklikler yapma

   B) Danışanın kendini gerçekleştirme potansiyeline inanma

   C) Danışanın gizil güçlerinin farkına varmasına yardımcı olma

   D) Danışanların doğru bilgiler edinmesi için gerekli araştırmalarda bulunma

   E) Danışanın sosyal ilişkilerini geliştirmesine yardımcı olma

4. ve 5. soruları aşağıdaki bilgilere göre cevaplayınız.

"Ailem büyüdüğümü göremiyor. Özellikle de annem. Bana hâlâ bebekmişim gibi davranıyor. Sürekli ne yapmam gerektiğine dair komutlar veriyor. Öğütlerini, nasihatlerini, "Biz senin yaşındayken" diye başlayan hikâyelerini dinlemekten usandım. Düşünün, ben 15 yaşında bir kızım ama annem hâlâ 7 yaşında olduğumu sanıyor. Babam neden harçlığa ihtiyacım olduğunu soruyor, okula servisle gidiyor, yemeklerimi okulda yiyormuşum, parayı ne yapacakmışım... Benim yemek yemekten başka kişisel bir ihtiyacım olamaz mı? Bazen alıp başımı bir yerlere kaçmak istiyorum; fakat buna da hiç cesaretim yok. Bana, bağımsız davranma fırsatını hiç vermediler ki kendi başıma bir şey yapabileyim. Aslında ben de gerçekten kaçıp gideyim demiyorum; ancak beni birazcık rahat bıraksalar ne güzel olacak."

4. **Psikolojik danışma oturumunda okul rehber öğretmenine yukarıdakileri anlatan Serpil, özellikle aşağıdakilerden hangisini ifade etmeye çalışmaktadır?**

   A) Ailesiyle iletişim kurmak istemediğini

   B) Aile bağlarının güçlü olmadığını

   C) Ailesinin mükemmeliyetçi bir yaklaşım sergilediğini

   D) Ailesinin, özerkliğine saygı duymamasından rahatsız olduğunu

   E) Evden ve ailesinden ayrılmak istediğini

5. **Okul rehber öğretmeni (psikolojik danışman) Serpil'e aşağıdakilerden hangisini söylerse Serpil anlaşıldığını hisseder?**

   A) Alenin bu şekilde davranması gerçekten çok rahatsız edici.

   B) Onlar senin annen ve baban, senin büyüdüğünü elbette görmek isterler.

   C) Annen ve babanın senin kendine yetebileceğini görmelerini istiyorsun.

   D) Şu anda onları anlaman çok zor, sen de büyüyüp çocuk sahibi olduğunda onları daha iyi anlayacaksın.

   E) 15 yaşında bir genç kız için anne babasının kaygılanması çok normal değil mi?

6. **Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışma sürecinde kullanılan "kendini açma" becerisini açıklayan ifadedir?**

A) Psikolojik danışmanın, danışanın yaşantılarıyla benzerlik gösteren yaşantılarından söz etmesi

B) Psikolojik danışmanın, danışanla dertlerini ve sevinçlerini paylaşması

C) Psikolojik danışmanın, danışanın yaşadığı sorunun çözümüne yönelik izlenecek adımlar ile ilgili görüşlerini ifade etmesi

D) Psikolojik danışmanın, danışana karşı olan duygularını paylaşması

E) Psikolojik danışmanın, danışma sürecine ve danışandaki gelişime yönelik gözlemlerini paylaşması

7. **Bir öğretmenin, öğrencilerinin olumsuz ve rahatsızlık veren davranışlarını, öğrencileriyle ilişkisinin bozulmaması için görmezden gelmesi ve hiçbir şey olmamış gibi davranmaya çalışması, danışandan hız alan yaklaşımın hangi kavramına ters düşmektedir?**

A) Empati

B) Bireye saygı

C) Koşulsuz kabul

D) Saydamlık (İçtenlik)

E) Kendini gerçekleştirme gücüne güven

8. **Sınıf öğretmeni Emel Hanım, sınıfın düzenini bozan ve ders işlenmesini engelleyen bir öğrencisine aşağıdakilerden hangisini söylerse kendisini ben dili ile ifade etmiş olur?**

A) Sınıfın düzenini bozduğun için aileni çağıracağım.

B) Okul rehber öğretmeniyle görüşmek ister misin?

C) Bu şekilde davranmaya devam edersen okul müdürü ile görüşmek zorunda kalacağım.

D) Davranışların karşısında motivasyonum düşüyor, bu şekilde ders işleyemiyorum.

E) Benim yerinde olsan sen ne yapardın?

9. Cevdet Bey, liselere geçiş sınavına hazırlanan kızına sürekli olarak ders çalışması gerektiğini, sınavdan yüksek bir puan alamazsa bazı haklarından mahrum kalacağını söylemekte; kızı Elif ise babasının tehditlerine ve söylemlerine aldırış etmemekte, bu söylemler karşısında sessiz kalmayı tercih etmektedir.

Cevdet Bey ve kızı Elif, yaşadıkları çatışma durumunda aşağıdaki stratejilerden hangisini kullanmaktadır?

	Cevdet Bey	-	Elif
A)	Baykuş	-	Köpekbalığı
B)	Tilki	-	Ayıcık
C)	Köpekbalığı	-	Kaplumbağa
D)	Kaplumbağa	-	Ayıcık
E)	Ayıcık	-	Kaplumbağa

10. **Etkili iletişimin unsurlarına ilişkin aşağıdaki seçeneklerde yer alan bilgilerden hangisi doğru olamaz?**

A) İletişimde edilgen dinleme yapmak, konuşan kişiye anlaşıldığı mesajını iletmede yetersiz kalır.

B) Empati becerisinde dinleme yapan kişi, konuşan kişinin yaşadıklarını anlamaya ve içselleştirmeye çalışır.

C) Koşulsuz kabul, tüm öğrencilere ayrım yapmadan yönelmeyi gerektirir.

D) Sen dili, karşıdaki kişiyi genellikle savunmaya iter ve iletişimi olumsuz yönde etkiler.

E) Etkili iletişimde en önemli unsur, ses tonu ve vurgulardır.

11. "Sürekli çalışıyorum ve yaptıklarımın karşılığını bir türlü alamıyorum. Çevremdekilere bakıyorum da benden çok daha az çalışıp çok daha fazla kazananlar var. Ben kesinlikle daha fazlasını hak ediyorum ama bunu nasıl yapacağımı da bilemiyorum. Çalıştığım kurumda kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Bazen işi bırakıp yeni arayışlara girmeyi düşünüyorum, sonra iş bulmanın ne kadar zor olduğunu düşünüp vazgeçiyorum."

Yukarıdakileri vurgulayan bireyin yaşadığı duygular, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru eşleştirilmiştir.

A) Yorgunluk - Çaresizlik

B) Memnuniyetsizlik - Kararsızlık

C) Yalnızlık - Karamsarlık

D) Sorumluluk - Kızgınlık

E) İsteksizlik - Kırgınlık

12.

I. Zorbalıkla başa çıkabilmek için uygulanacak kuralları belirlemek

II. Zorbalığa başvuran öğrencileri tespit ederek okul disiplin kuruluna sevk etmek

III. Zorbalığa maruz kalan öğrencilere atılganlık becerileri kazandırmak

IV. Zorbalık davranışının yayılmaması için zorbalıkla mücadele programına yalnızca zorba ve kurban öğrencileri almak

V. Türü ne olursa olsun zorbalığın kabul edilemez olduğu konusunda tutarlı ve kararlı davranışlar sergilemek

Okullarda zorbalıkla mücadele çalışmalarına yönelik olarak yukarıda yer alan adımlardan hangileri uygun bir yaklaşım içermemektedir?

A) I ve II B) I, III ve IV C) Yalnız II D) II ve IV E) III ve V

13. Çok çalışmasına rağmen sınıf ortalamasının altında not alan bir öğrenci, bu durumdan mahcubiyet duymaktadır.

Bunu fark eden ders öğretmeni, öğrencisine aşağıdakilerden hangisini söylerse kapı aralayıcı tepkide bulunmuş olur?

A) Konuşmak ister misin?

B) Öğrencilik hayatında böyle şeyler olur.

C) Öğrencilik yıllarımda benim de düşük not aldığım zamanlar oldu.

D) Senden daha yüksek bir not almanı beklerdim.

E) Daha fazla çalışman gerektiğini biliyorsun değil mi?

14. "Benlik ve organizma arasındaki uyum, ruh sağlığını belirler." **söylemi, ruh sağlığını korumada aşağıdaki kavramlardan hangisinin önemini vurgulamaktadır?**

A) Koşulsuz kabul

B) Yaşantılara açık olma

C) Bağdaşım içinde olma

D) Değerlendirmeyi içsel kaynağından yapma

E) Kendi varlığına güvenme

15. **Ödevlerini yaptığı takdirde sinemaya götürme sözü veren annesinin, sözünü yerine getirmediğini gören Duru, bu durum karşısında aşağıdakilerden hangisini söylerse kendisini** "sen dili" **kullanarak ifade etmiş olur?**

A) Her zaman aynı şeyi yapıyorsun, sözüne sadık değilsin.

B) Sözünü yerine getirmeni bekliyorum.

C) Bu şekilde davranınca sana olan güvenim zedeleniyor.

D) Bir daha söylediklerini yapmayacağım.

E) Ben sana söz verip tutmasaydım ne hissederdin?

16. Ali Bey ile oğlu Oğuz arasında, üniversite tercihlerine yönelik aşağıdaki konuşma geçmektedir:

Oğuz: Biliyorum, beni önemsiyorsun ve bana yardımcı olmak istiyorsun.(I) Ancak yardımcı olayım derken benim yerime karar veriyorsun. Bu benim hayatım ve kararı kendim vermek istiyorum.

Ali Bey: Ben senin yerine karar vermiyorum, sadece bazı seçenekleri düşünmeni istiyorum. (II)

Oğuz: Üzerinde düşünmemi istediğin seçenekler bana hitap etmeyen meslekler. (III) Bunu daha önce çok defa konuştuk.

Ali Bey: Pekâlâ o zaman karışmıyorum, ne istersen seçebilirsin. Yalnız ileride pişmanlık yaşarsan bu söylediklerini hatırlatırım.(IV)

Oğuz: Beni engellemek yerine desteklersen ileride pişmanlık yaşayacağım bir tercih yapmam. (V)

Yukarıda numaralandırılmış bölümlerin hangisinde empati örneği yer almaktadır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

17. **Aşağıdakilerden hangisi etkin dinleme becerisine sahip bir bireyin iletişim sürecinde sergileyebileceği davranışlardan birisi değildir?**

A) Karşısındaki kişiyi daha iyi anlamak için açık uçlu sorular sormak

B) Sık sık kendi yaşam deneyimlerinden örnekler vermek

C) Dinleme esnasında beden dilini etkili kullanmak

D) Anlatılanın altında yatan duyguları anlamaya çalışmak

E) Karşıdaki kişiyi yargılamadan ve savunmaya itmeden dinlemek

18. Okul rehber öğretmenine başvuran Emre, "Sınıfımızın bir whatsapp grubu var. Bu grubu derslerle ilgili paylaşım yapmak amaçlı kurmuştuk. Ancak son dönemde sınıftan birkaç arkadaşım grupta sürekli benimle ilgili alay içeren yazılar yazıp fotoğraflar paylaşıyorlar. Bu durumdan hoşlanmadığımı kendilerine söylesem de beni ciddiye almıyorlar. Kendimi çok kötü hissediyorum ve artık okula gelmek istemiyorum." demiştir.

Emre'nin içinde bulunduğu durum dikkate alındığında, akran zorbalığı türlerinden hangisine maruz kaldığını söylemek doğru olur?

A) Cinsel zorbalık

B) Sözel zorbalık

C) Fiziksel zorbalık

D) Duygusal zorbalık

E) Siber zorbalık

19. **Öğrencileri ile ilişkilerinde insancıl yaklaşımın davranış örüntülerini kullanan bir öğretmenin, aşağıdakilerden hangisini yapması beklenmez?**

A) Ödül veya ceza kullanmak yerine öğrencilerine sorumluluk bilinci kazandırmaya çalışması

B) Model olacak davranışlarda bulunması

C) Sınıfta yapılacak çalışmalarda katılımı ve işbirliğini desteklemesi

D) Öğrenci talepleri yerine okul ve sınıf kurallarına öncelik vermesi

E) Öğrencilerin seçme hakkına müdahalede bulunmaması

20. Hakan, ne zaman ders çalışmaya başlasa kısa bir süre sonra kendine çeşitli bahaneler bulup çalışmasını yarım bırakmakta, sonrasında ise ders çalışmayı istememektedir. Hakan'ın ailesi, bu sorunu aşabilmek için neler yapılabileceği konusunda okul psikolojik danışmanından yardım talep etmişlerdir.

Okul psikolojik danışmanının, Hakan'ın ailesine aşağıdakilerden hangisini önermesi, sorunun çözümünde etkili olmaz?

A) Hakan'ın çalışma sürecindeki davranışlarını gözlemelerini ve istenen davranışlarını anında pekiştirmelerini

B) Hakan'ın da onayını alarak odasını çalışmaya elverişli hâle getirmelerini

C) Hakan için uzun çalışma blokları belirlemek yerine daha kısa çalışma blokları belirlemelerini

D) Hakan'ın hoşlandığı etkinlikleri ders çalışma sürecine katmalarını

E) Hakan'ın zorlandığı çalışmaları kendilerinin yapmalarını

1. D 2. A 3. A 4. D 5. C 6. A 7. D 8. D 9. C 10. E 11. B 12. D 13. A 14. C 15. A 16. A 17. B 18. E 19. D 20. E

ÇÖZÜMLER

1. Karşılıklı saygı; öğrencinin öğretmene ve öğretmenin öğrenciye değer verdiği bir anlayışı ifade eder. Bu anlayışa sahip bir öğretmen sınıfında; eşitliği destekler, öğrencileri eleştirmekten ve yargılamaktan kaçınır, öğrencilerini olduğu gibi kabul eder, öğrencilerin kendini ifade etmesine yardımcı olur. Öğrencilerin ve velilerin ne düşündüğüne aşırı önem verme, "mükemmel olmalıyım" inancına sahip öğretmenlerde görülen bir davranıştır.

Cevap D

2. Eleştirme, sorgulama, nasihat, bilgilendirme, avutma, yargılama, akıl verme, görmezden gelme gibi tepkiler iletişim engeli içerir. Bir tepkinin iletişim engeli içermemesi için karşıdaki kişinin konuşmasını devam ettirici bir etki yapması gerekir. Bu bağlamda karşılıklı konuşma incelendiğinde; A seçeneğinde eleştiri ve sitem içeren bir tepkiye yer verilerek iletişim engeli kullanılmıştır. Diğer seçeneklerde olumsuz bir içerik yer almadığından cevap A seçeneğidir.

Cevap A

3. Psikolojik danışmanların B, C, D ve E seçeneklerinde belirtilenleri yapması, etkili bir psikolojik yardım ilişkisi oluşmasına katkı sağlar. Ancak A seçeneği bu yönde doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü psikolojik danışman, danışanın yaşamına müdahale etmez. Çağdaş rehberlik ve psikolojik danışma yaklaşımında, danışanın kendi yaşamı üzerinde söz sahibi olması ve özerk kılınması esastır. Danışan için çevresel değişiklikler yapmak, onun yaşamına dâhil olmak anlamına gelir.

Cevap A

4. Serpil'in ifadelerine bakıldığında; ailesinin kendisine bebek gibi davranmasından ve büyüdüğünü görememesinden rahatsız olup büyüdüğünü görebilmelerini ve bağımsızlığına saygı göstermesini istemektedir. Aile içi iletişim, aile bağları, aileden ayrılma isteği, mükemmel olma talebi gibi içerikler soruda yer almamaktadır.

Cevap D

5. Serpil'in anlaşıldığını hissedebilmesi için okul rehber öğretmeninin "empatik" bir tepki vermesi gerekir. Empatik tepkide dinleme yapan kişinin duygu ve düşünceleri değil, dinlenilen kişinin duygu ve düşünceleri anlaşılıp yansıtılır. Bu bağlamda seçeneklere bakıldığında; A, B, D ve E seçeneklerinde rehber öğretmenin düşünceleri ve yorumları yer almaktadır. Bu ifadeler, "empati" kavramına uygun düşmez. Oysa C seçeneğinde, Serpil'in hissettiklerine uygun bir geri bildirim verilmiştir. Bu ifade, "empati" örneği oluşturduğundan cevap C seçeneğidir.

Cevap C

6. Kendini açma; psikolojik danışma sürecinde danışmanın, danışanla benzerlik gösteren yaşantılarını paylaşması durumudur. Böylelikle danışanın rahatlaması ve kendini açması kolaylaşmakta, psikolojik danışma yardımı daha etkili olabilmektedir. Bu yönden seçeneklere bakıldığında, "kendini açma" becerisini açıklayan ifadenin A seçeneğinde yer aldığı görülecektir.

Cevap A

7. Saydamlık, kişinin duygu ve düşüncelerini olduğu gibi karşısındakine yansıtması olup soruda öğretmenin bazı olumsuz ve rahatsızlık veren davranışlara ilişkin kendisini ifade etmemesinden ve hiçbir şey olmamış gibi davranmasından söz edilmiştir. Öğretmenin bu tutumu, saydam davranmadığını göstermektedir. Çünkü saydam davranan bir öğretmen, kendisini rahatsız eden söz ve eylemler karşısında duygu ve düşüncelerini öğrencilerini kırmadan iletebilir.

Cevap D

8. Ben dilinde kişi, bir durum ya da olay karşısında karşısındaki kişileri eleştirmek yerine kendi duygu ve düşüncelerinden söz eder. Bu bağlamda bir tepkinin ben dili örneği olabilmesi için kişinin kendisinden, kendi duygu ve düşüncelerinden söz etmesi gerekir. Bu yönden seçeneklere bakıldığında, öğretmenin hislerini yansıtan tepkinin D seçeneğinde yer aldığı, diğer seçeneklerde ise uyarı ve eleştiri içeren söylemlere yer verildiği görülecektir.

Cevap D

9. Çatışma çözme taktiklerinin genel özellikleri şu şekildedir: Ayıcık taktiğinde ilişkileri korumak adına alttan alma, kaplumbağa taktiğinde geri çekilme ve sessiz kalma, köpekbalığı taktiğinde zor kullanma ve tehdit etme, tilki taktiğinde uzlaşma çabası, baykuş taktiğinde ise yüzleşme ve en rasyonel adımı bulmaya çalışma söz konusudur. Bu bağlamda soru incelendiğinde; Cevdet Bey kızına karşı otoriter davranarak ve uyarılarda bulunarak köpekbalığı, kızı Elif de bu durum karşısında sessiz kalarak kaplumbağa taktiğini kullanmaktadır.

Cevap C

10. A seçeneği doğrudur; çünkü edilgen dinlemede kişi, yalnızca beden dilini kullanarak dinleme yaptığı için konuşan kişi anlaşıldığını hissedemez. B seçeneği doğrudur; çünkü empati karşıdaki kişinin neler yaşadığını ve hissettiğini onun bakış açısıyla anlamaya çalışmaktır. C seçeneği doğrudur; çünkü koşulsuz kabulde ayrım yapmadan herkese açık olmak ve yardım etmeye çalışmak söz konusudur. D seçeneği doğrudur; çünkü sen dili iletişimi olumsuz etkilemekte ve suçlayıcı söylemler içermektedir. E seçeneği yanlıştır; çünkü etkili iletişimde en önemli unsur, beden dilidir.

Cevap E

11. Bireyin söylemlerine bakıldığında; çalıştığı kurumda emeklerinin karşılığını alamamaktan şikâyetçi ve kendisini iyi hissetmediğini vurgulamaktadır. Bu durum kişinin mevcut durumdan memnun ve mutlu olmadığını göstermektedir. Ayrıca iş değiştirmeyi düşünmekte; ancak iş arama sürecinin zorluğu nedeniyle de harekete geçememektedir. Bu durum da kişinin kararsızlık yaşadığını göstermektedir. Bu bilgiler seçeneklerle ilişkilendirildiğinde doğru cevap B seçeneğidir.

Cevap B

12. Zorbalıkla mücadele için; uygulanacak kuralları belirlemek, tüm ilgililerin işbirliğini sağlamak, zorbalık yapan öğrencileri müdahale programına almak, zorbalığa maruz kalan öğrenciler için psikolojik yardımlar sunmak, tüm öğrencileri zorbalık türleri konusunda bilgilendirmek, zorbalığın kabul edilemez olduğu konusunda net mesajlar vermek etkili ve uygun yaklaşımlardır. Ancak zorbalık yapan öğrencileri disiplin kuruluna göndermek ve cezalandırmak, çağdaş bir yaklaşım değildir. Bunun yerine zorbalık yapan öğrencilerde çağdaş davranış değiştirme metotları kullanılmalıdır. Ayrıca yalnızca zorba ve kurban öğrenciler üzerinden gitmek, zorbalığı engellemeye yetmez. Bunun yerine tüm öğrencileri bilinçlendirmek gerekir.

Cevap D

13. Kapı aralayıcı tepki ya da konuşmaya açık davet cümleleri, kişinin konuşmasını destekleyici sorular ya da ifadelerdir. "Benimle konuşmak ister misin, neler düşünüyorsun, neler yaşadın, hangi konudan bahsetmek istersin?" gibi olumsuz içerik taşımayan açık uçlu sorular veya kişiye anlaşıldığı mesajı veren tepkiler, bu yöndedir. Bu bağlamda soru ve seçenekler incelendiğinde; bu tarz bir tepkinin A seçeneğinde yer aldığı görülecektir.

Cevap A

14. Bağdaşım içinde olma, bir başka deyişle tutarlılık; kişide var olanla, algılanan arasındaki uyumu ifade etmektedir. Bu doğrultuda, bağdaşım içinde olan bireyler çelişkili söylem ve eylemlerden kaçınacak, kendini olduğu gibi ifade edebileceklerdir. Aksi durumda ise kendi gerçek durumunu gizleyecek, çelişkili davranışlar sergileyecek, olmadığı biri gibi görünmeye çalışacaklardır. Bu durum da ruh sağlığını bozacaktır. Bu nedenle soruda ifade edilenler bağdaşım içinde olma (tutarlılık) kavramının önemini vurgulamakta olup cevap C seçeneğidir.

Cevap C

15. Sen dili, bir durum ya da olay karşısında eleştiri, suçlama, yargılama anlamı içeren tepkilerdir. Sen dili kullanılarak verilen tepkilerde, karşıdaki kişi yaptığı davranış karşısında eleştirilmekte olup bu dil iletişimi olumsuz etkilemektedir. Bu yönden seçeneklere bakıldığında; eleştiri ve suçlama içeren tepkinin A seçeneğinde yer aldığı, diğer seçeneklerde ise sitem, sorgulama, ben dili ve uyarı yönünde bildirimlerin olduğu görülecektir.

Cevap A

16. Empati; karşıdaki kişinin yaşadıklarını ve hissettiklerini anlama ve bunu uygun bir şekilde geri iletme olarak tanımlanır. Bu bağlamda empatik tepkilerde; bilgilendirme, sorgulama, eleştiri, akıl verme, avutma, teselli, suçlama, kendi görüş ve düşüncelerini iletme gibi durumlar yer almaz. Bu yönden karşılıklı konuşma incelendiğinde; I. Maddede yer alan, "Biliyorum, beni önemsiyorsun ve bana yardımcı olmak istiyorsun." Söylemi, empati örneğidir. Diğer maddeler, empati örneği oluşturmaz; çünkü bu maddelerde kendini ifade etme ya da karşı tarafı suçlama söz konusudur.

Cevap A

17. Etkin dinleme; dinleme sürecinde beden dili etkili kullanmanın yanı sıra uygun sözel tepkilerde bulunarak iletişimi sürdürmek olarak ifade edilmekte olup açık uçlu sorular sorma, empati yapma, anlatılanları dikkatli takip etme, süreçte beden dilini etkili kullanma, eleştiri ve yargılamadan kaçınma gibi unsurları içermektedir. Bu bağlamda seçeneklere bakıldığında; B seçeneğinde yer alan ifade etkin dinlemeye uygun değildir. Çünkü dinleme yapan kişi sık sık kendi yaşam deneyimlerinden söz ederse bu durum konuşanı rahatsız eder ve iletişimi engeller.

Cevap B

18. Bilişim araçları ve teknoloji kullanılarak öğrencilerin birbirlerine zorbalık içeren davranışlarda bulunması, siber zorbalık ya da sanal zorbalık olarak adlandırılır. Soruda da öğrencinin sosyal medya üzerinden yaşadığı bir zorbalık türüne yer verilmiş olup bu durum bir siber zorbalık örneği oluşturmaktadır.

Cevap E

19. İnsancıl yaklaşımın davranış örüntülerini benimsemiş bir öğretmen; eşitliği destekler, tüm öğrencilere ayrım yapmadan yardımcı olmaya çalışır, etkin dinleme yapar, içten davranışlar sergiler, işbirliğini ve katılımı destekler, demokratik bir yaklaşımı benimser, öğrencilere seçme özgürlüğü sunar, öğrencilerin özerk davranmasını sağlamaya çalışır. Bu bağlamda seçeneklere bakıldığında; A, B, C ve E seçenekleri doğrudur. Ancak D seçeneği doğru kabul edilemez; çünkü insancıl yaklaşımda bireyin istek ve ihtiyaçları, mevcut kurallardan daha önceliklidir.

Cevap D

20. Öğrencinin zorlandığı çalışmaları ebeveynlerin öğrenci adına yapması, öğrencinin öğrenmesini, zorlukların üstesinden gelmesini ve böylelikle kendini geliştirmesini engeller. Zorlanılan durumlarda ebeveynler destek olmalı, sorunun nasıl çözülebileceği konusunda yardımcı olmalı; ancak öğrenci adına herhangi bir çalışma yürütmemelidir. Bu yaklaşım, rehberliğin "özerklik" prensibine de aykırıdır. A, B, C ve D seçeneklerinde belirtilenler dikkati toplama ve motivasyonu sağlamada etkili olabilecek önerilerdir.

Cevap E

CEVAPLI TEST

1. Kendisi için çok önemli olan bir konuyu eşi ile paylaşmak isteyen Pelin, eşinin başka şeylerle uğraşmasından ve kendisine odaklanmamasından rahatsızlık duymuş ve eşinin bu davranışına öfkelenmiştir.

Pelin, bu duruma karşısında eşine aşağıdakilerden hangisini söylerse kendisini "ben dili" ile ifade etmiş olur?

A) Ben konuşurken lütfen başka şeylerle uğraşma.

B) Ben sana önemli bir şey söylemeye çalışıyorum ama sen dinlemiyorsun.

C) Bu konuyu seninle paylaşmaya çalışmakla hata etmişim.

D) Beni dinlemeyeceksen gideceğim.

E) Sana bir şey anlatmaya çalışırken başka bir şeyle uğraştığında sinirleniyorum.

2. **Bir öğretmenin, öğrencilerini sahip oldukları maddi ya da kişisel özelliklere göre ayırmaması, hepsine aynı yakınlıkta değer vermesi, insancıl yaklaşımın aşağıdaki kavramlarından hangisini benimsediğini göstermektedir?**

A) Bireye saygı

B) İçtenlik ve dürüstlük

C) Koşulsuz kabul

D) Empati

E) Bağdaşım içinde olma

3. Bir öğretmen öğrencileri ile iletişiminde, "sıska, şişman, dev adam, cüce" gibi ifadeler kullanmakta, öğrencilerin çeşitli kişisel özellikleri ile alay etmektedir.

Öğretmenin söylemlerine bakıldığında, aşağıdaki iletişim türlerinden hangisini kullandığını söylemek doğru olur?

A) Öz saygıyı zedeleyici dil

B) Ben dili

C) Sen dili

D) Öz saygıyı geliştirici dil

E) Yansıtıcı dil

4. Sınıf öğretmeni Tahsin Bey, il düzeyinde yapılan bir yarışmada sınıfındaki bir öğrencinin derece elde etmesi üzerine öğrencisine, "Emeklerimin boşa gitmediğini görmek beni çok mutlu etti, seninle gurur duydum." demiştir.

Tahsin Bey'in söylemi, aşağıdaki kavramlardan hangisine örnek oluşturmaktadır?

A) Saydamlık

B) Bireye saygı

C) Empatik anlayış

D) Tutarlılık

E) Koşulsuz kabul

5. **Sınıf rehber öğretmeni Gülce Hanım, arkadaşlarıyla ilişkilerinde şiddete başvuran bir öğrencisine, aşağıdaki tepkilerden hangisini verdiğinde şiddete neden olan davranışların kaynağını anlamaya çalışmış olur?**

A) Sence bu şekilde davranmak normal mi?

B) Arkadaşlarına zarar verdiğinde onları kendinden uzaklaştırıyorsun.

C) Senden daha güçlü birisiyle karşılaştığında ne yapacaksın?

D) Hangi durumlarda şiddete başvuruyorsun?

E) Ailen bu konuda ne düşünüyor?

6. **Öğrencileri ile ilişkilerinde, "ben-üstünüm" anlayışına sahip bir öğretmenin, aşağıdaki davranışlardan hangisini sergilemesi beklenmez?**

A) Çokça nasihatlerde bulunur.

B) Eleştiriye kapalıdır.

C) Öğrencilerini eksik ve yetersiz görür.

D) Öğrencilere ne yapmaları gerektiğini söyler.

E) Öğrencilerine sorumluluklar verir.

7. **Psikolojik danışman Umut Bey, eşiyle anlaşamadığını ve sürekli tartıştıklarını söyleyen danışanına, aşağıdakilerden hangisini sorarsa, insancıl yaklaşımın "bireye saygı" ilkesine aykırı davranmamış olur?**

A) Eşini kızdıracak ne gibi davranışlar sergiliyorsun?

B) Yaşadıklarınızı nasıl yorumluyorsun?

C) Eşini anlamaya çalışıyor musun?

D) Bu kadar sık tartışmayı nasıl başarabiliyorsunuz?

E) Sürekli tartışıyorsanız suçlu yalnızca eşin olamaz.

8. İletişim sürecinde insanlar sözel veya sözel olmayan şekilde çeşitli tepkilerde bulunurlar. Bu tepkilerde bazıları iletişimi kolaylaştırırken bazıları da engeller.

Bu bağlamda aşağıdakilerden hangisi iletişim engellerinden birisi olamaz?

A) Sürekli göz kontağı kurma
B) Oyalama
C) Konuyu değiştirme
D) Avutma
E) Kapı aralayıcılar kullanma

9. **Aşağıdakilerden hangisi ebeveyn kaybı yaşamış bir öğrenciyle iletişim kurulurken sergilenebilecek uygun yaklaşımlardan birisi değildir?**

A) Ölümün de yaşam kadar doğal bir durum olduğunu, üzüntüsünün zamanla geçeceğini söylemek
B) Duygularını ifade edebilmesi ve üzüntüsünü yaşayabilmesi için zemin hazırlamak
C) Kendisini hazır hissettiği zamanlarda iletişim kurmak ve bu konuyu konuşması için onu zorlamamak
D) Dürüst söylemlerde bulunmak, iletişim sürecinde yapmacık davranışlardan kaçınmak
E) Kendini iyi hissetmediği zamanlarda kimlerden destek alabileceği konusunda açıklamalar yapmak

10. 4. Sınıf öğrencisi Berke, derslerde dikkatini toplayamamakta, sürekli gezinerek arkadaşlarını ve öğretmenini rahatsız etmektedir.

Bu durum karşısında sınıf öğretmeninin aşağıdakilerden hangisini yapması daha uygun olur?

A) Berke'nin durumunu okul müdürü ile görüşmek
B) Berke'yi derslerde sık sık uyarmak
C) Sıkıldığı zamanlarda Berke'yi sınıf dışı etkinliklere yönlendirmek
D) Rehber öğretmen ve aile ile görüşerek soruna birlikte çözüm aramaya çalışmak
E) Berke'yi sınıfta kontrol edebileceği bir yere oturtmak

11. Bir çift, şiddetli geçimsizlik nedeniyle ayrılma kararı almış; ancak bu süreci çocuklarının zarar görmeyeceği bir şekilde yürütmek istemiştir. Bunu nasıl yapacakları konusunda bir psikolojik danışmana başvurarak yardım talep etmişlerdir.

Psikolojik danışman, bu durum karşısında aşağıdakilerden hangisini önermemelidir?

A) Ayrılma kararının çocuklarla ilgili olmadığını, anne ve baba arasındaki ilişkinin bir sonucu olduğunu anlatmalarını
B) Ayrıldıktan sonra çocuklarıyla ilgilenmeye devam etmelerini
C) Ayrılma kararının çocuklarda krize dönüşmemesi için bir süreliğine çocukların her istediğinin yerine getirilmesini
D) Ayrılma kararı ve öncesinde yaşananlara yönelik çocukları taraf olmaya zorlamamalarını
E) Çocukların yanında birbirlerini suçlayıcı davranışlardan kaçınmalarını ve tutarlı davranmaya özen göstermelerini

12.

I. Gösterişten kaçınma
II. Risk almaktan korkma
III. Kendine aşırı değer verme
IV. Karşılaştığı olumsuzlukları kişiliğine yükleme
V. Yeni bir işe girişirken yüksek kaygı yaşama

Yukarıda yer alan özelliklerden hangileri özsaygısı düşük bireylerin özelliklerindendir?

A) I ve II B) I ve IV C) II ve III
D) II, IV ve V E) III ve V

13. **Sınıfındaki bir öğrencinin ödevlerini arkadaşlarına yaptırdığını fark eden bir sınıf öğretmeni, bu durum karşısında aşağıdakilerden hangisini söylerse açık uçlu bir soru sormuş olur?**

A) Ödevlerini arkadaşlarına mı yaptırıyorsun?
B) Ödevlerini arkadaşların yaparsa bu konuları nasıl öğreneceksin?
C) Bu davranışını görmeyeceğimi mi zannettin?
D) Bu durumu ailene anlatmamı ister misin?
E) Arkadaşlarını bu konuda zorluyor musun?

14. **Çeşitli nedenlerle suça karışmış bir danışanına, geçmiş yaşantılarına bakmaksızın yardımcı olmaya çalışan bir psikolojik danışman, hümanistik (insancıl) yaklaşımın aşağıdaki kavramlarından hangisine uygun davranmaktadır?**

A) Empati B) Bağdaşım içinde olma
C) Tutarlılık D) Kendini açma
E) Koşulsuz kabul

15. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programı kapsamında 10. sınıf öğrencileri için akran baskısına direnebilme konusunu işleyecek olan psikolojik danışman, bu konuda farklı bir çalışma yürütmeyi düşünmüştür. Önceden eğitim verdiği birkaç öğrenciyi görevlendirmiş ve onlardan bu konuda bir hazırlık yaparak düzenlenecek bir seminer programı yoluyla arkadaşlarını bilgilendirmelerini istemiştir.

Yapılacak çalışma dikkate alındığında, aşağıdaki akran temelli uygulamalardan hangisinin kullanıldığını söylemek doğru olur?

A) Akran arabuluculuğu B) Akran eğitimi
C) Akran öğretimi D) Özel arkadaşlık
E) Akran danışmanlığı

16. **Aşağıdakilerden hangisi arkadaşlarıyla iletişim kurmaktan kaçınan ve zamanını genellikle yalnız geçiren bir öğrencinin durumu için uygun bir açıklama <u>olmaz</u>?**

A) Öz saygısı düşük bir öğrencidir.
B) Yakın ilişkilerden kaygı duymaktadır.
C) İlişkileri başlatmakta ve sürdürmekte zorlanmaktadır.
D) Güven eksikliği yaşamaktadır.
E) Kendini üstün ve farklı görmektedir.

17. 6. sınıf öğrencisi Özlem, babası Vedat Bey'den kendisine yeni bir bisiklet almasını ister. Vedat Bey ise bisikleti olduğu için Özlem'in bu isteğini yerine getirmez. Özlem, bisikletinin çok eski olduğunu söyleyerek ısrarcı olur. Bunun üzerine Vedat Bey, 1. dönem sonunda takdir belgesi alırsa kendisine yeni bir bisiklet alabileceğini söyler. Özlem, bu teklifi kabul eder ve babası ile anlaşırlar.

Yaşanılan anlaşmazlığın çözümünde aşağıdaki çatışma çözme taktiklerinden hangisi kullanılmıştır?

A) Tilki B) Ayıcık C) Kaplumbağa
D) Köpekbalığı E) Baykuş

18. **Aşağıdakilerden hangisi, yaşadığı sorunların çözümünde bağımlı hareket etmeyi alışkanlık hâline getirmiş olan bir bireyin sergileyebileceği davranışlardan birisidir?**

A) Sorununun çözümü için alternatif üretme
B) Sorununun ne olduğunu tespit etmeye çalışma
C) Sorununa neden olan etkenleri bulmaya çalışma
D) Sorununun nasıl çözüleceği konusunda çevresine danışma
E) Sorunla ilgili bilgi toplamak adına araştırmalar yapma

19. Matematik öğretmeni Şener Bey, 1. ortak sınavda öğrencilerin zorlandığı bir konuyu sınav sonrasında öğrencilere tekrar anlatmış ve bol örnekler vererek konunun pekişmesini sağlamaya çalışmıştır. 2. ortak sınavlar sonunda öğrencilerin yanıtlarını kontrol eden Şener Bey, öğrencilerin aynı konuda yine hatalar yaptığını fark etmiştir.

Şener Bey, bu durum karşısında aşağıdaki tepkilerden hangisini verirse kendisini "ben dili" kullanarak ifade etmiş olur?

A) Konuyu öğrenmeniz için o kadar uğraştım ama hâlâ hata yapıyorsunuz.
B) Bu konuyu size başka nasıl anlatabilirim bilmiyorum, çaresizlik yaşıyorum.
C) Bizim zamanımızda öğretmenler bu kadar uğraşmazdı, bir kere anlatır geçerlerdi.
D) Ben elimden geleni yaptım, artık gerisi size kalmış.
E) O kadar anlatmama ve örnekler vermeme rağmen neden hâlâ hata yapıyorsunuz?

20. İlkokul 3. sınıf öğrencisi Hülya, sınıfta bazen altını ıslatma davranışı göstermekte ve arkadaşları Hülya ile bu konuda alay etmektedir.

Bu duruma ilişkin sınıf öğretmeninin aşağıdakilerden hangisini yapması sorunun çözümünde <u>daha uygun</u> bir yaklaşımdır?

A) Öğrenciyle özel bir görüşme yaparak bu konuda uyarılarda bulunmak
B) Öğrenciye tuvaleti geldiğinde izin alıp çıkması gerektiğini söylemek
C) Öğrenci için neler yapılabileceği konusunda okul rehber öğretmeni ile iletişim kurmak
D) Öğrenciyi derste sık sık tuvalete göndermek
E) Öğrenciye bu durumun olağan olduğunu söyleyip güven vermek

1. E 2. C 3. A 4. A 5. D 6. E 7. B 8. E 9. A 10. D 11. C 12. D 13. B 14. E 15. B 16. E 17. A 18. D 19. B 20. C

YILLARA GÖRE ÇIKMIŞ SORU ANALİZLERİ

2005 / 2	2006 / 1	2007 / 2	2008 / 1	2009 / 1	2010 / -	2010-2 / -	2011 / -
2012 / 3	2013 / -	2014 / 2	2015 / 1	2016 / 1	2017 / 1	2018 / 1	

ÖRGÜTLENMEDE REHBERLİK MODELLERİ

1. Merkezîleşmemiş – Uzmanlaşmamış Rehberlik Modeli

- ✓ Bu modele göre, rehberlik hizmetleri eğitimin bir parçasıdır ve rehberlik hizmetlerinin amacı; öğrencilerin eğitim – öğretimden en iyi, en üst düzeyde yararlanabilmeleri için uygun koşulları hazırlamak, öğrencilerin ruh sağlığını koruyucu ve geliştirici önlemler almak, öğrencilerin kişisel planlar yapabilme ve yerinde karar verme becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktır.
- ✓ Bu model, rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi esnasında öğrenci ile etkileşim içerisinde olan tüm personelin sorumluluğunun olduğunu savunmakta ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde birinci derecede öğretmenlerin görev alması gerektiğini vurgulamaktadır.
- ✓ Okulda psikolojik danışman varsa, psikolojik danışmanın yapması gereken; öğretmen ve yöneticilere çalışmalarında yardımcı olmak, onlara rehberlik etmek, hizmetlerde koordinasyonu sağlamaktır.
- ✓ Bu model, öğretmeni ön plana çıkarmakta ve özellikle öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde aktif olması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlayışa göre aslında her öğretmen bir danışmandır.
- ✓ Bu anlayışa göre, okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülebilmesi için uzman (psikolojik danışman) bulunmasında zorunluluk yoktur. Öğretmenler, rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde aktif kılınmalıdır.
- ✓ Rehberlik hizmetlerinde "bilgi verme" ve "grup rehberliği" çalışmalarına ağırlık verilir. Psikolojik danışma hizmetleri rehberliğin vazgeçilmez bir öğesi olarak değerlendirilmemektedir.
- ✓ Bu modele göre kurulmuş bir rehberlik örgütünde çalışacak psikolojik danışmanların, rehberlik hizmetini yürütecek personele ve özellikle öğretmenlere rehberlik etmesi, çalışmaları koordine edebilmesi için öğretmenlik formasyonuna sahip olması beklenir.

NOT

Bu model, rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışmandan ziyade öğretmeni ön plana çıkarmaktadır.

NOT

Bu modelde grup rehberliği etkinliklerine ağırlık verilmektedir.

Bu anlayışın rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde avantajlı yanları olduğu gibi dezavantajlı yanları da bulunmaktadır. Merkezîleşmemiş – uzmanlaşmamış rehberlik modelinin avantajlı ve dezavantajlı yanlarından söz etmek gerekirse:

Merkezîleşmemiş – Uzmanlaşmamış Rehberlik Modeli

Avantajları	Dezavantajları
Bütün okul personeli, özellikle öğretmenler, rehberlik hizmetlerinde aktif rol alacakları için rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi kolaylaşır.	Öğretmenler özel olarak yetiştirilmedikleri bir alanda hizmet vermek durumunda kalmaktadırlar.
Grup rehberliği, derslerin bir parçası olarak planlanıp yürütülebilir. Böylece aynı anda çok sayıda bireye rehberlik yardımı ulaştırılır.	Grup rehberliği hizmetlere egemen oldukça, bireysel rehberlik ve danışma ihmal edilebilir.
Her öğretmen, öğrencilerinin kayıtlarını tutar, onları tanımaya çalışır ve elde ettiği bilgileri öğretim faaliyetlerinin etkililiğini arttırmada kullanabilir.	Öğrencilerin özelliklerini kaydetme işi öğretmenlerin çok zamanını alabilir. Bu durum öğretim faaliyetlerinin ve rehberlik hizmetlerinin aksamasına neden olabilir.
Öğrenci güvendiği öğretmeninden yardım isteyebilir, bir öğrenciye birden fazla öğretmen yardımcı olabilir.	Yapılan çalışmalar, elde edilen gözlemler belirli bir yerde toplanmadığından, toplu dosya oluşturma ve hizmetlerde sürekliliği sağlama güçleşir.
Rehberlik ilkeleri öğretim etkinliklerine yansıyabilir ve öğretim etkinliklerinden beklenen verim artabilir.	Her öğretmen, sahip olduğu anlayışa göre bir rehberlik programı uygulayacağı için hizmetler arasında bir birlik sağlamak güçleşir.
Öğretmenler öğrencilerini uzun süre gözleyebilme olanağına sahip olduklarından, öğrencilerin zorlandıkları noktaları daha kolay görebilir ve sorunlarına daha rahat çözüm bulabilirler.	Öğretmenlerin bilgi ve becerisini aşan durumlarda öğrenciye yardımcı olmak, sorunları çözmekten ziyade daha karmaşık hâle de getirebilir.

2. Merkezîleşmiş – Uzmanlaşmış Rehberlik Modeli

✓ Bu model, rehberlik hizmetlerinin ancak bu alanda eğitim almış, uzmanlaşmış kişiler tarafından yürütülebileceği görüşünü benimsemektedir.

✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, psikolojik danışman, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, psikometrist gibi uzman kişilerce verildiği takdirde, daha etkili olacağına inanılmaktadır.

✓ Bu modelde de öğretmenlerin rehberlik çalışmalarına katılmaları beklenmektedir; ancak öğretmenlerin katkıları, "bilgi verme" hizmetleri ile sınırlandırılmıştır.

✓ Bu model, rehberlik hizmetlerinin merkezinde, psikolojik danışma hizmetini görmekte ve bu doğrultuda psikolojik danışma hizmetine ağırlık vermektedir.

NOT

Bu model, rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışmanı ön plana çıkarmaktadır.

Bu anlayışın rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde avantajlı yanları olduğu gibi dezavantajlı yanları da bulunmaktadır. Merkezîleşmiş – uzmanlaşmış rehberlik modelinin avantajlı ve dezavantajlı yanlarından söz etmek gerekirse:

Merkezîleşmiş – Uzmanlaşmış Rehberlik Modeli

Avantajları	Dezavantajları
Rehberlik hizmetlerinin, bu alanda yetişmiş uzmanlarca yürütülmesi hizmetlerin kalitesini yükseltmektedir	Rehberlik hizmetleri yalnızca uzmanlar tarafından verilen bir hizmet olarak görülebilir ve öğretmenler ile yöneticiler rehberlik hizmetlerinden sorumlu olmadıklarını düşünebilirler.
Psikolojik danışmanlar kendi aralarında işbölümü yapabilir ve her biri rehberliğin bir alanında çalışarak öğrencilerin daha yeterli elemanlardan yardım alması sağlanabilir.	Rehberlik servislerinde yapılan yardımlardan daha sınırlı sayıda kimse haberdar olabilir.
Bu anlayışa göre kurulmuş bir örgütsel yapıda psikolojik danışmanların görev ve sorumlulukları açıkça belirlenmiştir.	Uzman personel yetiştirmek ve onları okullarda görevlendirmek zaman ve ekonomik imkân gerektirir.
Rehberlik hizmetleri öğretim ve yönetim hizmetlerinden kesin olarak ayrıldığı için rehberlik uzmanları zamanlarını rehberlik hizmetlerinde daha yoğun değerlendirebilirler.	Bu durum rehberliğin eğitim – öğretim faaliyetlerinden soyutlanmasına neden olabilir. Rehberlik uzmanlarının dışında kalan personel, rehberlik politikasının belirlenmesinde söz sahibi olmayabilir.

Soruda Görelim:

Merkezîleşmiş uzmanlaşmış **rehberlik modeli ile merkezileşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modeline ilişkin aşağıdaki seçeneklerde verilen karşılaştırmalardan hangisi** doğru değildir?

A) Merkezileşmiş uzmanlaşmış rehberlik modelinde psikolojik danışmanlar ön planda iken merkezîleşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modelinde öğretmenler ön plandadır.

B) Merkezîleşmiş uzmanlaşmış rehberlik modelinde psikolojik danışma hizmetine ağırlık verilirken merkezîleşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modelinde grup rehberliği etkinliklerine ağırlık verilir.

C) Merkezîleşmiş uzmanlaşmış rehberlik modeli rehberliği eğitim – öğretimin tamamlayıcı bir parçası olarak görürken merkezîleşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modelinde rehberlik eğitim – öğretim hizmetlerinden ayrı değerlendirilir.

D) Merkezîleşmiş uzmanlaşmış rehberlik modelinde okullarda uzman bulundurulması gerektiği vurgulanırken merkezîleşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modelinde okulda uzman bulundurulmasının zorunlu olmadığı vurgulanmaktadır.

E) Merkezîleşmiş uzmanlaşmış rehberlik modelinde rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi esnasında alanda yetişmiş uzmanların çokluğunun hizmetlerin kalitesini yükselteceği savunulurken, merkezîleşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modelinde okulda görevli tüm personelin iş birliği içerisinde hareket etmesinin kaliteyi yükselteceği savunulur.

Çözüm:

Merkezîleşmiş uzmanlaşmış rehberlik modeli; rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışmanı ön plana çıkaran, rehberlik hizmetlerinin eğitim – öğretim faaliyetlerinden ayrı düşünülmesi gerektiğini savunan, psikolojik danışma hizmetine ağırlık veren bir yaklaşımdır. Merkezîleşmemiş uzmanlaşmamış rehberlik modeli ise rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde öğretmeni ön plana çıkaran, rehberlik hizmetlerinin eğitim – öğretim faaliyetlerini tamamladığını düşünen, iş birliğine önem veren ve grup rehberliği etkinliklerini ağırlıklı olarak kullanan bir yaklaşımdır. İfade edilen bilgilerden hareketle seçenekler incelendiğinde A, B, D ve E seçeneklerinde vurgulanan söylemlerin iki yaklaşıma uygun karşılaştırmalar olduğu söylenebilir; ancak C seçeneğinde yapılan karşılaştırma doğru olmayıp iki yaklaşımın özellikleri ters bir şekilde vurgulanmıştır.

Cevap C

ÜLKEMİZDE REHBERLİK HİZMETLERİNİN ÖRGÜTLENMESİ

Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin örgütlenme sistemini dört düzeyde incelemek mümkündür. Bunlar:

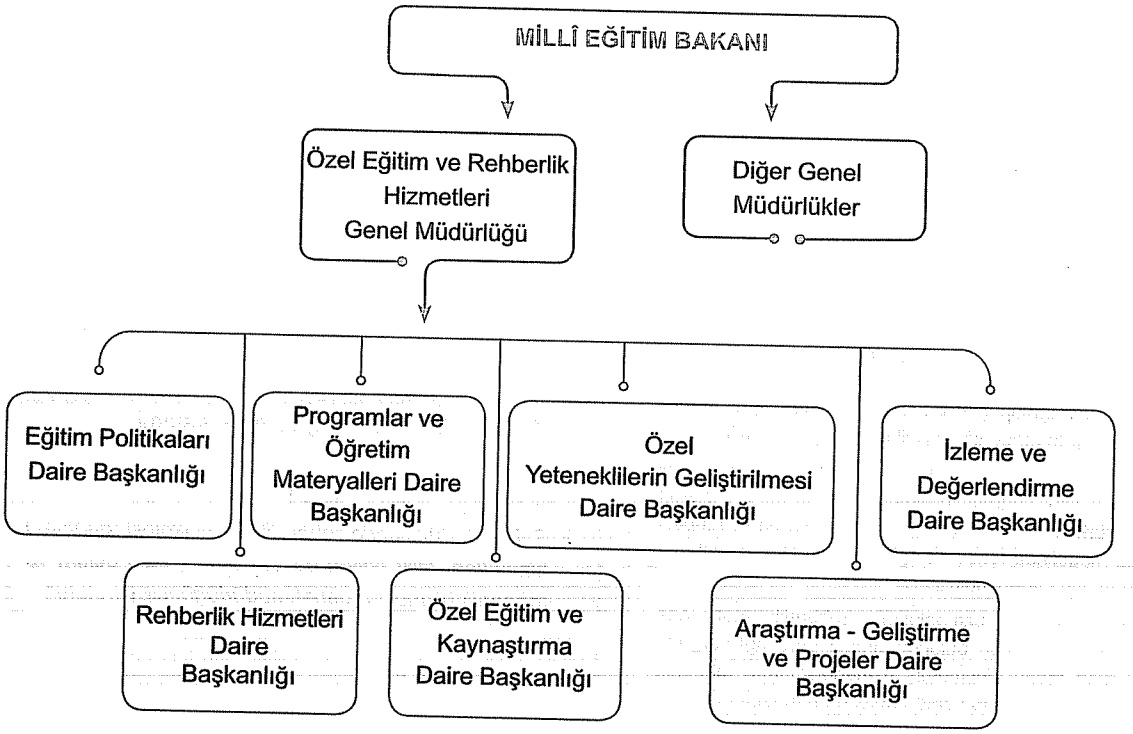
- ✓ Bakanlık düzeyinde örgütlenme sistemi
- ✓ İl ve ilçe düzeyinde örgütlenme sistemi
- ✓ Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) düzeyinde örgütlenme sistemi
- ✓ Okul düzeyinde örgütlenme sistemi

NOT

Bakanlık düzeyinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, millî eğitim bakanı adına, özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğünce yürütülür.

1. Bakanlık Düzeyinde Örgütlenme Sistemi

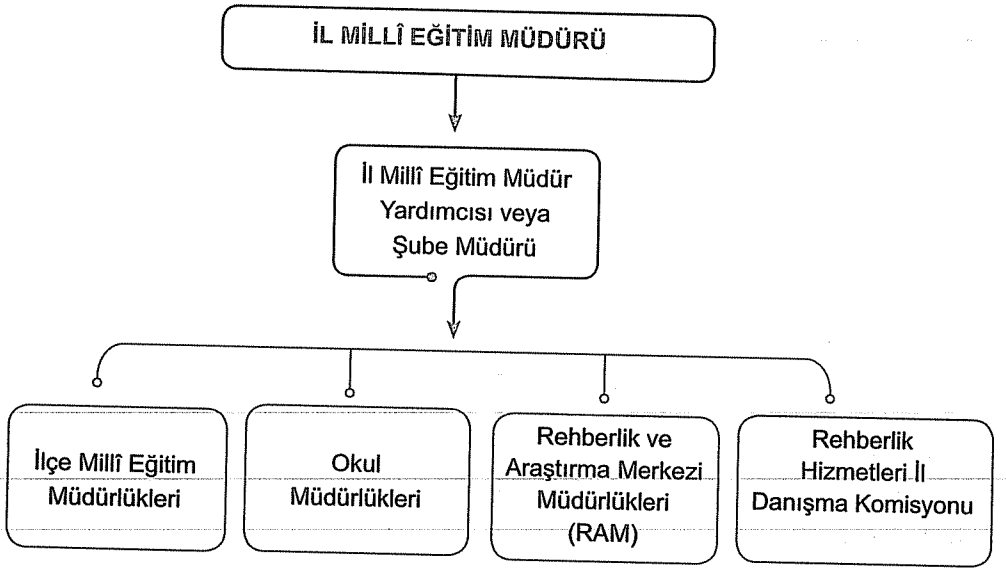
- ✓ Ülke düzeyinde, bakanlık düzeyinde rehberlik hizmetlerinden en üst düzeyde sorumlu kişi Millî Eğitim Bakanıdır.
- ✓ Millî Eğitim Bakanı, rehberlik hizmetleri ile ilgili yetkisini Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devreder. Bu doğrultuda bakanlık düzeyinde rehberlik hizmetleri Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yürütülür.

2. İl ve İlçe Düzeyinde Örgütlenme Sistemi

- ✓ İllerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, valiliklere bağlı olarak görev yapan İl Millî Eğitim Müdürlüklerinin sorumluluğunda, ilçelerde ise kaymakamlıklara bağlı olarak İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerinin sorumluluğunda yürütülmektedir.
- ✓ İllerde rehberlik hizmetlerinden en üst düzeyde İl Millî Eğitim Müdürleri sorumludur. İl Millî Eğitim Müdürleri, rehberlik hizmetleri ile ilgili yetkisini, milli eğitim müdür yardımcılarından birine veya bir şube müdürüne devreder. Bu doğrultuda illerde rehberlik hizmetleri ile ilgilenen, rehberlik hizmetlerinden sorumlu kişi; İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürü'dür.
- ✓ İl düzeyinde yer alan örgütlenme sistemi, ilçelerde de aynı şekilde işletilmektedir. İlçelerde rehberlik hizmetlerinden en üst düzeyde İlçe Millî Eğitim Müdürü sorumludur. İlçe Millî Eğitim Müdürleri, rehberlik hizmetleri ile ilgili yetkisini bir şube müdürüne devrederler. Bu doğrultuda ilçelerde rehberlik hizmetleri ile ilgilenen, rehberlik hizmetlerinden sorumlu kişi; İlçe Şube Müdürü'dür.

Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin il ve ilçe düzeyindeki örgütlenme sistemi şu şekildedir:

İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürünün Görevleri

- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümünden sorumlu millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü, il / ilçe genelindeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili etkinliklerin bütünlük içerisinde planlanması, programlanması, eşgüdümü ve yürütülmesinden millî eğitim müdürü adına yetkili ve sorumludur.
- ✓ Millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürünün görevlendirilmesinde rehberlik ve psikolojik danışma alanında eğitim görmüş olanların; bu nitelikteki elemanların bulunmaması durumunda ise alanın özelliği dikkate alınarak millî eğitim müdürlüğünce görevlendirme yapılır.

NOT

Okul Müdürlükleri, yapmış oldukları çalışmalardan ötürü RAM'lara karşı değil, ilçe bünyesinde ise İlçe Şube Müdürüne, il bünyesinde ise İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürüne karşı sorumludur.

Görevleri

- ✓ Bakanlık ile ilgili kurumlar arasında haberleşme ve eşgüdümü sağlar, gelen yazıları ilgili kurumlara ulaştırır ve sonuçlarını izler.
- ✓ Rehberlik ve araştırma merkezleri ile eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin her türlü personel gereksinimini belirler ve yerel olanaklarla karşılanamayan gereksinimlerin bakanlığa bildirilmesini sağlar.
- ✓ Rehberlik ve araştırma merkezleri ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servislerinde görevli personelin il içi atamalarında komisyon üyesi olarak görev alır ve atamalara ilişkin rehberlik ve araştırma merkezî müdürlüklerini bilgilendirir.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürüten kurum ve servislerin açılması için gerekli inceleme, plânlama, değerlendirme çalışmaları ve kuruluş işlemlerini yürütür.
- ✓ Rehberlik ve araştırma merkezi tarafından gönderilen rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin yıllık rapor ve programlarının değerlendirilmesine ilişkin rapor ile rehberlik ve araştırma merkezine ait çalışma raporları ve programları incelenerek bunların her yıl ekim ayı sonuna kadar bakanlığa gönderilmesini sağlar.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürüten kurum ve servislerin yer, donatım, araç-gereç gibi her türlü gereksinimlerini sağlar.
- ✓ İl ve ilçelerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürüten kurumların bütçe işlerini yürütür.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonuna katılır, bu komisyonun sekreterya hizmetlerinin yürütülmesini ve alınan kararların zamanında bakanlığa iletilmesini sağlar.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili kurum-kuruluş ve üniversitelerle iş birliği yapar. Hizmetlerde yararlanmak üzere rehberlik ve psikolojik danışma alanlarındaki gelişmeleri izler.

NOT

Okul müdürlükleri, RAM'lar ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri yapmış oldukları rehberlik çalışmalarından ötürü İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürüne karşı sorumludur.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu

- ✓ Her ilde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin il düzeyinde planlanması ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu oluşturulur.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu, eylül ve haziran aylarında olmak üzere yılda en az iki kez toplanır.
- ✓ Eylül ayında yapılacak toplantıda, il ve ilçelerde yapılması düşünülen rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarına ilişkin yerel ihtiyaçları belirler, çalışmalarla ilgili önerileri değerlendirir ve bunların sağlanması yönünde karar alır.
- ✓ Haziran ayında yapılacak olan toplantıda il ve ilçelerde yapılan rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının sonuçlarını değerlendirir. Sonraki eğitim - öğretim yılı için önerilerde bulunur.

NOT

Rehberlik hizmetleri örgütlenme sistemi içerisinde 2 komisyon yer almaktadır. Birincisi il danışma komisyonu, ikincisi de okul düzeyinde yapılan yürütme komisyonudur.

Komisyonun Üyeleri

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu, millî eğitim müdürü başkanlığında:

- ✓ İlde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü,
- ✓ İlçelerdeki şube müdürleri,
- ✓ Rehberlik ve araştırma merkezi müdürü/müdürleri,
- ✓ Rehberlik ve araştırma merkezinin/merkezlerinin rehberlik hizmetleri bölüm başkanları,
- ✓ Örgün ve yaygın eğitim kurumlarının her tür ve kademesinden seçilen en az birer okul müdürü ve bu kurumlarda görev yapan en az birer rehberlik öğretmeninden oluşur.
- ✓ Bu komisyona gerektiğinde; aile ve sosyal politikalar il müdürlüğü, il emniyet müdürlüğü, il sağlık müdürlüğü, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurum temsilcileri davet edilir.

Soruda Görelim:

İllerde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sistemli bir şekilde yürütülebilmesi, ihtiyaç ve problemin ortaya çıkarılması, kurumlar arası iş birliğinin sağlanması, yapılan uygulamaların tartışılması görevlerini, rehberlik hizmetleri örgütlenme sistemi içerisinde aşağıdakilerden hangisi yürütmektedir?

A) Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)

B) İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürü

C) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Okul Yürütme Komisyonu

D) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

E) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu

Çözüm:

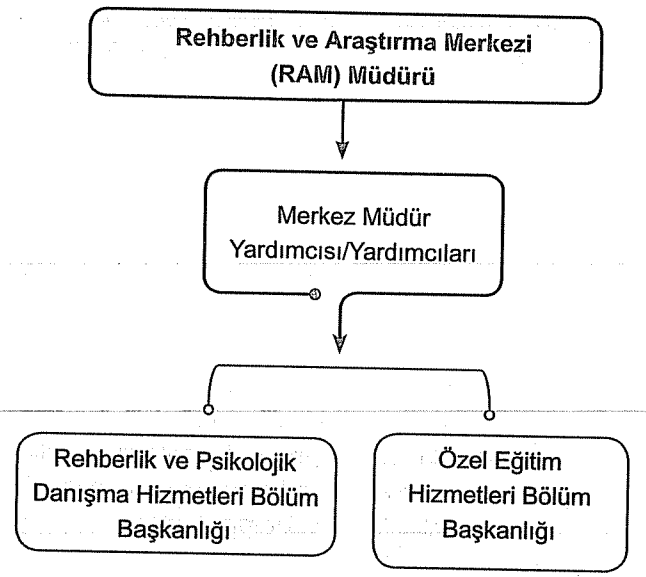
Soru kökü incelendiğinde, il düzeyinde bir uygulamadan söz edilmektedir. Bu durumda C ve D seçeneklerinde ifade edilenler doğru kabul edilemez; çünkü C seçeneğinde ifade edilen komisyon okul düzeyinde, D seçeneğinde ifade edilen birim bakanlık düzeyinde örgütlenme sisteminin bir parçasıdır. İllerde ihtiyaç ve problemleri tespit ederek bunlara yönelik tartışma ve değerlendirmelerde bulunmak, illerde kurumlar arasında eşgüdümü ve iş birliğini sağlamak, il düzeyinde toplanan danışma komisyonunun işlevleri içerisinde değerlendirilmektedir. Rehberlik ve araştırma merkezî müdürü, il millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü bu komisyonun bir üyesidir.

Cevap E

3. Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) Düzeyinde Örgütlenme Sistemi

- ✓ Eğitim - öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkili ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin gerekli çalışmalarla birlikte ildeki özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanmaları ve bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, il ve ilçelerde yer alan rehberlik ve araştırma merkezi/merkezlerince yürütülür.
- ✓ Rehberlik ve araştırma merkezi/merkezleri İl ve İlçe Millî Eğitim Müdürlüklerine bağlı olarak çalışmakta olup bu müdürlüklere karşı sorumludurlar.

Ülkemizde rehberlik hizmetlerinin rehberlik ve araştırma merkezî düzeyinde örgütlenme sistemi şu şekildedir;

Merkez Müdürünün (RAM Müdürü) Görevleri

- ✓ Merkezdeki müdür yardımcıları arasında iş bölümü yapar.
- ✓ Merkezin bölümlerine, mesleki formasyonu bölüm hizmetlerine uygun ve deneyimli bir elemanı, bölüm başkanı olarak görevlendirir.
- ✓ Merkez personelinin mesleki formasyonlarına uygun şekilde merkezin bölümlerinde görevlendirilmelerini ve iş bölümünü, ilgili bölüm başkanının görüşünü de alarak yapar.
- ✓ Merkezin yıllık çalışma programı ve raporu ile rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin yıllık rapor ve programlarının değerlendirilmesine ilişkin raporu, her yıl eylül ayının sonuna kadar bulunduğu il veya ilçenin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölümüne gönderir.

- ✓ Merkez çalışmalarında kullanılan psikolojik ölçme araçları, danışan dosyaları ve diğer kayıtların güvenliğini, gizliliğini ve standartlarına uygun kullanılmasını sağlar.
- ✓ Merkez komisyonuna başkanlık eder, alınan kararlara göre gerekli çalışmaları yürütür.
- ✓ Personelin adaylığının kaldırılması ile ilgili işlemleri mevzuatına uygun olarak yürütür. Merkez elemanlarının hizmetin gerektirdiği konularda yetişmelerini sağlar.
- ✓ Özel eğitim gerektiren öğrencilerin tanılanmaları için eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibini oluşturur, bu ekibe başkanlık eder ve çalışmaların amacına uygun şekilde yürütülmesini sağlar.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonu toplantılarına katılır.

Merkez Müdür Yardımcısı/Yardımcılarının Görevleri

- ✓ Bölümlerin gereksinimlerini belirler ve sağlanması için gerekli önlemleri alır.
- ✓ Merkez müdürünün bulunmadığı zamanlarda merkez komisyonuna başkanlık eder.
- ✓ Müdürün olmadığı zamanlarda müdürlüğe vekâlet eder.
- ✓ Eleman sayısının yetersiz olduğu durumlarda hizmetlerin yürütülmesinde branşı ile ilgili merkez etkinliklerine katılır.
- ✓ Merkez müdürünün vereceği hizmetle ilgili diğer görevleri yapar.

Merkezin Bölümleri ve Görevleri

1. Rehberlik Hizmetleri Bölüm Başkanlığının Görevleri

a. İl danışma komisyonu kararları göz önünde bulundurularak eğitim kurumlarının özellik, kademe ve türlerine göre yıllık çerçeve planı hazırlanır. Ders yılı başlamadan önce eğitim kurumlarına ulaştırılır.

b. Rehberlik ve araştırma merkezinin sorumluluk bölgesinde bulunan rehberlik öğretmenleri ile dönem başlarında ve yıl sonunda olmak üzere en az üç defa toplantı düzenlenir. Değerlendirme raporu hazırlanır ve sonuçları izlenir.

c. Eğitim kurumlarından gönderilen yıllık çalışma programı ile çalışma raporları incelenir, değerlendirilir ve sonuçları raporlaştırılarak rehberlik ve araştırma merkezi müdürüne iletilir.

d. Rehberlik hizmetlerinden yararlanmak üzere rehberlik ve araştırma merkezine başvuran ya da yönlendirilen bireylere randevu verilir. Danışan dosyası açılır ve gerekli rehberlik ve psikolojik yardım hizmeti verilir.

e. Danışanlar ihtiyaçları doğrultusunda gerektiğinde ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilir.

f. Çalışmalarda kullanılan psikolojik ölçme araçları, danışan dosyaları ve diğer kayıtların güvenliği ve gizliliği sağlanır.

g. Öğretmenlere, ailelere ve bireylere bölüm hizmetleri ile ilgili eğitim etkinlikleri düzenlenir.

h. Eğitim kurumlarındaki rehberlik servisleri ziyaret edilerek rehberlik öğretmenlerine ve eğitim kurumu idaresine yönelik rehberlik hizmeti verilir. Rehberlik öğretmeni olmayan okullara yönelik gerekli çalışmalar planlanarak uygulanır.

i. Görevlendirildiği takdirde hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen öğrenciye ilgili mevzuat doğrultusunda ihtiyaç duyulan hizmeti sunar.

j. Görevlendirildiği takdirde bölüm personeli tercih dönemlerinde tercih danışmanlığı yapmak üzere görev alır.

NOT

İl düzeyinde hazırlanan rehberlik çerçeve programı; ilin özelliklerine, ihtiyaçlarına ve ilde bulunan eğitim - öğretim kurumlarına göre, rehberlik hizmetleri hizmetleri bölüm başkanlığınca hazırlanır.

2. Özel Eğitim Hizmetleri Bölüm Başkanlığının Görevleri

a. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tanılanması amacıyla tarama faaliyetleri planlanır.

b. Eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerinden yararlanmak üzere rehberlik ve araştırma merkezine başvuran ya da yönlendirilen bireylere; randevu verilir, dosya açılır ve gerekli hizmetler sunulur.

c. Eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerinden yararlanmak üzere rehberlik ve araştırma merkezine başvuran bireylere ilişkin düzenlenen rapor ve bilgilerin gizliliği sağlanır.

d. Ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda, rehberlik hizmetleri bölümü ile iş birliği yapılarak aile eğitim programları düzenlenir, sonuçları izlenir ve değerlendirilir.

e. Eğitim kurumlarında veli, idareci ve öğretmenlere, özel eğitim hizmetleri konusunda gerekli destek sunulur.

f. Çalışma bölgesindeki eğitim kurumlarında açılmış olan özel eğitim sınıflarında ve destek eğitim odalarında yapılan çalışmaları izlemek için il ve ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu ile gerekli çalışmalar yapılır.

g.

KPSS'de Çıkmış Soru

573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye göre, aşağıdakilerden hangisi illerde ve ihtiyaç duyulan ilçelerde Millî Eğitim Müdürlükleri'ne bağlı olarak açılan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nin görevlerinden biri değildir?

A) Aile rehberliğine yönelik çalışmalar yapmak

B) Özel eğitim gereksinimi olan çocuklara yönelik rehberlik hizmetlerini geliştirmek

C) Özel eğitim gereksinimi olan çocukları tespit etmek, bu çocukların eğitimlerini, izlenmesini ve dosyalarının tutulmasını sağlamak

D) Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'yle ilgili istatistikleri tutmak ve sonuçlarını değerlendirmek

E) Rehber öğretmenlerin stajyerlik programlarını hazırlamak, geliştirmek ve stajyerliklerini kaldırmak

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Rehberlik ve araştırma merkezi, stajyerlik programı, rehber öğretmenlerin stajyerliğini kaldırmak

Çözüm: Rehber öğretmenlerin adaylık işlemleri, bağlı bulundukları kurum müdürlüklerince yapılır. Bir başka deyişle, rehber öğretmen bir okula atanmışsa, adaylık işlemlerini atandığı okul müdürlüğü, rehber öğretmen bir RAM'a atanmışsa, adaylık işlemlerini atandığı RAM müdürlüğü yürütür. RAM, bütün rehber öğretmenlerin adaylık işlemlerini değil kendi bünyesindeki rehber öğretmenlerin adaylık işlemlerini yürütmekle yükümlüdür. Ayrıca yeni düzenlemeler sonrası yeni atanan öğretmenlerin adaylık süreci bakanlık tarafından gerçekleştirilen değerlendirmeler sonucunda yürütülmektedir. Cevap E

3. Okul Düzeyinde Örgütlenme Sistemi

- ✓ Rehberlik hizmetlerinin öğrenciye en kolay ulaştığı yer; eğitim – öğretim kurumları, bir başka deyişle okullardır. Eğitim – öğretim kurumlarında yer alan rehberlik ve psikolojik danışma servisleri aracılığıyla öğrencilere, ailelerine, okul personeline gerekli rehberlik hizmetler ulaştırılmaktadır.
- ✓ Okul müdürlükleri, yapmış oldukları rehberlik çalışmalarından ötürü ilçe bünyesinde ise ilçe millî eğitim müdürlüklerine, il bünyesinde ise il millî eğitim müdürlüklerine karşı sorumludurlar.
- ✓ Eğitim – öğretim kurumlarında yer alan rehberlik ve psikolojik danışma servisleri, rehberlik ve araştırma merkezleri ile koordineli çalışmaktadırlar.

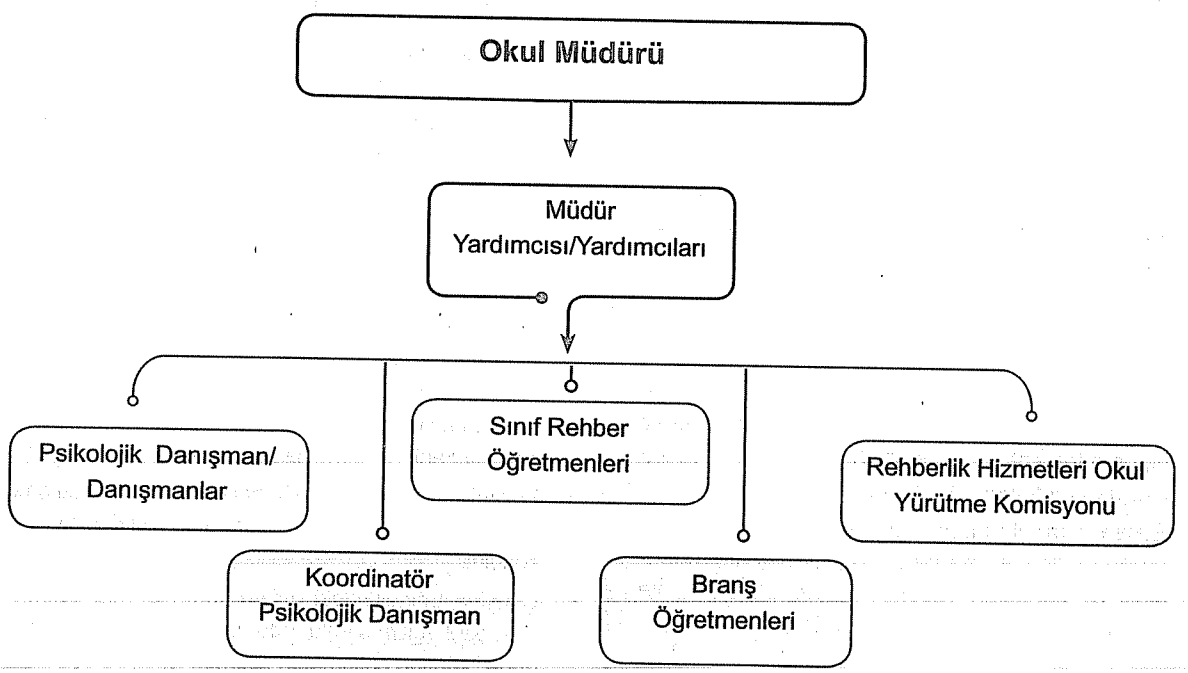
Rehberlik servisi

Resmî ve özel, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında rehberlik hizmetlerini yürütmek üzere rehberlik servisi kurulur. Rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için rehberlik servisinin;

a. Öğrenci, veli, öğretmen ve diğer personelin kolaylıkla ulaşabileceği konumda olması,

b. Uygun fiziki koşullara sahip olması,

c. Bilişim, iletişim araçları, gerekli büro malzemeleri, bireysel rehberlik ve grup rehberliği için gerekli araç ve gereçler ile donatılmış olması gerekir.

Okul Müdürünün Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri

a. Okulda rehberlik hizmetlerinin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar, kullanılacak araç ve gereci sağlar.

b. Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonunu kurar ve bu komisyona başkanlık eder.

c. Eğitim kurumunun rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili yıllık çerçeve planın hazırlanmasını sağlar ve uygulanmasını izler.

d. Eğitim kurumunda birden fazla rehberlik öğretmeni varsa bir rehberlik öğretmenini koordinatör olarak görevlendirir ve gerekli gördüğü takdirde görevlendirme değişikliği yapar.

e. Birden fazla rehberlik öğretmeni olması hâlinde program, planlama, araştırma gibi görevler dışında; hizmetlerin yürütülmesinde sınıf ve öğrenci sayıları ve özel beceriler gibi ölçütlere göre gerektiğinde iş bölümü yapar.

f. Eğitim kurumundaki öğretmenleri her sınıfa bir sınıf rehber öğretmeni olmak üzere zorunlu olmadıkça öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak görevlendirir.

g. Eğitim kurumundaki rehberlik hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için rehberlik öğretmeni, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında iş birliğini sağlar.

h. Rehberlik servisince hazırlanan yıllık çerçeve planını ders yılının başladığı ilk ay içerisinde, yılsonu çalışma raporunun bir örneğini ise ders yılının tamamlandığı ay içerisinde bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine gönderir.

i. Haftalık ders çizelgesinde yer alan rehberlik uygulamalarına ayrılmış saatlerde rehberlik hizmetlerinin sunulması için gerekli tedbirleri alır.

j. Hakkında danışmanlık tedbir kararı alınmış çocuklara ve ailelerine yönelik rehberlik servisi tarafından sunulacak hizmetlerin yerine getirilmesini sağlar.

k. İhtiyaçlar doğrultusunda öğrencilere, öğretmenlere, idarecilere ve ailelere yönelik gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için uygun ortamı ve gerekli desteği sağlar.

NOT

Okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden en üst düzeyde sorumlu kişi, okul müdürüdür.

KPSS'de Çıkmış Soru

I. Psikolojik danışmanlar arasında işbölümü yapmak
II. Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çalışma raporunun hazırlanmasını sağlamak
III. Sınıf rehber öğretmenlerinin görevlendirmesini yapmak
IV. Yılda en az üç defa okul rehberlik yürütme komisyonunu toplamak
V. Rehberlik servisinin araç – gereç ihtiyacını karşılamak

Yukarıda ifade edilen görevler, rehberliğin örgütlenme sistemi içerisinde aşağıdaki ilgililerden hangisine aittir?

A) RAM müdürü
B) Koordinatör psikolojik danışman
C) Okul müdürü
D) Özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı
E) Rehberlik ve danışma hizmetleri bölüm başkanı

Çözüm: Bahsi geçen görevler okullara yönelik olup RAM müdürü ve bölüm başkanları okul örgütlenme sistemi içerisinde yer almaz. Koordinatör psikolojik danışmanın yürütme komisyonunu toplama, sınıf rehber öğretmenlerini görevlendirme gibi yetkileri yoktur. Belirtilen görevler okul örgütlenme sistemi içerisinde okul müdürüne aittir. Cevap C

Müdür Yardımcılarının Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerine İlişkin Görevleri

✓ Sorumlu olduğu sınıflardaki öğrencilere ilişkin sorunları ve bu öğrencilerle ilgili gerekli bilgi ve belgeleri rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.

✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına katılır.

✓ Okul müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili diğer görevleri yapar.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu

✓ Her eğitim-öğretim kurumunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması, eş güdümün ve kurum içindeki iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur.

✓ Bu komisyon, ders yılının birinci ayı (Eylül), ikinci dönemin başladığı ilk ay (Şubat) ile ders yılının tamamlandığı son ay (Haziran) içerisinde olmak üzere yılda en az üç defa toplanır.

✓ Yürütme komisyonu ayrıca ders yılı içerisinde gerektiğinde okul müdürünün uygun gördüğü tarihlerde de toplanabilir.

Rehberlik ve psikolojik danışma servisindeki psikolojik danışmanlar bu komisyonun sürekli üyesidir. Diğer üyeler her ders yılı başında öğretmenler kurulunda yeniden belirlenir.

NOT

Danışma komisyonu il düzeyinde, yürütme komisyonu okul düzeyinde toplanır.

ehberlik hizmetleri yürütme komisyonu kul müdürünün başkanlığında aşağıdaki yelerden oluşur:

. Müdür yardımcısı / yardımcıları
. Rehberlik öğretmenleri
. Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden seçilecek en az birer temsilci
. Orta öğretim kurumlarında Disiplin Kurulu ve Onur Kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulundan birer temsilci
. Okul-aile birliğinden bir temsilci
. Okul öncesi eğitim kurumları hariç okul öğrenci temsilcisi

NOT

Branş öğretmenleri, kendilerine rehberlik görevi verilmediği ve seçilmedikleri takdirde okul yürütme komisyonuna katılmazlar.

Komisyonun Görevleri

- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan yıllık program ve yürütme plânını inceler, bu konudaki görüşlerini bildirir. Uygulanması için gerekli önlemleri karara bağlar.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları ve ortaya çıkan sorunları inceler, değerlendirir ve bunların çözümüne ilişkin önlemleri belirler.
- ✓ Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, yöneticiler, öğretmenler ve psikolojik danışmanlar arasında sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurulabilmesi için gerekli önlemleri görüşür ve yapılacak çalışmaları belirler.
- ✓ Yönlendirmeye ilişkin eğitsel ve mesleki rehberlik çalışmalarında ve öğrencileri yönlendirmede, okuldaki eğitim-öğretim etkinlikleri ile eğitsel etkinliklerden karşılıklı olarak yararlanılabilmesi için gerekli önlemleri ve çalışmaları belirler.
- ✓ Yapılacak çalışmalarda birey, aile, ilgili kurum-kuruluşlara yönelik iletişim ve iş birliğine ilişkin önlemleri belirler.

NOT

Okulda psikolojik danışman olmaması durumunda, rehberlik ve araştırma merkezinden bir uzmanın komisyona katılması sağlanır.

KPSS'de Çıkmış Soru

Okul rehberlik hizmetleri yürütme komisyonuna aşağıdakilerden hangisi başkanlık eder?

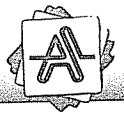
A) Okul müdürü
B) Okul müdür yardımcısı
C) Okul rehber öğretmeni
D) Rehberlik araştırma merkezi müdürü
E) Okul müdür başyardımcısı

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Okul yürütme komisyonu, başkanlık etmek, okul müdürü

Çözüm: Okul rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu; okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden öncelikli, birinci derecede okul müdürleri sorumlu olduğundan, okul müdürü başkanlığında toplanmaktadır. Bu komisyonu toplantıya çağırmak ve başkanlık görevini yürütmek okul müdürünün görevidir. Cevap A

Koordinatör Psikolojik Danışmanın Görevleri

- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile okul yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma servisinin hazırladığı okulun rehberlik çerçeve programı ve çalışma raporunun birer örneğini rehberlik ve araştırma merkezine gönderilmek üzere okul müdürüne iletir.

- ✓ Uygulanan rehberlik programları, gerçekleştirilen ve yapılacak olan rehberlik etkinliklerine ilişkin olarak öğretmenler kuruluna bilgi verir.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri etkinliklerine servis elemanı olarak fiilen katılır.

NOT

Koordinatör psikolojik danışman, okulda birden fazla psikolojik danışman olması durumunda okul müdürünce belirlenir.

Psikolojik Danışmanın Görevleri

a. Yıllık çerçeve planını, eğitim kurumunun türüne ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlar. Yıllık çerçeve planını ve yıl sonu çalışma raporunu rehberlik ve araştırma merkezine iletilmek üzere eğitim kurumu müdürüne sunar.

b. Sınıf rehberlik planlarının hazırlanmasında, uygulanmasında, sınıf içi rehberlik uygulamalarının geliştirilmesinde sınıf rehber öğretmenlerine rehberlik eder.

c. Öğrencilerin eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal gelişimlerini sağlamak amacıyla bireysel rehberlik ve grup rehberliği hizmetlerini yürütür.

d. Sınıflarda yürütülen eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal rehberlik etkinliklerinden, rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren hizmetleri yürütür.

e. Gerektiğinde rehberlik hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçları, doküman ve kaynakları hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılır.

f. Rehberlik hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan durumlarda bireysel veya grupla psikolojik danışma ve görüşme yapmak üzere öğrenciyi ders saati içerisinde rehberlik servisine davet eder. Görüşme içeriğinin gizliliğini koruyarak görüşülecek öğrencinin yalnızca adını ve görüşme saatini eğitim kurumu idaresine bildirir.

g. Bireylere ilişkin hizmetin gerektirdiği özel ve gizlilik içeren bilgileri, mevzuat ile yetkili kılınan makamlar dışında öğrencinin ve velisinin izni olmadan kimseyle paylaşmaz.

h. Merkezi sınavlara ait tercih döneminde görev alır.

i. Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinde rehberlik hizmetlerini yürütmek üzere görev alır.

j. Destek eğitim odasında eğitim alan kaynaştırma öğrencilerinin gelişimini takip eder. Öğretmenlere bu konuda rehberlik eder.

k. Öğrencinin ilgi, yetenek, değer, çevre koşulları ve kişilik özelliklerini de dikkate alarak alan, dal ve ders seçimi yapmasına, sosyal kulüplere yönelmesine destek olur. Üst eğitim kurumlarına ve programlarına ilişkin gerekli bilgileri verir.

l. Aile rehberliği hizmetlerini yürütür, veli toplantılarına katılır.

m. Öğrencinin kişisel özelliklerini, eğitsel ve mesleki ihtiyaçlarını değerlendirmek amacıyla ihtiyaç duyulan ölçme aracını uygular; değerlendirmelerini raporlaştırarak ilgililerle paylaşır.

n. Hakkında danışmanlık tedbir kararı alınan çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar.

o. Ortaokullarda öğrenci davranışları değerlendirme kurulunun ve ortaöğretim kurumlarında okul öğrenci ödül ve disiplin kurulunun önerisi ile rehberlik servisine yönlendirilen öğrenciyle görüşme yapar ve öğrencinin durumuna ilişkin raporu ilgili kurula sunar.

p. Sınavlarda görev alabilir; belleticilik ve nöbet görevi yapar.

q. Sunduğu hizmetlerin etkililiğini ve verimliliğini artırmak amacıyla araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yapar.

NOT

Bir önceki yönetmelikte rehber öğretmenler okul içi sınavlarda görev alma ve nöbet gibi görevleri yerine getirmezken 2017 yılında yayımlanan yeni yönetmelikle birlikte bu hususlar rehber öğretmenin görevlerine dâhil edilmiştir.

NOT

Psikolojik danışmanlar disiplin kuruluna katılmazlar; çünkü rehberlikte yargılama ve ceza verme yoktur. Yalnızca kendilerinden istenmesi durumunda disiplin kuruluna giden öğrenciler ile ilgili rapor yazarlar.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi okul psikolojik danışmanı için uygun bir yaklaşım değildir?

A) Danışana seçeceği mesleği empoze etmek
B) Danışanın içinde yaşadığı ortama uyum sağlamasına destek olmak
C) Danışanın sosyal ilişkilerini geliştirmesine yardım etmek
D) Danışanın kendini gerçekleştirme potansiyeline inanmak
E) Danışanın zayıf ve güçlü yönlerini fark etmesini sağlamak

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Psikolojik danışman, empoze etmek.

Çözüm: Rehberlik anlayışı içerisinde bireylere ne yapacağını söylemek, bireylere belirli görüşleri empoze etmek, tavsiyelerde ve öğütlerde bulunmak, bireyi ikna etmeye çalışmak, bireylere acımak gibi durumlar yer almaz. Bu durumlar rehberliğin ilkelerine ters düşer; çünkü rehberlik hizmetlerinde, her bireyin sorunlarını çözebilecek ve kendini gerçekleştirebilecek potansiyelde olduğuna inanılır. Cevap A

Sınıf Öğretmeni / Sınıf Rehber Öğretmeninin Görevleri

a. Eğitim kurumunun yıllık rehberlik planı çerçevesinde sınıfının yıllık çalışmalarını planlar. Bu planlamanın bir örneğini ders yılının ilk ayı içinde rehberlik servisine iletir; plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.
b. Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık bilgisi gerektirmeyenleri sınıfında uygulayarak sonuçlarını rehberlik öğretmeni ile paylaşır.
c. E-Okul sistemindeki öğrenci gelişim dosyalarının sınıf rehberlik hizmetleri ile ilgili bölümlerini doldurur, gerektiğinde rehberlik servisiyle iş birliği yapar.
d. Sınıfa yeni gelen öğrencilerin uyum sürecinde rehberlik öğretmeni ile iş birliği içerisinde çalışır.
e. Rehberlik öğretmeni ile iş birliği yaparak öğrencilerin ilgi, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre öğrenci meclisine, öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yönlendirme işlemlerini yürütür.
f. Sınıfındaki öğrencilerin risk altında olduğuna ilişkin veri elde ettiğinde gerekli desteği sağlamak üzere rehberlik servisine bilgi verir.
g. Sınıfıyla ilgili yürüttüğü rehberlik çalışmalarını, rehberlik hizmetleri ile ilgili ihtiyaç ve önerilerini belirten raporu ders yılı sonunda rehberlik servisine iletir.
h. Öğrenci hakkındaki özel ve gizlilik içeren bilgileri korur.
i. Bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanmasında görev alır.
j. Eğitim kurumu müdürünün rehberlik hizmetleri ile ilgili vereceği diğer görevleri yapar.

NOT

İlkokul kademesinde görev yapan sınıf öğretmenleri de bu görevleri kendi sınıflarında yürütürler.

KPSS'de Çıkmış Soru

Aşağıdakilerden hangisi psikolojik danışma ve rehberlik çalışmalarında sınıf rehber öğretmenlerinin üstlenmesi gereken görevlerden biri değildir?

A) Sınıf içinde etkili bir paylaşım ortamı oluşturmak
B) Sınıfta psikolojik sağlığı geliştirici bir ortam yaratmak
C) Öğrencilere kişiler arası ilişki kurmada model olmak
D) Öğrencilerin psikolojik sorunlarını çözmek
E) Öğrencilere temel sosyal becerileri kazandırmak

Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Sınıf rehber öğretmenleri, psikolojik sorunları çözmek.

Çözüm: Öğrencilerin kişisel, özel, duyuşsal nitelikli, psikolojik problemlerini çözmesine yardımcı olmak psikolojik danışmanların görevidir; çünkü bu konular uzmanlık gerektirir. D seçeneği haricindeki seçeneklerde verilen ifadeler, sınıf rehber öğretmenlerinin yapabileceği ve uzmanlık gerektirmeyen çalışmalardır. Cevap D

Diğer Öğretmenlerin (Branş) Görevleri

✓ Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler de gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisinin plânlama ve eş güdümüyle çalışmalara yardımcı olurlar.
✓ Okul Müdürünün vereceği, rehberlikle ilgili görevleri yerine getirirler.

KPSS'de Çıkmış Soru

Branş öğretmenlerinden beklenen en önemli rehberlik görevi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öğrencilerin duygusal sorunlarını saptama
B) Öğrencileri yeteneklerine uygun alanlara yöneltme
C) Öğrencilere değişik meslekleri tanıtma
D) Öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirici faaliyetler düzenleme
E) Öğrencilerin kendi derslerine karşı ilgilerini artırmaya çalışma

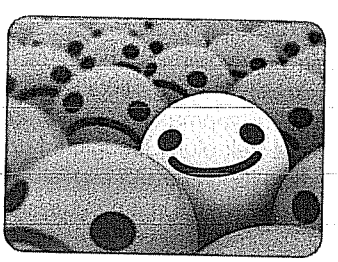
Cevaba Ulaştıran Anahtar Kelimeler: Branş öğretmeni, kendi dersine karşı ilgileri artırma

Çözüm: Seçenekler incelendiğinde, A, B, C ve D seçeneklerinde verilen ifadeler psikolojik danışman ve sınıf rehber öğretmenlerinden beklenen görevlerdir. Branş öğretmenlerinin rehberlik hizmetleri kapsamında doğrudan bir görevi yoktur. Bu nedenle branş öğretmenlerinden beklenen en önemli görev; öğrencilerin kendi dersine karşı ilgilerini arttırmak ve kendi dersine karşı ilgilerini tespit etmek olmalıdır; çünkü bu durum öğrencilerin başarısını arttırmaya katkı sağlayacağı gibi yöneltme hizmetini yerine getirirken öğrencileri tanımaya ve yönlendirmeye de yardımcı olur. Cevap E

Psikolojik Danışmanların Özlük Haklarına İlişkin Çeşitli Hükümler

Rehberlik servislerinde görevli rehberlik öğretmenlerinin çalışma süreleri haftalık 30 iş saatidir. Günlük çalışma saatleri eğitim- öğretim kurumunun özellik ve ihtiyaçlarına göre okul müdürlüğünce düzenlenir.

✓ Rehberlik öğretmenleri, izin ve tatillerini diğer öğretmenler gibi kullanırlar.
✓ Rehberlik öğretmenleri tercih danışmanlığı, alan ve ders seçimi, öğrenci tanılama sürecine bağlı olarak yapılacak çalışmalarda izin ve tatil dönemlerinde görevlendirilebilir.

ÖZET

✓ Rehberlik hizmetlerinin örgütlenme sistemi gözetildiğinde örgütlenmede iki modelden söz etmek mümkündür. Bunlar:

- Merkezîleşmemiş – uzmanlaşmamış rehberlik modeli
- Merkezîleşmiş – uzmanlaşmış rehberlik modelidir.

✓ **Merkezîleşmemiş – uzmanlaşmamış rehberlik modeli;** rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde öğrenci ile yakından ilgili herkesin rolü olduğunu savunmakta, özellikle öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde ön planda olması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlayışa göre kurulmuş bir örgütsel sistemde, okulda psikolojik danışman bulundurma zorunluluğu bulunmamakta ve rehberlik hizmetlerinde grup rehberliği çalışmalarına ağırlık verilmektedir.

✓ **Merkezîleşmiş – uzmanlaşmış rehberlik modeli;** rehberlik hizmetlerinin profesyonelce yürütülmesi gereken bir hizmet olduğunu ve bu nedenle bu hizmetin yalnızca alanda eğitim almış uzman kişilerce verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Öğretmenlerin rehberlik hizmetleri kapsamında yapabileceklerinin sınırlı olduğunu savunan bu yaklaşım, psikolojik danışmanları ön plana çıkarmakta ve grup rehberliği etkinlikleri yerine bireysel ve grupla psikolojik danışma çalışmalarına ağırlık vermektedir.

✓ **Rehberlik hizmetlerinin ülkemizdeki örgütlenmesi** incelendiğinde, örgütsel yapıyı dört basamakta incelemek mümkündür. Bunlar;

- Bakanlık düzeyinde
- İl ve ilçe düzeyinde
- RAM düzeyinde
- Okul düzeyinde örgütsel yapıdır.

✓ **Bakanlık düzeyinde örgütsel yapı incelendiğinde;** ülke düzeyinde rehberlik hizmetlerinden en üst düzeyde sorumlu kişi Millî Eğitim Bakanıdır. Millî Eğitim Bakanı, bu konudaki yetkisini Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne devreder. Bu doğrultuda, bakanlık düzeyinde rehberlik hizmetlerinden sorumlu birim, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüdür.

✓ Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü içerisinde çeşitli daire başkanlıkları yer almaktadır. Bu daire başkanlıkları, genel müdürlüğe bağlı olarak çalışmaktadır.

✓ **İl ve ilçe düzeyinde örgütsel yapı incelendiğinde;** illerde rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden en üst düzeyde İl Millî Eğitim Müdürü sorumludur. İl Millî Eğitim Müdürü, bu konudaki yetkisini İl Millî Eğitim Müdür Yardımcılarından birine veya bir şube müdürüne devreder. Bu doğrultuda, illerde rehberlik hizmetlerinden sorumlu kişi, İl Millî Eğitim Müdürü adına, İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya Şube Müdürü'dür.

✓ İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri, il merkezlerinde yer alan okul müdürlükleri ile rehberlik ve araştırma merkezleri, rehberlik hizmetleri kapsamında İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı veya şube müdürüne karşı sorumludurlar.

✓ İllerde kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak, il düzeyinde yaşanan sorunları ve karşılaşılan eksiklikleri tartışmak, alınacak önlemleri görüşmek ve yapılan çalışmaları değerlendirmek adına **İl Danışma Komisyonu** oluşturulmaktadır.

✓ **İl Danışma Komisyonu, İl Millî Eğitim Müdürü Başkanlığında;**

- İlde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu millî eğitim müdür yardımcısı veya şube müdürü,
- İlçelerdeki millî eğitim müdürleri veya şube müdürleri,
- Rehberlik ve araştırma merkezi müdürü/müdürleri,
- Rehberlik ve araştırma merkezinin/merkezlerinin rehberlik hizmetleri bölüm başkanları,
- Örgün ve yaygın eğitim kurumlarının her tür ve kademesinden seçilen en az birer okul müdürü ve bu kurumlarda görev yapan en az birer rehberlik öğretmeninden oluşur.

✓ **Rehberlik ve araştırma merkezi (RAM) düzeyinde örgütsel yapı incelendiğinde;** RAM düzeyinde rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinden en üst düzeyde RAM müdürü sorumludur.

✓ Rehberlik ve araştırma merkezleri içerisinde özel eğitim hizmetleri bölüm başkanlığı ile rehberlik hizmetleri bölüm başkanlığı olmak üzere iki bölüm başkanlığı yer almaktadır.

✓ **Özel eğitim hizmetleri bölüm başkanlığı;** il veya ilçelerde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin tanılanması, yönlendirilmesi, gelişim durumlarının izlenmesi, öğrencilere ve ailelerine gerekli destek hizmetlerinin verilmesi işlemleri ile ilgilenmektedir.

✓ **Rehberlik hizmetleri bölüm başkanlığı;** il ve ilçelerin rehberlik hizmetleri çerçeve programını hazırlamak, okullardan gelen program ve raporları incelemek, incelenen program ve raporlar doğrultusunda değerlendirme raporu hazırlamak, okulların rehberlik servislerine destek vermek, ihtiyaç duyan bireylere rehberlik ve psikolojik danışma yardımı sunmak gibi görevleri yürütmektedir.

✓ **Okul düzeyinde örgütlenme sistemi incelendiğinde;** okullarda rehberlik hizmetlerinden en üst düzeyde sorumlu kişi okul müdürüdür.

✓ **Okul müdürleri;** rehberlik hizmetlerinin yürütülebilmesi için uygun ortamı hazırlamak, rehberlik servisinin donatım ihtiyaçlarını karşılamak, okulun psikolojik danışman ihtiyacının karşılanmasını sağlamak, okulda birden fazla psikolojik danışman olması durumunda psikolojik danışmanlardan birini koordinatör olarak görevlendirmek, öğrenci sayısını gözeterek okulun psikolojik danışman ihtiyacını belirlemek, okulun rehberlik programlarının ve raporlarının hazırlanmasını sağlamak, hazırlanan programlarının uygulanabilirliğini izlemek, hazırlanan program ve raporları bağlı bulunduğu RAM'a göndermek, sınıf rehber öğretmenlerinin görevlendirmelerini yapmak gibi görevleri yürütmektedir.

✓ Okulda rehberlik hizmetleri kapsamında eşgüdümü sağlamak, yapılacak rehberlik çalışmalarını görüşmek ve yapılan rehberlik çalışmalarını değerlendirmek amacıyla **Okul Rehberlik Yürütme Komisyonu** oluşturulmaktadır.

✓ **Okul Rehberlik Yürütme Komisyonu, Okul Müdürü Başkanlığında;**

- Müdür yardımcıları,
- Rehberlik ve psikolojik danışma servisi psikolojik danışmanları,
- Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf seviyesinden seçilecek en az birer temsilci,
- Orta öğretim kurumlarında Disiplin Kurulu ve Onur Kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulundan birer temsilci
- Okul-aile birliğinden bir temsilci
- Okul öncesi eğitim kurumları hariç okul öğrenci temsilcisinden oluşmaktadır.

✓ Okullarda birden fazla psikolojik danışman olması durumunda, psikolojik danışmanlar arasından biri, okul müdürü tarafından **koordinatör psikolojik danışman** olarak belirlenmektedir. Koordinatör psikolojik danışman, okul yönetimi ile rehberlik servisi arasındaki organizasyonu yürüten görevli olup rehberlik servisinde yürütülen çalışmalara da aktif bir şekilde katılmaktadır.

✓ Okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde şüphesiz ön planda olan kişiler psikolojik danışmanlardır. **Psikolojik danışmanlar;** okulun rehberlik çerçeve programını hazırlamak, hazırlanan programı RAM'a gönderilmek üzere okul müdürüne vermek, sınıf rehber öğretmenlerine kapsamlı rehberlik programını hazırlama konusunda rehberlik etmek, uzmanlık gerektiren etkinliklerde rehberlik derslerine girmek ve etkinlikleri işlemek, formasyonu uygunsa psikolojik danışma yapmak, ihtiyaca uygun bireyi tanıma teknikleri uygulamak, öğrenci – öğretmen – yönetici ve velilere seminerler düzenlemek, ihtiyaç duyan öğrenci ve velilere rehberlik yardımı sunmak, okula yeni gelen öğrencilerin okula uyumlarına yardımcı olmak, okulda yapılan rehberlik çalışmalarını değerlendirmek ve bu doğrultuda okulun yıl sonu çalışma raporunu hazırlamak gibi görevli yürütmektedirler.

✓ Okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde psikolojik danışmanların yanında sınıf rehber öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. **Sınıf rehber öğretmenleri;** sınıfının rehberlik programını hazırlamak, rehberlik derslerine girerek sınıf rehberlik çalışmalarını yürütmek, sınıfında yeni gelen öğrencilerin uyumunu sağlamaya çalışmak, rehberlik servisiyle işbirliğine giderek ihtiyaç durumunda çeşitli bireyi tanıma tekniklerinden yararlanmak, sene sonunda sınıfında yapılan rehberlik çalışmalarını değerlendirmek ve bu doğrultuda bir rapor hazırlayarak psikolojik danışmana vermek gibi görevleri yürütmektedirler.

ÇÖZÜMLÜ TEST

1.

I. Okul rehberlik yürütme komisyonu eylül, şubat ve haziran aylarında olmak üzere yılda en az üç defa toplanır.

II. Okul rehberlik servisinin donatım ihtiyaçlarını karşılamak koordinatör psikolojik danışmanın görevidir.

III. Rehberlik araştırma merkezi bünyesinde rehberlik ve özel eğitim hizmetleri olmak üzere iki bölüm başkanlığı yer alır.

IV. Okulun rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programını hazırlamak, okul rehber öğretmeninin görevidir.

V. Sınıf rehber öğretmenleri, eğitim - öğretim yılı sonunda sınıflarının yılsonu çalışma raporunu hazırlayarak okul rehberlik yürütme komisyonuna teslim eder.

Yukarıda yer alan öncüllerden hangileri rehberlik hizmetlerinin örgütlenme sistemine yönelik yanlış bilgilerdir?

A) I ve III
B) II ve V
C) II, III ve IV
D) III ve V
E) IV ve V

2. **Sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenleri, uyum sorunu yaşayan ve akademik başarısı düşük öğrencilere yardımcı olabilmek için okul örgütlenme sistemi içerisinde öncelikle aşağıdaki ilgili kişilerden hangisi ile iletişime geçmelidir?**

A) Okul müdürü
B) Müdür yardımcısı
C) Rehberlik yürütme komisyonu
D) Okul rehber öğretmeni
E) Rehberlik ve araştırma merkezi

3. **Ortaöğretim kurumları ödül ve disiplin yönetmeliğine göre aşağıdakilerden hangisi disiplin kuruluna sevk edilen öğrenciler için okul psikolojik danışmanının üstleneceği görevi ifade etmektedir?**

A) Disiplin kurulunca verilen kararı onaylamak ve okul müdürüne iletmek
B) Disiplin kuruluna gönderilen öğrencilerin savunmasını almak
C) İstenmesi durumunda disiplin kuruluna gönderilen öğrencilerle görüşmek ve disiplin kuruluna rapor yazmak
D) Disiplin kuruluna katılarak öğrencilerin ceza alması ya da almamasına ilişkin oy kullanmak
E) Disiplin cezası alan öğrencilerdeki davranış değişikliklerini izlemek ve bu yönde disiplin kuruluna bilgi vermek

4. "e-okul sistemindeki öğrenci gelişim dosyalarının sınıf rehberlik hizmetleri ile ilgili bölümlerini doldurmak" **görevi, rehberlik hizmetleri okul örgütlenme sistemi içerisinde aşağıdakilerden hangisinin görevidir?**

A) Psikolojik danışman
B) Müdür yardımcısı
C) Sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmeni
D) Okul rehberlik yürütme komisyonu
E) Okul müdürü

5. Yeni atanan psikolojik danışmanı Sevil Hanım, göreve başladığı okulda daha önce psikolojik danışman olmadığını ve bu nedenle hem rehberlik servisinin kurulması hem de rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi yönünde herhangi bir çalışma yapılmadığını öğrenir.

Sevil Hanım, bu doğrultuda okulda rehberlik hizmetlerinin başlatılabilmesi için öncelikle aşağıdaki ilgililerden hangisi ile iletişime geçmelidir?

A) RAM müdürü
B) İlçe şube müdürü
C) Müdür başyardımcısı
D) Rehberlik hizmetleri bölüm başkanlığı
E) Okul müdürü

6.

I. Öğretmeni olmayan sınıflarda derslerin boş geçmemesi için rehberlik etkinlikleri düzenlemek

II. Belleticilik ve nöbet görevi yapmak

III. Merkezi sınavlara ait tercih dönemlerinde görev almak

IV. Okulda danışmanlık tedbir kararı olan öğrencilere gerekli yardım hizmetlerini sunmak

Yukarıda yer alan görevlerden hangileri yenilenen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliğine göre psikolojik danışmanların görev ve sorumlulukları arasında yer almamaktadır?

A) Yalnız I
B) I ve II
C) II ve III
D) II ve IV
E) III ve IV

7. **İl ve ilçelerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine yönelik yerel hedefleri belirlemek ve kurumlar arasında birlikteliği sağlayabilmek, aşağıdakilerden hangisinin görevlerindendir?**

A) İl milli eğitim müdür yardımcısı
B) İl rehberlik danışma komisyonu
C) RAM müdürü
D) Okul rehberlik yürütme komisyonu
E) Rehberlik hizmetleri bölüm başkanlığı

8. Okul rehberlik servisleri, çeşitli konulara ilişkin rehberlik ve aştırma merkezleri ile işbirliğine giderler.

Bu bağlamda, aşağıdaki konulardan hangisi için okul rehberlik servislerinin rehberlik ve araştırma merkezleri ile işbirliğine gitmesi zorunludur?

A) Aile eğitimi çalışmalarının yürütülmesi
B) Rehberlik yürütme komisyonunun toplanması
C) Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrencilerle ilgili eğitsel tanılama yapılması
D) Eğitim - öğretim yılı içerisinde yapılacak grup rehberliği çalışmalarının planlanması
E) Psikolojik yardım gereksinimi olan öğrencilerle görüşülmesi

9.

I. Okul rehberlik yürütme komisyonuna başkanlık yapar.

II. Gerçekleştirilen rehberlik çalışmalarına yönelik öğretmenler kuruluna bilgi verir.

III. Süreklilik esasını gözeterek sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenlerinin görevlendirmesini yapar.

IV. Servis elemanı olarak rehberlik etkinliklerine fiilen katılır.

V. Okulun rehberlik hizmetleri çerçeve programını rehberlik ve araştırma merkezine gönderir.

Yukarıda yer alan görevlerden hangileri koordinatör psikolojik danışmana aittir?

A) I, II ve V
B) II ve III
C) II ve IV
D) III, IV ve V
E) IV ve V

10. Psikolojik danışmanı Aydın Bey, bir öğrencisiyle yaptığı görüşmede öğrencinin baskı sonucu çeşitli suçlara karıştığını, çevresindeki bazı kişilere karşı çok öfkeli olduğunu, kendisine ve çevresine zarar verme eğilimi olduğunu öğrenmiştir.

Öğrencisine yardımcı olmak isteyen Aydın Bey, öncelikle aşağıdaki kişilerden hangisi ile iletişim kurarsa doğru bir adım atmış olur?

A) Okul müdürü
B) RAM müdürü
C) Rehberlik hizmetleri bölüm başkanı
D) Sınıf rehber öğretmeni
E) Öğrenci velisi

11. **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliğince sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenlerinin aşağıdaki çalışmalardan hangisini yürütmesi <u>beklenmez</u>?**

A) İhtiyaçlar doğrultusunda uzmanlık gerektirmeyen tanıma tekniklerini kullanmak

B) Okul rehber öğretmeni ile işbirliği yaparak sınıfındaki öğrencilerin öğrenci meclisine, öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yönlendirme işlemlerini yürütmek

C) Sınıfında özel gereksinimi olan öğrenci varsa BEP geliştirme birimine katılmak

D) Eğitim - öğretim yılı sonunda sınıfının yılsonu çalışma raporunu hazırlamak

E) Okulda yapılacak veli eğitimlerini planlamak ve yürütmek

12.

I. Okul düzeyinde ihtiyaç analizi yapmak

II. Değerlendirme için ölçülebilir hedefler belirlemek

III. Rehberlik kurulunu oluşturmak, kurula öğretmen ve yönetici katılımını sağlamak

IV. Gerçekleştirilecek etkinlikleri seçmek

V. İş ve uygulama takvimi oluşturmak

Bir psikolojik danışman, eğitim - öğretim yılı başında program hazırlama sürecine yönelik yukarıda yer alan öncülleri hangi sırayla işletirse doğru hareket etmiş olur?

A) II - IV - I - III - V

B) III - I - IV - V - II

C) I - IV - III - II - V

D) I - II - IV - V - III

E) III - IV - V - II - I

13. **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri okul yürütme komisyonuna yönelik aşağıdaki bilgilerden hangisi doğrudur?**

A) Okul müdürü komisyonun sürekli üyesidir.

B) Komisyonda her branştan bir branş öğretmeni yer alır.

C) Komisyon; öğrenciler, aileler, idareciler ve öğretmenler arasında sağlıklı iletişimin kurulmasına yardımcı olur.

D) Komisyona rehberlik ve araştırma merkezinden bir temsilci katılır.

E) Komisyonda alınan kararlar tutanak hâline getirilir ve koordinatör psikolojik danışman tarafından bakanlığa gönderilir.

14. **Örgütlenmede kullanılan rehberlik modellerine yönelik aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?**

A) Merkezileşmiş - uzmanlaşmış rehberlik modeli, hizmetlerin yürütülmesi sürecinde psikolojik danışmanı ön plana çıkarmaktadır.

B) Merkezileşmemiş - uzmanlaşmamış rehberlik modelinde bilgi verme ve grup rehberliği etkinliklerine ağırlık verilir.

C) Merkezileşmemiş - uzmanlaşmamış rehberlik modelinde psikolojik danışmana düşen görev, öğretmen ve yöneticilere çalışmalarında yardımcı olarak okulda koordinasyonu sağlamaktır.

D) Merkezileşmiş - uzmanlaşmış rehberlik modelinde rehberlik hizmetlerini tüm öğrencilere ulaştırmak zordur.

E) Merkezileşmemiş - uzmanlaşmamış rehberlik modeline göre okullarda psikolojik danışman bulunması zorunlu olmalıdır.

15. **Bir psikolojik danışman, aşağıdakilerden hangisini yaparsa kendi görev ve sorumluluklarının dışına çıkmış olur?**

A) Tercih danışmanlığı yapmak

B) Alan ilke ve standartlarına göre bireysel ve grupla rehberlik hizmetlerini yürütmek

C) Sınıflarda yürütülen rehberlik uygulamalarını denetlemek

D) Öğretmen ve velilere çeşitli konularda seminerler düzenlemek

E) Okuldaki öğrenci sorunlarını araştırmak

16.

I. Rehberlik ve araştırma merkezi müdürleri

II. Özel eğitim hizmetleri bölüm başkanları

III. Rehberlik hizmetleri daire başkanı

IV. Rehberlik hizmetlerinden sorumlu ilçe şube müdürleri

V. İl milli eğitim müdürü

Yukarıda yer alan ilgililerden hangileri rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il danışma komisyonunda <u>yer almaz</u>?

A) I ve II

B) Yalnız II

C) II ve III

D) Yalnız IV

E) IV ve V

17. Rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin sağlanmasında rehberlik servislerinin rolü çok önemli olup bu yönde rehberlik servislerinin bazı özelliklere sahip olması gerekir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu özelliklerden birisi <u>olamaz</u>?

A) Öğrencilerin rahatlıkla ulaşabileceği bir yerde olması

B) Gerekli bilişim araçları ve büro malzemeleri ile donatılmış olması

C) Uygun fiziki koşullara sahip olması

D) Öğretmenler odasına ya da okul yöneticilerine yakın bir yerde konumlandırılması

E) Bireysel ve grupla rehberlik hizmetlerini yürütmeye elverişli olması

18. Üniversite sınavına hazırlanan Bekir, okulun çok fazla zamanını aldığını düşünmekte ve bu nedenle açık liseye geçmek istemektedir. Ancak bu kararının isabetli olup olmayacağı konusunda kararsızlık yaşamakta, yanlış bir karar vermekten de korkmaktadır.

Okul örgütlenme sistemi çerçevesinde Bekir'e bu konuda aşağıdaki ilgili kişilerden hangisinin yardımcı olması beklenir?

A) Okul rehber öğretmeni

B) Sınıf rehber öğretmeni

C) Okul rehberlik yürütme komisyonu

D) Öğrenci işlerinden sorumlu müdür yardımcısı

E) Okul müdürü

19. **Oturduğu yerden tahtayı rahatlıkla göremediğini, sıra arkadaşının dersi dinlemesini engellediğini söyleyen ve bu nedenle sınıf oturma düzeninden rahatsızlık duyan Mehtap, sorununun giderilmesi için öncelikle aşağıdaki ilgili kişilerden hangisiyle iletişime geçmelidir?**

A) Psikolojik danışman

B) Müdür yardımcısı

C) Okul müdürü

D) Sınıf öğrenci temsilcisi

E) Sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmeni

20.

I. Okulda uygulanan eğitim - öğretim programlarıyla bağlantılı olmalıdır.

II. Uzun yıllar kullanılacak şekilde hazırlanmalıdır.

III. Sınıf seviyelerine göre farklılık içermelidir.

IV. Tüm öğrencileri dikkate alacak şekilde hazırlanmalıdır.

V. Kültür ve çevresel koşullardan arınık olmalıdır.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programının sahip olması gereken özelliklere yönelik yukarıda yer alan öncüllerden hangileri doğrudur?

A) I ve II

B) I, III ve IV

C) II, III ve V

D) III ve IV

E) IV ve V

1. B 2. D 3. C 4. C 5. E 6. A 7. B 8. C 9. C 10. A 11. E 12. B 13. C 14. E 15. C 16. C 17. D 18. A 19. E 20. B

ÇÖZÜMLER

1. II ve V numaralı öncüller yanlış, diğer öncüller örgütlenme sistemine yönelik doğrudur. Çünkü okul rehberlik servisinin donatım (araç - gereç) ihtiyacını karşılamak okul müdürünün görevi olup sınıfların yılsonu çalışma raporları okul rehberlik yürütme komisyonuna değil, rehberlik servisine teslim edilir.

Cevap B

2. Uyum sorunları ve akademik başarısızlık ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri / sınıf rehber öğretmenleri sonuç alamadıkları takdirde öncelikle okul rehber öğretmenleri ile iletişime geçmeli, öğrencilerin rehberlik desteği alarak bu sorunları gidermesine yardımcı olmaya çalışmalıdır. Çünkü uyum sorunları ve akademik başarısızlık gibi sorunlar, çeşitli rehberlik hizmetleri vasıtasıyla çözüme kavuşturulabilir.

Cevap D

3. Hem rehberlik hizmetleri yönetmeliği hem de ortaöğretim kurumları yönetmeliğinde disiplin kurulları ile ilgili olarak psikolojik danışmanlardan beklenen görev, "Okul öğrenci ödül ve disiplin kurulunun önerisi ile rehberlik servisine yönlendirilen öğrenciyle görüşme yapmak ve öğrencinin durumuna ilişkin raporu ilgili kurula sunmak." olarak ifade edilmiştir.

Cevap C

4. Rehberlik hizmetleri yönetmeliğine göre, e-okul sisteminde öğrenci gelişim dosyalarının sınıf rehberlik hizmetleri ile ilgili bölümlerini doldurmak, sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenlerinin görevidir. Çünkü sınıf rehberlik çalışmalarından öncelikle sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmeni sorumludur.

Cevap C

5. Okullarda rehberlik servisinin kurulması, rehberlik servisinin hizmetlere uygun hâle getirilmesi ve araç - gereç ihtiyacının karşılanması yönünde çalışmalar yapmak, öncelikle okul müdürünün görevidir. Okul psikolojik danışmanı bu yönde öncelikle okul müdürü ile görüşmek ve işbirliğine gitmek durumundadır. RAM müdürü, rehberlik hizmetleri bölüm başkanı ve ilçe şube müdürü daha sonraki aşamalarda gerekli olduğu takdirde iletişime geçilebilecek kişilerdir.

Cevap E

6. Yenilenen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliğinde II, III ve IV numaralı öncüller psikolojik danışmanların görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır. Ancak I. Öncül psikolojik danışmanların görevleri arasında yer almaz. Çünkü psikolojik danışmanlar öğretmeni olmayan sınıflarda dersler boş geçmesin diye rehberlik yaptığı takdirde hem rehberlik servisinin çalışmaları aksayabilir hem de rehberlik hizmetleri amacı dışında kullanılabilir.

Cevap A

7. İl ve ilçelerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine yönelik yerel hedefleri belirlemek, yapılacak çalışmaları görüşmek, kurumlar arası birlikteliği sağlamaya yönelik alınacak önlemleri tartışmak, gerçekleştirilen çalışmaları değerlendirmek için rehberlik hizmetleri il danışma komisyonu oluşturulur. Bu komisyon il milli eğitim müdürü başkanlığında yılda en az iki defa toplanarak belirtilen çalışmaları yürütür.

Cevap B

8. Özel gereksinimi olduğu düşünülen öğrenciler için eğitsel tanılama yapmak, rehberlik ve araştırma merkezlerinin görevlerinden birisidir. Okul rehberlik servisleri bu çalışmayı kendi bünyelerinde yapamayacakları için bu konuda RAM ile işbirliğine gitmek zorundadırlar. Seçeneklerde yer alan diğer konular için RAM ile işbirliği yapmak zorunlu olmayıp gerekli durumlarda iletişim kurulabilir.

Cevap C

9. I, III ve V numaralı öncüller okul müdürünün görevleri arasında yer almaktadır. II ve IV numaralı öncüllerde koordinatör psikolojik danışmana aittir. Koordinatör psikolojik danışman yönetim sınıfında yer almayıp okul yönetimi ile rehberlik servisi arasındaki koordinasyonu sağlaması için okul müdürü tarafından görevlendirilen rehberlik servisi personelidir.

Cevap C

10. Soruda öğrencinin suça karıştığından, kendisine ve çevresine zarar verme eğilimi olduğundan söz edilmiş olup bu tür durumlar karşısında öncelikle okul müdürü ile iletişime geçilmeli, ardından da ilgili kurumlara ve aileye bilgi verilmelidir. Okul müdürü ile iletişime geçmeden ilgili kurumlar ya da aile ile görüşmek, sürecin farklı işlemesine ve öğrencinin zarar görmesine neden olabilir.

Cevap A

11. A, B, C ve D seçenekleri rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliğine göre sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenleri tarafından yapılabilecek çalışmaları ifade etmekte iken E seçeneğinde belirtilen çalışma, okul rehber öğretmenine (psikolojik danışman) aittir. Çünkü okul düzeyinde veli eğitimi yürütmek üzerinde durulmuştur.

Cevap E

12. Program hazırlama sürecinde öncelikle ilgili kişilerle işbirliğine gitmek gerektiğinden rehberlik kurulu oluşturulmalı ve ilgili kişilerin kurula katılımı sağlanmalıdır. Sonrasında okul düzeyinde ihtiyaç analizi yapılmalı, okulun ve öğrencilerin rehberlik gereksinimleri belirlenmelidir. Sonrasında tespit edilen gereksinimlere yönelik yapılacak etkinlikler seçilmeli, etkinlikler için uygulama takvimi belirlenmeli ve son olarak da programın değerlendirilmesinde gerekli ölçülebilir hedefler oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda seçenekler incelendiğinde doğru cevap B seçeneğidir.

Cevap B

13. A seçeneği doğru değildir; çünkü okul rehberlik yürütme komisyonunun sürekli üyesi psikolojik danışmandır. B seçeneği doğru değildir; çünkü komisyonda branş öğretmenleri yerine her sınıf düzeyinden en az bir sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmeni bulunur. C seçeneği doğrudur; çünkü komisyonda ilgili kişiler bir araya gelerek rehberlik hizmetlerine yönelik çeşitli konuları görüşmekte, böylelikle okuldaki ilgili kişiler arasında iletişim güçlenmektedir. D seçeneği doğru değildir; çünkü komisyonda rehberlik ve araştırma merkezinden bir temsilci yer almaz. E seçeneği doğru değildir; çünkü komisyonda alınan kararlar tutanak hâline getirilir ama bu kararların koordinatör psikolojik danışman tarafından bakanlığa gönderilmesi gibi bir işleyiş bulunmamaktadır. Bu bilgiler çerçevesinde seçenekler incelendiğinde cevap C seçeneğidir.

Cevap C

14. Merkezileşmiş - uzmanlaşmış rehberlik modeli; hizmetlerin yürütülmesi sürecinde profesyonelliğe vurgu yapmakta, psikolojik danışmanı ve psikolojik yardımları ön plana çıkarmakta, okullarda psikolojik danışman bulunmasını gerekli görmektedir. Merkezileşmemiş - uzmanlaşmamış rehberlik modeli; hizmetlerin yürütülmesinde öğrenciyle ilgili herkesi sürece dahil etmekte, öğretmenleri ön plana çıkarmakta, bilgi verme ve grup rehberliği etkinliklerine ağırlık vermekte, okullarda psikolojik danışman bulunmasını zorunlu görmemektedir. Bu bağlamda seçenekler incelendiğinde doğru olmayan bilginin E seçeneğinde yer aldığı görülecektir.

Cevap E

15. Psikolojik danışmanların sınıf rehberlik çalışmalarını denetlemek gibi bir görevi yoktur. Okulda, hem okul hem de sınıf düzeyinde rehberlik çalışmalarının yürütülmesini sağlamak, bu yönde önlemler almak okul müdürünün görevi olup denetleme çalışmaları ise gerekli durumlarda müfettişler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Cevap C

16. Rehberlik hizmetleri il danışma komisyonu, il milli eğitim müdürü veya il milli eğitim müdür yardımcısının veya şube müdürünün başkanlığında; Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu ilçe şube müdürlerinden, Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinden, Rehberlik ve araştırma merkezlerinin rehberlik hizmetleri bölüm başkanlarından, Örgün ve yaygın eğitim kurumlarının her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ve bu kurumlarda görev yapan en az birer rehberlik öğretmeninden oluşmaktadır. İl danışma komisyonunda özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı ve rehberlik hizmetleri daire başkanı yer almaz.

Cevap C

17. A, B, C ve E seçenekleri rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin sağlanmasında rehberlik servislerinin sahip olması gereken özellikler arasında yer almakta iken D seçeneği bu yönde değerlendirilemez. Rehberlik servisinin okul yöneticilerine veya öğretmenler odasına yakın bir yerde konumlandırılması, öğrencinin rehberlik servisine başvurma konusunda çekinmesine neden olabilir. Böyle bir durumda rehberlik, öğretim ya da yönetim hizmetlerinin bir parçası gibi düşünülebilir.

Cevap D

18. Geleceğine yön verecek konularda isabetli seçimler yapmak isteyen öğrencilere yardımcı olmada okul rehber öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Bu yönde eğitsel ve mesleki rehberlik problem alanı kapsamında yönlendirme hizmeti kullanılmakta ve öğrencilerin tercihlerine yardımcı olunmaktadır. Bu bağlamda Bekir'e içinde bulunduğu duruma yönelik okul rehber öğretmeninin yardımcı olması beklenir.

Cevap A

19. Öğrencinin sorunu sınıf oturma düzeni ile ilgili olup sınıfın oturma düzenini ayarlamak, sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmenlerinin görevidir. Bu nedenle Mehtap'ın öncelikle sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmeni ile iletişime geçmesi gerekir.

Cevap E

20. Okul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri programı; okulda uygulanan eğitim - öğretim programlarıyla bağlantılı olmalı, her yıl yenilenmeli ve işlevselliği sağlanmalı, sınıf seviyelerine göre farklılık içermeli, tüm öğrencilere yönelik olmalı, öğrencilerin gelişimsel özelliklerine hitap etmeli, kültür ve çevresel koşullara uygunluk göstermelidir. Bu yönden öncüller incelendiğinde cevap B seçeneğidir.

Cevap B

CEVAPLI TEST

1. **İl ve ilçelerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yıllık çerçeve programını hazırlama görevi, aşağıdakilerden hangisine aittir?**

   A) İl milli eğitim müdür yardımcısı
   B) Rehberlik hizmetleri daire başkanı
   C) Rehberlik ve araştırma merkezi
   D) Özel eğitim hizmetleri kurulu
   E) İl rehberlik danışma komisyonu

2.

   I. Destek eğitim odasında eğitim alan kaynaştırma öğrencilerinin gelişimini takip eder.
   II. Sınıflarda yürütülen eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal rehberlik etkinliklerinden, rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren hizmetleri yürütür.
   III. Gerektiğinde rehberlik hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçları, doküman ve kaynakları hazırlama ve geliştirme çalışmalarına katılır.
   IV. Hakkında danışmanlık tedbir kararı alınan çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar.
   V. Okulun rehberlik hizmetleri yıllık çerçeve planını ders yılının başladığı ilk ay içerisinde, yılsonu çalışma raporunun bir örneğini ise ders yılının tamamlandığı ay içerisinde bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine gönderir.

   Yukarıda yer alan görevlerden hangileri psikolojik danışmanların (okul rehber öğretmeni) görevleri arasında yer <u>almamaktadır</u>?

   A) I ve IV
   B) II ve III
   C) III ve V
   D) IV ve V
   E) Yalnız V

3. **Sınıfındaki bir öğrencinin devamsızlık gün sayısının fazla olmasından ötürü sınıf tekrarı yapma riskinin bulunduğunu fark eden bir sınıf rehber öğretmeni, öğrencinin devamsızlık nedenini öğrenmek ve öğrenciye yardımcı olabilmek için öncelikle aşağıdaki ilgililerden hangisiyle işbirliğine gitmelidir?**

   A) Okul müdürü
   B) Öğrenci işlerinden sorumlu müdür yardımcısı
   C) Rehberlik okul yürütme komisyonu
   D) Psikolojik danışman
   E) Okul disiplin kurulu temsilcisi

4. **Bakanlık düzeyinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden sorumlu olan birim, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde verilmiştir?**

   A) Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü
   B) Rehberlik hizmetleri daire başkanlığı
   C) Talim ve terbiye kurulu başkanlığı
   D) İnsan kaynakları genel müdürlüğü
   E) Özel öğretim kurumları genel müdürlüğü

5. **Aşağıdakilerden hangisi rehberlik ve araştırma merkezinin görev ve sorumluluklarından birisi <u>değildir</u>?**

   A) Eğitim kurumlarından gönderilen yıllık çalışma programı ile çalışma raporlarını incelemek ve değerlendirmek.
   B) Rehberlik öğretmeni olmayan okullara yönelik gerekli çalışmaları planlamak ve uygulamak.
   C) Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tanılanması amacıyla tarama faaliyetleri planlamak.
   D) Rehberlik il danışma komisyonunda alınan kararları tutanak hâline getirip bakanlığın ilgili birimine göndermek.
   E) Özel gereksinimi olduğu düşünülerek yönlendirilen öğrenciler için eğitsel değerlendirme ve tanılama işlemlerini yürütmek.

6.

I. Eğitim kurumunda birden fazla rehberlik öğretmeni varsa bir rehberlik öğretmenini koordinatör olarak görevlendirmek.

II. Eğitim kurumundaki öğretmenleri her sınıfa bir sınıf rehber öğretmeni olmak üzere zorunlu olmadıkça öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak görevlendirmek.

III. Haftalık ders çizelgesinde yer alan rehberlik uygulamalarına ayrılmış saatlerde rehberlik hizmetlerinin sunulması için gerekli tedbirleri almak.

IV. Sınıf rehberlik planlarının hazırlanmasında ve uygulanmasında sınıf rehber öğretmenlerine rehberlik etmek.

Yukarıda yer alan görevlerden hangileri okul müdürüne ait <u>değildir</u>?

A) I ve II
B) Yalnız II
C) II ve IV
D) III ve IV
E) Yalnız IV

7.

I. Okullarda rehberlik öğretmeni sayısı öğrenci sayısına göre belirlenir.

II. Rehberlik öğretmenleri, ilköğretim kurumlarında öğrenci davranışlarını değerlendirme, ortaöğretim kurumlarında da disiplin ve onur kurulunun üyeleri arasındadır.

III. Rehberlik öğretmenlerinin çalışma süresi haftalık 30 iş saatidir.

IV. Rehberlik öğretmenleri, tercih danışmanlığı, alan ve ders seçimi, öğrenci tanılama sürecine bağlı olarak yapılacak çalışmalarda izin ve tatil dönemlerinde görevlendirilebilir.

V. Rehberlik öğretmenleri, izin ve tatillerini diğer öğretmenler gibi kullanırlar.

Yukarıda yer alan bilgilerden hangisi rehberlik öğretmenlerine yönelik doğru <u>değildir</u>?

A) I
B) II
C) III
D) IV
E) V

8. **Bir okulda rehberlik öğretmeni bulunmaması durumunda, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine gereksinim duyan öğrencilere yardım hizmeti nasıl sunulmaktadır?**

A) Öğrenciler hastanelerin psikiyatri servislerine yönlendirilir.

B) Öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri okul rehberlik yürütme komisyonunca sunulur.

C) Öğrenciler bağlı bulunulan rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirilir.

D) Öğrenciler rehberlik öğretmeni olan en yakın okula yönlendirilir.

E) Öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ortaöğretim kurumlarında psikoloji öğretmenleri, ilköğretim kurumlarında da okul müdürü tarafından belirlenen deneyimli bir öğretmen tarafından sunulur.

9. **Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında, sınıf öğretmenleri / sınıf rehber öğretmenlerinden aşağıdaki seçeneklerde belirtilen çalışmalardan hangisini yerine getirmesi <u>beklenmez</u>?**

A) Sınıfındaki öğrencilerin risk altında olduğuna ilişkin veri elde ettiğinde gerekli desteği sağlamak üzere rehberlik servisine bilgi vermek.

B) Öğrencilerle kişisel ve ailevi sorunlarının çözümüne yönelik düzenli görüşmeler yapmak.

C) Okulun rehberlik çerçeve programı doğrultusunda sınıfının yıllık çalışmalarını planlamak.

D) Sınıfa yeni gelen öğrencilerin uyum sürecini kolaylaştırıcı etkinlikler düzenlemek.

E) Sınıfıyla ilgili çalışmalarını, ihtiyaç ve önerilerini belirten bir raporu ders yılı sonunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri servisine iletmek.

10. Sınıf rehber öğretmeni Murat Bey, bir öğrencisinde sıra dışı davranışlar gözler. Öğrenci bazen derste kendi kendine konuşmakta, ders dışı sorular sormakta ve takıntılı davranışlar sergilemektedir.

Bu konuda Murat Bey'den öncelikle aşağıdakilerden hangisini yapması beklenir?

A) Çeşitli testler kullanarak öğrencinin sorununun ne olduğunu anlamaya çalışmak

B) Aile ile görüşerek öğrenciyi bir psikiyatriste sevk etmek

C) Öğrencinin yakın arkadaşlarından öğrenci hakkında bilgiler edinmek

D) Okul rehber öğretmeni ile öğrenciye yönelik neler yapılabileceği konusunda iletişim kurmak

E) Okul müdüründen öğrenci için alınması gereken önlemleri belirlemek için rehberlik yürütme komisyonunu toplamasını istemek

11. Eğitim kurumlarında rehberlik hizmetlerinin planlanması ve kurum içindeki işbirliğinin sağlanması amacıyla rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yürütme komisyonunun üyelerinden birisi <u>değildir</u>?

A) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden seçilecek en az birer temsilci

B) Okul öncesi eğitim kurumları hariç okul öğrenci temsilcisi

C) Rehberlik öğretmenleri

D) Ortaöğretim kurumlarında Disiplin Kurulu ve Onur Kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise Öğrenci Davranışları Değerlendirme Kurulundan birer temsilci

E) Okul zümre başkanı

12.

I. Okulda rehberlik hizmetlerinin sağlıklı şekilde yürütülebilmesi için hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar.

II. Rehberlik servisince hazırlanan yıllık çerçeve planını inceler, bu yönde görüşlerini bildirir ve uygulanması için gerekli önlemleri karara bağlar.

III. Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları ve ortaya çıkan sorunları inceler, değerlendirir ve bunların çözümüne yönelik önlemleri belirler.

IV. Rehberlik hizmetlerinde kullanılacak ölçme araçları, doküman ve kaynakları hazırlar.

V. Yapılacak çalışmalarda birey, aile, ilgili kurum ve kuruluşlara yönelik işbirliğinin sağlanması için gerekli faaliyetleri planlar.

Yukarıda verilenlerden hangileri okul rehberlik yürütme komisyonun görevleri arasında bulunmaktadır?

A) I, II ve IV

B) II, III ve V

C) II ve IV

D) III ve V

E) IV ve V

13. **Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri okul örgütlenme sistemi içerisinde ilgililerin görevlerine yönelik aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğru <u>olamaz</u>?**

A) Müdür yardımcısı - Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına katılır.

B) Koordinatör rehber öğretmen - Rehberlik programları ve rehberlik etkinlikleri ile ilgili öğretmenler kuruluna bilgi verir.

C) Rehberlik öğretmeni - Rehberlik hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan durumlarda bireysel veya grupla psikolojik danışma ve görüşme yapmak üzere öğrenciyi ders saati içerisinde rehberlik servisine davet eder.

D) Sınıf öğretmeni / sınıf rehber öğretmeni - Öğrencinin ilgi, yetenek, değer, çevre koşulları ve kişilik özelliklerini de dikkate alarak alan, okul, üniversite ve mesleğe hazırlayıcı programlara yönlendirilmesi işlemlerini yürütür.

E) Okul müdürü - Eğitim kurumunda birden fazla rehberlik öğretmeni varsa bir rehberlik öğretmenini koordinatör olarak görevlendirir.

14.

- Rehberlik hizmetleri yürütme komisyonunu kurar ve bu komisyona başkanlık eder.
- Eğitim kurumunun rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili yıllık çerçeve planın hazırlanmasını sağlar ve uygulanmasını izler.
- Rehberlik servisinin araç - gereç ihtiyacını karşılar.
- Okula yeni gelen öğrencilerin gelişim dosyasını geldikleri okuldan ister.

Yukarıda ifade edilen görevler, okul rehberlik örgütlenme sistemi içerisinde aşağıdakilerden hangisine aittir?

A) Okul müdürü
B) Psikolojik danışman
C) Müdür başyardımcısı
D) Koordinatör psikolojik danışman
E) Okul rehberlik yürütme komisyonu

15. **Sınıfındaki bir öğrenciyle yaptığı görüşmede, öğrencinin ailesinin baskısından çok bunaldığını, özellikle annesiyle sürekli kavga ettiğini, bir an önce üniversite sınavını kazanıp ailesinden uzaklaşmak istediğini öğrenen sınıf rehber öğretmeni Melek Hanım, öğrencisine yardımcı olabilmek adına aşağıdakilerden hangisini yaparsa rehberliğin okul işleyişi içerisinde doğru hareket etmiş olur?**

A) Öğrencinin ailesi ile bir araya gelmek ve aileye müşavirlik yapmak
B) Öğrencinin okul psikolojik danışmanıyla görüşmesini sağlamak
C) Öğrenciye yaşadığı sorunu giderebilmesi için psikolojik destek vermek
D) Öğrenciye üniversite sınavını kazanabilmesi için eğitsel rehberlik yapmak
E) Öğrenciyi bu konuda yardım alabilmesi için en yakın rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirmek

1. C 2. E 3. D 4. A 5. D 6. E 7. B 8. C 9. B 10. D 11. E 12. B 13. D 14. A 15. B

Altıntaş, E. *Çağdaş Eğitim Sisteminde Öğrenci Kişilik Hizmetleri ve Rehberlik.* Psikolojik Danışma ve Rehberlik. (Ed. Gürhan Can). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003.

Aydın, Betül. *Rehberlik,* Pegem Akademi, 4. Baskı, Ankara 2012

Aydın, B. *Rehberlik* Pegem Akademi Yayıncılık 2007.

Bakırcıoğlu, R. *İlk, Orta ve Yüksek Öğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik,* Anı Yayıncılık, Ankara, 2000

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü.* Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Çam, S. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik,* Editör: Gürhan Can, Pegem Akademi Yayıncılık, 2003

Can, G. (edt.)(2008). *Psikoloji ve Eğitim Psikolojisi,* Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Diken, İbrahim H. Özel *Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim*, Pegem Akademi, 7. Baskı, Ankara 2013

DSM IV, (2001), s. 55-57

Erkan, S. *Rehberlik Nedir?. İlköğretimde Rehberlik.* (Ed. Yıldız Kuzgun). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Grupla Psikolojik Danışma, Editörler: Ayhan Demir, Selda Koydemir. Pegem Akademi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2011

Güvenir. T. (2010) Okulda Akran İstismarı. Ankara. Kök yayıncılık.

Ilgar, M.Z. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik,* Editör: Gürkan Can, Pegem Akademi Yayıncılık, 2003

İşmen Gazioğlu, Esra. Mertol İlgar, Şengül. *Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Rehberlik,* Pegem Akademi, 2. Baskı, Ankara 2010

Kağıtçıbaşı, Ç. *Yeni İnsan ve İnsanlar.* İstanbul: Evrim Yayınevi. 2002.

Kaya, A. ve Çivitçi, A. Okul *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi.* Psikolojik Danışma ve Rehberlik. (Ed. Gürhan Can). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık. 2003.

Kepçeoğlu, M. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* Ankara: Özerler Matbaası, 1999

Kepenekçi, Y. K. ve Özcan, A. Y. (2000). *Okullarda suçun önlenmesi.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 153-163.

Korkut, F. *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Ankara: Anı Yayıncılık, 2003.

Korkut. F. (2004). Saldırganlık,şiddet ve zorbalık ve önleme. Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma. (Ss: 317-343). Ankara. Anı yayıncılık.

Külahoğlu, Ş. *Okul Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi.* Ankara: Anı Yayıncılık, 2001.

Kuzgun, Y. *Meslek Danışmanlığı.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Kuzgun, Y. *Rehberlik ve Psikolojik Danışma,* ÖSYM Yayınları, Ankara, 2000

Kuzgun, Y. *Rehberlik ve Psikolojik Danışma.* Ankara: ÖSYM Yayınları, 1992.

MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Okullarımızda Neden, Niçin, Nasıl Kaynaştırma,* Ankara, Eylül 2010

MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, *Özel Eğitim Hizmetleri Tanıtım El Kitabı*

MEB, *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği,* Resmî Gazete 26184 Sayı, Ankara 2006

MEB (2001) 24376 Sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği *Millî Eğitim Bakanlığı Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi,* Tebliğler Dergisi, ARALIK 2004/2567

MEB *Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği,* Resmî Gazete 30236 Sayı, Ankara 2017

MEB *Rehberlik Hizmetleri Plan Hazırlama Kitapçığı,* Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2018

Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Rehberlik, Editörler: Esra İşmen Gazioğlu, Şengül Mertol İlgar. Pegem Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2010

Özbay, Y. ve Kandemir, M. (2009) *Sınıf İçinde Algılanan Empatik Atmosfer İle Benlik Saygısı Arasındaki Etkileşimin Zorbalıkla İlişkisi,* İlköğretim Online, 8(2), 322-333.

Özel Eğitim Kanun Hükmünde Kararname, Resmî Gazete 23011 Sayı, Ankara 1997

Özgüven, İ. E. *Bireyi Tanıma Teknikleri.* Ankara: PDREM Yayınları, 1998.

Özgüven, İ. E. *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* Ankara: PDREM Yayınları, 1999.

Özgüven, İ. E. *Psikolojik Testler.* Ankara: Yeni Doğuş Matbaası, 1994.

Pişkin, M. (2002). *Okul Zorbalığı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* Der. Sy:2. (Ss:533-551).

Selçuk, Z. *İlköğretimde Rehberlik.* (Ed. Yıldız Kuzgun). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Tan, H. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* Ankara: Alkım Yayınevi, 1992.

Voltan-Acar, N. *Ergen ve Çocukla İletişim.* Usa Yayıncılık. Ankara, 2000.

Voltan-Acar, N. *Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Yeşilyaprak, B. *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri,* 16. Baskı, Nobel Yayınları, 2008

Yeşilyaprak, B. *Okulda Rehberlik Hizmetleri.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.

Yıldırım, İ. (edt.)(2008). *Eğitim Psikolojisi,* Ankara, ANI Yayıncılık

Yıldırım, İ. *Bireyi Tanıma Teknikleri. Psikolojik Danışma ve Rehberlik.* (Ed. Gürhan Can). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2003.

Yörükoğlu, A. *Çocuk Ruh Sağlığı.* Türkiye İş Bankası Yayınları, 1979.

http://hastaokulu.com/index.php?p=686&l=279&t=2

http://okulweb.meb.gov.tr/63/11/966270/dosyalar/OKUL%20ZORBALI%C4%9EI.htm

http://ozelegitim.psikolojikdanisma.net/ogrenme_guclugu_olanlar.htm

http://www.aktuelpsikoloji.com/haber.php?haber_id=1826

http://www.dilsadturkdogan.com/ogrenme_guclugu.htm

www.gumushaneram.gov.tr